UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Claudii Fleurii Abbatis Historia Ecclesiastica

Ab anno Christi 1551. usque ad annum 1553

Fleury, Claude

August. Vind. [u.a.], 1771

VD18 90118561

urn:nbn:de:hbz:466:1-66577

Visual Library

Th. 5778.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CLAUDII FLEURII
ABBATIS
HISTORIA ECCLESIASTICA
A QUODAM ANONYMO CONTINUATA,
ATQUE A
R. P. ALEXANDRO
A S. JOANNE DE CRUCE CARMELITA EXCALCEATO
PROVINCIÆ BAVARICÆ DEFINITORE PROVINCIALI,
OLIM S. THEOLOGIÆ AC SS. CANONUM
LECTORE
LATINE REDDITA, NOTISQUE CASTIGATA.

CONTINUATORIS
TOMUS DECIMUS SEPTIMUS
SEU IN ORDINE
TOMUS XLI.
Ab anno Christi 1551. usque ad annum 1553.

Collegii S. J.
Paderb.
1778

AUGUSTÆ VINDELICORUM & OENIPONTI
IMPENSIS JOSEPHI WOLFF. MDCCLXXI.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CONSPECTUS LIBRORUM.

LIBER CXLVII.

§. 1. Prima Synodi Congregatio poſt Seſſionem duodecimam habita. Pag. 1

§. 2. Articuli controverſi in Congregationibus propoſiti. 2

§. 3. Theologorum diſceptatio in examinandis hiſce decem articulis. 4

§. 4. Pontificii Legati ſententia de articulorum proſcriptione. 10

§. 5. Patrum reverentia erga opiniones Scholaſticas. 11

§. 6. Variæ Præſulum ſententiæ circa nonum & decimum articulum. 12

§. 7. Canones confecti, ac Patribus in quadam Congregatione exhibiti. 14

§. 8. Canonibus etiam doctrinæ capita eſſe adjungenda propoſitum. 16

§. 9. Actum de præſentia Chriſti Domini in Euchariſtia. 18

§. 10. Montfortii Comitis monita circa publicæ ſecuritatis literas, atque uſum Calicis. 19

§. 11. Pontificis Reſponſum ad Montfortii Comitis propoſitiones. 22
§. 12. Reformationis capita in quibusdam Congregationibus diſcuſſa. 25
§. 13. Joannis Gropperi oratio contra Jurisdictionem Eccleſiaſticam. 26
§. 14. Joannis Baptiſtæ Caſtelli reſponſum ad orationem Gropperi. 28
§. 15. Statuta circa Appellationes. 30
§. 16. Decreta in quodam Conventu ſancita. 32
§. 17. Seſſio decima tertia Concilii Tridentini. 34
§. 18. Caput I. De reali præſentia Chriſti Domini in Euchariſtia. 37
§. 19. Caput II. De ratione inſtitutionis SS. Euchariſtiæ. 38
§. 20. Caput III. De excellentia SS. Euchariſtiæ. 39.
§. 21. Caput IV. De Transſubſtantiatione. 41
§. 22. Caput V. De Cultu & veneratione Sanctiſſimæ Euchariſtiæ exhibenda. ibid.
§. 23. Caput VI. De conſuetudine Euchariſtiam aſſervandi, & ad infirmos deferendi. 43
§. 24. Caput VII. De Præparatione ad Euchariſtiam digne recipiendam neceſſaria. ib.
§. 25. Caput VIII. De modo recipiendi hoc Sacramentum. 44
§. 26. Canones de Sacroſancto Euchariſtiæ Sacramento. 46
§. 27. De Decreto reformationis. 50
Caput I. A Sententiis interlocutoriis appellare prohibitum.
§. 28. Caput II. De appellationibus a Sententia Epiſcoporum. 53
§. 29. Caput II. Acta primæ inſtantiæ intra triginta dies dentur gratis reo appellanti. ibid.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

§. 30. Caput IV. De depositione & degradatione Ecclesiasticorum. 54
§. 31. Episcop's competit cognoscere de gratiis concessis. 55
§. 32. Caput VI. De cognitione causarum criminalium contra Episcopos. 56
§. 33. Caput VII. Quales testes sint idonei contra Episcopos. 57
§. 34. Caput VIII. Solus Pontifex contra Episcopos in causis gravioribus cognoscere debet. 58
§. 35. Decretum de prorogandis definitionibus aliorum articulorum circa Eucharistiam. ibid.
§. 36. Norma publicæ cautionis Protestantibus concedendæ. 60
§. 37. Electoris Brandeburgici Oratores ad Synodum delati. 62
§. 38. Synodi responsum ad Franciæ Regis oppositionem. 64
§. 39. Protestantes de Synodi decretis, ac securitatis literis conquesti. 68
§. 40. Sequentis Sessionis materiæ in quadam Congregatione examinatæ. 71
§. 41. Articuli circa pœnitentiam. 72
§. 42. Articuli de extrema Unctione a Theologis examinandi. 75
§. 43. Monita a Legato Theologis data. 76
§. 44. Congregationes pro examinandis Articulis in Legati Palatio institutæ. 78
§. 45. Theologorum sententiæ circa Pœnitentiam. 80
§. 46. Synodi sententia circa contritionem in Sacramento Pœnitentiæ. ibid.

§. 47. Disputatio circa materiam Sacramenti Pœnitentiæ. 83
§. 48. Articulus de absolutione, atque institutione Pœnitentiæ examinatus. 84
§. 49. Articulus de casibus reservatis discussus. 87
§. 50. Capita, ac Canones ultima manu elaborati. 88
§. 51. Reformationis decreta ad proximam Sessionem parata. 90
§. 52. Wittembergici Ducis Oratores Tridentum venientes. 97
§. 53. Joannes Sleidanus Argentinensium Deputatus Tridentum veniens. 99
§. 54. Sessio decima quarta Concilii Tridentini. 101
§. 55. Capita circa Pœnitentiæ Sacramentum. 102
Caput. I. De hujus Sacramenti necessitate, & institutione.
§. 56. Caput II. De differentia Sacramenti Pœnitentiæ, & Baptismi. 104
§. 57. Caput III. De partibus, & fructibus hujus Sacramenti. 105
§. 58. Caput IV. De Contritione. 109
§. 59. Caput V. De Confessione. 114
§. 60. Caput VI. De Ministro huius Sacramenti, & absolutione. 118.
§. 61. Caput VII. De casibus reservatis. 120
§. 62. Caput VIII. De Satisfactione. 122
§. 63. Caput IX. De operibus Satisfactionis. 125
§. 64. Caput X. De Sacramento extremæ Unctionis. ibid.
§. 65. Caput I. De Institutione Sacramenti extremæ Unctionis. 127
§. 66. Caput II. De effectibus ejusdem Sacramenti. 128

§. 67.

§. 67. Caput III. De Miniſtro hujus Sacramenti, & de tempore, quo adminiſtrandum eſt. ibid.
§. 68. Synodi Canones de Sacramento Pœnitentiæ. 130
§. 69. Canones de Sacramento Extremæ Unctionis. 135
§. 70. Decretum de Reformatione. 136
§. 71. Caput I. De promovendis ad Ordines. 137
§. 72. Caput II. De limitata poteſtate Epiſcoporum in partibus. 140
§. 73. Caput III. De Clericis ab alieno Epiſcopo ad Ordines promotis. 141
§. 74. Caput IV. De Epiſcoporum jure corrigendi Clericos. ibid.
§. 75. Caput V. De literis conſervatoriis, ac Conſervatorum juribus. 144
§. 76. Caput VI. Clerici Ordinis ſui veſtem geſtare tenentur. 148
§. 77. Caput VII. De homicidio voluntario, ac non voluntario. 150
§. 78. Caput VIII. De alienis Clericis non puniendis, ac judicandis, 151
§. 79. Caput IX. Beneficia unius diœceſis non uniantur beneficiis alterius. 153
§. 80. Caput X. Beneficia Regularia regularibus concedantur. 154
§. 81. Caput XI. De Regularibus ab uno Monaſterio ad aliud tranſeuntibus. 156
§. 82. Caput XII. De jure Patronatus. 157
§. 83. Caput XIII. De Præſentationibus Ordinario faciendis. 158
§. 83. Caput XIV. De articulis in proxima Seſſione agitandis. 159
§. 85. Virodunenſis Epiſcopus a Legato minus benigne exceptus. 160

§. 86. Hiſpanorum poſtulata circa morum emendationem. 162
§. 87. Reformationis articuli Hiſpani Oratoris impulſu ſuppreſſi. 168
§. 88. Georgius Martinuſius Varadinenſis Epiſcopus in Cardinalem nominatus, 165
§. 89. Martinuſius apud Ferdinandum Regem calumniis oppreſſus, ac trucidatus. 167
§. 90. Conſilia de trucidando Cardinale. 173
§. 91. Martinuſius Cardinalis in ſuo cubiculo trucidatus. 175
§. 92. Mortui Cardinalis cadaver indigno modo habitum. 177
§. 93. Cæſar Oenipontum delatus. 180
§. 94. Magdeburgenſis Urbs Mauritio Electori ſubjecta. 182
§. 95. Saxoniæ Electoris querelæ contra Spurios Evangelii Præcones, eorumque reſponſa. 184
§. 96. Doloſa Mauritii Saxoniæ Electoris diſſimulatio. 186
§. 97. Clandeſtinum fœdus hujus Electoris cum Galliarum Rege. ibid.
§. 98. Cæſar Haſſiæ Landgravium libertati reddere rogatus. 190
§. 99. Cæſaris Reſponſum ad Principum preces. 192
§. 100. Papa octo Cardinales creare a Cæſare rogatus. 193
§. 101. Papæ conſilium de creandis Cardinalibus. 194
§. 102. Quatuordecim Cardinales a Julio III. Papa creati. 197
§. 103. Andreæ Cornelii Cardinalis obitus. 200
§. 104. Joannis Haſſelii Lovanienſis Doctoris mors. 201

§. 105.

§. 105. Martinus Bucerus Proteſtantium Præco mortuus. 202
§. 106. Calvini dolor ob Buceri, aliorumque amicorum ſuorum mortem. 206
§. 107. Tumultus in Calvinum Genevæ ſuſcitati. ibid,
§. 108. Diſſidia Calvinum inter & Hieronymum Bolſecum. 207
§. 109. Bolſecus ex Genevenſis Reipublicæ ditionibus pulſus. 209
§. 110. Catalogus librorum hæreticorum a Facultate Theologica damnatorum. 210
§. 111. Jeſuitarum conatus pro Societaie in Galliis ſtabilienda. 214
§. 112. Catechumenorum domus in India Auctore B. Ignatio exſtructæ. 216
§. 113. Franciſcus Xaverius Meacum, & inde Amangucium delatus. 218
§. 114. Evangelii annuntiandi facultas ab Amangucii Rege data. 220
§. 115. Plurimi in hac Regione a Xaverio ad Chriſti cultum permoti. 221

LIBER CXLVIII.

§. 1. Publicarum precum ritus in Anglia immutatus. 223
§. 2. Buceri judicium circa novam Liturgiam. 224
§. 3. Gardinerus Viacomienſis Epiſcopus exauctoratus. 226
§. 4. Articuli novæ fidei in Anglia. 227
§. 5. De corrigenda nova Liturgia actum. 235
§. 6. Maria Regia Princeps huic fidei confeſſioni obluctata. 236
§. 7. Varvicenſis Comitis molimina ad excludendam Mariam a Regni ſucceſſione. 237

§. 8. Actum de connubio inter Eduardum Regem, & quamdam Galliarum Regis Filiam. 241
§. 9. Varvicenſis Comes Sommerſeti Ducis exitium machinatus. 242
§. 10. Sommerſetus Dux capitis Sententia damnatus. 244
§. 11. Concordia inter Scotiæ Viduam Reginam, & Pro-Regem. 246
§. 12. Camajanus pro exploranda Cæſaris mente a Papa ablegatus. 249
§. 13. Veralli Legati ingreſſus in Urbem Pariſinam, ejusque mandata Parlamenti tabulis inſerta. 251
§. 14. Clericorum querelæ contra edictum Toloſanum. 252
§. 15. Congregatio Generalis poſt Seſſionem XIV. Tridentini ſtabilita. 254
§. 16. Canones circa Miſſæ Sacrificium propoſiti. 255
§. 17. Wirtembergenſes Legati cum Tridentino Cardinale agentes. 256
§. 18. Legati reſponſum ad Cardinalem Tridentinum circa hoſce Oratores. 259
§. 19. Argentinæ, aliarumque Proteſtantium Urbium Oratores Guilielmum Pictavium convenientes. 261
§. 20. Maximilianus Romanorum Regis Filius Tridentum veniens. 262
§. 21. Moguntinus, ac Trevienſis Electores a Synodo diſcedere parati. 264
§. 22. Diploma Pontificis hoſce Electores Tridenti permanere jubentis. 266
§. 23. Congregatio pro diſcutiendis articulis de Sacramento Ordinis habita.
§. 24. Saxonici Electoris Oratores Tridentum venientes. 272

§. 25.

§. 25. Oratores Saxonici apud Cæsaris Ministros. 274
§. 26. Protestantium Conditiones Synodo propositæ. 276
§. 27. Pontificis mandatum de recipiendis Protestantibus. ibid.
§. 28. Dubia circa Protestantium postulata. 278
§. 29. Aliæ difficultates circa petitam publici colloquii copiam. 281
§. 30. Definitio capitum controversorum ex Legati consensu dilata. 283
§. 31. Congregatio circa decisionum prorogationem, ac securitatis literas Protestantibus datas celebrata. 284
§. 32. Numburgici Episcopi opinio de modo excipiendi Protestantium Deputatos. 286
§. 33. Cæsareorum Legatorum Oratio ad Protestantium deputatos. 288
§. 34. Protestantium repugnantia in acceptandis securitatis promissæ literis. 289
§. 35. Præsides cautionis tenorem immutare recusantes. 292
§. 36. Deliberatio ob Marchionis Brandeburgici Filium ad duos Episcopos nominatum. 294
§. 37. Protestantium deputati ad Congregationem admissi. 298
§. 38. Wirtembergensium Deputatorum postulata ad Concilium. 300
§. 39. Oratio Wirtembergensium Oratorum in Patrum Conventu habita. 302
§. 40. Saxonicorum Oratorum postulata, eorumque oratio. 309
§. 41. Oratio Saxoniæ Deputatorum ad Concilium. 312
§. 42. Synodi judicium circa Protestantium postulata. 326

§. 43.

§. 43. Seſſio XV. Concilii Tridentini. 328
§. 44. Decretum de proroganda Seſſione. 329
§. 45. Securitatis diploma Theologis Proteſtantibus datum. 331
§. 46. Proteſtantium Deputati Securitatis promiſſæ diploma ſibi tradi poſtulantes. 336
§. 47. Proteſtantes de violata fide perperam queſti. 338
§. 48. Veralli Pontificii Nuntii molimina in Galliis pro dirimenda Parmenſi cauſſa. 344
§. 49. Pax Cardinalis Turnonii miniſterio agitata, ac proſpero ſucceſſu confecta. 346
§. 50. Articuli induciarum Papam inter & Galliarum Regem initarum. 347
§. 51. Joannes Baptiſta Montanus Papæ Nepos trucidatus. 349
§. 52. Mirandulæ obſidio Pontificis juſſu ſoluta. 350
§. 53. Incertus rumor de interrumpenda Synodo. 351
§. 54. Trevirenſis Electoris diſceſſus, ac vehemens ejusdem legati oratio. 352
§. 55. Indulgentiarum promulgatio per Pontificis legatum Tridenti facta. 356
§. 56. Alius Cæſaris Legatus. 357
§. 57. Diſceſſus Moguntini, & Colonienſis Electorum. 358
§. 58. Seſſio ad primam Menſis Maij diem prorogata. 360
§. 59. Altercatio inter Luſitani, & Romanorum Regis legatos. 361
§. 60. Aliorum Wirtembergenſium Oratorum adventus Tridentum. 364
§. 61. Mauritii Saxoniæ Electoris Oratores Tridento diſcedentes. 365

§. 62. Fidei professio ex Ducis Wirtembergici jussu typis impressa. 366
§. 63. Argentinensis legati discessus Pictavio Comiti propositus. 369
§. 64. Cæsaris Ministri Argentinensis deputati discessum præpedientes. 371
§. 65. Deputatus discedendi copiam extorquens. 373
§. 66. Dissensio inter Patres circa Synodi continuationem. ibid.
§. 67. Mauritii Saxoniæ Electoris bellum adversus Cæsarem. 374
§. 68. Nomina Principum Mauritio fœdere junctorum. 375
§. 69. Fœderatorum Principum literæ adversus Cæsarem. 376
§. 70. Aliud Alberti Marchionis Brandeburgici Scriptum. 378
§. 71. Aliud Galliarum Regis Scriptum adversus Cæsarem. 380
§. 72. Mauritius copiis in aciem eductis Augustam cingens. 383
§. 73. Augusta Vindelicorum a Fœderatis obsessa, captaque. 385
§. 74. Fœderatorum molimina ad expugnandum Oenipontum. 386
§. 75. Tridentinorum Patrum timor ad hostis appropinquantis rumorem. 388
§. 76. Pontificium interrumpendi Concilii diploma ad Nuntios delatum. 389
§. 77. Sessio decima Sexta pro Concilii interruptione habita. 390
§. 78. Duodecim Præsules Hispani huic prorogationi obluctantes, ac contra eam reclamantes. 394

§. 79. Papæ legatus ob adverſam valetudinem Tridenti hærere coactus. 396
§. 80. Legatus Veronam delatus, ibidemque vita functus. 397
§. 81. Ferdinandus Romanorum Rex Mauritium Electorem accedens. 398
§. 82. Reſponſum ad haſce propoſitiones Mauritio datum. 399
§. 83. Cæſar Oenipontum confugiens, ibidemque acriter obſeſſus. 401
§. 84. Joannes Fridericus Elector Liber dimiſſus. 402
§. 85. Venetorum respublica Cæſari ſua offerens obſequia. 404
§. 86. Mauritius Elector Oenipontum ingreſſus. 405
§. 87. Franciæ Rex bellum adverſus Cæſarem exorſus. 406
§. 88. Metis, Tullum, Virodunum, & Nancejum, &c. a Rege occupata. 408
§. 89. Regis molimina de ſubigenda Alſatia. 410
§. 90. Galli per Argentinenſes ab Urbis ingreſſu excluſi. 412
§. 91. Fœderati Principes pro ſtabilienda pace Paſſavii congregati. 413
§. 92. Paſſavienſis pacis articuli pro tuenda Religionis libertate. 415
§. 93. Albertus Marchio Brandeburgicus hoc fœdere comprehendi recuſans. 426
§. 94. Pax firmata ſine ulla Franciæ Regis habita ratione. 427
§. 95. Haſſiæ Landgravius libertati reſtitutus. 428
§. 96. Mauritii, ac Cæſaris fœdus contra Albertum. 429

§. 97.

§. 97. Áliæ crudelitates ab Alberto Brandeburgico in Germania excitæ. 431
§. 98. Cæsar Argentinam delatus. 432
§. 99. Metensis Urbs a Carolo V. obsessa, 433
§. 100. Cæsar obsidionem ignominose solvere coactus. 434
§. 101. Guisii Ducis pietas erga vulneratos. 436
§. 102. Luxemburgensis Provincia a Gallis misere devastata. 437
§. 103. Salernitanus Princeps ex Neapoli ad Regem profectus. 438
§. 104. Italia ad Turcicæ Classis adventum perterrita, & de bello parando deliberatum. 439
§. 105. Senensium tumultus pro recuperanda libertate. 442
§. 106. Pontifex Senensibus favens. 443
§. 107. Conditiones inter Cosmam Etruriæ Ducem, & Senenses 444
§. 108. Turcarum classis Italiæ vicina. 446
§. 109. Fugiente Auria quædam naves a Dragute partim captæ. partim submersæ. 447
§. 110. Nova arx Senensibus tradita, atque ab illis solo æquata. 448
§. 111. Mendoza a Cæsare ex Italia revocatus. 450
§. 112. Cosmas Gallorum partibus accedere a Ferrarienfi Cardinale sollicitatus. ibid.
§. 113. Galli unice per Gonzagæ socordiam in Pedemontio victores. 452
§. 114. Turcarum victoriæ, ac progressus in Hungaria. 453
§. 115. Mauritius Saxoniæ Elector cum suis copiis in Hungariam profectus. 455
§. 116. Turcarum apparatus ad Agriæ Urbis obsidionem. 457

§. 117.

§. 117. Turcæ obsidionem Agriæ solvere compulsi, 458
§. 118. Pax inter Ferdinandum Hungariæ Regem, & Solimanum. 459
§. 119. Ferdinandus ob Martinusii cædem anathemate a Papa perculsus. 460
§. 120. Hujus Sententiæ dilatio a Cæsare Romæ impetrata. 461
§. 121. Julii mandatum de Martinusii bonis ærario Pontificis addicendis. 463
§. 122. Deputati Viennam missi, ac muneribus, promissisque corrupti. 464
§. 123. Ferdinandus, ejusque Socii a Cardinalis cæde absoluti. 465
§. 124. Lutheri sectam profitendi libertas ab Hungariæ Regina concessa. 467
§. 125. Tumultus in Polonia ob hæresin suscitati. 469
§. 126. Joachimi Westphali liber adversus Sacramentarios. 471
§. 127. Calvinus Genevæ exagitatus. 474
§. 128. Franciscus Xaverius ad Regnum Bungi delatus. ibid.
§. 129. Xaverius ab illius Regionis Rege perhonorifice exceptus. 476
§. 130. Xaverii labores Apostolici in Bungi Urbe. 480
§. 131. Xaverius in Indias reversus, inde Sinas navigaturus. 481
§. 132. Obstacula Sinensi navigationi oppositа. 483
§. 133. Malacensis Præfectus ob Evangelii prædicandi facultatem Xaverio denegatam anathemate perculsus. 485
§. 134. Xaverius solus in Sinas profectus, atque ad Insulam Sancianum delatus. 486

§. 135.

§. 135. Cantonem venire prohibitus, morboque correptus. 487.
§. 136. Pretiosa Xaverii mors in Insula Sanciano. 489
§. 137. Sancti Xaverii corpus in portus littore sepultum. 490
§. 138. Solemnis funeris pompa Goæ celebrata. 492
§. 139. Archiepiscopus Toletanus antea Societatis hostis, nunc illius fautor. 493
§. 140. P. Claudius Jajus Societatis Jesu Sacerdos mortuus. 494
§. 141. Pontificis consilium de Francisco Borgia purpura decorando. 495
§. 142. Francisci promotio per D. Ignatium præpedita. 496
§. 143. Collegium Germanicum Romæ erectum. 499
§. 144. Gaddii Cardinalis obitus. 500
§. 145. Cardinalis Cæcii fata. 502
§. 146. Fridericus Nausea mortuus. 503
§. 147. Joannis Cochlæi extrema. 504
§. 148. Lazari Bonamici mors. 506
§. 149. Paulus Jovius Historicus mortuus. 507
§. 150, Ambrosii Catharini obitus. 512
§. 151. Illius Opera, ac speciales Sententiæ. 513
§. 152. Catharini sententia de immaculata Conceptione Beatæ Virginis. 515
§. 153. Extrema Ferdinandi Nonnii Gusman. 519
§. 154. Billichii Carmelitæ, & Hermani Weiden Archiepiscopi Colonienſis fata. 521
§. 155. Casparus Hedion, Osiander, & Münsterus Protestantes mortui. 525
§. 156. Caroli Molinæi liber de parvis datis proscriptus. 528

§. 157. Aliæ Cenſuræ ejusdem Theologicæ Facultatis. 538

LIBER CXLIX.

§. 1. Orientalis Patriarcha Romam veniens. 543
§. 2. Orientalium literarum inſcriptio ad Papam. 544
§. 3. Hiſtoria de electione, atque itinere hujus Patriarchæ. 546
§. 4. Patriarcha ſolemni ritu exceptus. 547
§. 5. Fidei profeſſio ab hoc Patriarcha facta. 548.
§. 6. Patriarchæ Antiocheni Orator a Papa exceptus. 550
§. 7. Congregatio per Papam erecta pro emendatione Eccleſiæ. 552
§. 8. Pontificis conatus pro reddenda pace Cæſarem inter, & Galliarum Regem. 553
§. 9. Duo Legati a Latere ad utrumque Principem per Papam decreti. 556
§. 10. Terouana a Cæſare obſeſſa. 558
§. 11. Urbs capta, atque Cæſaris juſſu ſolo æquata. 560
§. 12. Hedinum a Cæſareis cinctum, captumque. 561
§. 13. Cæſarei Durlentii a Montmorentio cæſi. 563
§. 14. Galli Papalmam, ac Cameracum invadere irrito conatu tentantes. 564
§. 15. Bellum in Italia ob Senenſes Cæſarem inter, & Franciam exortum. 566
§. 16. Senenſe bellum a Cæſareis, atque Hiſpanis inchoatum. 567
§. 17. Papa Viterbium profectus hæc diſſidia compoſiturus. 569

§. 18.

§. 18. Conjuratio Senis detecta. 570
§. 19. Cæsarei ob Turcicæ classis metum Senis recedere coacti. 572
§. 20. Turcarum classis Corsicæ appulsa. 573
§. 21. Bastia, aliæque Corsicæ urbes exscensione tacta a Gallis captæ. 574
§. 22. Bonifacium urbs a Turcis simul, & a Gallis obsessa. 575
§. 23. Urbs deditione facta Gallis a civibus tradita. 577.
§. 24. Bonifacium post Dragutis receſſum a Cæsareis recuperatum. 578
§. 25. Lis inter Albertum Brandeburgicum, atque Episcopos discussa. 579
§. 26. Albertus concordiam cum Episcopis inire recusans. 581
§. 27. Bellum Alberto nuntiatum, prælliumque commissum. 582
§. 28. Mauritius parta victoria ex vulnere mortuus. 583
§. 29. Mauritii exequiæ Fridburgi. 584
§. 30. Augustus Mauritii Frater illius Succeſſor. 585
§. 31. Albertus Spiræ per Cameram Imperialem proscriptus. 587
§. 32. Caroli III. Sabaudiæ Ducis obitus. 588
§. 33. Res in Regio Angliæ Senatu pertractatæ. 590
§. 34. Inquisitio in argenteam Ecclesiarum suppellectilem, atque ornamenta per Angliæ Regnum decreta. ibid.
§. 35. Northumbriæ Dux ad perversa sua consilia regis morbo abusus. 592
§. 36. Tria matrimonia Ducis opera Londini eodem die celebrata. ibid.
§. 37. Judices transferendæ Succeſſionis tabulas conficere recusantes. 594

§. 38. Joanna Graja Regni hæres ab Eduardo ſcripta. 596
§. 39. Northumbriæ Comitis molimina de Maria Henrici VIII. Filia cuſtodiæ danda. ibid.
§. 40. Eduardi VI. Angliæ Regis obitus. 597
§. 41. Maria datis ex arce ſua ad Senatores literis queſta. 499
§. 42. Joanna Graja non ſine repugnantia Sceptrum acceptans. 600
§. 43. Joanna ad Londinenſem Turrim delata, & in Reginam Salutata. 602
§. 44. Senatus datis literis a Maria ad deferendum ipſi obſequium Sollicitatus. 603
§. 45. Senatorum reſponſum ad Mariæ epiſtolam. 605
§. 46. Norffolcienſis, ac Suffolcienſis Provinciæ Principi Mariæ adhærentes. 606
§. 47. Copiæ per Senatum ductore Northumbriæ Duce conſcriptæ. 608
§. 48. Conſiliarii ſub prætextu milites conducendi ex turri dilapſi. 609
§. 49. Senatores in Bembruchii Comitis Palatio congregati Mariam in Reginam proclamare ſtatuunt. 610
§. 50. Maria in Angliæ Reginam proclamata. 611
§. 51. Northumbriæ Dux unacum liberis ſuis, aliisque cuſtodiæ datus. 612
§. 52. Maria Regina Londinum ſolemni pompa ingreſſa. 614
§. 53. Reginæ conatus pro reſtauranda Religione Catholica. 616
§. 54. Judicii acta contra Northumbriæ ducem, aliosque inſtructa. 617
§. 55. Dux ad Supplicium ductus, ac capite plexus. 619
§. 56. Epiſcopi Catholici ſuis Sedibus reſtituti 621

§. 57.

§. 57. Defuncti Regis Eduardi exequiæ Weſtmonaſterii celebratæ. 622
§. 58. Reginæ declaratio in favorem Religionis Catholicæ. 624
§. 59. Petrus Martyr ex Anglia profugus. 625
§. 60. Regina Londinum ingreſſa, ibidemque coronata. 628
§. 61. Regina a Viacomienſi Epiſcopo inaugurata. 629
§. 62. Hiſce Solemniis adſtantes convivio a Regina excepti. 630
§. 63. Senatus a Regina convocatus. 631
§. 64. Henrici VIII. divortium tanquam nullum, ejusque Matrimonium cum Catharina declaratum ut validum. 632
§. 65. Eduardi leges abolitæ, ac Religio Catholica revocata. 634
§. 66. Joanna Graja, Cranmerus, aliique mulctati. 635
§. 67. Cardinalis Poli Sollicitudo circa reſtaurandam in Anglia Religionem. 637
§. 68. Polus a Papa Legatus in Angliam deſtinatus. 638
§. 69. Commendonus a Dandino Legato in Angliam miſſus. ibid.
§. 70. Commendoni diſceſſus in Angliam. 641
§. 71. Privatim cum Regina conferendi opportunitas Commendono oblata. 642
§. 72. Commendonus datis ad Papam literis a Regina remiſſus. 643
§. 73. Cardinalis Poli epiſtola ad Reginam. 644
§. 74. Reginæ reſponſum ad Cardinalem Polum. 649
§. 75. Roma ob Commendoni adventum exultans. 650

§. 76. Cæsar Cardinalis discessui in Angliam nonnihil obluctans. 652
§. 77. Caroli V, rationes Philippum Filium suum Reginæ Angliæ desponsandi. 653
§. 78. Cardinalis Poli tanquam Legati discessus in Angliam. 655
§. 79. Polus Dilingam veniens, ibidemque Reginæ literas recipiens. 656
§. 80. Polus per Reginæ literas iter suum differre rogatus. 657
§. 81. Polus Cæsaris jussu in Germania detentus. 660
§. 82. Pro obtinenda abeundi facultate Polus Dominici Soti opera usus. 661
§. 83. Cleri Anglicani decreta in comitiis facta. 663
§. 84. Hæretici in Francia mulctati. 664
§. 85. Hæretica pestis Lutetiæ Parisiorum plurimum invalescens. 666
§. 86. Michael Seruetus Calvini jussu Genevæ comprehensus. 667
§. 87. Quadraginta accusationum capita adversus Servetum coram Judicibus prolata. 669
§. 88. Helvetiorum Protestantium Pagi circa Serveti causam in consilium vocati. 671
§. 89. Servetus lata in eum sententia combustus. 672
§. 90. Præcipui errores Serveti. 673
§. 91. Michaelis Serveti opera typis impressa. 676
§. 92. Calvinus suam erga Servetum crudelitatem edito libro vindicans. 682
§. 93. Turcici Imperatoris Filii trucidati. 684
§. 94. Quatuor Cardinales a Julio III. creati. 688
§. 95. Maffæi Cardinalis obitus. 690

§. 96.

§. 96. Cardinalis Salviati extrema. 691
§. 97. Cardinalis Pighini fatum. 694
§. 98. Cardinalis de Cupis mortuus. 695
§. 99. Hic Cardinalis ſuum erga D. Ignatium odium in amicitiam commutans. 697
§. 100. Franciſci Titelmani mors. 699
§. 101. Adamus Sasboldus mortuus. 700
§. 102. Claudii Guillaldi obitus. 702
§. 103. Rivii Lutherani, & alterius Rivii Auguſtiniani fata. 703
§. 104. Jacobi Sturmii extrema. 705
§. 105. Joannis Dubravii Skalæ obitus. 706
§. 106. Joannis Baptiſtæ Egnatii extrema. 708
§. 107. Septendecim Propoſitiones a Pariſina Facultate Theologica damnatæ. 710
§. 108. Alia Sententia contra quemdam Carmelitam nomine Nicolaum Harnoys lata. 711
§. 109. Tredecim propoſitiones Fratris Ægidii Multoris Auguſtiniani proſcriptæ. 713.
§. 110. Aliæ ejusdem Multoris propoſitiones a Facultate cenſuris notatæ. 716
§. 111. Aliæ Propoſitiones a Burdegalenſibus ſubmiſſæ, ac proſcriptæ. 718
§. 112. Simeonis Romiglei propoſitiones damnatæ. 719
§. 113. Aliæ cenſuræ adverſus quandam Lavallenſem Monachum Ordinis FF. Minorum. 720
§. 114. Cenſura duorum librorum circa Symbolum, & orationem Dominicam. 721
§. 115. Plures libri a Senatu ad Facultatem transmiſſi, ac proſcripti 722

§. 116.

§. 116. Alia cenſura circa poteſtatem profanam. 724

§. 117. Exercitiorum ſpiritualium liber a S. Ignatio compoſitus denuo impugnatus. 729

§. 118. Papa in Societatem vehementer commotus. 730

§. 119. Idem a Divo Ignatio. ejusque colloquio placatur. 731

§. 120. Epiſtola Sancti Ignatii circa obedientiam & modeſtiam. 733

§. 121. Varia Societatis Collegia recens erecta. 734

HISTO-

Continuatio Synodi Tridentinæ.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

LIBER CXLVII.

JULIUS III. PONT. MAXIMUS,
CAROLUS V. OCC. IMP.

§. I.

Prima Synodi Congregatio post Sessionem duodecimam habita.

Sæcul. XVI.
A.C. 1551.

Altera post sessionem duodecimam die, seu secunda Septembris generalis habebatur conventus, in quo Crescentius Legatus præprimis

Pallav. hist. Conc. Trid. l. 12. c. 1. n. 1. & seq.

Sæcul XVI A.C. 1551.

controverſam circa Euchariſtiam quæſtionem omnino dirimi voluit, eoquod ad illa doctrinæ capita, quæ prius Tridenti, ac Bononiæ fuerunt agitata, ſequeretur. Ergo decem proponuntur articuli ibidem diſcutiendi, atque in alia Congregatione die octavo ejusdem Menſis habita Theologi ſuas quisque proferunt ſententias: Præ ceteris vero primi dixere Jacobus Lainius, ſeu Lainez, & Alphonſus Salmeron Pontificii in Concilio Theologi. Deinde ſua promebant judicia Joannes Arza Cæſareus Theologiæ Doctor, & ſuo demum ordine reliqui.

Raynald. ad ann. hunc n. 39. & 40.

§. II.

Articuli controverſi in Congregationibus propoſiti.

Pallav. n. 2. Pſalmæus in ait. Conc. Trid. p. 228.

Extrahebantur hi articuli ex Zwinglii, Lutheri, aliorumque Sectatorum doctrina, atque hæc in dicendis ſententiis ratio Theologis præſcribebatur. I. „ Illæ ex Sacris litteris, ex Apoſtolicis „ traditionibus, ex Conciliis approba„ tis, ex Conſtitutionibus, ex auctori„ tate ſummorum Pontificum, e SS. „ Patribus, ex communi Eccleſiæ Ca„ tholicæ conſenſu colligantur II. brevi„ tatem ſervent, & a quæſtionibus ſu„ pervacaneis, & inutilibus, atque a „ protervis contentionibus abſtineant.

„ III.

„ III. primus dicendi locus detur Theo- Sæcul XVI.
„ logis a Romano Pontifice, secundus A.C.1551.
„ a Cæsare missis; post eos clericis non
„ Regularibus, pro acceptæ laureæ an-
„ tiquitate, & postremo Regularibus,
„ prout cujusque Ordini debetur.

Porro examini erant expositi sequentes decem articuli. I. *In Eucharistia non est revera corpus, & Sanguis, neque Divinitas Domini Nostri Jesu Christi, sed tantum ut in signo.*

II. Exhibetur in Eucharistia Christus; sed spiritualiter tantum manducandus per fidem, non autem Sacramentaliter.

III. In Eucharistia est quidem Corpus, & Sanguis Domini nostri Jesu Christi sed simul cum substantia panis, & vini, ita, ut non sit transsubstantiatio, sed unio hypostatica humanitatis, & substantiæ panis, & vini: ita ut verum sit dicere: Hic panis est corpus meum, & hoc vinum est Sanguis meus.

IV. Eucharistia instituta est ob solam remissionem peccatorum.

V. Christus in Eucharistia non est adorandus, neque festis venerandus, neque in processionibus circumgestandus, neque ad infirmos deferendus, & ejus adoratores sunt veri idololatræ.

VI. Non est reservanda Eucharistia in Sacrario, sed statim consumenda, & præsentibus danda, & aliter facientes abutun-

Sæcul. XVI. A.C 1551.

tur hoc Sacramento. Neque licet, ut quis se ipsum communicet.

VII. In hostiis, seu particulis consecratis, post Communionem remanentibus, non remanet corpus Domini, sed tantum ibi est, dum sumitur, non autem ante, vel post sumptionem.

VIII. De Jure divino est, sub utraque Specie etiam populum, & parvulos communicare: & propterea peccant ii, qui cogunt populum altera Specie uti.

IX. Non continetur sub altera Specie, quantum continetur sub utraque; neque tantum sumit communicans sub altera Specie, quantum sub utraque.

X. Sola fides est sufficiens præparatio ad sumendam Eucharistiam: neque ad id confessio est necessaria, sed libera, præsertim doctis. Neque tenentur homines ad communionem in Paschate.

§. III.

Theologorum disceptatio in examinandis hisce decem articulis.

Pallav. l. 12. c. 2. n. 1. & seq.

Hi decem articuli in conventu, qui die octava Septembris habebatur, magno fervore agitabantur: præprimis hæc doctrinæ capita in duas dividebantur classes, quarum prima articulos omnino, ac communi suffragio damnandos, altera vero damnandos licet, aliquantulum

lum tamen declarandos complecteretur. Sæcul. XVI. A.C. 1551.
Ad primam classem rejiciebantur articuli primus, tertius, quintus, sextus excepta parte mox alleganda, septimus, & octavus. Secundus vero, in quo dicebatur, *exhiberi in Eucharistia Christum, sed spiritualiter tantum manducandum per fidem, non autem Sacramentaliter, videbatur fere omnibus tanquam superfluus omittendus, tum quia continetur in primo articulo, tum quia Sacramentalis Sumptio a nemine hæreticorum negatur.*

Non deerant tamen, qui hunc articulum omnino hæreticum esse declarantes contendebant, illum sub his verbis esse damnandum: *Christus non exhibetur Sacramentaliter, nisi simul exhibeatur spiritualiter.* Verum hanc doctrinam Auctor ab Oecolampadio fuisse invectam ajebant. Porro Theologorum opinio varia erat circa quartum articulum, in quo legitur: *Eucharistia est instituta ob solam remissionem peccatorum:* Quidam enim hanc doctrinam esse Catholicam censebant, dummodo illa vox: *solam* omittatur, quam nec ab ipsis etiam hæreticis additam inquiebant. Ex adverso alii affirmabant, hunc articulum esse proscribendum, sive demum vox illa: *sola* omittetur, sive relinquetur, eoquod

Sæcul. XVI. A C. 1551.

Eucharistia non sit instituta ad peccatorum remissionem. (*)

Sextus Articulus omnino condemnabatur, circa illam vero partem, in qua dicitur, *non licere, ut quis se ipsum communicet*, quædam exorta est difficultas; quibusdam enim placuit, id tantum prohiberi Laicis, ac proin sub his duntaxat verbis esse damnandum: *etiam Sacerdoti celebranti non licet seipsum communicare:* Alii existimabant, hanc propositionem in nullo sensu esse hæreticam, eoquod sextum Carthaginense Concilium in Canone centesimo primo hanc doctrinam adeo non damnasset, ut etiam ex adverso præcepisset, ut omnes, qui ad Sacram Synaxin accedunt, in manus suas Evchariſtiam sumant, eamque in formam Crucis teneant, non vero in *aureis, vel argenteis* vasibus asservent.

Nonnulli contendebant, quod id nequidem in necessitatis casu Laicis licitum esset.

(*) Haud prætereundum, quod hæc causalis in Pallavicino non legatur, nec etiam præsumi potest, a Catholicis Theologis ignorata fuisse illa Christi Domini Eucharistiam instituentis verba Matth. 26. v. 18. *Hic est Sanguis, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Hanc vero rationem Continuator ex suo Paulo Sarpio mutuavit.

esset. Denique septimus, atque octavus articulus absque omni controversia rejiciebatur, cum autem in nono articulo diceretur, *non contineri sub altera specie tantum, quantum continetur sub utraque, proin communicantem sub una specie minus recipere*, primam hujus articuli partem omnes damnandam censebant, si intelligatur quoad Sacramentum: secunda vero pars ab aliquibus non censebatur hæretica, si intelligatur de gratia, cujus plus ajebant percipi a communicante sub utraque, quam sub una specie: at quamplures contra id senserunt, aliqui autem cupiebant ita formari articulum, ut in eo non fieret mentio de gratia, sed tantum de Sacramento, ut Scholasticæ disputationes declinarentur: Itaque propter hanc dissensionem hic articulus explicatione indigebat. Sæcul. XVI. A.C 1551.

Dein discutiebatur decimus articulus, in quo adstruitur, *solam fidem esse sufficientem præparationem ad Eucharistiam, neque necessariam esse confessionem, nec etiam teneri homines ad communionem in Paschate.* Prima, & tertia hujus articuli pars, quæ agit de fide tanquam sola, ac sufficienti præparatione, necnon de communione Paschali ab omnibus absque declaratione fuit damnata, non tamen secunda illius pars rejiciebatur, quæ

Sæc. XVI. A.C. 1551.

confessionem Eucharistiæ sumptioni præmittendam concernit, nam nonnulli asserebant: Confessio non est necessaria ad dignam Evchariſtiæ sumptionem, non habita copia confessoris, ubi esset conscientia peccati mortalis: sed sufficit contritio cum voto confessionis faciendæ tempore suo, & ideo non foret damnanda secunda illius pars; alii autem dicebant, confessionem simpliciter necessariam, ac ob hoc partem illam esse ut hæreticam damnandam: quidam vero ut erroneam, scandalosam, & ad manifestum animarum interitum perducentem, ac indignæ sumptioni Evchariſtiæ ostium aperientem (ut quotidiana probant exempla) eam damnandam asserebant.

Hujus articuli censuræ obsistebat Melchior Canus asserens, hujusmodi doctrinam fuisse traditam a Cardinale Cajetano, ab Adriano Sexto Papa, & a Rossensi Episcopo, in articulo decimo sexto adversus Lutherum, a Petro Paludano, & a Richardo in quartum sententiarum distinctione decima septima, nec non a Theophylacto in primam ad Corinthios capite undecimo, a Joanne Chrysostomo homilia decima octava in caput decimum ad Corinthios, & a Pa-

Panormitano in caput de Ordine, titulo de celebratione Miſſæ. (*) Sæcul.XVI. A. C. 1551.

Profitebatur tamen idem Canus, quod ipſe nullatenus in ea ſit ſententia, eo quod hæc propoſitio Eccleſiæ traditioni adverſetur; inde vero concludebat, quod ad ſanctam Synodum, quo pacto proſcribenda ſit, definire ſpectaret, ſe vero arbitrari inquiebat, hunc articulum tanquam hæreticum non eſſe damnandum. Ad hæc reſpondit Martinus Olavius Auguſtani Cardinalis Procurator: mihi videtur, præmittendam eſſe noxarum exhomologeſim, ob varios abuſus, qui oriebantur ex licentia, quam oppoſitæ ſententiæ Sectatores ſibi arrogabant, nolo tamen, ut id ceu neceſſarium ſtatuatur.

Ambroſius Pelargus cenſuit, hanc adijci clauſulam: *Habita Confeſſarij copia.* Denique Franciſcus Villarva Hiſpanus e S. Hieronymi familia Archiepiſcopi Granatenſis Theologus exiſtimabat, hujusmodi obligationem non inniti præcepto Divino, ſed duntaxat piæ,

(*) Prudenter Lectores ſuos Pallavicinus l. c. his verbis monet, *cum a me teſtimonia referuntur, ut ab aliis producta, mihi propterea non eſt animus affirmandi, allatos Scriptores loqui ſecundum eorum Sententiam, qui ipſos adducunt.*

Sæc. XVI. A.C. 1551. ac laudandæ Eccleſiæ conſuetudini. Hujus oppoſitio tantum effecerat, ut tum hac de re nihil decideretur.

§. IV.

Pontificii Legati ſententia de articulorum proſcriptione.

Pallav. l. 12. c. 2. n. 9. Collectis diverſis Theologorum opinionibus, ac reſponſis tota rei ſeries in bino Conventu die decima ſeptima, ac vigeſima prima Septembris habito Synodi Patribus proponebatur, eo fine, ut demum perverſæ doctrinæ in hiſce articulis contentæ damnarentur: antequam tamen anathemata pronuntiabantur, Legatus hunc in modum perorabat: „ Mihi ut conſcientiæ meæ „ ſatisfaciam, quædam prius admonenda „ cenſeo, ac præprimis quidem „ mihi „ minime videtur, in nono articulo „ quidquam definiendum, æqualis ne, „ an major gratia impertiretur ei, qui „ utramque ſpeciem præ illo, qui unicam ſolum acciperet? propterea quod „ complures Doctores inæqualitatem „ haberent pro vera ſententia, & Concilio ſatis eſſet hæreſes prohibere, in „ quo plurimum adhuc operæ ſupererat, „ Scholaſticis quæſtionibus relictis: præterquam quod nec etiam opportunum „ fuiſſet, ut ad inæqualitatem propen-

„ derent,

„ derent, ne fieret laicorum in Sacer- Sæcul. XVI.
„ dotes commotio, quasi fraudarentur A.C. 1551
„ ab ipsis ea majori gratia, quæ duarum
„ specierum sumptioni tribuitur. De
„ decimo: Utrum, antequam Evchariſtia
„ sumatur, necesse sit peccata confiteri,
„ cum utrinque multi, graviſſimique
„ scriptores adsint, videtur mihi, po-
„ sitionem allatam simpliciter reijcien-
„ dam, statuendumque, ut unusquis-
„ que, antequam Evchariſtiam sumeret,
„ obligaretur omnino ad noxas confiten-
„ das: cum alias, ubi aliter fieret, mag-
„ num periculum adiretur: nihil tamen
„ dubito, quin Patres ea sint consilia
„ susceptari, quæ chriſtianæ reipublicæ,
„ ac religioni prodessent plurimum. „

§. V.

Patrum reverentia erga opiniones Scholaſticas.

Præterea Legatus omnino censebat, *Pallav. l. c.*
decisiones ita temperandas, atque
earum voces tam accurate seligendas,
ac trutinandas esse, ut diversis Scholarum opinionibus, circa quas Doctores Catholici aliunde inter se dissidebant, nulla inferretur injuria. Enimvero prudentiæ legibus apprime consonum hoc erat, ne Synodus novis tumultibus Eccleſiam exponeret per funeſtas altercationes,

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

nes, quæ absque dubio inter Theologos fuissent suscitatæ, si quædam ejusmodi opiniones fuissent discussæ, ac proscriptæ. Insuper providum hoc consilium ipsemet summus Pontifex vehementer ursisse videtur, dum disertis verbis præceperat, ut salvæ relinquerentur Scholarum opiniones, nec Theologorum ullus absque necessitate offenderetur, sed potius omnium Catholicorum vires adversus Sectarios juncta opera intenderentur. Id quoque accurate fuisse observatum ex ipsis deprehenditur verbis, quibus Synodi Decreta fuere concepta: anxia enim, si ita dicere fas est, religiositate Concilii Patres studiose inquirebant in voces, quæ ex probatis Scholis nullam ullo pacto offenderent, veritatem tamen, quæ definiretur, exacte declararent. Hæc agendi ratio magis adhuc elucebit in decisionibus, quæ in decima quarta Sessione circa Sacramentum Pœnitentiæ fuerunt promulgatæ.

§. VI.

Variæ Præsulum sententiæ circa nonum & decimum articulum.

Pallav. c. 2. n. 11. & 12.

Postquam Legatus hæc monita Patribus proponebat, Tridentinus Cardinalis, cui proxime dicendi jus erat, præfatos condemnabat articulos, simul tamen

tamen ſuadebat, denegandam non eſſe Germanis, etiam Catholicis, utriusque ſpeciei ſumptionem, idque plurimis rationibus publicam utilitatem concernentibus comprobare nitebatur. Circa nonum vero articulum unacum Legato cenſebat, nullam de gratiæ inæqualitate mentionem eſſe faciendam, ſive demum ſub una, ſive utraque ſpecie Sacra Synaxis ſumatur. Agens denique de articulo decimo circa noxas ante Corporis Chriſti ſumptionem expiandas, exiſtimabat omnino hæc verba eſſe addenda, *habita copia Confeſſionis realis, aut ſaltem in voto ita*, ut Confeſſio, quam primum peragi poterit, Deo promittatur. In eandem ferme ſententiam Moguntinus, & Trevirenſis Electores abibant, quibus etiam acceſſere Epiſcopi Zagabrienſis, & Viennenſis Romanorum Regis Oratores. Verum Turritanus, & Granatenſis Archiepiſcopi, necnon ſupremus Ordinis S. Auguſtini Præpoſitus contendebant, minus gratiæ illis conferri, qui ſub unica tantum ſpecie Euchariſtiam accipiunt. His ceteri omnes adverſabantur, aut ſaltem hanc quæſtionem potius ſilentio premendam cenſebant: Unde hæc prævaluit ſententia, quod æqualis ſit gratia, ſive Chriſti Corpus ſub una, ſive ſub utraque ſpecie recipiatur, ſatis tamen eſſet, omnem hac

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

Sæcul. XVI A. C. 1551. hac de re mentionem prætermitti. Quod articulum decimum, seu præceptum noxas ante Communionem expiandi spectabat, non minus inter Synodi Præsules, quam Theologos nonnulla erat opinionum varietas; quippe arbitrabantur plerique, quod confessionem præmitti, ita necessitas suadeat, ut tamen oppositæ opinioni nota hæresis nondum inuri deberet.

§. VII.

Canones confecti, ac Patribus in quadam Congregatione exhibiti.

Pall. l. 12. *c.* 2. *n.* 14. & 15. Rebus ita discussis novem Patres scientia, atque auctoritate ceteris magis conspicui seligebantur, qui decreta conficerent, iique circa decimum articulum Canonem eodem omnino tenore, quo postea in Canone undecimo exhibebitur, concinnabant, hæc tamen addebant: *habita copia Confessoris.* Itaque Canones, hoc pacto concepti primo in Conventu die prima Octobris, & postea in alio sexta ejusdem Mensis habito ad Synodi Patres referebantur, moxque ad edicendas sententias cuncti convenerunt, exceptis horum Canonum Auctoribus; his enim duntaxat injunctum, ut ipsi, si quid ab aliis objceretur, de labore suo rationem redderent: cum vero in Cano-

ne

ne undecimo indicta etiam anathematis pœna prohiberetur, ne quis publice controversiam moveret circa decimum articulum, in quo *illis, quos peccati mortalis conscientia gravat, ante communionem necessario præmittendam esse confessionem* decidebatur, vox autem illa *publice* nonnullis displiceret, hinc Cornelius Mussus Bituntinus Episcopus illis respondit: hanc vocem appositam fuisse ad evitandam populi offensionem, privatam tamen de eo disceptationem haud esse interdictam. Circa tertium quoque Canonem, quo anathema pronuntiabatur, *si quis dixerit, sub qualibet specie, & sub qualibet ipsius parte non contineri totum Christum*, nonnulla erat opinionum diversitas: Joannes enim Æmilianus Hispanus, ac Tudætanus Antistes hæc verba *facta separatione* omnino addenda monebat, idque consilium sequebantur ceteri, quamvis nonnulli nomine Constantiensis, Stabiensis, & Lancianensis Episcoporum sese opponerent, caussati, hac additione inferri, perinde ac si ante separationem Christus Dominus sub qualibet parte integer adesset. Verum Bituntinus Episcopus opportune suggerebat, solas hæreses esse damnandas, non item definiendas Scholasticorum opiniones, unde hæc disceptatio mox deferbuit.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Post-

Sæc. XVI. A.C. 1551.

Postquam igitur Synodi Patres hosce Canones ita emendabant, rursus de Confessione Eucharistiæ sumptioni præmittenda actum est, decretumque, addenda esse hæc verba: *quantumcunque etiam se contritos existiment habita copia Sacerdotis confessionem præmittant*, nec etiam vox *publice* expungebatur. Attamen in Conventu die nona Octobris celebrato Turritanus, seu Sassarienſis (quod in idem recidit) Episcopus censuit, Canoni hanc conditionem esse adjiciendam: *nisi adsit ingens necessitas*. Præterea Stabiensis Episcopus has alias voces apponi voluit: *quando scandalum non vetat*: Alii vero alias conditiones addi peroptabant: Ast nonnisi vox *Sacerdotis* in nomen *Confessarij* est permutata, prout Jacobus Naclantus Episcopus Clodiensis proposuerat, eoquod non cuilibet Sacerdoti confessionis excipiendæ potestas data esset, & quamvis Bituntinus Antistes allegasset, a Constantiensi Concilio non vocem *Confessarij*, sed *Sacerdotis* adhiberi, nihilominus Naclanti sententia rata habebatur.

§. VIII.

Canonibus etiam doctrinæ capita esse adjungenda propositum.

Sarpius hist. Conc. Trid. l. 4. p. 306.

Cum per Canones anathematis pœnam

nam intentantes, duntaxat errores confutari viderentur, quin tamen ea, quæ credenda sunt, proponerentur, hinc nonnulli ita perorabant: „Priusquam ulterius proceditur, confi„cienda sunt doctrinæ capita, nec in „prisicis Conciliis alia ratio inita, sed „declarata primo sententia Catholica, „tum contraria damnata, atque id ip„sum in articulo de justificatione Triden„tinæ Synodo sub Paulo III. cessit feli„citer, licet in sequenti de Sacramen„tis Sessione Patribus ob graves, & ve„hementes causas consilium necessario „esset mutandum, sed nunc cœptum „potius urgendum solidis rationibus sub„nixum, quam id, quod duræ necessita„tis violentia postea immutatum fuit.

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

Belcar. hist. l. 12. c. 6. n. 1.

In opinionis hujus suffragium mox adfuere Theologorum quamplurimi, præcipue vero natione Itali: unde Patrum nonnulli nominabantur, qui fidei articulos proponerent, totamque fidei Doctrinam ad octo capita redigerent, in quibus agebant de præsentia reali, de Institutione, excellentia, & adoratione Eucharistiæ, necnon de Transsubstantiatione, ac dispositione ad hoc Sacramentum, tandem de usu Calicis in Laicorum communione, ac de pueris S. Synaxin recipientibus. Post hæc Patrum potissimi, ne maximi momen-

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

ti articulus prætermitteretur, admonebant; explicandum enim censebant, quod *hujus Sacramenti Minister sit Sacerdos legitime ordinatus;* nam Lutherus, ejusque Sectatores persæpe docuerant, quod quilibet Christianus, imo & fæminæ consecrandi potestatem habeant.

§. IX.

Actum de præsentia Christi Domini in Eucharistia.

Ut ergo hæc doctrinæ capita conficerentur, quædam indicebantur Congregationes, in quarum prima de reali præsentia agendum proponebatur: nihil tamen de modo, quo Christus Dominus in hoc Sacramento præsens existit, decidebatur, ne Dominicanos inter & Franciscanos jurgia excitarentur, non enim una illorum est opinio; quippe Dominicani Corpus Christi Domini in Eucharistia præsens esse docent via productionis, eoquod Corpus Christi Domini loco panis per ejusdem substantiæ reproductionem præsens fiat, quin de cælis, ubi sedem suam quasi *naturalem* habet, descendat, juxta quam doctrinam substantia panis mutatur in substantiam Corporis Christi, quod uno nomine *transsubstantiatio* vocatur. Ex adverso Franciscani transsubstantiationem

nem *adductivam* propugnabant, seu contendebant, quod Corpus Christi e Cœlis non per motum successivum, sed instantaneum adducatur, ita, ut panis transmutetur in substantiam Corporis Christi, sed Caro Salvatoris aliunde adducta succedat substantiæ panis. Ceterum quælibet ex hisce Scholis suam opinionem strenue defendebat, atque sententiam oppositam multis a veritate absonis, ac repugnantibus propositionibus scatere asserebat: cum ergo uni litigantium parti satisfieri haud posset, quin offenderetur altera, hinc Veronensis Episcopus, qui hujus materiæ discussioni præerat, post aliquamdiu protractam utriusque sententiæ explicationem earum neutram approbabat, unde in Generali Congregatione sancitum, declarationem vocibus adeo amplis esse faciendam, ut illa utriusque sententiæ sensui accommodari valeat. Hæc provincia præside Veronensi Episcopo demandata fuit quibusdam Præsulibus, ac Theologorum nonnullis. Sæc. XVI. A.C. 1551.

§. X.

Montfortij Comitis monita circa publicæ securitatis literas, atque usum Calicis.

Cum inter hæc capita non infimam ope- *Pallav. l. 12. c. 8.*

Sæcul. XVI. A.C.1551.

Sleidan. comm. l. 23. p. 827.

operam ſibi vendicaret quæſtio de Communione ſub utraque ſpecie, Patres que decidere juberentur, an illa ſit, nec ne neceſſaria, hinc Montfortius Comes Cæſaris Orator exiſtimabat, quod facile, ſi ejusmodi deciſio fieret, Proteſtantes irritari, atque a Synodi acceſſu arceri poſſent, quapropter ceteri Oratores, Regisque Romanorum Legati præprimis habito conſilio una omnes accedebant Synodi Præſides, atque hanc definitionem differri rogabant. Hanc in rem Montfortius memorabat immenſos Cæſaris labores bello, paceque eo ex fine exantlatos, ut Proteſtantes Synodo ſubiiceret: Jam autem ſi illi venire recuſaverint, omnes hi conatus, ac conſilia in irritum impenſa dicebat, quocirca nulli labori, ut hi Conclio intereſſe velint, parcendum afferebat, eaque omnia ſollicite præcavenda, quæ ipſos abſterrere poſſent. His addidit: „Imperator, ut illos eo „certius ad Synodum alliceret, publi„cæ ſecuritatis literas eisdem tradidit, „cum vero hæc cautio ipſis non ſatis „idonea videatur, eoquod Conſtantien„ſis Synodus re ipſa probaſſet, Concilia „nullis Principum profanorum literis, „ac ſecuritatis promiſſionibus obſtringi, „hinc publicæ fidei tabulas ut ipſi Patres Tridentinis ipſi darent, ſe eflagi-

flagitate ajebat, cum Cæsar jam Pro- Sæcul. XVI.
testantibus promisisset, se id a Synodo A.C. 1551.
obtenturum, ideo factum, ut ipse Orator, ejusque Socii ejusmodi literas a concilii Patribus petere jussi sint, concepta spe, se petita impetraturos. Verum Legatus responsionem ad hunc articulum in proximam Sessionem rejecit, ut Pontificem desuper certiorem reddendi spatium nanciscereturs.

Postea Montfortius Comes ad articulum de Evchariſtia progressus, hunc in modum perorabat: „Ex iisdem ra„tionibus mox a me allegatis mihi op„portunum non videtur, ut ante Pro„testantium adventum controversiæ de „Evchariſtia excutiantur, cum alia „non desint, vel reformationem spec„tantia, vel cum illis minime contro„versa. Verum ad hoc respondit Le„gatus: jam dudum constitutum est a „Patribus de Evchariſtia agere; cum„que principio decretum sit, in singulis „Sessionibus fidei dogmata, & Re„formationis capita simul agitare, hinc „præstitutus ordo inverti nequit, aliun„de vero cum ea, quæ Euchariſtiam „tangunt, Confirmationis doctrinam „necessario sequantur, atque de iis jam, „priusquam Synodus migrasset Bono„niam, ultimo loco actum esset, nulla „alia tractandi ratio nunc instituti po-

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„teſt, ſed primo agendum de Evcharistia, quæ Controverſia magis reſpicit Helvetios, Zwinglianos, quam „Germaniæ Proteſtantes, qui inſtar illorum Sacramentarii non ſunt.„ Deinde Comes ad communionem calicis ſermone converſo oſtendit, abiiciendam plane ſpem omnem conciliandorum Proteſtantium, ſi ſemel intelligunt, articulum illum, quem tantopere urgent, contra ſuam ſententiam deciſum, cum Cæſar in decreto ſuo de re religionis interim attemperanda, calicis uſum ipſis permittere coactus fuerit, ut proinde nunc etiam ad Proteſtantium uſque adventum differenda ſit ejus tractatio.

Hæ rationes firmæ videbantur, nec id inficiabatur Legatus, cum vero rem decidere ſuarum partium haud eſſet, hinc benigno ſermone rem protrahere ſtuduit, ut demum, quid Pontifex ſentiret, acceptis literis exploratum haberet, ſub idem tamen tempus ad Papam articulos a Theologis examinatos, nec non doctrinæ capita, ac Canones ſancitos retulit.

§. XI.

Pontificis reſponſum ad Montfortii Comitis propoſitiones.

Poſtquam ſummus Pontifex per Legati

ti literas de cunctis Montfortii poſtulatis certior reddebatur, rem in quodam Patrum Senatu propoſuit. Varia tum erat opinantium ſententia, præcipue circa fidei publicæ literas, quas Comes Proteſtantibus a Tridentinis Patribus dari poſtulabat. Potiſſimi illis ejusmodi literas concedi negabant, eoquod, inquiebant illi, id a nulla unquam Synodo factum legatur, excepto ſolo Baſileenſi conventu, quem tamen nulla ex parte imitari oporteret. His addebant, quod Proteſtantium acceſſus ad Concilium unice deſerviret ad corrumpendos quorumdam fidelium mores, cum hi prohiberi vix poſſent, ne ſuam hæreſin diſſeminarent: Idem quoque ante aliquot annos Paulo Vergerio Juſtinopolitano Antiſtiti accidiſſe referebant: Aliunde vero metuendum eſſe ajebant, ne Lutheri Sectatoribus ſeſe Concilio ſubiicere renuentibus datæ fidei auctoritas in Concilii vilipenſionem cederet: denique hac in re a Synodo obſequii genus hæreticis nunquam deferendum poſtulari inferebant. Alii econtra affirmabant, quod Proteſtantibus hac fidei publicæ cautione eſſet ſatisfaciendum, non tam compendii ex eorum converſione hauriendi ſpe, quam omnis excuſationis, ac prætextus ipſis præcidendi ſtudio: Præcipue vero Cæſari

Sæc. XVI. A.C. 1551.

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

id impensius flagitanti ultro concedendum censebant, ne forte Patres ejus voluntati cedere vi compellantur, eo potissimum tempore, quo Pontifex a Franciæ Rege bello pressus omnino a Cæsaris arbitrio dependeret: De cetero securitatis literas ita instruendas existimabant, ut nullo, aut saltem levissimo nexu Patres obstringant, dummodo speciatim Protestantes non nominentur, sed amplioribus verbis duntaxat Ecclesiasticis, atque Nationis Germanicæ Laicis cujuscunque demum conditionis caveretur: Generalibus enim hisce verbis Protestantes quidem comprehendi asserebant, æque tamen dici posse, quod soli Catholici his verbis intelligantur, minime vero Protestantes, quos alioquin distincte, ac speciatim nominari conveniisset. Denique putabant, hasce securitatis literas eo modo, ut nihilominus sua summo Pontifici auctoritas constaret, Protestantibus esse concedendas, necnon judices, qui in perpetrata crimina inquirant, ita esse deputandos, ut horum electio ad avertendam omnis suspicionis causam, ipsis Protestantibus relinqui posset: hac ratione disciplinæ vim, ac Pontificis auctoritatem retentum iri ajebant.

Prævaluit posterior hæc sententia apud Julium Pontificem, qui horum con-

consilia eo promptius sequebatur, quo magis Legati voluntati consonum esset: Unde datis ad eundem literis illius prudentiam valde commendans præcepit, ut juxta tenorem nuper transmissum publicæ fidei literas confici juberet, atque ultra trimestre discussionem articuli de communione Calicis, cum interim Protestantes expectarentur, differret, atque intra quadraginta dierum intervallum una haberetur Sessio de Sacramento Pœnitentiæ. Tandem Papa in suo responso observabat, quod Canones de Eucharistia paulo fusiori calamo fuerint conscripti, unde potius illos esse dividendos monebat. (*) Sæcul. XVI. A. C. 1551.

§. XII.

Reformationis capita in quibusdam Congregationibus discussa.

Eodem tempore, quo Tridenti de doctrinæ capitibus agebatur, aliæ habebantur Congregationes, in quibus ea, quæ morum emendationem concernunt, discutiebantur: Præprimis vero agebatur de Jurisdictione Episcopali. *Paul. Sarp. l. 4. p. 31. Pallav. l. 12. c. 4. n. 1.*

(*) Hæc omnia Continuator ex Paulo Sarpio vix non de verbo descripsit, eum tamen allegare noluit, ne forte sedulus Lector ea deprehenderet, quæ Continuator ad majorem invidiam in Pontifices, & Synodi Patres concitandam pro suo arbitrio adjecit.

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

§. XIII.

Joannis Gropperi oratio contra Jurisdictionem Ecclesiasticam.

Hanc in rem Joannes Gropperus natione Germanus, ac Bonnensis Ecclesiæ Præpositus acriter declamabat contra Appellationes, ita effatus: „(*) Cum Fidei fervor Christianorum cor„dibus insideret, Episcoporum tribu„nalia erant charitatis judicia, eaque „non administrabantur, ut hodie fieri „amat, per ipsorum Officiales, sed per „Episcopum, & Sacerdotes quasi in quo„dam Senatu, seu Synodo congrega„tos, tunc nomen appellationis ab ho„rum judiciis ad Papam vox erat haud „audita, inde autem orta est extra pa„triam magno cum expensarum impen„dio proficiscendi necessitas: si vero „huic corruptelæ, quæ non modo resi„dendi legem violat, sed etiam disci„plinam corrumpit, remedium opponi „lubet, primam judiciorum normam „ad originem suam, quantum poterit, „re-

(*) Hanc orationem ex suo cerebro consarcinavit Paulus Sarpius, eam tamen omnino confutavit Pallavicinus l. c. unde haud satis mirari possumus Continuatoris audaciam, qui Pallavicinum allegare, sui vero Suavis errores sequi non abhorruit.

„revocandam censeo, ut proin prohi- Sæcul. XVI.
„beatur appellatio ad alios Judices ex- A.C. 1551.
„tra appellantium ditionem existen-
„tes, simulque interdicatur, ne præ- *Paulus Sarpius lib. 4.*
„termissis inferioribus Judicibus statim
„ad supremum Judicem primo saltu ten-
„datur, aut a sententia, ut vocant,
„interlocutoria provocetur: Ut vero
„jus majori fide ac sinceritate dicatur,
„judicia Synodalia omnino restituenda
„arbitror, profligandos autem cum
„suo foro Officiales, prohibendas-
„que provocationes, quæ ad Papam
„interponuntur, quin ad proximum
„Superiorem recurratur. (*)

§. XIV.

(*) Haud toleranda est Continuatoris impudentia, qui haud contentus, quod pro more suo ex livido suo Paulo Sarpio ea, quæ magis injuriosa sunt, consarcinaverit, insuper de prohibitis appellationibus ad Papam, de quibus tamen nec ipse Sarpius, vel verbulo aliquid narrat, mentionem ingerere non erubuit. Ecce! quibus artificiis malevoli argumenta suppeditent iis, qui pro sæculi genio ex corruptis ejusmodi fontibus velut Historiæ Ecclesiasticæ monumentis ad suas calumnias specietenus fulciendas abutuntur.

Sæcul XVI. A.C 1551.

§. XIV.

Joannis Baptistæ Castelli responsum ad orationem Gropperi.

Sarpius l. c. Hæc oratio Synodi Præsidibus haud parum displicuit; verebantur enim, ne hæc disciplina, quam Gropperus commendare, atque introducere nitebatur, si semel prævaleret, plus justo Curiæ Romanæ juribus derogaret, quapropter Joannes Baptista Castellus Bononiensis in sequenti Congregatione ad Gropperi sermonem respondere jubebatur. Paruit ille, orationem suam a priscæ Ecclesiæ usibus, eorumque laudibus ita exorsus, ut tamen in veteri illorum temporum regimine Ecclesiastico graviores adhuc defectus notaret. Postea, orationem suam his verbis prosequebatur: *Illi, qui præconio suo Synodalia judicia extollunt, in eorum defectus vix unquam inspexerunt; nempe, ob caussarum multitudinem, in iisdem dijudicandis moram, in diligenter examinandis obstacula, in tot Judicibus informandis difficultates, & a factionibus inter partes tumultus, propter quos, cum parum prospere succederent, credibile est, tum illa judicia intermissa, tum confusioni huic vitandæ forum, & officiales introductos. Negari quidem non potest, non deesse etiam in his, quæ requirant emendationem: Sed hoc*

hoc faciendum, neque tamen illa revocanda, Sæcul. XVI.
quæ, quod intolerabilia essent, abrogata sunt. A.C.1551.
In Apellationibus consueverunt per intermedios judices procedere, neque his præteritis ad supremum transilire. Ididem sublatum, quia Provinciarum, & Regnorum capita Ecclesiam tyrannide premebant; & remedium maxime opportunum repertum, caussarum, negotiorumque cognitionem Romam referre. Id equidem fateor suis non vacare incommodis, ac in primis temporis, & pecuniæ jactura: Sed quæ oppressione multo sunt tolerabiliora. Si quis pristinum judiciorum statum restituat, is, dum uni malo medetur, multa, & horum quodque majus graviusque concitabit. In primis vero considerandum, eandem regiminis rationem in republica non omnibus temporibus accomodam, sed ut temporum sunt inclinationes, ita variandus gubernationis modus: vetus regendæ Ecclesiæ forma conducibilis non foret, nisi Ecclesiæ quoque status antiquum obtineat. Tota via errabit, qui, quod libertatem eam, quæ datur parvulis, edendi, bibendi quod lubet, quocunque tempore, ad valetudinem, corpusque firmandum, salutarem deprehenderit, & viri annis, ac ætate confecti senectutem ad eundem modum gubernandam putet. Ecclesiæ olim fuerunt parvæ, Ethnicis circumseptæ, & quia hosti vicinæ, hoc inter se magis unitæ, & nunc, & amplæ, & sine adversario,

qui

Sæc. XVI. A.C. 1551.

qui in via officii contineat. Itaque communia cum negliguntur, neceſſum eſt, unus aliquis in eorum curam, ac procurationem incumbat. Si unaquæque Provincia ſuas cauſſas cognoſceret, tanta intra paucos annos varietas exoriretur, ut pugnare inter ſe, neque ejusdem eſſe fidei, ac religionis cernerentur. Pontifices Romani multas Eccleſiaſtici regiminis partes, quamdiu omnia rite, atque ordine adminiſtrabantur, ſibi haud quaquam vendicarunt; adminiſtrationem vero ab aliis neglectam, aut male procuratam ſibi ſumpſerunt, nec e ſuccedentibus Pontificibus deſuerunt multi, & ſumma vitæ Sanctimonia, & egregia erga Eccleſiæ bonum voluntate, qui ea ipſa in priſtinam formam reſtituiſſent, niſi prævidiſſent, iisdem corruptelis recurrentibus, vix ullam ſubeſſe ſpem rectæ adminiſtrationis, quam ob rem ad conſervandam Eccleſiæ unitatem, res eo, quo nunc ſunt, ſtatu relinquendæ.

§. XV.

Statuta circa Appellationes.

Dupin. Bill. des Aut. Eccl. tom. 15. p. 101. Sarpius l. 4. p. 316. & 317.

Verum nec hæc ſententia, quamvis Præſidibus pergrata accideret, placuit Epiſcopis, minus vero Italiæ Præſulibus; licet enim ſummi Pontificis auctoritatem ſalvam omnino cuperent, nihilominus ægre ferebant, quod ipſi minori loco haberentur, ſolusque Papa cuncta præſtare videretur, hinc non nihil

Sæcul XVI. A.C. 1551.

nihil indignari cæperant: Opus igitur erat quadam moderatione, qua utrique parti satisfieret: Ergo decernitur, *ut a solis definitivis Episcoporum, atque Officialium sententiis duntaxat in caussis criminalibus provocatio fieret*: Porro de civilibus nulla facta fuit mentio, his addebatur: In ipsis quoque criminalibus caussis non licebit appellare a sententiis interlocutoriis, priusquam definitivum fuerit pronuntiatum judicium: Ceterum nolebant judicia Synodica restituere, atque Officialium tribunalia abrogare. Præterea Episcoporum nullus a Synodis Provincialibus seu a Metropolitano, ejusque Provinciæ Episcopis juxta antiqua jura dijudicari petebat; nemo enim judicia adversus se ipsum expedita reddere satagebat; eoquod contra Episcopum judicii acta, si Romam appellare, vel ab hac Curia Deputatos expectare oportet, longe difficilius confici possint, quam si in propria ipsorum ditione coram patriis eorum Judicibus, seu Synodis accusarentur: quapropter summo Pontifici per Commissarios delegatos *in partibus* judicandi potestas relinquebatur, præcepit tamen Synodus, ut in Papæ Commissarios Viri seligerentur inferiores ipso Episcopo, cum hic Judicis personam sustineret. Hæc inter ceteras non infima erat ratio, ob quam

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

quam Galli Tridentinam Synodum, ut reformationis capita recenſentes memorabimus, recipere recuſaverunt, eoquod hoc decretum contra priſcos Canones Metropolitis, ac Provinciæ Præſulibus Epiſcopos judicandi auctoritatem adimeret.

Supererat adhuc circa Jurisdictionem Epiſcopalem quidam articulus, quem Patres moderari petebant. Concernebat hic *degradationes*, quæ haud aliud eſt, ac quædam cenſura, vi cujus Eccleſiaſticus in perpetuum Ordinis ſui exercitio, ac beneficio Eccleſiaſtico privatur. Frequens erat circa hoc caput diſceptatio, dudumque hæc quæſtio in Patrum Conventu agitabatur, nec tamen Synodo conſultum fore viſum eſt, hujus pœnæ uſum abrogare: Unde duntaxat illam mitiorem reddendi media excogitabantur, ut hujus ſententiæ executio cum minori ſeveritate, ac parciori ſumptu fieri poſſet. Hanc ob rem promulgabatur caput quartum de reformatione.

§. XVI.

Decreta in quodam Conventu ſancita.

Interea Legatus circa ea, de quibus Papam conſuluerat, ab eo reſponſum accipiebat, hancque in rem habito conventu generali præprimis referebat

bat omnes rationes, quas Montfortius Comes circa publicæ fidei tabulas Proteſtantibus dandas, nec non circa quorumdam articulorum dilationem de uſu Calicis propoſuerat. Addebat Legatus, haſce Comitis rationes ſibi haud iniquas videri, de cetero autem, quod totam rem ad Pontificem perſcripſiſſet, reticebat, ſubjungens, quod aliquamdiu, quamvis juxta decretum Seſſionis die prima Septembris habitæ de Sacramento Euchariſtiæ ageretur, idque neceſſario agitandum foret, nihilominus præcipuorum quorumdam articulorum, qui adhuc controverſi ſunt, deciſio abſque præjudicio differri poſſet. Hac de re Patrum ſuffragia colligebantur, quibus inſpectis omnium ſententia eo abibat, ut publicæ ſecuritatis literæ Proteſtantibus darentur, hinc mox Præſidibus illas expediendi cura eſt demandata: Ubi vero de differenda diſcuſſione, quæ articulum circa Communionem ſub utraque ſpecie tangebat, agebatur, contendebant non pauci, Proteſtantibus nihil eſſe indulgendum, niſi ſaltem ſe ad Synodum venturos, illiusque deciſionibus ſubmiſſuros pollicerentur: Porro illi, quibus mitior erat indoles, reſpondebant, ſatis Concilii auctoritati cautum eſſe, eoquod ipſimet Proteſtantes hanc dilationem fieri po- Sæcul. XVI. A. C. 1551.

Sæc. XVI. A.C. 1551.

ſtulaſſent. Horum conſilium ſequebantur ceteri. His ita ſtatutis inter alios articulos proxime diſcutiendos proponebatur quæſtio de Communione infantum, atque articulus de tollendo Calicis uſu in tria capita dividebatur, ut magis diſtincte exponeretur, nec quæſtio jam antea deciſa ob unicum quoddam caput alias oblivione ſepultum rurſus agitaretur. Cuncta hæc Patrum conſilia per capita, & Canones de Euchariſtia fuere approbata, ſicut etiam articuli de reformatione; ſancitum tamen, ut nullatenus in decreto hæc verba ponerentur, *quod Proteſtantes ad preces cujusdam Præſulis Germani in Synodo audiri poſtularint*, cum Proteſtantes id non ſine Synodi dedecore negare poſſent: hinc correctis hiſce verbis potius addebatur, quod Proteſtantes audiri duntaxat deſiderent, cum id haud dubiæ fidei eſſet, eoquod Proteſtantes id in variis occaſionibus ipſimet faſſi fuiſſent. Porro publicæ ſecuritatis diploma conficiendi cura relinquebatur Præſidibus, qui Viros hujus rei gnaros in conſilium vocabant.

§. XVII.

Seſſio decima tertia Concilii Tridentini.

Labbe Coll. Conc. p. 404.

His ita diſpoſitis neceſſaria parabantur ad Seſſionem decimam tertiam, quæ

quæ ad undecimam Octobris diem Anni supra millesimum quingentesimi quinquagesimi primi indicta, etiam præstituta die celebrabatur. Peragebat rem Divinam Joannes Baptista Campeggius Majoricensis Episcopus, Salvator vero Salupussus Turritanus, seu Sassariensis Archiepiscopus in laudem Sacratissimæ Eucharistiæ sermonem habebat. Ceterum hæc Sessio congregatorum numero, ac dignitate longe celeberrima erat, nam ad eam quoque venerant Colonienſis Archiepiscopus, Christophorus Strassen Juris consultus, ac primus Brandeburgici Electoris Confessioni Augustanæ addicti Orator, cujus quoque mandatum, atque agendi facultas recitabatur: prius vero prælegebantur decreta fidem, atque reformationem concernentia, quæ quamvis prolixiora sint, mox tamen referemus, ac præprimis quidem Turritanus Archiepiscopus recitabat decretum de Sacramento Eucharistiæ his verbis conceptum: „Sacrosancta Oecumenica, & Ge„neralis Tridentina Synodus, in Spi„ritu Sancto legitime congregata, Præ„sidentibus in ea eisdem Sanctæ Sedis „Apostolicæ Legato, & Nuntiis, etsi in „eum finem, non absque peculiari Spi„ritus Sancti ductu, & Gubernatione „convenerit, ut veram, & antiquam

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Pallav. l. 12. c. 9. n. 1. & seq. Pjalmæus p. 231. 235. Raynald. hoc ann. n. 41.

Spond. hoc ann. n 18. Sleid comm. l. 23. p. 827.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„de Fide, & Sacramentis doctrinam „exponeret, & ut hæresibus omnibus, „& aliis gravissimis incommodis, qui„bus Dei Ecclesia misere nunc exagita„tur, & in multas, & varias partes „scinditur, remedium afferret: hoc „præsertim jam inde a principio in vo„tis habuit, ut stirpitus convelleret Zi„zania execrabilium errorum, & Schis„matum, quæ inimicus homo his no„stris calamitosis temporibus in doctri„na fidei, usu, & cultu Sacrosanctæ „Evchariſtiæ superseminavit: quam „alioqui Salvator noster in Ecclesia sua, „tanquam Symbolum reliquit ejus uni„tatis, & charitatis, qua christianos „omnes inter se conjunctos, & copu„latos esse voluit. Itaque eadem Sa„crosancta Synodus sanam, & sincera„ram illam de venerabili hoc, & divi„no Evchariſtiæ Sacramento doctri„nam tradens, quam semper Catho„lica Ecclesia ab ipso Jesu Christo Do„mino nostro, & ejus Apostolis erudi„ta, atque a Spiritu Sancto, illi om„nem veritatem in dies suggerente, e„docta, retinuit, & ad finem usque sæculi conservabit, omnibus Christi fidelibus interdicit, ne posthac de Sanctissima Evchariſtia aliter credere, docere, aut prædicare audeant, quam ut est hoc præsenti decreto explicatum, at-

atque definitum. Absoluto hoc decreto octo sequentia recitabantur capita. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. XVIII.

CAPUT I.

De reali præsentia Christi Domini in Eucharistia.

„Principio docet sancta Synodus, & aperte, ac simpliciter profitetur in „almo sanctæ Evchariſtiæ Sacramento, „post panis, & vini consecrationem, „Dominum nostrum Jesum Christum ve„rum Deum, atque hominem, vere, „realiter, ac substantialiter sub specie „illarum rerum sensibilium contineri, „nec enim hæc inter se pugnant, ut „ipse Salvator noster semper ad dextram „Patris in cœlis assideat, juxta modum „existendi naturalem, & ut multis ni„hilominus aliis in locis Sacramentali„ter præsens sua substantia nobis adsit, „ea existendi ratione, quam etsi verbis „exprimere vix possumus, possibilem „tamen esse Deo, cogitatione per fi„dem illustrata, assequi possimus, & „constantissime credere debeamus: Ita „enim majores nostri omnes, quotquot „in vera Christi Ecclesia fuerunt, qui „de sanctissimo hoc Sacramento disse„ruerunt, apertissime professi sunt, hoc „tam admirabile Sacramentum in ulti-

Labbe t. c. Pallav. l. 12. c. Raynald t. c. n. 43. Psalmæus p. 235.

Matth. c. 26. v. 26. & 28. Marci c. 14. v. 22. & 24.

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

„ma Cœna Redemptorem noſtrum in-
„ſtituiſſe: cum poſt panis, vinique be-
„nedictionem, ſe ſuum ipſius Corpus
„illis præbere, ac ſuum Sanguinem,
„diſertis, ac perſpicuis verbis teſtatus
„eſt; quæ verba a ſanctis Evangeli-
„ſtis commemorata, & a S. Paulo po-
„ſtea repetita, cum propriam illam,
„& apertiſſimam ſignificationem præ-
„ferant, ſecundum quam a Patribus
„intellecta ſunt, indigniſſimum ſane
„flagitium eſt, ea a quibusdam conten-
„tioſis, & pravis hominibus ad fictitios,
„& imaginarios tropos, quibus veritas
„Carnis, & Sanquinis Chriſti negatur,
„contra univerſum Eccleſiæ ſenſum de-
„torqueri: quæ tanquam columna, &
„firmamentum veritatis, hæc ab impiis
„hominibus excogitata commenta ve-
„lut ſathanica, deteſtata eſt, grato
„ſemper, & memori animo præſtan-
„tiſſimum hoc Chriſti beneficium agnoſ-
„cens.

Luc. c. 22. v. 19. & 20. 1. Cor. c. 11. v. 24. & 25.

1. ad Tim. cap. 3.

§. XIX.

CAPUT II.

De ratione inſtitutionis SS. Euchariſtiæ.

1. Cor. c. 11. v. 26. Joan. c. 6. v. 56.

„Ergo Salvator noſter diſceſſurus ex
„hoc mundo ad Patrem, Sacra-
„mentum hoc inſtituit, in quo divitias
„divini ſui erga homines amoris velut
„effu-

„effudit, memoriam faciens mirabi- Sæcul XVI.
„lium ſuorum, & in illius ſumptione A C 1551
„colere nos ſui memoriam præcepit,
„ſuamque annuntiare mortem, donec
„ipſe ad judicandum mundum veniat.
„Sumi autem voluit Sacramentum hoc,
„tanquam Spirituale animarum ci-
„bum, quo alantur, & confortentur
„viventes vita illius, qui dixit: qui
„manducat me, & ipſe vivet propter
„me: & tanquam antidotum, quo li-
„beremur a culpis quotidianis, & a
„peccatis mortalibus præſervemur.
„Pignus præterea id eſſe voluit futuræ
„noſtræ gloriæ, & perpetuæ felicita-
„tis, adeoque Symbolum unius illius
„corporis, cujus ipſe Caput exiſtit,
„cujusque nos tanquam membra arctiſ-
„ſima Fidei, Spei, & Charitatis con-
„nexione adſtrictos eſſe voluit; ut id
„ipſum omnes diceremus, nec eſſent
„in nobis Schiſmata.

§. XX.
CAPUT III.
De excellentia SS. Euchariſtiæ.

„Commune hoc quidem eſt Sanctiſ- *Matth. c. 26.*
„ſimæ Evchariſtiæ cum cæteris *Marc. c. 14.*
„Sacramentis, Symbolum eſſe rei ſa- *v. 22*
„cræ, & inviſibilis gratiæ formam vi- *Roman. c. 6.*
„ſibilem: verum illud in ea excellens,
„& ſingulare reperitur, quod reliqua

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„Sacramenta tunc primum ſanctifican-
„di vim habent, cum quis illis utitur.
„At in Evchariſtia ipſe Sanctitatis auc-
„tor ante uſum eſt; nondum enim Ev-
„chariſtiam de manu Domini Apoſtoli
„ſuſceperant, cum vere tamen ipſe af-
„firmaret, Corpus ſuum eſſe, quod præ-
„bebat, & ſemper hæc fides in Eccle-
„ſia Dei fuit, ſtatim poſt conſecratio-
„nem verum Domini noſtri Corpus, ve-
„rumque ejus Sanquinem ſub panis,
„& vini Specie una cum ipſius anima,
„& Divinitate exiſtere; ſed Corpus
„quidem ſub Specie panis, & Sanqui-
„nem ſub vini ſpecie ex vi verborum:
„ipſum autem Corpus ſub ſpecie vini,
„Sanquinem ſub ſpecie panis, ani-
„mamque ſub utraque vi naturalis illius
„connexionis, & concomitantiæ, qua
„partes Chriſti Domini, qui jam ex
„mortuis reſurrexit, non amplius mo-
„riturus, inter ſe copulantur: Divini-
„tatem porro propter admirabilem illam
„ejus cum Corpore, & anima hypo-
„ſtaticam unionem, quapropter veriſ-
„ſimum eſt, tantundem ſub alterutra
„ſpecie, atque ſub utraque contineri,
„totus enim, & integer Chriſtus ſub
„panis ſpecie, & ſub quavis ipſius ſpe-
„ciei parte, totus item ſub vini ſpecie,
„& ſub ejus partibus exiſtit.

§. XXI.

Sæc. XVI. A.C 1551.

§. XXI.

CAPUT IV.

De Transſubſtantiatione.

„Quoniam autem Chriſtus Redemptor noſter Corpus ſuum id, quod „ſub ſpecie panis offerebat, vere eſſe „dixit; ideo perſuaſum ſemper in Ec„cleſia Dei fuit, idque nunc denuo ſan„cta hæc Synodus declarat, per con„ſecrationem panis, & vini converſio„nem fieri totius ſubſtantiæ panis in „ſubſtantiam Corporis Chriſti Domini „noſtri, & totius Subſtantiæ vini in „Subſtantiam Sanquinis ejus, quæ „converſio convenienter, & proprie a „Sancta Catholica Eccleſia Transſub„ſtantiatio eſt appellata. *Matth.* 16. *Luc.* 22. 1. *Cor.* 11.

§. XXII.

CAPUT V.

De cultu & veneratione Sanctiſſimæ Euchariſtiæ exhibenda.

„Nullus itaque dubitandi locus relin„quitur, quin omnes Chriſti fide„les pro more in Catholica Eccleſia „ſemper recepto latriæ cultum, qui „vero Deo debetur, huic Sanctiſſimo „Sacramento in veneratione exhibeant, „neque enim ideo minus eſt adoran„dum, quod fuerit a Chriſto Domino, *Pſalm.* 96. & *Hebr.* 1. *ex hoc Pſ. Matth. c.* 2. & 28. *Luc. c.* 24.

Sæcul. XVI. A C 1551.

„ut ſumatur, inſtitutum; nam illum „eundem Deum præſentem in eo adeſ„ſe credimus, quem Pater æternus in„troducens in orbem terrarum, dicit: „*Et adorent eum omnes Angeli Dei*, quem „Magi procidentes adoraverunt; quem „denique in Galilæa ab Apoſtolis ado„ratum fuiſſe Scriptura teſtatur. De„clarat præterea Sancta Synodus, pie „& religioſe admodum in Dei Eccleſiam „inductum fuiſſe hunc morem, ut ſin„gulis annis, peculiari quodam, & fe„ſto die præcelſum hoc venerabile Sa„cramentum ſingulari veneratione, ac „Solemnitate celebraretur, utpote in „Proceſſionibus reverenter, & honori„fice illud per vias, & loca publica cir„cumferretur. Æquiſſimum eſt enim, „Sacros aliquos ſtatutos eſſe dies, cum „Chriſtiani omnes ſingulari, ac rara „quadam ſignificatione gratos, & me„mores teſtentur animos erga Commu„nem Dominum, & Redemptorem pro „tam ineffabili, & plane divino bene„ficio, quo mortis ejus victoria, & „triumphus repræſentatur. Atque ſic „quidem oportuit Victricem veritatem „de mendacio, & hæreſi triumphum „agere, ut ejus adverſarii in conſpectu „tanti ſplendoris, & in tanta univerſæ „Eccleſiæ lætitia poſiti, vel debilitati,

„&

„& fracti tabescant, vel pudore affecti, Sæcul. XVI.
„& confusi aliquando resipiscant. A.C. 1551.

§. XXIII.

CAPUT VI.

De consuetudine Eucharistiam asservandi, & ad infirmos deferendi.

„Consuetudo asservandi in Sacrario *Concil. Later sub Innoc. III. cap. 26.*
„ Sanctam Evchariſtiam adeo anti-
„qua est, ut eam sæculum etiam Nicœ-
„ni Concilii agnoverit. Porro deferri
„ipsam Sacram Evchariſtiam ad infir-
„mos, & hunc usum diligenter in Ec-
„clesiis conservari, præterquam quod
„cum summa æquitate, & ratione con-
„junctum est, tum multis in Conciliis
„præceptum invenitur, & vetustissimo
„Catholicæ Ecclesiæ more est observa-
„tum, quare Sancta hæc Synodus re-
„tinendum omnino salutarem hunc, &
„necessarium morem statuit.

§. XXIV.

CAPUT VII.

De Præparatione ad Eucharistiam digne recipiendam necessaria.

„Si non decet ad sacras ullas functio-
„ nes quempiam accedere, nisi san-
„cte; certe quo magis Sanctitas, &
„divinitas Cœlestis hujus Sacramenti
„viro

Sæcul. XVI. A C. 1551.

„viro Christiano comperta est, eo dili-
„gentius cavere ille debet, ne absque
1. Cor. c. 11. v. 28. & 29. „magna reverentia, & Sanctitate ad id
„percipiendum accedat, præsertim cum
„illa plena formidinis verba apud Apo-
„stolum legamus: qui manducat, &
„bibit indigne, judicium sibi manducat,
„cat, & bibit, non dijudicans Corpus
„Domini: quare communicare volenti
„revocandum est in memoriam ejus
„præceptum: probet se ipsum homo. Ec-
„clesiastica autem consuetudo declarat,
„eam probationem necessariam esse, ut
„nullus sibi conscius peccati mortalis,
„quantumvis sibi contritus videatur,
„absque præmissa Sacramentali Confes-
„sione ad sacram Evchariſtiam accede-
„re debeat, quod a Christianis omni-
„bus, etiam ab iis Sacerdotibus, qui-
„bus ex officio incubuerit celebrare,
„hæc Sancta Synodus perpetuo servan-
„dum esse decrevit, modo non desit il-
„lis copia Confessoris; quodsi necessita-
„te urgente, Sacerdos absque prævia
„confessione celebraverit, quam pri-
„mum confiteatur.

§. XXV.

CAPUT VIII.

De modo recipiendi hoc Sacramentum.

„Quoad usum autem, recte, & sa-
„pienter Patres nostri tres ratio-
„nes

„nes hoc ſanctum Sacramentum acci- Sæcul. XVI.
„piendi diſtinxerunt: quosdam enim do- A.C.1551.
„cuerunt Sacramentaliter duntaxat id *Galat. c. 5.*
„ſumere, ut peccatores: alios tantum *v. 6.*
„ſpiritualiter, illos nimirum, qui vo-
„to propoſitum illum cœleſtem pa-
„nem edentes, fide viva, quæ per di-
„lectionem operatur, fructum ejus, &
„utilitatem ſentiunt: tertios porro ſa-
„cramentaliter ſimul, & ſpiritualiter:
„hi autem ſunt, qui ita ſe prius pro-
„bant, & inſtruunt, ut veſtem nuptia-
„lem induti ad divinam hanc menſam
„accedant: in Sacramentali autem
„ſumptione ſemper in Eccleſia Dei mos
„fuit, ut laici a Sacerdotibus commu-
„nionem acciperent: Sacerdotes autem *Hebr. c. 5.*
„celebrantes ſe ipſos communicent; qui *& 7.*
„mos tanquam ex traditione Apoſtoli-
„ca deſcendens, jure, ac merito reti-
„neri debet. Demum autem paterno
„affectu admonet Sancta Synodus,
„hortatur, rogat, & obſecrat per viſ-
„cera miſericordiæ Dei noſtri, ut om-
„nes, & ſinguli, qui Chriſtiano nomi-
„ne cenſentur, in hoc unitatis ſigno,
„in hoc vinculo charitatis, in hoc con-
„cordiæ Symbolo jam tandem aliquan-
„do conveniant, & concordent, me-
„moresque tantæ Majeſtatis, & tam
„eximii amoris Jeſu Chriſti Domini
„noſtri, qui dilectam animam ſuam in
„noſtra

Sæc. XVI. A.C. 1551.

„noſtræ ſalutis pretium, & carnem „ſuam nobis dedit ad manducandum; „hæc ſacra myſteria Corporis, & San„quinis ejus, fidei conſtantia, & firmi„tate, ea animi devotione, ac pietate, „& cultu credant, & venerentur, ut „panem illum ſuperſubſtantialem fre„quenter ſuſcipere poſſint, & is vere „eis ſit animæ vita, & perpetua San„itas mentis; cujus vigore confortati „ex hujus miſeræ peregrinationis iti„nere ad cœleſtem patriam pervenire „valeant, eundem panem Angelorum, „quem modo ſub ſacris velaminibus e„dunt, absque ullo velamine mandu„caturi. Quoniam autem non eſt ſa„tis, veritatem dicere, niſi detegan„tur, & refellantur errores; placuit „Sanctæ Synodo hos Canones ſubjun„gere, ut omnes jam agnita Catholi„ca Doctrina, intelligant quoque, quæ „ab illis hæreſes caveri, vitarique de„beant.

§. XXVI.

Canones de Sacroſancto Euchariſtiæ Sacramento.

CANON I.

Labbe Collect Conc. tom. 14. p. 808.

„Si quis negaverit, in Sanctiſſimæ Eu„chariſtiæ Sacramento contineri „vere, realiter, & ſubſtantialiter Cor„pus,

„pus, & Sanquinem, una cum anima, „& Divinitate Domini noſtri Jeſu Chri- „ſti, ac proinde totum Chriſtum; ſed „dixerit tantummodo eſſe in eo, ut in „ſigno, vel figura, aut virtute; ana- „thema ſit.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Pallav. l. 12. c. 2. n. 1. Raynold. ad hunc ann. n. 50.

CANON II.

„Si quis dixerit in Sacroſancto Evcha- „riſtiæ Sacramento remanere ſub- „ſtantiam panis, & vini, una cum Cor- „pore, & Sanquine Domini noſtri Jeſu „Chriſti, negaveritque mirabilem il- „lam, & ſingularem converſionem to- „tius Subſtantiæ vini in Sanquinem „manentibus duntaxat Speciebus pa- „nis, & vini; quam quidem conver- „ſionem Catholica Eccleſia transſub- „ſtantiationem appellat; anathema ſit.

CANON III.

„Si quis negaverit, in venerabili Sa- „cramento Evchariſtiæ ſub unaqua- „que ſpecie, & ſub ſingulis cujuscun- „que ſpeciei partibus, ſeparatione fa- „cta, totum Chriſtum contineri; ana- „thema ſit.

CANON IV.

„Si quis dixerit, peracta conſecratio- „ne, in admirabili Evchariſtiæ Sa- „cramento non eſſe Corpus, & San- „quinem

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„quinem Domini noſtri Jeſu Chriſti, „ſed tantum in uſu, dum ſumitur, non „autem ante, vel poſt, & in hoſtiis, „ſeu particulis conſecratis, quæ poſt „Communionem reſervantur, vel ſu„perſunt, non remanere verum Cor„pus Domini, anathema ſit.

CANON V.

„Si quis dixerit, vel præcipuum fru„ctum Sanctiſſimæ Evchariſtiæ eſſe „remiſſionem peccatorum, vel ex ea „non alios effectus provenire; anathe„ma ſit.

CANON VI.

„Si quis dixerit, in ſancto Evchari„ſtiæ Sacramento Chriſtum Unige„nitum Dei Filium non eſſe cultu la„triæ, etiam externo, adorandum, „atque ideo, nec feſtiva peculiari ce„lebritate venerandum, neque in Pro„ceſſionibus, ſecundum laudabilem, „& univerſalem Eccleſiæ Sanctæ ri„tum, & conſuetudinem, ſolemniter „circumgeſtandum, vel non publice, „ut adoretur, populo proponendum, „& ejus adoratores eſſe idololatras; ana„thema ſit.

CANON VII.

„Si quis dixerit, non licere Sacram „Evchariſtiam in Sacrario reſervari, „ſed

„sed statim post consecrationem astan- Sæcul. XVI.
„tibus necessario distribuendam : aut A C. 1551.
„non licere, ut illa ad infirmos hono-
„rifice deferatur; anathema sit.

CANON VIII.

„Si quis dixerit, Christum in Evcha-
„ ristia exhibitum, Spiritualiter tan-
„tum manducari, & non etiam Sacra-
„mentaliter, ac realiter; anathema
„sit.

CANON IX.

„Si quis negaverit, omnes, & singu-
„ los Christi fideles utriusque sexus,
„cum ad annos discretionis pervene-
„rint, teneri singulis annis saltem in
„Paschate ad communicandum, jux-
„ta præceptum sanctæ Matris Eccle-
„siæ; anathema sit.

CANON X.

„Si quis dixerit, non licere Sacerdoti
„ celebranti seipsum communicare;
„anathema sit.

CANON XI.

„Si quis dixerit, solam fidem esse suf-
„ ficientem præparationem ad su-
„mendum Sanctissimæ Evchariſtiæ Sa-
„cramentum, anathema sit. Et ne
„tantum Sacramentum indigne, atque
„ideo in mortem, & condemnationem
„sumatur; statuit, atque declarat ipsa
„sancta Synodus, illis, quos conscien-

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„tia peccati mortalis gravat, quantum-
„que etiam se contritos existiment, ha-
„bita copia Confessoris, necessario præ-
„mittendam esse Confessionem Sacra-
„mentalem. Si quis autem contra-
„rium docere, prædicare, vel perti-
„naciter asserere, seu etiam publice di-
„sputando defendere præsumpserit, eo
„ipso excommunicatus existat.

§. XXVII.

CAPUT I.

De Decreto reformationis.

Hi canones cum essent propositi, præ-
legebatur reformationis Decretum,
quod plures continebat leges in octo ca-
pita distinctas.

CAPUT I.

A Sententiis interlocutoriis appellari prohibitum.

De forma, qua Episcopi se in Jurisdictio-nis suæ exercitio gerere debent, necnon de interdicto ab eorum sententiis interlocuto-riis in certis quibusdam casibus appellandi.

„Eadem Sacrosancta Tridentina Sy-
„nodus, præsidentibus in ea eis-
„dem Sanctæ Sedis Apostolicæ Legato,
„& Nuntiis, intendens nonnulla statue-
„re, quæ ad jurisdictionem pertinent
„Episcoporum, & juxta proximæ Ses-
„sionis decretum, illi in commissis sibi

„Ec-

„Eccleſiis eo libentius reſideant, quo „facilius, & commodius ſibi ſubjectos „regere, & in vitæ, ac morum hone- „ſtate continere potuerint: illud pri- „mum eos admonendos cenſet, ut ſe „Paſtores, non percuſſores eſſe memi- „nerint, atque ita præeſſe ſibi ſubditis „oportere, ut non in eis dominentur, „ſed illos tanquam filios, & fratres di- „ligant, elaborentque, ut hortando, „& monendo ab illicitis deterreant, ne, „ubi deliquerint, debitis eos pœnis co- „ercere cogantur. Quos tamen, ſi quid „per humanam fragilitatem peccare „contigerit, illa Apoſtoli eſt ab eis ſer- „vanda præceptio, ut illos arguant, „obſecrent, increpent in omni bonita- „te, & patientia: cum ſæpe plus erga „corrigendos agat benevolentia, quam „auſteritas, plus exhortatio, quam „comminatio, plus charitas, quam po- „teſtas. Sin autem ob delicti gravita- „tem virga opus fuerit, tunc cum man- „ſuetudine rigor, cum miſericordia ju- „dicium, cum lenitate ſeveritas adhi- „benda eſt; ut ſine aſperitate diſcipli- „na populi ſalutaris, ac neceſſaria con- „ſervetur, & qui correpti fuerint, e- „mendentur; aut ſi reſipiſcere nolue- „rint, cæteri ſalubri in eos animad- „verſionis exemplo, a vitiis deterrean- „tur: cum ſit diligentis, & pii ſimul

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Sæc. XVI. A.C. 1551.

„paſtoris officium, morbis ovium levia „primum adhibere fomenta ; poſt ubi „morbi gravitas ita poſtulet, ad acrio„ra, & graviora remedia deſcendere: „ſin autem ne ea quidem proficiant illis „ſubmovendis, cæteras ſaltem oves a „contagionis periculo liberare : Cum „igitur rei criminum plerumque ad evi„tandas pœnas, & Epiſcoporum ſub„terfugienda judicia, querelas, & gra„vamina ſimulent, & appellationis „diffugio judicis proceſſum impediant, „ne remedio ad innoceutiæ præſidium „inſtituto, ad iniquitatis defenſionem „abutantur, atque ut hujusmodi eorum „calliditati, & tergiverſationi occur„ratur, ita ſtatuit, & decrevit : In „cauſſis viſitationis, & correctionis, ſi„ve habilitatis, & inhabilitatis, nec „non criminalibus, ab Epiſcopo, ſeu „illius in ſpiritualibus Vicario generali, „ante definitivam ſententiam, ab inter„locutoria, vel alio quocunque grava„mine non appelletur : nec Epiſcopus, „ſeu Vicarius appellationi hujusmodi „tanquam frivolæ deferre teneatur, „ſed ea quacunque inhibitione ab ap„pellationis judice emanata, nec non „omni ſtylo, & conſuetudine, etiam „immemorabili contraria non obſtante, „ad ulteriora valeat procedere, niſi „gravamen hujusmodi per definitivam

„Sen-

„Sententiam reparari, vel ab ipsa de- Sæcul. XVI.
„finitiva appellari non possit: quibus A.C.1551.
„casibus Sacrorum, & antiquorum Ca-
„nonum statuta illibata persistant.

§. XXVIII.

CAPUT II.

De appellationibus a Sententia Episcoporum.

Ad quosnam Appellationis causſæ in criminalibus a Sententia Episcopi devolvantur?

„A sententia Episcopi, vel ipsius in
„ Spiritualibus Vicarii generalis, in
„criminalibus appellationis causſa, ubi
„appellationi locus fuerit, si Apostoli-
„ca auctoritate in partibus eam committi
„contigerit, Metropolitano, seu illius
„etiam Vicario in Spiritualibus gene-
„rali, aut, si ille aliqua de causſa su-
„spectus foret, vel ultra duas legales
„diætas distet, seu ab ipso appellatum
„fuerit, uni ex vicinioribus Episcopis,
„seu illorum Vicariis, non autem infe-
„rioribus judicibus committatur.

§. XXIX.

CAPUT III.

Acta primæ instantiæ intra triginta dies dentur gratis reo appellanti.

„Reus ab Episcopo, aut ejus Vica-
„ rio in spiritualibus generali, in

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„criminali cauſſa appellans, coram ju-
„dice, ad quem appellavit, acta primæ
„inſtantiæ omnino producat, & Judex,
„niſi illis viſis, ad ejus abſolutionem
„minime procedat. Is autem, a quo
„appellatum fuerit, intra triginta dies
„acta ipſa poſtulanti gratis exhibeat:
„alioqui absque illis cauſſa appellatio-
„nis hujusmodi, prout juſtitia ſuaſerit,
„terminetur.

§. XXX.

CAPUT IV.

De depoſitione, & degradatione Eccleſiaſticorum.

Qua ratione Epiſcopi ad depoſitionem, & degradationem Eccleſiaſticorum procedere debeant?

„Cum vero tam gravia nonnunquam
„ ſint delicta, ab Eccleſiaſticis com-
„miſſa perſonis, ut ob eorum atrocita-
„tem e ſacris Ordinibus deponendæ,
„& Curiæ ſint tradendæ ſæculari, in
„quo ſecundum ſacros Canones certus
„Epiſcoporum numerus requiritur:
„quos ſi omnes adhibere difficile eſſet,
„debita juris executio differretur; ſi
„quando autem intervenire poſſent,
„eorum reſidentia intermitteretur, prop-
„terea ſtatuit, & decrevit Epiſcopo per
„ſe, ſeu illius Vicarium in ſpirituali-
„bus generalem, contra clericum, in
„ſa-

„ſacris etiam Presbyteratus Ordinibus Sæcul. XVI.
„conſtitutum, etiam ad illius condem- A.C.1551.
„nationem, nec non verbalem depoſi-
„tionem, & per ſe ipſum etiam ad ac-
„tualem, atque ſolemnem degradatio-
„nem ab ipſis Ordinibus, & gradibus
„Eccleſiaſticis, in caſibus, in quibus
„aliorum Epiſcoporum præſentia, in
„numero a Canonibus definito, requi-
„ritur, etiam absque illis procedere li-
„ceat: adhibitis tamen & in hoc ſibi
„aſſiſtentibus totidem Abbatibus, uſum
„mitræ, & baculi ex privilegio Apo-
„ſtolico habentibus, ſi in civitate aut
„diæceſi reperiri, & commode intereſ-
„ſe poſſint, alioquin aliis perſonis in
„Eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, quæ
„ætate graves, ac juris ſcientia com-
„mendabiles exiſtant.

§. XXXI.

CAPUT. V.

Epiſcopis competit cognoſcere de gratiis conceſſis.

Epiſcopus ſummarie cognoſcat de gratiis obtentis pro abſolutione criminum publicorum, vel remiſſione pœnarum ab illo impoſitarum.

„Quoniam per fictas cauſſas, quæ ta-
„men ſatis probabiles videntur, in-
„terdum accidit, ut nonnulli ejusmo-
„di gratias extorqueant, per quas pœ-

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„næ illis Episcoporum justa severitate in-
„flictæ, aut remittuntur omnino, aut mi-
„nuuntur; cum non ferendum sit, ut men-
„dacium, quod tantopere Deo displicet,
„non modo ipsum impunitum sit, verum
„etiam alterius delicti veniam impetret
„mentienti; idcirco, ut sequitur, sta-
„tuit, & decrevit: Episcopus apud Ec-
„clesiam suam residens, de surreptione,
„& obreptione gratiæ, quæ super ab-
„solutione alicujus publici criminis, vel
„delicti, de quo ipse inquirere cœperat,
„aut remissione pœnæ, ad quam crimi-
„nosus per eum condemnatus fuerit,
„falsis precibus impetratur, per se ip-
„sum tanquam Sedis Apostolicæ dele-
„gatus, etiam summarie cognoscat,
„ipsamque gratiam, postquam per falsi
„narrationem, aut veri taciturnitatem
„obtentam esse legitime constiterit, non
„admittat.

§. XXXII.

CAPUT. VI.

De cognitione caussarum criminalium contra Episcopos.

Episcopus nequaquam moneatur, aut citetur, ut personaliter compareat, nisi ob caussam, ex qua deponendus, aut privandus veniret.

„Cum autem subditi Episcopo, tamet-
„si jure correpti fuerint, magno-
„pere

„pere tamen eum odisse, & tanquam „injuria affecti sint, falsa illi crimina „obiicere solent, ut, quoquo pacto possint, ei molestiam exhibeant, cujus „vexationis timor plerumque illum ad „inquirenda, & punienda eorum delicta segniorem reddit: idcirco, ne is „magno suo, & Ecclesiæ incommodo „gregem sibi creditum relinquere, ac „non sine Episcopalis dignitatis diminutione vagari cogatur, ita statuit, & „decrevit: Episcopus nisi ob caussam, „ex qua deponendus, sive privandus „veniret, etiam si ex officio, aut per „inquisitionem, seu denuntiationem, „vel accusationem, sive alio quovis „modo procedatur, ut personaliter compareat, nequaquam citetur, vel moneatur. Sæcul. XVI. A. C. 1551.

§. XXXIII.

CAPUT VII.

Quales testes sint idonei contra Episcopos.

„*Testes in caussa criminali ad informationem, vel judicia seu alias in caussa „principali contra Episcopum, nisi contestes, & bonæ conversationis, existimationis, & famæ fuerint, non recipiantur; „& si odio, temeritate, aut cupiditate aliquid deposuerint, gravibus pœnis mulctentur.*

Sæc. XVI. A C. 1551.

§. XXXIV.

CAPUT VIII.

Solus Pontifex contra Episcopos in caussis gravioribus cognoscere debet.

„Causſæ Epiſcoporum, cum pro cri-
„minis objecti qualitate comparere
„debeant, coram Pontifice Maximo re-
„ferantur, ac per ipſum terminentur.

§. XXXV.

Decretum de prorogandis definitionibus aliorum articulorum circa Eucharistiam.

Labbep. 812. Pallav. l. 12. c. 8. n. 2. & 3.

Poſtquam octo hæc reformationis capita fuere promulgata, Synodus decretum condidit, vi cujus deciſio quatuor articulorum circa Sacramentum Euchariſtiæ, nec non modus concipiendi publicæ ſecuritatis literas Proteſtantibus dandas prorogatus fuit. Hoc decretum his erat conceptum verbis: *Eadem ſancta Synodus errores omnes, qui ſuper hoc ſanctiſſimo Sacramento repullularunt, tanquam vepres ex agro Dominico evellere, ac omnium fidelium Saluti proſpicere cupiens, quotidianis precibus Deo omnipotenti pie oblatis inter alios, ad hoc Sacramentum pertinentes articulos, diligentiſſima veritatis Catholicæ inquiſitione tractatos, plurimis, accuratiſſimiſque pro*

Sæc. XVI. A.C.1551.

pro rerum gravitate dispositionibus habitis, cognitis quoque præstantissimorum Theologorum Sententiis, hos etiam tractabat: an necessarium sit ad Salutem, & divino jure præceptum, ut singuli Christi fideles sub utraque Specie ipsum Venerabile Sacramentum accipiant. Et num minus sumat, qui sub altera, quam qui sub utraque Specie communicat. Et an erraverit Sancta Mater Ecclesia, laicos & non celebrantes Sacerdotes, sub panis specie duntaxat communicando. Et, an parvuli etiam communicandi sint. Sed quoniam ex nobilissima Germaniæ Provincia ii, qui se protestantes nominant, super his ipsis articulis, antequam definiantur, audiri a Sancta Synodo cupiunt, & eam ob caussam fidem publicam ab illa postularunt, & ipsis tuto huc venire, & in hac urbe commorari, ac libere coram Synodo dicere, atque proponere, quæ senserint, & postea, cum libuerit, recedere liceat; Sancta ipsa Synodus, licet magno desiderio eorum adventum multos antea menses expectarit, tamen, ut pia Mater, quæ ingemiscit, & parturit, summopere id desiderans, ac laborans, ut in iis, qui christiano nomine censentur, nulla sint schismata, & quemadmodum eundem omnes Deum, & Redemptorem agnoscunt, ita idem dicant, idem credant, idem sapiant; confidens Dei misericordia, & sperans fore, ut illi in Sanctissimam, & salutarem unius fidei,

Sæcul. XVI. A.C 1551

fidei, Spei, charitatisque concordiam redigantur, libenter eis in hac re morem gerent, securitatem & fidem, ut petierunt, publicam, quam salvum conductum vocant, quoad se pertinet, ejus, qui infra scriptus erit, tenoris, dedit, atque concessit, & eorum caussa definitionem illorum articulorum ad secundam Sessionem distulit; quam, ut illi commode interesse possent, in diem festum conversionis divi Pauli, quæ erit vigesima quinta die mensis Januarii, anni sequentis, indixit, illudque præterea statuit, ut in eadem Sessione de Sacrificio Missæ agatur, propter magnam utriusque rei connexionem: interea Sessione proxima de Pœnitentiæ, & extremæ Unctionis Sacramentis tractandum. Illam autem die festo divæ Catharinæ Virginis & Martyris, qui erit vigesima quinta Novembris, habendam esse decrevit, simulque ut in utraque materiam reformationis prosequatur.

§. XXXVI.

Norma publicæ cautionis Protestantibus concedendæ.

Labbe p. 813. Pall. l. c. n. 3. Sleidan l. 22. p. 808. 813. & l. 23. p. 827. & 828. Psalmæus in act. Conc. Trid. p. 242.

Postea Synodus præscripsit formulam, juxta quam Protestantibus publicæ securitatis literæ darentur. Earum autem sequens erat tenor: *Sacrosancta generalis Tridentina Synodus, in Spiritu Sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Sanctæ Sedis Apostolicæ Lega-*

to

to, & Nuntiis, omnibus, & singulis, si- Sæcul. XVI
ve sæcularibus personis universæ Germa- A.C.1551.
niæ, cujuscunque gradus, Status, conditionis, & qualitatis sint, quæ ad œcumenicum hoc, & generale Concilium accedere voluerint, ut de iis rebus, quæ in ipsa Synodo tractari debent, omni libertate conferre, proponere, & tractare, ac ad ipsum œcumenicum Concilium libere, & tuto venire, & in eo manere, & commorari, ac articulos, quot illis videbitur, tam Scripto, quam verbo, offerre, proponere, & cum patribus sive iis, qui ab ipsa Sancta Synodo delecti fuerint, conferre, & absque ullis convitiis, & contumeliis disputare, nec non quando illis placuerit, recedere possint, & valeant, publicam fidem, & plenam securitatem, quam salvum conductum appellant, cum omnibus, & singulis clausulis, & decretis necessariis, & opportunis, etiamsi specialiter, & non per verba generalia exprimi deberent, quæ pro expressis haberi voluit, quantum ad ipsam Sanctam Synodum spectat, concedit. Placuit præterea Sanctæ Synodo, ut, si pro majori libertate, ac securitate eorum, certos tam pro commissis, quam pro committendis per eos delictis judices eis deputari cupiant, illos sibi benevolos nominent, etiamsi delicta ipsa quantumcunque enormia, ac hæresim sapientia fuerint.

§. XXXVII.

Sæc. XVI. A.C. 1551.

§. XXXVII.

Electoris Brandeburgici Oratores ad Synodum delati.

Pallav. l. 12. c. 9. n. 2. & 3.
Sleid. l. 23. p. 828.
Thuan. l. 8. n. 4.
Rayn. hoc ann. n. 24.

Perlectis cunctis hisce decretis, postea recitabatur mandatum Christophori Strassen Jurisconsulti, & Joannis Hoffmani, qui ambo Oratores erant a Joachimo Electore Brandeburgico ad Synodum ablegati. Hæc mandata inscripta erant. *Sanctissimo in Christo Patri, & Domino Domino Julio tertio, favore divinæ Clementiæ Summo Pontifici, Sacrosanctæ Romanæ, & universalis Ecclesiæ Domino nostro gratiosissimo.*

In hisce mandatis S. R. J. Elector summo Pontifici omnia *obsequia, & servitia* pollicebatur, ex quo manifeste elucet, quod Joachimus, quamvis ex Protestantibus esset, nihilominus Pontificem tanquam supremum Ecclesiæ caput fuerit veneratus, eique sese subicere, necnon Synodum Tridentinam velut legitimam, atque Oecumenicam agnoscere sit pollicitus. Quinimo oratio, quam primus illius Orator Christophorus Strassen pronuntiaverat, eo unice collimare videbatur, ut Synodi Patribus pia voluntas, ac submissio, quam Elector illius Dominus erga eosdem profitebatur, manifesta fieret, seque eorum decretis submittere paratus esset.

esset. Hoc Electoris studium summa prorsus lætitia Patres affecerat, unde eidem per Concilii Promotorem hæc in responsis dabant: „Ingenti cum voluptate sermonem hunc percepimus, nihil vero magis nos consolatur, nisi „quod de pia Electoris voluntate certiores facti simus, nobisque fides fuerit facta, quod idem Synodi decreta „sincere, ac religiose observare paratus sit, prout sane Christianum Principem, ac filium Ecclesiæ Catholicæ „addictum decet: unde speramus, quod „Elector promissis suis integra fide stare „haud prætermissurus sit„. Verum hæc Electoris Brandeburgici submissio variæ diversorum interpretationi obnoxia erat, quippe Protestantes divulgare non abhorrebant, quod præclara hæc obedientiæ, atque affectus erga Synodum testimonia unice privatæ utilitati fuerint innixa, eoquod Elector Pontificis auxilio indiguisset, ut Fridericus ejus Filius quiete frui posset Magdeburgensi Archiepiscopatu, ad quem ille post Joannis Alberti obitum a Canonicis electus fuerat. Equidem hæc dignitas erat ampliſſima, ac proventuum ubertate longe celeberrima: verum summus Pontifex huic nominationi constanter sese opponebat, nec unquam confirmationis diploma concedere volebat,

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

bat, eoquod Electorem de hæresi suspectum haberet: in quo sane sua eum opinio minime fefellit. (*)

§. XXXVIII.

Synodi responsum ad Franciæ Regis oppositionem.

Pallav. l. 12. *c.* 9. *n.* 7. *Psalmæus p.* 243.

Cum Synodi Patres Jacobum Amiotum Bellosanensem Abbatem adesse jussissent, ut responsum ad Galliarum Regis Domini sui oppositionem, seu ut vocant, protestationem eidem traderent: eapropter tandem hanc in rem convenerant, & primo fecialis ad Ecclesiæ portam interrogare jubebatur, num aliquis nomine Regis Christianissimi adesset? eo autem referente, quod nec Abbas, nec alius quisquam hujus Regis nomine comparuisset, Patres nihilominus sequens responsum prælegi, ac promulgari præceperunt. Erat autem illud hanc in sententiam conceptum: „Mirum in modum gavisa fuit Synodus „in præterita Sessione, tum ob recentem Episcoporum, Principum, & septemvirorum, qui convenerant, frequentiam, tum ob honorificas legationes „Cæsaris, ac Ferdinandi Regis Fratris „sui

(*) Sinistram hanc Sleidani ac præcipue Sarpii interpretationem confutat Pallavicinus l. c. 8.

„ſui ſuorum, regnorum Bohemiæ & Hungariæ nomine, tum etiam quod „per literas ex Polonia, & Luſitania „nuntiaretur, ab illis pariter religioſiſ„ſimis Regibus miſſionem ſuorum Ora„torum parari. Eadem pia Chriſtia„niſſimi Regis officia fuit Synodus ſibi „pollicita, cum enim adeo clarerent „Gallorum Regum in Eccleſiam Catho„licam merita, & ipſe Henricus nihilo „minor ſuis Majoribus haberetur ſeu „pietate in Deum, ſeu ſtudio Religio„nis, ſeu animi magnitudine; ſpes „erat, eum tutelæ firmiſſimæ illi Con„cilio futurum: ſed cum ibi Regis nun„tius adfuiſſet cum ipſius literis, ac „libello, ab eorum tenore gravis mo„leſtia, ac ſollicitudo fuit Patribus in„cuſſa; non quod ea plurimum reveren„tiæ erga ſacrum illum Conventum „non continerent, ſed quia difficultas „inde obiici viſa eſt, unde auxilium „ſperabatur. Verum, etſi propter „quasdam cauſas, pravaſque opiniones „Regis animus exulceratus appareat; „non tamen idcirco abiicitur a Synodo „ſpes, quam in Deo, Oecumenicarum „Synodorum Summo Præſide, & in „ſuarum actionum, animorum, finium„que conſcientia collocat, ab ipſo Re„ge perpenſis iis, quæ ipſius dignitas „poſtulat, & quorum Chriſtiana res„publica

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„publica indiget, amantissimas Patrum „cohortationes minus rectis aliorum „consiliis prælatum iri.

Postea ampla necessitas exponebatur, quæ ad celebrandam Synodum „urgebat Ecclesiam: Patres, ita pro„sequebatur Synodus, convenerunt, non „ut commodis alicujus terreni Princi„pis servirent, sed omnium Principum „Principis, qui Christus est. Id palam „fit ex præteritis ipsorum Actis, idem„que confirmandum ex futuris. Neque „fieri potest, ut, cum Rex per eam ho„noris, existimationisque significatio„nem ad ipsos scriberet, suspicarentur „tam indignam de ipsis opinionem ab„eo concipi. De bello Parmensi mini„me dubitat Synodus, quin Pontifex „optimam suorum Consiliorum ratio„nem sit redditurus, quoad ipsos perti„net, nihil ipsis optatius est, quam „tranquillitas, atque concordia: sed ob„peculiarem controversiam, publicum „tanti momenti bonum minime præpe„diendum censent, cum Episcopi, qui „Concilium adituri erant, nec ad arma „tractanda, nec ad bellum gerendum „essent idonei, ac viæ pariter tutæ pa„terent, atque in ea Urbe cuncti quiete „plurima fruerentur, hinc merito suspi„cari Galli non possunt, quod ibi non in di„cenda sententia plenam habituri essent „liber-

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„libertatem, quando quidem comper-
„tum est, consensisse Patres, ut pri-
„vato Regis Nuntio liceret, quidquid
„sibi libuisset exponere, cunctis patien-
„ter, intenteque audientibus. Quod
„si Galliæ Antistites (quod minime
„credendum est) suo deessent officio
„per absentiam rationi dissentaneam,
„non ideo Concilio dignitas, auctori-
„tasque Oecumenici defutura erit, nam
„fuit illic primo legitime coactum, de-
„inde legitime repositum: Ecclesia
„Christi, instar ejusdem tunicæ incon-
„sutilis, una, atque individua est.
„Quod autem ad eam partem spectat,
„in qua minitatur Rex, quædam reme-
„dia se adhibiturum, a suis majoribus
„usurpata: Synodus sibi persuadere non
„potest, ea esse illius intima animi sen-
„sa, ut ipse, quod ob validissimas caus-
„sas inclyti ejus decessores abstulerant,
„velit renovare cum tanta Ecclesiæ per-
„turbatione, cum tam fœda sui nomi-
„nis macula, cum jactura beneficiorum
„omnium, quæ Majores ipsius & ipse
„pariter acceperant tam copiose, & a
„Superioribus, & ab vivente Pontifice.
„Par est, ut Rex animo recolat, si a
„quovis mortalium, quæcunque is a-
„gat, communi utilitati sunt confor-
„manda, longe arctius ea obligatione
„teneantur Principes; quippe qui con-

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„ſtituti a Deo in tam celſo gradu non „ad privatam ipſorum, ſed ad publi„cam omnium utilitatem Demum admonebantur Epiſcopi Galliæ officii ſui erga Summum Paſtorem, qui Concilium indixit, necnon erga collegas ſuos, a quibus eo invitabantur. Perlecto hoc reſponſo Seſſioni finis imponebatur.

§. XXXIX.

Proteſtantes de Synodi decretis, ac ſecuritatis literis conqueſti.

Sarpius Conc. Trid. l. 4. p. 32. Pallav. hiſt. Conc. l. 12. p. 8. n. 4.

Poſtquam hujus Seſſionis decreta æque, ac promiſſæ ſecuritatis tabulæ per Germaniam evulgabantur, horum neutrum Proteſtantibus placebat, qui illud pro more ſuo cachinis excipiebant. Præprimis illis, qui perceperunt ſe a Synodo poſtulaſſe, ut de quatuor tantum articulis audiantur, res prorſus mira videbatur, quempiam ipſorum nomine tale quidquam deſiderare, cum illi in publicis Ordinum Germaniæ Conventibus, tum ſcriptis quaquaverſum ſparſis, toties profeſſi ſint, quod omnium controverſiarum diſceptationem requirerent, neque quidquam eorum, quæ Tridenti definita erant, admitterent, ſed ad incudem denuo revocanda cenſerent. Verum riſibus explodendæ erant illorum querelæ; quippe Pau-

Paulus III. & ejus Succeſſor toties, necnon oretenus, & calamo, datis ad Cæſarem literis palam conteſtati ſunt, quod articulos jamjam definitos in dubium vocari nullo pacto admittere poſſint: cum id perinde eſſet, acſi hæreticis concederent, quod Eccleſia fallere poſſet, & proin hac indulgentia hæreticorum erroribus Pontifices ſuffragarentur. Præterea poſt hanc ſummorum Pontificum declarationem etiam Cæſar, Eccleſiaſtici, ac Principes in comitiis congregati ſummis precibus Synodi Patres ſollicitabant, promittebantque, quod univerſa Germania ſeſe Concilii decretis eſſet ſubmiſſura: qua enim ratione Cæſar, ac Ferdinandus ejus Frater ſuos Oratores, atque Epiſcopos ad Synodum ablegaſſent, ſi quatuor articulorum examen prorogandum poſtulantes exiſtimaſſent, quod rurſus ea, quæ ſub Paulo III. fuere deciſa, examini ſubjicere oporteret? Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Inſuper de ipſis etiam promiſſæ ſecuritatis literis querebantur, cauſſati, illas eſſe verbis captioſis conceptas: alii vero dicebant, quod nullo poteſtatis legitimæ ſigno, nulloque publico ſigillo eſſent munitæ, ac inſuper ſcriptæ ſub alia verborum forma, nec exarratæ ad tenorem illarum literarum, quas olim Bohemis conceſſerant Patres Baſileenſes, *Pſalm. act. Conc. Trid. p. 241. in notis.*

Sæcul. XVI A.C. 1551.

ſes, minus vero juxta illam formulam, ſecundum quam Mauritius Elector pro factionis ſuæ Sociis ejusmodi literas petierant. Non deerant alii, qui aſſerebant, conceſſam cautionem nil aliud continere, niſi quod promiſcue omnibus Germanis Synodum accedere, ibi proponere, conferre, & de rebus ibidem agitatis tam in pleno Patrum Senatu, quam per deputatos, oretenus, vel calamo, dummodo id fiat abſque tumultu, & injuriis, agere permiſſum ſit, nec non ipſis integrum ſit, libere redire, & quandocunque ipſis placuerit, ad ſua reverti. Denique querebantur de hac clauſula: *quantum ad ipſam Synodum ſpectat*; quam Synodus ſtudioſe bina vice decreto inſeruit: Cavillabantur igitur Proteſtantes, quod hæc clauſula doloſe a Synodo fuerit adinventa, ut ſemper locus daretur Pontifici, ſalvo Concilii honore, & abſque ullo Patrum poteſtati derogandi periculo cuncta pro ſuo arbitrio tentandi, quæcunque ſuis commodis, ac Synodi utilitati congrua exiſtimabit. Verum Proteſtantes nonniſi iniquiſſimo animo de hac clauſula querebantur, eoquod eam actis publicis inſeri, univerſalis conſuetudo ferat. (*)

§. XL.

(*) Pſalmæus loc. cit. hæc addit, *Cavillus hic eſt hæretici ſibi mala conſcii.*

Sæcul. XVI.
A. C. 1551.

§. XL.

Sequentis Seſſionis materiæ in quadam Congregatione examinatæ.

Cum proxima Seſſio ad diem vigeſimam quintam Novembris fuiſſet indicta, omne temporis intervallum uſque ad præſtitutam diem in examinandis, ac inſtruendis materiis ibidem agitandis inſumebatur: Itaque die duodecima Octobris, quæ erat altera poſt decimam tertiam Seſſionem dies, generalis habebatur Congregatio, in qua Legatus querebatur, quod Theologi ordinem pro habendis diſputationibus præſcriptum minus accurate ſervaſſent, indeque nonnullæ diſſenſiones fuiſſent exortæ: poſtea de pœnitentiæ, atque extremæ unctionis Sacramentis agendum proponebat: igitur totum hoc argumentum ad ſexdecim reducebatur articulos, quorum duodecim circa primum hoc Sacramentum, quatuor vero circa alterum verſabantur, iique hi articuli diverſis tradebantur Theologis, quos inter haud infimus erat Veronenſis Epiſcopus. Eadem quoque forma ſervabatur circa materias diſciplinam, ſeu morum emendationem concernentes, monebantur tamen Præſules, ac theologi, ut in ſuis ſententiis brevitati ſtuderent, nec pertinaciter ſuis opinio-

Secul. XVI A.C. 1551.

nibus in publicis disputationibus insiste-
rent. Percipiamus jam duodecim illos articulos de Pœnitentia ex Lutheri, ejusque Discipulorum libris extractos, circa quos prævie discussos postea in Sessione sententia esset pronuntianda.

§. XLI.

Articuli circa Pœnitentiam.

„I. Pœnitentia non est proprie Sacra-
„mentum, ad reconciliationem pro
„relapsis post Baptismum a Christo in-
„stitutum, nec recte a Patribus secun-
„da tabula post naufragium appellatur,
„sed Baptismus vere est ipsum Sacra-
„mentum pœnitentiæ.

„II. Non sunt tres pœnitentiæ par-
„tes, Contritio, Confessio, & Satis-
„factio, sed duæ tantum, terrores
„scilicet incussi conscientiis agnito
„peccato, & fides concepta ex Evan-
„gelio, vel absolutione, qua credit quis
„sibi per Christum esse remissa peccata.

„III. Contritio, quæ paratur per
„discussionem, collectio, & detestatio
„peccatorum, non præparant ad gra-
„tiam Dei, nec remittunt peccata, sed
„potius faciunt hominem hypocritam,
„& magis peccatorem, eaque contri-
„tio dolor est coactus, & non liber.

„IV. Confessio Sacramentalis se-
„creta juris divini non est, nec apud
„antiquos Patres ante Concilium Late-
„ranen-

„ranense facta fuit mentio, sed publica „tantum pœnitentia. Sæcul. XVI. A.C. 1551

„V. Enumeratio peccatorum in „Confessione non est necessaria ad illo„rum remissionem, sed libera, & tan„tum hac ætate utilis ad erudiendum „pœnitentem, & consolandum, & olim „fuit ad satisfactionem Canonicam im„ponenda: nec necessarium est, confi„teri omnia peccata mortalia, utpote „occulta, & quæ sunt contra ultima „duo decalogi præcepta, sed neque ul„læ circumstantiæ peccatorum, quas „homines otiosi excogitarunt, velleque „omnia confiteri, est, nihil relinquere „divinæ misericordiæ ignoscendum; imo „neque licet confiteri venialia.

„VI. Confessio omnium peccatorum, „quam Ecclesia faciendam præcipit, est „impossibilis, traditioque humana, a „piis abolenda, neque confitendum „est tempore quadragesimæ.

„VII. Absolutio Sacerdotis non est „actus Judicialis, sed nudum minis„terium pronuntiandi, & declarandi, re„missa esse peccata confitenti, modo „credat, se esse absolutum, etiamsi non „sit contritus, aut Sacerdos non serio, „sed ex joco absolvat: immo etiam sine „Confessione peccatoris Sacerdos eum „absolvere potest.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„VIII. Sacerdotes non habent po-
„teſtatem ligandi, & ſolvendi, niſi Spi-
„ritus Sancti gratia, & charitate ſint
„præditi. Et non ii ſoli ſunt miniſtri
„abſolutionis, ſed omnibus, & ſinguli
„Chriſtianis eſt dictum, quæcunque ſol-
„veritis ſuper terram, erunt ſoluta &
„in Cœlo. Quorum verborum virtute
„abſolvere poſſunt peccata, publica qui-
„dem per correptionem, ſi correptus
„acquieverit; ſecreta vero per ſponta-
„neam Confeſſionem.

„IX. Abſolutionis Miniſter, etſi con-
„tra prohibitionem abſolvat, vere ni-
„hilominus abſolvit a culpa, & coram
„Deo: ideo caſuum reſervatio non im-
„pedit abſolutionem: nec Epiſcopi ha-
„bent jus eos ſibi reſervandi, niſi quo
„ad externam politiam.

„X. Tota pœna, & culpa ſimul re-
„mittuntur ſemper a Deo, ſatisfactio-
„que pœnitentium non eſt alia, quam
„fides, qua apprehendunt Chriſtum
„pro eis ſatisfeciſſe, ideoque Satisfac-
„tiones Canonicæ quondam, exempli
„cauſſa, vel diſciplinæ, vel probandi
„fideles cauſſa fuerunt a Patribus inſti-
„tutæ, & in Concilio Nicæno extortæ,
„nunquam autem ad remiſſionem pœnæ.

„XI. Optima pœnitentia eſt nova vi-
„ta, pœnisque temporalibus a Deo in-
„flictis minime ſatisfit, ſed neque vo-
„lunta-

„luntarie ſuſceptis, ut jejuniis, Ora- Sæc. XVI.
„tionibus, eleemoſynis, & aliis bonis A C 1551.
„operibus non præceptis a Deo, quæ
„ſupererogationes vocantur.

„XII. Satisfactiones non ſunt cul-
„tus Dei, ſed traditiones hominum,
„doctrinam de gratia, & vero Dei cul-
„tu, atque ipſum beneficium mortis
„Chriſti obſcurantes, & fictiones ſunt,
„quod virtute clavium æterna ſupplicia
„in pœnas temporales commutentur,
„cum illarum non ſit munus pœnas im-
„ponere, ſed abſolvere.

§. XLII.

Articuli de extrema Unctione a Theologis examinandi.

Propoſitis duodecim hiſce articulis ſe- *Pall. n.* 14.
quebantur hi quatuor duntaxat ar- *& ſeq.*
ticuli de extrema Unctione.

„I. Extrema unctio non eſt Sacra-
„mentum novæ legis a Chriſto inſtitu-
„tum, ſed ritus tantum acceptatus a
„Patribus, aut figmentum humanum.

II. Extrema Unctio non confert gra-
„tiam, neque remiſſionem peccatorum;
„ſed neque allevat infirmos, qui olim
„per gratiam curationum ſanabantur,
„atque ideo ea cum primitiva Eccleſia
„ceſſavit, ſicut & gratia curationum.

III.

Sæc. XVI. A.C. 1551.

„III. Extremæ Unctionis ritus, & „usus non observatur ab Ecclesia Ro„mana juxta beati Jacobi Apostoli sen„tentiam, ideoque is mutandus est, „potestque a Christianis absque pecca„to contemni.

„IV. Extremæ Unctionis Minister „non est solus Sacerdos, Presbyterique „Ecclesiæ, quos beatus Jacobus addu„cendos ad infirmum ungendum horta„batur, non sunt Sacerdotes ab Epi„copo ordinati, sed ætate Seniores in „quavis Communitate.

§. XLIII.

Monita a Legato Theologis data.

Pallav. n. 18. Psalmæus pag. 258.

Ceterum fontes, ex quibus decisionum veritas haurienda erat, iidem fuerunt, ad quos jam in priori Sessione recurrebatur, nimirum Sacræ Literæ, Traditiones Apostolicæ, recepta Ecclesiæ Concilia, Pontificum decreta, & Constitutiones, Sanctorum Patrum sententiæ, ac denique universalis Ecclesiæ consensus. Legatus cum monita superius relata inculcasset, Theologos his verbis alloquebatur: „In proferen„dis cujusque sententiis suus servetur „Ordo, quapropter Cæsareos Oratores „excipient Lovanienses Theologi, quos „Regina Hungariæ & Belgii Gubernatrix „able-

„ablegabat, ſuntque Ruardus Tappe- Sæcul. XVI.
„rus (*) Cancellarius, & Decanus Lo- A.C. 1551.
„vanienſis præter alios ſeptem Docto-
„res (**) Hos in dicendi ordine ſe-
„quentur Electorum Oratores, ac præ-
„primis Adolphi de Schawenburg Ar-
„chiepiſcopi Colonienſis Theologi, no-
„mine Clampus, & Culperus & poſt
„hos Ambroſius Pelargus Ord. S. Do-
„minici a Trevirenſi Archiepiſcopo ad
„Synodum decretus, quem Joannes de
„Iſemburg Trevirenſis Archi Presby-
„ter, & Joannes Delphicus Presbyter
„ſæcularis præter alios ſeptem Hiſpa-
„nos comitabuntur.

Hoc in loco Pallavicinus mentionem facit cujusdam Macarii, quem Theſſalonicæ Archiepiſcopum fuiſſe ſcribit, verum circa ſedis nomen hallucinaſſe videtur: nam potius hic erat *Heracleenſis* Archiepiſcopus, quem Fabianus Columna ablegaverat; hic enim quantumvis ritu latinus eſſet, anno tamen Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo in Patriarcham Conſtantinopolitanum fuit electus. Hic idem Macarius aliquamdiu in eodem diver-

(*) Hunc Pſalmæus vocat: *Quardum Quaperum.*

(**) Continuator ex incuria omiſit Cæſaris Theologum Melchiorem Canum Ord. S. Dominici.

Sæc. XVI. A.C.1551.

diversorio unacum Psalmæo Virodunensi Episcopo morabatur, ab eoque Synodi Patres, priusquam illum ad consessum inter Archiepiscopos admitterent, disertam fidei Catholicæ professionem exigebant. His ita peractis Papæ Legatus ad Theologos dicebat: singulis diebus binas habendas esse Congregationes, in quibus matutino tempore ab hora sexta usque ad undecimam, promeridiano autem a secunda usque ad quintam diei horam Synodi negotiis incumberetur.

§. XLIV.

Congregationes pro examinandis articulis in Legati Palatio instituta.

Pallav. hist. Conc. l. 12. c. 10. n. 24. Psalmæus p. 358.

His Congregationibus solemniori ritu initium dabatur vigesima Octobris die, qua in Legati Palatio præsa articuli examinandi proponebantur. Primo inter Theologos loco Jacobus Laineus ex D. Ignatii sociis unus, primus Papæ Theologus sermonem instituit de primo articulo, ac secundam illius partem damnans asseruit: „Sacramento esse necessariam pœnitentiam, timorem, dilectionem, contritionem, & absolutionem. Dilectionem pariter tanquam necessariam enumeravit Jacobus Ferrusius Hispanus, Segovienſis Episcopi Theologus

Sæcul XVI A.C. 1551.

& per hoc eundem articulum impro-
„bavit, cauſſatus, ſolis terroribus mi-
„nime contineri dilectionem, quæ ab-
„ſolute neceſſaria eſt, cum Chriſtus pro-
„nuntiaverit: *Remittuntur ei peccata mul-*
„*ta, quoniam dilexit multum:* & dilexit,
„inquit, per præteritum, quia dilectio
„remiſſionem anteceſſit.

2. *Cor. cap.* 7. *v.* 10. *Secundum Deum dilectum.*

Poſtea idem Theologus explicans illa D. Pauli verba: *Triſtitia, quæ eſt ſecundum Deum, operatur pœnitentiam in ſalutem*, adjunxit, quod triſtitia, quæ eſt ſecundum Deum, non alia ſit, niſi ea, qua dolemus offendiſſe Deum, eoquod illum amemus. Porro ab hac eadem dilectione præfatam triſtitiam produci inquiebat, hancque in rem allegavit auctoritatem S. Auguſtini dicentis: *Abſque amore gratia non datur.* His quoque addidit, quod præter primam illam cordis motionem in Deum adjungendus ſit actus fidei juxta illa Apoſtoli verba: *Accedentem ad Deum oportet credere* & ſecundum illud: *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo.* „Hinc oritur,
„proſequebatur idem, in homine pecca-
„torum deteſtatio, aſſurgitque in ſpem
„animus, & amoris initium habetur,
„inde vero primam gratiam Deus infun-
„dit, qui tamen amor naturalis non eſt,
„ſed a divina gratia efficitur, tametſi
„natu-

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

„naturalis amor ad id etiam conferat, „tanquam illius fructus.

§. XLV.

Theologorum sententiæ circa Pœnitentiam.

Attamen Melchior Avosmedianus Pacensis Episcopi, qua dignitate auctus denuo sub Pio IV. ad Synodum venerat, hanc in rem ita exorsus est: „prius nos propter pœnæ metum dole„mus, dein propter Deum, postea ve„ro, ajebat, peccata confitemur„ Bernardus autem Colloredus Dominicanus, Forolivienfis Episcopi Theologus, illis, quæ sunt ad Pœnitentiam necessaria, adnumeravit timorem, detestationem, ac fidem, ex qua spes oritur, & ab hac dilectio, ejusdemque Sententiæ fuit Franciscus Contreja ex Ordine Minorum observantium. Porro reapse, quantum ex actis coniici licet, Theologorum mens erat, ut error hæreticorum damnaretur, qui tanquam inhonestum improbabant pœnæ timorem.

§. XLVI.

Synodi sententia circa contritionem in Sacramento Pœnitentiæ.

Pall. n. 25. & 26.

Ad hæc Joannes Æmilianus Tudetanus in Galætia Episcopus hunc in mo-

modum differebat : „Veritati minus „consonum videtur, quod quis de suis „peccatis dolorem concipere queat, ni- „si ad eum moveat amor : minus vero „certum est, quod sola attritio unacum „Sacramento sufficiat„. Ex his multæ oriebantur disputationes, in quibus agitabatur, an ad Sacramentum pœnitentiæ requireretur contritio : quippe Theologorum nonnulli contendebant, simplicem sufficere attritionem, quæ ex metu pœnarum inferni concipitur. Alii ex adverso propugnabant, quod in hoc metu necessario includi debeat amor quidam initialis, quinimo ipsemet Episcopus Tudetanus alios excedens ejusmodi amorem asseruit necessarium, & propugnavit, opus esse contritione perfecta, quin tamen hinc argui possit, per Sacramentum peccata non remitti, cum ea Sacramentum jam inveniret remissa per præeuntis Contritionis efficaciam : siquidem, ajebat, ipsa Contritio id præstat virtute Sacramenti, cujus votum in ea continetur.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Voyez le livre intitule Eclaircissement sur cette celebre question : Si le Concile de Trente a Paris 1683. Par. Mr. Querat Docteur en Sorbon.

Ob hanc opinionum diversitatem præprimis decretum condebatur, in quo sat manifestum fit, quod simplex attritio ex solo pœnarum metu concepta intra Sacramentum sufficiat. Hujus decreti verba erant sequentia. *Illa contritio, quam Theologi attritionem vocant,*

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

quod imperfecta sit, & solum vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu, qui servilis timor dicitur, concipiatur, si voluntatem peccandi excludat, & dolorem qualemcunque de commissis delictis exprimat, statuit hæc sancta Synodus, & declarat, non solum non facit hominem hypocritam, & magis peccatorem (ut quidam blasphemare non verentur) verum etiam sufficit ad Sacramenti hujus constitutionem, ac donum Dei est, & Spiritus Sancti impulsus verissimus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus, cum sine aliquo dilectionis in Deum motu esse vix queat, viam sibi ad justitiam munit, & per eum ad Dei gratiam facilius impetrandam disponit.

Cum antea hoc decretum fuisset conceptum adjectis hisce verbis: *Hæc attritio sufficit ad Sacramenti hujus constitutionem*, hinc Tudetanus Episcopus gravibus omnino verbis demonstrabat falso dici, hujusmodi dolorem sine amore vix unquam concipi posse: Porro cum variæ essent Auctorum sententiæ, an hæc attritio satis esset Sacramento constituendo, ita ut homini attrito remittantur peccata absolutionis supervenientis vi, quamobrem Decretum sicuti nunc exstat, confectum est eo modo, prout a nobis refertur. Hæc sunt propria

pria Pallavicini verba : unde extra o- Sæcul. XVI.
mne dubium positum videtur, quod Sy- A. C. 1551.
nodus, ne in suspicionem definitionis hac super re factæ trahi posset, caute omnem ansam præciderit, ac Theologis plenam de hoc argumento disputandi, ac sententiæ, quæcunque ipsis præplacuerit, accedendi libertatem reliquerit, unice contenta, ut dissidia per Lutheri affeclas suscitata componeret, quin tamen Catholicarum Scholarum opiniones nullatenus fidei Orthodoxæ adversas tangeret.

§. XLVII.

Disputatio circa materiam Sacramenti Pœnitentiæ.

Fervens pariter habebatur disceptatio, qua ratione actus pœnitentis declarandi essent partes Sacramenti. Demonstrabant Scoti Doctoris Discipuli, quod tunc, si contritio, confessio, & satisfactio dicerentur materia Sacramenti Pœnitentiæ, minus apte hac de re ageretur, cum Sacramenti materia in ea re, quæ Sacramentum recipienti a Ministro applicari potest, non vero consistere debeat in illa, quæ importat actionem Sacramentum recipientis : ea igitur ex ratione proprios Pœnitentis actus nequaquam tanquam ipsius Pœnitentiæ partes respici posse ajebant. In-

Sæcul. XVI. A.C.1551.

ferebant quoque, contritionem non minus ad Adultorum baptisma requiri, quam Pœnitentiam, quin tamen sit Baptismi pars. His addebant, quod olim ante Baptismi administrationem confessio fuerit requisita, ducto exemplo a S. Joanne Baptista, qui eos, quos Baptisare volebat, prius ad Pœnitentiam disponebat, imo etiam Cathecumenis pœnitentiam agere præcipiebat, quin tamen ullus unquam exinde inferret, quod ejusmodi pœnitentiæ fuerint materia, vel pars Baptismi, ut proin opinionem ab omnibus veteribus Theologis, atque ab ipsa Parisina Facultate Theologica tum propugnatam damnare haud æquum sit. Huic quoque sententiæ accesserunt Colonienses Electoris Theologi, quapropter attentis horum rationibus sancitum, duntaxat esse exponendum, quod actus Pœnitentis sit quasi materia. (*)

§. XLVIII.

Articulus de absolutione, atque institutione Pœnitentiæ examinatus.

Pallav. l. 12. c. 12.

Postquam articulus de absolutione ad exa-

(*) Cuncta hæc Continuator ex proscripto suo Paulo Sarpio descripsit, quin tamen illum allegare ausus fuerit, cum eundem a Pallavicino l. 12. cap. 12. n. 1. & seq. egregie confutatum scire potuisset.

examen vocabatur, rursus Ordinis S. Franciſci Alumni oſtendebant, perperam hæreſis notam inuri illis, qui Sacramentalem abſolutionem eſſe declaratoriam affirmarent, eoquod hanc ſententiam tuerentur D. Hieronymus, Magiſter ſententiarum, pluresque celebres Scholaſtici. Verum illis reſpondebatur: duntaxat damnari opinionem Lutheri, eorumque, qui pœnitentibus peccata eſſe remiſſa affirmant, dummodo ſe eorum remiſſionem obtinuiſſe certo credant. Nihilominus hi religioſi inſiſtebant, poſtulantes, ut verbis magis perſpicuis res declararetur; ubi enim de hæreſi agitur, clare, ac diſerte loquendum ajebant: Ad hæc eis dabatur fides, illis plene ſatisfactum iri. Poſt hæc Ambroſius Pelargus Dominicanus, ac Trevirenſis Electoris Theologus ita perorabat: ſummi momenti res eſt, ut, priusquam quid definiatur, ſedulo ſanctorum Patrum ſcripta evolvantur, ac certa habeatur notitia, an Sancti Patres hæc verba Chriſti Domini: *quorum remiſeritis peccata, remittentur eis*, de inſtitutione Sacramenti Pœnitentiæ exponant, prout tamen illa decreto inferere Synodi Patres cogitant; quippe eadem verba a nonnullis Sanctis Patribus accipiuntur de Baptiſmi Sacramento & ab aliis de quocunque modo, quo pec- Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

catorum remiſſio obtinetur. Itaque, concludebat Pelargus, ſi Synodus hæc Chriſti verba ad ſolam inſtitutionem Sacramenti pœnitentiæ reſtringat, & hæreticos pronuntiet omnes, qui verba aliter accipiunt, magnam adverſariis palmam cederet, & materiam geſtiendi præberet ob damnatam in Concilio veterem Eccleſiæ doctrinam.

Hæc Pelargi monita quibusdam Prælatis tam valida videbantur, ut hanc quæſtionem novo examini ſubiici poſtularent. Verum Legatus eisdem repoſuit: „ad hoc, ut de conſenſu unanimi teſtimonium reddi poſſit, ſufficit, „ut potiſſima Patrum pars ſententiæ in „decreto expreſſæ ſuffragetur.„ Huic rationi Præſulum quamplurimi acquievere. (*)

§. XLIX.

(*) Perperam Continuator ad hunc totum Paragraphum allegavit Pallavicinum, quem hæc Sarpii commenta confutaſſe ignorare haud poterat, haud ſane injucundum erit Lectori, ſi tamen ipſum Sarpium in ſua Hiſtoria Concilii Trid. lib. 4. evolvere velit, mox enim perſpiciet, quanta Continuator de ſuo adjecerit, ut Proteſtantibus aduletur, atque eorum errores olim apud Doctores Catholicos invaluiſſe argumentum ſuppeditet.

§. XLIX.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Articulus de casibus reservatis discussus.

Circa articulum septimum *de casibus reservatis* Lovanienses Theologi obiiciebant, quod a sanctis Patribus hac de re nulla fieret mentio, & Durandus, Gerso, ac Cajetanus dixerint, nullatenus peccata, sed censuras esse Romano Pontifici reservatas, ut proin nimiam saperet severitatem, si anathema in illos pronuntiaretur, qui adversam tenent sententiam. Præterea Archiepiscopi Colonienſis Theologi Lovanienſibus suffragantes demonstrabant, apud alios veteres Scriptores nihil haberi de reservandis, nisi publicis delictis; eamque reservandi rationem a laudato Parisiensi Cancellario improbatam fuisse, atque ab hæreticis dici illam ad aucupandas pecunias inventam, prout etiam in sua morum emendatione Campeggius affirmarat. *Pallav. l. 12. c. 11.*

Hi iidem Theologi insuper de publica pœnitentia mentionem fieri postulabant, eoquod illam sancti Patres, ac præcipue D. Cyprianus, & S. Gregorius deprædicassent, eamque in pluribus epistolis tanquam necessariam pro„posuissent. His addebant, nisi circa „hæreticos, ac peccatores publicos

Sæcul. XVI. A.C 1551.

„hujus pœnitentiæ uſus reſtauretur, „nunquam Germania in pace conſiſte„re poterit. (*)

§. L.

Capita, ac Canones ultima manu elaborati.

Pallav. l. 12. c. 10. n. 28.

Cum omnes hæ materiæ in variis Præſulum conventibus eſſent diſcuſſæ, generalis Congregatio ad diem quintam Novembris indicebatur, ut ibidem decreta, & doctrinæ Canones accurate expenſi, ſine tamen anathemate referrentur, relicta licet cuivis facultate, ut deſuper ſua, ſi quæ occurrerent, dubia proponere poſſet. Placuit hoc conſilium Tridentino Cardinali non minus, quam S. R. I. Electoribus, plurimisque aliis Archiepiſcopis: præprimis vero Legatus, qui hac ſuper re ceterorum ſententias rogabat, rem tandem decidi, nec ultra ad incudem revocari gaudebat. Verum Granatenſis Archiepiſcopus, cum ex ordine ipſi dicendum erat, vehementer huic opinioni ob-

(*) Rurſus hæc omnia Paulus Sarpius pro more ſuo adinvenit, & Continuator potius huic Scriptori impio, quam Pallavicino validis rationibus hæc commenta confutanti adhærere voluit.

obluctabatur, animadvertens, quod interdum a Patribus circa canones quædam haud spernenda, fuerint observata, quæ tamen Theologorum solertiam effugissent, proin sibi videri ajebat, eosdem rursus esse proponendos, nec ultimam operi manum esse apponendam, nisi re prius exacte discussa. Ergo rursus Canones in deliberationem veniunt, ac suffragiis utrinque æqualibus, seu viginti quatuor pro utraque sententia militantibus, Papæ Legatus rem in favorem Granatensis Archiepiscopi decidit, quapropter tam capita, quam Doctrinæ Canones novo examini esse subiiciendos decernebatur. Intererat horum discussioni Græcus quidam Archiepiscopus, cujus supra meminimus: hic tamen suum suffragium minime tulit, eoquod illa, quæ agerentur, nonnisi per interpretem perciperet: Igitur in nova hac materiarum discussione communi consensu duodecim conficiebantur capita, in quibus doctrina exponebatur, præter novem Canones, quibus errores proscribebantur: Porro prima novem capita, quæ ad primos quindecim Canones referebantur, concernebant Sacramentum Eucharistiæ, cetera vero agebant de extrema Unctione, circa quam nulla omnino controversia fuerat exorta.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Sæc XVI. A C 1551.

§. LI.

Reformationis decreta ad proximam Seſſionem parata.

Pallav. l. 12. c. 13. n. 1. & ſeq Sarpius l. 4. p. 335. Pſalmæus p. 259.

Igitur tota Patrum ſollicitudo in eo erat, ut reformationis decreta conficerentur, ſeu potius ea perficerentur, quæ jam antea fuere ſtabilita, eo fine, ut in proxima Seſſione approbarentur. Hæc reducebantur ad quatuordecim capita, in quibus omne ſtudium impendebatur, ut cuncta removerentur obſtacula, quæ Epiſcopos retardare poſſent a coercendis vitiis Eccleſiaſticorum, a quorum exemplo omnium fidelium diſciplina dependebat. Id vero ea confectum eſt ratione, ut partim diſciplinæ leges jam antea reſtitutæ, eoquod plures ſubtilibus interpretationibus illas eludere niterentur, rurſus exponerentur, partim ut nova etiam ſtatuta decreto adiicerentur.

Itaque primo capite agebatur de promotis ad ſacros Ordines ſine Ordinarii licentia, atque circa hoc caput nulla omnino movebatur difficultas. In altero interdicebatur Epiſcopis *in partibus*, ne abſque conſenſu Epiſcopi, vel ſaltem eo non contradicente ullum ex Sacris Ordinibus conferrent. Tertio capite decidebatur, quod *Epiſcopus quoſcunque ſuos Clericos ſibi ſubjectos, ſi* abſ-

absque Diœcesani sui licentia promoti fuerint, Sæcul. XVI.
suspendere valeat. Verum hic articulus A.C 1551.
diuturnæ disceptationi obnoxius erat ob dispensationes Romæ concedi solitas, cum Episcopalis authoritas minueretur, atque disciplina penitus everteretur. Refert Paulus Sarpius, *quod eo tempore, ut salva permaneret Sedis Apostolicæ dignitas, a Præsidibus cautum diligenter, ne aut Pontifex, aut summus Pœnitentiarius, aut alius quivis Curiæ Romanæ Minister, a quibus istas licentias impetrare consueverant, nomine designaretur.* Hæc quidem Pallavicinus omnino negat, nullum tamen profert documentum, quo ea, quæ dicit, manifeste comprobaret. (*)

In

(*) Haud satis mirari possumus Continuatoris impudentiam, qua Sarpium sequi, ac Pallavicinum suggillare audet: Quodnam enim est illud documentum, quod Sarpius in sui commenti subsidium adducit? nullum omnino: quonam autem documento Virum ad mendacia natum convincere poteris, quam eidem obiiciendo, quod talia absque omni teste, atque authoritate pro avita sua mentiendi consuetudine effutierit: Verum Pallavicinus nec hac sola mendacem suum Sarpium repellendi methodo contentus est, percipiamus enim illius rationes, ex quibus illum falsitatis arguit: *Num existimabimus*, inquit ille, *Episcopos, si pri-*

Sæcul. XVI. A.C.1551.

In capite quarto sanciebatur correctio, quæ Episcopis tanquam Sedis Apostolicæ Delegatis competit. In quinto capite conservatoriæ, ut vocabantur, literæ, necnon conservatorum jura restringebantur, ac ea, quæ sequuntur de-

prima vice Tridenti coalescentes (tametsi potentia, & auctoritate longe minus validi) tam acriter in rebus multo minutioribus obluctabantur, quemadmodum hujus historiæ series pluribus in locis ostendit, nunc, cum aderant Septemviri, & germanici Præsules (quæ natio libertatem spirat, & candorem adamat) consensuros fuisse apertis oculis, ut serviliter deluderentur per remedia fallacia, mereque speciosa? ubinam affirmant Canonum periti, quando privilegia revocantur, aut coarctantur, nomine generico privilegii ea, quæ a summo Pœnitentiario, seu Pontifice concessa sunt, non involvi, cum ex una parte cuncta fiant auctoritate pontificia, & ex altera resipsa sit hujusmodi, ut ipsi, & non alii ea possint largiri? nonne juris effatum omnibus notum est, legem semper in ea sententia accipiendam, in qua nec vana sit, nec inutilis? sed eventus sit nobis arbiter, & observemus, an post hujusmodi prohibitionem ea, quæ prius summus Pœnitentiarius, aut Pontifex concesserunt, vim ullam retinuerint in rebus his vetitis, ususve perstiterit ea in posterum concedendi.

decernebantur: „Pontifex ſolet cuivis „ſupplici ea via, qua in Curia Roma- „na omnia obtinentur, Judicem ad „ſupplicis voluntatem deputare, qui „auctoritate ſua illum tueatur, ac pro- „tegat, & in poſſeſſione rerum, ac ju- „rium ſuorum conſervet, moleſtias & „injurias, ſi quæ inferantur, amoveat, „favore etiam hoc ad domeſticos, & „familiares ejus pertinente: quos Ju- „dices conſervatores inde dixere: Cum „autem judices iſti, quorum erat ſup- „plicem a moleſtiis tantum liberare, „auctoritate ſua abuterentur ad eun- „dem juſtæ, ac debitæ animadverſioni „eximendum, & ad alios moleſtandos, „immo ad Epiſcopos, aliosque ſupe- „riores Eccleſiaſticos cenſuris fatigan- „dos, ideo capite V. huic malo provi- „ſum eſt, ſtatuendo, ne literæ conſer- „vatoriæ uſque eo cuiquam proſint, „quo minus coram judice ordinario in „cauſſis criminalibus, & mixtis conve- „niri poſſit, accuſari, & in eum inqui- „ri: in civilibus autem cauſſis, ubi il- „le actor extiterit, ne quem in judi- „cium ad Conſervatores ſuos trahere „permittatur: ſin reus ſit, & Conſer- „vatorem actor ſuſpectum habeat, aut „ſi qua inter ipſos judices, Conſerva- „torem, & Ordinarium, de compe- „tentia fori controverſia oriatur, ut ar- „bitri

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Sæcul. XVI A.C. 1551.

„bitri secundum juris formam eligan-
„tur, & literæ conservatoriæ, quæ ad
„familiares pertinent, ad duos solum-
„modo extendantur, qui alantur sump-
„tibus ipsius.

Pallav. c. 13. n. 11.

Plura alia hanc in rem statuebantur, quæ postea ipsum Caput de reformatione recensentes memorabimus. Porro cum Synodus hoc decreto universitates, Doctorum, vel Scholarium Collegia, Regularium domos, atque Hospitalia nullatenus comprehendi vellet, horum exceptio a multis impugnabatur, verum & hi aquiescere cogebantur, eoquod Paulus III. non ita pridem disertis verbis declarasset, quod ad tuendam sedis Apostolicæ auctoritatem necessarium esset, ut Religiosi, atque universitates a Romano Pontifice omnino dependerent. Quapropter in hoc decreto nullatenus de eorum privilegiis actum fuit. (*)

Sextum caput agit de Sacerdotum vestibus, nec non de obligatione eas deferendi, & nulla circa hunc articulum erat

(*) Quantus tremor esset futurus, si Continuator unacum Sarpio suo allegare deberet locum, in quo Paulus III. hæc asseruit, sufficiat vero legere ea, quæ Pallavicinus hac super re loc. cit. annotavit.

erat dissensio. In septimo statuitur, *ut, qui sua voluntate homicidium perpetravit, omni ordine, beneficio, & officio Ecclesiastico perpetuo careat: qui vero non ex proposito, sed casu homicidium commisit, ut ei jure dispensatio debeatur, & hæc dispensatio non alteri, quam loci Ordinario committatur, aut si subsit causa, cur ei committenda non sit, Metropolitano, seu viciniori Episcopo tradatur.* In capite octavo decernebatur, *ut Cardinales Episcopi, ac Prælati contra Clericos sibi non subditos procedere nequeant, absque ipsius Episcopi, aut personæ ab Episcopo deputandæ interventu.* Caput nonum prohibet *unionem in perpetuum Ecclesiarum, aut beneficiorum in diversis diœcesibus, qualiscunque prætextus obtendatur.* Decimum vero caput vult, *ut beneficia regularia religiosis in titulum dari consueta, cum ea in posterum quovis modo vacare contigerit, non conferantur, nisi religiosis illius Ordinis, aut certe iis, qui habitum & professionem Ordinis suscipere tenentur.* Sæcul. XVI A.C. 1551.

Conditum fuit hoc caput, ut quodammodo Religiosis satisfieret, qui beneficia sua possent conservare, atque etiam ea, quæ commendarum perpetuarum inventione amisissent recuperare, quod tamen eis fuerat denegatum. In capite undecimo prohibitum, ne Regulares ab uno Ordine ad alium transeant, nisi

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

nisi ea lege, ut in Ordine, ad quem transferuntur superioris sui obedientiæ submittantur: Præterea sancitum, *ut beneficiorum sæcularium, etiam curatorum, omnino sint incapaces: quoniam vero in Curia Romana ex gratia Ecclesiarum jus patronatus concedebatur, ac quo uberior esset ea gratia, impetranti jus patronatus potestas fiebat deputandi Ecclesiasticum quemvis, qui præsentatum institueret, ad medendum utrique huic malo, statutum primo capite XII. in remedium prioris, ne cuiquam competeret Patronatus jus, nisi ei, qui Ecclesiam de novo fundaverit, & construxerit, aut jam erectam, sed absque dote sufficienti, de suis propriis & patrimonialibus bonis competenter dotaverit.*

Postea in remedium alterius mali capite decimo tertio omnibus Ecclesiarum Patronis prohibitum fuit, *ne sub cujusvis privilegii prætextu aliquem ad beneficia sui juris patronatus alteri præsentent, quam Episcopo loci Ordinario, ad quem, cessante privilegio, ipsius beneficii institutio pertineret.*

Denique in capite decimo quarto proponebantur materiæ, quæ in Sessione die vigesima quinta Januarii Anno sequenti agitandæ sint. Erant autem articuli de S. Ordine, & Sacrificio Missæ.

§. LII.

§. LII.

Sæcul XVI. A.C. 1551.

Wittembergici Ducis Oratores Tridentum venientes.

Cum interea Tridenti de omnibus hisce articulis ageretur, ac necessaria pro Sessione ad diem vigesimam quintam Novembris indicta disponerentur, ad eandem urbem Wittembergici Ducis Oratores exeunte Mense Octobri advenerant. Erant hi nonnisi duo Theodoricus Pleningerus, & Joannes Heclinus, quibus a Duce injunctum, ut fidei suæ confessionem scripto editam publice Synodo exhiberent, suæque patriæ Theologos lubenter Tridentum adventuros nuntiarent, eo fine, ut amplius mentem suam explicare, doctrinamque tueri possent, dummodo ipsis juxta Basileensis Concilii normam idonee caveretur: igitur Oratores Tridentum delati mox Montfortium Comitem Cæsaris Legatum adeunt, atque exhibito Ducis sui diplomate, ac demandati negotii ratione exposita Comiti significant, quod ipsis fuerit injunctum, ut quosdam articulos Ducis sui nomine in Synodo proponerent. Ad hæc Comes, ut Legatum Pontificium præprimis ipsi adirent, persuadere conatur: cum autem hi vererentur, ne eo ipso, si Pontificis Legato rem communicassent,

Thuan. hist. l. 8. p. 287. Sleid. l. 23. p. 831.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

jus illi, ac præcipuam ſupremi Judicis auctoritatem, ipſorumque cauſſam cognoſcendi facultatem tribuere viderentur non ſine magno fortaſſis cauſſæ ſuæ diſpendio, hinc Comitem rogarunt, quatenus haud iniquo ferret animo, ſi Legatum adire differrent, donec datis ad Ducem literis, quid hac in re fieri vellet, ex ipſo intelligerent. Interea Comes totam rei ſeriem Legato expoſuit, qui eidem in reſponſis dabat: (*) *Wittembergicis id faciendum, quod alii omnes Oratores facere conſueverunt, nempe legatum Pontificium, & cæteros Concilii Præſides primum conveniendos, iisque Summam legationis exponendam: eant itaque bonis avibus, & ab eo omnia humanitatis officia exſpectent.* Wittembergici reſponſo hoc per Comitem accepto non contenti, *ajunt, unum eſſe ex capitibus, quæ Germani requirunt, ut in Concilio Papa non præſideat: ſe igitur cum ejus legato non communicaturos, niſi Principem ſuum id velle*

(*) Hujus reſponſi mentionem nec Thuanus, nec Sleidanus, quos Continuator allegat, faciunt, ſolus vero Sarpius inſignis ille mendaciorum Architectus ejusdem teſtis eſt: eum vero citare Continuator plerumque omiſit, ne forte ſuæ hiſtoriæ fidem ob tam iniquum teſtem ſuſpectam redderet.

velle cognoscant, ad quem literas jam daturi, & quid in eo fieri vellet, exspectaturi essent. Sæc. XVI. A.C. 1551.

Equidem Comes summa ingenii dexteritate tentabat ab Oratoribus legationis suæ arcana elicere, ut legatum de iis certiorem faceret. At illi generalibus suis mandatis inhærentes, adduci non poterant, ut ad specialia descenderent,

§. LIII.

Joannes Sleidanus Argentinensium Deputatus Tridentum veniens.

Paulo post seu vigesima secunda Novembris Joannes Sleidanus, qui hujus temporis historiam ab anno Domini millesimo quingentesimo decimo septimo cœptam usque ad annum millesimum quingentesimum quinquagesimum sextum concinnaverat, ab Argentinensi urbe deputatus Tridentum venit, ut cum Mauritii Electoris, ac Wittembergici Ducis Oratoribus communem caussam ageret. Huic quoque civitati sese adjungebant Eslinga, Ravespurgum, Rotelinga, Biberacum, & Lindavia, quæ omnes urbes Sleidano, ut simul cum iis, quos etiam ipsæ ablegarunt, earum nomine ageret, potestatem fecerunt: Norimbergenses vero Cæsaris indignationem veriti in hac occa- *Thuan. & Sleid. l. c.*

Sæc. XVI. A.C. 1551.

casione neutri parti sua addixere studia, prout jam antea in bello Germanico fecerant, & Francofordienses, cum proprio damno sapere inciperent, nullum decernebant Oratorem, etiamsi eandem cum ceteris doctrinam profiterentur. Pariter Augustani nullos habebant, quos Tridentum mitterent, eoquod non ita pridem omnes eorum Ministelli urbe essent ejecti. Denique Ulmenses juxta præscriptam a Cæsare normam sese gerebant.

Lettre de Malvend. a l'Eveque d'Arras du 12. Oct. dans les memoires de Vargas pag. 163.

Interea cum jamjam dies proximæ Sessioni præstituta appropinquaret, Hispani insinuabant, quod consultius foret Protestantium adventum præstolari, ne illi re penitus ferme confecta advenirent. Insuper Malvenda datis ad Atrebatensem Episcopum literis hæc exponebat: Colonienſi Electori satius fore videtur, si ea, quæ in Concilio definiuntur, non nisi post illius exitum promulgarentur, cum decreta tunc majoris auctoritatis esse censerentur, simulque famosi præcaverentur libelli, qui passim decretis vix editis in Germania, & Helvetia disseminabantur: Denique, addebat ille, si Protestantes Concilium accedant, nullatenus statim post primam Sessionem, cui intererunt, discedendi voluntate abripientur, postquam se jam ab initio damnari intelligent: quin-

quinimo semper spe quadam detinebuntur, ac lubentius Synodi exitum praestolabuntur. Hæc sententia non modo Electori Moguntino, sed pluribus adhuc aliis probabatur, ac prudentiæ legibus consona videbatur: nec minus ejusdem opinionis erat Franciscus Vargas, prout elucet ex Epistola, quam ad Episcopum Atrebatensem die septima Octobris perscripserat: Ignoratur tamen, an hoc consilium Synodi Præsidibus fuerit communicatum: id vero omnino exploratum habetur, quod nullus illud fuerit secutus, cum absque mora decimæ quartæ Sessioni initium fuisset datum. Sæc. XVI. A.C 1551.

§. LIV.

Sessio decima quarta Concilii Tridentini.

Habita est Sessio decima quarta die vigesima quinta Novembris, ubi præmissis de more precibus, aliisque solemnibus Franciscus Manrique Aurien-sis in Galæcia Episcopus Pontificis ritu, Sacris operatus est, Episcopus vero Sancti Marci orationem latino sermone conceptam habuit, qua finita Prælatus, qui prius rem divinam peregerat, consenso suggestu decreta fidem, ac morum emendationem concernentia prælegit, ex quibus novem priora age- *Labbe Collect Conc. tom. 14 p. 815. & seq.*

Sæcul XVI. A.C. 1551.

bant de Pœnitentia: alia vero tria de extrema unctione, & postea promulgabantur novemdecim Canones, quorum postremi complectebantur quatuordecim capita.

§. LV.

Capita circa Pœnitentiæ Sacramentum.

CAPUT I.

De hujus Sacramenti necessitate, & Institutione.

„Si in ea regeneratis omnibus gratitu-
„ do erga Deum esset, ut justitiam in
„Baptismo, ipsius beneficio, & gratia sus-
„ceptam, constanter tuerentur, non fuisset
„opus aliud ab ipso Sacramentum ad pec-
„catorum remissionem esse institutum:
„quoniam autem Deus, dives in misericor-
„dia, cognovit figmentum nostrum; illis
„etiam vitæ remedium contulit, qui
„sese postea in peccati servitutem, &
„dæmonis potestatem tradidissent, Sa-
„cramentum videlicet pœnitentiæ, quo
„lapsis post Baptismum beneficium
„mortis Christi applicatur. Fuit qui-
„dem pœnitentia universis hominibus,
„qui se mortali aliquo peccato inquinas-
„sent, quovis tempore ad gratiam, &
„justitiam assequendam necessaria; illis
„etiam

„etiam, qui Baptismi Sacramento ab- Sæcul. XVI.
„lui petivissent, ut perversitate abjecta, A. C. 1551.
„& emendata, tantam Dei offensio-
„nem cum peccati odio, & pio animi
„dolore detestarentur: Unde Prophe-
„ta ait: *Convertimini, & agite pœniten-* *Ezech. c. 18.*
„*tiam ab omnibus iniquitatibus vestris, &*
„*non erit vobis in ruinam iniquitas.* Do-
„minus etiam dixit: *nisi pœnitentiam ege-* *Luc. c. 13.*
„*ritis, omnes simul peribitis.* Et Prin-
„ceps Apostolorum Petrus, peccato-
„ribus Baptismo initiandis pœnitentiam
„commendans, dicebat: *pœnitentiam* *Act. cap. 2.*
„*agite, & baptizetur unusquisque vestrum.*
„Porro nec ante adventum Christi pœ-
„nitentia erat Sacramentum, nec est
„post adventum illius cuiquam ante
„baptismum: Dominus autem Sacra-
„mentum Pœnitentiæ tunc præcipue
„instituit, cum a mortuis excitatus in-
„sufflavit in discipulos suos dicens: Ac-
„cipite Spiritum Sanctum, quorum re-
„miseritis peccata, remittuntur eis,
„& quorum retinueritis, retenta sunt:
„quo tam insigni facto, & verbis tam
„perspicuis, potestatem remittendi, &
„retinendi peccata, ad reconciliandos
„fideles post baptismum lapsos, Apo-
„stolis, & eorum legitimis Successori-
„bus, fuisse communicatam, universo-
„rum Patrum consensus semper intelle-
„xit, et Novatianos remittendi pote-

Sæcul. XVI. A.C. 1551. „ſtatem olim pertinaciter negantes „magna ratione Eccleſia Catholica tan„quam hæreticos exploſit, atque con„demnavit, quare veriſſimum hunc il„lorum verborum Domini ſenſum San„cta hæc Synodus probans, & reci„piens, damnat eorum commentitias „interpretationes, qui verba illa ad „poteſtatem prædicandi verbum Dei, „& Chriſti Evangelium annuntiandi, „contra hujusmodi Sacramenti inſtitu„tionem falſo detorquent. „ Poſtremis hiſce verbis Lutheri hæreſis damnatur.

§. LVI.

CAPUT II.

De differentia Sacramenti Pœnitentiæ, & Baptiſmi.

1. *Cor. c.* 15. „Ceterum hoc Sacramentum multis „rationibus a baptiſmo differre cog„noſcitur, nam præterquam, quod ma„teria & forma, quibus Sacramenti eſ„ſentia perficitur, longiſſime diſſideat, „conſtat certe, baptiſmi Miniſtrum judi„cem eſſe non oportere: cum Eccleſia „in neminem judicium exerceat, qui „non prius in ipſam per baptiſmi ja„nuam fuerit ingreſſus: quid enim mi„hi, inquit Apoſtolus, de his, qui „foris ſunt, judicare? ſecus eſt de do„meſticis fidei, quos Chriſtus Dominus „lava-

„lavacro baptiſmi, ſui corporis mem- Sæcul. XVI.
„bra ſemel effecit, nam hos, ſi ſe po- A.C. 1551.
„ſtea crimine aliquo contaminaverint,
„non jam repetito baptiſmo ablui, cum
„id in Eccleſia Catholica nulla ratione
„liceat, ſed ante hoc tribunal tanquam
„reos ſiſti voluit, ut per Sacerdotum
„Sententiam non ſemel, ſed quoties
„ab admiſſis peccatis ad ipſum pœni-
„tentes confugerint, poſſent liberari.
„alius eſt præterea baptiſmi, alius pœ-
„nitentiæ fructus: per baptiſmum enim
„Chriſtum induentes, nova prorſus in
„illo efficimur creatura, plenam, &
„integram peccatorum omnium remiſ-
„ſionem conſequentes, ad quam tamen
„novitatem, & integritatem per Sacra-
„mentum pœnitentiæ ſine magnis no-
„ſtris fletibus, & laboribus id exigente
„juſtitia, pervenire nequaquam poſſu-
„mus, ut merito pœnitentia laborio- *Euſeb. l. 3. hiſt. cap. 23. Greg Naz. orat 39. Joannes Damaſc. l. 4. de fide c. 10.*
„ſus quidam baptiſmus a Sanctis Patri-
„bus dictus fuerit: eſt autem hoc Sa-
„cramentum pœnitentiæ lapſis poſt bap-
„tiſmum ad ſalutem neceſſarium, ut
„nondum regeneratis ipſe baptiſmus.

§. LVII.

CAPUT III.

De partibus, & fructibus hujus Sacramenti.

„Docet præterea ſancta Synodus,

Sæcul. XVI A.C. 1551.

„Sacramenti Pœnitentiæ formam, in „qua præcipue ipsius vis sita est, in illis „Ministri verbis positam esse: ego te „absolvo &c. quibus quidem de Eccle„siæ sanctæ more preces quædam lau„dabiliter adjunguntur: ad ipsius ta„men formæ essentiam nequaquam spe„ctant, neque ad ipsius Sacramenti „administrationem sunt necessariæ: „Sunt autem quasi materia hujus Sa„cramenti, ipsius pœnitentis actus, „nempe contritio, Confessio, & Sa„tisfactio, qui quatenus in pœnitente „ad integritatem Sacramenti, ad ple„namque, & perfectam peccatorum re„missionem ex Dei institutione requi„runtur, hac ratione partes pœniten„tiæ dicuntur. Sane vero res, & ef„fectus hujus Sacramenti, quantum ad „ejus vim, & efficaciam pertinet, re„conciliatio est cum Deo, quam inter„dum in viris piis, & cum devotione „hoc Sacramentum percipientibus, con„scientiæ pax, & serenitas cum vehe„menti Spiritus consolatione consequi „solet. Hæc de partibus, & effectu hujus „Sacramenti Sancta Synodus tradens, „simul eorum sententias damnat, qui „pœnitentiæ partes, incussos conscien„tiæ terrores & fidem esse contendunt.

Ex hoc capite elucet, quod ad Sacramenti rationem non sit omnino ne-

cessa-

ceſſar a materia ſenſibilis, ac permanens, ſed ſufficiat quædam res, quæ eſt quaſi materia, dummodo per aliquod ſignum externum manifeſtetur: eapropter Synodus inquit, quod ipſius Pœnitentis actus, quamvis non ſint ſenſibiles, quatenus tamen per actus externos manifeſtantur, ſint *quaſi materia*. Nihilominus Doctores, priusquam hæc definitio fuiſſet promulgata, hac de re in varias ſcindebantur opiniones, Robertus enim Pullus, dein Scotus, ac poſtea Ockamus, Joannes Major, Almainus, & alii totam Pœnitentiæ eſſentiam in ſola collocabant abſolutione, quæ quatenus eſt ritus ſenſibilis, pro materia habebatur, in quantum vero Sacramenti effectum ſignificabat, rationem formæ induebat: Durandus vero confeſſionem afferebat hujus Sacramenti materiam, & abſolutionem dicebat ejusdem formam, contritionem vero nonniſi præcedentem diſpoſitionem, & ſatisfactionem Pœnitentiæ fructum eſſe ajebat. Aii econtra Sacramenti materiam reponebant in impoſitione manuum unacum actibus Pœnitentis. Denique D. Thomas, ejusque Diſcipuli ſtatuunt, materiam eſſe contritionem, Confeſſionem, & ſatisfactionem, idque fide divina credendum, aut ſaltem proxime ad fidem accedere

Sæcul. XVI. A C. 1551.

cedere existimant nonnulli, eoquod id in decreto Papæ Eugenii IV. & in Sanctione Concilii Tridentini definitum sit: nemo tamen ex illis unquam asseruit, quod hi actus sit *proprie*, sed duntaxat *quasi* materia.

Pariter in hoc capite Sacramenti Pœnitentiæ forma est definita per hæc verba: *Ego te absolvo* &c. quibus verbis significatur absolutio Sacerdotis tanquam Judicis legitimam jurisdictionem habentis. Porro extra omne dubium est, quod hæc forma non semper iisdem omnino verbis in Ecclesia fuerit expressa; demonstrant enim Theologi, quod usque ad sæculum decimum absolutio duntaxat in precibus constiterit, a decimo autem usque ad decimum tertium sæculum in usu fuerit forma, ut vocant *deprecatoria*, qua Sacerdos Deum obsecrabat, ut Pœnitentem absolvat, quin tum quædam apponerentur verba, quibus Sacerdotem absolvere significabetur: quippe circa hoc sæculum forma *judicativa* introduci cœperat, dicente Sacerdote: *Ego te absolvo*, *Ego tibi remitto peccata tua*, ut perspici potest in rituali Romano ab Hugone Menardo edito. Præterea Ecclesia Græca in absolvendo semper utebatur forma deprecatoria, quamvis Arcudius observet, Græcos in posterioribus sæculis adhibuisse

Morin. l. 8. de administ. Sacram. pœn. c. 12. n. 2.

buisse hæc verba: *Ego te habeo absolutum*, quæ tamen vera non erat absolutio. Inde concludi potest, quod Deus Ecclesiæ suæ potestati illorum verborum, quibus pœnitentes sunt absolvendi, determinationem reliquerit, eaque juxta Ecclesiarum diversitatem diversa quoque esse valeant: hodiedum vero in Ecclesia latina adhibetur forma judicativa, seu illa, qua Sacerdos se absolvere exprimit, dicens: *Ego te absolvo*, hinc præsens usus est sequendus utpote ab Ecclesia præceptus, nec tamen propterea aliarum Ecclesiarum vel temporum usus damnandus, eoquod hæc rituum diversitas nihil Sacramentorum valori obsit.

Sæc. XVI. A.C. 1551.

Arcud. l. 4. de Sacram- c. 13.

§. LVIII.

CAPUT. IV.

De contritione.

„Contritio, quæ primum locum inter „dictos pœnitentiæ actus habet, „animi dolor, ac detestatio est de pec„cato commisso, cum proposito non „peccandi de cætero: fuit autem quo„vis tempore ad impetrandam veniam „peccatorum hic contritionis motus „necessarius, & in homine post baptis„mum lapso ita demum præparat ad re„missionem peccatorum, si cum fiducia „divinæ misericordiæ, & voto præ„standi

Sæc. XVI. A.C 1551.

„ſtandi reliqua, conjunctus ſit, quæ
„ad rite ſuſcipiendum hoc Sacramen-
„tum requiruntur: declarat igitur
„Sancta Synodus, hanc contritionem
„non ſolum ceſſationem a peccato, &
„vitæ novæ propoſitum, & inchoatio-
„nem, ſed veteris etiam odium con-
Ezech. c. 18. „tinere, juxta illud: *proiicite a vobis*
Pſalm. 50. v. 5. item 6 v. 6. „*omnes iniquitates veſtras, in quibus pre-*
Iſai. c. 38. „*varicati eſtis, & facite vobis cor novum*
„*& Spiritum novum.* Et certe, qui il-
„los Sanctorum clamores conſideravе-
„rit: *tibi ſoli peccavi, & malum coram*
„*te feci: laboravi in gemitu meo, lavabo*
„*per ſingulas noctes lectum meum: recogita-*
„*bo tibi omnes annos meos in amaritudine*
„*animæ meæ:* & alios hujusmodi gene-
„ris, facile intelliget, eos ex vehemen-
„ti quodam anteactæ vitæ odio, & in-
„genti peccatorum deteſtatione manare
„ſe. Docet præterea, etſi contritio-
„nem hanc aliquando charitate perfe-
„ctam eſſe contingat, hominemque
„Deo reconciliare, priusquam hoc Sa-
„cramentum actu ſuſcipiatur; ipſam
„nihilominus reconciliationem ipſi con-
„tritioni ſine Sacramenti voto, quod
„in illa includitur, non eſſe adſcriben-
„dam. Illam vero contritionem im-
„perfectam, quæ attritio dicitur, quo-
„niam vel ex turpitudinis peccati con-
„ſideratione, vel ex gehennæ, & pœ-
„narum

„narum metu communiter concipitur, Sæcul. XVI.
„ſi voluntatem peccandi excludat, cum A.C.1551.
„ſpe veniæ, declarat, non ſolum non
„facere hominem hypocritam, & ma-
„gis peccatorem, verum etiam donum
„Dei eſſe, & Spiritus Sancti impul-
„ſum, non adhuc quidem inhabitantis,
„ſed tantum moventis, quo pœnitens
„adjutus viam ſibi ad juſtitiam parat,
„& quamvis ſine Sacramento pœniten-
„tiæ per ſe ad juſtificationem perduce-
„re peccatorem nequeat, tamen eum
„ad Dei gratiam in Sacramento Pœni-
„tentiæ impetrandam diſponit. Hoc
„enim timore utiliter concuſſi Ninivitæ
„ad Jonæ prædicationem plenam terro-
„ribus pœnitentiam egerunt, & mi-
„ſericordiam a Domino impetrarunt:
„quam ob rem falſo quidam calumni-
„antur Catholicos Scriptores, quaſi
„tradiderint Sacramentum pœnitentiæ
„abſque bono motu ſuſcipientium gra-
„tiam conferre: quod nunquam Eccle-
„ſia Dei docuit, nec ſenſit; ſed & fal-
„ſo docent contritionem eſſe extortam,
„& coactam, non liberam, & volun-
„tariam.

Dum itaque Synodus, *contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, ſi voluntatem peccandi ex-*

Sæc. XVI. A.C. 1551.

excludat, cum ſpe veniæ, declarat *non ſolum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem*, tunc duntaxat Lutheri damnare voluit errores circa ſequentes articulos, quibus tradebatur, quod timor omnino a contritione ſit excludendus, ac hominem hypocritam, magisque peccatorem reddat, imo etiam imperfectum quoque Dei amorem, qui juſtificationem præcedit, eliminet, cum pœnitentia ex perfecto amore oriri debeat. Hosce igitur errores Synodus condemnat, dum timorem ad hoc utilem eſſe definit, *ut illo pœnitens adjutus viam ſibi ad juſtitiam paret.* Interim nullatenus ſtabilire intendit Synodus, quod ſolus timor abſque amore ſit diſpoſitio ſufficiens: cum enim in decreto, priusquam ad Seſſionem deferebatur, verbum *ſufficit* fuerit appoſitum, eoquod in eodem decreto juxta formam, qua tum exprimebatur, quædam fuerint poſitæ voces, quibus in hoc timore includi Dei amorem ſignificabatur, poſtquam vero monentibus quibusdam Epiſcopis hæ voces fuerant expunctæ, pariter quoque ex decreto delebatur verbum *ſufficit*, ſubrogata voce *diſponit*, quæ verba inter ſe plurimum differunt, non enim omne, quod diſponit, ſufficit, cum dentur inter diſpoſitiones quædam pro-

proximæ, ac aliæ remotiores, nec non aliæ sint perfectæ, vel imperfectæ. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Ergo Synodus nullo pacto timorem sufficere definivit, sed duntaxat timoris utilitatem decidit, nec etiam hunc timorem in eo loco considerat, prout is conjunctus est Sacramento, sed quatenus separatus a Sacramento illud præcedit: de illo enim timore, qui Sacramentum præcedit, agitabatur quæstio Catholicos inter, & Lutheri Sectatores, cum hi ejusmodi timorem esse malum affirmarint, ac propterea in hoc articulo a Synodo fuerint damnati; quippe duo circa hunc timorem, quatenus Sacramentum præcedit, definit Synodus. I. Quod ille ex se ipso non justificet Peccatorem. II. Quod Peccatorem tamen ad justificationem obtinendam intra Sacramentum disponat, nullatenus vero docet, quod sufficienter disponat. Quinimo hoc verbum *sufficit*, delevit, ne hujus sententiæ fuisse censeretur. Denique licet ipse etiam timor servilis sua non careat utilitate, nihilominus cum Synodi Patres de timore affirment, quod ex turpitudinis peccati consideratione oriatur, & voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, hinc inde deduci potest, quod longe aptius hæc verba intelligi valeant de timore, qui conjunctus est cum quo-

Sæc. XVI. A.C. 1551.

dam amore, nec tamen propterea definire ſtatuit Synodus, quod quilibet gradus amoris ſufficiat, minus vero decidere voluit, quisnam gradus amoris ſit ſufficiens.

§. LIX.

CAPUT V.

De Confeſſione.

„Ex Inſtitutione Sacramenti Pœnitentiæ jam explicata, univerſa Ecclesia ſemper intellexit, inſtitutam etiam „a Domino integram peccatorum confeſſionem, & omnibus poſt baptiſmum „lapſis jure divino neceſſariam exiſtere: „quia Dominus noſter Jeſus Chriſtus, „e terris aſcenſurus ad cœlos, Sacerdotes ſui ipſius vicarios reliquit, tanquam præſides, & judices, ad quos „omnia mortalia crimina deferantur, „in quæ Chriſti fideles reciderint: quos „pro poteſtate clavium remiſſionis, aut „retentionis peccatorum ſententiam „pronuntient: conſtat enim, Sacerdotes judicium hoc incognita cauſſa „exercere non potuiſſe, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis ſervare potuiſſe, ſi in genere duntaxat, & non potius in ſpecie, ac ſingillatim ſua ipſi peccata declaraſſent. „Ex his colligitur, oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia, quo-

„rum

„rum post diligentem sui discussionem „conscientiam habent, in confessione „recenseri, etiamsi occultissima illa sint, „& tantum adversus duo ultima Deca„logi præcepta commissa, quæ non„nunquam animum gravius sauciant, „& periculosiora sunt iis, quæ in ma„nifesto admittuntur; nam venialia, „quibus a gratia Dei non excludimur, „& in quæ frequentius labimur, quam„quam recte, & utiliter, citraque om„nem præsumptionem in Confessione „dicantur, quod piorum hominum usus „demonstrat, taceri tamen citra cul„pam, multisque aliis remediis expia„ri possunt. Verum cum universa pec„cata mortalia, etiam cogitationis, „homines iræ filios, & Dei inimicos „reddant, necessum est omnium etiam „veniam cum aperta, & verecunda „confessione a Deo quærere: itaque „dum omnia, quæ memoriæ occur„runt, peccata Christi fideles confiteri „studeant, procul dubio omnia divinæ „misericordiæ agnoscenda exponunt: „qui vero secus faciunt, & scienter ali„qua retinent, nihil divinæ bonitati „per Sacerdotem remittendum propo„nunt: si enim erubescat ægrotus vul„nus medico detegere, quod ignorat, „medicina non curat. Colligitur præ„terea, etiam eas circumstantias in

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„Confessione explicandas esse, quæ
„speciem peccati mutant; quod sine il-
„lis peccata ipsa neque a pœnitentibus
„integre exponantur, nec judicibus in-
„notescant, & fieri nequeat, ut de
„gravitate criminum recte censere pos-
„sint, & pœnam, quam oportet, pro
„illis, pœnitentibus imponere: Unde
„alienum a ratione est, docere, cir-
„cumstantias has ab hominibus otiosis
„excogitatas fuisse, aut unam tantum
„circumstantiam confitendam esse, nem-
„pe peccasse in fratrem. Sed & im-
„pium est, confessionem, quæ hac ra-
„tione fieri præcipitur, impossibilem
„dicere, aut carnificinam illam con-
„scientiarum appellare: constat enim
„nihil aliud a pœnitentibus in Ecclesia
„exigi, quam ut postquam ipse diligen-
„tius se excusserit, & conscientiæ suæ
„sinus omnes, & latebras exploraverit,
„ea peccata confiteatur, quibus se De-
„minum, & Deum suum mortaliter of-
„fendisse meminerit: reliqua autem
„peccata, quæ diligenter cogitanti
„non occurrunt, in universum eadem
„confessione inclusa esse intelliguntur,
„pro quibus fideliter cum propheta di-
„cimus: ab occultis meis munda me
„domine: ipsa vero hujusmodi confessio-
„nis difficultas, ac peccata detegendi
„verecundia, gravis quidem videri pos-
„set,

„set, nisi tot, tantisque commodis, Sæcul. XVI.
„& consolationibus levaretur, quæ A. C. 1551.
„omnibus digne ad hoc Sacramentum
„accedentibus per absolutionem certis-
„sime conferuntur. Cæterum quoad
„modum confitendi secreto apud solum
„Sacerdotem, etsi Christus non vetue-
„rit, quin aliquis in vindictam suorum
„scelerum, & sui humiliationem, cum
„ob aliorum exemplum, tum ob Eccle-
„siæ offensæ ædificationem, delicta sua
„publice confiteri possit, non est tamen
„hoc divino præcepto mandatum, nec
„satis consulte humana aliqua lege
„præciperetur, ut delicta, præsertim
„secreta, publica essent confessione a-
„perienda: Unde cum a Sanctissimis,
„& antiquissimis Patribus magno, una-
„nimique consensu secreta Confessio Sa-
„cramentalis, qua ab initio Ecclesia
„sancta usa est, & modo etiam utitur,
„fuerit semper commendata, manifeste
„refellitur inanis eorum calumnia, qui
„eam a mandato divino alienam, & in-
„ventum humanum esse, atque a Pa-
„tribus in Concilio Lateranensi con-
„gregatis initium habuisse, docere non
„verentur: neque enim per Lateranen-
„se Concilium (*) Ecclesia statuit, ut

(*) Hoc erat Concilium Lateranense Oecumenicum IV. Anno 1214, celebratum, in quo Præ-

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„Christi fideles confiterentur, quod ju-
„re divino necessarium, & institutum
„esse intellexerat, sed ut præceptum
„confessionis, saltem semel in anno, ab
„omnibus, & singulis, cum ad annos
„discretionis perveniissent, impleretur:
„Unde jam in universa Ecclesia, cum
„ingenti animarum fructu observatur
„mos ille salutaris confitendi sacro il-
„lo, & maxime acceptabili tempore
„Quadragesimæ: quem morem hæc
„Sancta Synodus maxime probat, &
„amplectitur tanquam pium & merito
„retinendum.

§. LX.

CAPUT VI.

De Ministro hujus Sacramenti, & absolutione,

„Circa Ministrum autem hujus Sacra-
„menti declarat Sancta Synodus
„falsas esse, & a veritate Evangelii pe-
„nitus alienas doctrinas omnes, quæ
„ad alios quosvis homines, præter E-
„piscopos & Sacerdotes, clavium mi-
„nisterium perniciose extendunt, pu-
„tantes

Præside ipso Papa Innocentio III. celebris Canon, qui incipit *omnis utriusque* sexus confebatur, quapropter Minister Aliacus Ecclesiæ Catholicæ confessionem nequiter appellat *Confessionem Innocentianam.*

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

„tantes, verba illa Domini, *quæcunque „alligaveritis super terram, erunt alligata „& in cælo: & quæcunque solveritis super „terram, erunt soluta & in cælo. Et quo„rum remiseritis peccata, remittuntur eis, „& quorum retinueritis, retenta sunt*, ad „omnes Christi fideles indifferenter, & „promiscue, contra institutionem hu„jus Sacramenti, ita fuisse dicta, ut „quivis potestatem habeat remittendi „peccata, publica quidem per correp„tionem, si correptus acquieverit, se„creta vero per spontaneam confessio„nem cuicunque factam. Docet quoque, „etiam Sacerdotes, qui peccato mor„tali tenentur, per virtutem Spiritus „Sancti in Ordinatione collatam, tan„quam Christi ministros functionem re„mittendi peccata exercere, eosque „prave sentire, qui in malis Sacerdo„tibus hanc potestatem non esse con„tendunt: quamvis autem absolutio Sa„cerdotis alieni beneficii sit dispensatio, „tamen non est solum nudum ministe„rium, vel annuntiandi Evangelium, „vel declarandi remissa esse peccata, „sed ad instar actus judicialis, quo ab „ipso, velut a Judice, sententia pro„nuntiatur, atque ideo non debet pœ„nitens adeo sibi de ipsius fide blandiri, „ut etiamsi nulla illi adsit contritio, aut „Sacerdoti animus serio agendi, & ve„re

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„re absolvendi desit, putet tamen se „propter suam solam fidem, vere, & „coram Deo esse absolutum, nec enim „fides sine pœnitentia remissionem ul„lam peccatorum præstaret; nec is es„set nisi salutis suæ negligentissimus, „qui Sacerdotem jocose absolventem „cognosceret, & non alium serio agen„tem sedulo requireret.

Pallav. l. 12. c. 10. n. 34. *Ex posterioribus hisce verbis*, ut observat Pallavicinus, *coniicere potest, quisquis ea legerit*, haud esse expunctam sententiam Catharini, aliorumque Theologorum, opinantium, Sacramento, ut ratum sit, sufficere in Ministro voluntatem serio agendi, & obesse tantummodo jocum, quem Sacramentum suscipiens cognoscere possit.

§. LXI.

CAPUT VII.

De casibus reservatis.

„Quoniam igitur natura, & ratio ju„dicii illud exposcit, ut Sententia „in subditos duntaxat feratur; persua„sum semper in Ecclesia Dei fuit, & ve„rissimum esse Synodus hæc confirmat, „nullius momenti absolutionem eam „esse debere, quam Sacerdos in eum „profert, in quem ordinariam, aut „subdelegatam non habet jurisdictio„nem

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

„nem : magnopere vero ad Christiani „populi disciplinam pertinere sanctissi- „mis Patribus nostris visum est, ut at- „rociora quædam, & graviora crimi- „na non a quibusvis, sed a summis „duntaxat Sacerdotibus absolverentur: „Unde merito Pontifices Maximi pro „suprema potestate sibi in Ecclesia uni- „versa tradita, causas aliquas crimi- „num graviores suo potuerunt peculia- „ri judicio reservare. Neque dubitan- „dum est, quando omnia, quæ a Deo „sunt, ordinata sunt, quin hoc idem „Episcopis omnibus, in sua cuique Diæ- „cesi, in ædificationem tamen, non in „destructionem, liceat, pro illis in sub- „ditos tradita supra reliquos inferiores „Sacerdotes auctoritate, præsertim quo- „ad illa, quibus excommunicationis „censura annexa est: hanc autem de- „lictorum reservationem, consonum est „divinæ auctoritati, non tantum in ex- „terna politia, sed etiam coram Deo „vim habere. Verumtamen pie admo- „dum, ne hac ipsa occasione aliquis „pereat, in eadem Ecclesia Dei custo- „ditum semper fuit, ut nulla sit reser- „vatio in articulo mortis, atque ideo „omnes Sacerdotes quoslibet pœniten- „tes a quibusvis peccatis, & censuris „absolvere possunt: extra quem arti- „culum Sacerdotes, cum nihil possint

Sæcul. XVI. A.C. 1551. „in casibus reservatis, id unum pœni„tentibus persuadere nitantur, ut ad „superiores legitimos judices pro bene„ficio absolutionis accedant.

§. LXII.

CAPUT VIII.

De Satisfactione.

2. ad Timot. cap. 3. „Demum quoad Satisfactionem, quæ „ ex omnibus pœnitentiæ partibus, „quemadmodum a Patribus nostris „Christiano populo fuit perpetuo tem„pore commendata, ita una maxime „nostra ætate, summo pietatis prætex„tu, impugnatur ab iis, qui speciem „pietatis habent, virtutem autem ejus „abnegarunt; sancta Synodus declarat, „falsum omnino esse, & a verbo Dei a„lienum, culpam a Domino nunquam „remitti, quin universa etiam pœna „condonetur: perspicua enim, & illu„stria in Sacris literis exempla reperi„untur, quibus, præter divinam tra„ditionem, hic error quam manifestis„sime revincitur. Sane & divinæ ju„stitiæ ratio exigere videtur, ut aliter „ab eo in gratiam recipiantur, qui ante „baptismum per ignorantiam delique„rint, aliter vero qui semel a peccati, „& dæmonis servitute liberati, & ac„cepto Spiritus Sancti dono scienter „tem-

templum Dei violare, & Spiritum Sanctum contristare non formidaverint. Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla Satisfactione peccata dimittantur, ut occasione accepta, peccata leviora putantes velut injurii, & contumelioſi Spiritui Sancto in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die iræ: procul dubio enim magnopere a peccato revocant, & quasi fræno quodam coercent hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioresque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt: medentur quoque peccatorum reliquiis, & vitioſos habitus male vivendo comparatos contrariis virtutum actionibus tollunt: neque vero securior ulla via in Ecclesia Dei unquam existimata fuit ad amovendam imminentem a Domino pœnam, quam ut hæc pœnitentiæ opera homines cum vero animi dolore frequentent. Accedit ad hæc, quod dum satisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficimur; certissimam quoque inde Arrham habentes, quod si compatimur, & conglorificabimur. Neque vero ita est nostra Satisfactio hæc, quam pro peccatis nostris exsolvimus, ut

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

1. *Cor. c. 3. v. 17. Ephes. c. 4. v. 30.*

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„ut non sit per Christum Jesum, nam „qui ex nobis tanquam ex nobis nihil „possumus, eo cooperante, qui nos „confortat, omnia possumus: ita non „habet homo, unde glorietur, sed om- „nis gloriatio nostra in Christo est, in „quo vivimus, in quo meremur, in „quo satisfacimus, facientes fructus „dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim „habent, ab illo offeruntur Patri, & „per illum acceptantur a Patre: debent „ergo Sacerdotes Domini, quantum „Spiritus, & prudentia suggesserit, „pro qualitate criminum, & pœniten- „tium facultate salutares, & conve- „nientes Satisfactiones injungere, ne „si forte peccatis conniveant, & indul- „gentius cum pœnitentibus agant, le- „vissima quædam opera pro gravissimis „delictis injungendo, alienorum pec- „catorum participes efficiantur: ha- „beant autem præ oculis, ut Satisfa- „ctio, quam imponunt, non sit tan- „tum ad novæ vitæ custodiam, & in- „firmitatis medicamentum, sed etiam „ad præteritorum vindictam, & castiga- „tionem, nam claves Sacerdotum non „ad solvendum duntaxat, sed & ad li- „gandum concessas, etiam antiqui Pa- „tres, & credunt, & docent, nec „propterea existimarunt Sacramentum „pœnitentiæ esse forum iræ, vel pœ- „narum

Hebr. c. 10. v. 28. & 29. Rom. c. 2. v. 5. & c. 5. 2. Joann. c. 2. 2. Cor. Rom. c. 8. 1. Cor. c. 3. Phil. c. 4. 1 Cor. c. 1. Gal. c. 6.

„narum: ſicut nemo unquam catholi- Sæcul. XVI.
„cus ſenſit, ex hujusmodi noſtris Sa- A.C.1551.
„tisfactionibus vim meriti, & Satis-
„factionis Domini noſtri Jeſu Chriſti
„vel obſcurari, vel aliqua ex parte im-
„minui: quod dum Novatores intelli-
„gere volunt, ita optimam pœniten-
„tiam novam vitam eſſe docent, ut
„omnem Satisfactionis vim, & uſum
„tollant.

§. LXIII.

CAPUT IX.

De operibus Satisfactionis.

„Docet præterea, tantam eſſe divi-
„næ munificentiæ largitatem, ut
„non ſolum pœnis ſponte a nobis pro
„vindicando peccato ſuſceptis, aut Sa-
„cerdotis arbitrio pro menſura delicti
„impoſitis, ſed etiam (quod maximum
„amoris argumentum eſt) temporali-
„bus flagellis a Deo inflictis, & a nobis
„patienter toleratis, apud Deum Pa-
„trem per Chriſtum Jeſum ſatisfacere
„valeamus.

§. LXIV.

CAPUT X.

De Sacramento extremæ Unctionis.

Cum hæc capita eſſent abſoluta, recitabatur decretum de Sacramento extremæ unctionis, tribus capitibus com-

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

comprehenſum, cui Synodus quaſi præfationem præmiſit hujus tenoris: „Vi„ſum eſt Sanctæ Synodo præcedenti „doctrinæ de Pœnitentia adjungere ea, „quæ ſequuntur de Sacramento extre„mæ unctionis: quod non modo pœ„nitentiæ, ſed etiam totius Chriſtianæ „vitæ, quæ perpetua pœnitentia eſſe „debet, conſummativum exiſtimatum „eſt a Patribus: primum itaque circa „illius inſtitutionem declarat, & docet, „quod clementiſſimus Redemptor no„ſter, qui ſervis ſuis quovis tempore „voluit de ſalutaribus remediis adver„ſus omnia omnium hoſtium tela eſſe „proſpectum, quemadmodum auxilia „maxima in Sacramentis aliis præpa„ravit, quibus Chriſtiani conſervare ſe „integros, dum viverent, ab omni „graviore Spiritus incommodo poſſint, „ita extremæ Unctionis Sacramento fi„nem vitæ tanquam firmiſſimo quodam „præſidio munivit, nam etſi adverſa„rius noſter occaſiones per omnem vi„tam quærat, & captet, ut devorare „animas noſtras quoquo modo poſſit, „nullum tamen tempus eſt, quo vehe„mentius ille omnes ſuæ verſutiæ ner„vos intendat ad perdendos nos peni„tus, & a fiducia etiam, ſi poſſit, di„vinæ miſericordiæ deturbandos, quam

„cum

„cum impendere nobis exitum vitæ pro- Sæcul. XVI.
„ſpicit. A. C. 1551.

§. LXV.

CAPUT I.

De Inſtitutione Sacramenti Extremæ Unctionis.

„Inſtituta eſt autem Sacra hæc Unctio *Mart. c. 6.*
„ infirmorum, tanquam vere, & pro- *Jacob. c. 5.*
„prie Sacramentum novi teſtamenti, a
„Chriſto Domino noſtro, apud Marcum
„quidem inſinuatum, per Jacobum au-
„tem Apoſtolum, ac Domini fratrem,
„fidelibus commendatum, ac promul-
„gatum. *Infirmatur*, inquit, *quis in vo-*
„*bis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & o-*
„*rent ſuper eum, ungentes eum oleo in no-*
„*mine Domini: & oratio fidei ſalvabit in-*
„*firmum, & alleviabit eum Dominus: &*
„*ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Quibus
„verbis, ut ex Apoſtolica traditione per
„manus accepta, Eccleſia didicit, do-
„cet materiam, formam, proprium
„miniſtrum, & effectum hujus ſaluta-
„ris Sacramenti: intellexit enim Ec-
„cleſia, materiam eſſe oleum ab Epiſ-
„copo benedictum; nam unctio aptiſſi-
„me Spiritus Sancti gratiam, qua in-
„viſibiliter anima ægrotantis inungitur,
„repræſentat, formam deinde eſſe illa
„verba: *per iſtam Unctionem &c.*

§. LXVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. LXVI.

CAPUT II.

De effectibus ejusdem Sacramenti.

„Res porro, & effectus hujus Sacra„menti illis verbis explicatur, & „oratio fidei salvabit infirmum, & alle„viabit eum Dominus: & si in peccatis „sit, dimittentur ei. Res etenim hæc „gratia est Spiritus Sancti, cujus un„ctio delicta, si quæ sint adhuc expian„da, ac peccati reliquias, abstergit, & „ægroti animam alleviat, & confirmat, „magnam in eo divinæ misericordiæ fi„duciam excitando, qua infirmus sub„levatus, & morbi incommoda, ac la„bores levius fert, & tentationibus „dæmonis, calcaneo insidiantis, fa„cilius resistit, & sanitatem corporis „interdum, ubi saluti animæ expedie„rit, consequitur.

§. LXVII.

CAPUT III.

De Ministro hujus Sacramenti, & de tempore, quo administrandum est.

„Jam vero quod attinet ad præscriptio„nem eorum, qui & suscipere, & mi„nistrare hoc Sacramentum debent, „haud obscure fuit illud etiam in verbis „prædictis traditum, nam & ostenditur „illic, proprios hujus Sacramenti mi„nistros

„niſtros eſſe Eccleſiæ presbyteros, quo Sæcul. XVI.
„nomine eo loco non ætate Seniores, A. C. 1551.
„aut primores in populo intelligendi
„veniunt, ſed aut Epiſcopi, aut Sa-
„cerdotes ab ipſis rite ordinati per im-
„poſitionem manuum presbyterii. De-
„claratur etiam eſſe hanc Unctionem
„infirmis adhibendam: illis vero præ-
„ſertim, qui tam periculoſe decum-
„bunt, ut in exitu vitæ conſtituti vide-
„antur: unde Sacramentum exeuntium
„nuncupatur, quod ſi infirmi poſt ſuſ-
„ceptam hanc unctionem convaluerint,
„iterum hujus Sacramenti ſubſidio ju-
„vari poterunt, cum in aliud ſimile vi-
„tæ diſcrimen inciderint.

„Quare nulla ratione audiendi ſunt,
„qui contra tam apertam, & diluci-
„dam Apoſtoli Jacobi ſententiam, do-
„cent hanc Unctionem, vel figmentum
„eſſe humanum, vel ritum a Patribus
„acceptum, nec mandatum Dei, nec
„promiſſionem gratiæ habentem: &
„qui illam jam ceſſaſſe aſſerunt, quaſi
„ad gratiam curationum duntaxat in
„primitiva Eccleſia referenda eſſet; &
„qui dicunt, ritum, & uſum, quem
„Sancta Romana Eccleſia in hujus Sa-
„cramenti adminiſtratione obſervat, Ja-
„cobi Apoſtoli ſententiæ repugnare,
„atque ideo in alium commutandum
„eſſe; & denique, qui hanc extremam

Sæcul. XVI. A C. 1551.

„Unctionem a fidelibus sine peccato „contemni posse affirmant : hæc enim „omnia manifestissime pugnant cum per„spicuis tanti Apostoli verbis, nec pro„fecto Ecclesia Romana, aliarum om„nium Mater, & Magistra, aliud in „hac administranda Unctione, quan„tum ad ea, quæ hujus Sacramenti „substantiam perficiunt, observat, quam „quod beatus Jacobus præscripsit : ne„que vero tanti Sacramenti contemp„tus absque ingenti scelere, & ipsius „Spiritus Sancti injuria, esse posset.

Postquam igitur Synodus in relatis hisce capitibus Ecclesiæ doctrinam circa Pœnitentiæ, & extremæ Unctionis Sacramenta, necnon ea, quæ ab omnibus Christi fidelibus credi vult, exposuit, insuper circa eandem materiam Canones nunquam violanda fide servandos, ac tenendos proponit, atque eos, qui contrariam opinionem propugnant, perpetuo damnat, necnon anathemate notat. Percipiamus itaque hosce Canones, quorum quindecim Sacramentum Pœnitentiæ, quatuor verò duntaxat extremam unctionem concernunt.

§. LXVIII.

Synodi Canones de Sacramento Pœnitentiæ.

C A-

Sæcul XVI. A. C. 1551.

CANON I.

Si quis dixerit, in Catholica Ecclesia Pœnitentiam non esse vere, & proprie Sacramentum, pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum; anathema sit.

Canon II. *Si quis Sacramenta confundens, ipsum Baptismum Pœnitentiæ Sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo Sacramenta distincta non sint, atque ideo pœnitentiam non recte secundam post naufragium tabulam appellari, anathema sit.*

III. Si quis dixerit, verba illa Domini Salvatoris, accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: non esse intelligenda de potestate remittendi, & retinendi peccata in Sacramento pœnitentiæ, sicut Ecclesia Catholica ab initio semper intellexit, detorserit autem contra institutionem hujus Sacramenti, ad auctoritatem prædicandi Evangelium; anathema sit.

IV. Si quis negaverit ad integram, & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitente, quasi materiam Sacramenti pœnitentiæ, videlicet contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur, aut dixerit, duas tantum esse pœnitentiæ partes, terrores scilicet incussos conscientiæ agnito peccato,

Sæcul. XVI A.C. 1551

cato, & fidem conceptam ex Evangelio, vel absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa peccata, anathema sit.

V. Si quis dixerit, eam contritionem, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum, & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, demum illam esse dolorem coactum, & non liberum, ac voluntarium, anathema sit.

VI. Si quis negaverit Confessionem Sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit, modum secrete confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit, & observat, alienum esse ab institutione, & mandato Christi, & inventum esse humanum, anathema sit.

VII. Si quis dixerit, in Sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino, confiteri omnia, & singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita, & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ sunt contra duo ultima decalogi præcepta, & circumstantias, quæ peccati speciem mu-

tant

tant, sed eam confessionem tantum esse utilem ad erudiendum, & consolandum pœnitentem, & olim observatam fuisse tantum ad Satisfactionem Canonicam imponendam: aut dixerit eos, qui omnia peccata confiteri studeant, nihil relinquere velle divinæ misericordiæ ignoscendum, aut demum non licere confiteri peccata venialia; anathema sit. Sæc. XVI. A.C. 1551.

VIII. Si quis dixerit, Confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem, & traditionem humanam, a piis abolendam, aut ad eam non teneri omnes, & singulos utriusque sexus Christi fideles, juxta magni Concilii Lateranensis constitutionem, semel in anno, & ob id suadendum esse Christi fidelibus, ut non confiteantur tempore quadragesimæ; anathema sit.

IX. Si quis dixerit, absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronuntiandi, & declarandi, remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat se esse absolutum, aut Sacerdos non serio, sed joco absolvat; aut dixerit non requiri confessionem pœnitentis, ut Sacerdos eum absolvere possit; anathema sit.

X. Si quis dixerit, Sacerdotes, qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi, & solvendi non habere, aut non solos Sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus, & singulis Christi fidelibus esse dictum

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

tum : Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata, & in cælo, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in Cælo : & , quorum remiseritis peccata, remittuntur eis : & quorum retinueritis, retenta sunt ; quorum verborum virtute quilibet absolvere possit peccata, publica quidem per correptionem duntaxat, si correptus acquieverit, secreta vero per spontaneam Confessionem ; anathema sit.

XI. Si quis dixerit, Episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque ideo casuum reservationem non prohibere, quo minus Sacerdos a reservatis vere absolvat ; anathema sit.

XII. Si quis dixerit, totam pœnam simul cum culpa remitti semper a Deo, Satisfactionemque pœnitentium non esse aliam, quam fidem, qua apprehendunt Christum pro eis satisfeciſſe ; anathema sit.

XIII. Si quis dixerit, pro peccatis quoad pœnam temporalem, minime Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, vel a Sacerdote injunctis, sed neque sponte susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus, atque ideo optimam pœnitentiam esse tantum novam vitam ; anathema sit.

XIV. Si quis dixerit, Satisfactiones, quibus pœnitentes per Christum Jesum peccata

cata redimunt, non esse cultus Dei, sed tra- Sæcul. XVI.
ditiones hominum doctrinam de gratia, & verum Dei cultum, atque ipsum beneficium mortis Christi obscurantes: anathema sit. A.C. 1551.

XV. Si quis dixerit, Claves Ecclesiæ esse datas tantum ad solvendum, non etiam ad ligandum, & propterea Sacerdotes, dum imponunt pœnas confitentibus, agere contra finem clavium, & contra institutionem Christi, & fictionem esse, quod virtute clavium, sublata pœna æterna, pœna temporalis plerumque exsolvenda remaneat; anathema sit.

§. LXIX.

Canones de Sacramento Extremæ Unctionis.

Postea prælegebantur sequentes quatuor Canones extremam Unctionem concernentes.

Canon I. *Si quis dixerit, extremam Unctionem non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino nostro institutum, & a beato Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum; anathema sit.*

II. Si quis dixerit, sacram infirmorum Unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, sed jam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum; anathema sit.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

III. Si quis dixerit, extremæ unctionis ritum, & usum, quem observat Sancta Romana Ecclesia, repugnare sententiæ beati Jacobi Apostoli, ideoque eum mutandum, posseque in Christianis absque peccato contemni; anathema sit.

IV. Si quis dixerit, presbyteros Ecclesiæ, quos beatus Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes, sed ætate Seniores in quavis Communitate, ob idque proprium extremæ Unctionis ministrum non esse solum Sacerdotem; anathema sit.

§. LXX.

Decretum de Reformatione.

Jam supra memoravimus, quatuordecim de reformatione articulos fuisse sancitos, qui ferme omnes Episcopalem concernunt jurisdictionem: Itaque hosce articulos recensebimus, initium vero ducemus ab ipsa præfatione, quam Synodus hisce capitibus præmisit.

Pallav. hist. Conc. l. 12. c. 13. Labbe Coll. Conc. tom. 14. p. 826. & seq.

„Cum proprie Episcoporum munus „sit subditorum omnium vitia redargue„re; hoc illis præcipue cavendum erit, „ne Clerici, præsertim ad animarum „curam constituti, criminosi sint, ne„ve inhonestam vitam ipsis connniven„tibus ducant, nam si eos pravis, & „corruptis moribus esse permittant, quo

pacto

Sæc. XVI. A.C. 1551.

„pacto laicos de ipsorum vitiis redar- „guent, qui uno ab eis sermone con- „vinci possent, quod Clericos ipsis pa- „tiantur esse deteriores ? qua etiam li- „bertate laicos corripere poterunt Sa- „cerdotes, cum tacite sibi ipsi respon- „deant, eadem se admisisse, quæ cor- „ripiunt ? monebunt propterea Episco- „pi suos Clericos, in quocunque ordi- „ne fuerint, ut Conversatione, sermo- „ne, & Scientia commisso sibi Dei po- „pulo præeant, memores ejus, quod „scriptum est: *Sancti estote, quia & ego* *Levit. c. 19.* „*Sanctus sum*: & juxta Apostoli vocem, *2. Cor. cap. 6.* „*nemini dent ullam offensionem, ut non vi-* „*tuperetur ministerium eorum, sed in om-* „*nibus exhibeant se sicut Ministros Dei*, ne „illud Prophetæ dictum impleatur in „eis: *Sacerdotes Dei contaminant Sancta,* *Ezech. c. 42.* „*& reprobant legem.* Ut autem ipsi E- „piscopi id liberius exequi, ac quo- „quam prætextu desuper impediri ne- „queant; eadem Sacrosancta Oecu- „menica, & generalis Tridentina Sy- „nodus, præsidentibus in ea eisdem „Apostolicæ Sedis Legato, & Nuntiis, „hos, qui sequuntur Canones, statuen- „dos, & decernendos duxit.

§. LXXI.

CAPUT I.

De promovendis ad Ordines.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„Cum honestius, ac tutius sit subjecto, „ debitam Præpositis obedientiam „impendendo, in inferiori ministerio „deservire, quam cum Præpositorum „scandalo graduum altiorum appetere „dignitatem, ei, cui ascensus ad Sa„cros Ordines a suo Prælato ex qua„cunque causa, etiam ob occultum „crimen, etiam extrajudicialiter fue„rit interdictus, aut qui a suis Ordini„bus, seu gradibus, vel dignitatibus „Ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla „contra ipsius Prælati voluntatem con„cessa licentia de se promoveri facien„do, aut ad priores Ordines, gradus, „& dignitates, sive honores, restitu„tio suffragetur.

Ceterum Episcoporum sollicitudo eo collimabat, ut suam auctoritatem recuperarent, quam tamen eisdem eo minorem, ac poterant, attribuere fatagebant Synodi Præsides (*) Verum tam hi, quam illi adeo speciosos, atque æquitati, & legibus consonos allegabant

(*) Hi Præsides ipsimet erant Episcopi suæ auctoritatis Episcopalis tenaces, ac vindices, proin duntaxat quibusdam Episcopis sibi non tantum Episcopalem, sed & Pontificiam authoritatem arrogare nitentibus obsistebant.

gabant obtentus, ut una omnes nil nisi Dei gloriam, atque Disciplinæ Ecclesiasticæ incrementum respicere viderentur; nam Episcopi non abs re querebantur de dispensationibus, & gratiis a Curia Romana frequenter concessis, quibus Episcopalem potestatem reddi nullam, suamque dignitatem vilipendi ajebant; quotiescunque enim hi quempiam ad sacros Ordines admittere recusabant, vel propter justas, æque ac necessarias causas sibi cognitas cuidam Sacerdotum Ordinum suorum exercitium interdicere volebant, aut aliquem Ecclesiasticum ad superiorem dignitatem evehere renuebant, tunc Curia Romana ea, quæ ipsis Episcopi denegabant, iisdem concedebat, id vero ad Episcopalis auctoritatis imminutionem, atque integram disciplinæ eversionem tendere existimabant. Hanc ob rem sancitum, ut imposterum ejusmodi concessiones, ac dispensationes nullius essent valoris: Verum Præsides ad tuendam Sedis Apostolicæ existimationem nullatenus admittere volebant, ut summus Pontifex, aut supremus Pœnitentiarius, vel ceteri Curiæ Romanæ Ministri, qui ejusmodi permissiones concedere solent, speciatim nominarentur. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. LXXII.

Sæcul. XVI.
A. C. 1551.

§. LXXII.

CAPUT II.

De limitata potestate Episcoporum in partibus.

„Quoniam vero nonnulli Episcopi Ec-
„clesiarum, quæ in partibus infi-
„delium consistunt, Clero carentes, &
„populo Christiano, cum fere vaga-
„bundi sint, & permanentem Sedem
„non habeant, non quæ Jesu Christi,
„sed alienas oves inscio proprio Pasto-
„re quærentes, dum per hanc Sanctam
„Synodum se pontificalia officia in al-
„terius diœcesi, nisi de loci Ordinarii
„expressa licentia, & in personas eidem
„Ordinario subjectas tantum, exercere
„prohibitos vident; in legis fraudem &
„contemptum, quasi Episcopalem Ca-
„thedram in loco nullius Diœcesis sua
„temeritate eligunt, & quoscunque ad
„se venientes, etiamsi suorum Episco-
„porum, seu prælatorum literas com-
„mendatitias non habeant, Clericali
„charactere insignire, & ad Sacros e-
„tiam presbyteratus Ordines promove-
„re præsumunt, quo plerumque fit,
„ut minus idonei, & rudes, ac ignari,
„& qui a suo Episcopo tanquam inha-
„biles, & indigni rejecti fuerunt, ordi-
„nati, nec divina officia peragere, nec
„Ecclesiastica Sacramenta recte valeant
„mi-

„miniſtrare: nemo Epiſcoporum, qui „titulares vocantur, etiamſi in loco „nullius Diœceſis, etiam exempto, aut „aliquo monaſterio cujusvis Ordinis re„ſederint, aut moram traxerint, vi„gore cujusvis privilegii ſibi de promo„vendo quoscunque ad ſe venientes pro „tempore conceſſi, alterius ſubditum, „etiam prætextu familiaritatis & conti„nuæ commenſalitatis ſuæ, absque ſui „proprii prælati expreſſo conſenſu, aut „literis dimiſſoriis, ad aliquos Sacros, „aut minores Ordines, vel primam ton„ſuram promovere, ſeu ordinare valeat. „Contra faciens ab exercitio Pontifica„lium per annum; taliter vero promo„tus, ab executione Ordinum ſic ſuſ„ceptorum, donec ſuo Prælato viſum „fuerit, ipſo jure ſint ſuſpenſi. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Hi Epiſcopi, quos *titulares* vocant, hac poteſtate utebantur ſuffulti privilegio a Papa ipſis conceſſo, vi cujus ſingulis ad eos venientibus Sacros Ordines conferendi facultatem habebant. Porro id in hoc capite fuit prohibitum, ea lege, ne ob Sedis Apoſtolicæ reverentiam ejusmodi Privilegii Auctor nominaretur. Equidem ſaniores Epiſcopi probe perſpexerant, quod cuncta hæc nec robur, nec firmitatem ſint obtentura, potiſſimum eo nomine, quod juxta Juris Canonici peritorum declarationem

Sæcul. XVI. A.C 1551.

rationem conceſſiones, ac privilegia a Pontificibus data nunquam generalibus vocibus comprehendantur, niſi ſaltem illorum diſtincta, ac ſpecialis fiat mentio. Nihilominus ob virium imbecillitatem aquieverunt, ſpe freti, ſe progreſſu temporis ampliora impetraturos.

§. LXXIII.

CAPUT III.

De Clericis ab alieno Epiſcopo ad Ordines promotis.

„Epiſcopus ſuos Clericos, præſertim „ in ſacris conſtitutos, abſque ſuo „præcedenti examine, & commenda„titiis literis, quacunque auctoritate „promotos, licet tanquam habiles ab „eo, a quo ordinati ſunt, probatos, „quos tamen ad divina officia celebran„da, ſeu Eccleſiaſtica Sacramenta mi„niſtranda minus idoneos, & capaces „repererit, a ſuſceptorum Ordinum „exercitio ad tempus, de quo ei vi„debitur, ſuſpendere, & illis, ne in al„tari, aut aliquo Ordine miniſtrent, „interdicere poſſit.

§. LXXIV.

CAPUT IV.

De Epiſcoporum jure corrigendi Clericos.

„Omnes

„Omnes Ecclesiarum Prælati, qui ad corrigendos subditorum ex- Sæc XVI. A.C. 1551.
„cessus diligenter intendere debent, &
„a quibus nullus Clericus per hujus
„Sanctæ Synodi statuta, cujusvis pri-
„vilegii prætextu, tutus censetur, quo
„minus juxta Canonicas Sanctiones vi-
„sitari, puniri, & corrigi possit; si in
„Ecclesiis suis resederint, quoscunque
„sæculares Clericos, qualitercunque
„exemptos, qui alias suæ jurisdictioni
„subessent, de eorum excessibus, cri-
„minibus, & delictis, quoties, & quan-
„do opus fuerit, etiam extra visitatio-
„nem, tanquam ad hoc Apostolicæ Se-
„dis delegati, corrigendi, & castigan-
„di facultatem habeant, quibuscunque
„exemptionibus, declarationibus, con-
„suetudinibus, Sententiis, juramentis,
„concordiis, quæ suos tantum obligent
„auctores, ipsis Clericis, ac eorum
„consanguineis, capellanis, familiari-
„bus, procuratoribus, & aliis quibus-
„libet, ipsorum exemptorum contem-
„platione, & intuitu, minime suffra-
„gantibus.

Eandem quoque potestatem Galliarum Reges in omnibus, quæ disciplinam, ac correctionem tangunt, attribuunt Episcopis, omnesque Superiorum sententiæ semper executioni mandantur, atque appellationes nunquam sunt,

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

sunt, ut vocant, suspensivæ, sed devolutivæ, eoquod absque hoc remedio Clericorum corruptelæ in Francia corrigi haud possent. Porro disciplinæ, ac correctionis causſæ vocantur illæ, quæ in personalibus consistunt accusationibus, ubi agitur de præpediendo scandalo, quod immineret Ecclesiæ, si res in pristino statu relinqueretur, sicuti fieri solet, quando necessitas cogit, ut quidam Sacerdos publice impius a Missæ celebratione arceatur, tunc id prompte fieri oportet, ne scandali periculum eveniat: si vero obtineat sententia definitiva, illius executio differtur appellatione, sicut si ejusmodi Sacerdos damnaretur ad triremes. Ceterum ante hanc Synodum Episcopis manus erant quasi ligatæ; cum enim Clericum castigare vellent, ab Episcoporum sententia appellabatur, eaque provocatio *suspensivum*, ut vocant, operabatur effectum. Ergo Synodus Episcopis liberas agendi manus concessit.

§. LXXV.

CAPUT V.

De literis conservatoriis, ac Conservatorum juribus.

„Cum nonnulli, qui sub prætextu, „quod super bonis, & rebus, ac „juri-

„juribus ſuis diverſæ eis injuriæ, ac Sæcul. XVI.
„moleſtiæ inferantur, certos judices per A.C 1551.
„literas conſervatorias deputari obti-
„nent, qui illos a moleſtiis, & injuriis
„hujusmodi tueantur, ac defendant,
„& in poſſeſſione ſeu quaſi, bonorum,
„rerum ac jurium ſuorum manutene-
„ant, & conſervent, nec ſuper illis
„eos moleſtari permittant, ejusmodi
„literas in plerisque contra concedentis mentem in reprobum ſenſum detor-
„queant: idcirco nemini omnino, cu-
„juscunque dignitatis, & conditionis
„ſit, etiamſi capitulum fuerit, conſer-
„vatoriæ literæ cum quibuscunque clau-
„ſulis, aut decretis, quorumcunque
„judicum deputatione, quocunque e-
„tiam alio prætextu, aut colore con-
„ceſſæ, ſuffragentur ad hoc, ut coram
„ſuo Epiſcopo, ſive alio Superiore Or-
„dinario, in criminalibus, & mixtis
„cauſſis accuſari, & conveniri, ac con-
„tra eum inquiri, & procedi non poſ-
„ſit, aut quo minus, ſi qua jura ei ex
„ceſſione competierint, ſuper illis libe-
„re valeat apud judicem Ordinarium
„conveniri. In civilibus etiam cauſſis,
„ſi ipſe actor extiterit, aliquem ei apud
„ſuos conſervatores judices in judicium
„trahere minime liceat. Quod ſi in iis
„cauſſis, in quibus ipſe reus fuerit, con-
„tigerit, ut electus ab eo conſervator

Sæcul XVI. A.C. 1551.

„ab actore suspectus esse dicatur, aut si „qua inter ipsos judices, conservato„rem, & Ordinarium, controversia su„per competentia jurisdictionis orta fue„rit, nequaquam in caussa procedatur, „donec per arbitros in forma juris ele„ctos, super suspicione, aut jurisdi„ctionis competentia fuerit judicatum: „familiaribus vero ejus, qui hujusmo„di literis conservatoriis tueri se solent, „nihil illæ prosint, præterquam duo„bus duntaxat: si tamen illi propriis „ejus sumptibus vixerint. Nemo etiam „similium literarum beneficio ultra quin„quennium gaudere possit. Non liceat „quoque conservatoribus judicibus ul„lum habere tribunal erectum: in cau„sis vero mercedum, aut miserabilium „personarum, hujus Sanctæ Synodi su„per hoc decretum in suo robore per„maneat. Universitates autem gene„rales, ac collegia doctorum, seu Scho„larium, & regularia loca, nec non „hospitalia actu hospitalitatem servan„tia, ac Universitatum, Collegiorum, „locorum, & hospitalium hujusmodi „personæ, in præsenti Canone minime „comprehensæ, sed exemptæ omnino „sint, & esse intelligantur.

2. *Sess. cap.* 14. *de ref.*

Cum rescriptorum Papalium executio, quando gratiæ & privilegia conceduntur, semper selectis Viris sit reservata,

servata, hinc summi Pontifices consti- Sæcul. XVI.
tuebant Conservatores, qui supplicum A.C. 1551.
jura tuerentur. Porro horum Conservatorum auctoritas, ac potestas erat amplior, magisque honorifica, quando adhuc jurisdictio Ecclesiastica fuit magis extensa, unde etiam illi ad privilegia contra Ordinariorum vexationes tuenda magis erant necessarii, dum vero in Galliis obtinuit consuetudo, ut causæ Ecclesiasticæ ad Parlamentum tanquam ad Judicem superiorem a judice non legitimo devolverentur, tunc horum Conservatorum jurisdictio cessare cœperat, ac præprimis Anno Domini millesimo quingentesimo nono Ludovicus XII. Galliarum Rex illorum potestatem plurimum restringebat, postea vero Anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo decimo quinto Franciscus I. Regio diplomate cavit, ne Apostolicus Conservator ullum jus, jurisdictionem, vel criminalium causarum cognitionem exercere, vel Electionum confirmationem, matrimoniorum, Sacramentorum, vel appellationum causas in se suscipere præsumeret. Verum de pristino usu Synodus nihil immutasse videtur, eoquod duntaxat hujus rei abusum sustulerit, atque Episcopis quamdam auctoritatem, qua antea carebant, attribuerit.

Sæcul. XVI.
A.C. 1551.

§. LXXVI.

CAPUT VI.

Clerici decentem Ordinis sui vestem gestare tenentur.

Etsi habitus non faciat Monachum, oportet tamen Clericos vestes proprio congruentes Ordini semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant: tanta autem hodie aliquorum inolevit temeritas, religionisque contemptus, ut propriam dignitatem, & honorem clericalem parvi pendentes, vestes etiam deferant publice laicales, pedes in diversis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus: propterea omnes Ecclesiasticæ personæ, quantumcunque exemptæ, quæ aut in Sacris fuerint, aut dignitates, personatus, officia aut beneficia qualiacunque Ecclesiastica obtinuerint, si postquam ab Episcopo suo etiam per edictum publicum moniti fuerint, honestum habitum Clericalem illorum Ordini, & dignitati congruentem, & juxta ipsius Episcopi Ordinationem, & mandatum non detulerint, per suspensionem ab Ordinibus, ac officio, & beneficio, ac fructibus, reditibus, & proventibus ipsorum beneficiorum, nec non, si semel correpti denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum, & beneficiorum hujusmodi, coerceri possint, & debeant, constitutionem Clementis V. in Concilio Viennensi editam,

quæ

quæ incipit, quoniam, *innovando*, & *ampliando*. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Hæc Conſtitutio ait: *Quoniam qui abjectis veſtibus proprio congruentibus Ordini, alias ſumere, & in publico portare rationabili cauſſa ceſſante præſumit, profeſſorum illius Ordinis prærogativa ſe reddit indignum, præſenti conſtitutione ſancimus, quod quicunque Clericus virgata, vel partita veſte publice utetur (niſi cauſſa rationabilis ſubſit) ſi beneficiatus extiterit, per ſex menſes a perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet, ſit eo ipſo ſuſpenſus.*

Porro quoad hoc Synodus Viennenſis differt a Tridentina, quæ petit, *ut Clerici prius ab Epiſcopo ſuo moniti fuerint: Si vero*, proſequuntur verba hujus Conſtitutionis, *Beneficiatus non fuerit, in Sacris tamen Ordinibus citra Sacerdotium conſtitutus, per idem tempus reddatur eo ipſo inhabilis ad Eccleſiaſticum beneficium obtinendum: idem quoque cenſemus de Clericis aliis veſtem talem ſimul, & tonſuram publice deferentibus clericalem: dignitatem vero, perſonatum, ſeu beneficium aliud obtinens, cui cura immineat animarum, nec non cæteri in Sacerdotio conſtituti, ac religioſi quilibet, quos oportet per decentiam habitus extrinſeci, morum intrinſecam honeſtatem oſtendere, ſi (præterquam ex cauſſa rationabili) publice veſtem ferant hujusmodi, aut infulam, ſeu pileum lineum publice portent*

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

tent in capite, ſint eo ipſo beneficiati videlicet a perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinent, ſuſpenſi per annum: Cæteri vero Sacerdotes, & religioſi quilibet, per idem tempus reddantur inhabiles ad quodcunque beneficium Eccleſiaſticum obtinendum, ſed & tales, & cæteri quicunque Clerici utentes epitogio, ſeu tabardo foderato uſque ad oram & ita brevi, quod veſtis inferior notabiliter videatur: epitogium ipſum ſeculares Clerici, & Religioſi adminiſtrationem habentes, teneantur intra menſem dare pauperibus: cæteri vero Religioſi adminiſtrationem non habentes, intra idem tempus illud teneantur ſuis Superioribus aſſignare, in pios uſus aliquos convertendum. Alioquin beneficiati ſuſpenſionis, cæteri vero inhabilitatis pœnas prædictas, per idem tempus ſe noverint incurriſſe.

§. LXXVII.

CAPUT VII.

De homicidio voluntario, ac non voluntario.

„Cum etiam, qui per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per „inſidias, ab altari avelli debeat, qui „ſua voluntate homicidium perpetraverit, etiamſi crimen id nec ordine „judiciario probatum, nec alia ratione „publicum, ſed occultum fuerit, nullo „tem-

„tempore ad ſacros Ordines promoveri „poſſit; nec illi aliqua Eccleſiaſtica „beneficia, etiamſi non curam habeant „animarum, conferre liceat, ſed omni „ordine, ac beneficio, & officio Ec„cleſiaſtico perpetuo careat: ſi vero „homicidium non ex propoſito, ſed ca„ſu, vel vim vi repellendo, ut quis ſe „a morte defenderet, fuiſſe commiſſum „narretur: quam ob cauſſam etiam ad „Sacrorum Ordinum, & altaris mini„ſterium, & beneficia quæcunque, ac „dignitates, jure quodammodo diſpen„ſatio debeatur, committatur loci Or„dinario, aut ex cauſſa Metropolita„no, ſeu viciniori Epiſcopo; qui non„niſi cauſſa cognita, & probatis preci„bus, ac narratis, nec aliter, diſpen„ſare poſſit.

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

§. LXXVIII.

CAPUT VIII.

De alienis Clericis non puniendis, ac judicandis.

„Præterea, quia nonnulli, quorum „etiam aliqui veri ſunt paſtores, ac „proprias oves habent, alienis etiam „ovibus præeſſe quærunt, & ita alie„nis ſubditis quandoque intendunt, ut „ſuorum curam negligant: quicunque, „etiam Epiſcopali præditus dignitate, „qui alienos ſubditos puniendi privile„gium

Sæcul. XVI A.C. 1551.

„gium habuerit, contra Clericos sibi „non subjectos, præsertim in Sacris „constitutos, quorumcunque etiam at„rocium criminum reos, nisi cum pro„prii ipsorum Clericorum Episcopi, si „apud Ecclesiam suam resederit, aut „personæ ab ipso Episcopo deputandæ „interventu, nequaquam procedere de„beat: alias processus, & inde secuta „quæcunque viribus omnino careant.

Censebant Patrum nonnulli, quod Episcopalis auctoritas adhucdum impediretur per quosdam Prælatos, qui auctoritatem sibi in locis, ubi morabantur, conciliaturi, ibidem Clericos puniendi licentiam a Papa obtinebant, quinimo quidam etiam Episcopi ejusmodi facultatem impetrabant, quæsito obtentu, quod proximarum diæcesium Sacerdotes perverso exemplo suos Presbyteros seducerent. Non deerant tamen Præsulum nonnulli, qui omnes hasce facultates minus legitimas revocari ardenter desiderabant, cum vero hoc absque Cardinalium, ac plurimorum Præsulum magis potentum, qui hac auctoritate abutebantur, offensione fieri haud posset, hinc media incedebatur via, adeo, ut ipsis hæc potestas salva maneret, absque tamen Episcopi præjudicio, sanciebatur enim, quod *ejusmodi Prælati absque proprii ipsorum*

rum Clericorum Episcopi, aut personæ ab ipso Episcopo deputandæ interventu procedere nequeant.

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

§. LXXIX.

CAPUT IX.

Beneficia unius Diœcesis non uniantur beneficiis alterius.

„Quia autem jure optimo distinctæ „fuerunt Diœceses, & Parochiæ, „ac unicuique gregi proprii attributi „pastores, & inferiorum Ecclesiarum „Rectores, qui suarum quisque ovium „curam habeant, ut ordo Ecclesiasti„cus non confundatur, aut una, & „eadem Ecclesia duarum quodammodo „Diœcesium fiat, non sine gravi eorum „incommodo, qui illi subditi fuerint: „beneficia unius Diœcesis, etiamsi pa„rochiales Ecclesiæ, Vicariæ perpe„tuæ, aut simplicia beneficia, seu præ„stimonia, aut præstimoniales portio„nes fuerint, etiam ratione augendi „cultum, aut numerum beneficiato„rum, aut alia quacunque de causa, „alterius Diœcesis beneficio, aut mo„nasterio seu Collegio, vel loco etiam „pio, perpetuo non uniantur, decre„tum hujus Sanctæ Synodi super hujus„modi Unionibus in hoc declarando.

Hoc decretum, quod Synodus allegat, habetur in Sessionis septimæ

Sæc. XVI. A.C. 1551. capite sexto de Reformatione, ubi agitur de unione perpetua beneficiorum, quamvis autem diversarum Diœcesium beneficia uniri ibidem prohibeatur, nihilominus plura exempla huic decreto contraria occurrunt. Ceterum nunquam duæ uniuntur Parochiales Ecclesiæ, ne Diœceses commiscentur, vel idem Parochus duobus Episcopis sit simul subjectus, sicut nec etiam, absque facta legis gratia, duo beneficia suorum, ac diversorum ordinum, minus vero beneficium Patronatus Ecclesiastici cum alio, in quod Jus Patronatus competit Laico, uniri permittitur.

§. LXXX.

CAPUT. X.

Beneficia regularia regularibus concedantur.

„Regularia beneficia, in titulum regularibus professis provideri consueta, cum per obitum, aut resignationem, vel alias illa in titulum obtinentis vacare contigerit, religiosis tantum illius Ordinis, vel iis, qui habitum omnino suscipere, & professionem emittere teneantur, & non aliis, ne vestem lino, lanaque contextam induant, conferantur.

Hæc

Hæc regula: *Regularia Regularibus, ſæcularia ſæcularibus* duabus innititur rationibus, quarum primam adſtruit neceſſitas fundatorum voluntatem exequendi, altera vero innititur decentiæ, cum minus deceat, quod homines diverſæ profeſſionis, ac habitus ejusdem Eccleſiæ Regimini præſint: quapropter eadem Synodus capite vigeſimo primo monet *Sanctiſſimum Romanum Pontificem pro ſua pietate, & prudentia curaturum, quantum hæc tempora ferre poſſe viderit, ut iis, quæ nunc commendata reperiuntur, & quæ ſuos conventus habent, regulares perſonæ, ejusdem Ordinis expreſſe profeſſi, & quæ gregi præire, & præeſſe poſſint, præficiantur: quæ vero in poſterum vacabunt, nonniſi Regularibus ſpectatæ virtutis, & Sanctitatis conferantur: quoad ea vero monaſteria, quæ Capita ſunt, ac Primates Ordinum, ſive Abbatiæ, ſive Prioratus, filiæ illorum Capitum nuncupantur; tenentur illi, qui in præſenti ea in commendam obtinent, niſi ſit eis de regulari ſucceſſore proviſum, infra ſex menſes religionem illorum Ordinum propriam ſolemniter profiteri, aut iis cedere: alias commendæ prædictæ ipſo jure vacare cenſeantur.* Sæcul. XVI. A C. 1551.

Verum quamvis Laici beneficia regularia *in titulum* poſſidere nequeant, poterunt tamen ea obtinere in commendam, quinimo Regulares pariter, acce-

Sæc. XVI. A.C. 1551. accedente legis gratia, sæcularia beneficia tenere possunt, prout pluribus exemplis comprobatum exstat.

§. LXXXI.

CAPUT XI.

De Regularibus ab uno Monasterio ad aliud transeuntibus.

„Quia vero Regulares de uno ad alium Ordinem translati, facile „a suo Superiore licentiam standi extra „monasterium obtinere solent, ex quo „vagandi, & apostatandi occasio tribuitur: nemo cujuscunque ordinis „prælatus, vel Superior, vigore cujuscunque facultatis aliquem ad habitum, „& professionem admittere possit, nisi „ut in ordine ipso, ad quem transfertur, „sub sui Superioris obedientia in claustro perpetuo maneat, ac taliter translatus, etiamsi Canonicorum regularium fuerit, ad beneficia sæcularia, „etiam curata, omnino incapax existat.

Nihilominus Innocentius III. in sua Constitutione, quæ incipit, *licet quibusdam, extra, de regularibus* concedit his ipsis, *quod, postquam a suo Prælato licentiam transeundi ad arctiorem Religionem postulaverint, libere possint Sanctioris vitæ propositum adimplere, non obstante indiscreti*

creti Prælati contradictione. Porro ex illis verbis, quæ Synodus de Canonicis Regularibus loquens in hujus capitis fine adjecit, coniiciunt nonnulli juris Canonici Doctores, quod hi nullum beneficium sæculare absque dispensatione possidere valeant, ac proin per concordatum fuerit abrogata Innocentii III. Constitutio, quæ incipit, *quod Dei timorem*, vi cujus Parochias possidendi jus obtinuerunt, alii ex adverso propugnant, quod Canonici Regulares ex jure Communi ejusmodi beneficia possidendi jure gaudeant, nec ulla dispensatione indigeant. Sæcul. XVI. A.C.1551.

§. LXXXII.

CAPUT XII.

De jure Patronatus.

„Nemo etiam, cujusvis dignitatis „Ecclesiasticæ, vel sæcularis, qua„cunque ratione, nisi Ecclesiam, be„neficium, aut capellam de novo fun„daverit, & extruxerit; seu jam ere„ctam, quæ tamen sine sufficiente do„te fuerit, de suis propriis, & patri„monialibus bonis competenter dota„verit; jus patronatus impetrare, aut „obtinere possit, aut debeat: in casu „autem fundationis, aut dotationis „hujusmodi institutio Episcopo, & non „alteri inferiori, reservetur.

LXXXIII.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. LXXXIII.

CAPUT XIII.

De Præsentationibus Ordinario faciendis.

„Non liceat præterea patrono, cujus„vis privilegii prætextu, aliquem „ad beneficia sui juris patronatus, nisi „Episcopo loci Ordinario, ad quem „provisio, seu institutio ipsius beneficii, „cessante privilegio, jure pertineret, „quoquo modo præsentare: alias præ„sentatio, ac institutio forsan secutæ „nullæ sint & esse intelligantur.

Ex hoc Capite infertur, quod nullus ex illis, qui vel a Papæ Nuntio, vel alio quocunque ad aliquod beneficium fuere electi, nominati, aut præsentati, institui, confirmari, aut recipi sub cujuscumque privilegii obtentu valeat, nisi prius ab Ordinario loci sit rite examinatus, atque idoneus ad tale Officium repertus, quin ulli exceptis iis, qui ab Universitatibus sunt præsentati, ad declinandum ejusmodi examen appellatio suffragetur. Quinimo, etsi præter Episcopum aliis, ut puta Abbatibus, vel Prioribus, institutio competat, nihilominus semper Episcopis instituendos examinandi auctoritas tribuatur, atque ipse singulos a Patronis præsentatos, si minus idoneos reperirit,

rit, reiicere valeat. Eapropter Fundatores, seu Patroni illos, quos ad obtinendum beneficium vacans selegerunt, Ordinario præsentant, & Patronis Laicis ad præsentandum quatuor conceduntur menses, illisque integrum est, ut suam mutare valeant sententiam, atque alium nominare possint, si primum minus idoneum experti fuerint. Ex adverso Patronis Ecclesiasticis semestre quidem conceditur, mutandi tamen libertas denegatur; elapso enim semestris tempore, si præsentati minus digni reputantur, nominandi jus pro hac vice a Patronis ad Superiorem devolvitur. Ceterum soli Ecclesiastici, non autem Patroni Laici a Papa præveniri possunt, ipsaque, ut vocant, præsentatio coram Scriba per publicum instrumentum rata habenda est. (*) Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. LXXXIV.

CAPUT XIV.

De articulis in proxima Sessione agitandis.

„De-

(*) Hæc nullatenus priscis S. Conciliis, atque Universalis Ecclesiæ usui, & disciplinæ consona esse censeat benevolus Lector, minus vero Oecumenicæ, ac legitimæ cujusdam Synodi decreta, atque auctoritatem ab unius particularis Ecclesiæ acceptatione, vel repugnantia dependere existimet.

Sæcul. XVI A.C. 1551.

„Declarat præterea S. Synodus, in „futura Seſſione, quam ad vige„ſimum quintum diem Januarii ſubſe„quentis anni milleſimi quingenteſimi „quinquageſimi ſecundi habendam eſſe „jam decrevit, una cum Sacrificio Miſ„ſæ, agendum, & tractandum eſſe de „Sacramento Ordinis, & proſequen„dam eſſe materiam reformationis.

Hæc ſunt præcipua, quæ in hac Seſſione fuere agitata, quorum acta Maſſarellus, qui Concilio a ſecretis erat, conſcripſit, tres vero Synodi Præſides, Madrutius Cardinalis, ſeu Archiepiſcopi, triginta quatuor Antiſtites, quatuor Abbates, ſeu Ordinum Generales præter tres Cæſaris, & duos Romanorum Regis Oratores chirographo ſuo firmarunt. Intererant quoque duo Brandeburgici Electoris Legati, nec tamen ex Gallis vel unicus adfuiſſe legitur, cum Henricus II. Franciæ Rex ob Parmenſem Ducatum tunc Papam bello laceſſeret, quod tamen brevi finiebatur.

Memoir de Vargas lettre a l'Eveque d'Arras du 26. Nov. & memoire de l'Eveque d'Orenſe p. 245. & 265.

§. LXXXV.

Virodunenſis Epiſcopus a Legato minus benigne exceptus.

Ceterum Reformationis articuli non omnibus æque probabantur; cum enim

enim Crescentius Legatus in nupero conventu ante Sessionem habito disciplinæ emendatæ articulos recitaret, atque inter ceteros caput illud, quo commendæ manifeste approbabantur, a reliquis acceptari vellet, incassum laborabat; non deerant enim Præsulum nonnulli, qui se huic articulo nunquam subscripturos palam profitebantur: hos inter Nicolaus Psalmæus Virodunensis Episcopus edicebat, quod hæc reformatio inutilis, Synodo indigna, ac præsenti temporis vicissitudini minus congrua foret, ac commendarum usus omnia Ecclesiastica bona absumeret: nec his contentus erat Psalmæus, insuper incautius ex ipsius ore excidebat, quod proposita reformatio non nisi frivole jactata audiret morum emendatio, quapropter Legatus in hujus Viri temeritatem insurgens eundem asperioribus, atque injuriosis, necnon verbis reverentiæ horum confessui debitæ contrariis alloquebatur. Hanc agendi rationem plures Episcopi, ac præcipue Doctores ægre ferebant, evolutis tamen aliquot diebus Virodunensis Episcopus, cum illum suffragandi ordo tangeret, hujus occasionis opportunitate usus culpam sibi a Legato in confessu impactam, ut mox retulimus, diluere parabat: ast Legatus illum excipere de-

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Sæcul. XVI. A.C. 1551. dignatus præcepit, ut nonnisi de rebus ipsi propositis verba faceret. (*)

§. LXXXVI.

Hispanorum postulata circa morum emendationem.

Cum insuper Franciscus Toletanus Legatum impense rogaret, ne decreto quicquam in præjudicium jurium Regni Hispanici insereretur, Legatus huic Oratori respondit: „equidem Episcopis permittitur, ut suas sententias „proferant de mediis, quæ ad tollenda obstacula Prælatorum residentiam „præpedientia magis necessaria censebunt: verum ea, quæ modum excedunt, „haud petant, sed potius ea postulent, „quæ concedere honestas suadet.„ Hæ Episcoporum sententiæ tradebantur Francisco Toletano, qui eas ad unum articulum redigens Legato consignabat, quam-

(*) Mirum sane, quod Nicolaus Psalmæus in sua collectione Actorum Concilii Tridentini de conficta hac injuria ipsi a Legato illata nullam omnino mentionem fecerit: præterea epistolæ unius privati ad alium scriptæ, cum plerumque privatis etiam odiis obnoxiæ sint, vix tantam merentur fidem, ut in illis contenta pro veritate minime dubia venditentur.

quamvis nunquam publici juris fierent: interim id unice ex Franciſci Vargas literis compertum habemus, ab Epiſcopis fuiſſe petitum, ut reſtauratis Provincialibus Conciliis beneficia conferendi jus ſolis Epiſcopis, excluſo Pontificis conſenſu adſriberetur. Recitat inſuper idem Vargas Regii Senatus Caſtellani literas, in quibus de pluribus corruptelis quærelæ ingeminantur, ſimulque Carolus V. Imperator ſollicitatur, ut horum abuſuum correctionem a Papa poſtularet. Hos inter recenſebatur beneficiorum curatorum, ut vocant, pluralitas, Commendæ, Coadjutoriæ, plurium beneficiorum unio ad dies vitæ, regreſſus, expectativæ, beneficia jure quaſi hæreditario aucupandi artes, ſecretæ, ac doloſæ reſignationes, beneficia exteris conferendi uſus, exemptiones ab Ordinarii jurisdictione, ac denique Judices Conſervatores eligendi privilegium Eccleſiaſticis cœtibus conceſſum. Inſuper poſtulabatur, ut Papa Inquiſitionis Officium ſua fulciret auctoritate, nihilque illius firmitati contrarium concederet.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. LXXXVII.

Reformationis articuli Hiſpani Oratoris impulſu ſuppreſſi.

Præterea probe notandum, quod in-

Sæc. XVI. A.C. 1551.

ter reformationis articulos a Legato in nupera Sessione vigesimo quinto Novembris die propositos quinque adjecta fuerint capita circa Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum immunitatem: cum vero Franciscus Toletanus hisce articulis quasdam leges ab Hispaniæ Regibus pro tuenda eorum auctoritate, ac jurisdictione Regia conditas labefactari crederet, rem ita instruxit, ut præfata quinque capita delerentur. Ea recenset Franciscus Vargas in quadam epistola ad Atrebatensem Episcopum die vigesima sexta Novembris; seu pridie ad Sessionem data: erant autem sequentia: I. Si simplex Clericus recepta prima tonsura aliis vestibus, quam Clericali statui congruis, vel ab Episcopo præscriptis indutus incedat, a Judice profano æque, ac Laicus castigari poterit: II. Tonsuratus, si crimen commiserit, Clericorum privilegio non gaudeat in iis delictis, quæ ante tonsuram perpetravit: III. Clerici uxorati in causis criminalibus pro laicis habendi sint, nullumque Ordinis Clericalis privilegium concedatur. IV. Nullus Laicus, cujuscunque dignitatis, vel sub cujuscunque privilegii, vel consuetudinis prætextu audiendus sit, si contra eos, qui Sacris Ordinibus initiati sunt, etiam in atrociſſimis criminibus judicii acta in-

intentare cogitat. V. Si quis comisso atroci facinore, quod mortis pœnam promeretur, ad effugiendam judicis severitatem ad Ecclesiam confugerit, Episcopus loci præcipere poterit, ut comprehendatur, atque carceri mancipetur, quinimo unacum Judice profano, cujus foro reus est obnoxius, ad judicium capitale procedere, eumque mortis supplicio addicere poterit. (*) Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. LXXXVIII.

Georgius Martinusius Varadinensis Episcopus in Cardinalem nominatus.

Hoc anno summus Pontifex duos Præsules purpura decorabat; ac primo quidem non nisi Georgium Martinusium Varadinensem Episcopum creabat. Erat is Anno Domini millesimo quadringentesimo *Ciacon. in vit Pontif. tom. 3. p. 761. Pallav. hist. Conc. Trid. l. 13. c. 1. n. 4.*

(*) Vel falsum est, quod quinque hi articuli tuendæ Regiæ auctoritati, ac jurisdictioni adversari, fuerint crediti, vel inanes erunt quorumdam Pseudo-Politicorum nœniæ, dum hi immunitatem Clericorum a foro sæculari, necnon Asyla publicæ status quieti, ac Principum auctoritati contraria esse scriptis suis divulgant, cum constet, quod Hispaniæ Reges pro tuenda sua auctoritate, ac jurisdictione articulos, quibus Synodus hanc immunitatem Clericorum ac locorum restringebat, aboleri voluerint.

Sæcul XVI. A C. 1551.

tesimo Octogesimo secundo ex Illustrissima Utissenovichiorum familia in paterna arce Namiesæ in Croatia natus: postea vero prope Budam in S. Pauli Eremitæ Monasterio, quod tum ad Congregationem Montis Oliveti pertinebat, habitum Monasticum induebat: Post hæc die duodecima Octobris ad Cardinalitiam dignitatem effectus unacum rubro galero a summo Pontifice literas accepit benevolentiæ, atque amicitiæ signis uberrimas, nec minus omnes quoque Cardinales datis literis sibi tam præclari socii honorem gratulabantur, iique cuncti ore unanimi in quodam Patrum Senatu ante illius electionem habito eundem amplissimis honorabant elogiis: Porro Julius III. Summus Pontifex, ut suum erga hunc Præsulem affectum adhuc luculentius testaretur, galerum ad illum deferri jussit, ne ipsus ad istum pro more recipiendum Romam proficisci cogeretur: insuper contra veterem consuetudinem concessit, ut relicto Ordinis sui habitu in Hungaria purpuream vestem gestare posset. Eo tempore Martinusius Strigonienſem regebat Archiepiscopatum, nec illum Varadinensem Ecclesiam reliquisse legimus, præcipue tamen, dum Hungarici Regni Gubernator eligebatur, auctoritate, & potentia

tia admodum crescebat, verum æmulorum invidiam sibi vehementer accersebat, & Ferdinandus Romanorum Rex, cum Martinusium tanquam Virum exequendis gravioribus suis consiliis longe aptissimum veneraretur, hinc ejus amicitiam sibi conciliare nitebatur, nec quicquam eorum prætermittebat, quæ ad consequendum illius affectum, studiumque conferre existimabat. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. LXXXIX.

Martinusius apud Ferdinandum Romanorum Regem calumniis oppressus, ac trucidatus.

Verum Castaldi Regii exercitus Præfecti invidia paulo post singularem hanc Romanorum Regis amicitiam in odium convertebat, eidemque exitium parabat: Ut igitur Castaldus perversum animi sui propositum eo felicius exequi posset, nullum aliud magis securum censebat medium, nisi ut Ferdinando suggereret, quod Martinusius adeo non Regis studia procurare sollicitus esset, ut potius omnes illum pessumdandi occasiones studiose quæreret. Hoc consilium Castaldus exequitur, moxque ei Præsulem tanquam patriæ proditorem calumniandi prætextum suppeditabat benignior obtutus, quo

Sæcul. XVI. A.C.1551. Martinusius Solimani Legatum excipiebat: cum enim hic pro tuenda cum Turcis pace tributum, quod Hungariæ Regnum pendere tenebatur, exacturus adveniret, Martinusius suarum partium esse existimabat, ut hunc Legatum non modo a probatæ fidei Viris excipi curaret, sed illum quoque sumptuose haberi, atque Vinardam ad arcem suam conduci juberet: porro cum ipsi suspicioſus Castaldi animus sat cognitus esset, eapropter eidem hujus Legati adventum significans illum Vinardam venire rogabat, ut communi consilio de opportunis hunc Legatum remittendi mediis conferre posset. Advenit Castaldus, habitoque colloquio censuit, tributum omnino esse solvendum, Legatum vero donis auctum non sine honorum signis esse dimittendum: attamen Castaldus specioso hoc amicitiæ velamine atrociſſimam perfidiam suam contegens ex ipsa benevolentia, qua Martinusius hunc Solimani Legatum exceperat, eidem apud Ferdinandum invidiam creandi occasionem arripuit, datisque ad Regem literis eidem significavit, eum ab hoc Præsule undequaque deludi, atque ab isto in ejus vitam pessima cudi consilia, certumque haberi, quod cum infidelibus arctissimam foveret amicitiam, atque unice eo ex fine Le-

Legatus a Solimano fuerit ablegatus, ut juncta cum illo opera de opportunis Regem perdendi mediis conferre posset, hancque ob rem Martinusius cum eodem Legato non ita pridem in patriam suam reverso multa, eaque secreta habuerit colloquia. Ad hæc Ferdinandus, cum Castaldi calumniis nimium faciles præberet aures, eo temporis articulo in Præsulis perniciem jurabat, eumque tanquam capitalem hostem suum abominabatur. Nihilominus idem Castaldus, postquam Martinusius, ut retulimus, ad purpuram evehebatur, haud postremus erat, qui obtentam eidem dignitatem gratulabatur, atque insigni usus astutia in hac occasione oretenus sat profusi gaudii signa exerebat, quæ certo tamen nullatenus in corde suo fovebat; quippe præter creberrimas, quibus hunc Cardinalem cumulabat, salutationes in castris festivos ignes in lætitiæ signum publice accendi jussit, clam tamen eidem nocere conatus est, datisque ad Ferdinandum literis hasce in Martinusium calumnias effudit: „ambitiosus hic, atque arro„gans Monachus Cardinalitiam purpu„ram animo parum læto excepit, hu„jusque dignitatis exiguam prorsus ra„tionem habere palam testatus est, ve„rum non nisi ex dolo, fraude, ac si-

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

Sec XVI. A.C.1551.

„mulationibus compositus esse videtur, „præcipue vero timendum, ne Soli„manus, si hunc Præsulem a Domo „Austriaca beneficiis cumulari cerneret, „nostram fidem suspectam habeat, ac „non modo ego, sed & tu Rex, om„nesque Regii exercitus Duces a noxio, „& scelerato hoc Viro perdamur.„ Acceptis hisce literis Ferdinandus Julium Salazzarium Regii stabuli Præfectum mox ad Castaldum Marchionem ablegavit, dato negotio, ut Cardinalem nulla mora morti adjudicaret. Paulo post adfuit etiam Comes ab Arco, necnon singulis ferme diebus alii advenerant, qui hæc jussa confirmabant. Insuper Ferdinandus Castaldo hæc significabat: Tuæ prudentiæ, ac fortitudini tanti momenti negotium committo, de cetero rebus tuis solerter invigila, ac Monachum quantocius de medio tolle. Marchio his jussis non sine magna animi sui lætitia acceptis Ferdinando hæc respondit: res quidem haud levibus obnoxia est difficultatibus, nihilominus eas quoque superare conabor, fidemque meam obstringo, quod tamdiu Cardinalem vigili observaturus sim oculo, donec mortuus ante pedes meos corruerit. Dum interea hæc conjuratio conflabatur, Martinusius Lipsam obsidere cœpit, primoque impetu in urbem

non

non sine suorum clade tentato, secun- Sæcul. XVI.
dam fecit impressionem, prospero sane A.C. 1551.
successu, quinimo ipsus per dejecti muri ruinas ingressus Urbem occupavit, quæ tamen victoria novæ inter ipsum, & Castaldum dissensionis fomes erat; cum enim urbis Gubernator ad arcem confugiens famis violentia adactus deditionem facere compelleretur, Castaldus omnino censuit, quod hostis sese victorum arbitrio relinquere cogeretur: ex adverso autem Martinusius Cardinalis eundem sub honorificis pactis esse dimittendum affirmabat, quinimo habito belli senatu, Cardinalis sententia contra Castaldi opinionem prævalebat. Insuper varia adhuc exoriebantur dissidia ob præmium, quod Georgius victor a Rege acceperat, unde Castaldus magis adhuc exacerbatus vindictam suam exequi, atque æmulum suum sibi tantopere formidandum e medio tollere statuit, dum interea Regis copiæ hiberna agerent.

Porro cum Cardinalis quædam loca lustrare pararet, & aliquot diebus Bintii in amæno suo Palatio vires suas a laboribus reficeret, Castaldus, ut eo vicinior esset, cum specialis amicitiæ simulatione eidem significabat, quod tam magnificum Palatium videndi desiderio incitatus lubenter itineris comes

Sæcul. XVI. A.C 1551.

mes esse vellet, ut sincero prorsus animo eo liberius cum illo de Regni negotiis conferre posset. Acceptabat Cardinalis consortium perfidi hujus Viri non sine animi sui lætitia, illumque solum ad suum currum ascendere jussum secum conducebat: ne vero Marchio Castaldus Cardinali perfidiæ suæ suspicionem ingereret, non nisi quinquaginta Sclopetarios equis vectos præsidii loco secum habebat: verum per aliam viam duo Hispanorum millia accedere jussit, quæsito obtentu, quod hibernas stationes, prout illas assignare Cardinali placuerit, ingressuri adessent. Denique Castaldus in Martinusii Palatio hospes esse non abhorruit, ut illius Sicarius evadere posset. Porro cum jamjam iter suum ambo prosequerentur, Castaldus a Ferdinando Nuntium accipit, quo rursus Monachum quoviscunque demum periculo vivis eripere jubebatur; quippe Ferdinandus non modo hujus Præsulis Thesauros, quos tanquam immensos Castaldus exaggerabat, se aucupaturum sperabat, sed insuper ab ingenti octoginta millium aureorum pensione, quam Cardinali quotannis numerandam erat pactus, sese liberari gaudebat, seque post hujus Cardinalis mortem quiete Hungariæ Regno potiturum

Thuan. hist. l. 9. ad hunc ann. n. 3.

turum credebat. Verum ejusmodi con- Sæcul. XVI.
silia siniſter admodum ſucceſſus exce- A.C. 1551.
pit.

§. XC.

Conſilia de trucidando Cardinale.

Cum Martinuſius, ac Caſtaldus Bin- *Thuan. l. 6.*
tium venirent, Marchio nefandi ſui conſilii executionem maturandi neceſſitate urgebatur, eoquod Cardinalis eidem ſignificaſſet, quod evoluto biduo Vaſſraelium ad comitia contendere cogeretur. Hac re percepta, mox Caſtaldus datis literis Sfortiæ Pallavicino Comiti negotium dabat, ut omni, qua poſſet, celeritate cum Hiſpanis ſuis copiis accurreret. Hæ ubi advenerant, quantocius per civitatis ſuburbium diſtribuuntur, interea vero Marchio Pallavicino Ferdinandi mandata de trucidando Cardinale communicat, eique hæc exponit: „perſpecta mihi eſt tua fides, „animique fortitudo, ego tamen ipſe „hujus conſilii executioni præſto ero„ Pallavicinus arcanum adeo negotium ſuæ fidei committi gaviſus ſuam operam etiam cum propriæ vitæ diſpendio ſe locaturum ſpondet, ſibique quatuor ſocios adjungi poſtulat, quos Caſtaldus omnes natione Italos nempe Piacentinum, Moninum, Campegium Equitem, & Scaramanciam ſelegerat. Præter

Sæcul. XVI. A.C 1551.

ter quatuor hoſce Belliduces in opem quoque accerſivit Andream Lopezium Hiſpanæ cohortis Tribunum, quem rogabat, ut quatuor ſuæ centuriæ milites ad quævis audenda magis proclives adduceret, qui juſſa ipſis danda intrepide exequi parati eſſent, vel ſi id minus placeret, viginti quatuor ſelectiores ſclopetarios Cardinalis familiaribus minus cognitos adeſſe juberet, ut hi altera die maxima, qua poſſent, dexteritate arcem ingrederentur, & ſeni, ac ſeni quatuor turres occuparent.

Erat illa nox, quæ cædis juſſa ſequebatur, admodum procelloſa, atque ipſemet inſolitus ventorum fragor, horridique imbres funeſtum Cardinalis caſum haud dubie portendere videbantur, aut certe hæc eadem aeris inclementia in cauſſa fuit, ut Martinuſii ſatellites, cum propter frigoris violentiam ad ignem clauſis foribus ſederent, conjuratorum molimina non animadverterent. Altera die, ſereniore adſpirante aura, ſummo mane arcis portæ aperiebantur, cumque in atrio famuli omnes curribus ad operas parandis, jungendisque equis intenti eſſent, Lopezius nullo prohibente ſuos viginti quatuor Sclopetarios, qui Turcarum more veſtiti longis, largiſque talaribus ſuis arma occultabant, introducit, illoſque nemine prorſus

sus obnitente in quatuor arcis turribus collocat: Castaldus vero re comperta confestim unacum Pallavicino, quatuor Italis Tribunis, ac totidem Hispanis militibus eo contendit. Porro Marcus Antonius Ferrarius, qui Marchioni Castaldo ab epistolis erat, jam ab aliquo tempore tanta cum Cardinale utebatur familiaritate, ut illum ad ejus cubiculum quavis hora admittere Satellites juberentur. Ergo Ferrarius literas veluti Cardinalis chirographo signandas deferens cubile Cardinalis ingreditur, quem jamjam e lecto sublatum horarias preces recitantem invenerat. Sæcul. XVI. A. C. 1551.

§. XCI.

Martinusius Cardinalis in suo cubiculo trucidatus.

Cum Ferrarius Cardinalem proximius accederet, eique literas quasdam subscribendas traderet, mox significabat, quod Pallavicinus Marchio Viennam profecturus Cardinalem salutatum adesset, suaque offerret obsequia, si forte quædam Ferdinando Regi nuntianda haberet. His dictis Cardinalis traditas perlegit literas, arreptoque calamo, ac corpore ad mensam inclinato nomen suum apponere parat, cum ecce! Ferrarius raptum e vagina pugionem

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

nem in pectus Cardinalis demittit: cum autem nonnisi fauces inter, & pectus eidem vulnus intulisset, mox Cardinalis se saucium sentiens, e mensa assurgit, exclamans: O Virgo Maria! cumque viribus valde robustus, validusque esset, sicarium impacto pugno penes mensam in terram projecit: Verum ad strepitum accurrens Pallavicinus stricto ense cubile ingreditur, ferrique acie medium Cardinalis caput gravi vulnere dividit: nihilominus adhucdum in pedes consistens Cardinalis, cum ceteros hujus sceleris socios accurrere cerneret, his verbis eos alloquitur: *Quid est hoc, fratres?* demum invocato Dei nomine, sæpius repetitis hisce verbis: *Jesus Maria!* quatuor milites sclopis pectori intentis illum tundentes in terram proiiciunt, moxque ceteri conjurati advolant, adhucque spirantem repetitis ictibus confodiunt, ut & illi tam detestandi sceleris participes essent. Hic demum fuit exitus Georgii Martinussi Cardinalis, qui Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo die decima nona Decembris ætatis suæ anno circiter septuagesimo tam funesto fato supremum diem clausit.(*)

§. XCII.

(*) Sleidan. in commentariis l. 23. p. 840. hujus Viri obitum reiicit ad decimam octavam Decembris diem.

Sæcul. XVI. A C. 1551.

§. XCII.

Mortui Cardinalis cadaver indigno modo habitum.

Cæde peracta occisi Cardinalis corpus per integros septuaginta dies in pavimento cubilis, ubi trucidatus erat, prostratum relinquebatur, quin vel ullus illud sepeliendum curaret. Evolutis hisce diebus Castaldus cadaver terræ mandari præcepit, ut vero tumultus in hac occasione fors exorituros præpediret, mox Didacum Valesium eo misit, qui defuncti corpus Martenusii amicis tradidit. Hi ergo illud Wissenburgum deferri, atque in Ecclesia Cathedrali prope Joannis Huniadis Corvini Regis tumulum sepeliri fecerunt, erecto quoque monumento, quod præfati Regis sepulcro haud absimile est. Postea omnia Cardinalis bona conscribebantur, & Ferdinandus, cum thesauros adeo amplos se reperturum speraret, ut inde totam Hungariam sibi subiicere, seque Solimano valide opponere posset, spe sua egregie delusus fuit; quippe fatentibus ipsis etiam Martinusii inimicis omnia illius bona nequidem bis centum quinquaginta aureorum millia æquabant. Porro Castaldus post Cardinalis obitum confestim arcem occupabat, atque licentiam Hi-

Thuan. l. 9.

Sæcul XVI. A. C. 1551.

ſpanorum, qui ibidem crudelem in modum furebant, cohibebat, Lopezius vero, qui Hiſpanos ad arcem introduxerat, defuncti arculam, in qua mille aureos invenerat, eripuit, atque hujus ſpolii partem militi diſtribuit, potiorem autem ſibi vindicavit. Pervolvebantur quoque omnia Cardinalis Scrinia, ac literæ, & poſt exactiſſimam quoque inquiſitionem ne verbulum quidem detegi poterat, quod ejus probitati, atque innocentiæ vel minimam labem inurere potuiſſet. Denique Ferdinando in ſpolii prædam ceſſit dextera defuncti auricula, quam Caſtaldus Regi ſubmiſerat, poſtquam is ad tantam inhumanitatem degeneraverat, ut ipſus etiam Cardinali aures amputaret: Cum autem hujus Viri cædes Romanorum Regis exiſtimationi haud exiguam inferre poſſet maculam, hinc quantocius divulgatis literis (*) crudele hoc facinus a culpa vindicare feſtinabat, famamque defuncti Cardinalis laceſſere fatagebat: verum Divinum Numen ſump-

(*) Ejusmodi epiſtolam veluti a Romanorum Rege ad Synodi Tridentinæ Patres ſcriptam recitat Nicolaus Pſalmæus Epiſcopus Virodunenſis in Collectione Actorum, & decretorum Concilii Tridentini parte prima fol. mihi. 283.

sumpta de reis ultione palam fecerat, quod diversum esset illius judicium de hujus criminis atrocitate; quippe Ferrarius secretorum Minister Alexandriæ, quæ ipsius erat patria, laqueo suspensus periit, (*) Moninus vero in Subalpina Regione ad S. Germani oppidum capite plexus est, ac Scaramancia quadrifariam disectus obiit, nec minus Piacentinus Eques primo suscitata quadam lite dexteram, qua Cardinalem feriit, amisit, & paulo post inter venandum in ipsius Ferdinandi conspectu cujusdam apri dente discerptus periit. denique Pallavicinus a Turcis captus diuturno carcere conficiebatur, tandem vero catenis onustus Budam abducebatur, ubi morte acerbiores insultus a Bassa, qui eidem Præsulis mortem exprobrabat, sustinere cogebatur: solius autem Castaldi fatum ignoratur. (**) Sæcul. XVI. A.C. 1551.

(*) Thuanus l. 7. fol. 690. edit. Paris. 1604. testatur, Ferrarium Alexandriæ sexto post anno securi fuisse percussum.

(**) Circa hanc cædem juxta diversa scribentium studia etiam varia sunt Auctorum judicia, non desunt, qui Georgii Cardinalis innocentiam vindicant, dum alii ejus culpam exaggerant: Non pauci Ferdinandum Regem excusant; alii etiam illum tanquam justitiæ vindicem

Sæcul. XVI. A.C.1551.

§. XCIII.

Cæsar Oenipontum delatus.

Sleidan. comm. l. 23.

Interea Carolus V. Imperator ineunte Mense Novembri Oenipontum venerat ibidem quorumdam mensium moram tracturus, eoquod hæc urbs Tridento

---

dicem commendant: in hac opinionum varietate vix non omnes Scriptores in eo conveniunt, quod Georgius sibi irati Numinis ultionem accersiverit, eoquod quoddam Monasterium ad usus profanos convertere non abhorruerit: rem præter Palatium, aliosque plures his verbis enarrat Ciaconius: *Arcem illam, in qua cædes patrata est, ipsemet Georgius everso a fundamentis Monachorum cœnobio construxerat, referunt tamen nonnulli, ejusdem Cœnobii Abbatem exitium Georgio sive præsagisse, sive imprecatum esse his verbis: id Deus non sinet inultum, imo pœnam jamjam imminentem video. Addunt alii, amicum virum probum dixisse: quorsum hæ in sacro loco munitiones, ac Georgium respondisse: Arcem non extruo, ut sacro loco injuriam inferam, sed ut meæ vitæ tutelam parem, adjecisse amicum; caveas, loco præsidii tumulum efficias; Sacra loca si profana fiant, Deum habent ultorem.*

Circa Ferdinandum nemo est, qui illum nimiæ credulitatis postulet, dolendumque, quod

Rex

dento admodum vicina esset, cum non nisi trium dierum itinere distaret: intendebat enim Imperator hac propinquitate uti, ut Synodi negotiis, necnon Parmensi bello, quod tamen jamjam defervescere cœperat, eo expeditius prospicere posset. Sæc. XVI. A.C 1551.

M 3 §. XCIV.

Rex adeo pius, clemens, ac justus tam turpiter a suis Ministris fuerit delusus, & mirum sane, quod Castaldus totius tragediæ Auctor, atque Architectus, licet fuerit alias bene meritus Belli, statusque Minister, publico supplicio sui criminis pœnas haud dederit, cum tamen duplici patibulo castigari promeritus fuisset, ne generis nobilitas, aut Ministerii dignitas impune delinquendi privilegium habere a rudi vulgo crederetur: id tamen omnino haud dissimulandum, quod Continuator lividus semper Augustissimæ Domus Austriacæ Momus absque ullo scrupulo Ferdinandum incuset, quod hunc Cardinalem quovis demum dispendio trucidari sæpius jussisset, cum tamen ipse Thuanus, Sleidanus, omnesque ferme Scriptores totam culpam in Castaldum reiiciant, a quo, *aliisque Ministris* Ferdinandus *fuit delusus* (Thuan. l. c. fol. 689.) qua igitur ratione Continuator adeo audacter scribere potuit, quod Ferdinandus jusserit, *ut Cardinalem nulla mora morti adjudicaret, & Monachum quantocius e medio tolleret, eumque quovis demum periculo*

Sæcul. XVI. A.C 1551

§. XCIV.

Magdeburgensis urbs Mauritio Electori subjecta.

Thuan. l. 8. ad hunc ann. Sleid. l. 23. p. 831. & 832.

Insuper Cæsar Magdeburgensium dissidia vix non sopita esse cernebat, eoquod conditionibus Pirnæ a Mauritio propositis jam mitigatis ducentorum mil-

riculo vivis eriperet, si Centorium Hortensium Scriptorem in Castaldi laudibus sequivoluit, cur Thuanum duntaxat allegavit, cur non potius secutus est Palatium, aliosque quamplurimos, qui Castaldum ex generalibus Ferdinandi verbis Cardinalem occidendi occasionem captasse referunt; Hic enim in vita ejusdem Regis Pag. 568. n. 398. ait, quod a Castaldo de Georgii proditione certior factus, eidem responderit: *curaret Castaldus occupata propugnare fortiter: de Cardinali vero esset in arena consilium: credidit Castaldus, responsum hoc capitalem esse sententiam in Georgium.* Cur ex putidis fontibus hanc calumniam haurire non erubuit, perinde acsi Ferdinandus occisi auriculam in spolii partem recepisset. Hanc in rem haud immerito subiicere possumus Pallavicini verba, qui in Hist. Conc. Trid. lib. 13. c. 2. n. 8. ita scribit: *Quemadmodum in conjurationibus contingere solet, ut nunquam ipsarum textura credatur, cum ante exitum earum tela præciditur, ita in hominum opinione, Scriptorumque*

millium aureorum ſumma ad quinqua- Sæcul. XVI.
ginta fuiſſet redacta, ac ipſemet Mega- A.C. 1551.
lopolitanus Dux, ceterique capti abſque lytro dimiſſi, nilque amplius reliquum eſſet, niſi ut miſſio fieret præſidiariis, qui etiam poſtea octo menſium ſtipendiis rite perſolutis ad ſua redire jubebantur, hinc Mauritius Elector cum toto ſuo exercitu die decima ſexta Novembris urbem ingreſſus, atque in Cæſaris, Imperii, ſuamque fidem, cum hujus belli Dux fuiſſet, omnes recepit. Poſthæc in foro juxta prætorium habitis comitiis perpetuum fœdus, ac mu-

rumque narratione incerta ſemper ſtetit innocentia, ſeu proditio Martinuſii, non tamen hæc opinionum varietas dignum excuſatione Suavem reddit, dum ipſe tanquam certæ, communique omnium perſuaſioni adhæret illi, quæ Regem magis onerat velut iniquum in cæde patranda, & Pontificem velut imbecillum in abſolutione indulgenda; cum ipſe probe noverit id, quod Scribit Paulus Paruta Reipublicæ Venetæ Chronographus, adeoque peritiſſimus earum potiſſime rerum, quæ ad Turcam ſpectabant, de quo Senatus ille vel maxime ſollicitus id temporis erat. Hic igitur inter Italicos Scriptores egregius, non ſinceritatis minus, quam prudentiæ luce, citra omnem dubitationem affirmat, agitatam ab interfecto Martinuſio proditionem.

Sæcul XVI. A.C.1551.

tua ſocietas pangebatur, ſalvis tamen urbis immunitatibus, nec non intacta Religione, quam Cives profitebantur. Inſuper dabatur fides, non modo urbem, ſed & omnem circumjectam Regionem ab omni injuria tutam fore. Hæc ſummo omnium applauſu fuere ſancita, ac Mauritius tanquam Burgravius Magdeburgenſis ſalutabatur, qui ſtatim etiam ſuum exercitum eduxit, atque in urbe nonniſi quinque militum centurias reliquit.

§. XCV.

Saxoniæ Electoris querelæ contra ſpurios Evangelii Præcones, eorumque reſponſa.

Poſtquam igitur Mauritius hac ratione urbem in ſuam redegerat poteſtatem, Concionatores, atque adulterinæ reformationis Miniſtros convocans vehementer de illis querebatur, eoquod editis contra ipſum libellis, ac picturis divulgaſſent, quod a vera Religione defeciſſet, bellumque ob conſtantem, immotamque ſanæ doctrinæ profeſſionem urbi intuliſſet: *juſtam quidem*, proſequebatur Elector, *haberem offenſionis cauſſam, ac merito vindicare in vos poſſem, lubenter tamen ob Reipublicæ bonum privatas injurias mihi illatas condono: viciſſim vero a vobis peto, ut in poſterum populos ad vita*

Thuan. & Sleid. l. c.

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

vitæ emendationem, & magistratus, ac Principum observantiam hortemini: curetis igitur, preces publice pro Cæsaris salute, pro me, ac cæteris magistratibus fieri; Concilium jam Tridenti inchoatum est, in quo piæ doctrinæ confessionem, tam meo, quam aliorum principum, & ordinum nomine, sum exhibiturus; Deum oretis, ut tam præclarum cæptum prosperet, ac bene vertat, neque illud, sicut hactenus feciſtis, conviciis proscindatis, & exagitetis. Porro ad hæc concionatores objecta crimina purgaturi ita responderunt: *non quidem evulgavimus picturas, non tamen eas adeo reprehensione dignas judicamus; neque enim negari potest, quin plerique per ipsius ditionis fines triennio abhinc a puriore religione defecerint, & si quidem ad belli auctores respiciatur, quin opprimendæ religionis caussa Urbs obsessa sit, itidem dubitari non potest: quod ad nos attinet, nihil in admonendo populo prætermisimus, neque in posterum prætermittemus; cæterum de Concilio, quod Tridenti indictum est, longe aliter sentimus; illud enim delendæ veritatis ergo coactum existimamus: quippe in quo Romanus Pontifex principem locum tenet, qui se pro Christi adversario gerit; itaque non aliter orare Deum nobis licet, quam ut tam pernicioſos hostium veritatis conatus, & consilia rescindat, frangat, dissipet, a quibus nihil nisi malum, & Dei*

Sæcul. XVI. A.C.1551. *Gloriæ æque, ac reipublicæ adversum porro exspectandum est.*

§. XCVI.

Dolosa Mauritii Saxoniæ Electoris dissimulatio.

Attamen temerarium hoc responsum, necnon indulgentia, qua Mauritius tanta in audacia connivebat, prudentiores facile in suspicionem adducebat, quod Elector Mauritius leges quidem specietenus aliquantum severas Magdeburgensibus imposuerit, cæterum illis clam de religione, & libertate caverit, & maluerit per hasce conditiones potius sibi, quam Cæsari Urbem patere. Id quoque jam multis, nec obscuris indiciis, quantumvis dissimulandi mirus artifex, manifestum fecerat.

§. XCVII.

Clandestinum Fœdus hujus Electoris cum Galliarum Rege.

Sleid. l. 24. p. 890. & seq. & l. 23. pag. 853. Thuan. l. 8. Spond. hoc ann. n. 5.

Nec vana erat eorum, qui talia præsumebant, suspicio, quippe eodem ferme momento Mauritius Elector clam cum Galliarum Rege armorum societatem ineibat, ad quod negotium Rex ministerio utebatur Joannis Fraxinei Bajonensis Episcopi, qui diu in Germania commoratus patriam hujus Nationis lin-

linquam calebat, eodemque tempore quæsito rerum gerendarum prætextu apud Saxoniæ Electorem agebat. Hoc fœdus Elector non modo suo, sed etiam Georgii Friderici, & Joannis Alberti Marchionum Brandeburgicorum, ac Guilielmi Hassiæ Principis nomine firmabat: erantque illius articuli, qui sequuntur „I. Pro Religione, pro Ger„maniæ libertate, pro Hassiæ Landgra„vii jam integrum quinquennium contra „fidem datam captivi liberatione ad bel„lum Cæsari inferendum vires conjun„gant, II. Cæteros quoque Imperii prin„cipes, Civitates, & Ordines, ut idem „faciant, hortentur, pro hostibus, per„duellibus, & patriæ proditoribus eos „habituri, & ferro, ac igne persecutu„ri, qui tam laudabiles conatus impe„dire, aut Cæsarem quoquo modo „contra ipsos juvare ausi fuerint; III. „Nullas inducias, aut pacem cum Cæ„sare faciant, inscio, aut non consen„tiente Rege: Rex vicissim cum Cæsa„re, aut ejus hæredibus, & Sociis nul„lum pacis fœdus, aut inducias faciat, „nisi vocatis, & consentientibus fœde„ratis, qui omnes unius personæ vice „erunt, ut nec alter sine altero paciscì, „aut sibi privatim consulere, ullumve „omnino fœdus facere possit, IV. Hac „societate non ipsi tantum Principes, „sed

Sæcul XVI. A.C. 1551.

Sæcul. XVI. A.C. 1551. „sed etiam ipsorum subditi, & omnes „penitus, qui sub ipsis militant, & „porro militaturi sunt, comprehendan„tur.

Reliquis hujus fœderis articulis hæc sanciebantur: I. „Donec bellum hoc ob „tam justam causſam susceptum omni„no confectum sit, ipsi vires, si opus „sit, cum Rege conjungant, ac pri„mum eos, seu vicinos, sive alios, a „quibus plus periculi imminet, in po„testatem redigant: II. Recta contra „ipsum Cæsarem, quocunque locorum „sit, sive in Germania, sive in Belgio, „uti regi visum fuerit, exercitum du„cant. III. In primi trimestris stipen„dia rex ducenta quadraginta aureo„rum millia intra vigesimam quintam „Februarii proximi diem numerari cu„ret: in singulos sequentes menses sex„aginta aureorum millia dependat. IV. „Fœderati octo Equitum millia conscri„bant extra territorium suum, quo Cæ„saris delectus impediant, V. Domi „militem paratum habeant, ne sit eis „opus, si impetus in ipsorum fines fiat, „ab exercitu discedere, & pugnandi „occasionem, cum se offerret, divisis „copiis omittere. VI. Si Joannes Fri„dericus, liberive ejus in fœdus con„sentiant, cavere Mauritio teneantur, „hic vero omnem operam ad liberan„dum

„dum eorum Patrem pollicebitur; si no- Sæc. XVI.
„lint, pro hostibus habeantur. VII. A.C. 1551
„Guilielmus, antequam in armis sit,
„atque adeo ipsius parens, fœderi cum
„Cæsare inito renuntiet, & Mauritius
„scripto Cæsari planum faciat, se ab
„ejus amicitia, & obsequio discedere.
„VIII. Ut obviam incommodis eatur,
„quæ divisa in plures potentia in exer-
„citu regendo accidere solent, cujus
„rei exemplum recens extitit in fœde-
„ratorum exercitu ante quinquennium
„ob eam causam a Cæsare deleto, &
„dissipato, summa potentia penes Mau-
„ritium sit, qui tres belli Consiliarios,
„quos velit, sibi ex omnibus deligat.
„IX. fœdera, tractatus, pactiones ex
„omnium consilio, & sententia fiant,
„prædæ item, & collationes inter o-
„mnes socios æqualiter dividantur. X.
„Sacramentum a milite omnibus belli
„Ducibus præstetur. XI. In omnibus
„deliberationibus Mauritius, tanquam
„primarius belli-dux, duas, cæteri
„Principes singulas quisque sententias
„obtineant: XII. Obsides utrinque den-
„tur, a fœderatis quidem Christopho-
„rus, sive Carolus Megalopolensis, & Lu-
„dovicus, sive Philippus juniores Hassiæ
„principes; a Rege vero Joannes Marcia-
„nus Jametii regulus, & Philippus Le-
„noncurius Nantolii comes.„ Postea

hisce

Sæcul. XVI. A. C. 1551

hiſce pactis fuit adjectum, quod videatur e re omnium eſſe, ut Rex quamprimum Cameracum, ſi poſſit, Diviodorum, ſive Metim, Tullam, & Virodunum Lotaringiæ civitates occupet, & præſidio firmatas ſub Vicarii Imperii nomine in poſterum teneat, nec non bellum in Belgio excitet, quo Cæſaris vires pluribus locis oppugnati diſtrahat. Poſtremo a fœderatis promiſſum, ſe deinceps pro tanto beneficio Regem amici & parentis loco habituros, eique viciſſim in conſervandis provinciis ſibi aut majoribus ſuis ereptis præſto futuros, & omni ope enixuros, ut ipſe in Cæſarem eligatur.

Hæc clam die octavo Decembris fuere ſancita, quæ poſtea Galliarum Rex Campoburgi die decima ſexta Januarii præſente Alberto Brandeburgico rata habuit.

§. XCVIII.

Cæſar Haſſiæ Landgravium libertati reddere rogatus.

Thuan. l. c. Sleid. l. 23. p. 836.

Cuncta hæc religioſa taciturnitate premebantur, cum interea Cæſar Oeniponti ageret, quo pariter Daniæ, ac Saxoniæ, & Brandeburgi Electorum, necnon Haſſiæ Landgravii Oratores advenerant, ejusdem Landgravii libertatem ſollicitaturi. Ineunte ergo Menſe De-

Decembri hi Carolo Cæsari perdemisse supplicem porrigunt libellum, cujus tenorem Sleidanus sat prolixe recenset. Præprimis enumerabant ea omnia, quæ captivitatis initio gesta fuerunt, simulque Mauritii Electoris, ac Brandeburgici Marchionis nomine ostendebant, quod absque injustitiæ nota haud diutius captus detineri posset, totaque hujus severitatis caussa in Cæsaris Ministros reiicienda foret. Postea exponunt, quod Imperator propriæ suæ, ac Germaniæ Principum honori, atque existimationi labem inureret, quapropter illum rogabant, ut haud iniquo ferret animo, quod suis precibus hucusque frustra adhibitis, demum ad favorem, ac Principum patrocinium, cujus ipsimet hi Oratores testes existunt, recurrere voluerint, ac tandem id, quod adeo impense petierunt, impetrare studuerint. Sub idem tempus legebantur literæ, quibus Ferdinandus Romanorum Rex, Bavariæ Dux, necnon Luneburgenses Duces pro Landgravio Cæsarem deprecabantur, mox vero Electoris Palatini, Bipontinorum Ducum, Joannis Brandeburgici Marchionis, Henrici, & Joannis Megalopolitanorum Ducum, Marchionis Badensis, ac denique Wittembergici Ducis Oratores ad Cæsaris alloquium admittebantur.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Pa-

Sæcul. XVI A.C. 1551

Pariter Daniæ Rex per Legatum suum eo missum Imperatori libellum supplicem pro Landgravio offerebat.

§. XCIX.

Cæsaris responsum ad Principum preces.

Sleidan. l. 23. p. 841.

Ad hæc Cæsar interjectis aliquot diebus hunc in modum Legatis respondit: „cum hoc negotium sit arduum, „& deliberationem postulet, deque „Mauritio sit interim apud me facta „mentio, quasi gravibus aliis de causis brevi sit ad me venturus, ita quidem, ut datis ad eum literis, illum „indies exspectem, ideo, quod illo „præsente rem commodissime tractari „posse putem, eousque volo differre: „ad vos vero quod attinet, consultum „censeo, ut domum, & ad vestros redeatis Principes, eisque meo nomine dicatis, me deprecationis ab eis „factæ futurum esse memorem, & ita „rem acturum, ut intelligere possint, „ipsorum commendationem non parvum apud me pondus habuisse.

Verum Mauritius Elector Cæsarem non adiit, unde Landgravius adhuc in sua captivitate hærere cogebatur.

§. C.

§. C.

Sæcul XVI. A.C. 1551.

Papa octo Cardinales creare a Cæsare rogatus.

Sub idem tempus Cæsar Reipublicæ bono contra hostes suos prospecturus impense summum Pontificem rogabat, ut quosdam Præsules purpura decoraret, quapropter suas preces interponebat per Joannem Mauritium Legatum suum, per quem octo Prælatos ad Cardinalitios honores evehi petebat, ita tamen, ut horum quatuor Cæsar nominaret, ceterorum vero selectus, dummodo natione Hispani essent, summi Pontificis arbitrio relinqueretur, hacque via nimis magno Cardinalium Gallis addictorum numero paria Cæsareorum suffragia opponerentur. Præprimis quidem Papa Imperatoris precibus deferre recusabat, ac duntaxat pollicebatur, quod ex nominatis duos Poggium, & Pertanum, quorum ille in Hispania, alter vero in Germania Papæ Nuntii erant, sacro Collegio adscribere velit, circa Petrum vero Tagliaviam Panormitanum Archiepiscopum, quem Carolus eligi petebat, illi significabat Pontifex, quod facile, cum hic Præsul nondum nominatus eo tempore inter Archiepiscopos in Synodo adesset, in reliquis invidia excitari posset, quem-

Pallav. hist. Conc. Trid. l. 13 c. 1. n. 3.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

admodum in Paceci Cardinalis electione olim contigerat, quamvis hic jamjam nominatus passim crederetur, priusquam Synodum accederet. Eadem quoque ratio absterrebat Pontificem, ne Pighinum Synodi Præsidem ad Cardinalitiam dignitatem nominaret, quamvis illum ceteroquin plurimi haberet, verebatur enim, ne Electores Archiepiscopi, qui in Synodo erant, non sine indignitate ferrent, quod ipsis Prælatus dignitate inferior præponeretur. Denique quartus summo Pontifici minus placebat; is erat Hydruntinus Archiepiscopus, eoquod is in religionis caussa ad Cardinales fidei Inquisitores delatus fuisset.

§. CI.

Papæ consilium de creandis Cardinalibus.

Pallav. l. 13. cap. 1.

Sub idem tempus Papa, ut Cæsaris preces, ac sollicitationes præverteret, quatuordecim Præsules omnes natione Italos purpura honorabat, ac duntaxat unum suo tempore nominandum *in pectore*, ut inquiunt, reservabat: porro ut majorem promotorum numerum, per quem sacrum Collegium ad quadraginta octo Purpuratos excreverat, ex-

excuſaret, bellum ſibi a Galliarum Rege illatum, necnon edicta ab eodem promulgata, ac denique Patriarcham in Galliis inſtituendi molimina obtendebat; quippe de nova hac Eccleſiaſtici regiminis forma rumor Genua, ac Lugduno emanabat, ubi abs dubio hoc commentum cudebatur, cujus falſitatem, quamvis Papa haud ægre cognoſcere potuiſſet, lubens tamen illius opportunitate utebatur ad exequenda futuræ promotionis conſilia, quam in rem affirmabat, quod Franciæ Regnum cenſuris involvere cogeretur, ſi ſparſo de intrudendo Patriarcha rumori veritas conſtaret, ac proin omnino neceſſarium eſſet, ut Gallorum Cardinalium factionem, ac repugnantiam imminueret, ac frangeret per electionem plurium Virorum, qui exigente neceſſitatis caſu ſua ſedi Apoſtolicæ obſequia præſtare valerent. Alia adhuc ſummo Pontifici attribuitur ratio, quæ veritati magis accedere videbatur; timebat enim, ut fertur, ne Epiſcopi, ac Germaniæ, & Hiſpaniæ Theologi, cum ſermo de morum emendatione incideret, Papæ auctoritatem imminuere molirentur: aſt utut res ſe habuit, id omnino certum eſt, quod hæc Cardinalium creatio habita fuerit hoc anno Domini milleſimo

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

Thuan. l. 8.

Sæcul. XVI. A.C. 1551 quingenteſimo quinquageſimo primo feria ſexta die vigeſima Decembris. (*)

§. CII.

(*) Haud toleranda eſt Continuatoris impudentia, qua in ſui commenti teſtes allegare non erubuit Pallavicinum, & Thuanum, quorum tamen prior hæc ipſa mendacia a Paulo Sarpio Scriptore nequiſſimo procuſa confutat, alter vero de hac fabula nec verbulum quidem adducit. Cur autem Sarpium ſuum citare non auſus eſt Continuator? cur Pallavicinum allegans numerum citare noluit? nonne Lectorem ſuum nequiter decipere intendit, qui allegatum cernens Pallavicinum ob hujus Scriptoris auctoritatem res ita narratas haud dubias veras eſſe credere poſſet nulla eidem ſuborta ſuſpicione, quod hic idem Auctor oppoſitum comprobet, & hujus mendacii Architectum refellat. Hæccine eſt Hiſtorici Eccleſiaſtici integritas, ac fides! qua autem fronte Papam, veluti loquentem inducere potuit, cum tamen nullum horum verborum teſtem invenerit præter mendacem ſuum Sarpium? nonne ipſe Continuator livido hoc Scriptore adhuc pejor eſt, dum alteram rationem de imminuendæ auctoritatis metu ſummo Pontifici ex proprio ſuo cerebro affingit, nullo alio allato teſtimonio, præter illud: *ut fertur*. Quo argumento comprobare poſſet, quod Papa auctoritatem ſuam ab Epiſcopis, & Germaniæ, ac Hiſpaniæ Theologis

§. CII.

Sæc. XVI. A.C. 1551.

Quatuordecim Cardinales a Julio III. Papa creati.

Porro ex Cardinalibus recens electis primus erat Christophorus de Monte Julii Papæ Patruelis, Callienſis Episcopus, & Patriarcha Alexandrinus, *Ciacon. in vit. Pontif. p. 768.*

logis per decreta circa morum reformationem imminui pertimuerit, cum tamen hic ipsemet Pontifex nil magis cordi habuerit, quam eandem morum reformationem, ipsusque se tam ad suæ personæ, quam Romanæ Curiæ emendationem obtulerit; quid sibi timere poterat Pontifex ab Episcopis, & Germaniæ, ac Hispaniæ Theologis, cum tamen ipsemet hæ Nationes præ ceteris Papæ auctoritatem sartam, atque incolumem servare totis viribus adlaborarint. Si Continuator eo animo, qui a partium studio foret alienus, acta Synodi pervolvisset, statim deprehendere potuisset, quinam fuerint illi, qui toto Concilii tempore acerbiores molestias summis Pontificibus, ac Synodi Patribus intulerint. Hæc observare volui, eo fine, ut hujus Historiæ, atque aliorum libellorum, qui hodierno tempore passim divulgantur, Lectores nequaquam incautius fidant suspectis narrationibus, etiamsi in rei relatæ veritatem quosdam etiam magnæ auctoritatis Scriptores tanquam testes allegari cernant.

Sæc. XVI. A.C. 1551

ac demum Cardinalis Presbyter tit. S. Praxedis. II. Fulvius Corneus, seu de Cornia Papæ Nepos, Perusinus Episcopus, Presbyter Cardinalis primo tit. S. Mariæ in via lata, postea S. Stephani in Cœlio Monte Episcopus Portuensis. III. Joannes Michael Saracena, seu Sarrasinus patria Neapolitanus Materanus Archiepiscopus, itidem Presbyter Cardinalis tit. S. Mariæ in Ara Cœli, demum S. Anastasiæ, S. Agathæ, ac postremo S. Mariæ trans Tyberim, Episcopus Sabinensis. Hic idem, quamvis Neapolitanus, adeoque Cæsaris imperio obnoxius esset, Concilium tamen Bononiam transferendum esse censuit. IV. Joannes Riccius Neapoli, vel juxta Ciaconium in Montepolitano Etruriæ oppido natus Sipontinus Archiepiscopus, ac Presbyter Cardinalis tit. S. Vitalis, postea S. Angeli, ac denique S. Mariæ trans Tyberim. Erat is primus Antistes Montepolitanus, demum Archiepiscopus Pisanus, & Albanensis Episcopus. V. Jacobus Puteus Nicensis Rotæ Auditor, ac postmodum Barrensis Archiepiscopus, Cardinalis Presbyter tit. S. Simeonis, postea S. Mariæ in via lata. VI. Alexander Campegius, Bononiensis, ejusdem urbis Episcopus, Cardinalis Presbyter tit. S. Luciæ, ac Vice-Legatus Avenionensis.

VII.

VII. Joannes Andreas Mercurius Meſ- Sæc. XVI.
ſanæ in Sicilia natus, primo Sipontinus, dein Meſſanenſis Archiepiſcopus, A.C.1551.
Presbyter Cardinalis tit. S. Barbaræ, demum S. Cyriaci, ac tandem SS. Quirici, & Julitæ. VIII. Petrus Bertanus, Mutinenſis ex Ordine F. F. Prædicatorum, Fanenſis Epiſcopus, necnon apud Carolum Cæſarem in Germania Papæ Legatus, Presbyter Cardinalis tit. SS. Petri, & Marcellini IX. Sebaſtianus Pighinus Reggienſis, Nuntius ad Synodum decretus, Aliſanenſis primo, dein Ferentinenſis Epiſcopus, ac ultimo Sipontinus Archipræſul, Presbyter Cardinalis tit. S. Caliſti porro hujus nominationem Papa ſibi *in pectore* retinuit. X. Fabius Mignanellus, Senenſis, Lucerinus Epiſcopus, Cardinalis Presbyter tit. S. Sylveſtri, ac *Signaturæ juſtitiæ* præfectus. XI. Joannes Poggius, Bononienſis, Tropienſis primo, ac poſtea Anconitanus Epiſcopus, Presbyter Cardinalis tit. S. Anaſtaſiæ. XII. Joannes Baptiſta Cicada patria Genuenſis, qui Albinganenſem Eccleſiam regens Presbyter Cardinalis tit. S. Clementis, ac dein S. Agathæ, & tandem Epiſcopus Sabinenſis renuntiatus eſt. XIII. Hieronymus Dandinus Nobilis Cæſenas, Caſſanenſis, poſtea Imolenſis Epiſcopus, Presbyter Cardinalis tit. S. Matt-

Sæcul. XVI. A.C.1551.

hæi, ac demum S. Marcelli. XIV. Aloysius Cornelius, Venetus, Melitensis Eques, ac magnus Cypri Prior, Cardinalis Diaconus tit. S. Theodori, postea Presbyter tit. S. Marci Tranensis Archiepiscopus, atque Ecclesiæ Bergomensis Administrator.

§. CIII.

Andreæ Cornelii Cardinalis obitus.

Ciac. p. 705. Petr. Just. in hist. Venet. Aubery vie des Card. Ughel in Ital. Sacra.

Ceterum Cardinalium, qui hoc anno obierunt, numerus longe inferior erat; quippe horum nonnisi duo recensentur, quorum primus est Martinussius, de cujus fato supra egimus, alter vero Andreas Cornelius patria Venetus, atque ex nobilissima Corneliorum familia ortus, necnon Francisci ejusdem nominis Cardinalis Nepos. Porro Andreas tam liberalitate, quam mira in rebus gerendis dexteritate percelebris, primo Cameræ Apostolicæ Clericus, postea vigesimo tertio ætatis suæ anno Brixiensis renuntiabatur Episcopus, tandem vero die decima nona Decembris Anno reparatæ Salutis millesimo quingentesimo quadragesimo quarto Cardinalis Diaconus, titulo S. Theodori a Paulo III. Papa nominatus fuit, quem tamen titulum Julius III. commutavit, atque illi titulum S. Mariæ in Dominica attribuit, nec non eundem Spa-

Spalatenſi Eccleſiæ Antiſtitem præfecit, ſimulque in Patrimonii D. Petri Provincia Legationis munere decoravit. Obiit Cardinalis in flore juventutis ſuæ die trigeſima Januarii, corpusque ejus primo apud PP. Auguſtinianos depoſitum, poſtea Venetias translatum ad Eccleſiam S. Georgii in Majorum ſuorum monumento prope Patruum ſuum fuit reconditum. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. CIV.

Joannis Haſſelii Lovanienſis Doctoris mors.

Eodem Anno Joannes Leonardus Haſſelius Sacrarum Literarum Doctor, ac Profeſſor in Lovanienſi Univerſitate, cum Tridentinæ Synodo intereſſet, naturæ debitum ſolvit, eique in Profeſſoris munere ſucceſſerat infamis Michael Bajus. Porro Haſſelio adſcribuntur Commentarii in Iſaiam, & D. Paulum, qui typis excuſi prodierunt ſub nomine Adami Sasbouth ex Ordine Fratrum Minorum; hic enim patria Delphienſis ſtudiis vacaturus Lovanium contendit, ibidemque Haſſelii Magiſterio uſus fuerat. Ceterum Haſſelius adſcripto proprio nomine ſuo nonniſi diſſertationem edidit *de Nectarii Patriarchæ Conſtantinopolitani facto ſuper confeſſione*; cum enim *Miræus de Script Eccl. Dupin. Bibl. des Aut. Eccl. tom. 16. p. 2.*

Sæc. XVI. A.C. 1551.

hic Patriarcha Pœnitentiarii munus in ſua Eccleſia exerceri prohiberet, inde Proteſtantes ab eodem pariter Confeſſionem, ut vocant, auricularem fuiſſe abolitam, perperam inferebant: Haſſelius igitur in hoc ſuo libro demonſtratum ibat, nequaquam Confeſſionem fuiſſe abrogatam, ſed duntaxat uſum eo tempore introductum, vi cujus nonniſi unicus Sacerdos omnium Confeſſionibus excipiendis erat præpoſitus. Hic idem liber Synodo exhibitus, a Patribus fuit approbatus, continetque Dialogum inter duos Hiſtoricos Socratem, & Sozomenum, cui etiam Auctor præfationem adjecit, in qua totum Nectarii factum recenſetur.

§. CV.

Martinus Buccerus Proteſtantium Præco mortuus.

Sleid. l. 22. p. 809. Melch. Adam in vita Theol. German. Thuan. l. 8. pag. 262. Boſſuet. hiſt. Var. l. 3. art. 3. Burnet. hiſt. de la ref. tom. 2. l. 1. p. 247.

Adulterina etiam reformatio hoc eodem anno Chriſti milleſimo quingenteſimo primo amiſit Martinum Bucerum Argentinenſium Proteſtantium Præconem. Erat is Anno incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo nonageſimo primo Schlettſtadii natus, Vir ſatis eruditus, ac indole docilis, magis tamen, quam Scholaſticorum quiscunque alius in diſtinctionibus inve-

inveniendis fœcundus. Excipiebantur ejusdem sermones avidis auribus; quamvis enim stylo non nihil rudi uteretur, sua tamen corporis habitudine, vocisque sono eloquentiæ vitium emendabat. Hic idem Anno post Christum natum millesimo quingentesimo sexto institutum S. Dominici professus apud suos ob ingenii aciem profunda eruditione excultam magni habebatur, cum vero plura Lutheri opera incautius pervolveret, ejusdem veneno seductus habitum, fidemque abjecit. Demum Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo primo Heidelbergæ sæpius cum Luthero conferebat, ejusque doctrinam palam tradebat: verum Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo trigesimo relicta Lutheri hæresi Zwinglii erroribus nomen dabat. Sæcul XVI. A C 1551.

Postea Anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo octavo Augustam decernebatur, ut & ipse subscriberet concordiæ libro, qui vulgo *Interim* appellabatur. Equidem primo sua approbatione, ac consensu accedere contra plurimorum vota reluctabatur, quinimo solitis suis exercitiis vacaturus Argentinam redibat: at nec ibidem longo tempore substitit; postquam enim Cranmerus Cantuariensis Archiepiscopus regnante Eduardo IV.

Sæc. XVI. A.C. 1551.

IV. plurimum auctoritate, ac potentia valere cœperat, totisque viribus Proteſtantium ſectam in Regnum invehere nitebatur, Bucerum rogari fecit, ut in Angliam contenderet, huicque labori operam ſuam locaret unacum Petro Martyre, & Bernardino Ochino, qui itidem pro inchoanda ſpuria reformatione accerſebantur. Itaque Buccerus in Angliam veniens, ſecurum inter novos Proteſtantes, qui ſub Eduardo jamjam ſuo numero invaleſcebant, aſylum reperit, die tamen vigeſima ſeptima (*) Februarii anno ætatis ſuæ ſexageſimo primo animam evomuit, perhonorifice ſepultus. In ejus quoque laudem Doctorum nonnulli Epitaphiis defuncto parentabant, ejusque corpus uſque ad Majorem Eccleſiam plusquam duo hominum millia comitabantur, illiusque exequiis intererant: nihilominus quarto, aut quinto poſt anno regnante Maria hujus hæretici corpus rurſus exhumatum, & combuſtum fuit: poſtquam vero Eliſabetha Regina Calviniſtarum errores in Anglia reſuſcitare cœperat, illius quoque tumulum denuo erigi, ejusque memoriam priſtinis honoribus reſtitui curavit.

Ali-

(*) Burnetus l. c. hujus hæretici obitum revocat ad diem vigeſimam octavam Januarii.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Aliquot ante ſuum obitum diebus miſerum Germaniæ ſtatum deplorans, hæc in verba prorupit: „timeo, ne „ſorte neglecta diſciplina circa caſtiga„tionem impiorum, ac Verbi divini „Miniſterium, in irritum cadat lauda„bile deſiderium tot proborum homi„num, qui Eccleſiæ emendationem „tanto ardore peroptant: quapropter „vehementer peto, ut ea, quæ Eduar„dus Rex pro reſtauranda Eccleſiæ diſ„ciplina ſtatuit, ſolide etiam ſtabilian„tur, & per univerſam Angliam reli„gioſe obſerventur„. Ceterum Bucerus quam plurima diverſi generis compoſuit opuſcula, & forte inter Proteſtantes præcipuus eſt, qui calamum ſuum magis exercebat, atque in rebus reformationem concernentibus plus ceteris laborabat. Magis inſuper quam Calvinus Epiſcopalem Ordinem venerabatur, multumque Anglos commendabat, eoquod ringentibus etiam ſuorum confratrum quamplurimis, ſemper tamen Epiſcopalem gradum illibatum tenuiſſent. Nec ratione vero ſat ſimili caret, quod Bucerus ſemper piarum actionum merita admiſerit: præterea is Calvino acrius objectabat, quod de rebus duntaxat juxta amoris, vel odii ſui vehementiam dijudicet, ſimulque nonniſi juxta ſuæ Phantaſiæ impetum, vel

Proteol. in Bucer. Flor. Rem. de orig. hæreſ. l. 2. c. 11. Sander. hæreſ. 215.

Sæcul. XVI A.C. 1551.

vel amore, vel odio homines prosequatur. Ceterum referunt Scriptorum nonnulli, quod Buccerus Judaicæ superstitioni adhærens mortem oppetiisset.

§. CVI.

Calvini dolor ob Bucceri, aliorumque amicorum suorum mortem.

Quamvis Calvinus in quibusdam religionis articulis a Buccero dissentiret, ægerrime tamen illius obitum ferebat, nec minus dolebat, ac mortem Joachimi Vadiani, qui Sancti Galli Consul, ac ampliſſimæ eruditionis Vir arcta Calvino amicitia junctus erat. Nihilominus acerbiori adhuc dolore Calvini animum torquebat suorum hostium factio, quæ exeunte hoc anno in apertas erumpebat flammas; cum enim Calvinus a quadam urbe trans Rhodanum sita, ubi sermonem ad populum habuit, domum reverteretur, nonnulli ipsum ludibriis, ac cachinnis excipiebant, ejusque socius Raymunus in flumen præceps ruebat, eoquod noctu pons, quem transire cogebantur, ab eorum adversariis clam fuisset ablatus.

§. CVII.

Tumultus in Calvinum Genevæ susscitati.

Pa-

Pariter quædam veluti seditio contra Calvinum in templo S. Gervasii concitabatur; quidam enim Minister cuidam infanti Balthasaris nomen, quod ejusdem Patrini ei imponi petebant, attribuere, ac propterea Baptismum conferre renuebat, caussatus, id ob quasdam rationes legibus esse prohibitum. Insuper præter hasce adversitates, quæ Calvinum undique obruebant, gravem experiri cogebatur vexationem, quam in eum excitabat Hieronymus Bolsecus, qui olim Carmelita Parisiis in Ecclesia S. Bartholomæi plures errores divulgabat, depositoque cucullo trans alpes auffugiebat ad Renatam de Francia Ferrariæ Ducissam, quæ commune erat asylum pro omnibus, qui ob novas sectas merito vexabantur. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. CVIII.

Dissidia Calvinum inter & Hieronymum Bolsecum.

Hic idem Bolsecus Ferrariæ agens arti medicæ operam dabat, moxque ducta uxore hanc urbem, qua vero ex ratione ignoratur, reliquit, ac Genevam contendit, ibi eandem, cujus tamen haud admodum gnarus fuisse videtur, artem professurus; Beza enim refert, quod intra trium dierum spa- *Beza in vita Calvini ad hunc ann. & in apol. alt. ad Claud. de Xaintes oper. tom. 2. p. 345.*

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

ſpatium Medicus evaſerit ; quapropter a ceteris Medicis omnino vilipenſus Theologum agere conſtituit, ac perniciosa dogmata circa Prædeſtinationis, & gratiæ myſterium clam diſſeminare cœpit, tandem vero eo temeritatis prolapſus eſt, ut publice etiam contra opiniones Genevæ receptas declamare auderet. Referunt nonnulli, quod hic idem Bolſeci ſermo nil niſi confutatio fuerit illius orationis, quam nuperrime die decima ſexta Octobris Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo circa Spiritus S. gratiam auſcultabat. Hanc in rem Proteſtantes eidem objectabant, quod Pelagii errores traderet, quamvis eorum nonnulli cenſerent, quod circa hæc myſteria Catholicorum doctrinam propugnaſſet : porro cum a Calvini doctrina longe alienus eſſet, hinc idem re comperta mox Bolſecum inviſit, eumque primo ſat modeſte redarguebat, & poſtea illum ad ſe venire juſſum ad mutandas animi ſententias inducere nitebatur. Verum Bolſecus hiſce monitis parum commotus circa prædeſtinationem contra adverſarii ſui opiniones declamare, ſuamque doctrinam conſtanter ſpargere haud deſtitit, unde Calvinus, cum quodam die illius ſermonem auſcultaturus ſecreto deliteſceret, oratione

ne ad finem vergente derepente profiliit, atque ex Sacræ Scripturæ, ac D. Auguſtini teſtimoniis, quæ tamen ipſus perperam ad ſuos errores detorquebat, novum hunc Præconem refellere aggreſſus eſt. Sæcul. XVI. A C. 1551.

§. CIX.

Bolſecus ex Genevenſis Reipublicæ ditionibus pulſus.

Nec his Calvinus erat contentus, ſed inſuper ex Magiſtratu quemdam, qui huic Concioni intererat, eo adigebat, ut Bolſecum carceri mandari juberet. Verum utriusque cauſſa maturius diſcuſſa datis etiam ad Helveticas Eccleſias literis earum ſententiæ rogabantur, illis vero mentem ſuam hac ſuper re pandentibus, Bolſecus tanquam ſeditionis, ac Pelagianæ Sectæ reus, & convictus a Genevenſi Senatu declarabatur, atque ob hæc crimina e Reipublicæ ditionibus exulare jubebatur, indicta quoque publicæ fuſtigationis pœna, ſi eo reverti præſumeret. Lata eſt hæc ſententia die vigeſima tertia Decembris Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo: Itaque Bolſecus ad vicinum quemdam locum Bernenſis Pagi imperio obnoxium ſecedere compellebatur, cum vero ibidem palam enuntiaret, quod Calvinus

Sæc. XVI. A.C. 551. Deum peccati auctorem ediceret, in quo sane nullam Calvino calumniam impegerat, hinc idem hæresiarcha quosdam ad Bernenses ablegabat, ut iis præsentibus causam suam agere permitteretur; verebatur enim Calvinus, ne ejusmodi accusatio a suo adversario detecta, Bernenses a pristino in eum affectu avocaret. Verum hi circa ejus doctrinam judicium ferre, aut declarare, an vera esset, vel falsa, renuebant, in hoc solo Calvini precibus deferentes, quod Bolsecum ex Pagi sui finibus excedere juberent. Huic etiam mandato morem gerens Bolsecus in Franciam rediit.

§. CX.

Catalogus librorum hæreticorum a Facultate Theologica damnatorum.

Argentre Collect jud. tom. 2. p. 164.

Interea Facultas Theologica conventu habito librorum prohibitorum Catalogum, de quo alibi mentionem fecimus, die sexta Octobris hoc anno approbabat. Horum librorum discussio septem omnino annos tenuit, tandemque censuræ initium dabatur a quadam præfatione, in qua libros perversos ab utilibus segregandi necessitas exponebatur, ut exinde fideles dignoscere valerent, quæ tuto perlegere, quæve declinare

clinare debeant: ut vero adhuc magis hujus discussionis necessitas comproba- Sæcul. XVI. A.C. 1551.
retur, Facultas SS. Cypriani, Hilarii, Chrysostomi, Ambrosii, aliorumque testimonia adduxit, nec etiam S. Hieronymum silentio prætereundum censuit, cum hic de scriptoribus Ecclesiasticis librum edidisset, in quo hæreticos unacum Catholicis recensebat, quod idem etiam præstitit S. Augustinus in suo libro, quem adversus suæ ætatis hæreses composuit, & ante eum Sanctus Epiphanius idem præstitit.

Postea in præfatione ista subjunguntur: *Hoc autem remedium eo magis est necessarium, quo studiosius hactenus negotio fidei promovendo, hæresumque extirpationi Rex noster Franciscus I. re, & cognomento Christianissimus minime defuit: hinc nos quoque vocationis nostræ non immemores, in tanto fidei negotio, & discrimine, tantisque infelicis hujus sæculi tumultibus, haud quaquam cessatores egimus: dici enim non potest facile, quantis sudoribus adversus hæc dogmata invigilaverimus, dum nunc ab Episcopis, nunc a Senatu, nunc a Provinciarum præsidibus super hæreticis propositionibus, & libris rogati, ut de ea, quæ in nobis est, fide rationem redderemus, totos pæne dies eam in rem, noctesque impendimus.*

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Porro hæreticorum sunt nonnulli, qui manifeste, & palam sua dogmata obtrudere non verentur. Sunt & alii, qui supplicii metu oblique, & secreto ea auditoribus suis ingerunt, qua ex re fit, ut perversorum librorum diversa genera circumferantur, quibus corda fidelium seducuntur. Sunt autem ex illis libris quamplurimi, qui authorum suorum nomina fronte præferunt, eorum scilicet hæreticorum, qui jam deplorati, de sua gloriantur insania. Sunt, qui suppresso nomine, vanissimis titulis adornantur. Sunt & qui neque præli, neque officinæ excussoriæ, sed neque vici, aut Civitatis nomina exprimant, a quorum lectione summopere cavendum est piis hominibus. Sunt & alii, qui veris authorum nominibus suppressis, ut facilius lectores ad sui lectionem illiciant, Catholicorum, Sanctorumque virorum nomina pro titulis habent.

Quam ob rem quis Orthodoxus, & veritatis, lucisque Christianæ amator, non perspectum habeat, horum librorum farraginem, & ingentem congeriem non aliunde quam a principe tenebrarum profectam esse? qui lucis, & veritatis inimicus, nonnisi tenebras amet. Verum quia difficile est admodum simplicibus viris, & non satis in Scriptura exercitatis, adulterinos libros, & pestiferos a salubribus dignoscere, ob idque sæpius obtrudantur impii pro Orthodoxis, multorum precibus, & quotidiani

ef-

efflagitationibus obsequentes, æquum duximus, & veris Christianis (quibus neque fas est, neque tutum, horum lectioni incumbere) apprime conducibile, libros omnes, qui in manus nostras devenerunt (sunt autem permulti, qui latent adhuc, sunt, qui quotidie in lucem recenter prodeunt, quos, cum in manus nostras venerint, in alterum Catalogum redigendos curabimus) suis nominibus designare, ut compertum habeant, & intelligant, sive Ecclesiarum Præfecti, & Præsules, sive Magnates, & Principes, sive Senatores, & provinciarum Præsides, a quorum lectione librorum subditam sibi plebem arcere debeant. Sunt autem ex eorum numero quidam plane hæretici, flammisque digni. Sunt & qui suspicione hæreseos vehementer laborant. Sunt, qui offendiculum, & scandalum præbeant. Sunt, qui blasphemias suboleant. Sunt &, quos non expediat reipublicæ Christianæ in lucem, & vulgus emitti. Sunt & alii permulti, quos ad plenum discussos, execrandis scatere erroribus deprehendimus, atque tandem una (pro more) congregati, coeuntibus omnium in unam sententiam judiciis, in Catalogum redegimus. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Porro in hoc Catalogo, non modo latini, sed & Gallici libri sedulo designantur, atque inter primos recensentur ii libri, qui postea juxta Ordinem Alphabeticum juxta Auctorum cognomi-

Sæcul. XVI A. C. 1551.

na indicantur, quos inter ipsa etiam Erasmi opera enumerantur. Postea describuntur libri, quorum Auctores sunt incerti: nec minus libri Gallici, quorum Scriptores cogniti erant, servato Ordine Alphabetico recensentur: demum vero Auctores incogniti referuntur.

§. CXI.

Jesuitarum conatus pro Societate in Galliis stabilienda.

Bouhours vie de S. Ignace l. 4. pag. 331. Orland. l. 10 n. 107. & 108.

Hucusque S. Ignatii Societas semper magna, quibus sese in Francia stabilire præpediebatur, experta est obstacula: cum vero inter Socios nullus Parisiis esset, qui illius Palatii in Cythareæ platea siti, quod eis Guilielmus de Prato Claromontanus Episcopus dono dederat, eosque ibidem exceperat, possessionem adire, ac supremi Præpositi nomine annuos reditus ab eodem Præsule ad eorum sustentationem assignatos acceptare posset, hinc sanctus Ignatius hunc obicem submoturus Joanni Baptistæ Violæ, qui ad Collegium Longobardorum cum suis sociis antea ibidem agentibus habitatum venerat, per literas injunxit, ut in Episcopi Claromontani manibus solemnia vota nuncuparet, spe concepta, quod hoc facto Socii regias literas, quibus in Regnum

num reciperentur, eo facilius impetrare posſent. Igitur Episcopus excipiendæ Professionis negotium Abbati S. Genovefæ committit, sanctusque Ignatius Lotharingii Cardinalis, quem jam olim Romæ noverat, patrocinium impense implorat, ut Regis etiam consensum obtinere posset. Valuit successus; quippe Cardinalis juncta cum amicis suis opera Societati obsequium præstare certabat, atque una omnes denique obtinuere literas, quæ ad Societatem in Regnum recipiendam erant necessariæ. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Verum Senatus hasce literas ad acta referre renuebat, ac per integros duos annos immotus in hac sua oppositione persistebat, insuperhabito etiam iterato mandato, quo Regis literas publicis tabulis inferere jubebatur; nam Senatus eas, quæ sequuntur, causas obtendebat: I. jam satis copiosus in Galliis est religiosorum numerus, II. aliunde Jesuitæ ab Ordinariorum jurisdictione, & decimarum solutione eximi petunt, III. de cetero, si in Moream contendere quærunt, haud necessarium ipsis est publicum Regis diploma: IV. priusquam hac in re ulterius proceditur, necessitas suadet, ut Bullæ, quas a summis Pontificibus obtinuerunt, Parisiensi Episcopo, ac Universitati exhi-

Sæcul. XVI. A C. 1551.

beantur, eorumque ſententia deſuper excipiatur. (*) Eo tempore Epiſcopus Pariſienſi Eccleſiæ præerat Euſtachius Bellajus, qui Jeſuitis minus favebat, atque ipſamet etiam Univerſitas haud magis benigno eos obtutu dignabatur, quinimo contra illos edictum quoque promulgabat, quo vix publici juris facto tota urbs in hoſce Patres inſurgebat. Hujus edicti exemplar Paſchaſius Bröettus unus ex decem primis D. Ignatii ſociis recepit, illudque protinus Romam transmiſit. Verum hæc tempeſtas parum turbabat Societatis Præpoſitum, qui haſce turbas brevi ſedatum iri ſperabat.

§. CXII.

Catechumenorum domus in India Auctore B. Ignatio exſtructæ.

Orland l. c. n. 119. & 120.

Inſuper felix Nuntius ex Indiis hoc anno receptus longe majori ſolatio, quam Gallica res D. Ignatii animum replebat.

(*) De hiſce obtentibus Orlandinus, quem Continuator allegat, altum tenet ſilentium, itaque ad illos excogitandos Continuatorem nil aliud impuliſſe, coniici poteſt, niſi ut confecto documento comprobet, quod jam ſæculo XVI. contra Religioſorum domicilia ejusmodi obtentus fuerint propoſiti.

bat; quippe P. Franciſcus Xaverius ei- Sæcul. XVI.
dem ſignificabat, quod in Indiis annun- A.C.1551.
tiati Evangelii ſemen inter populos quantumvis barbaros ampliſſimam meſſis ubertatem proferat. Verum Ignatius de tam ſubitis converſionibus prudens ſane judicium ferebat, ac per literas edocebatur, quod infideles ad Chriſti fidem pertracti haud ſatis longo experimento probarentur, ſed nimium præpropere ad ſacrum Baptiſmi fontem admitterentur, indeque fieret, ut etiam facile ad Idolorum ſuperſtitionem redirent, (*) hinc Ignatius huic malo obviaturus auctor fuit, ut in Indiis Catechumenorum domicilia erigerentur, in quibus Idololatræ, qui Chriſti fidem amplecti deſiderarent, non niſi poſt diuturnam deliberationem, atque exactam Chriſtianorum ſacrorum cognitionem ad

(*) Quam non minus dextre, quam falſo Continuator hanc culpam coniiciat in Viros Apoſtolicos, perſpici poteſt ex iis Orlandini ab eo citati verbis: hic rem ita narrat: *Complures ex Ethnicis ad Eccleſiam rediere. . . . Quorum cum multi vel ab ipſis militibus nulla inſtructi catecheſi conſignarentur, interdumque non ſatis conſentaneis decorisque rationibus adducti, idque multorum fons eſſet malorum, auctor fuit B. Ignatius &c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

sacrum fontem admitterentur : igitur prima ejusmodi domus Goæ erigitur, eidemque Rector Antonius Gomez, seu Gomius præficitur. Postea Ignatius ad piam Clericorum institutionem seminaria in Diœcesibus erigi curabat, prout etiam ipsa adhuc D. Ignatii ætate Augustanus, ac Salisburgensis Episcopi in suis Urbibus ejusmodi domos construi jusserunt : præcipue vero id ipsum a Tridentina Synodo urgebatur.

§. CXIII.

Franciscus Xaverius Meacum, & inde Amangucium delatus.

Turſel. vit. S. Xav. l. 4. c. 6. & 7. Bouhours vie de S. Xav. l. 5. p. 172. Orland. l. 11. 113.

Interea Franciscus Xaverius remittente hyemis vi Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo Meacum venit, postquam maximos subiisset labores non modo ob frigoris, quod ibidem vel tum maxime ingruit, asperitatem, sed etiam propter ipsa itineris pericula : ut autem expeditum inter Barbaros iter haberet, Equiti indigenæ Meacum petenti sese famulum adjunxit, atque equitantis sarcinolam præter sua Missæ ornamenta ad celebrandum necessaria, cursitans gestabat humeris, pedibusque ibat potissimum nudis, eoquod rivi, amnesque vado transeundi se passim offerrent.

Ve-

Verum in hac regione gentem reperiebat ad excipienda Christianorum sacra minus docilem; Japones enim, ut elato sunt animo, peregrinum hunc verbi Divini præconem, & suimet ipsius contemptorem mox abhorrebant, eumque velut stolidum, ac fanaticum exagitabant. Ast ille læto prorsus animo cunctos eorum insultus perferebat, gaudens, quod dignus habitus esset, pro nomine Jesu Christi contumelias pati: cum vero horum infidelium superstitionibus obcæcatorum, atque suis in sceleribus obduratorum ludibrio haud ultra Christi fidem exponere vellet, Meacum reliquit, haud alium ex tanta segete manipulum reportans, quam quod multa perpessus fuerit propter Evangelium, factus omnium peripsema: frustra enim hujus Provinciæ Regem alloqui nitebatur, satelitibus omnes omnino ad illum aditus obstruentibus, quinimo non solum ubique cachinis excipiebatur, sed etiam petebatur lapidibus. Ergo Amangucium remigat, cum autem prima vice hanc Regionem pertransiens præ ceteris Regem salutare, eique Dona offerre neglexisset, hinc ejusmodi urbanitatis defectum reparaturus deposita veste obsoleta, alia nova, auroque splendida vestimenta induit, duobus, tribusve famulis eum comitantibus. Parabat insuper

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

sua

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

fua munera Regi offerenda, quæ erant horologium ſonans, necnon Monochordum præter alia, quæ a Malacenſi Gubernatore, atque Indiarum Pro-Rege dono acceperat, ac jamjam Meacenſi Regi deſtinaverat. Itaque ſplendido hoc ornatu inſignis Regem, cui nomen Oxidono, adit, eidemque Indi Pro-Regis, necnon Goani Epiſcopi literas tanquam utriusque in eum benevolentiæ teſtes tradit.

§. CXIV.

Evangelii annuntiandi facultas Xaverio ab Amangucii Rege data.

Turſel. l. 4. c. 7.

Rex igitur acceptis hiſce literis, magisque oblatis Luſitanorum donis mire lætus, tantam liberalitatem compenſaturus Xaverio magnum argenti, aurique pondus elargitur: verum ille haud immemor ſe Sacerdotem, non autem Mercatorem eſſe, remiſſis, quæ offerebantur, muneribus duntaxat Regem enixe precabatur, ut ipſi divinæ legis in ſua ditione promulgandæ poteſtatem regio edicto faceret; hoc enim dono optatius nec ſibi, nec Luſitanis dari poſſe aſſerebat: Itaque Rex animum a proprio quæſtu tantopere alienum admiratus Xaverio, quicquid petierat, lubens conceſſit, atque extemplo per omnes urbis vias præconum voce pronuntiari juſſit, quod

quod omnibus suis subditis Christianam Religionem amplecti permitteret, severe autem prohiberet, ne quisquam Lusitanos Sacerdotes ad prædicandam Christi legem destinatos quovis pacto læderet. Insuper Xaverio Cœnobium quoddam hucusque a Ponziis derelictum ad habitandum attribuit. Ea res & nomen Francisco, & Religioni magnam conciliabat existimationem, ringentibus licet Bonziis, qui e nobilitate plures ad Christi fidem conversos indignati nullum non movebant lapidem, ut Xaverium in Apostolicis suis laboribus turbarent. Nihilominus ipse bis in die concionem ad populum habebat, magna semper civium frequentia, quamvis suo loquendi modo non raro audientibus risui esset, eoquod Japonicæ linquæ insciția laboraret. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. CXV.

Plurimi in hac Regione a Xaverio ad Christi cultum permoti.

Primis duobus Apostolicæ prædicationis Mensibus Xaverius quingentos cives sacro fonte abluebat, qui unaomnes infaustam Majorum suorum sortem, æternæque infelicitatis damna deplorantes, lacrimis ubertim profusis a Xaverio sciscitabantur, ecqua spes, ecqua via foret æternam a Majoribus suis *Tursel. l. c. 8.*

Sæc. XVI. A.C. 1551.

suis miseriam depellendi ? Quibus Xaverius id fieri haud posse respondens, eis persuadere nitebatur, ut propterea impensius ipsi, quibus divinitus oblata fidei lux, salutisque via esset, Deo grates rependerent. Denique elusis omnibus Bonziorum artibus, eorumque auctoritate plurimum imminuta, jamjam Japonum ad fidem conversorum plusquam tria millia recensebantur, qui unaomnes a Xaverio necdum Amangucii per integrum annum agente Christianorum cœtui per sacrum fontem inserti fuere, eoque Magistro, ac Ductore hi Neophyti tam uberes quoque in legis Divinæ cognitione progressus fecerunt, ut Xaverio inde abeunte ipsimet per plusquam viginti quinque annos in fide constantes permanerent, etsi non solum veritatis Magistro, ac Directore destituti, sed etiam a perversis Principibus crudeliter vexati fuissent.

HISTO-

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

LIBER CXLVIII.

JULIUS III. PONT. MAXIMUS,
CAROLUS V. OCC. IMP.

§. I.

Publicarum precum Ritus in Anglia immutatus.

Interea nova secta majores identidem progressus in Anglia fecerat, ductore Cranmero Cantuariensi Archiepiscopo, quem Eduardi VI. auctoritas omnino securum reddiderat: Insuper ineunte hoc anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo nova Liturgia rursus ad incudem revocata, & variis in locis correcta fuit, quamvis reformatores plura etiam in illa relin- Sæc. XVI. A.C. 1551.

Sæcul. XVI. C.A. 1551.

linquerent intacta, partim ut hac indulgentia quosdam Episcopos eo facilius ad sua pertraherent studia, partim ne populum, qui adhucdum in avitam Religionem propensum conservabat animum, magis magisque irritarent.

§. II.

Buceri judicium circa novam Liturgiam.

Burnet. hist. de la ref. d'Angl. tom. 2. l. 1. p. 134.

Porro circa hoc opus, quod quidam Scotiæ Theologus nomine Alessus concinnaverat, Martini quoque Buceri tum adhuc in vivis agentis sententia rogabatur, isque in responso die quinto Januarii dato declarabat, quod hæc liturgia, preces que publicæ ipsi satis oculenter sacris literis consonæ videantur; suaderet tamen, ne Chorus in Ecclesiis Cathedralibus nimium a populo remotus esset, ut & hic Sacrificantis verba percipere valeat. Præterea monebat, ut veteris disciplinæ severitas, qua scelerati a sacra Communione arcebantur, rursus instauraretur, atque ad prævertendam superstitionem Sacerdotalium vestium usus immutaretur: minus vero eidem probabatur, quod Sacræ Communionis officium, si communicantium nullus adsit, inchoatari recitetur; omnino autem improbabat, quod fideles ad Sacram Syna-

xis

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

xin nonnisi semel in anno sumendam adstringerentur, hinc populum ad frequentem communionem exhortandum monebat.

Ex omnibus hisce annotationibus inferebat Bucerus, quod Sacra Eucharistia potius communicantium manibus, quam ori imponeretur, simulque preces pro defunctis abolerentur, eoquod, ut inquiebat ille, sacræ Paginæ nullam de iis mentionem facerent. Postea statuebat, sacrum Baptisma haud amplius in privatis domibus esse administrandum, sed potius usque ad publicos conventus differendum. Damnabat etiam in hujus Sacramenti administratione usum aquæ lustralis, chrismatis, ac candidæ vestis, nec non exorcismum potius in meram orationem esse convertendum censuit, voluitque, ut utriusque sexus Patroni potius suo, quam infantis nomine responderent, eoquod illi hunc infantem doctrinis sacris imbuendi onus in se susciperent. Præterea circa Confirmationem postulabat, ut haud amplius infantes Catechismum recitare adstringerentur, sed satius confirmatio differretur, donec ipsi ad confirmanda ea, quæ in Baptismo promiserunt, sponte sua sese paratos exhibeant: de cetero autem Parochi singulis diebus Dominicis Christianæ fidei

Sæcul. XVI. A.C 1551.

rudimenta explicent, & matrimonia in publicis omnium conventibus celebrari faciant, atque infirmos ungendi usum penitus abrogent, quatuor autem vicibus per annum Eucharistiam solemni ritu distribuant. Denique deplorabat, quod Ecclesiasticorum tam pauci reperiantur ad docendum populum idonei, quapropter huic malo remedium afferri rogabat.

§. III.

Gardinerus Viacomiensis Episcopus exauctoratus.

Ut autem cuncta, quæ spuriam reformationem retardare possent, obstacula removerentur, novaque secta perfectior redderetur, Gardinerum Viacomiensem Episcopum sede sua pelleri oportebat, eoquod is sese recenti huic Liturgiæ opposuisset: mox igitur Rex nonnullos nominabat Deputatos, qui adversus eum judicii acta instruerent; Equidem Episcopus contra eos reclamabat, atque ad ipsum Regem provocabat, imo suam appellationem iterato interponebat. Ast incassum ceciderunt omnia: pronuntiatur adversus eum exauctorationis sententia, ac confestim ad Londinensem turrim abstrahitur, ubi usque ad Mariæ regimem hærere compellitur. Pariter jam anno priori Bonnerus

nerus Londinenſis Epiſcopus ſua dignitate exuebatur, eorumque Sedes Viris novæ ſectæ multum faventibus ſtudioſe conferuntur, ac die vigeſima ſexta Aprilis Poinetus Roffenſis Epiſcopus ad Viacomienſem Eccleſiam transfertur, ſubrogato in ejus locum Storio. Præterea Exonienſi Epiſcopatui, quem Veyſejus abdicaverat, præficiebatur Mileſius Coverdalis: Ridlejus vero Londinenſem, ac Hooperus Gloceſtrienſem Eccleſiam ſunt aucupati, qui ambo Præſules Cranmero plurimum propenſi ejusdem conſilia apprime ſecundabant. Horum itaque opera mox initium dabatur novæ fidei confeſſioni, cui ante Cleri Anglicani comitia, ſeu ante Menſis Februarii initium anno ſequenti poſtrema manus fuit adhibita. Complectebatur illa quadraginta duos articulos; eorum autem Auctores Cranmerus, & Ridlejus fuiſſe creduntur, qui etiam eos poſtea ad ceteros Epiſcopos tranſmiſerunt, ut illos corrigerent, ac neceſſariis additionibus augerent. Sæc. XVI. A.C. 1551.

§. IV.

Articuli novæ fidei in Anglia.

Burnet. l. c. p. 252. Dupin. Bibl. des Aut. p. 134.

Articulus I. docet unius Dei exiſtentiam in tribus Perſonis. II. Incarnationem Verbi Divini adſtruit. III. Ar-

2. Petri c. 3. v. 19.

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

ticulus, quod Christus vere in infernum descenderit, confirmat ex his D. Petri verbis: *& his, qui in carcere* (id est in inferno) *erant, spiritibus veniens prædicavit.* IV. Declarat resurrectionem Christi Domini. V. inquit, quod in sacris literis omnia ad salutem necessaria contineantur, unde fidei articulis nulla inferenda sit opinio, quæ ex divino hoc Codice comprobari nequit. VI. Admittit Veteris Testamenti auctoritatem sub dispensatione Evangelica. VII. Tanquam legitima declarat tria celebria Symbola, nimirum Apostolicum, Nicænum, & illud S. Athanasii: supponunt enim hi Doctores juxta communem illius ævi opinionem, quod D. Athanasius postremæ hujus fidei confessionis genuinus exstiterit Auctor, quamvis postea Critici demonstrassent, hoc Symbolum plusquam trecentis annis post D. Athanasium fuisse compositum VIII. agit de peccato Originali, quod appellatur *depravatio naturæ in singulis hominibus ab Adamo descendens, qua nos justitiam Originalem perdidimus, & infaustam propensionem ad malum contraximus*: nullatenus tamen ibidem decidi tur, qua ratione culpa Adami peccantis in nos derivetur. IX. Adstruit necessitatem gratiæ prævenientis, atque efficacis, sine qua per existimati nostri liberi

liberi arbitrii motum actiones Deo ac- Sæc XVI.
ceptas producere non possumus. X. A.C.1551.
Explicat gratiæ operationem, eique attribuit hominis conversionem, ita tamen, ut hæc nullam voluntati vim inferat. XI. Tradit, quod per solam fidem justificemur, hancque in rem perperam adducitur ex homiliis aliqua, quæ de Justificatione agit. (*) XII. Docet, quod opera ante gratiam facta non sint a peccato immunia. XIII. Damnat omnes actiones, quæ *supererogatoriæ* vocantur XIV. propugnat, quod omnes homines sint actu sub potestate peccati, solusque sit Christus Dominus, de quo hæc lex intelligi nequit. XV. affirmat, quod etiam post acceptam gratiam peccare possimus, a culpa autem nostra per pœnitentiam erigamur.

Porro dum in articulo XVI. peccatum Blasphemiæ in Spiritum Sanctum explicatur, hæc ipsa describitur, quod sit profunda malitia, atque obstinatio

(*) Ecce! in articulo V. hi Novatores nil nisi per sacras literas comprobatum esse admittendum tradunt, nunc vero præcipuam justificationis doctrinam ex quadam homilia perperam intellecta tanquam fidei articulum suo gregi proponunt: Vere hi defecerunt Scrutantes scrutationes suas.

Sæcul. XVI. A.C. 1551. vinci neſcia, qua quis verbum Dei, quamvis illud eſſe divinum convictus exiſtat, perſequitur & vituperat: porro id dicunt peccatum nunquam remittendum, XVII. ſtatuitur, quod prædeſtinatio ſit electio libera eorum, quos Deus, ut juſtificentur, ſelegit, ibidemque obſervatur, quod idem dogma, ſicut recte de eo ſentientes abundanti ſolatio repleat, ita ex adverſo curioſis, ac carnalibus, qui hoc myſterium perveſtigare præſumunt, lapis offenſionis fiat, ut proin homines ſe regi ſinant per Dei voluntatem, prout hæc eis in ſuo Verbo revelata eſt. De cetero ibidem ne verbulo quidem reprobatio tangitur. XVIII. Oſtenditur, quod homo, cum ſemetipſum per rationis, ac naturæ ſuæ auxilia ſalvare nequeat, nullum aliud ſalutis remedium reliquum habeat, niſi nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti. XIX. decernitur, quod omnes homines ad ſervanda præcepta morali adſtringantur XX. exponitur Eccleſiæ conditio, diciturque, quod ſit fidelium cætus, in quo pure Verbum Dei annuntiatur, ac Sacramenta legitime adminiſtrantur. Poſtea tanquam res certa proponitur, quod particulares Eccleſiæ, ac præprimis Romana, errori ſint obnoxiæ, imo etiam in fidei articulis jam-jam erraverint. XXI. Eccleſia depræ-

dicatur

dicatur tanquam ſacrorum Librorum *depoſitaria*, eique adſcribitur illorum veritatem definiendi poteſtas, ita tamen, ut Sacris hiſce literis adverſum proponendi, vel fidei articulis quicquam in ſcripto Dei Verbo haud contentum admiſcendi facultatem nequaquam habeat. Sæcul. XVI. A.C 1551.

Dum autem ſermo occurrit de Conciliis generalibus, in articulo XXII. deciditur, quod ea abſque Principum conceſſione convocari nequeant, iique Eccleſiaſtici conventus errare poſſint, atque in fidei materiis erraverint, ut proin eorum decreta circa fidei articulos nullam vim obtineant, niſi ſacris literis innitantur. XXIII. Purgatorium, indulgentiæ, religioſus S. Imaginum & Reliquiarum cultus, nec non Invocatio Sanctorum reiiciuntur, tanquam ritus Sacris literis non modo nullatenus comprobati, ſed iisdem quoque contrarii. XXIV. Notantur illi, qui Verbum Dei annuntiant, vel Sacramenta adminiſtrant, quin prius legitimam acceperint poteſtatem ab illis Miniſtris, quibus eam conferre jure competit. XXV. Præcipitur, ut Eccleſiæ Officium in lingua, quam populus calet, celebretur. XXVI. Reſtringuntur Sacramenta ad duo, ſimulque obſervatur, quod hæc non ſint nuda noſtræ profeſſionis

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Symbola, sed etiam efficacia divini erga nos amoris indicia, eosque, qui illa digne recipiunt, in fide corroborent, in hoc tamen articulo illorum virtus *ex opere operato* damnatur. XXVII. Perstringuntur illi qui, Sacramentorum efficacitatem a dispositione, vel intentione Ministrorum ea dispensantium dependere affirmant. XXVIII. Sequens profertur doctrina: per Baptismum efficimur Filii Dei per adoptionem, illum vero conferre infantibus, laudabilis usus est omni modo conservandus.

In articulo XXIX. Eucharistia definitur, quod non modo sit unionis, ac mutuæ Christianorum dilectionis Symbolum, sed etiam medium, per quod Corporis, & Sanguinis Christi Domini participes fieri possumus: Dogma autem de Transsubstantiatione Sacris Paginis esse adversum statuitur, indeque quamplurimi, iique superstitiosi usus fuisse exorti dicuntur. Præterea Corpoream præsentiam repugnare docent hi reformatores, eoquod idem Corpus simul duntaxat in uno loco existere valeat. locus autem proprius Christi Domini sit Cœlum. Denique prohibetur, ne Sacramentum asservetur, vel in supplicationibus circumferatur, exponatur, vel adoretur. XXX. Non aliud ad-

adstruitur Sacrificium ut vocant, expiatorium præter illud, quod Christus Dominus obtulit. XXXI. Declaratur, quod Divina lex Ecclesiasticos ad cœlibatum non adstringat. XXXII. præcipitur, ut vitæ licentiæ dediti, postquam jure fuerunt anathemate perculsi, sint veluti Ethnici, usque dum per pœnitentiam Ecclesiasticam fuerint Ecclesiæ reconciliati, ac publice per legitimum Judicem denuo ad pacem recepti; XXXIII. decernitur, nullam subesse necessitatem, vi cujus semper omni tempore iidem sint ritus: contra eos vero, qui ejusmodi ritibus jure publico stabilitis sese subjicere renuerint, sanciebatur, ut publicis etiam censuris notentur, eoquod se tanquam disciplinæ, ac Legum inimicos profiteantur, nec non imbecillibus offensioni sint. XXXIV. Approbatur Homiliarum liber, illiusque tanquam libri salutaris, ac pietate pleni lectio commendatur. XXXV. Ostenditur, quod nova Liturgia adeo non Evangelio adversetur, ut eidem etiam sit apprime consona, atque ab omnibus Anglis recipienda. Sæc. XVI. A.C.1551.

XXXVI. Angliæ Regibus rursus vindicatur prærogativa supremi Capitis pro omnibus Regni sui Ecclesiis: Insuper sequentes adiiciuntur Regulæ. I. Romanus Episcopus nulla in Anglia ju-

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

risdictione pollet. II. Magistratibus ex conscientia est obtemperandum III. Enormia scelera pœna capitis legitime sunt plectenda. IV. Christiani absque peccato contra Regni hostes arma sumere, & deferre possunt. Postea articulo XXXVII. reiicitur error circa bona omnibus communia, adstruitur tamen, quod quilibet pro facultatum suarum ratione pauperibus subvenire teneatur. XXXVIII. Duo continentur dogmata, quorum primum est, quod Resurrectio nondum fuerit facta: in altero autem dicitur, nos in postremo judicii die in eadem carne, quam nunc habemus, esse resuscitandos. XXXIX. Innovatur prohibitio jurandi absque necessitate, permittitur tamen jusjurandum, si illud Magistratus expetit. XL. Agitur de animarum statu post mortem, simulque adstruitur, quod animæ morti non sint obnoxiæ, nec unacum corpore intereant, neque etiam usque ad universale judicium sensu priventur. XLI. Proscribitur fabula Millenariorum tanquam Sacris Literis adversa, ac Judaicorum deliriorum Reliquiæ. XLII. Eadem quoque censura perstringitur error illorum, qui damnatos, postquam aliquamdiu tormenta subierunt, salvandos esse asserunt.

§. V.

§. V.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

De corrigenda nova Liturgia actum.

Hi erant articuli, ad quos sub verbis admodum succinctis tota demum Anglicanæ Ecclesiæ secta reducebatur, postquam autem hæc fidei confessio hoc modo concepta, atque ab universo Clero acceptata fuerat, in id incumbebatur, ut nova etiam Liturgia adhucdum recognosceretur, atque a mendis expurgaretur, simulque varia non nisi ad aliquod tempus recepta delerentur, ac tandem in præcipuis etiam articulis ingens fieret mutatio; quippe quotidiano Officio inserebatur generalis peccatorum Confessio, simulque præcipiebatur, ut ante communionis Officium alta voce Decalogus recitaretur, eumque populus flexis genibus exciperet; præterea in Extrema Unctione, & Confirmatione usus Sacri Olei fuit abolitus, atque ex Communionis, ac mortuorum Officio preces pro animabus defunctorum expungebantur, nec minus in Eucharistiæ Consecratione plura immutabantur verba, quæ Præsentiam Corporis Christi adstruere videbantur: Insuper ritus, vi cujus S. Crucis signum in Communione,& Confirmatione efformabatur, fuit suppressus: cum autem avita S. Synaxin flexis genibus recipiendi

Sæcul. XVI. A.C.1551.

piendi consuetudo prius fuisset retenta, nunc per specialem quemdam articulum declarabatur, quod hic usus utpote ceteris magis demissus conservari quidem valeat, nequaquam tamen hac reverentia panem, & Vinum adorare intenderetur, eoquod id manifestam saperet idololatriam, aliunde vero nullatenus credendum esset, quod vera Caro, & verus Christi Sanguis in Eucharistia præsentes sint.

§. VI.

Maria Regia Princeps huic fidei Confessioni obluctata.

Universum ferme Regnum novam hanc fidei professionem nemine obluctante amplectebatur, sola tamen Maria Henrici VIII. & Catharinæ Arragoniæ Filia sese cunctis hisce novitatibus submittere recusabat. Equidem spurii Evangelii Præcones importunis etiam precibus ab ipsomet Cæsare sollicitabantur, ut huic Principi liberum Religionis Romano-Catholicæ exercitium concederent, illud tamen eidem tamdiu permittere renuebant, donec progressu temporis Imperatoris amicitia regno maxime necessaria cognosceretur

tur (*) Carolus enim Cæsar Anglis significari fecerat quod a fœdere discessurus esset, si Principissam sibi proxime sanquine junctam usque adeo vilipendere præsumerent: quapropter hi reformatores, non nisi verbotenus, pollicebantur, quod Regiam hanc Filiam in sua Religione molestare haud velint: hanc tamen promissionem datis etiam literis firmare pertinaciter recusabant, hinc Cæsar eisdem perscripsit, postulans, ut plena Religionem suam profitendi libertas Mariæ concederetur. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. VII.

Varvicensis Comitis molimina ad excludendam Mariam a Regni successione.

Inte-

(*) Benevole Lector! observes velim, quam subdole Protestantes, omnesque alii Sectatores liberum Religionis exercitium, & conscientiæ libertatem tunc jactitent, quando de eorum sectæ incremento agitur: ubi vero Orthodoxam, ac Catholicam fidem, imo quamcunque aliam Sectam profitendi libertas urgetur, tunc nec ipsius etiam Cæsaris preces prævalere & possunt tum piaculum non est, Christianam conscientiæ, ac fidei libertatem violare, tum inhumana, & diabolica tyrannis audit sacrum Inquisitionis tribunal: id tamen risu dignum est, quod hi Zelosissimi præcones Religionis suæ Spiritum immutent, quotiescunque id ob bonum temporale conducere censent.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Interim Maria constanter, palamque profitebatur, quod in Religione antiquissima, atque ab omnibus retro sæculis recepta omnino persistere, nullatenus vero sectam novam vix extra Angliæ fines cognitam amplecti vellet, & firmum, ratumque haberet, præterillam Religionem, quam a Rege Patre suo olim esset edocta, nulli alteri nomen dare. Nec verbis deerat fidei constantia; quippe singulis diebus Missæ Sacrificium in suo Palatio celebrari voluit, quamvis propterea dire vexaretur non solum a Senatoribus, sed ab ipso etiam Eduardo Rege, qui hanc animi firmitatem eidem datis literis exprobrabat, illamque ad acceptandam novam Liturgiam vi compellendi consilium iniisse videbatur: Itaque Maria, ut sese tantis vexationibus subduceret, e Regno excedere statuit, hancque in rem navim illam conscendere decrevit, quam ad maritimam Provinciæ Essexiensis oram ducere jubebatur Scipperus a Belgii Gubernatrice eo ablegatus, perinde acsi annonam advecturus eo excurreret. Verum detectis hisce consiliis tota res successu caruit, ipsaque Mariæ Principis constantia tam Regem, quam ejus Ministros tantopere exacerbabat, ut omnibus suis sollicitationibus in-

incaſſum adhibitis illam vi ad obſequium cogere decernerent. Verum Caroli V. Orator hanc adhuc tempeſtatem feliciter diſſipabat, ex Anglia excedere minitans, ſi Mariæ violentia adhiberetur: inſuper gravibus adeo verbis oſtendit, quod per enormem injuſtitiam, ac ſummum nefas ſuam Religionem abiicere adigeretur, hinc omnino petiit, ut ſui eidem relinquerentur Sacerdotes, eique integrum foret, quod Miſſæ Sacrificium, quamvis ſecreto, in ſuo tamen Palatio ulterius celebrari faciat. Attamen ab illo temporis articulo Rex ferme omnem erga illam affectum, ac venerationem exuere cœperat. Sæcul. XVI. A. C. 1551.

Referunt Scriptores, quod tum Varvicenſis Comes hac Regis indignatione opportune uſus animo conſtituerit, Mariam Principiſſam a Regni ſucceſſione excludere, nam hic, cum ab Eduardo ſupremus Anglicæ claſſis Præfectus, ac Regiæ Domus Magiſter creatus plurimum apud Aulæ Proceres auctoritate valeret, conſilia cudere cœperat, quorum ope Anglici Regni jura in propriam ſuam Familiam devolvere nitebatur: rem igitur ita inſtruebat, ut Eliſabetha altera Henrici VIII. Filia in quadam Regione extera matrimonio jungeretur, Maria vero a Regni Succeſ- *Burnet. hiſt. des revol. t. 2. l. 1. p. 267.*

Sæcul. XVI. A. C. 1551

ceſſione arceretur: quo facto ſperabat, fore, ut ex ejus Filiis unus Joannam de Gray natu majorem Dorſeti Comitis, & Franciſcæ Brandonæ Filiam duceret, eoquod poſt ambas Henrici Regis Filias hanc ipſam Brandonam ſucceſſionis ordo, ac jura proxime tangerent. Verum hæc Comitis conſilia in irritum cecidere.

Eo tempore in Anglia quidam ſæviebat morbus vulgo *Anglicus Sudor* dictus, cujus tanta erat violentia, ut eodem correpti intra viginti quatuor horarum ſpatium vivis eriperentur, hocque anno Anglia quam plurimis, aſſiduisque funeribus exhauriretur. Eadem hæc contagio Suffolciæ Ducem, qui Caroli Brandoni, atque uxoris ſecundis nuptiis iſti junctæ Filius erat, abſumpſerat, & defuncto quidem ſucceſſerat ejus Frater: aſt eo etiam biduo poſt eadem infirmitate extincto, Suffolciæ Ducis titulus gemino hoc fato vacabat. Hæc conſiderans Varvicenſis Comes eundem titulum Dorſeto Joannæ Grayæ Patri attribuere, huic vero in Maritum deſtinare ſtatuit Filium ſuum, eo fine, ut hoc pacto ad eum Regni diadema devolveretur, ſi forte Eduardus, qui aliunde infirma valetudine utebatur, fatis fungeretur.

§. VIII.

§. VIII.

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Actum de connubio inter Eduardum Regem, & quamdam Galliarum Regis Filiam.

Interea de desponsando Eduardo Rege agebatur, eaque consilia vel maxime Varvicensis Comitis conatibus adversa erant: ast quorumdam fert opinio, quod Proceres ejusmodi propositionibus juvenem Regem nonnisi divertere voluerint, re tamen ipsa intenderint, ut ipse postmodum Elisabetham Henrici II. Franciæ Regis Filiam duceret: quinimo hujus rei negotium unacum Periscelidis Ordinis insignibus, quibus Regem Eduardus honorabat, Northantoniæ Marchioni demandatur, qui etiam in Franciam contendit, eum que comitabantur Vigornienſis, Ruthlandienſis, & Ormondianus Comites aliique quamplurimi Nobiles, præcipue vero Helienſis Episcopus, qui Sponsam a Rege petere jubebatur. Eo tempore Henricus II. Castro-Priantii agebat, Angliæ autem Oratores, ubi Nannetes pervenerant, inde ad Regis Aulam deducebantur, ac præprimis Northantoniæ Marchio utpote Legationis caput, Equestris Ordinis torquem Regi offerebat, & postea Helienſis Episcopus hæc subjunxit: „Huc adveni-

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

„mus, ut ambo Regna ipso etiam connubii vinculo arctius adhuc conjungamus.„ Ad hæc respondit Cardinalis Lotharingius: Rex vero quosdam nominavit Deputatos, qui de matrimonii conditionibus cum Legatis agerent: Igitur utrinque conventum, quod Regis Filia dotis nomine bis centum aureorum millia afferret, matrimonium vero *per verba de præsenti* necdum contraheretur, nisi evoluto Mense, postquam Sponsa duodecimum ætatis suæ annum attigerit. Ergo hæc pacta die decima nona Julii Andegavi firmantur, eorum vero executionem solus Eduardi obitus præpediebat, nam hic anno post firmatum fœdus nondum elapso rebus humanis valedixerat.

§. IX.

Varvicensis Comes Sommersetо Duci exitium machinatus.

Thu l. 8. hoc anno Burnet. hist. ref. l. 1. tom. 2. p. 271. Sleid. comm. l. 23. p. 848.

Rege adhuc vivente in Sommersetі Ducis vitam insidiæ struebantur, nam hic olim erat Regni Protector: Varvicensis vero Comes tam potentem æmulum invido prorsus animo ferebat, veritus, ne ipse rursus Regis gratiam sibi conciliaret: nec vanus erat Comitis timor; quippe Sommersetus pristinam, qua antea fulgebat, dignitatem recuperare totis viribus adlaborabat, imo

imo ipse Eduardus, cujus Avunculus erat, semper adhuc magnam de illo existimationem conservabat, eumque persæpe publicis benevolentiæ signis usque adeo honorabat, ut illum Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo e carcere liberari juberet: ut autem eundem quoque Varvicensi Comiti, quem Rex Northumbriæ Ducem nuper creaverat, conciliaret, proposuit nuptias inter Ducis filium, ac Protectoris Filiam ineundas: verum hæc ipsa reconciliatio infirmo prorsus consistebat pede; quippe Varvicensis nullum non movebat lapidem, ut gravem Regis indignationem in æmuli sui caput accerseret. Valuit etiam successus; studiose enim cunctas illum vexandi occasiones quærebat, ut tandem illum de commisso quodam errore, ac delicto accusare posset: cum autem Sommersetus ægerrime ferret, se singulis ferme diebus novis exponi insultibus eo adhuc atrocioribus, quo studiosius ad illum irritandum fuissent excogitati, hinc sub officiosæ salutationis obtentu Northumbriæ Ducem adire, eumque trucidare statuit. Ergo ad ejus ædes accedit occulta lorica tectus, multisque armatis stipatus, quos in proximo cubiculo subsistere jusserat: cum vero ad Ducem lecto adhuc decumbentem sum-

Sæc. XVI. A.C. 1551.

Sæcul. XVI A.C. 1551.

ma amoris, ac benevolentiæ significatione introduceretur, Sommersetus aliunde Vir primævo naturæ vitio timidus, mox pœnitentia ductus, quod destinaverat, exequi abhorruit, indeque re infecta discessit: dum vero a quodam suo Amico, cui abs dubio suum conceptæ necis consilium manifestaverat, prodebatur, mox Rege assentiente, Judicibus traditur, ac die decima septima Octobris captus unacum pluribus aliis, qui hujus sceleris conscii accusabantur, in Londinensem turrim abstrahitur. Altera die etiam Duciſſa ejus Conjux unacum duabus Nobilibus Matronis, quæ ei ab obsequio erant, pariter comprehenduntur, ac paulo post Arondelius Comes, necnon Pagetus idem quoque fatum subire cogebantur. Denique Sommersetus audito Palmeri amici sui testimonio die prima Decembris coram Regni Paribus comparere jubebatur.

§. X.

Sommersetus Dux capitis sententia damnatus.

Rapin. Thoiras hist. d'Angl. t. 6. l. 16. dans cette annee p. 64.

Porro accusationum capita ad tria duntaxat redigebantur, inter quæ tamen nulla omnino mentio fuit facta de eo, quod is Northumbriæ ducem occidendi consilium cepisset: nam accusabatur.

sabatur. I. Quod Regem suæ potestati subiicere, totiusque regni administrationem sibi vendicare fuerit molitus. II. Nortumbriæ Ducem per Viros armatos capiendi, atque in vincula coniiciendi propositum conceperit. III. Londini seditionem concitandi consilia foverit. Ceterum Sommersetus circa primum, ac tertium accusationis articulum egregie suam vindicabat innocentiam, secundum vero caput penitus non diffitebatur, asserens, quod quibusdam verbis incautius prolatis suspicandi ansam præbuerit, perinde acsi perversa in Nortumbriæ Ducem, Nortantoniæ Marchionem, & Pembrockii Comitem machinaretur consilia. Hac confessione facta Regni Pares unanimi suffragio declarabant, quod Dux læsæ quidem Majestatis reus non esset, ob crimen tamen feloniæ (*) eum capite plectendum censerent, abs dubio cuidam innixi legi jam antea regnante Henrico VII. latæ, qua constitutum erat, *ut si quis aliquem ex Regio Senatu* Sæcul. XVI. A.C. 1551.

(*) Burnetus l. c. p. 273. affirmat, quod hic terminus Anglis omnino sit proprius, eoque significentur crimina capitalia, quæ de posteris ad posteros transire censentur, ac mortis supplicio eluuntur.

Sæcul. XVI A. C. 1551.

occidendi consilium cepisse deprehenderetur quamvis rem non perfeciisset, feloniæ reus declararetur. Cæterum hæc eadem lex, quæ forte nunquam executioni fuit data, plus justo & quidem contra Ducem, Regni Parem, regisque Avunculum ab hisce Judicibus fuerat extensa; nam non deerant, qui Sommersetum Ducem mortis reum esse Eduardo persuadebant, quapropter securi percutiendus decernitur, quæ tamen sententia nonnisi vigesima secunda Januarii anno sequenti effectui data fuit.

§. XI.

Concordia inter Scotiæ Viduam Reginam, & Pro-Regem.

Thuan. l. 8. n. 7.

Interea Scotiæ Regnum ob pacem utrinque firmatam solida tranquillitate fruebatur, atque ipsa etiam Maria Regina Vidua, postquam integro anno in Galliis hærens rebus suis, quantum valuit, ibidem prospexerat, rursus in patriam suam revertebatur, universamque Angliam prætervecta secum Henricum Clutinium de Oisello Franciæ Oratorem sibi percarum, ac alioquin acris ingenii virum ducebat, tandemque appulsa, ac Proregem, qui cuilibet jus suum redditurus varias Regni Provincias peragrabat, secuta eum sollicitare

tare cœpit, ut sese imperio abdicaret, idque, ut eo facilius illi persuaderet, eidem clam significari jussit, quod Regina jamjam adulta eum tandem ad reddendas administrationis suæ rationes adigere statuisset: Ut igitur Prorex suam, suorumque securitatem tutam redderet, in has conditiones cum Regina convenit I. Regina caveat, ut ea, quæcunque e defuncti Regis bonis usurpaverat, a Gallis ipsi condonentur. II. Eadem ipsum immunem a rationibus tutelæ reddendis præstaret. III. ab eo duntaxat juramentum exigeretur, quod ex reditibus illis, qui adhuc exstant, tantummodo reddat. Initis hisce pactis Prorex viciſſim Castri-Eraldi in Pictavia Ducis titulo donatus est, adjecta duodecim millium librarum pensione. Præterea huic foederi ista adhuc addebatur conditio, vi cujus, si Regina sine liberis decederet, ipse proximus hæres decerneretur. Porro hæc pacta postmodum in Galliis confirmabant juvenis Regina, ejusque Curatores, qui erant Henricus Rex, Guisiæ Dux, & Cardinalis Lotharingius ejusdem frater, quos Regina e Matris suæ sententia ad id nominaverat. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Nihilominus Jacobus Hamilton Araniæ Comes, ac Scotiæ Prorex cum

Sæc. XVI. A.C. 1551.

administrationis suæ finem instare cerneret, ad solitam animi sui inconstantiam relabebatur; cum enim considerraret, quam periculosum esset, si a suprema auctoritate, in qua suis vexationibus plurimorum invidiam sibi accerserat, ad vitam privatam redigeretur, ac multorum injuriis, necnon ob illata damna justæ eorum vindictæ exponeretur, hinc modo ad differendam promissi sui executionem obtentus quærere, morasque nectere, modo palam etiam profiteri cœperat, quod regni administrationem dimittere nollet, cum Regina nondum duodecimum ætatis suæ annum expleviſſet. Insuper Prorex, ne datæ fidei staret, vehementer urgebatur ab Archiepiscopo Sanct Andreano, spurio suo fratre, qui Proregem pro suo arbitrio moderabatur, nulloque pacto permittebat, ut is sese dignitate sua abdicaret: quapropter elusis Gallorum sollicitationibus, atque insuperhabitis comminationibus, quibus pensionis nuper eidem in Franciæ Regno constitutæ jactura intentabatur, Prorex tanta vi, ac pertinacia suo institit proposito, ut Regina Vidua Sterlinum secederet, ac Proregem ferme solum relinqueret, quod sane manifestum erat inditium, omnium animos ab eo esse alienos: quo-

quocirca & ipse paulo post ultro conditiones acceptare compellebatur. Sæc. XVI. A.C. 1551.

§. XII.

Camajanus pro exploranda Cæsaris mente a Papa ablegatus.

Hæc dum interim gerebantur, summus Pontifex bellum pertæsus Verallum Cardinalem tanquam Sedis Apostolicæ Legatum in Franciam decrevit, ut Pontificem inter, & Henricum II. Regem dissidia circa Parmensem Ducatum componeret. Legato igitur in Gallias abeunte interea Papa Carpium Cardinalem pariter Legatum ad Cæsarem misit, ut illum de consiliis cum Henrico II. agitandis certiorem redderet; ad omnem autem siniſtræ suspicionis ansam Carolo V. præripiendam, jam antea Camajanum suum Nuntium præmiserat, ut mandata Verallo data Cæsari exhiberet, notumque faceret, quod huic eidem Legato a Papa disertis verbis injunctum fuisset, ut nullum omnino concordiæ pactum acceptaret, nisi prius Octavius Farnesius Parmensis Ducatus possessionem abdicasset. Insuper Camajano præcipiebatur, ut Cæsari hujus Legationis causſam exponeret, eique significaret, quod illa unice ideo fuisset decreta, ut Pontifex paternum suum affectum Regi *Pallav. l. 13. c. 1. n. 7.*

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

testaretur, quamvis exiguam prosperi successus spem exinde sibi polliceretur, ob alienatum Regis animum: Præterea Camajanus erat jussus Cæsari indicare, quod Pontifex ad repulsam, quam ferme certo se laturum opinabatur, bellum pro viribus prosequi firmiter statuisset ab ipsamet vero Cæsarea Majestate sua juxta invictum ejusdem Zelum ad tuendam caussæ æquitatem validas suppetias sibi promitteret.

Cum vero summus Pontifex gravi corriperetur morbo, ac proin Camajani iter differre oporteret, mox consilia fuere mutata. Equidem Papa Bononiam contendere decreverat, eo fine, ut bello magis vicinus esset, ac Synodum protegere posset; ipsus enim Concilio interesse statuerat, ut cum Cæsare tum Oeniponti agente conferre, ac de rebus Ecclesiæ bonum concernentibus cum eo deliberare valeret: verum eoquod ex sparsis de turcica classe rumoribus ingens terror Romanam urbem invaderet, visum est Pontifici, quod haud congrueret a Regia sua abesse, cum ejus præsentia oppido esset necessaria, ut cives suos animaret, cunctisque prospiceret periculis. Nihilominus tandem Camajanus Roma discessit, quem etiam Cæsar cum ingenti lætitia excepit, eique significavit, quod ipsus quo-

Pallav. l. 13. c. 1. n. 7.

quoque, si Papa Bononiam pergere decerneret, eo venire haud cunctaretur, ut cum illo colloquendi copiam habere posset; de cetero autem Verralli legationem in Gallias sibi pergratam nec ullo pacto suspectam dicebat, cum & ipse non minori, quam ceteri ardore pacem exoptet. Porro cum Cardinalis Carpius quartana febri detineretur, evanuit ipsius ad Cæsarem legatio, Verallus vero, qui jamjam in Franciam lentis itineribus pergens, usque dum de Cæsaris voluntate constaret, in via subsistere jubebatur, tandem Mense Decembri ad Henricum Galliarum Regem pervenit, eumque die decima tertia ejusdem Mensis Fontis-bellaquei salutavit. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. XIII.

Verralli Legati ingressus in urbem Parisinam, ejusque mandata Parlamenti tabulis inserta.

Evolutis aliquot diebus Verallus publice Parisinam Urbem solemni pompa ingrediebatur, ibidem pro more ab omnibus Ordinibus exceptus: cum vero ejus mandata unacum Regio diplomate ad Senatum deferrentur, illa tabulis fuere inserta appositis iisdem conditionibus, quæ olim eisdem Ambasii, Gusierii, Pratensis, Farnesii, Sa-

Thuanus hist. lib. 8. Spond. in annal hoc anno n. 20.

Sæcul. XVI. A.C. 1551. Sadoleti & Sancti Georgii Cardinalium mandatis adiiciebantur, additum tamen insuper, ne Legatus munus suum per alios, sed duntaxat per se ipsum in Galliis exerceret, nec dignitates Episcopalibus minores in Ecclesiis Cathedralibus, atque etiam in Collegialibus, in quibus formula capitis: *Qua propter*, servatur, cuiquam conferat, nec Canonicos, ne de collegiorum quidem consensu, spe in futurum gratiæ obtinendæ, creet, nihilque faciat, quod sanctis decretis, pactis, juribus, privilegiis, ac prærogativis regiis, immunitatibus, & libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, & publicarum regni Scholarum edictis, constitutionibus regiis, & Senatus consultis, ac nominatim edictis, quæ *parvas datas* vocant, de quibus infra sermo redibit, vel iis quæ Notarios Ecclesiasticos spectant, aut deroget, vel præjudicet, easque conditiones manu propria subscriptas, & in Curiæ acta referendas, impleturum se Regi cavere teneatur. Id actum est in Senatu exeunte anno die vigesima quarta Decembris.

§. XIV.

Clericorum querelæ contra edictum Tolosanum.

Eo-

Eodem anno Galliarum Regi, qui tum Andegavi agebat, die octava Junii exponebatur, quod peſſima conſuetudo invaluiſſet, vi cujus in venditionum contractibus rerum pretia duntaxat aureis perſolvenda taxarentur, ſicque aurum omne ex Francia occultis exterorum Mercatorum artibus ſenſim exportaretur: eapropter ſancitum, ut pretia in poſterum in contractibus non aureis, ſed unice libris Francicis æſtimarentur. Præterea Senatus ante triennium die vigeſima ſeptima Octobris edictum promulgaverat, quo impudicitia Sacerdotum gravibus admodum, & ignominioſis pœnis „coercebatur, regiis magi„ſtratibus poteſtate facta in eos animad„vertendi, eoquod Judices Eccleſiaſti„ci conniuere, & hujusmodi criminum „caſtigationem negligere dicerentur„. Hanc rem ordo Sacer graviſſime tulit, ac querelis ab Epiſcopo Montalbanenſi de Senatus Curia ad Regem, qui tum Ambaſiæ erat, delatis tandem eo res perducta eſt, ut ſanctioris conſilii decreto edictum illud revocaretur, & tanquam contra Sanctos Canones & Eccleſiaſticorum privilegia factum induceretur, negotiumque daretur Altoclaro libellorum ſupplicum Magiſtro, ut decretum regium executioni mandaret, & injurias a Sacerdotibus acceptas publice

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Thu. l. c.

Sæc. XVI. A.C 1551.

lice farciret. Id quoque actum fuit hoc anno die vigesima nona Aprilis.

Nec eo contenti Ecclesiastici librum ediderunt, quo Senatus Tolosani auctoritatem contumeliosis dicteriis perstringebant, cui Joannes Masencalus Curiæ Princeps antiquæ gravitatis, & probitatis vir pro Senatus Curiæ defensione respondit, edito hanc in rem libello, quo aculeate, atque adeo acerbe in mores Sacerdotum invehitur, ut propterea a Theologis Parisiensibus hic liber publica censura anno sequenti damnaretur, quinimo illius Auctor abs dubio famæ discrimen subiisset, nisi eum amplitudo sua, & integritatis opinio a calumniæ morsibus vindicasset.

§. XV.

Congregatio Generalis post Sessionem XIV. Tridenti habita.

Sarpius hist. Trid. l. 4. p. 342. Pallav. l. 12. c. 15. n. 1. & 2.

Postquam decima quarta Synodi Sessio die vigesima quinta Novembris fuisset celebrata, Patrum studia eo vel maxime erant intenta, ut capita, quæ in proxima Sessione ad diem vigesimam quintam Januarij indicta definirentur, mature prius discuti possent: Altera autem die vigesima sexta Novembris generalis habebatur conventus, in quo actum est *de Missæ Sacrificio*, de Com-

Communione calicis, & parvulorum, & quamvis decreta jam essent confecta in Sessione illa, quæ quidem fuit secunda die Octobris indicta, sed tum dilata, visum tamen Synodo, novam denuo pertractationem ordiri, perinde acsi præsentes articuli quidem propositi, non autem decisi, minus vero in Sessionibus unanimi suffragio recepti, atque approbati fuissent. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

§. XVI.

Canones circa Missæ Sacrificium propositi.

Postea ex Patribus nonnulli designabantur, qui articulos ad futuras disceptationes colligerent, iique præprimis proponebant septem, de quibus bis quotidie disputatum. Postea alii deputabantur Patres, qui decreta conficerent, erantque isti Zagabriæ, quæ Croatiæ est Metropolis, Episcopus, Ferdinandi Romanorum Regis Orator, Julius Phlugius Episcopus Numburgensis, ac præprimis Colonienſis Archiepiscopus, atque Elector. Porro hæc discussio usque ad Dominicæ Nativitatis Festa protrahebatur, ac tum tredecim conficiebantur Canones, quibus tanquam hæretici condemnabantur omnes, qui Missam nec verum esse Sacrifi- *P. Nic. Pf. pag. 278.*

Sæc. XVI. A.C. 1551.

crificium, nec vivis, aut defunctis prodesse afferunt, vel Missas, ut vocant, privatas, nec non ritus in Ecclesia Romana usitatos reijciunt. Post proposita hæc anathemata quatuor condebantur Doctrinæ capita, quorum primo decernebatur, quod Sacerdotes in Missa verum Sacrificium a Christo Domino institutum offerant. Alterum hujus Sacrificii necessitatem explicabat, illudque cruento Crucis Sacrificio quodammodo simile declarabat. Tertium agebat de utilitate, & applicatione ejusdem Sacrificii. Quartum concernebat Missæ ritus. Verum de hisce articulis in duabus proximis Sessionibus nihil fuerat definitum, sed tota res ad Sessiones Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo secundo celebratas fuit remissa, cum Pius IV. Papa Ecclesiam regeret, ac Synodum rursus prosequeretur.

§. XVII.

Wirtembergenses Legati cum Tridentino Cardinale agentes.

Sleid. l. 23. p. 836.

Cum jam antea, ut supra memoravimus, Wirtembergici Ducis Oratores datis ad Dominum suum literis, quam agendi rationem in Synodo tenerent, scisciti fuissent, tandem ipsis a Du

Duce in mandatis dabatur, ut doctrinæ suæ confessionem publice exhiberent, ac quosdam Theologos dicerent esse venturos, qui copiosius omnia explicare parati essent, dummodo juxta Basileensis decreti normam Bohemis traditam ipsis quoque publicæ securitatis literæ concederentur. Acceptis hisce mandatis Oratores, absente Comite Montfortio Madrucium Cardinalem, ac Tridentinum Episcopum conveniunt, ejusque patrocinium implorant, ut tuto demandatæ potestatis literas exhibere, atque ad Synodi consessum admitti possent. Annuit Cardinalis, eos tamen admonens, quod præprimis ea, quæ proponere vellent, prius Legato declarari oporteret; cum hic mos circa omnes Legatos hucusque fuisset observatus, ac per illum specialiter fuisset cautum propter tumultus, quos Amiotus Bellosanensis Abbas in Synodo suscitavit, cum præter omnem expectationem in Concilio comparens Galliarum Regis nomine contra Synodum reclamaret. (*) Huic conditioni absque ulla

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

(*) Quam subleſta fide Continuator hæc ex Sleidano a ſe allegato deprompſerit, haud clarius patere poteſt, quam ex ipſis hujus Scriptoris verbis, quæ huc referre cogor:

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

ulla difficultate ſeſe ſubmittebant Oratores, ſuasque literas Cardinali porrigebant, eidem exponentes, quod eo fine huc adveniſſent, ut ſuis Theologis eo modo, quo olim Baſileenſibus, caveri

---

Wirtembergici Oratores, ſimul ac Tridentum venerunt, quod fuit ad exitum fere Octobris, Montfortum Comitem adeunt, ſuæque legationis fidem, exhibito diplomate, faciunt, ac ſui Principis nomine velle quædam in Concilio proponere demonſtrant. Ille, per colloquium eo ſpectabat, ut legatum pontificium putaret conveniendum: ipſi vero, ſi quid cum eo communicaſſent, eo pertinere videbant, quaſi cognoſcendi jus, & authoritatem ei præcipuam tribuerent, in quo præjudicium, atque diſpendium inesſe videbant: abſtinent igitur, & datis ad Principem literis, quid in eo fieri vellet, exſpectant.

Ergone adeo inſigne erat facinus Amioti proteſtatio, ut ad totius Nationis gloriam illam præter omnem Hiſtoriæ fidem iterato obtrudere neceſſe ſit? Cur ergo Continuator tantopere Concilii Tridentini celebrationem urgeri voluit, cur Pontifices falſo incuſat, quod illius celebrationem, licet pro univerſalis Eccleſiæ bono adeo neceſſariam retardaverint, ſi nunc gloriatur, quod etiam Catholici adverſus illud reclamaverint, ejusque decreta non acceptarint?

veri rogarent, nec non fidei confessionem Synodo exhibere ipsis injunctum esset, ut eam Episcopi pro temporis opportunitate discuterent, ac unacum Protestantium Theologis hac securitate munitis, necnon proxime venturis conferre possent. Sæcul. XVI. A.C 1551.

§. XVIII.

Legati responsum ad Cardinalem Tridentinum circa hosce Oratores.

Hac super re Tridentinus Cardinalis cum Legato conferebat, hic vero eidem mandata, quæ ipsi nuper Pontifex circa Protestantium postulata transmiserat, exhibuit, atque inter cetera eidem hæc exposuit: „Haud toleran„dum est, quod Sectæ suæ professionem „exhibere ipsis concedatur, minus ve„ro permittendum, ut illam etiam pro„pugnare audeant; nunquam enim al„tercationibus finis imponi posset: suf„ficit igitur, quod Patres doctrinam in „Lutheri libris contentam sedulo exa„minent, illamque, si fidei Catholicæ „adversam deprehenderint, condem„nent: si vero aliqua dubia Protestan„tes proponere voluerint, id etiam o„mnino eisdem erit integrum, dummo„do modeste, ac circumspecte agant, „ac Synodi doctrinam, & monita do-

Sæcul. XVI. A C 1551.

„cili animo excipere parati sint : porro „id, quod promissæ securitatis literas „attinet, res prorsus hucusque vix au„dita est, quod fidei ab ipsa Synodo „ipsis jamjam datæ sidere dubitent, un„de novas ejusmodi literas, absque „Concilii contemptu, ac injuria exige„re haud valent.

Accepto hoc responso Wirtembergici Oratores paucis post diebus Francicum Toletanum, alterum Caroli V. pro hæreditariis Hispanici Regni ditionibus Legatum convenerunt, eumque impense rogarunt, ut sua, qua valeret, auctoritate Synodum eo inclinaret, quatenus eorum mandata, ac propositiones exciperet. Hanc in rem Toletanus cum Legato conferebat : verum eidem haud aliud responsum quam nuper Cardinali Tridentino, datum ipsis Oratoribus referendum impetrare valuit; quapropter Toletano non aliud supererat medium, nisi ut ad nectendas moras opportunos prætextus, atque excusationes quæreret. (*)

§. XIX.

(*) Adeo dubia est hujus relationis fides, ut ipse Continuator nullum illius testem allegare ausus fuerit.

§. XIX.

Sæc. XVI. A.C. 1551.

Argentinæ, aliarumque Proteſtantium Urbium Oratores Guilielmum Pictavium convenientes.

Cum vero colloquiis cum Cardinale Madrutio, & Toletano habitis minus proſper adſpiraret ſucceſſus, inde Argentinenſium, ac quatuor Proteſtantium Imperii Urbium, nempe Eslingenſis, Ravenſpurgenſis, Roeithlinganæ, Bibracenſis, imo & Lindavienſis Deputati concludebant, omnino conveniendum eſſe Guilielmum Pictavium tertium pro Belgii Provinciis Caroli V. Legatum. Hic ne in easdem cum Cardinale, ac Toletano difficultates incurreret, demandatæ poteſtatis literas, quas Deputati afferebant, ad Cæſarem transmittendas recepit, eosque rogavit, ut paucis adhuc diebus expectare vellent, donec ex Cæſaris aula reſponſum afferretur: Pictavius vero in ſuis literis Imperatori hæc exponebat: „Legati repugnantia, „qua Proteſtantes excipere cunctatur, „Cæſarei nominis dignitati derogat, „cum Sacra ſua Majeſtas illis fidem de„diſſet, eos in Synodo perbenigne ex„ceptum iri; ex hac inſuper repulſa „Proteſtantibus tam de ſua Majeſtate, „quam de Synodo querendi anſa, ac

Sæcul. XVI A.C. 1551.

„ſuſpicandi occaſio præbetur, perinde „acſi non jam pro amicis, ſed potius „pro mancipiis habendi eſſent, id vero „tam Concilii, quam Cæſaris honori „minime convenit„ Verum Cæſar, cum Pontificis æque, ac Concilii favorem conſervare rebus ſuis oppido neceſſarium duceret, hæc monita flocci habens id unice in reſponſis dabat: „do„nec Mauritij Saxoniæ Electoris Ora„tores advenerint, Wirtembergicos, „ceterosque Legatos benigne excipia„tis, ſinguli vero Proteſtantes ſibi per„ſuaſum habeant, eos ſuo tempore au„diendos.

Sarpius l. 4. pag. 343
Sleid. comm. l. 23 p. 835.
Pallav. l. 12. c. 15. n. 2.

§. XX.

Maximilianus Romanorum Regis Filius Tridentum veniens.

Sleidan. l. 23. p. 842.
Pall. cap. 15. n. 3.

Ceterum inter rationes, ob quas Synodi Patres omnibus Proteſtantium poſtulatis cedere differebant, haud infima erat, quod ultro ad mitiora deſcenſuri ſperarentur, ope, ac miniſterio Maximiliani Principis, qui Bohemiæ Rex, ac Ferdinandi Romanorum Regis Filius erat. Hujus adventus jam dudum expectabatur, tandem vero die decima tertia Decembris unacum Maria Auſtriaca uxore ſua, Caroli V. Cæſaris Filia, ſuisque liberis Tridentum pervenit.

venit. Ingrediebatur urbem cum ingenti, ac magnifica prorsus pompa, eidemque Legatus, duo Nuntij, Præsules tam Itali, quam Hispani præter nonnullos Germaniæ Prælatos quinquaginta ferme passus extra urbem obviam procedebant: non tamen ibi aderant S. R. I. Electores, qui eundem officiose salutaturi ad ejus Palatium accesserant: Igitur Princeps medius Legatum inter & Cardinalem ibat, quem Regina in lectica sequebatur, ambo vero in Cardinalis Palatio diversabantur. Altera post adventum die Joannes Gropperus contra Lutheri Sectatores disputans graviter in Melanchtonem, & Bucerum, licet mortuum, invehebatur: hac autem de re Sleidanus Argentinensium Deputatus cum Pictavio Oratore conferens querebatur, qui eidem hæc respondit: „invitis Synodi Patribus hæc fiunt, ac eorum, „Cæsarisque menti adversantur; hi enim potius desiderant, ut veritas per „lenitatis, ac moderationis viam quæratur, ac nemini ulla offensionis causa „præbeatur„ (*) Pariter Protestantes

Sæc. XVI. A.C. 1551.

(*) Hæc Continuator ex Sleidano deprompsit, qui tamen Continuatore magis ingenuus, candide fassus est, quod hi Catholici

Sæcul. XVI. A. C. 1551.

apud Maximilianum Principem, quod ad Legati alloquium non fuerint admissi, querebantur, rogabantque, ut eorum causſam in se susciperet: Verum Maximilianus illos ad patientiam adhortatus se illorum negotia apud Cæsarem Patruum suum promoturum spospondit, ac denique post tridui moram re infecta Tridento discessit.

§. XXI.

Moguntinus, ac Trevirensis Electores a Synodo discedere parati.

Memoir. de Vargas lettre de D. Fr. de Tolede a l'Eveque d'Arras du 20. Dec. pag. 310. Sleid. l. 23. pag. 845.

Sub idem tempus quosdam tumultus in Germania fuisse suscitatos spargebatur, quo rumore excitati Moguntinus, ac Trevirensis Electores Synodum relinquere, ac in patriam reverti statuebant. „Divulgata tam inopini discessus fama, ut inquit Franciscus Tole„tanus in sua ad Episcopum Atrebaten„sem epistola, ingentes in urbe tumul„tus, curasque excitat. Ea, quæ au„dio, & ab aliis referri intelligo, ti„morem mihi incutiunt, ne alii præsen„ti rerum vicissitudine abutendi occa„sionem

ci Doctores, *adversariorum exemplo lacessiti forsitan id fecerint, ac Lutheri Sectatores multis nunc annis in hoc disputandi genere debacchati fuerint.*

„sionem sumant, atque alios adhuc ad „sua revertendi prætextus quærant: in- „viti enim ad Synodum accesserunt, ac „non sine repugnantia ibidem persistunt: „Ast sive abierint, sive permanserint, „semper tanti momenti res agitatur, ut „Sacra sua Majestas Cæsarea abs dubio „omni malo sit prospectura, brevique „nobis hac super re responsum datura. „Legatus quoque Nuntium ad Papam de- „crevit, qui præsentem tumultum ab E- „lectoribus suscitatum eidem significaret: „Ast meo judicio nec Papa, nec ejus „Ministri horum Electorum discessum æ- „gre ferrent. Verum in hoc suo judicio hic Legatus multum errabat; quippe Pontifex mox datis ad utrumque Electorem literis illos impense rogabat, quatenus Tridenti persistere vellent. Scripsit Papa hanc epistolam die vigesima quarta Decembris, nec minus Imperator misso ad Franciscum Toletanum diplomate eidem injunxit, ut hosce Electores a suo proposito avertere toto conatu adlaboraret. Ceterum nil aliud hanc in rem exstat præter mandati a Cæsarea Majestate sua Toletano dati literas utrique Electori tradendas. Dabantur illæ Oeniponti eadem die, qua prior Franciscí Toletani epistola ad Atrebatensem Episcopum erat perscripta. Porro Cæsaris epistolæ erat

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

Sæcul. XVI A.C 1551.

hic tenor: „Electoribus Moguntino, & „Trevirensi Carolus &c. Venerabilis „Princeps, noster Avunculus Charis„simus &c. Injunximus Charissimo no„stro Francisco Toletano Legato nostro, „atque ad Tridentinum Concilium De„putato, ut nostro nomine iis de re„bus, quæ ab eo oretenus percipietis, „vobiscum ageret; quapropter vos hor„tamur, ut omnibus, quæ vobis nostro „nomine exponet, fidem adhibeatis, „sitisque persuasi, quod hac in re no„stram adimpleatis voluntatem, rem„que nobis gratissimam facturi sitis„. Datum Oeniponti die vigesima Decembris Anno Christi millesimo quingentesimo primo, Imperij nostri trigesimo primo.

§. XXII.

Diploma Pontificis hosce Electores Tridenti permanere jubentis.

Nicol. Psalm. act. Conc. Trid. p. 281.

Pontifex in suo diplomate hæc significabat: *Venerabiles Fratres salutem, & Apostolicam benedictionem. Magnam nuper molestiam nobis attulerunt literæ dilecti filii Marcelli, Cardinalis Crescentii, Legati nostri, & venerabilium Fratrum Prælatorum Sacro Oecumenico Concilio præsidentium, per quas certiores facti sumus novos quosdam motus in finitimis fraterni-*

Sæcul. XVI. A.C. 1551.

ternitatum Ecclesiarum vestrarum locis concitatos, ex quibus tam & aliæ Ecclesiæ detrimentis, & calamitatibus non mediocribus affectæ fuerunt, & in ipsos Moguntinenses, & Trevirenses grave immineat periculum: in tanta tamen, ac inopinata re, ea nobis occurrit consolatio, quod charissimus in Christo Filius noster Carolus, Romanorum Imperator semper Augustus Unus omnium tam nostra, quam Patrum memoria maximus, & potentissimus hanc causam non solum communem, sed etiam propriam existimare debeat, & ejus opibus, consilio, & authoritate, facile hujusmodi tumultus sedari, & extinqui posse speremus. Ad quam curam eum in vos cogitationes suas conversurum minime dubitamus, cum ut nobilissimæ illius regionis incolumitati consulat, tum ut suo ipsius Imperio hanc tam seditiosarum factionum pestem arceat, quod illi haud quaquam difficile fore arbitramur, cum illam nefariam tumultuariorum militum manum nulla recta ratione subnixam furendi ansam sumere intelligamus: quare per se ipsam delapsuram, & ejus omnes conatus brevi in irritum casuros facile, ut credamus, adducimur.

Vos quidem Fratres, cum ex eisdem literis acceperimus in animo habuisse, isthinc discedere, ut Ecclesiis vestris opem ferretis, talem divina adjuvante Clementia earum Seditionum exitum fore confidimus, ut ipsis etiam

Sæc. XVI A.C. 1551

etiam spretis Tridenti maneatis Dei operi insistentes, ad quod vos magnopere hortamur; & quoniam Concilium Oecumenicum vestra inprimis præsentia, & authoritate prosperos usque huc habuit progressus, pro singulari prudentia, & pietate vestra, cogitetis velim, ne ipsius Concilii tam exoptati omnibus nationibus, & ab ipsa præcipue germania efflagitati, & in quo orthodoxæ religionis, atque otii, & tranquillitatis universæ reipublicæ Christianæ stabiliendæ spes certissima reposita esse debet, caussam deseratis: neque enim dubitandum est, quin ex vestro discessu, tam sanctum, tam salutare, tam necessarium opus quodammodo titubare incipiat, cum vester adventus ei tantum attulerit adjumenti. Atque ut eo libentius permaneatis, & Concilii ipsius acta securiore animo prosequamini, illud sciatis volumus, ad omnem periculi metum funditus tollendum (quod facere neque ante unquam defuimus) in præsentia nihil a nobis prætermitti, neque officij, neque sedulitatis, quo inter Christianos Principes pax, & gratia reconcilietur. Immensa Dei præpotentis benignitate, ac misericordia, cum in ejus manu sint ipsa Regum corda, & Concilia, brevi successurum confidimus, quam ob rem si (ut nobis persuademus) fraternitates vestræ publicam Christi Redemptoris nostri, & Religionis Catholicæ caussam, quibuscunque privatis vestris rationibus, qui-

quibus etiam absentes ipso præsertim Cæsare adjuvante prospicere poteritis, potiorem duxeritis, præterquam quod & ipsius Dei gratiam promerebuntur, nobis etiam, qui vos paterne diligimus, vestrumque honorem quantum cum Deo poterimus, augere cupimus, plurimum satisfacietis.

Sæc. XVI. A.C. 155[illegible].

§. XXIII.

Congregatio pro discutiendis articulis de Sacramento Ordinis habita.

Peractis Nativitatis Dominicæ solemniis generalis habebatur Patrum congregatio, in qua de Sacramento Ordinis agendi modus discutiebatur. Hanc in rem Veronensis Episcopus ex Præsidibus unus ita perorabat: Equidem circa Sacramenta tam in Theologorum quorumdam doctrina, quam in solito illa administrandi, vel recipiendi modo quædam occurrunt emendanda, verum in Sacramento Ordinis ingens sese pandit Oceanus. Hoc idem postea alii exaggerabant Patres, (*) demum que

Nicol. Psal. l. c. p. 279.

(*) Hæc Continuator non ex Nicolao Psalmæo, quem allegat, sed ex suo Sarpio, quem tamen citare erubescit, defloravit: Hic autem hæc duntaxat profert: *ingenue professus*

Sæcul XVI. A.C. 1551.

que sancitum, ut ordo jam antea præscriptus servaretur, ac primo articuli ex Lutheri doctrina decerpti proponerentur, ut contra eos Capita, ac Canones confici possent, postea vero de corruptelis ageretur. Hi itaque articuli ad sex redigebantur, quorum primus erat: *Ordo non est Sacramentum, sed ritus quidam eligendi, & constituendi ministros verbi, & Sacramentorum, immo quod Ordo Sacramentum sit, figmentum est humanum excogitatum ab illis rerum Ecclesiasticarum imperitis.*

II. Ordo non est Sacramentum, nec infimi, & medii Ordines velut gradus quidam tendunt in Sacerdotii ordinem.

III. Nulla est Hierarchia Ecclesiastica, sed omnes Christiani ex æquo sunt Sacerdotes, & ad usum, seu executionem, opus est vocatione magistratus, & consensu populi. Et qui Sacerdos semel sit, is laicus rursus potest fieri.

IV. Non est in novo Testamento Sacerdotium visibile, & externum, neque potestas aliqua Spiritualis, sive ad conservandum Corpus, & Sanguinem Christi, sive ad offerendum, sive ad absolvendum coram Deo

fessus est Veronensis Nuntius ubique esse abusum aliquem emendationis egentem, hic vero esse abusuum oceanum, quos postea complures tragicis exclamationibus essent execrati.

Deo a peccatis, ſed officium tantum, & miniſterium prædicandi Evangelium, & ii, qui non prædicant, prorſus non ſunt Sacerdotes. Sæcul. XVI. A.C. 1551.

V. Unctio non ſolum non requiritur in Ordinum traditione, ſed eſt pernitioſa, & contemnenda, ſimiliter & omnes aliæ ceremoniæ, & per Ordinationem non confertur Spiritus Sanctus, proinde impertinenter Epiſcopi, cum ordinant, dicunt, accipite Spiritum Sanctum.

VI. Epiſcopi jure divino non ſunt inſtituti, neque presbyteris ſuperiores, neque habent jus ordinandi, aut ſi habent, id eſt illis commune cum presbyteris, Ordinationesque ab ipſis factæ ſine plebis conſenſu irritæ ſunt.

Poſtquam igitur præfati articuli fuerant examini ſubjecti, prout jamjam in aliis Congregationibus factum, denuo præcipiebatur, ut ſententiæ per Theologos dicendæ, deducantur (ut alias præſcriptum eſt) ex ſacris Paginis, traditionibus Apoſtolicis, Sacris, & approbatis Conciliis, ac Summorum Pontificum, & Sanctorum Patrum conſtitutionibus, nec non ex authoritatibus, & Eccleſiæ Catholicæ conſenſu &c.

Demum vero poſt longam, atque accuratam diſcuſſionem Patres circa Sacrificium Miſſæ tredecim, circa Sacramentum autem Ordinis octo condiderunt

Sæcul. XVI. A.C. 1551. derunt Canones, quibus confectis doctrinæ capita de necessitate, & Ordinis institutione, de externo, ac visibili Ecclesiæ Sacerdotio, de Hierarchia Ecclesiastica, & discrimine inter Episcopos, & Presbyteros conficiebant, eaque decreto de Sacrificio Missæ inferebant, ut præter Canones in proxima Sessione promulgarentur: id tamen effectui haud datum videtur.

§. XXIV.

Saxonici Electoris Oratores Tridentum venientes.

Sleid. comm. l. 23. p. 843. 646. Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo die septima Januarij Wolfius Colerus, & Leonardus Badehornus Juris consultus, amboMauritii Saxoniæ Electoris Legati Tridentum ingrediebantur. Horum adventu recreabantur Germaniæ Episcopi, præprimis vero Caroli V. Cæsaris Legati, necnon tres S. R. J. Electores tum Synodo præsentes, qui jam de Mauritio, cum pacis consilia sequeretur, nihil amplius eorum ditionibus pertimescendum credebant. Enimvero hic Princeps animum ad concordiam propensum simulabat, tamque piam præseferabat voluntatem, ut inde Electores omnem metum deponendi rationem habere

bere viderentur : quinimo ipse etiam Imperator ad sedandas eorum curas haud parum conferebat , cum literas ad illos daret hunc in modum conceptas : *malum , quod timetis, minus est, quam existimatis , & si quid est , paucorum rebellium , ac seditiosorum est conatus , quem major urbium pars improbat. De Mauritio quidem multa fuit etiam fama nunc aliquamdiu , quæ fortassis originem inde habet , quod illas copias , quæ post deditionem Magdeburgicam collectæ , damnum alicubi dederunt , ipse Mauritius duxisset antea. Ast hic idem , missis ad me literis non ita pridem, & legatis etiam , omne studium pollicetur : imo hoc ipso tempore , duo quidam ejus Legati cras hinc Tridentum ibunt , Concilii caussa : nuntiavit præterea Mauritius , se gravibus , & necessariis quibusdam de rebus ad me venturum, & certis indiciis cognovi , fore , ut hodie, vel cras ad summum Magdeburgo profectus , iter suscipiat : denique tam prolixe , & ample de suis officiis mihi pollicetur , ut nihil ab eo , nisi præclarum exspectare debeam , si modo fides ulla superest adhuc in rebus humanis. Et cum genere sit , atque origine Germanus , adduci non possum , ut tam siniſtra eum agitare consilia credam. De copiis quidem illis , quæ in Thuringia agentes in Mo-*

Sæcul. XVI. A. C 1552.

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

guntinam ditionem eruperunt, delata mihi sunt quidem multorum querimonia, ac solliciti sunt ordines quidam, ne promotis castris majorem illæ calamitatem faciant, sed postea intellexi, propter non soluta stipendia, concursum, atque vim ab illis fieri, missis legatis, atque præfectis mandavi, darent operam, ut æs militare quocunque modo conflata pecunia, illis persolveretur, nec id modo, sed ad Mauritium quoque datis literis, pro ea pecunia, quæ deberetur, fidem ei meam obstrinxi, modo miles dimitteretur, & id quidem feci, non quod tenerer, sed quia Germaniæ tranquillitatem inprimis amo.

Interim ego pro republica diligenter excubabo, & quantum ingenio possum, atque facultatibus, conabor, ut incendium tempestive restinquatur, ac civilibus malis oppressis, & auctis viribus, externum bellum eo facilius defendi possit, vobisque liceat, finibus vestris pacatis, & recuperata tranquillitate, reipublicæ Christianæ negotiis omnino vacare.

§. XXV.

Oratores Saxonici apud Cæsaris Ministros.

Sleid. l. c.

Tertio post adventum die Mauritii Electoris Oratores cum Caroli V. Legatis

gatis agere cœperunt, eisque sua mandata, agendique facultates exhibuerunt. His quoque sese Wirtembergensis, aliarumque Protestantium Urbium Deputati adjungebant, unitisque viribus communem caussam agere decernebant: eorum tamen nullus Cardinalem Legatum, aut duos Papæ Nuntios salutatum ibat, verebantur enim, ne hoc obsequio supremam auctoritatem, quam Pontificem sibi in Synodum arrogare perperam asserebant, agnovisse crederentur; quapropter statim Cæsaris Ministros conveniebant, rati, quod duntaxat horum, atque Electorum Ecclesiasticorum opera, nec non ministerio Tridentini Cardinalis S. R. Imperii Principis, ac Saxoniæ Electori eorum Domino cariſſimi res esset perficienda: Igitur sui Principis nomine Caroli Ministris declarabant, quod Saxoniæ Elector Religionis dissidia tandem dirimi percuperet, hancque in rem non minus, ac ceteri Protestantium Principes, paratus esset suos ablegare Theologos, Virosque idoneos, atque ad reddendam Ecclesiæ pacem propensos, dummodo ipsis eo modo, quo olim Basileensibus, caveretur.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. XXVI.

Proteſtantium Conditiones Synodo propoſitæ.

Poſtea petebant, *I. ut a quæſtionum controverſarum deciſione ceſſaretur, uſquedum eorum Theologi, qui nonniſi quadraginta milliaribus Tridento diſtarent, adventuri eſſent. II. Cum illi venerint, anteacta omnia retractentur, & dies conſeſſui deſignatus prorogetur. III. Concilium habeatur, in quo nationes omnes, atque populi conveniant: IV. Nec Præſidii authoritatem ſibi ſumat Pontifex, verum Concilio ſe ſubmittat, & jusjurandum Epiſcopis omnibus remittat, ut liberæ ſint omnium in Concilio voces, & minime præpedita judicia:* hæc etiam ſe, cum viſum fuerit, in cœtu Patrum velle copioſius explicare ſubjungebant, poſtea petebant, ut eodem modo, ac Brandeburgici Electoris Oratores, etiam ipſi reciperentur: His expoſitis Caroli Cæſaris Miniſtri hoſce Deputatos ampla ſpe lactabant, quinimo eis quoque ſpondebant, quod juxta eorum vota eſſent excipiendi.

§. XXVII.

Pontificis mandatum de recipiendis Proteſtantibus.

Ve-

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Verum Synodi Præsides ab initio minus faciles fuisse videntur; legitur enim in quadam Francisci Vargæ epistola ad Episcopum Atrebatensem, quod Legatus nullum non moverit lapidem, ne novas publicæ fidei literas concederе cogeretur, hancque in rem Synodi sigillum occultaverit, ne illud libero Patrum usui relictum esset, prius tamen hoc in negotio Pontificis voluntatem explorare voluerit, quod re etiam ipsa præstitit, cui tamen Papa hunc in modum respondit: „haud utiliora vo„bis suadere valeo, nisi ut ea, qua po„teritis, dexteritate a sinistro hoc con„silio recedatis, ac in quibusdam ce„dere velitis, ne simplicibus suspican„di ansam præbeatis, perinde acsi ni„mia Romanæ Curiæ celsitudo pacis „consilia evertisset„. Insuper Papa Legato, ac utrique Nuntio negotium dabat, ut magis charitatis legibus, quam Apostolicæ sedis Majestati intenti Protestantium postulata, licet minus æqua, admitterent, salva tamen Religione: „Si enim, prosequebatur Pontifex, „Paulus III. Papa Prædecessor meus „Nuntium suum ad Protestantes able„gare non dubitavit, etsi hic ab eis nil „nisi repulsam, & contemptum spera„re potuerit, cur nos potiori nomine „non toleremus arrogantes eorum pro-

Mem. de Vargas p. 400.

Pallav. l. 12 *c.* 15.

Sæcul XVI A.C.1552.

„positiones, superbamque agendi ra-
„tionem, cum ipsi hodiedum ad nos ve-
„niunt.

§. XXVIII.

Dubia circa Protestantium postulata.

Pallav l 12. c. 15. n. 10. & 11.

Cum Pontifex eodem tempore Ministris suis præciperet, ne circa fidei articulos cum Protestantibus ore tenus, vel calamo publice conferrent, (*) hinc Legatus juxta hæc mandata Protestantes excipere voluit, eisque spem fecit, illos publice esse audiendos. Insuper Legato persuadebant alii, ne ab eis exigeret, ut ipsum salutatum adirent, antequam in Sessione comparuissent: verum Cæsaris Ministri haud ægre de iis, quæ Protestantes a Synodo petebant, Legatum certiorem reddebant, eo fine, ut animo magis præparato eorum propositiones excipi possent, nec timenda esset schismatis haud unquam reparandi occasio, eo prorsus tempore, quo de pace stabilienda ageretur: Cum vero Protestantes sibi aliam securitatis cautionem dari primo loco peterent, hinc

(*) De hoc Pontificis mandato præter Continuatorem nullus Scriptorum alius mentionem facit.

hinc Legatus (*) cui hæc petitio haud inexſpectata acciderat, proin de opportuno reſponſo commode deliberare poterat, verba in prioribus publicæ fidei literis expreſſa mutare renuebat, affirmans, quod perperam Concilium Conſtantienſe allegaretur, cum nequaquam illud, ſed Sigiſmundus Imperator ejusmodi literas Joanni Huſſo conceſſiſſet, ut proin illa Synodus, cum nihil eidem promiſerit, nec etiam datam fidem violaſſet, His addidit: „equidem fides publica Baſileæ Bohe„mis fuit data, verum id factum eſt in „Seſſione quarta, eo ſcilicet tempore, „quo hæc Synodus erat ſchiſmatica, „atque a Pontifice damnata, unde illa „nequaquam cum Concilio legitimo, „quale eſt Tridentinum, conferri poteſt. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

(*) Obſerves velim, quod Continuator hoc reſponſum a Synodi Legato datum fuiſſe pro ſuo arbitrio comminiſcatur, cum tamen Pallavicinus id a Patribus fuiſſe datum, duntaxat coniiciat, affirmans: *Sed a Patribus, quantum aſſequi conjectura poſſum (nam in Actis de hoc perpauca) reſpondebatur, fidem publicam Baſileæ fuiſſe &c.* de cetero optandum foret, ut Continuator majori cum integritate ſecutus fuiſſet Pallavicinum, quem hanc ob rem conſulere haud incongruum erit.

Sæcul. XVI. A C. 1552.

II. Postulabant Protestantes, ut articuli jam decisi rursus examini subiicerentur: verum hæc petitio prorsus iniqua censebatur; cum Concilia generalia falli nequeant, nec eorum decisiones novæ discussioni subiici possint. Insuper etiam respondebant Patres, insulse opponi, quod Tridentinum Concilium non sit generale, sed particularis duntaxat conventus, eoquod plures diversorum Regnorum Episcopi (*) abessent, ad hoc enim respondebatur: *si aliquorum absentia post indictum Concilium satis esset ad abrogandam illi auctoritatem Oecumenici, liberum cuicunque*

(*) Rursus Continuator Pallavicini verba depravavit, cum hic nequaquam dicat *plures diversorum Regnorum Episcopos* abfuisse, sed duntaxat, *integram Gallorum nationem abesse*, cum autem Continuator Concilium Tridentinum tanquam Oecumenicum non admittat, magis e re sua erat, Lectori obtrudere, quod plures diversorum Regnorum Episcopi ab hac Synodo abfuerint, nullus enim prudens censuisset, Synodum aliquam propterea non esse Oecumenicam, aut quod unius duntaxat Nationis, ad Synodum tamen vocatæ absentia culpabilis Oecumenici Concilii auctoritati deroget. En! quam caute legendus sit Continuator.

que esset eam impedire, & vix ex tota antiquitate produci posset Concilium, de quo id ipsum quoquo modo in controversiam adducere non liceret. Ex quo inferebatur, quod articuli jamjam decisi ab omnibus omnino recipiendi sint. Sæcul. XVI. A.C.1552.

§. XXIX.

Aliæ difficultates circa petitam publici colloquii copiam.

Cum Protestantium Deputati publice audiri peterent, ad hæc Pontificis Ministri hunc in modum respondebant: „Id vobis jamjam promissum fuit, proin „nec denegari potest: petimus tamen „ut vicissim Protestantes prius venerentur illos, qui nomine Pontificis Concilio præsunt. Id enim disertis verbis „fuit injunctum, quamprimum Wirtembergici Oratores advenerant; si enim „hoc facere recusaveritis, declarat Synodus, quod sese separare, atque „omnibus Patribus ad sua redeundi „facultatem dare velit. Cæsar hanc repulsam edoctus, veritusque, ne inde Synodus dissolveretur, suis Legatis, ac Cardinali Madrutio nova dedit mandata, jussitque, ut ad placandum Legatum, & Nuntios nil intentatum relinquerent, imo & precibus, ac monitis minas etiam Cæsaris nomine adde-

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

rent, si ita forte necessitas deposceret. Jussa Cæsaris integra fide Ministri exequuntur, unde nec precibus, nec acerrimis parcunt sollicitationibus, tandemque Legatum eo inducunt, ut Protestantes non quidem in Synodo, sed in Generali Congregatione, quæ in ejus Palatio habebatur, recipiendos assentiret, simulque pro hoc conventu diem vigesimam quartam Januarii assignaret. Composito hoc articulo adhuc alius supererat de differendo examine illorum capitum, quæ in proxima Sessione discuterentur: id ut pariter a Legato impetraret Franciscus Toletanus, nullum non movit lapidem, cum autem hic constanter renueret, Orator reposuit: „Sæpius in Concionibus audivi, „unius animæ Salutem Christo esse a„deo charam, ut ad eam lucrifacien„dam detrectaturus non esset, alteram „mortem Crucis facta e coelo descen„sione subire: ubi vero ista est Christi „imitatio, quando ad totius Germaniæ „salutem modici temporis mora dene„gatur? Excusabat tamen se Legatus, quod a Pontifice aliter imperatum esset, cujus dicto se haud posse resistere affirmabat.

§. XXX.

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

§. XXX.

Definitio capitum controverſorum ex Legati conſenſu dilata.

Cum autem Toletanus rurſum inſtaret, ipſusque etiam Lippomanus Veronenſis Epiſcopus, ac ſecundus Papæ Nuntius idem poſtularet, tandem Creſcentius Legatus haſce definitiones differri conſenſit, ea lege, ſi Synodi Patres in Congregatione Generali non refragarentur (*) Porro Franciſcus Toleta-

(*) Cunctas haſce nugas, ac fabulas ſolus narrat mendax Sarpius, Vide Pallavicinum l. c. n. 16. quam dubiæ autem ſint literæ Franciſci Vargæ in Synodi Patres exacerbati, Eruditorum nullus eſt, qui ignoret: mirum vero, quod Continuator ſtudioſe apocrypha ejusmodi ſequatur monumenta, legitima vero negligat, & ipſum etiam Sarpium achillem ſuum allegare non audeat. Porro quo teſte Vargas ſuam calumniam comprobat? ſi Legatus quæſtiones jam deciſas non in Seſſione, ſed in generali congregatione rurſus agitari voluit §. XXIX. quomodo prorogata Seſſione Synodum diſſolvi, ſperare potuit: præterea Proteſtantes materias non in Congregationibus, ſed in Seſſionibus definitas rurſus examinari petierunt. Nempe mentita eſt iniquitas ſibi.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

letanus, inquit Vargas in quadam ſua epiſtola: „ægre admodum a Legato „impetrabat, ut a propoſito, quo ma„terias in Congregationibus agitatas in „proxima Seſſione decidi voluit, deſi„ſteret quia forte ſibi imaginabatur Lega„tus, quod prorogata Seſſione Syno„dum penitus diſſolvendi viam ſibi parare „poſſet? Nempe Concilium ſeparari, „ac Proteſtantes, qui vel jamjam adve„nerant, vel in itinere erant, ad ſua „redire percupiebat, ac eo omnia ejus „collimabant conſilia. Nihilominus, ut hæc prorogatio legitime fieret, Creſcentius generalem Congregationem haberi voluit, in qua hoc negotium proponeretur, ac pro cauſſæ meritis mature diſcuteretur.

§. XXXI.

Congregatio circa deciſionum prorogationem, ac ſecuritatis literas Proteſtantibus datas celebrata.

Nicol. Pſalm. pag. 285. Pallav. l. 12. c. 15. n. 17.

Celebrabatur hæc Congregatio die vigeſima prima Januarij, ibidemque unanimi omnium ſuffragio ad Cæſaris preces, atque in gratiam Proteſtantium decretum fuit, deciſionem articulorum circa Miſſæ Sacrificium, & Sacramentum Ordinis jamjam diſcuſſorum eſſe differendam: ne vero hæc mora Patribus

bus fastidium crearet, quæstiones de Sacramento Matrimonii illis discutiendæ committebantur, eo fine, ut Synodo finis imponi, atque Episcopi ad suas Diœceses libere reverti possent. Postea agitabatur controversia de fidei publicæ literis, quas Protestantes petebant. Nec levis erat circa hoc caput utrinque disceptatio: quippe præter rationes jam antea allegatas, Basileensis conciliabuli nomen Tridentinis Patribus omnino erat exosum: Nihilominus Cardinalis Tridentinus, necnon tres S. R. J. Electores unacum Cæsareis Ministris adeo potenter urgebant, ut Patres eorum petitis tandem annuerent. Verum Petrus Tagliava Panormi in Sicilia Archiepiscopus quamdam proposuit difficultatem, quæ novos suscitabat tumultus: nam petebat, quænam ratio habenda sit in excipiendis Protestantium Deputatis, quisve ordo in sedendo tenendus, ac denique, an eisdem certa loca sint assignanda, utendumque foret verbis honorificis tam erga illos, quam eorum Principes? „nam nisi, in- „quiebat hic Episcopus: Patres hoc „faciant, eorum Principes offendentur, „& negotium omne rescindetur, si ve- „ro eos honorum, ac benevolentiæ si- „gnis excipiant, manifestos hæreticos „honorabunt, illosque nobiliori habe- „bunt

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

„bunt loco, quam decet haberi rebel-
„les, qui errores ſuos deprecatum ad-
„veniunt. (*)

§. XXXII.

Numburgici Epiſcopi ſententia de modo excipiendi Proteſtantium Deputatos.

Sarpius l. 4. p. 348.

Hæ rationes apud plerosque plurimum valebant: unde declarabant Patres, quod Synodus haud prius conſulto Pontifice, ac Sacro Purpuratorum Collegio hoc in ſe negotium ſuſcipere non valeat: Verum Julius Pflugius Numburgenſis Epiſcopus opportune hæc ſuggerebat: „hoc pacto tem-
„poris, rerumque neceſſitas in omni
„caſu legitima foret excuſatio violatæ
„legis, vi cujus cum hæreticis nulla-
„tenus communicare jubemur: eadem
„præterea quæſtio in pluribus Imperii
„comitiis antea fuit jamjam agitata,
„ſemper tamen pronuntiatum eſt, quod con-

(*) Perperam Continuator hanc in rem Pſalmæum, & Pallavicinum allegat, cum hæc omnia pro more ſuo ex maledici Sarpii hiſtoria ad Verbum deprompſerit, nilque de ſuo addiderit, niſi quod linqua adhuc magis virulenta venenum a Sarpio crudius propinatum evomuerit.

„consultius foret, ejusmodi superseder- Sæcul. XVI.
„re ritibus, quos observare præsens A.C.1552.
„rerum vicissitudo prohibet: ne tamen
„inde Protestantes emolumentum ca-
„piant, necessitas suadet palam profite-
„ri, quod omnia fiant Zelo pietatis,
„& charitatis studio, quæ cunctis le-
„gibus potior ad devios in rectam se-
„mitam reducendos peropportuna acci-
„dit, quin propterea ullum generali
„Synodo præjudicium afferatur. Hæc clausula reipsa opponebatur, eoquod Patrum non pauci, ac præcipue Itali cum hæreticis agere adhuc sibi religioni ducerent, necnon censuram incurrere pertimescerent: hac igitur adhibita circumspectione erat conventum, ut die vigesima quarta Januarij Protestantium Deputati in Legati Palatio audirentur, atque jamjam adornata articulorum definitio differretur, insuper etiam quidam nominabantur Patres, qui hujus prorogationis decretum, nec non protestationis, ut vocant, tabulas, novasque publicæ fidei literas conficerent. Equidem Itali huic sententiæ non sine repugnantia assentiebant, atque ipsemet Legatus toto hujus Congregationis tempore tantam animi, vultusque gravitatem præseferebat, ut vim sibi inferri, necessitatemque imponi, haud obscure commonstraret.

§. XXXIII.

Sæc. XVI. A.C. 1552.

§. XXXIII.

Cæsareorum Legatorum oratio ad Protestantium Deputatos.

Sleid. l. 23. p. 848. Thu. l. 9.

Postquam Cæsaris Ministri hoc negotium cum Synodo penitus absolverant, die vigesima secunda Januarij Protestantium Oratores ad ædes suas venire jubebant, eisdem datæ fidei literas articulatim explicaturi; jam enim eædem Guilielmo Pictavio, qui tertius Caroli Legatus pro hæreditariis Belgii Provinciis erat, a Patribus fuere consignatæ. Pictavius ibidem singularem Synodi indulgentiam eis exhibitam pluribus exaggerans vehementer eos hortabatur, ut & ipsi quicquam de suis postulatis remitterent, his usus verbis: Ego & reliqui *Cæsaris Legati enixe petimus, ut & vos temporibus aliquid tribuatis, nec omnia vobis velitis hoc uno momento concedi: cum ad actionem ventum fuerit, tunc pleraque poteritis per occasionem obtinere, quæ nunc duriora videntur: Patres admodum sunt cupidi emendationis, neque defuturi etiam officio, & admodum expetunt Theologorum adventum, quibus omnem benevolentiam, atque fidem sunt præstituri, & habent, quæ proponent, magni quidem momenti, & cupiunt ab illis initium fieri, ut per hanc occasionem, & ipsi* pro-

prodeant: quod etiam de submissione Pon Sæcul. XVI.
tificis petitis, orant, ut sitis in eo re- A.C.1552.
missiores, nam vident, ac intelligunt Patres, non esse nihil, quod in eo fastigio, & reprehendi possit, & corrigi debeat: sed tamen subtili quadam ratione, ac dexteritate progrediendum.

„Ut autem, prosequebatur Pictavius, Synodus decreta jamjam facta „denuo examinet, ac retractet, consideratе ipsimet, quam id non deceat: „acquiescite igitur iis, quæ modo conceduntur, atque sane magno nostro labore sunt impetrata; Præterea detis „operam, ut Theologi vestri accelerent: „nos vicissim tum publico, tum privato „nomine nihil officii nostri prætermittemus.

§. XXXIV.

Protestantium repugnantia in acceptandis securitatis promissæ literis.

Sleid. l. 23. p. 849. Sarp. l. 4. pag. 349. Thuan. l. 9. n. 7.

Postea Protestantium deputati circa ea, quæ ipsis nuperrime a Cæsareis Legatis fuerunt proposita, mutuo conferebant, cumque illis promissæ cautionis formula esset tradita, secumque securitatis literas a Basileensi Synodo olim concessas deferrent, hinc utrasque inter se comparabant, ac Tridentinam a Basileensi in præcipuis qui-

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

busdam articulis diversam, necnon quædam omissa, & alia mutata fuisse deprehendebant, atque hosce articulos immutatos ajebant. I. Bohemis decidendi quoque facultas concedebatur. II. In omni controversia Judicis loco designabantur Sacræ Scripturæ, veteris Ecclesiæ praxis, Concilia, & interpretes cum Scriptura consentientes. III. Ipsis domi permittebatur religionis suæ exercitio uti. IV. Prohibebatur, nequid in ipsorum doctrinæ contemptum, aut vituperationem fiat.

Ex quibus primum, tertium, ac postremum articulum in diplomate a Tridentinis Patribus concesso omissum, alterum vero & quidem præcipuum longe diversum esse querebantur, eapropter sibi in hisce literis idem a Synodo promitti postulabant, eoquod ejusmodi formulam a mandati tenore ipsis præscripto tantopere alienam acceptare haud possent: quinimo ipsimet novam ejusmodi cautionem Basileensi haud absimilem conscripserunt, eamque Cæsaris Oratoribus tradiderunt. Verum Franciscus Toletanus permoleste ferebat, quod non essent contenti favoribus, quos tamen ipse non sine magno labore a Synodi Præsidibus obtinuerat, unde Protestantibus exprobrabat, quod universæ

Sleid. 856.

versæ Ecclesiæ leges præscribere præ- Sæc. XVI.
sumerent: cum vero hosce Deputatos A.C. 1552.
suis postulatis pertinacius insistere cerneret, se rem Synodi Patribus, seu Legato, ac Nuntiis propositurum promisit. Vix hi de mutandis fidei datæ literis monebantur, cum illico Protestantium morositatem incusarent, ac studiose ab eis præter omne fas cavillos fieri quererentur, quamvis promissæ securitatis diploma in præcipuis articulis haud diversum esset a formula per eos proposita: si ita est, reponebat sat prudenter Montfortius Comes primus Caroli V. Orator: „nihil præ„stari poterit Religionis caussæ, & „quieti publicæ magis conducens, „quam si inique a Protestantibus tricas „suscitari, omnibus manifestum fiat, „ac proin ipsis omnes prætextus, & „tergiversandi caussæ tandem adiman„tur. Si igitur, inquiebat Comes ad „Legatum, cautio hæc a Patribus Tri„dentinis data a Basileensi quantum ad „præcipuos articulos non sit diversa, „tunc ad os ipsis in omne tempus obtu„randum sufficit, quod Basileensis „formula ad verbum describatur. Hoc responso Præsides attoniti hæserunt, tandem vero Legatus respondit, rem ad Patres in Congregatione generali es-

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

se referendam, ac prout ipsis videbitur statuendum. (*)

§. XXXV.

Præsides cautionis tenorem immutare recusantes.

Habita est hæc Congregatio die vigesima tertia Januarij, prius tamen Legatus æque, ac Nuntij de tota rei summa Episcopos certiores reddebant, eis-

(*) De hac Comitis oratione solus Sarpius mentionem facit, ex quo tamen, sicut etiam ex Sleidano, & Thuano Continuator referre debuisset, qua ratione Pictavius Cæsaris Orator Tridentinas securitatis tabulas a Basileensibus quoad præcipuos articulos parum differre, jam antea coram ipsis Protestantibus exposuit: rem ita refert Thuanus, *Pictavius, quod ad primum caput attinet, inquit, quo decidendi facultatem Theologis vestris concedi petitis, præposterе facitis, qui non ignoratis, multa per occasionem tribui posse, quæ primo recusantur; quod item sacram Scripturam controversiarum de religione solam esse judicem contenditis, ut nemo est, qui ambigat, ita, cum de Sacræ Scripturæ interpretatione disceptatur, neque inter partes convenit, quin litis arbitrium Concilio permitti debeat, in dubium revocari non debet. Quod domi sacra peragere vul-*

eisque Dei, ac Ecclesiæ caussam sedulo commendabant: „ingens prorsus, in- „quiebant, nobis injuria infertur, si „manipulum Schismaticorum Basileæ „congregatorum sequi compelleremur, „qui tamen relicta sanæ fidei doctrina se- „se obstrinxerunt, quod in decidendis „articulis inter Ecclesiam, & quosdam „Bohemos controversis non nisi sacras „literas sequi velint: Ad Synodi ergo „honorem pertinet, aperte loqui, & „declarare, quod ea cautio, quæ a „Synodo facta est, vera sit Basileensis „diplomatis declaratio. Ob has, plu- resque alias rationes ferme omnibus persuasum erat, nihil in datæ fidei literis esse immutandum; sperabant enim, Protestantes, utcumque caussæ suæ commoda sectarentur, re tamen semel peracta facile aquieturos. Nihilominus in Synodi actis, quæ Nicolaus Psalmæus Virodunensis Episcopus conscrip-

Sæcul. XVI. C.A. 1552.

Psalm. pag. 286.

T 3

vultis, etsi non palam conceditur, non tamen prohibetur; de cætero non est, quod vereamini, ne quid in vestrum contemptum fiat, id enim severe prohibitum iri, nullique, qui contra fecerit, impunitam proterviam fore, confidere debetis.

Vide Pallavio. Hist. Conc. Trid. lib. 12. c. 15. n. 8. & 9.

Sæcul. XVI. A.C.1552.

scripsit, quasdam mutationes fuisse factas legimus, videlicet, ab initio dicebatur: Sacrosancta Synodus &c. præsidentibus &c. *prout moris est.* Item omittebantur verba: disponendi, & concludendi: Præterea loco verborum, quibus dicebatur, Sanctissimus Dominus Romanus Pontifex, substituebantur hæc: Sanctissimus Dominus noster Summus Pontifex, prout visum fuit legato, verum hæc sententia cum non omnibus placeret, dissoluta fuit Deputatorum Congregatio, & totum negotium ad Congregationem generalem relatum, quæ vigesima tertia Januarij futura erat.

§. XXXVI.

Deliberatio ob Marchionis Brandeburgici Filium ad duos Episcopatus nominatum.

Nic. Psalm. l. c. Pall. l. 12. c. 15. n. 4.

In eodem Patrum conventu die vigesima tertia celebrato agitabatur quæstio, an Pontifex dispensare deberet cum Filio Marchionis Brandeburgensis, juvene nato annos circiter viginti duos, ut præficeretur Ecclesiis Magdeburgensi, & Halberstadensi, ad quas fuit postulatus per Capitula utriusque hujus Ecclesiæ?

Hanc

Hanc cauſſam Electoris Brandeburgici Legatus nomine ſui Principis urgebat ; cum vero Fridericus, qui ad duo hæc beneficia nominabatur, bina diſpenſatione, ac diplomate Apoſtolico indigeret, hinc Julius Papa, qui legis gratiam facere ſollicitabatur, ſe ſat difficilem exhibebat, rem majoris momenti eſſe conſiderans, quod præter ætatis veniam inſuper juveni Principi, cujus Pater non ita pridem ſpuriæ reformationi nomen dederat, duos Epiſcopatus concederet, præcipue cum pro obtinenda hac licentia jamjam Paulus III. Ante obitum ſuum fuiſſet interpellatus, hinc Papa Synodi ſententiam hac ſuper re rogare conſtituit. Porro illi, qui pro Friderico Principe perorabant, exponebant, quod Halberſtadienſis, & Magdeburgenſis Eccleſia præpotenti indigeret Epiſcopo, qui finitimorum Proteſtantium viribus reſiſtendo par eſſet, de cetero autem Fridericus jurejurando ſpopondiſſet, ſe fidem Catholicam in utraque Diœceſi pro viribus conſervaturum. Denique ſi hæc diſpenſatio, ac diploma Friderico denegarentur, timendum, ne ambæ civitates Epiſcopo deſtitutæ relinquerentur, eoquod impoſterum nullus de beneficiis, de quibus alter æmulus Cæſaris favore ſuffultus contendit, litem in-

Sæc XVI. A.C.1552.

Sæcul. XVI A. C. 1552.

tentare præsumeret. (*) Ex adverso contra Fridericum Principem alii allegabant legitimæ ætatis defectum, conditionem Parentis, ejusque familiæ Protestantibus adhærentis, nec non novum Synodi decretum, quod quempiam duobus Episcopatibus præfici vetabat.

Ceterum summus Pontifex Synodi consilium eo fine expetebat, ut semper, sive illa consentiret, sive repulsam daret, a se calumniandi occasionem amoliretur; si enim Concilium hasce legis gratias, ac diplomata Apostolica concedi negaverit, de Pontificis repulsa nemo jure queri poterat, sin vero Synodus Brandeburgico Electori favendum censuerit, nec ipsi etiam Episcopi quantumvis rigidioris disciplinæ studiosissimi indulgentiam Pontificis incusare valebant. (**) Itaque hoc negotium in con-

(*) De hac postrema ratione præter Continuatorem in adinveniendis rebus sat fœcundum nullus alius mentionem facit.

(**) Hæc animadversio a Continuatore subdole fuit excogitata; cum enim sœpius antea Pontifices accusasset, quod pro suo arbitrio cuncta in Conciliis moderari solerent, nunc vero oppositum referre cogeretur, ideo ultroneam hanc Pontificis submissionem in propriæ securitatis studium reiicere conatus est.

conventu die vigesima tertia Januarij habito proponitur, atque Cardinalis Tridentinus, necnon tres S. R. J. Electores Friderici petitis annuendum censebant, haud ignari, quod ipsemet Imperator Brandeburgici Marchionis amicitiam conservare sollicite quæreret. Nihilominus Granatensis Archipræsul amplius deliberandi spatium sibi concedi efflagitabat, cujus etiam sententiæ plures alii accedebant: non deerant tamen alii qui censerent, quod Papa tam in ætatis vitio legis gratiam facere, quam pro alterutro ex his Episcopatibus diploma concedere deberet. Cum ergo in hac Congregatione suffragantium opiniones in diversa abirent, res adhuc in alio Patrum Conventu proponebatur, ubi potior suffragiorum pars Friderico Principi favebat, impositis tamen hisce conditionibus. I. Synodum ipsus accedat. II. illius decreta se servaturum jurato caveat. III. Eidem pro Diœcesium regimine Administrator adjungatur, donec legitimam ætatem attigerit, ac de morum probitate, necnon Religionis Catholicæ studio luculenta ediderit testimonia. Hasce conditiones acceptans Princeps utramque obtinuit Ecclesiam. Sæcul. XVI. A. C. 1552.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. XXXVII.

Protestantium deputati ad Congregationem admissi.

Sarpius l. 4. pag. 351.

Postquam vigesima quarta Januarij dies appropinquaverat, in qua Protestantium Deputati in generali Patrum conventu speciatim ad præfatam diem indicto comparere permittebantur, omnes Synodi Patres matutino tempore in Legati Palatio convenerant. Aderant quoque tres Ecclesiastici Electores, omnes Episcopi, ac Caroli V. Oratores. Præsentibus omnibus Papæ Legatus hæc exposuit: „huc conveni„mus ad inchoandum opus, quo mul„tis retro sæculis nullum magis anceps, „ac periculosum in Ecclesia contigit, „quocirca eo ardentius Deus pro felici „successu nobis exorandus est. Postea invocato Spiritus Sancti auxilio, Synodi Scriba protestationis, ut vocant, instrumentum recitabat, quod ab omnibus Episcopis approbatum Promotor in tabulas publicas referri postulabat. In eo Concilii Patres declarabant, per ea quæcunque Concilium indulgenter cum Protestantibus sit acturum, etiamsi Saxoniæ, ac Wirtembergæ Deputatos recipiat, atque audiat, nihil inde ejus auctoritati derrogatum iri. Porro Protestationis tenor ferme hic erat: „Sa„cro-

„crosancta Synodus, cum ardenter pa- Sæcul. XVI.
„cem, atque Ecclesiæ unionem exop- A.C. 1552.
„tet, & Dominum, ac Redemptorem
„nostrum, qui omnes homines salvos
„facere, atque ad agnitionem veritatis
„reducere vult, imitari desideret, e-
„tiam christiana, ac fraterna mansue-
„tudine illos, qui ad hanc Synodum
„accedere desiderant, excipere, in-
„struere, docere, eosque ad rectam
„semitam reducere cupit, illos vero,
„qui dissensionibus ab Ecclesia sese se-
„pararunt, rursus conciliare parata est.
„Eadem quoque Synodus tam pro Dei,
„ac Redemptoris nostri gloria, quam
„ut Ecclesiæ haud diutius obsequio,
„ac suorum Episcoporum præsentia sint
„privatæ, ad finem adeo utilem, ac
„proficuum pervenire adlaborat, hanc-
„que in rem, ne ob disceptationes, quæ
„tam de personis comparentibus, man-
„datisque, & Scripturis exhibendis,
„quam de loco ad sedendum personis
„assignando oriri possent, felix ipsius
„Concilii progressus retardetur, inhæ-
„rens decreto in secunda Sessione pro-
„mulgato, atque illud innovans, sta-
„tuit, decernit, declarat, quod tunc
„si forte aliquos, qui ex disposi-
„tione juris, aut ex approbatorum Con-
„ciliorum more admittendi, aut reci-
„piendi non essent, vel per seipsos, vel
„per

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

„per interpositas personas admitti, aut „recipi, vel in loco non debito sedere, „vel sententiam sub verbo, *placet*, pro„ferre, vel Congregationibus interesse, vel „alios quoscunque actus facere Concilio „durante evenerit, quodque, si etiam „contigerit mandata, instrumenta, pro„testationes, & alia cujusvis generis „scripta quæcunque, quæ ipsius Con„cilii honorem, jus, ac potestatem „quomodocunque læderent, seu læde„re possent, recipi, aut admitti, pro„pterea non præjudicetur, neque ali„quo modo præjudicatum censeatur, „vel intelligatur præsenti Concilio, ne„que Conciliis oecumenicis, ac genera„libus in perpetuum celebrandis: cum „omnis intentio hujus concilii sit, & „eo tendat, ut pax, & concordia qua„cunque ratione, licita tamen, & con„gruenti, in Ecclesiam reducantur.

§. XXXVIII.

Wirtembergensium Deputatorum postulata ad Concilium.

Sleid. comm l. 23. p. 250. Pall. l. 12. c. 15. n. 6. Thuan. l. 9.

Interea Wirtembergenses Deputati, qui Saxoniæ Oratores adventu suo prævenerant, præ ceteris primi fuere auditi, moxque sui Principis mandata exhibuerunt, quibus etiam publice prælectis, ac præmissa succincta oratione Mas-

Sæc. XVI. A C. 1552.

Maſſarello, qui Synodo a ſecretis erat, Ducis ſui nomine fidei confeſſionem porrigebant, ac propediem ſuos Theologos Tridentum venturos nuntiabant, ut hi articulos ibidem contentos copioſius explicare poſſent. Verum in ſermone ſuo duas proponebant conditiones, quarum prima erat, ut juxta utriusque partis arbitrium judices idonei ſeligerentur, qui Proteſtantium rationes percipiant, ac de rebus controverſis legitime cognoſcant. Altera erat, ut ea, quæ in Synodo jamjam fuere decreta, nullatenus vim legitimæ deciſionis obtinerent, ſed quæſtiones hæ rurſus examini ſubiicerentur, in comitiis enim Auguſtanis decretum eſſe contendebant, quod Synodus continuetur, atque omnia juxta Religionis, ac juſtitiæ leges fiant: hæc autem verba ita ſemper a ſuo Duce fuiſſe intellecta ajebant, ut cuncta, quæ oppoſita parte nondum audita fuiſſent definita, novæ diſcuſſioni ſubmitterentur: id enim eſſe juris, ac legitimi ordinis aſſerebant. His addebant: „noſtri Theologi demon„ſtrare parati ſunt, quod in hoc Con„cilio multa facta ſint decreta Sacris li„teris contraria, multique etiam vete„res errores, de quibus alias queſti ſu„mus, fuerint confirmati, quapropter „nomine noſtri Principis petimus, ne

„qua

Sæc. XVI. A.C. 1552.

„qua sit horum auctoritas, sed potius „omnia legitimo examini deferantur.„ Hunc ipsum Protestantium sermonem in Virodunensis Episcopi actis reperio his verbis conceptum.

§. XXXIX.

Oratio Wirtembergensium Oratorum in Patrum Conventu habita.

Psalm. in art Conc. Trid. p. 316. & seq.

Illustrissimus Princeps, ac Dominus, Dominus Chrysophorus Dux Wirtembergensis. . . Dominus noster clementissimus, reversis ad celsitudinem ipsius prioribus, quos in gratiam, & debitam observantiam Cæsareæ Majestatis, & secundum decreta Comitiorum Augustanensium, huc ad præsens Concilium Tridentinum ante aliquot menses misit, nos alteros legatos Celsitudinis ipsius ad ea, quæ in communi negotio religionis, & aliis necessariis punctis, adhuc peragenda, & deliberanda supersunt, omni studio, ac opera promovenda, & absolvenda huc ablegavit, simulque injunxit, ut initio adventus nostri amplissimis Dignitatibus vestris exhiberemus nos, illisque nos quam humiliter commendaremus; deinde in Cæsaris ipsius nomine amplissimis Dignitatibus vestris amicas, atque benignas ageremus gratias, pro singulari Dignitatum vestrarum amplissimarum

studio

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

ſtudio, gratia, ac benevolentia, qua priores Celſitudinis ipſius legatos in expediendis negotiis commiſſis, & mandatis ſuis, tum apud ampliſſimas Dignitates veſtras, quam apud communem Congregationem Concilii, complexæ ſunt, idque Celſitudinis ipſius oblata occaſione, & benigne referre, & gratioſe agnoſcere non eſt dedignatura: quantum vero ad adventum Celſitudinis ipſius Theologorum attinet, ordinaverat quidem Celſitudo ſua eo etiam tempore, quo priores ſuos Legatos ablegavit, quosdam Theologos, qui præſens Concilium viſitarent, quemadmodum nunc etiam a Celſitudine ipſius quidam Theologi deſtinati, atque itineri accincti ſunt, quorum etiam adventum intra pauciſſimos dies ſperamus; Verum cum certa quædam gravamina, quæ per Ducis Saxoniæ Electoris, partim per Celſitudinis ipſius Legatos propoſita ſunt, incidiſſent, abſque quorum reſolutione, & relevatione parum utilis, & frugifera erat futura tractatio Theologica de doctrina, ideo hactenus negotium cum Theologis commode promoveri non potuit.

Nobis autem diſcedentibus, ſæpe dictus illuſtriſſimus Princeps noſter, de novo in mandatis dedit, ut ampliſſimis Dignitatibus veſtris, gravamina in memoriam iterum revocaremus, ac quam dili-

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

diligentissime pro resolutione, & relevatione eorum apud amplissimas Dignitates vestras laboraremus: Etsi enim quantum ad securitatem datam attinet, Celsitudo ipsius de securitate, & de fide, atque constantia in servanda ea nihil dubitet, nec habeat, quæ Celsitudo sua præcipue in securitate desideret, tamen cum Celsitudo sua conferret exemplum ejus Securitatis, & Salvi conductus, qui in Concilio Basileensi Bohemis datus, & cujus similis forma postulata est, cum eo exemplo, quod Celsitudini ipsius transmissum, atque a Concilio publicatum est, comperit reipsa non cum levi Celsitudinis ipsius, & aliorum Augustanæ Confessioni adhærentium Theologorum præjudicio, quædam necessaria partim omissa, partim mutata esse, nam ubi in Basileensi Salvoconductu hæc verba habentur, & signanter, quod in caussis controversis lex divina, Apostolica, & Ecclesiæ primitivæ, una cum Concilio, Doctoribusque fundantibus se veraciter in eadem pro verissimo, & indifferente Judice admittantur, pro his verbis in novo exemplo alia substituta sunt, videlicet & signanter, quod de controversis secundum sacram Scripturam, & Apostolorum traditiones in prædicto Concilio Tridentino &c. Est præterea & ea deliberatio in propositis gravaminibus una cum aliis nondum re-

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

resoluta, quod Papa pro Præside Concilii nec agnosci, nec haberi, sed quod ipse Concilii cognitioni se submittere debeat, quodque omnes personæ, quæ Congregationi Concilii interfunt, & intererunt, atque ipsi juramento adstrictæ, & obligatæ sunt, suis liberentur, quantum ad præsentem tractationem pertinet, juramentis, & obligationibus, quibus sine non expeditis, nec resolutis, nulla utilis, & salutaris tractatio de doctrina cum Theologis institui potest: licet enim in communi Congregatione, & communi consensu atque Concilio aliquid pium, & Christianum, & Salutare constitueretur, quod tamen Papæ non placeret, id certe sua voluntate, & authoritate facile & mutare, & respuere posset, indeque nihil aliud sequeretur, quam quod omnia studia, omnia Concilia, omnes labores, ac denique omnes actiones plane essent frustra institutæ, atque susceptæ: quare adhuc petit illustrissimus Princeps noster, ut amplissimæ dignitates vestræ pro summo suo studio, quo hactenus universum negotium complexæ sunt, in eo etiam laborare, & operam dare velint, quo ennarratorum, & aliorum antea propositorum gravaminum, antequam ad Theologicam tractationem perveniatur, fiat resolutio, & relevatio.

Sæc. XVI. A.C. 1552.

Illustrissimus Princeps, ac Dominus, Dominus Christophorus, Dux Wirtembergensis Dominus noster Clementissimus, certo ordine Tridentum quosdam e Theologis suis, qui oblatam Confessionem, authoritate Sacræ Scripturæ, & veræ Catholicæ Ecclesiæ consensu defendant, ac tueantur, & si opus fuerit, copiosius explicent, sed priusquam Theologi suscipiant explicationem, petit Illustrissimus Princeps noster de quibusdam gravaminibus suis Sententiam Tridentini Conventus audire.

PRIMUM GRAVAMEN.

Quod ad audiendam Theologorum explicationem, nondum sint ordinati, & constituti ex utriusque partis consensu, idonei judices, aut arbitri, qui de præsenti controversia religionis legitima, juxta scripta Prophetica, & Apostolica, & juxta verum veræ Ecclesiæ Catholicæ consensum cognoscant, nam cum Illustrissimus Princeps noster intellexerit maximam partem Doctrinæ suorum Theologorum pugnare cum Doctrina, & Sententia Pontificis Romani, & eorum Episcoporum, qui sunt Romano Pontifici juramentis, & aliis obligationibus addicti, nullo jure, nulla æquitate fieri potest, ut Pontifex, & Episcopi ejus in hac caussa, in qua ipsi sunt pars, sive accusato-

fatores, sive rei, pro idoneis judicibus, aut arbitris agnoscantur. Petit Illustrissimus Princeps se certiorem reddi, qui sint futuri hujus rei Judices, aut arbitri.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

SECUNDUM GRAVAMEN.

Quod Conventus Tridentinus non videatur servari, juxta recessus Comitiorum Imperialium Augustanorum, in quibus decretum fuit, quod Concilium Tridentinum continuari, & omnia Christiane, & honeste, ac congruenti ordine tractari debeant. Hæc verba Illustrissimus Princeps noster nunquam aliter intellexit, quam quod Concilium Tridentinum antea anno millesimo quingentesimo quadragesimo sexto institutum, non sit ita continuandum, & prosequendum, ut decreta in eo facta pro concl sis, & ratis habeantur: quæ enim hæc esse honestas, & congruentia, ea decreta pro ratis, & Sacro-sanctis habenda imponere, quæ parte altera nondum audita, sunt constituta, sed quod ab initio omnia capita Religionis nostræ, de quibus controvertitur, iterum tractari, & iis audiendis, & dijudicandis vere legitima, & æquitati conveniens actio observari debeat. Quod cum hoc Tridentinum Concilium, non videntur hoc modo institutum, petit Illustrissimus Princeps, ut re-

Sæcul. XVI. A C. 1552. *receſſui Comitiorum Imperialium hac in parte ſatisfiat.*

TERTIUM GRAVAMEN.

Quod in Seſſionibus non ſolum ejus Concilii, quod anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſexto Tridenti inſtitutum eſt, verum etiam hujus Concilii, quod jam continuatur, decreta ſint multo aliena, a Sacris literis, & confirmati multi veteres errores, ſicut Theologi Illuſtriſſimi Principis ſeſe coram idoneis judicibus, aut arbitris declaraturos recipiunt: petit igitur Illuſtriſſimus Princeps, ut talia decreta non habeantur pro concluſis, & ratis, ſed tantum pro diſcernendis, & judicandis, donec idonei judices, & arbitri ex utriusque partis conſenſu eligantur, & ab his legitima juxta Sententiam Sacræ Scripturæ, & conſenſum veræ Eccleſiæ cognitio fiat: Cum igitur Illuſtriſſimus Princeps etiam in hoc præcipue incumbat, ut vera, & pia concordia in Eccleſia conſtituatur, non dubitat æquum eſſe, ut his jam commemoratis gravaminibus levetur, & exoneretur, ac viciſſim recipit ſe ope, & auxilio divinæ Clementiæ nullum officium Chriſtiano, & pio Principe dignum intermiſſurum, quo ſperat ſe Deo Patri Domini noſtri Jeſu Chriſti fidem, & obſequium ſuum probare, & incolumita-

mitatem, & tranquillitatem veræ, Sanctæ Apoſtolicæ, & Catholicæ Eccleſiæ poſſe juvare. Saecul. XVI. A.C. 1552.

Abſoluto hoc ſermone Deputatis abire juſſis admodum ſuccinctis verbis ſignificabatur, Synodi Patres poſt maturam rei propoſitæ deliberationem ſuo tempore reſponſuros, atque ita Oratores dimittebantur.

§. XL.

Saxonicorum Oratorum poſtulata, eorumque oratio.

Eadem die poſt prandium Saxonici Electoris Deputati pariter ad alloquium admittebantur, ibidemque ſermonem, quem idem Virodunenſis Epiſcopus in Synodi Tridentinæ actis refert, pronuntiabant, ac ceterorum nomine Leonardus Padehornius verba faciebat. Hac in re Sarpius turpiter hallucinatur, dum hoſce Oratores ante Wirtembergenſes fuiſſe auditos narrat. Porro Saxoniæ Deputati ſuam orationem latine conceptam ad quinque capita reducebant, quorum primum reſpiciebat datæ promiſſæ ſecuritatis fidem, quam minus idoneam eſſe contendebant, eoquod Concilium Conſtantienſe decreviſſet, præſtandam non eſſe fidem publicam reis ob crimen Religionis; hinc aliam *Pſ. p. 313. Pallav. l. 12. c. 15. n. 7.*

Sæcul. XVI
A.C. 1552

se petere ajebant ea forma, quæ Bohemis a subsecuto Basileensi Concilio data fuerat. (*)

II. Petebant Protestantium Oratores, *ut parata jam articulorum decisio protraheretur usque ad Theologorum adventum, qui a Saxoniæ Electore brevi mittendi erant de his disceptaturi, & quibus nondum accedere licuerat, fidem publicam cujuscunque expertem periculi desiderantibus.*

III. *Ut recognoscerentur, ac denuo in disputationem revocarentur una cum Saxonicis Theologis, quæ ad eam usque diem*

(*) Hanc in rem observat Pallavicinus, *falsum esse, quod hic dicitur, hujusmodi Decretum a Constantiensi Concilio fuisse conditum. Decretum fuit, per fidem publicam hæreticis concessam a profanis principibus, haud obstringi judices Ecclesiasticos, ad quos pertinet de his caussis judicare, adeoque laicorum Magistratui observata ex parte sua securitatis fide, nihil ultra præstandum: verum Ecclesiastico Magistratui, qui fidem non dederat, integrum esse suo fungi munere: quo circa Saxonum petitioni tebatur quadam calumnia, perinde quasi Concilia docerent, fidem publicam haud esse servandam, eratque studiose quæsita cavillatio in eo securitatis libello, qui ab ipso Concilio illis legitime traditus fuerat.*

diem decreta fuissent Confessioni Augustanæ adversantia, cum hæc fuissent Augustani Conventus sensa, quando Imperii totius nomine continuatio Tridentinæ Synodi intermissæ postulabatur, hinc novam hanc trutinam necessariam esse ajebant, quod ipsorum Principi innotuisset, iis articulis, præsertim de justificationis negotio, multa errata non levia contineri, per Sacras literas redarguenda: præterea dicebant, hujusmodi capita statuenda esse Christianarum omnium nationum calculo, quarum Antistites superioribus decretis haud intervenerant, & his absentibus, eam Synodum peculiarem conventum, non Oecumenicum Concilium appellandum. Sæcul. XVI. A C. 1552.

IV. Postulabant, *ut, cum quædam ex controversiis, potissimum de Romano Pontifice, agerentur, meminissent Patres Sanctionum Concilii Constantiensis, ac Basileensis, in quibus statuitur, ut in caussis fidei, & in iis, quæ ad ipsum Romanum Pontificem spectant, ille Concilio subiiciatur: instabant igitur Saxonis nomine Oratores, ut primo loco id a Patribus Tridentinis declararetur, perinde ac a Basileensibus Sessione secunda, adeoque juramento solverentur ii, qui Pontifici fuerant obligati.*

Denique V. Oratores *eas Divini obsequii, publicæque Salutis contestationes*

Sæcul. XVI A. C. 1552.

adjecere, quæ sunt vocabula communia ingentium malorum æque, ac bonorum auctoribus.

(*) Expositis hisce quinque articulis, sermonem suum scripto tradiderunt his pene verbis conceptum.

§. XLI.

Oratio Saxoniæ Deputatorum ad Concilium.

Reverendissimi, & Amplissimi quarumcunque dignitatum, & Ordinis, ac status Viri, Patres, ac Domini debita reverentia observandi. Illustrissimus Prin-

(*) Haud dissimulandum est id, quod Præsides admodum callidæ Protestantium petitioni circa Synodum Constantinensem opponebant: *cum enim*, inquiebant Patres, *semper Lutherus, ejusque factio Concilium Constantiense tanquam irritum, ac Sacrilegum detestati fuissent, quippe qui præcipuas opiniones suas ab eo damnatas conspexerant, cumque tunc, ut maxime Lutherani obfirmati refellerent tot illius decreta certæ significationis, & efficaciæ, alienum ab omni ratione videtur, nunc ab ipsis proferri veluti divinum oraculum quoddam illius decretum dubiæ intelligentiæ, & neutiquam confirmatum a Martino Pontifice, cujus confirmatio tantum extenditur ad fidei dogmata ibi adversus recentes hæresiarchas sancita.*

Princeps Mauritius, Dux Saxoniæ, Sacri Romani Imperii Elector, & Archimarscallus, Præses Thuringiæ, & Marchio Misniæ, & Dominus noster Clementissimus misit nos ad vestras Reverendissimas, & Amplissimas dignitates, ac Præstantias, & precatur primum omnibus a Deo optimo Maximo Patre Domini nostri Jesu Christi, ut Spiritum Sanctum suum benigne largiri, ac aspirare dignetur, quo omnia hæc, quæ hic agitis, acturique estis ad sui Sanctissimi Nominis, & Christi Filii sui Domini, ac Salvatoris nostri gloriam, & honorem, Ecclesiæ suæ pacem, & incrementum, atque cunctorum Christi fidelium veram, & æternam Salutem tendant, & dirigantur. Deinde notum vult esse universo huic Ordini vestro, quod tamdiu secum constituit, & animum suum ita declaravit, si quando propitio Deo contingeret universale, liberum, & Christianum Concilium congregari, in quo controversia Religionis nostræ, sepositis affectibus, secundum Sacram Scripturam tractari, & dijudicari posset, omnes tuto admitti, ac audiri, atque Christiana reformatio tam in capite, quam in membris institui deberet, quod ad tale Concilium suos quoque Theologos viros pios, doctos, ac pacificos mitteret, & quia putat hoc nomine congre-

Sæcul. XVI. A C. 1552.

Sæcul. XVI. A.C. 1552

tos nunc esse, & in hoc convenisse hic vos omnes, ut eo, quo dictum est modo procedatur.

Ideo convocatis suis Theologis, qui antecessorum suorum, & partim etiam suo tempore scribendo claruerunt, mandatum dedit, ut missis ex suo numero quibusdam suæ doctrinæ Confessionem in hoc coetu vestro faciant, & eam Sacræ Scripturæ testimoniis confirment, atque in omnibus, quibus secundum Sacram Scripturam possunt, vobiscum conveniant, & concordent, id quod illi se facturos prompti, ac volentes in se receperunt, quod vero hoc hactenus factum non sit, & illi hic nondum comparuerint, caussam hanc habet, quod Princeps noster admonitus fuerit cujusdam Constitutionis Concilii Constantiensis, quæ habet, quod de hæreticis, & de hæresi suspectis nulla publica fides, nullusque Salvus Conductus, sive per Imperatorem, sive Reges, seu alios datus, quocunque vinculo illi ad servandum se adstrinxerint, servari debent: quinimmo si confisi aliqui super hujusmodi Salvo-Conductu venerint, alias non venturi, ad potestatem Ecclesiasticam trahi possint, non obstante ejusmodi Salvo conductu, nihilominus puniri: ut habetur tenor illius Constitutionis in decima octava Sessione Concilii Constantiensis, cujus Constitutionis

Sæcul. XVI. A.C 1552.

tionis exemplar, si forte ad manum non sit, jam dabimus.

Et movit hæc Constitutio Principis nostri animum eo magis, quod timore hujus etiam Bohemi tempore Basileensis Concilii accedere ad illud nequaquam voluerint, nisi eis plena, & perfecta securitas veniendi eo, & ibi commorandi, atque inde redeundi propria, a Concilio daretur, cum derrogatione dictæ Constitutionis Constantiensis, & cum aliis quibusdam clausulis: Unde & Concilium illud Basileense pleniſſimam Securitatem Salvi conductus illis concessit, cum memoratæ Constitutionis Constantiensis expressa derogatione, & multis aliis clausulis, ut est videre in quarta Sessione ejus Concilii, cujus formam priori subjecimus: Ejusmodi ergo salvum conductum petivit Princeps noster dari etiam suis Theologis, Consiliariis, & aliis, quos huc missurus esset cum eorum ministris, & familiaribus, quos secum adducerent, ut tuto hic venire, hic morari, ac redire binc secure possint, & spem certissimam conceperat, fore, ut id quod Basileensis Synodus Bohemis benigniſſime concesserat, id hic Tridenti germanis non negaretur.

Verum oblata est illi ante dies non multos quædam membranea Scheda aperta sine Sigillo, cum significatione hac, quod

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

quod per istam satis cautum, ac prospectum suis esse deberet, cujus copiam quoque exhibebimus, sed quia multum discors hæc ab illa fuit, & cum Basileensi Salvo conductu vester Salvus conductus in plurimis articulis, minime conveniebat, ob id grave, & periculosum judicatum est, non impetrato eo, qui petitus, & qualis Bohemis datus esset, Salvo conductu concedere, maxime cum ex proemio, & aliquot decretis hic Tridenti promulgatis, quæ typis excusa in publicum prodierunt, manifestum sit eos pro Schismaticis, & hæreticis hic haberi, ac culpari, cum tamen nequaquam huc vocati, multo minus auditi fuerint, & nihilominus prompti sint doctrinam suam testimoniis Sacræ Scripturæ corroborare.

Quare petit Princeps noster, ut ennumeratis caussis, & se, & suos, quo minus hic hactenus comparuerint, excusatos haberi, & qua, rogant, forma, quaque Bohemis in Basileensi Concilio datus fuit Salvus conductus, eundem nunc suis etiam dari, atque quam primum sibi transmitti: præterea certior est redditus Princeps noster, quamvis, ut dictum est, sui Theologi neque vocati, neque auditi fuerint, & propter defectum pleni, atque integri Salvi conductus venire huc, & comparere hic nondum potuerint, quod

quod tamen nihilominus sine mora, hic procedatur, & concludatur etiam in illis articulis Religionis, qui controversiam habent, sicut videmus, quod nunc Sessionem habere, & decreta super articulis in controversia positis, publicare velitis. Id quod Principi nostro præjudiciale, & tam divino, quam humano, tum naturali, tum positivo juri contrarium existit, quæ jura omnia volunt, quod non auditi non debeant prægravari.

Cum itaque velit Princeps noster suos Theologos huc mittere, doctrinæ suæ confessionem facturos, & eam Sacræ Scripturæ testimoniis corroboraturos, quamquam in omnibus, quibus cum verbo Dei possint, & velint, & debeant vobiscum concordare, sed ex defectu Salvi conductus id facere hactenus impediuntur, manifestum est, culpam nullam illis attribui posse.

Unde rogamus nomine Illustrissimi nostri Principis, ut tractatio illorum articulorum Religionis qui controversiam habent, & prius instituta Sessio, & decretorum publicatio eo usque differantur, & protrahantur, dum ipsius etiam Theologi tuto huc adveniant, & ad plenum audiantur, qui jam nunc in itinere sunt, & ad sexaginta milliaria Germanica huc processerunt, exspectantes vestrum

Sal-

Sæc. XVI. A.C. 1552.

Salvum conductum, ut eo accepto, mox huc porro progrediantur, & quam primum fieri poterit, hic apud vos compareant, doctrinam suam, ejusque testimonia Sacra edant, ac in lucem proferant.

Tertium est, quod relatum fuit Principi nostro, quod illa decreta, quæ Superioribus annis hic Tridenti tractata fuerunt, pro decretis conciliaribus, & firmis conclusis, habere articulos, qui controversiam habent, & in quibus, qui Augustanæ sunt Confessionis, dissentiunt, non reassumere, neque audire suos super illis velitis, cum vero declaratum illi sit, pleraque eorum decretorum etiam in præcipuis capitibus Religionis nostram justificationem concernentibus errores non leves continere, qui per Sacram Scripturam ostendi, ac declarari possunt, summe necessarium est, uti ipse, & plerique alii semper judicarunt, & adhuc judicant, ut sui Theologi etiam super illis decretis audiantur, & sic in controversia positi articuli reassumantur.

Quapropter orat Princeps noster, ut illa decreta in articulis, qui controversiam habent, omnino reassumantur, & tum sui, tum alii Augustanæ Confessionis Theologi super illis plane audiantur, eorum rationes, & argumenta ex Sacris literis expendantur, quod pium, & Dei verbo

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

verbo consentaneum fuerit, admittatur, atque suffragiis omnium nationum Christiani orbis laudetur, recipiaturque. Adhuc sunt ista decreta tunc tractata, quando pauciſſimi eorum, qui ad universale liberum, & Christianum Concilium requiruntur, pauci Prælati, paucique legati statuum Germaniæ præsentes fuerunt, ut patet ex Catbalogo nominum eorum, qui una cum illis decretis typis excusis in publicum prodiit: Unde etiam pro decretis Universalis Concilii illa decreta baberi, aut vendicari nequaquam possunt, nam ad universale, liberum, & Christianum Concilium requiruntur universæ totius Christiani Orbis nationes, & ut omnes secure admittantur, libereque audiantur, utque eorum rationes, causſæ, & argumenta, secundum Sacram Scripturam expendantur, dijudicenturque, alioquin ea, quæ habetur Congregatio, nomen Universalis, liberi, & Christiani Concilii minime meretur, & quod in ea decernitur, pro decretis oecumenici, liberi, & Christiani Concilii baberi, & acceptari minime potest.

Quarto loco referre, & in memoria revocare debemus vestris ampliſſimis dignitatibus, & Præstantiis, quod articuli controversiam habentes fidem nostram Christianam, & aliqui eorum Pontificem præcipue concernunt: cum autem & jura

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

jura, & Concilia, tum Constantiense, tum Basileense expresse constituerint, quod in caussis fidei, & quæ ipsummet Pontificem contingunt, Pontifex Concilio subjacens, & Concilium supra Pontificem sit, & esse debeat, conveniens fuit illud hoc etiam in loco omnino servare, & ante omnia confirmare, sicut in Basileensi Synodo factum est, & in secunda Sessione ejusdem habetur. Et quod per hoc Prælati, & reliqui ex Concilio cujuscunque gradus, ac Ordinis fuerint, a suis juramentis, quibus Pontifici obstricti erant, quantum ad Concilium, & caussas in eo tractandas pertinet, liberi sint. Et censet Princeps noster, quod hujusmodi liberatio etiam sine expressa Pontificis relaxatione sequatur clare ex conclusis Basileensis Concilii in multis locis, ubi ponitur, quod etiam Papalis eminentia, & dignitas in talibus casibus Concilio subjecta sit. Si ergo subjecta est Papalis eminentia Concilio, sequitur, quod personæ Concilium repræsentantes, ab ejus nexibus, & ipsis præstitis juramentis quantum ad fidei articulos, & Christianam reformationem tam in Capite, quam in membris instituendam spectat, liberæ sint, etiamsi Pontifex nollet eis juramenta ea remittere, quod tamen ut ex virtute prædictarum Constitutionum Constantiensis, &

& Basileensis Conciliorum jam liberæ sint, & quod hoc ita declarari merito debeat. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Si enim liberum debet esse Concilium, in quo semotis affectibus de controversiis Religionis, & Christiana reformatione capitis, & membrorum tractari, atque omnia secundum Sacram Scripturam fieri conveniat, necesse est, liberas esse personas, quæ libere de his omnibus disserere, & judicare debeant, liberi autem, & sine affectibus nunquam erunt, qui Pontifici subjecti, & ab ejus imperio quantum ad causas in Concilio tractandas pertinet, non soluti censeri debeant. Rogat itaque summopere Princeps, prædictas Constitutiones Constantiensis, & Basileensis Concilii, quod nimirum in fidei articulis, & qui Pontificem, ejusque potentiam contingunt, Pontifex Concilio subjectus sit, ante omnia confirmari Basileensis exemplo, quod ab initio decretum Constantiensis Concilii in articulo, quod universale Concilium supra Pontificem sit, ante omnia repetivit, approbavit, ratificavit, atque etiam de verbo ad verbum actis illis inseruit, quemadmodum fidem Sessionis ejus Concilii acta manifestissime demonstrant.

Et negari nunquam potest, quod & Pontifex, & reliquorum Clericorum

Sæcul. XVI A C. 1552.

ſtatus, ac vita magna, & gravi omnino reformatione opus habeant: quamquam enim proxima ante centum, & aliquot annos celebrata Concilia, tempora certa præfinierunt, intra quæ ſemper Generalia Concilia celebrari debuiſſent, eoquod prævideriut jam tunc abſque dubio prudentiores ejus ſæculi, futuros & ſecuturos hos articulos, quibus occurrendum in tempore, eſſe rectiſſime judicarunt: tamen ſequentium temporum Pontifices neque eas, neque alias bonas Patrum inſtitutiones, quas bona cum conſcientia potuiſſent, & neceſſario debuiſſent obſervare, ſervaverunt. Et ſic pernicioſos hoſce errores, & abuſus ſuccreſcere permiſerunt, unde plurima, & infinita mala, & multiplicia Schiſmata Chriſtianum orbem invaſerunt, exorta bella, odia, diſſenſiones, tumultus, & latiſſima occaſio data, ac relicta eſt graſſandi in populum Chriſtianum miſere, ſæviſſimo, crudeliſſimo, nefandiſſimoque Chriſtiani nominis hoſti perpetuo: quis non videt, aut quis dubitat difficillimum fore hos abuſus tollere, pie, & Chriſtiane emendare, atque corrigere, pro quibus ita propbetatum eſſe conſtat ſtatum Eccleſiaſticum, ut ſpecies, & fucus quidam religionis potius, quam religio appareat, quis emendabit, aut quomodo emendabit hoc Concilium, ſi perſonæ Concilii

cilii ad nutum, & voluntatem Pontifi- Saecul. XVI.
cis vivere, ad ejus præscriptum agere A.C. 1552
omnia, ad ei obediendum, & conservandum ejus honorem, statum & potentiam juramentis debeant esse & manere obligatæ?

Declarandum ergo, & exprimendum hoc amplius fuisset, quod, quicunque sunt in Concilio Cardinales, Archiepiscopi, Prælati, atque omnes omnino omnium Ordinum, & officiorum homines, per talem Constitutionem suis juramentis Pontifici præstitis, quantum ad Concilii caussas, & ejus reformationem spectat, debeant esse liberi, & soluti, & quod per illam ipsam Constitutionem liberi & soluti declarati esse debeant, ut eo confisi, & ea libertate freti liberius, quod sentiunt, dicere, in mediumque consulere, ac suffragari libere secundum Sacram Scripturam possint, si vero etiam præterea a Pontifice hoc impetrari posset, quo sua dignitas pro bonore Dei, & juvanda Christiana reformatione, atque provebendis communibus commodis ultro relaxaret, ac remitteret eis illa sua juramenta, hoc laudabile, rectum, integrum, atque celebre erit, & apud idiotas hæc res singularem, ac ingentem favorem conciliatura est plus fidei, & fiduciæ paritura, memorem obedientiam, authoritatemque datura Concilio, & omni-

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

bus, quæ in eo decreta, & concluſa fuerint, eoquod conſiteri omnes neceſſe eſſet, vere libenter, & Chriſtianum hoc eſſe Concilium, in quo liberi homines, liberæ linquæ, & voces, libera ſuffragia eſſent, & non ad hujus, aut illius nutum, aut voluntatem ſententias dicere oporteret, ſi ad Chriſti verbum, & præſcriptum tractare, & dijudicare omnia liceat; certo hoc mirabilem aſſenſum, ingentem favorem, & ſingularem autboritatem Concilio ejusque reputationi daturum eſſet. Et quod hæc ita urgeat & fieri adeo Princeps noſter, quæ ordine dinumeravimus, id non vitio ſibi verti, neque in aliam, quam ipſe facit, partem accipi etiam, atque etiam orat, teſtem Deum habet, quod cuncta hæc fideliſſimo, & optimo animo, & affectu ſcilicet jucundiſſimo faciat, quo erga Religionem, & Chriſtianam rempublicam afficitur, quodque ipſius cauſſæ gravitas, negotii magnitudo, hæc ita exigere, & requirere omnino videtur, neque dubitat, quin quicunque pii, prudentes, & ſapientes eſtis, quibusque curæ, & cordi eſt Chriſtiana reſpublica, Chriſtiani orbis calamitas, & præſens rerum ſtatus, intelecturi ipſimet ſitis, hæc ſumme neceſſaria eſſe, & requiri omnino ad celebrandum vere liberum, & Chriſtianum, atque Univerſale Concilium, in quo de com-

communi omnium Salute, de vera fide, vero Dei cultu, & divini numinis sincera invocatione, & veneratione tractari debet, de tollendis erroribus, & abusibus, formandis moribus Christiani populi, & tam Capitis, quam membrorum emendatione reparanda, vera pace Ecclesiæ, propaganda fide, & regno Christi.

Quare quo cuique hæc sunt chariora, quo magis his quisque movetur, & afficitur, quo propius tangit sua quæque propria, & suorum omnium patriæ, sua, & communis totius populi salus, pax, & tranquillitas, quo magis amat, & diligit quisque Deum, & Filii Dei gloriam propagari cupit, quo beatius & in hoc, & in futuro sæculo vivere omnes desideramus, & majori studio, fide, & diligentia in hoc quisque incumbat: qua in re & Deo omnipotenti, & toti orbi Christiano gratissimum, ac vere bonum opus præstabitis, & vestræ, vestrorumque, atque omnium Saluti consuletis, quod ut fiat, faxit Christus Jesus Dominus, & Salvator noster, cui cum Deo Patre, & Sancto Spiritu sit bonor, Laus, & Gloria.

Hujus Orationis exemplar Legatus illi, qui erat a secretis, tradidit: Promotor vero omnium Patrum nomine re-

Sæcul. XVI. A.C. 1552. ſpondit, quod Synodus diſcuſſis eorum poſtulatis congruum datura ſit reſponſum.

§. XLII.

Synodi judicium circa Proteſtantium poſtulata.

Mem. de Varg. lettr. de Malvend. ad Epiſc. Atreb. 27. Jan. 1552. pag. 496.

Abeuntibus hiſce Oratoribus, Prælati unacum Præſidibus ad Seſſionem altera die celebrandam neceſſaria diſponebant, ſimulque circa petitiones a Proteſtantibus propoſitas deliberabant, nec non rationes, ob quas oblatam ſecuritatis cautionem reſpuebant, examinabant: porro cum Patres ex Legati juſſu hac ſuper re conferrent, una omnes cenſebant, nihil omnino in datæ fidei formula Proteſtantibus exhibita eſſe immutandum, ne innumeræ exinde contentiones orirentur, novisque difficultatibus res involveretur; quippe Proteſtantium temeritas jam eo abibat, ut haud contenti, quod ſuæ ſectæ opiniones retuliſſent, ac rationes, quibus ad hoſce errores amplectendos, ac divulgandos inducerentur, expoſuiſſent, inſuper Synodo leges, & conditiones ab ea omnino ſervandas præſcribere attentarent. „Audacter, inquit Malven„da in quadam epiſtola ad Atrebaten„ſem Epiſcopum, præter alia poſtulant, „ut

„ut Synodus ſummo Pontifice ſuperior „declaretur, atque Epiſcopi ab obſequii, „& fidei Pontifici præſtitæ juramento „ſolvantur. Sane adhuc tolerandum „eſſet, ſi talia petentes ſub ejusmodi con„ditionibus ſeſe Synodi judicio, ac de„finitioni ſubmittere promitterent, ac „Concilium tanquam ſupremum tribu„nal, cujus Judices plena libertate gau„dentes, controverſos articulos deci„dendi jus habent, tum agnoſcere vel„lent; nam ſi Proteſtantes hæc pa„lam, ac ſincere profiterentur, eorum „petitiones aliquantulum æquæ videri „poſſent; quis autem tolerare poterit, „quod ipſi conditiones, legesque præ„ſcribere audeant, ac ſeſe cujuscunque „judicio ſubiicere recuſent, adeo, ut „præter Sacras literas nullum alium ju„dicem agnoſcant. Quis hanc agendi „rationem ab injuſtitiæ, & arrogantiæ „vitio abſolvere valet.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

„Ea res minime ſufferenda mihi vi„detur: inſuper iidem præter ea, quæ „in ſuis mandatis præſcripta habent, „nihil aliud admittere contendunt, ſuis„que Principibus in hoc, quod re ipſa „in Concilio comparuerint duntaxat „ſatisfacere ſtudent, poſtea vero iisdem „ſuis erroribus inhærentes ad ſua redi„re ſtatuunt: nam quidquid Synodus „eis demum conceſſerit, nil amplius

Pallav. l. 12. c. 15. n. 18. & ſeq.

Sæcul. XVI A.C. 1552.

„Concilio tribuunt, niſi ut eos dunta-
„xat audire valeat. Ita præfatus Doctor mentem ſuam explicabat.

§. XLIII.

Seſſio XV. Concilii Tridentini.

Labbe Coll. Conc. t. 14. pag. 831. Nicol. Pſ. p. 286. & 311.

Poſtquam Proteſtantium Deputati in nupera Congregatione fuerant auditi, mox altera die, ſeu vigeſima quinta Januarii in Eccleſia S. Vigilii pro more Seſſio decima quinta celebrabatur, ac Sacro ſolemni per Aſcanium Gherardinum (*) Catanenſem Epiſcopum decantato Joannes Baptiſta Campeggius Majoricenſis Antiſtes ſermonem ob latini ſermonis eloquentiam præſtantiſſimum perorabat. Poſtea Legatus præmiſſis conſuetis ſolemniis Seſſioni initium dabat, Hymnoque de Spiritu Sancto, *Veni Creator &c.* abſoluto, adjunctisque Verſu, ac precatione, idem Catanenſis Epiſcopus conſcenſo ſuggeſtu alta voce ſequens prælegit decretum, quo in favorem Proteſtantium, qui hanc prorogationem petebant, articulorum deciſio uſque ad decimam nonam Martii Sancto Patri Joſepho ſacram differebatur.

§. XLIV.

(*) Pallavicinus lib. 12. c. 15. n. 18. illum appellat Nicolaum Mariam Carracciolum.

§. XLIV.

Sæcul XVI. A.C. 1552.

Decretum de proroganda Sessione.

Cum ex eo, quod proximis Sessionibus decretum fuit, Sancta hæc, & universalis Synodus, per hos dies accuratissime, diligentissimeque tractaverit ea, quæ ad Sanctissimum Missæ Sacrificium, & ad Sacramentum Ordinis spectant, ut hodierna Sessione, quemadmodum Spiritus Sanctus suggessisset, decreta de his rebus, & quatuor præterea articulos ad Sanctissimum Evchariſtiæ Sacramentum pertinentes, in hanc tandem Sessionem dilatos publicaret, atque interim affuturos esse putaverit ad hoc Sacrosanctum Concilium eos, qui se Protestantes vocant, quorum causſa eorum publicationem articulorum distulerat, & ut libere, & sine cunctatione ulla huc venirent, fidem eis publicam, sive Salvum-conductum concesserat, tamen cum illi nondum venerint, & eorum nomine supplicatum huic Sanctæ Synodo fuerit, ut publicatio, quæ hodierna die facienda fuerat, in sequentem Sessionem differatur, certa spe allata, affuturos esse omnino multo ante illam Sessionem, Salvo conductu ampliovis formæ interim accepto, eadem Sancta Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, iisdem Legato, & Nuntiis præsidentibus, nihil magis optans,

Sæc. XVI. A.C. 1552.

quam ex præstantissima natione Germanica, omnes de Religione dissensiones, & Schismata tollere, ac ejus quieti, paci, otioque consulere parata, ipsos, si venerint, & humaniter accipere, & benigne audire, confidensque, eos non fidei Catholicæ pertinaciter oppugnandæ, sed veritatis cognoscendæ studio esse venturos, & ut Evangelicæ veritatis studiosos decet, Sanctæ Matris Ecclesiæ decretis, ac disciplinæ, ad extremum esse acquieturos, sequentem Sessionem ad edenda, & publicanda ea, quæ supra commemorata sunt, in diem festum Sancti Josephi, qui erit dies decima nona Mensis Martii, distulit, ut illi satis temporis, & spatii haberent, non solum ad veniendum, verum etiam ad ea, quæ voluerint, antequam is dies veniat, proponenda, quibus ut omnem diutius cunctandi caussam adimat, fidem publicam sive Salvum conductum ejus, qui recitabitur, tenoris, & Sententiæ libenter dat, & concedit: interea vero de Matrimonii Sacramento agendum, & de eo præter Superiorum decretorum publicationem, definiendum esse, eadem Sessione statuit, & decrevit, & prosequendam esse materiam Reformationis.

§. XLV.

§. XLV.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Securitatis diploma Theologis Protestantibus datum.

Postea prælegebatur fidei datæ diploma, quod Concilium eodem ferme tenore, quo Basileensis Synodus illud olim Bohemis dabat, nunc quoque Protestantibus concedebat, eratque his conceptum verbis. *Labbe p. 832. Psalm. pag. 311.*

Sacrosancta Oecumenica generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Sanctæ Sedis Apostolicæ Legato, & Nuntiis, inhærendo Salvo conductui in penultima Sessione dato, & illum juxta tenorem infra scriptum ampliando, universis fidem facit, quod omnibus, & singulis Sacerdotibus, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militaribus, Popularibus, & aliis quibuscunque viris, cujuscunque status, & conditionis, aut qualitatis existant, Germanicæ Provinciæ, aut nationis Civitatibus, ac aliis locis ejusdem, & omnibus aliis Ecclesiasticis, & Sæcularibus, præsertim Augustanæ Confessionis personis, qui, aut quæ una cum ipsis, ad hoc generale Tridentinum Concilium venient, aut mittentur, ac profecturi sunt, aut hucusque venerunt, quo-

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

quocunque nomine censeantur, aut valeant nuncupari tenore præsentium, publicam fidem, & plenissimam, verissimamque securitatem, quam Salvum Conductum appellant, libere ad hanc Civitatem Tridentinam, veniendi, ibidemque manendi, standi, morandi, proponendi, loquendi una cum ipsa Synodo, de quibuscunque negotiis, tractandi, examinandi, discutiendi, & omnia, quæcunque ipsis libuerit, ac articulos quoslibet tam scripto, quam verbo libere afferendi, propalandi, eosque Scripturis Sacris, & Beatorum Patrum verbis, Sententiis, & orationibus declarandi, astruendi, & persuadendi, etsi opus fuerit etiam ad objecta Concilii generalis respondendi, & cum iis, qui a Concilio delecti fuerint, disputandi, aut charitative absque omni impedimento conferendi, opprobriis, convitiis, ac contumeliis penitus semotis, & signanter, quod causæ controversæ secundum Sacram Scripturam, & Apostolorum traditiones, probata Concilia, & Catholicæ Ecclesiæ consensum, & Sanctorum Patrum authoritates in prædicto Concilio Tridentino tractentur, illo etiam addito, ut religionis prætextu, aut delictorum circa eam commissorum, aut committendorum minime puniantur, impertitur, & omnino concedit, sic etiam ut

ut propter illorum præsentiam neque in itinere, aut quocunque locorum eundo, manendo, aut redeundo, nec in ipsa Civitate Tridentina a divinis officiis quovis modo cessetur, & ut his peractis, vel non peractis, quandocunque ipsis libuerit, aut majorum suorum mandato, & assensu ad propria reverti optabunt, aut aliquis eorum optabit, mox absque ulla renitentia, & occasione, aut mora salvis rebus eorum, & suorum pariter honore, & personis vice versa possint, juxta beneplacitum libere, & secure redire, de scientia tamen ab eadem Synodo deputandorum, ut tunc opportune eorum securitati absque dolo, & fraude provideatur. Sæcul. XVI. A.C.1552.

Vult etiam Sancta Synodus in hac publica fide, Salvoque conductu omnes, & quascunque clausulas includi, & contineri, ac pro inclusis haberi, quæ pro plena, efficaci, & sufficienti securitate, in eundo, stando, ac redeundo necessariæ, & opportunæ fuerint, illud etiam ad majorem securitatem, & pacis, ac conciliationis bonum exprimens, quod si quispiam, aut illorum aliqui, sive in itinere Tridentum veniendo, sive ibidem morando, aut redeundo, aliquod enorme, quod absit, egerint, aut commiserint, quo posset hujus fidei publicæ, & assecurationis beneficium eis concessum an-

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

annullari, aut cassari, vult, & concedit, ut in hujusmodi facinore deprehensi ab ipsis duntaxat, & non ab aliis condigna animadversione cum emenda sufficienti per partem ipsius Synodi merito approbanda, & laudanda mox puniantur, illorum assecurationis forma, conditionibus, & modis omnino manentibus illibatis.

Pariformiter & vult, ut si quisquam vel aliquis ex ipsa Synodo sive in itinere, aut manendo, aut redeundo aliquod enorme, quod absit, egerint, aut commiserint, quo posset hujus fidei publicæ, & assecurationis beneficium violari, aut quoquo modo tolli, in hujusmodi facinore deprehensi, ab ipsa Synodo duntaxat, & non ab aliis condigna animadversione, & emenda sufficienti per partem Dominorum Germanorum Augustanæ Confessionis tunc hic præsentium merito laudanda, & approbanda mox puniantur, præsentis assecurationis forma, conditionibus, & modis manentibus omnino illibatis.

Vult præterea ipsa Synodus, quod liceat ipsis Oratoribus omnibus, & singulis toties, quotiescunque opportunum fuerit, seu necessarium ad auram capiendam exire de Civitate Tridentina, & reverti ad eandem, nec non nuntium, vel nuntios suos ad quæcunque loca pro suis

suis necessariis negotiis ordinandis libere mittere, seu destinare, ac ipsos missos, seu destinatos, seu missum, & destinatum suscipere toties, quoties eis videbitur expedire, ita quod aliqui, vel aliquis per deputandos Concilii societur, qui eorum Securitati provideant, vel provideat. Hic quidem Salvus Conductus, & securitates stare, ac durare debent, & a tempore, & per tempus, quo in ipsius Synodi, & suorum tuitionis curam ipsos suscipi contigerit, & usque dum ad Tridentum perducti fuerint, ac toto tempore quo ibidem manebunt, ita, ut rursum post sufficientem audientiam habitam spatio viginti dierum præmisso, cum ipsi petierint, aut Concilium habita hujusmodi audientia ipsis recessum indixerit a Tridento, usque in quem quisque elegerit sibi locum tutum Deo favente restituet, dolo & fraude prorsus exclusis. Sæcul. XVI. A.C.1552.

Quæ quidem omnia pro universis, & singulis Christi fidelibus, pro omnibus Principibus tam Ecclesiasticis, quam Sæcularibus personis, cujuscunque status, & conditionis existant, aut quocunque nomine censeantur, inviolabiliter observanda esse promittit, & bona fide spondet: insuper omni fraude, & dolo exclusis vera, & bona fide promittit ipsam Synodum nullam, vel manifeste, vel occulte occasionem quæsituram, aut aliqua

Sæc. XVI. A.C. 1552.

qua authoritate, potentia, jure, vel statuto, privilegio, legum, vel Canonum, aut quorumcunque Conciliorum, præsertim Constantiensis, & Senensis, quacunque forma verborum expressa in aliquod hujus fidei publicæ, & plenissimæ assecurationis, ac publicæ, & liberæ audientiæ ipsis per Sanctam Synodum concessæ præjudicium quovis modo usuram, aut quemquam uti permissuram, quibus in hac parte pro hac vice derogat: quod si Sancta Synodus, aut aliquis ex ea, vel suis, cujuscunque conditionis, vel status, aut præeminentiæ existens præscriptæ assecurationis & Salvi-Conductus formam, & modum in quocunque puncto, vel clam violaverit, quod tamen avertere dignetur Omnipotens, & sufficiens emendatio mox non fuerit subsecuta, & ipsorum arbitrio merito approbanda, & laudanda, valeant ipsam Synodum habere, perinde ac si incidisset in omnes pœnas, quas jure divino, aut humano, aut consuetudine hujusmodi Salvorum Conductuum violatores incurrere possunt absque omni excusatione, & quavis in hac parte contradictione.

§. XLVI.

Protestantium Deputati securitatis promissæ diploma sibi tradi postulantes.

Ab-

Absoluta hac Sessione Protestantes novæ cautionis literas sibi quantocius tradi sperabant: verum spe sua delusi, cum nihil exhiberetur, tertio post die Saxonici Electoris Oratores unacum suis sociis Franciscum Toletanum accedunt, de hac tergiversatione questuri; hanc enim moram trahi ajebant, ut Synodi forte interruptæ culpa in eos reiici posset. Toletanus eos perbenigne excepit: ast re infecta dimisit, unde cum alterum jam triduum exiisset, Argentinensium Deputatus reliquorum hortatu animatus Guilielmum Pictavium convenit, ac longiorem moram interponi questus Protestantium Theologos minime venturos declarat, nisi prius ipsorum Magistratui de cautione satisfieret. Ad hæc Pictavius sese excusans respondit, id sine sua culpa fieri, multumque mirari, quod Toletanus, cum Cæsareorum Legatorum primus esset, tamdiu cunctaretur, hinc se iterum ad illum, nec dubitare inquiebat quin res protinus ad exitum deduceretur. Actum hoc fuit die trigesima Januarii, ac aliquot post horis Deputati unaomnes ad Toletani ædes venire jubentur: comparent ergo illi quantocius, atque ibidem Pictavium, qui antea accesserat, conveniunt. Præprimis Toletanus interpositam excusat

Sæc. XVI. A.C. 1552.

Sleid. comm. l. 23. p. 851. Thuan. l. 9.

Sæcul. XVI A.C. 1552.

moram, ac ipsorum dein studium, nec non propensam Cæsaris voluntatem commendans eos hortatur, ut, quamprimum poterunt, suos Theologos adesse juberent, eoquod securitatis literæ ad eorum sententiam legitime essent confectæ, quarum exemplar Synodicorum Scribarum chirographo munitum singulis tradebat.

§. XLVII.

Protestantes de violata fide perperam questi.

Accepto literarum exemplo Deputati abeunt: cum vero illud attentius perlegerent, ea, quæ prius emendari petebant, haud esse immutata, eosdemque articulos, quibus obluctabantur, adhucdum insertos fuisse deprehendunt, quapropter ad Cæsaris Legatos redeunt, promissam fidem fuisse violatam querentes: quinimo Saxones vehementius instabant, ut ipsis, quid Synodi Patres ad ipsorum postulata respondissent, significaretur. Hos præ ceteris Pictavius intercepit, eoquod Vir Ecclesiasticus, rerumque apprime gnarus, hanc controversiam eo facilius dirimere posset, is igitur suorum Sociorum nomine hæc respondit: „æquo animo hæc tolerate, brevi enim vestris „petitis plene satisfiet: quod autem ve-

„stris

„ſtris Theologis decidendi facultatem Sæcul. XVI.
„concedi poſtuletis, id ſane nimis præ- A.C.1552.
„mature a vobis fieri videtur; multa e-
„nim forte per occaſionem tribui pote-
„runt, quæ nunc quidem denegantur.
„Porro in eo, quod ſacram Scripturam
„velitis ſolam eſſe judicem omnis con-
„troverſiæ, nemo quidem repugnat,
„ſed cum de Scripturæ interpretatione
„lis oriatur, cui potius credendum eſt
„quam Concilio? Scriptura eſt res ina-
„nimis, atque muta, ſicut etiam ſunt
„reliquæ leges politicæ: judicis autem
„accomodanda ei vox, ut recte perci-
„piatur: ea ſane Concilii eſt vox, & hic mos
„inde ab Apoſtolorum ætate ſemper ob-
„ſervatus, rebus dubiis exortis: ceterum
„quod domi veſtra velitis tractare ſacra,
„non quidem vobis palam conceditur,
„ſed tamen etiam non prohibetur, ne vero
„quid in veſtram religionem, atque
„doctrinam protervius fiat, non eſt,
„quod vereamini, & ſevere prohibitum
„eſt: nam & Cæſar ita vult, & Patres
„etiam verborum immodeſtiam omnem
„execrantur: cumque pacis cauſſa con-
„veniatur, nulli erit ſua impunita pro-
„tervia, & intemperantia.

Poſtea Pictavius ceteros omnes, quibus Proteſtantes inſiſtebant, articulos percurrens, hæc addidit: „rogovos „ne decreta jam facta novo examini

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

„ſubiici contendatis, nec velitis hanc „maculam inurere tot Viris longe „præſtantiſſimis æque, ac doctiſſimis, „qui cunctos articulos ſumma ſolertia, „ac integritate diſcuſſerunt: ſufficiat vo„bis, quod fidem noſtram interpona„mus, ac ſpondeamus, veſtros Theo„logos de rebus omnibus, quascunque „proponere voluerint, audiendos eſſe: „ceterum circa hoc, quod Papam ce„teris parem eſſe, ac jusjurandum E„piſcopis remitti petatis, cum ea res „unice ad ipſum pertineat, nihil eo „haud prius conſulto a Patribus decer„ni poteſt: porro cum Wirtembergen„ſium Oratorum poſtulata ejusdem pro„pe conditionis ſint, hinc eadem quo„que Patrum ſententia eſt„. His denique Pictavius ſubjunxit: „obſecro vos, „ne ob cauſſas adeo leves impediri pa„tiamini, atque tolli tam optatam rei „Sanctiſſimæ gerendæ occaſionem, cu„jus haud dubie fructum ſunt omnes per„cepturæ provinciæ, ſed detis operam, „& veſtris omnino perſuadeatis, ut „Theologi quamprimum veniant, cum „non poſſint majus in hoc tempore be„neficium ipſi reipublicæ præſtare.

Denique multo ſermone ultro, citroque habito, cum Cæſaris Legati potiſſimum urgerent, injuſtitiam ſapere, quod inter duas litigantes una duntaxat

xat pars de re controversa judicem age- Sæcul. XVI.
re contendat: tandem colloquium dis- A.C. 1552.
solvebatur, Protestantium Deputatis palam declarantibus, quod publicæ fidei diploma non alia lege suscipere velint, nisi ut illud ad Magistratum quisque suum transmittant, idque se nulla mora facturos ajebant, nec etiam ullatenus huic se defuturos negotio spondebant, præcipue, cum de suorum Theologorum adventu minime desperarent. Nec verbis defuit operis constantia; quippe Saxoniæ Oratores quantocius securitatis datæ cautionem mittebant ad Electorem, ejusque Theologos, quos tum Augustam perveniisse existimabant: Wirtembergenses vero datæ fidei tabulas ipsimet deferebant, domum profecti die prima Februarii, annuente ipsorum Principe, qui non multo post horum loco alios submittebat Oratores. Insuper Saxonici Electoris Theologi, quos inter præcipuus erat Melanchton, jamjam Norimbergam venerant, ibidem expectare jussi, donec promissæ securitatis tabulæ eisdem Tridento mitterentur. Verum vix eo venerunt, cum ulterius etiamsi præfatæ cautionis literas accepissent, progredi prohiberentur, usquedum certiores fierent de prospero successu futuri

Sæcul. XVI. A.C.1552

colloquii cum Cæsare, ad quem Elector eorum Dominus iturus dicebatur.

Interea Synodi Patres suas prosequebantur Congregationes, in quibus quæstiones in prioribus eorum Conventibus nondum discussæ examinabantur: Verum hæc illorum studia haud diu perdurasse videntur; cum enim Franciscus Vargas circa Mensis Januarii exitum Tridento Oenipontum abiret, toto illo tempore aliquamdiu nempe usque ad vigesimam primam Februarii diem, qua hic Minister rediit, a pertractandis Synodi negotiis vix non cessatum est: cum vero Franciscus fuisset reversus Cæsaremque de præsenti Synodi statu certiorem reddidisset, nulla mora Ministri quæstionum examina rursum suscipi petebant, suadentes, ut præprimis articuli Sacramentum Matrimonii concernentes agitarentur, non tam Antistitum, ac Theologorum ingenia rursus exercendi, quam Synodum nullatenus esse interruptam vulgo persuadendi caussa. Equidem huic Cæsareorum Oratorum consilio nonnihil obluctabatur Papæ Legatus, caussatus, quod usque ad proximam Sessionem pro discutiendis Matrimonii quæstionibus haud sufficiens decurreret temporis spatium, unde potius rupta omni mora controversias Sacramentum Ordinis tangentes

tes esse dirimendas contendebat. Cum autem Caroli V. Oratores probe perspicerent, quod Legatus Universalem Pontificis Monarchiam stabilire intenderet (*) hinc totis viribus obsistebant, ne

Sæc. XVI. A.C.1552.

(*) Hæc omnia Continuator ex fæcunda ingenii sui officina deprompsit, simul tamen animum livore in summos Pontifices exundantem manifeste prodidit; quis enim sanæ mentis homo absque cachinis insulsam ejusdem animadversionem de Universali Pontificis Monarchia perlegere poterit? num ergo primum Anno 1552. & quidem per Synodica decreta circa Sacramentum Ordinis summi Pontificis Primatus (non modo dignitatis, sed etiam jurisdictionis) seu universalis Monarchia Ecclesiastica stabiliri cæperat! ea si non jam ab ipso ChristoDomino ad hanc usque diem fuisset stabilita, num eo tempore, quo non modo hæretici, sed etiam nonnulli Principes, ac Reges illam impugnabant, ac contra hanc Synodum suas, ut vocant, Protestationes interponebant, nunc inquam, Papa sperare potuisset, eam per ejusmodi Synodi decreta primum stabilitum iri? Cur ergo Caroli V. Oratores contra Decreta de Sacramento Ordinis non reclamarunt, quando postmodum ea re ipsa in Sess. XXIII. fuere promulgata, cur caussati non sunt, universalem Pontificis Monar-

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

ne quæstiones de Matrimonio ante Protestantium adventum præponerentur: Porro hisce altercationibus utrinque ferventibus nullus ex hisce articulis discutiebatur, atque hæc ipsa socordia haud parum ad siniſtros rerum successus conferebat; imo non deerant, qui Papæ Miniſtros incusabant, perinde ac si Synodi dissolutionem machinarentur. Præterea alii criminabantur, quod ipsemet Pontifex Concilium Mantuam transferre meditaretur.

§. XLVIII.

Varalli Pontificii Nuntii molimina in Galliis pro dirimenda Parmensi causſa.

Verum eo tempore Julium Pontificem magis intentum tenebat sollicitudo, qua cum Galliarum Rege concordiam redintegrare satagebat, hancque in rem, ut supra meminimus, Varallum tanquam Sedis Apostolicæ Legatum decernebat. Hic idem aliquo abhinc tempore in Franciam delatus absque ullius

narchiam stabiliri? Nempe si Tridentina Synodus Basileensium more statuisset, Papam Synodo subiici, certe a Continuatore nostro tanquam universalis, legitima, ac Sacrosancta deprædicaretur.

lius moræ dispendio pacis consilia eo promptius maturare adlaborabat, quo ardentius ab ipso Rege bello finem imponi cernebat: quapropter utrinque præprimis conventum, quod Octavius Farnesius Parmam Sedi Apostolicæ restitueret, sub iis tamen, quæ sequuntur, conditionibus. I. Octavio Principi damnum æquali pretio compensetur. II. Papa Parmensem urbem nunquam Cæsari cedat: cum igitur summus Pontifex primævo naturæ beneficio propensum ad pacem animum foveret, hocque bellum alienæ potius ambitioni, quam propriæ propensioni satisfacturus suscepisset, ac aliunde expensas in ejusmodi bella prodigendas abhorreret, hinc sibi ejusmodi conditionibus ad firmam pacem aditum parari lætabatur, moxque ad suum Legatum perscribebat, quod præfatas duas propositiones lubens acceptaret, ac vicissim Octavio CamerinumPrincipatum præter alia pro Parmensi Ducatu cedere paratus esset; quod autem eandem urbem soli Apostolicæ Sedi reservaturus esset, totum Sacrum Collegium cavere ajebat, ita tamen, ut Cæsar per diploma suo chirographo munitum in hæc pacta consentiat, & in Imperiale hoc prædium semper utriusque jus illæsum conservetur. Insuper spondebat Pontifex, quod

Sæc. XVI. A.C. 1552.

Pallav. l. 13. *c.* 1. *n.* 6. 10. *& c.* 2. *n.* 1. *& seq.* *Thu. l.* 19.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

huic urbi Gubernatorem Gallis haud ſuſpectum præficere, nec unquam diſſidiis inter Carolum, & Henricum Regem emergentibus illi favere vellet. His ita perſcriptis mox Papa Camajanum ad Imperatorem ablegabat, qui eundem de tota rei ſerie edoceret.

§. XLIX.

Pax Cardinalis Turnonii miniſterio agitata, ac proſpero ſucceſſu confecta.

Thuan. l. c. Pallav. n. 2.

His articulis utrinque firmatis Turnonius Cardinalis, qui tum Venetiis agebat, ab Henrico II. Romam pergere juſſus ſummum Pontificem acceſſit, poſtremam huic paci manum admoturus, ſimulque eidem dabatur negotium, ut Papam, ſi fieri poſſet, toto conatu ad Parmam Octavio relinquendam adigere ſtuderet. Hic idem Cardinalis tanta utebatur dexteritate, tamque validas proponebat rationes, ut Pontifex haud cunctanter petitis annueret, ſpe fretus, litem de Parmenſi Ducatu temporis progreſſu facile componi poſſe: præter alia enim eidem ſuggerebant Galli, quod nonniſi belli induciæ agitarentur, eo fine, ut haud amplius Parmenſem ditionem Farneſiis eripere moliretur, interea autem du-

durantibus hisce induciis Galli omnem impensuri essent operam, ut hoc dissidium amicis mentibus componeretur. Hoc medium summus Pontifex, qui omnem a se culpam apud Cæsarem amoliri unice intentus erat, ratum habere videbatur, atque ipsa etiam concordiæ pacta, priusquam concluderentur, ac mutuo consensu firmarentur, in pleno Purpuratorum consessu exponebat, plurimum Galliarum Regis moderationem, pietatemque commendans. Sæcul XVI A.C.1552.

§. L.

Articuli inducarum Papam inter, & Galliarum Regem initarum.

Porro facta armorum cessatio duntaxat ad Parmensem, & Mirandulanum Principatum, necnon ad Placentinam, aliasque circumvicinas urbes sese extendebat, hisce circumscripta articulis I. Durante hoc bello Cæsarem inter, & Galliarum Regem summus Pontifex neutri parti suppetias ferat II. Per biennium ab armis cessetur, nec ex Parmensibus, Mirandulanis, & Castrensibus præsidiis quidquam damni Cæsari, & cum eo fœderatis detur: III. Intra idem tempus Pontifex illorum neutri bellum gerenti copiis, opibus, aut ullo favore præsto sit, nec patiatur, ut delectus *Thuan l. 10.*

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

lectus in suæ ditionis locis habeantur, transitumve, aut commeatum ad utriusvis exercitus alendos concedat; IV. Castrum Horatio Farnesio restituatur, accepta Alexandri, & Ranutii Cardinalium fratrum fide, qui proprio nomine pro Horatio Pontifici caveant; V. copiæ Pontificiæ, quæ Mirandulam obsident, educantur, & temporis certi spatium præfiniatur Cæsari ad deliberandum, an velit in has induciarum leges consentire, vel id facere renuat spectata tantum Parmensis, & Mirandulani territorii ratione. Additum & a Pontifice, ut biennio exacto liberum sit Octavio Farnesio etiam sine regis Consensu cum Pontifice, & quibusvis aliis pacisci.

His ita compositis Julius Papa Camajano suo apud Cæsarem Nuntio injunxit, ut eidem proponeret, an & ipsus huic fœderi accedere vellet. Ast Carolus aliunde Germanici belli mole graviter pressus ad hanc propositionem distinctis verbis respondere renuit, sed duntaxat hanc agendi rationem a Pontifice ostensam redarguebat. Ceterum haud aliam ob caussam tum Cæsar aperte mentem suam promere cunctabatur, nisi quod magnam haberet fiduciam in Joanne Baptista Montano Pontificis Nepote, quem insita gloriæ cupidi-

piditate ſtimulatum rem ita dextre geſ- Sæcul. XVI. A.C.1552.
ſurum ſperabat, ut ad bellum cum Gallis gerendum etiam invitum Patruum ſuum pertracturus eſſet.

§. LI.

Joannes Baptiſta Montanus Papæ Nepos trucidatus.

Cum autem hic idem Joannes Baptiſta juvenis eſſet animi fortitudine nemini ſecundus, nil intentatum, inauſumque reliquit, ut Papam a fœdere cum Gallis firmando abſterreret, quinimo ſe etiam Cæſaris vexilla ſecuturum minitabatur, ut adverſus Franciam bello decertare poſſet: id vero, etſi forte firmo ſtatuiſſet animo, exequi haud poterat; quippe Mirandulanæ urbis Præſidiariis in Papæ copias erumpentibus, Joannes periculi contemptu incautius, longiusque abreptus, atque equo prius occiſo delapſus & ipſe a Gallis trucidatus eſt. Comperta hujus juvenis morte haud parum affligebatur Pontifex: aſt poſtmodum ſeria mente perpendens, quod ejus obitu cum Gallis pacem firmandi libertatem nactus eſſet, brevi a dolore animum revocabat, *inopina* (ut inquit Thuanus) *lætitia exultans, quod oportuna ſeſe obtuliſſet occaſio ſecure impoſterum vivendi,* *Pallav. l. 13. c. 2. n. 3. Thuan. l. c.*

eo

Sæc. XVI. A.C. 1552.

eo sublato, qui propter innatam ambitionem, atque immoderatam gloriæ cupidinem abs dubio fuisset impedimento, quominus integra tranquillitate frueretur. Quapropter etsi Cosmus Florentiæ Dux Alexandrum Stroccium ablegasset, non tam ut Papam de Nepotis sui jactura solaretur, quam eundem admoneret, quatenus Cæsarem nullatenus desereret, sed constans in suo proposito permaneret, nihilominus Papa in Ferdinandum Gonzagam, eoquod hoc bellum non minus avare, quam negligenter administrasset, totam sinistri successus caussam rejecit, atque ab obsidione Mirandulana se omnino discessurum respondit, moram tamen impositurum ajebat, ut Cæsar, si forte obsidionem prosequi vellet, munimentis a Joanne Baptista erectis præsidiarium militem imponere posset.

§. LII.

Mirandulæ obsidio Pontificis jussu soluta.

Pallav. l. c. Thu. ut supra

Interea Pontifex Camillo Ursino, necnon Alexandro Vitellio, qui occiso Joanne Baptista Montano Pontificii exercitus Dux nominabantur, præcipiebat, ut ab armis desisterent, omnesque copias unacum annona, bellique tormen-

mentis inde reducerent: Cum ergo omnia prorsus propugnacula ab hostibus desererentur, mox Galli ea occupabant, ac Hyppoliti Estensis Cardinalis Ferrariensis studio, ac diligentia urbs solido anno obsessa, omniumque rerum inopia laborans abunde annona instruebatur. Equidem tria Germanorum millia a Mariniano Marchione submissa accurrerant: verum accepto solutæ obsidionis nuntio mox recesserunt. Postea Imperator palam de Papa, præprimis vero de Vitellio querebatur, eoquod hic datam violasset fidem, qua se, si ab urbe recederet, munimenta Cæsareis traditurum promiserat. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. LIII.

Incertus rumor de interrumpenda Synodo.

Acriori adhuc dolore affligebatur Cæsaris animus accepto nuntio, quod Tridentini Concilii res minus prospere succederent, ac potissimi Præsulum, qui Cæsaris imperio obnoxii erant, urbe excessissent, quamprimum fama increbuerat, quod Mauritius Elector novos in Germania tumultus suscitaret. Enimvero hic rumor adeo invalescebat, ut Tridentina Synodus postea penitus interrumperetur.

Cum

Sæc. XVI. A. C. 1552.

Cum enim Mauritius Elector suos Theologos, qui jamjam Norimbergam pervenerant, ibidem etiam securitatis literis eo, quo petiissent, modo obtentis, nihilominus subsistere, ac exspectare juberet, eoquod ipsemet ad Cæsarem propediem esset profecturus, hoc Electoris mandatum primo quidem futuræ concordiæ spem inspirabat, quinimo eadem progressu temporis magis, magisque augebatur allatis literis, quas ipsemet Mauritius ad suos Oratores Tridenti adhuc agentes dederat: quippe his literis Elector præcipiebat, ut ejus Legati ea, quæ nondum a Patribus impetrassent, urgerent; nam se in animo habere ajebat, brevi ad Cæsarem ire, spemque faciebat, si modo idonee caveretur, futurum, ut alii plerique Principes, & in his Pomeraniæ Duces patrueles sui, ac civitates suo exemplo legatos, ac Theologos ad Concilium mittant. Eæ literæ ad Cardinalem Tridentinum, cui cum Mauritio arctissima amicitia erat, perlatæ, subitoque evulgatæ, ipsum Tridentinum primo, dein etiam alios spe magna impleverunt, fore, ut gliscens dissidium tandem componeretur; de quo licet rumor passim spargeretur, & Concilium prorogatum iri plerique mussitarent, facto tamen cum Galliæ Rege fœde-

fœdere bellum a Proteſtantibus in Cæſarem parari apparebat, id tamen ſumma induſtria a Cæſare, & ejus Miniſtris diſſimulabatur, & Pictavius quidem vanum de prorogando Concilio rumorem eſſe, & Cæſarem omnino cupere, ut Concilium continuaretur, apud legatos ediſſerebat. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. LIV.

Trevirenſis Electoris diſceſſus, ac vehemens ejusdem Legati oratio.

Attamen, cum Mauritius ſuos Theologos, qui Norimbergæ ſubſiſtebant, revocaſſet, ac inſuper nuntiatum fuiſſet, quod ipſemet, prout tamen in ſuis literis perſcripſerat, nullatenus Oenipontum ad Cæſarem perrexiſſet, ſed ad ſua reverſus fuiſſet, quinimo etiam palam milites conſcribere inciperet, tunc primum patuere ejus conſilia, ac ceteri pariter Tridento diſcedere parabant. Præprimis Archiepiſcopus Trevirenſis S. R. J. Elector abierat, quæſito obtentu adverſæ valetudinis, propter quam vires reficiendi gratia in patriam ſuam reverti cogeretur: igitur die decima ſexta Februarii Tridento diceſſit, cum prius Cæſaris licentiam obtinuiſſet, ea tamen lege, ut recuperata ſalute quantocius rediret. *Sleid p. 854. & 855. Thuan. l. 9. Pallav. l. 13. c. 2. n. 4.*

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

Nihilominus Theologum Ambrosium Pelargum ex Ordine Fratrum Prædicatorum Tridenti reliquit, ut Patrum Conventibus, ac Sessionibus interesse posset. Hic cum die septima Februarii sermonem ad populum haberet, illius diei, quæ erat Dominica ante septuagesimam, Evangelium de Zizania tritico permixta in Hæreticos detorquebat, asserens, hos duntaxat esse tolerandos, quando absque majoris mali periculo penitus extinqui nequirent: de cetero autem quocunque demum modo Zizaniam esse eradicandam (*) Hujus Theologi sermo ingentes concitabat tumultus, nec deerant, qui ad Saxonum Deputatos referrent, quod hic Prædicator acerbius in hæreticos declamasset, imo etiam dixisset, fidem illis datam non esse servandam (**) qua-

(*) Continuator hæc ex Sleidano l.c. descripsit, hic tamen unice hæc habet: *Pelargus locum illum explicans, qui est de Zizania tritico permixta, tolerandam esse Zizaniam dicebat inter alia, quocunque modo, si tamen absque tritici detrimento fieri possit.*

(**) En! qualiter fama volando crescat, omnique tempore Hæretici mendaciorum ope vulgi rumores extollant, atque ob unicum verbulum contra verbi Divini Præcones, omnes-

quapropter ea de re apud ipsum Cardinalem Tridentinum, nec non Cæsaris Ministros querelas suas deferebant. Ergo Religiosus comparere jubetur: ille autem se duntaxat de hæreticis generatim fuisse locutum, claroque Evangelii sensui institisse ajebat; de fide autem Protestantibus non servanda, ne unicum quidem verbulum sibi excidisse; haud enim se ignorare dicebat, quod severam omnino pœnam, si id feciſſet, ob violatum Synodi decretum fuisset promeritus. Hac Pelargi excusatione Saxones contenti nil amplius contra eum movebant. Referunt nonnulli, quod Trevirensis Elector ob hujus diffidii rumorem citius, quam decreverat, Tridento abiisset, interim utut res se habuerit, id compertum habemus, quod Oenipontum haud pervenerit, ac proin ne quidem cum Cæsare fuerit collocutus.

Sæcul. XVI. A C. 1552.

mnesque Catholicos Religionis, ut vocant, gravamina procudant, a Catholicis vero summam exigunt patientiam, etsi ipsi Ecclesiam, Pontifices, Cardinales, utriusque Cleri Viros, omnesque Catholicæ fidei ritus in suis libris, ac publicis etiam theatris passim atrocibus calumniis, & mendaciis obruant.

Sæcul. XVI. A C. 1552.

§. LV.

Indulgentiarum promulgatio per Pontificis Legatum Tridenti facta.

Sleid. l. c.

Altera Menſis Martii die, quæ eo anno erat dies Cinerum, Legatus affixo ad Eccleſiarum valvas diplomate noxarum remiſſionem promulgabat pro omnibus fidelibus, præcipue vero Epiſcopis, Oratoribus, & Theologis, qui ſua peccata Sacra Exomologeſi expiantes, deſignatas Eccleſias Tridenti præfixis diebus viſitarent, ac devote quinquies precationem Dominicam, & toties ſalutationem Angelicam præter alias precationes pro Principum Chriſtianorum concordia, Eccleſiæ pace, ac proſpero Synodi ſucceſſu recitarent. Nihilominus Synodum brevi interruptum iri coniiciebant non pauci; eoquod poſtrema abhinc Seſſione nullum negotium fuiſſet pertractatum, cujus otii culpa unice in Proteſtantes reiiciebatur, eoquod Patres vana ſpe lactaſſent, fore, ut eorum Theologi proxime eſſent adventuri. Eapropter ambo Electores Moguntinus, ac Trevirenſis Tridento excedere decreverunt, etiamſi paulo poſt ex Germania inferiori ſat copioſe ad eorum ditiones annona fuiſſet advecta.

§. LVI.

§. LVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Alius Caroli V. Legatus pro differenda Sessione Tridentum decretus.

Interea magis, magisque invalescebat rumor, quod Mauritius Saxoniæ Dux cum Henrico II. Galliarum Rege armorum societatem iniisset, brevique Carolo V. bellum nuntiaturus esset: fama itaque ad ipsum etiam Cæsarem delata hic Simonem Renardum Tridentum ablegabat, qui cum duobus Archiepiscopis Moguntino, ac Colonienſi conferret; Trevirensis enim, ut supra meminimus, jamjam annuente Imperatore discesserat, quinimo in ipsa etiam Cæsaris aula pluribus persuasum fuisse videtur, quod Protestantes haud amplius Tridentum venturi essent: porro id saltem certum est, quod Atrebatensis Episcopus hoc idem significaverit in quadam epistola ad Franciscum Vargas Fisci Procuratorem data. „Haud „ultra, inquit ille, Protestantes Sy„nodum accessuros speramus; nam hu„jus factionis antesignani populum ad „suas partes pertrahere satagunt spar„gentes, quod Synodus continuetur, „nec tamen ipsi sint audiendi, vel ea, „quæ jure exigunt, concedenda. Quin„imo ipsimet Catholici Concilium in„terrumpi petunt, omniaque ad illius

Memoir de Vargas lettr. de l'Eveque d'Arras p. 56. 57. 80.

Sæcul. XVI. A.C. 1552

„dissolutionem conspirare videntur. Po„stea paucis interjectis lineis hæc sub„jungit: nec minimus dubio locus est, „in præsenti rerum Germanicarum vi„cissitudine Synodi decreta ægre esse re„cipienda, imo Protestantes etiam ja„ctitabant, quod edicto *Interim* haud „amplius se submittere teneantur, cum „illius firmitas duntaxat usque ad Con„cilii definitionem perdurare deberet: „Insuper totis viribus decisiones Tri„denti promulgatas aggrediuntur, ac „populum de Ecclesiæ auctoritate mi„nus instructum seducere moliuntur, nil„que importunius postulant, quam „sibi amplissimam profitendæ sectæ suæ „potestatem fieri. Verum Cæsarea Ma„jestas sua optatius habet mortem op„petere, quam hanc eis libertatem „concedere, quam ob rem, necnon „ob alias rationes ad Principum Lega„tos ea, quæ haud ignoras, perscribe„re statuit. Videtur, quod hæc man„data respexerint novam Sessionis ad de„cimam nonam Martii indictæ prorogationem, illiusque executio tum urgenda Simoni Renardo fuerit demandata.

§. LVII.

Discessus Moguntini, & Colonienſis Electorum.

Cæ-

Cæsar haud impetrare poterat, ut Moguntinus, ac Colonienſis Electores diutius Tridenti ſubſiſterent; nam hi novo huic, quem Cæſar ad eos decreverat, Legato collocuti, die undecima Martii prima luce cum ſumma celeritate diſcedebant, pridie tamen Legatus reliquis ſtipatus Epiſcopis Italis, atque Hiſpanis eosdem ſalutatum ibat. Ipſis licet abeuntibus adhuc tamen Tridenti perſiſtebant præter Cardinalem Tridentinum, tresque Synodi Præſides, ſeptuaginta duo Epiſcopi, atque inter eos viginti Hiſpani, octo Germani, duo Sabaudi, quatuor Siculi, & unus Hungarus, qui omnes numero quadraginta Cæſaris erant ſubditi, præter reliquos viginti duos Italos, quorum potiſſimi vel ob familiæ ſuæ ditiones, vel diæceſes ſuas Cæſaris ſtudia ſectabantur, ac Tridenti permanebant: Ex Theologis autem, quorum quadraginta duo adhuc aderant, numerabantur viginti quinque Hiſpani, & duodecim Belgæ: inde vero manifeſte elucet, quod cum Cæſareorum fautorum numerus in hoc Concilio ceteris longe ſuperior eſſet, nunquam de interrumpenda Synodo agitatum fuiſſet, niſi Patres ad id iniquiſſima eventuum viciſſitudine poſtea fuiſſent coacti.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Sleid l. 23. pag. 856. Pallav. l. 13. c. 2. n. 5. Thu. l. 9. p. 290. & 292.

Sæcul. XVI.
A. C. 1552.

§. LVIII.

Sessio ad primam Mensis Maii diem prorogata.

Pallav. l. c. n. 6. Thuan. l. c.

Cum interea Imperator in omni hocce rerum, temporisque concursu cunctas res rara prorsus prudentia moderaretur, ac perbenevole Synodi Patres, ut Protestantium Theologorum adventum præstolarentur, rogasset, etiam summus Pontifex, Patresque lubenter annuentes Sessionem, quæ ad decimam nonam Martii erat indicta, usque ad primam Maii diem prorogare decreverunt, ad id potissimum permoti, quod tres S. R. J. Electores a Synodo recesserint, atque Imperator nova mandata dederit (*) Porro Moguntinus, ac Colonienſis Electores Oenipontum pertranseuntes Cæsarem adibant, & cum eo longo admodum tempore conferebant, perhonorifice ab eodem excepti, quinimo Atrebatensis Episcopus eisdem obviam ibat, comitantibus illum Procerum nonnullis. §. LIX.

(*) Jam altera vice Continuator mentionem ingerit de Cæsaris mandatis, quænam tamen ea fuerint, nec ipsemet explicat, nec alii Scriptores memorant; id tamen Continuatori peropportunum videbatur, ut postea eo vero similius interruptæ Synodi culpam in Cæsarem coniicere posset.

§. LIX.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Altercatio inter Lusitani, & Romanorum Regis Legatos.

Advenerant Tridentum die quinto Martii Jacobus Silva, Joannes Paez, & Jacobus Gouea Lusitani Regis Oratores, qui ad Congregationem pro proroganda Sessione in Legati Palatio habitam admissi ibidem demandatæ facultatis literas exhibebant. Horum primus eleganti sermone Concilii Patres honorabat, datoque eidem responso Synodus Lusitani Regis studium, ac Religionis fervorem unacum gratiarum actione commendabat, ipsaque Legatorum merita plurimum deprædicabat. Postea circa sedis, locique prærogativam quædam oriebatur contentio inter hosce Oratores, ac Romanorum Regis Legatos, eapropter Patres die decima nona Martii conventu habito utriusque partis rationes excipiebant, tandem vero non nisi crebra utrinque altercatione rem ita componebant, ut pro hac duntaxat vice Lusitaniæ Orator primum e Regione Præsidum inter Episcopos locum occuparet, ibidemque legationis suæ negotia exponeret, ac Regis sui nomine obsequium Synodo præstaret, Ferdinandi autem Regis Oratores in Legati cubiculo expectarent.

Sæcul. XVI. A C. 1552

Id equidem tum effectui datum, cum autem hoc medium pro unica duntaxat vice diffidio obviaret, ac postmodum nec Præsides, nec Synodi Patres hanc litem componere possent, hinc totius negotii decisio ad summum Pontificem referebatur, imo ipsus etiam Zagabriensis Episcopus, qui præter alios Ferdinandi Regis Orator erat, datis Romam literis justam Principis sui causſam sedulo commendabat hæc perscribens: „Potior locus nobis Ferdinandi „Legatis jure debetur non tantum ex „eo, quod is sit Romanorum Rex, (*) „quæ prærogativa illum in spe tantum „reddit supremum Principem, sed præ„sertim tale Jus nobis competit, eoquod „idem sit Bohemiæ Rex; nam hic titu„lus majorem auctoritatem, veramque „affert dignitatem, & nos a Ferdinando „sub hac præcipue prærogativa conspi„cui missi Concilio adsumus.

Ad

(*) Adeo crassam juris publici ignorantiam in Continuatore nostro reperire, absdubio mirabitur eruditus Lector; quem enim latet, Romanorum Regem proxima spe esse quidem Cæsarem, re tamen ipsa ex sola Romanorum Regis prærogativa præcipuum S. R. Imperii Principem esse, eique propria competere jura.

Ad hæc poſt maturam rei delibera- Sæcul. XVI.
tionem Roma ad Patres iſta perſcri- A.C.1552.
bebantur: „in veteri hac altercatione „nondum deciſa in Concilio Conſtanti- „enſi idem fuit obſervatum, idemque „mos Romæ obtinet, quoties ipſemet „ſummus Pontifex præſens adeſt, hinc „Sanctitas ſua partibus nondum audi- „tis hac ſuper re nihil decidere vult: „de cetero autem hoc negotium tum „facilius expediendum cenſet, ſi Ferdi- „nandi Oratoribus, cum ſint Epiſcopi, in- „ter ejusdem Ordinis Præſules primus „aſſignaretur locus: Luſitanis autem „Legatis, utpote Laicis inter Oratores „itidem Laicos ſedes attribuerentur: ſi „vero nec iſta concordiæ via arrideret, „aliam inquirere, Patribus integrum „erit; Hac ratione lis adhuc indeciſa permanſit uſque ad Congregationem generalem die vigeſima quarta Aprilis habitam, in qua Luſitani e regione Oratorum Cæſareorum, ſeu a dextris Præſidum, ubi alias Electores Eccleſiaſtici pro antiquo more ſuas ſedes habebant, conſidebant: econtra vero Ferdinandi Oratores a ſiniſtris loca ſua occupabant, Præſidibus tamen palam declarantibus, quod hic ſedendi ordo in neutrius partis præjudicium cederet, ſed unice ob pacis bonum fuerit decretus.

§. LX.

Sæc. XVI. A.C. 1552.

§. LX.

Aliorum Wirtembergenſium Oratorum adventus Tridentum.

Sleid. comm. l. 23. p. 256. Thu. hiſt. l. 9.

Poſtquam Wirtembergenſes Deputati juſſu Principis ſui Tridento abierant, illuc quatuor alii die undecima Martii advenerant, iique erant Wernerus, Munchingus, Hieronymus Gerardus, & alius quidam, quos duo Argentinenſes Deputati comitabantur. Altera poſt adventum die Cæſareæ Majeſtatis ſuæ Legatos accedebant, ſupplices, ut ad ſui Principis poſtulata, quæ nuper ejusdem Oratores die vigeſima quarta Januarii expoſuerant, Synodus reſpondere vellet; inſuper ſuos Theologos pariter paucos infra dies adventuros ſpondebant, ut hi doctrinæ ſuæ confeſſionem nuper Patribus exhibitam copioſius exponerent. Ad hæc eisdem fuit reſponſum, quod Synodi Præſidibus res eſſet communicanda, mox vero ea, quæ ab illis perciperent, nuntiaturi. Interea Mauritii Oratores anxiis agitabantur curis, eoquod callide rem egiſſe, ſuique Principis molimina probe edocti, omnia ſubdole ſimulaſſe accuſarentur: hi quidem nullatenus quicquam eorum, quæ domi geſta fuerunt, ſcire, nec ullas etiam literas accepiſſe aſſerebant, addentes, quod valde du-

dubitarent, an absque periculo ad sua reverti valeunt, nihilominus eorum verbis haud amplius fides adhibebatur. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. LXI.

Mauritii Saxoniæ Electoris Oratores Tridento discedentes.

Cum ergo hi Legati interposita mora discrimen indies augeri pertimescerent, clam auffugere statuunt, ac die decima tertia Martii antelucano tempore neminem salutantes Tridento exeunt, ac summa celeritate Brixiam delati ibidem Cardinalem Tridentinum accedunt, eum, quid consilii caperent, consulturi: Ceterum quodnam ab eo responsum tulerint, ignoratur. *Sleid. l. c.*

Hos inter unus, priusquam Tridentum veniret, diu Oeniponti commoratus Electoris sui nomine unacum sociis suis pro obtinenda Hassiæ Landgravii libertate oblato libello supplici apud Cæsarem deprecabatur, tunc vero abs dubio fidei publicæ literis munitus Oenipontum revertebatur, ac coram Cæsaris Ministris sese purgabat ob sparsos belli rumores, quod ipsius Elector contra Imperatorem moliri diceretur, se vero hujus rei minime conscium, ac nequidem ab aliis credi ajebat. His dictis

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

dictis inde in patriam suam reversus est, ad quam etiam ejus socius per Serviam iter aggrediebatur, his tamen non obstantibus quatuor illi Wirtembergenses Theologi advenerant, quos inter præcipuus erat Joannes Bremzenus præter Joannem Marbachium, qui unaomnes Montfortium Comitem adeuntes rem cum reliquis Cæsareis Oratoribus ita instrui rogabant, ut Synodi Patres ad eorum postulata responderent, ac de controversis fidei articulis disputatio rursus inchoaretur. Interposita hac postulatione mox altera die, seu decima nona Martii habita est Congregatio, in qua Lusitani Oratores, ut memoravimus, fuere auditi, simulque nulla alia re in deliberationem vocata, Sessio ad diem primam Maii fuit prorogata.

§. LXII.

Fidei professio ex Ducis Wirtembergici jussu typis impressa.

Sleid. p. 857. Thuan. l. 9.

Interea Wirtembergicus Dux sectæ suæ confessionem nuper a suis Legatis Synodo exhibitam typis vulgari præcepit, ejusque Deputati recens submissi, necnon eorum Theologi nonnulla hujus professionis exempla Tridentum attulerunt. Hæc temeritas plurimum offendebat Prælatos, ac præprimis Legatus

Sæcul. XVI. A C 1552.

gatus id ægre ferens quemdam Tridentinum Medicum acrius increpabat, eoquod ejusmodi libellos in vulgus sparsisset. Pariter Montfortius Comes Wirtembergicos Legatos redarguens eis obiiciebat, quod publicæ fidei leges violassent, cum longe majori moderatione, ac circumspectione ipsis utendum foret, eoquod sibi publice de periculo caveri peterent. Biduo post Congregationem in Legati ædibus habitam Pictavius Argentinensium Deputato nunciabat, quod de prosequenda Synodo longior inter eos sermo fuisset habitus, ac ipse suam operam, si vel is, vel ejus Socii quicquam Patribus proponere vellent, omnino sponderet, quibus dictis certam eisdem diem constituit: Itaque altera die vigesima secunda Martii Oratores Wirtembergici æque, ac Argentinenses ad Francisci Toletani ædes se conferebant, ubi Pictavius hæc exposuit: Oratores Wirtembergici id, quod a suo statim adventu petierunt, nunc etiam flagitant, nimirum, ut ad postulata jam pridem exhibita respondeatur: eo facto commodius ad reliqua posse fieri progressionem, eorum opinio sit: cum autem idem semper repeterent, Deputati significabant, quod ad concordiam, de qua agitur, duæ reperiantur viæ, si ni-

Sæc. XVI A.C. 1552. nimirum aut Theologi de omnibus doctrinæ decretis in Concilio factis audiantur, aut in medio ponatur exhibita Patribus, & nunc etiam typis evulgata doctrinæ confessio, ejusque capita singula suo pertractentur ordine; cum eorum Theologi ideo veniissent, ut doctrinam eo libello comprehensam copiosius explicent, atque demonstrent, & iis, qui velint eam oppugnare, respondeant. Ad hæc Argentinensis Deputatus ista reponebat: „Magistra„tus meus legit Wirtembergicæ doctri„næ Scriptum, eamque approbat, ac „profitetur, jamque Theologos huc mi„sit, qui huic confessioni sese conjun„gant, & una cum Wirtembergicis „eam defendant: porro hæc mei ma„gistratus, & Sociorum nomine vobis „referre, hacque super re Concilio fi„dem facere jussus sum.

Ad hæc responderunt ceteri: „plu„rimum lætamur, eoquod eousque „progrediamini, & tam aperte, ac sin„cere agatis, atque Argentinensis Res„publica, & huic adjunctæ civitates il„li sese Doctrinæ conjungant; propte„rea plurimas vobis agimus gratias, „idque renuntiaturi sumus Cæsari, ne„que dubitamus, quin ipse hanc rem a„vide sit auditurus: ad Theologorum „vero

„vero tractationem quod attinet, brevi „relaturi sumus, quæ sit Patrum in eo „sententia. Sæcul. XVI. A. C. 1552.

Interpositis aliquot diebus, cum illi reticerent, quod Episcopus Naumburgicus abiret, necnon reliqui etiam Germaniæ Præsules, duobus duntaxat exceptis, iter parare deberent, Deputati Montfortium Comitem adibant, quid demum Patres respondissent, percepturi: verum ille eorum votis satisfacere haud poterat; cum nullum adhuc responsum accepisset: porro cum ipsi Episcopum Naumburgicum pariter brevi discessurum dicerent, eis respondebat Comes, hunc duntaxat Oenipontum ad Cæsarem proficisci, eoquod quidam ex Saxoniæ Deputatis, eo venturi essent, qui de pace cum Mauritio ineunda agerent.

§. LXIII.

Argentinensis Legati discessus Pictavio Comiti propositus.

Die vigesima septima Martii idem Argentinensium Deputatus cum Pictavio Comite conferens, eidem exponit, quod suarum rerum conditio, ut domum ipsi redeundum esset, ita peteret, ideoque, quid circa Theologorum disputationem Magistratui suo referre *Sleid. p. 859. Thuan. l. 7. pag. 293.*

Sæc. XVI. A.C. 1552.

ferre deberet, ante discessum suum scire percuperet: Cum ergo Cæsaris Ministri circa Deputatorum discessum, eorumque postulata diu, multumque deliberarent, tandem Pictavius respondit: „commode fieri non potest, ut ad „eam normam, prout desideratis, pro„cedatur, jam enim ad me delati sunt „articuli de Missæ Sacrificio in proxi„ma Sessione definiendi, quo negotio „penitus confecto, ad ceteros articulos „procedetur: hoc tamen privatim tibi „communico, quin id ceteri mei Socii „præceperint. Verum ad hæc ita re„posuit Argentinensis Deputatus, „Cum „Concilii Theologi rem a primis funda„mentis, & ordine discusserint, ac „primo de creatione & lapsu hominis, de „peccato, quod vocant, originis, de ju„stificatione, de fide, de operibus, ac „demum de Sacramentis egerint: ita „quoque Protestantibus eadem est con„cedenda libertas, eoquod Patres illo „etiam die cautionem publicam dedis„sent ad exitum Januarii polliciti, fo„re, ut de rebus omnibus audirentur: „in eo igitur manendum, nec inver„tenda est rerum natura; nisi enim recte „superiora definiantur, de postremis, „quæ pendent a primis illis, omnis dis„ceptatio inutilis erit. Cum autem Cæsaris Ministri tam arroganti postula-

to

to annuere haud possent, Deputato respondebant, se eidem concedere non posse, ut discederet, eoquod Cæsar mandasset, ne quempiam abire permitterent. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. LXIV.

Cæsaris Ministri Argentinensis Deputati discessum præpedientes.

Tandem post crebras verborum contentiones ultro, citroque habitas Montfortius Comes inspectis mandati literis huic Deputato ab Argentinensi Magistratu datis respondit: „opto quidem, ut diutius, si res tuæ ita permitterent, Tridenti morari posses, cum „vero tempori cedendum sit, nullatenus tuo discessui obluctabor: quapropter Deputatus perbenigne dimittebatur: Altera autem die eundem Legati revocabant, hæc exponentes „etsi hesterna „die inter nos actum esset de profectione, re tamen diligentius perpensa, „& communicatis consiliis, non possumus facultatem tibi dare discedendi: „jam enim eo res est adducta, ut elapsi temporis fructus expectetur, & instituatur actio: imo nisi tenuiori esset „valetudine legatus Pontificius, hoc „ipso die potuisset aliquid decerni: rogamus igitur, ut adhuc aliquamdiu *Sleid. p. 860.*

Sæcul. XVI A. C. 1552.

„permaneas : quod si in hoc temporis „articulo discedis, merito offendentur „Patres, qui menses nunc aliquot Tri„denti te fuisse sciunt: Cæsaris etiam hoc „est mandatum, ne quis omnino rece„dat : si vero jussu Magistratus tui a„beas, fac nobis ejus rei fidem, exhi„bitis literis, quibus revocaris, ut apud „Cæsarem nos excusare possimus.

Ad hæc Argentinensis reposuit: „non equidem Argentinensis Senatus „jussu abeo, sed potius ideo id fit, quia „ita res meæ ferunt : si vero rationes „meæ vobis non sat validæ videbuntur, „non inde pedem movebo, ut tam jus„sis senatus mei meam præsentiam de„siderantis obsequar, quam etiam Cæ„sareorum Ministrorum, qui hoc ob„sequii genus a me deposcunt, volun„tatem adimpleam : ast diutius hic per„manere omnino prohibeor, quam pri„mum enim Theologi advenerunt, a„liunde præsentia mea nullius frugis „est, cum nil aliud agendum restet, „nisi ut eis in Synodo loquendi, atque „disputandi facultas concedatur. Por„ro cum Caroli V. Oratores rursus insta„rent, ut Deputatus insuperhabitis suis rationibus adhucdum permaneret, hic ad extremum denique medium confu„git, asserens, quod tam sibi, quam o„mnibus Confessionis Augustanæ sectato-

ribus

ribus, vi cautionis præstitæ, quovis tempore abire liceret, eapropter & ipse in præsenti rerum articulo hac libertate uteretur. Sæcul. XVI. A.C 1552.

§. LXV.

Deputatus discedendi copiam extorquens.

Ad hæc Toletanus, quid ultra responderet, nil promptum habens Deputato hæc significabat: abire quidem tibi integrum est, nec etiam id prohibere possum: nihilominus, quid Cæsar mandarit, tibi exponere, muneris mei erat, ne culpa dissolutæ Synodi, si forte rite continuari ultra haud posset, in Imperatoris Ministros reiici valeat. His dictis Deputatus Legatis valere jussis Theologorum causſam commendabat.

§. LXVI.

Dissensio inter Patres circa Synodi continuationem.

Eo tempore Synodi Patres plurimum inter se dissidebant; quippe Hispani, Neapolitani, ac Siculi, quinimo omnes Cæsaris imperio obnoxii sollicitantibus Caroli Ministris urgebant, ut cæptis insisteretur, ac Synodus deinceps continuaretur: illi vero, qui Se- *Sleid. l. 23. p. 861. l. 24. p. 873.*

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

dis Apoſtolicæ commoda procurabant, cum Cæſareos Curiæ Romanæ emendationem moliri vererentur, nihil non agebant, ut Synodus interrumperetur, hinc illius continuationi impedimentum aliquod obiici gaudebant: cum igitur Germaniæ Prælati ob imminens belli periculum jamjam Tridento diſceſſiſſent, Præſules natione Itali, ac Papæ ſubditi parem quoque occaſionem præſtolabantur, eoque magis, quod Galliarum Regem, nec non Germaniæ Foederatos adverſus Cæſarem arma parare, conſtans fama perſuaderet, ac jamjam publicæ literæ circumferrentur, quibus ad comprobandam novi hujus tumultus æquitatem obtendeba tur, quod hoc bellum unice ad religionis defenſionem, ac Germaniæ libertatem ſuſciperetur. Inſuper etiam Henricus II. diploma, quo ſe juſtis armis Cæſarem oppugnare oſtendebat, in idiomate patrio typis edi curavit.

§. LXVII.

Mauritii Saxoniæ Electoris bellum adverſus Cæſarem.

Thu. l. 10. Sleid. l. 24. pag 874. Hereſ. hiſt. de l'Empire l. 2. p. 399. Pallav. l 13. c. 3. n. 2.

TAndem ſubdola Mauritii Saxonici Electoris conſilia in apertas belli flammas erumpebant, cum die prima Aprilis Auguſtanam urbem obſidione pre-

premere inciperet, & quantumvis istud, quo Cæsarem debellare decreverat, facinus, ac consilium esset temerarium, summa tamen solertia, ac circumspectione rem agebat, ne iisdem, in quos Joannes Fridericus ejus Patruus, ac Landgravius uxoris suæ Pater inciderant, tumultibus, ac calamitatibus involveretur. Porro ob hanc taciturnitatem Mauritius non dum evoluto trimestri tam validas contraxerat copias, ut Carolum V. Priusquam is hostilia illius consilia animadverteret, non sine prospero armorum successu invadere potuerit. Sæcul. XVI. A. C. 1552.

§. LXVIII.

Nomina Principum Mauritio fœdere junctorum

Ceterum Principes Protestantes, qui Mauritium exercitus Ducem salutabant, eique se fœdere jungebant, erant sequentes I. Joachimus Brandeburgicus Elector II. Joannes, & Albertus itidem Brandeburgici Marchiones, quorum primus Joachimi Patruus, alter vero frater erat III. Fridericus Rheni Palatinus Comes IV. Wirtembergæ, ac Biponti Duces, V. Henricus, & Joannes Duces Megalopolitani VI. Ernestus Badensis Marchio præter plures alios Comites, Barones, urbesque. *Sleid. l. c.*

Sæcul XVI. C.A. 1552.

Hi omnes pecuniarum, ac militum subsidia tam prompte, quam copiose Mauritio præcipuo hujus fœderis Capiti subministrabant, ut ad Mensis Martii exitum jamjam triginta bellatorum millium exercitum in aciem educere posset, quæ sane copiæ ad Cæsarem pene inermem bello invadendum abunde sufficere videbantur.

§. LXIX.

Fœderatorum Principum literæ adversus Cæsarem.

Thuan. l. 10. pag. 294. Sleid. l. 24. p. 886. & seq.

Priusquam Mauritius rem aggrederetur, ex potissimorum Principum fœderatorum consilio scriptum quoddam evulgavit adversus Cæsarem, in quo hæc exponebat: „Sat manifestum „est, quod Cæsar Germaniæ libertatem opprimere, ac despotico suo im„perio subiicere moliatur, suam vero „familiam non sine gravi Imperii Prin„cipum, urbiumque præjudicium „ad supremam Monarchiam e„vehere intendat, id quoque sat aperte „ostendit per captivitatem Philippi Has„siæ Landgravii contra datam fidem „detenti, necnon per obstinationem, „qua illum libertati reddere constanter „recusat. Equidem supremum ejusmo„di imperium a nullo dependens affe„ctat

„ſtat Imperator: verum ejusmodi con- Saecul. XVI.
„ſiliis Principes fœdere junĉti, atque A.C.1552.
„hiſce literis ſubſcripti ſeſe opponere
„decernunt, omnesque, qui pari cum
„eis cauſſa tanguntur, hortantur, qua-
„tenus & ipſi ſuam indignationem ob
„periculoſæ hujus tyrannidis metum
„hucuſque ſopitam palam exerere ve-
„lint. Poſtea Mauritius rationes, ob
quas ipſe, ceterique fœderati arma in
Cæſarem paraverant, ennarrans affir-
„mat: Ob tres præcipue cauſſas arma
„ſumpſi, & primo quidem pro tuenda
„Proteſtantium Religione, quæ in Ger-
„mania convellitur, ac labefaĉtatur,
„etſi enim (ita inquiebat Mauritius)
„de plena eam profitendi libertate cau-
„tum fuiſſet, nihilominus hæc proxi-
„mo expoſita eſt exitio, eoquod ejus
„adverſarii contra datam fidem ex ipſis
„Religionis diſſenſionibus ad tyranni-
„cum dominatum ſibi viam ſternant,
„jamque ex liberis Imperii civitatibus
„Miniſtros ejecerint, ac nequidem ex-
„pectato legitimi Concilii exitu Augu-
„ſtanam Confeſſionem paſſim abroga-
„rint, & obtento rebellionis crimine
„conſcientiis vim intulerint. Altera
„belli cauſſa eſt, ut Principes, atque
„Imperii Urbes libertati reddantur, eo-
„quod ſe indies contra Imperii leges
„extero milite in Germaniam inducto

Sæc. XVI. A C. 1552.

„oppressos cernant, atque ad emun„gendas pecunias nova identidem com„menta proponantur, ita quidem, ut „nullius Ordinis, imo nec ipsorum „quoque S. R. J. Electorum ratio ha„beatur. Hanc ob rem omnes Princi„pes, populosque rogo, ac obsecro, „ut pia mea consilia opibus suis adju„vent, si vero secus fecerint, omnes, „qui sese opponent, tanquam hostes „meos habere cogor. Tertio denique „me ad suscipiendum hoc bellum in„duxit Hassiæ Landgravii Soceri mei „captivitas; hic enim insuperhabitis „potentissimorum Imperii Principum „sollicitationibus quinto jam anno cap„tivus detinetur, nec libertati restitu„tur, & quamvis toties eum dimitten„di spes facta fuerit, semper tamen sub „variis prætextibus mora, tempusque „trahitur, non sine magna honoris „mei, ac existimationis jactura.

§. LXX.

Aliud Alberti Marchionis Brandeburgici Scriptum.

Sleidan. l. c. Thuan. ut supra.

Sub idem tempus Albertus Marchio Brandeburgicus aliud Scriptum longe magis virulentum edidit, in quo de Cæsare, ejusque Ministris, necnon de improba Reipublicæ administratione que-

queſtus hæc expoſuit: „libertas ab iis, Sæcul. XVI.
„qui eam tueri, & amplificare debe- A.C.1552.
„rent, opprimitur: & conſilium pau-
„corum evertendæ veritatis cauſſa ha-
„betur, atque in Imperii Conventibus
„per homines pollicitationibus, aliove
„quovis ſubtili artificio corruptos in id
„incumbitur, ut pecunia undique cor-
„radatur, ſicque paulatim Germaniæ
„nervi incidantur; porro id fraude Ec-
„cleſiaſticorum præcipue fit, qui ſuffra-
„giorum numero vincunt, quorum ni-
„miam potentiam infringi, & debilita-
„ri reipublicæ intereſt, imo res eo ad-
„ducta eſt, ut ab unius arbitrio, &
„nutu omnia pendeant: is vero erat Anto-
„nius Perrenotus Attrebatum Epiſco-
„pus, qui nec genere nobilis nec na-
„tione Germanus eſt, nec adeo Impe-
„rio fœderatus: Præterea Imperii Sigil-
„lum in exteras manus devenit, jam-
„que in aula Cæſaris neceſſe eſt Ger-
„manis, alienas linquas diſcere, ſi qui-
„dem ibi cum aliqua utilitate ſua ver-
„ſari cupiant; dein Judices ſuſpecti in
„Imperii Camera, novi Senatores per
„Civitates, atque antiquis ejectis alii
„Magiſtratus inſtituuntur, jugumque
„tandem hoc germanis imponitur, ut
„externum militem ferre cogantur, qui
„nullum non genus inſolentiæ, atque
„inauditæ libidinis in populares exer-
„cet.

Sæcul. XVI A.C. 1552.

„cet. Non obscura sunt mea in Cæsa„rem merita, qui vitam, sanquinem & „fortunas pro ejus dignitate, ac salute „tam sæpe, tamque libenter profunde„re paratus fui, pro quibus adeo in„digne repensa est gratia: nam nuper „prodiit liber de bello germanico ab im„pudenti Circulatore Ludovico Avila „scriptus Cæsaris permissu, atque adeo „privilegio Imperiali munitus, in quo „de Germania tam frigide, & jejune, „quasi de barbara, & obscura gente, „mentio fit, ut appareat in nobilissimæ „gentis opprobrium narrationem præci„pue institutam esse. His indignationi„bus, quæ minime ferendæ sunt homi„ni libero, & Principi viro, permotus, consilia cum cæteris Principibus com„municavi, & vires pro patriæ salute, ac libertate junxi.

§. LXXI.

Aliud Galliarum Regis scriptum adversus Cæsarem.

Hisce duobus Protestantium Scriptis suum quoque adjecit Henricus II. Galliarum Rex, qui pro sua etiam parte illud per universum Regnum promulgare festinabat. (*) In eo Rex cuncta, quæ

(*) Christianissimus Rex hoc Scriptum divulgare tenebatur, quia, ut inquit Thuanus l. c.

quæ Cæsarem ad turbandam Gallici Regni tranquillitatem machinatum fuisse obtendebat, corradens, ita prosequebatur. *Ex quo post Charissimi Parentis mortem regni gubernaculis admotus sum, nihil aliud mihi curæ fuit, quam ut constituta religione publicæ tranquillitati consulerem, & amicos, ac fœderatos principes, & populos omni ope sublevarem. eo consilio Scotos sub Regina pupilla tumultuantes, & licentiosa audacia ad rebellionem spectantes compressi, & pristinam Regno dignitatem restitui: cum Helvetiis fidissimis hujus regni amicis fœdus renovavi; amnissa prioribus bellis recuperavi, & Bononia ab Anglis recepta, exulantes cives ad lares suos, & colonos ad agros suos reduxi; arctissimo cum Rege Angliæ fœdere inito*

Sæcul. XVI. A C. 1552.

l. c. Protestantes Principes *fœdus cum Galliarum Rege pro tuenda eorum Religione, ac Secta jecerunt:* cum autem non modo Germaniæ libertas, sed etiam fidei dignitas, vel maxime a Protestantibus opprimeretur, hinc pro restituenda utriusque dignitate Carolus Imperator, fideique Catholicæ Defensor contra Protestantes gladium stringebat: constanter vero etiam cum summo proprii sui Imperii, ac Regni præjudicio omne cum fidei hostibus fœdus inire recusabat.

Sæc. XVI. A.C. 1552.

inito armis quæsita firmavi, & facta pace possessiones cuique suas reddidi. Sed ecce, dum in eo sum, ut regnum, & pacem constituam, quo minus tam laudabile propositum prosequi possim, undique insidiis, & occultis machinationibus petor; nec enim obscurum cuiquam esse potest, quid Cæsar in hujus regni perniciem molitus sit, postquam de tumultibus Aquitanicis cognovit, misso, in Angliam Comite Egmondano Burano, qui regis tutores ad arma contra me capessenda ex ea occasione incitaturus, pessimum exemplum in suum commodum convertere, quantum in ipso fuit, & voluit, & tentavit: ut vero illustri indicio se male erga nos affectum proderet Cæsar, Christiernæ Francisci Lotharingiæ Ducis viduæ, ac ipsius Sororis Filiæ auctor fuit, ut Barrensis Principatus, qui sine controversia Gallicæ juris-dictionis est, nomine fidem mihi, quam debet, quamque Superiores Lotaringiæ Duces hactenus præstiterunt, præstare recusaret.

Necdum quoque oblitus sum, quam indigne Vogelspergus vir nobili loco natus, sed virtute nobilior, ab amico summa perfidia circumventus, & crudelissimis tormentis subjectus, cum nihil ab eo extorqueri potuisset, quod in invidiam nostram recideret, a castrensibus postremo

mo

mo judicibus fuerit damnatus, cum non aliud crimini dabatur, quam quod nobis militasset. Id quommodo stante inter Cæsarem, & me pace fieri potuerit, aut debuerit, omnibus æstimandum relinquo qui citra odium, aut amorem de hac caussa judicaturi sunt, quid nunc Ringravium, Recrodum, Rifebergum, & Schertelium commemorem, quos Cæsar proscripsit, & in quorum capita non aliam ob caussam, quam quod mihi militarent, pretium percussoribus constituit, pessimo exemplo hominibus ad cædes ex insidiis faciendas invitatis; his de caussis arma sumpsi, & conjunctis cum Germaniæ Principibus consiliis, ac viribus justum & utrisque necessarium bellum suscepi, qua in re nullum aliud compendium, aut emolumentum spectare me Deum testor, quam ut restituta Germaniæ dignitate, Saxonem Ducem, & Hassiæ Landgravium diuturna & injusta captivitate detentos in libertatem asseram, ex necessitudine antiqua, quæ Galliæ regibus cum Germaniæ Principibus intercedit.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. LXXII.

Mauritius copiis in aciem eductis Augustam cingens.

Interea Mauritius ad Landgravii Filios eis collocuturus contendit, datisque

Thu. hist. l. 10. Sleid. l. 24. p. 875.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

que quibusdam mandatis suis subditis præcepit, ut se absente interim Augusto fratri suo parerent, quam in rem eidem quosdam Consiliarios probatæ fidei Viros adjungebat: demum vero ad illas copias, quas per Thuringiam sub hybernæ Stationis obtentu distribuerat, contendit, quo etiam Guilielmus Princeps ejus Socer ex condicto cum suo agmine venturus erat: igitur Mauritius (*) die decima nona Martii Erlebacum veniens inde ad Fraxineum Bajonensem Episcopum literas dedit, sextoque post die junctis Guilielmi Principis copiis ambo Schwinfurtum venerunt, ac postea Rotenburgum transierunt, ubi Albertus Marchio Brandeburgicus se cum illis conjunxit, ac triduo post una omnes Donawerdæ, quæ urbs tribus ab Augusta leucis distat, convenere, simulque, quocunque iter faciebant, Senatores nuper a Cæsare institutos abroga-

(*) Hujus itineris caussam Thuanus l. c. explicat his verbis: *Mauritius etsi fœderis auctor, ita dissimulanter agebat omnia, ut cogi se ab Hassi captivi liberis videri vellet, neque omnino de conciliatione desperaret, hinc exposuit, citari se ab iis, nec posse diutius justas illorum petitiones frustrari.* En solitam Protestantium sinceritatem!

rogarunt, ingenti pecuniarum ſumma mulctæ nomine exacta: dum vero Auguſtæ Vindelicorum, cui urbi Cæſar duntaxat quatuor peditum centurias impoſuerat, quamdam muri partem caſu dejectam, foſſamque ruina oppletam fuiſſe intellexerant Fœderati, illuc die ultima Martii cum copiis ſuis continuato itinere contendunt, ac poſtera die prima Aprilis circa meridiem Auguſtam pervenientes, cives ad validam urbis defenſionem paratos invenerunt, quamvis enim annonæ, bellicique apparatus copia non niſi ad quindecim dies inſtructi eſſent, Cæſarem tamen prompto auxilio haud defuturum ſperabant. Sæcul. XVI. A. C. 1552.

§. LXXIII.

Auguſta Vindelicorum a Fœderatis obſeſſa, captaque.

Priusquam Fœderati urbem tota tormentorum vi quatere inciperent, cives ad ultroneam deditionem provocabant, oblatis conditionibus ſat proficuis, quas autem cum præſidiarii acceptare recuſarent, obſidioni initium datur, ac quinto poſt die, cum cives reſiſtendo impares eſſent, deditionis pacta conſcribi poſtulant. Ergo quantocius a tormentorum exploſione ceſ- *Chytr. Saxon. l. 17. Sleid. l. c.*

Sæcul. XVI A.C 1552.

satur, & feciales ab Augustanis submissi audiuntur, eisque pacta admodum honorifica conceduntur, eoquod cives Augustani ejusdem Nationis essent, cujus oppugnantes erant.

§. LXXIV.

Fœderatorum molimina ad expugnandum Oenipontum.

Eo tempore Imperator Oeniponti gravibus podagræ doloribus laborans nonnisi familiares suos, ceterosque Proceres, quos officii sui ratio eo vocabat, secum habebat; percepta igitur tam subitæ conspirationes notitia vehementer perculsus tanto majori admiratione afficiebatur, quo minus clandestina ejusmodi consilia, priusquam in apertas erumperent flammas, in se cudi sibi persuadere poterat, quamvis jam antea sæpius de conjuratorum machinationibus fuisset admonitus. Imo etiam tunc majores hostis progressus sistere adeo non erat sollicitus, ut vix de belli apparatu cogitaret, spe fretus, hanc conspirationem brevi dissipandam, aut saltem non eo usque progressuram, ut ejus quoque vitæ, ac securitati insidiæ struerentur. Verum sua eum spes fefellit; quippe Mauritius rapido victoriarum cursu multa oppida victricibus ar-

armis suis subegerat, captaque urbe Augustana Fœderati decrevere, sine ullo temporis dispendio promotis castris Oenipontum esse contendendum, eo-quod ibidem Cæsar copiis destitutus abs dubio sese hostium arbitrio comittere cogeretur. Attamen Mauritius cum Carolum, a quo tot beneficiis fuerat cumulatus, forte ad tantas angustias redigere abhorreret, vel fœderatorum ardorem admiratus eos verborum facetiis distinere percuperet, hæc eisdem reposuit. Vobis deest cavea satis ampla, in qua tam vastum hujus volucris corpus includere possetis: mox tamen ad hæc respondit Albertus: insequamur nihilominus avem istam, quæ si capta fuerit, facile de cavea, cui includetur, prospici poterit: cum ergo Mauritius eorum aviditatem magis augeri cerneret, illisque suspicionem, ne forte ipsus perversa foveret consilia, ingeri vereretur, inconsiderato, quo fervebant, furori cedendum existimabat, quapropter rupta omni mora exercitus Alpes superat, viarum aditus invaduntur, tantaque rabie in milites, qui eos obsidebant, irruitur, ut trucidatis Cæsareorum potissimis plana ad Cæsarem via pateret. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Sæc. XVI. A.C. 1552.

§. LXXV.

Tridentinorum Patrum timor ad hostis appropinquantis rumorem.

Pallav. hist. Conc. Trid. l. 13. c. 3. n. 1. & 2.

Cum Fœderati a Tridentina urbe parum distarent, mox Itali Præsules accepto nuntio, quod Lutheranorum exercitus jamjam viarum aditus perfregisset, ingenti afficiebantur timore, unde trajecto Abdua flumine Veronam contendere parabant, discedentibus quoque cunctis Protestantium Oratoribus: cum autem Legati morbus indies augeretur, Nuntii, ne soli tandem Tridenti persistere cogerentur, veriti, datis ad Papam literis, quid Consilii in funesta hac rerum vicissitudine caperent, sibi significari rogabant. Ad hæc Julius, qui pace cum Franciæ Rege inita, minus Cæsaris indignationem pertimescebat, convocato Purpuratorum Senatu Nuntiorum postulata exposuit, cum ergo potior Patrum pars Synodum esse interrumpendam censeret, mox hanc in rem diploma conficiebatur ad Papæ Nuntios transmittendum: insuper ipse summus Pontifex ad eosdem hunc in modum perscripsit: „si Synodum interrumpi, vestro judicio urgens deposcit necessitas, id exequi „magis expedit, quam Synodi dignitatem hæreticorum insultibus expo-

„nere,

„nere, præcipue cum facile Concilium „tempore magis tranquillo rursus con- „tinuari valeat; ea tamen mea est vo- „luntas, ut Synodum nequaquam pe- „nitus solvatis, sed duntaxat ad tempus „prorogetis, ut semper, prout tempo- „ris opportunitas tulerit, Synodi pro- „sequendæ remedium in promptu sit. Sæcul. XVI. A. C. 1552.

§. LXXVI.

Pontificium interrumpendi Concilii diploma ad Nuntios delatum.

Accepto hoc responso Nuntii Apostolici rem silentio prorsus religioso premebant: ut vero cujusvis mentem circa Synodi interruptionem magis exploratam haberent, præprimis Caroli V. Cæsaris Legatos, necnon præcipuos ex illis, qui adhuc remanserant, Præsules in Concilium vocabant, ut ab eis, quid denique statuendum, perciperent. Cunctorum opinio eo abibat, Cæsaris jussa esse expectanda, cum nihil a Protestantium exercitu foret timendum, atque illi longius, quam spargebatur, ab urbe distarent. Insuper Nuntii, cum nonnisi Episcopali dignitate fulgerent, Papæ jussa statim exequi reformidabant, hinc datis Romam literis Pontificem monebant, his verbis usi: permolesta Patribus futura fuisset suspensio *Pallav. l. c. Spond. hoc ann. n. 4.*

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

Pontificio diplomate indicta absque ulla auctoritate, ac voluntate Concilii, ac proinde satius duximus memoratum Diploma non depromere, sed curare, ut ipsa Synodus id consilii per se susciperet. At Pontifex nihil amplius cunctandum rescripsit, & a se minas hujusmodi plane despici edixit.

Ut autem Pighinum ex Nuntiis alterum ad exequenda mandata stimularet, eidem significari jussit, quod ipse, quamprimum in Concilio Præsidis munere defunctus esset, in Sacro Purpuratorum Collegio sedem adepturus foret, eoquod jam in postrema Cardinalium electione ad purpuram nominatus fuisset. Attamen hæc altera Pontificis epistola nonnisi post interruptam Synodum advenerat.

§. LXXVII.

Sessio decima sexta pro Concilii interruptione habita.

Labbe Conc. tom. 14. p. 835. Pallav. n 4. Thu. l. 9. Spond. n. 4. Psalm. in actis Conc. Trid. p 324.

Cum autem Synodi Patres periculum indies augeri, ac singulos suæ securitati unice intentos cernerent, die vigesima quarta Aprilis generalem celebrarunt congregationem, in qua Cardinalis Tridentinus Brixia redux, necnon Zagabriensis Episcopus, ac præter alios Granatensis Archipræsul Synodum

dum omnino interrumpendam esse censebant. Hanc ob rem Pontificis Nuntii ad diem vigesimam octavam ejusdem Mensis proximam Sessionem celebrare decreverunt, cum antea ad diem primam Maii fuisset indicta: igitur hæc decima sexta Synodi Sessio, quæ sub Julii III. Papæ Pontificatu sexta, ac postrema erat, ab exiguo Patrum adhuc residuorum numero celebrabatur: ubi pro more omnes in Ecclesia S. Vigilii congregati sunt, ac re divina per Michaelem a Turre Cenetensem in Veneta ditione Episcopum peracta Pighinus Papæ Nuntius unacum Socio suo loco Crescentii Cardinalis Legati tum ægrotantis Præsidem agebat, Episcopus vero, qui Sacrum celebrabat, conscenso suggestu sequens, quo Concilium prorogabatur, decretum prælegit. Sæcul. XVI. A C. 1552.

Sacrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in spiritu Sancto legitime congregata, præsidentibus in ea Reverendissimis Dominis Sebastiano Archiepiscopo Sipontino, Aloysio Episcopo Veronensi, Apostolicis Nuntiis, tam eorum proprio, quam Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Marcelli Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Crescentii, Legati, ob adversam ejus gravissimam valetudinem absentis, nomine,

Sæcul. XVI. A C. 1552.

mine, non dubitat, Christianis omnibus patere hoc Concilium Oecumenicum Tridentinum primo a Paulo felicis recordationis convocatum, & collectum fuisse; deinde a Sanctissimo Domino nostro Julio tertio, efflagitante Carolo quinto Augustissimo Imperatore, ea præcipue de caussa fuisse restitutum, ut Religionem in multis orbis partibus, & præsertim in Germania, in diversas opiniones miserabiliter distractam, in statum pristinum revocaret, abusus, & mores Christianorum corruptissimos emendaret, cumque ad hoc agendum quamplurimi Patres, nulla laborum suorum, periculorumque habita ratione, e diversis regionibus alacriter confluxissent, resque stupenue magno fidelium concursu, feliciterque procederet, ac spes esset non levis, illos Germanos, qui eas novitates excitarant, in Concilium venturos sic animatos, ut veris Ecclesiæ rationibus unanimiter acquiescerent, lux denique quædam rebus affulsisse videretur, caputque attollere inciperet profligata antea, & afflicta respublica Christiana: ii repente tumultus, ea bella, hostis generis humani versutia exarserunt, ut Concilium velut hærere, ac suum cursum interrumpere satis incommode cogeretur, spesque omnis ulterioris progressus hoc in tempo-

ri

re tolleretur : tantumque aberat, ut Sancta Synodus Christianorum malis, & incommodis mederetur, ut multorum mentes præter sui animi sententiam irritaret potius, quam placaret : cum igitur ipsa sancta Synodus omnia, & præcipue Germaniam, armis ardere, & discordiis videret, omnesque fere Episcopos germanos, præsertim Principes Electores, suis consultum Ecclesiis e Concilio abiisse ; decrevit tantæ necessitati non reluctari, & ad meliora tempora reticere, ut Patres, quod eis nunc agere non licet, suis avibus prospectum ad suas Ecclesias regredi valerent, ne diutius utrobique inutili otio conterantur, atque ita, quoniam sic temporum conditio tulit, hujus Oecumenici Concilii Tridentini progressum, per biennium suspendendum fore decernit, prout præsenti decreto suspendit, ea tamen lege, ut si citius pacata res sit, ac tranquillitas pristina revertatur, quod sperat Dei Optimi Maximi beneficio non longo forsan spatio futurum, ipsius Concilii progressus eodemmet tempore suam vim, firmitatem, vigoremque habere censeatur : Sin autem (quod Deus avertat) peracto biennio prædicta legitima impedimenta non fuerint submota, cum primum cessaverint, talis suspensio eo ipso

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

ſublata eſſe intelligatur, ac ſuus vigor, & robur Concilio ſit reſtitutum, & eſſe intelligatur, ſine alia nova Concilii convocatione, accedente ad hoc decretum conſenſu, & Auctoritate Sanctitatis ſuæ, & Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, interea tamen eadem Sancta Synodus exhortatur omnes Principes Chriſtianos, & omnes Prælatos, ut obſervent, & reſpective, quatenus ad eos ſpectat, obſervari faciant in ſuis regnis, Dominiis, & Eccleſiis, omnia, & ſingula, quæ per hoc Sacrum Oecumenicum Concilium fuerunt hactenus ſtatuta, & decreta.

§. LXXVIII.

Duodecim Præſules Hiſpani huic prorogationi obluctantes, ac contra eam reclamantes.

Nicol. Pſal. l. c. Pall. l. c.

Perlecto hoc Decreto Epiſcopus dicebat: *Reverendiſſimi, ac Illuſtriſſimi Domini, Reverendique Patres, placentne hæc omnia vobis?* Ad hæc cuncti reſpondebant, *Placet*, exceptis duodecim, qui erant, Salvator Alepus Archiepiſcopus Turritanus, Joannes Salazarius Epiſcopus Lancianenſis, Alvarus a Quadra Epiſcopus Venuſinus, Petrus Acugna Avellaneda Epiſcopus Aſturicenſis, Joannes Fonſeca Epiſcopus Stabienſis

bienſis, Franciſcus Navarra Epiſcopus Pacenſis, Michael Puchius Epiſcopus Elvenſis, Joannes Æmilianus Epiſcopus Tundenſis, Martinus Ayala Epiſcopus Gadinenſis, Alvarus Moſcoſus Epiſcopus Pampilonenſis, & Petrus Poaz Epiſcopus Civitatenſis.

Hi omnes exponebant, quod periculum ipſo rumore longe minus eſſet, & quamvis jam ante quinquennium Proteſtantes Clauſam arcem expugnaſſent, atque univerſa Tyrolis non niſi a Franciſco Caſtel-Alto fuiſſet propugnata, propterea tamen Concilium non fuerit interruptum, hinc etiam nunc, ut olim factum, timidi duntaxat dimittantur, cum Cæſar adhucdum Oeniponti agens ſuis viribus, ac potentia facile cunctos hoſce tumultus diſſipare valeat; ceteri ergo, qui voluerunt, libere remanere permittantur, donec certior habeatur notitia de mente Cæſaris, qui, cum nonniſi trium dierum itinere Tridento diſtet, prompte reſponſum dare poterit. Nihilominus Epiſcopi natione Itali Synodum eſſe interrumpendam unanimi ſuffragio concludebant, idque adeo neceſſarium demonſtrare nitebantur, ut abſque vitæ, bonorumque diſpendio ejusmodi conſilium recuſari haud valeat. Verum illæ, quas attulerant, rationes nondum præfatos duodecim Prælatos

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

tos a sententia dimovebant: cum tamen Synodi prorogationem impedire desperarent, saltem adversus eam scripto reclamare decreverunt, nec tamen hæc eorum oppositio efficere valuit, quo minus ceteri omnes Tridento abire statuerent, quinimo ipsimet duodecim illi Præsules, eoquod hoc periculum re ipsa gravissimum esset, prout ipsimet brevi experiebantur, reliquorum exemplum sequebantur: solus vero Cardinalis Tridentinus Oenipontum secedere decreverat, ut Cæsarem pro viribus suis in præsenti rerum vicissitudine adjuvaret.

§. LXXIX.

Papæ Legatus ob adversam valetudinem Tridenti hærere coactus.

Sleid. l. 23. p. 865. Thuan. hist. l. 9. p. 293. Pall. l. 12. c. 3. n. 1. & 9.

Crescentius Papæ Legatus ob morbi sui vehementiam solus Tridenti hærere cogebatur, cum haud amplius aliorsum transferri posset: dum vero hujus infirmitatis periculum magis augeri haud timebatur, Veronam transferebatur, ubi tamen hoc anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo die prima Junii naturæ debitum solvit.

§. LXXX.

§. LXXX.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Legatus Veronam delatus, ibidemque vita functus.

Postmodum Corpus ejus Romam delatum ibidem primo in Ecclesia omnium SS. Martyrum, dein autem in Templo S. Mariæ Majoris depositum fuit, ubi etiam terræ mandatum quiescit. Is erat patria Romanus ex illustrissima, ac pervetusta Crescentiorum familia natus, qui a teneris unguiculis jamjam tum Canonicæ, tum Civili jurisprudentiæ strenue operam navabat, suorumque meritorum suffragio Canonicus in Ecclesia Sanctæ Mariæ Majoris renuntiatus, Rotæ Auditoribus adnumerabatur: postea vero a Clemente VII. Marsicanus Antistes in Neapolis Regno electus, a Paulo III. Anno reparatæ Salutis millesimo quingentesimo quadragesimo secundo purpura decoratus est. Nominabatur insuper Ordinis Cistercienſis Protector, ac perpetuus Bononiæ Legatus.

Pallav. ibid. Ciacon. tom. 3. p. 677.

Sub idem tempus pariter Tridenti obiit Viennensis Episcopus ex Romanorum Regis Oratoribus unus, cujus corpus interea in Ecclesia Cathedrali repositum fuit, donec Viennam transferretur. (*)

§. LXXXI.

(*) Vide infra §. 146. ubi agitur de obitu Friderici Nauseæ.

Sæcul XVI. A.C. 1552.

§. LXXXI.

Ferdinandus Romanorum Rex Mauritium Electorem accedens.

Sleid. p. 276. l. 24. Interea Mauritius, ejusque Socii copias suas semper propius Oenipontanæ urbi admovebant, atque Ulma per sex dies incassum obsessa, die decima nona Aprilis Stuacum versus promotis castris processerunt, ubi juxta pacta a Galliarum Rege militare trium mensium stipendium perceperunt, eisque, cum Henricus Lenoncurtius Nantolietus in itinere fatis fuisset functus, obses dabatur Joannes de Marchia Gamæus: vicissim vero fœderatorum Principum obsides, quos Franciæ Regi dabant, erant Christophorus Megalopolitanus Dux, & Philippus Hassiæ Princeps. Post hæc ultima Aprilis die aliquot infra Ulmam milliaribus ad Danubii ripam castra metabantur, relicto interea Alberto Brandeburgico, qui vicos, & oppida igne, ac ferro devastans, ubique pecunias corradebat, arcemque Helfestænam in deditionem accipiens, ex Gislinga oppido, quod tribus nonnisi milliaribus Ulma distat, aliisque vicinis pagis octodecim aureorum millia mulctæ nomine extorquebat. Subactis hisce urbibus Mauritius Elector Danubio

nubio vectus Lincium Auſtriæ urbem contendit cum Romanorum Rege collocuturus, quem Cæſar eo decreverat, ut Electorem ab hoſtili hac invaſione averteret, atque ad acceptandas pacis conditiones inclinaret ; quinimo ipſemet Imperator datis ad Principes literis eos hortabatur , ut hæc diſſidia tolli , & novas haſce ſcintillas , priusquam in apertas erumperent flammas , extinqui totis viribus adlaborarent. Equidem Mauritius conditiones a Ferdinando propoſitas excepit , mox tamen alias eidem propoſuit , petiitque , ut Landgravius libertati redderetur, Religionis, ac doctrinæ diſſidia componerentur, de Republica rite conſtituenda ageretur, ac denique proſcriptis Nobilibus in gratiam receptis pax cum Galliarum Rege hujus fœderis ſocio iniretur. Sæcul. XVI. A.C.1552.

§. LXXXII.

Reſponſum ad haſce propoſitiones Mauritio datum.

Eodem tempore, quo Mauritius Elector haſce conditiones propoſuerat, Ferdinandus præſentes habebat Maximilianum Archiducem Filium ſuum, Albertum Bavariæ Ducem ſuum Generum, necnon Caroli V. Legatos. Hi ergo Mauritio iſta in reſponſis dabant: *Sleid. l. c. Thu. l. 19. n. 3.*

non

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

non equidem recusat Cæsar, quominus Hassiæ Landgravius libertati reddatur, dummodo ab armis discedatur, quinimo Cæsari præprimis placet, ut proximis Germaniæ conventibus de religione, ac republica constituenda agatur, hoc tamen male accipit Cæsar, quod Regis Galliæ, cum tamen adversus Cæsarem bellum gerat, tanquam amici, ac fœderati mentio injecta sit, nihilominus permittit Cæsar, ut ex illo cognosci possit, quibus conditionibus paciscí velit: ceterum quod ad proscriptos attinet, poterunt ii in gratiam recipi, dummodo legi, quam Cæsar tulerit, obtemperaturos se promittant. Præterea petebat Ferdinandus, ut facta pace Mauritius operam ipsi contra Turcas in Pannonia navaret, & curaret, ne conducti a Sociis milites ad Galliæ Regem dilaberentur. Ad hæc Mauritius respondit: *non licet mihi quicquam inconsultis Sociis statuere:* his dictis utrinque discessum est, dilata in vigesimam sextam Maii Sessione, qua die Cæsaris æque, ac Fœderatorum Oratores Passavii convenirent, atque huic conventui per se ipsos interessent: ab hoc autem tempore quindecim dierum induciæ inciperent. Attamen de sincera Mauritii Electoris mente valde dubitabatur, nec temere suspicari licebat, quod vanis ejusmodi promissis Cæsarem

farem eo fine distinere intenderit, ut illum nil fraudis suspicantem eo facilius inopina vi obruere posset: interim ut ut res se habuerit, id omnino compertum habetur, quod Ferdinando post hoc colloquium vix ad sua reverso, mox Fœderati Alpes petierint, ac Cæsareis copiis Rutæ profligatis Crebergensi arci militem admoverint, eamque captis tribus præsidiariorum millibus occuparint, demumque Oenipontum versus castra promoverint. Sæcul XVI. A. C. 1552.

§. LXXXIII.

Cæsar Oenipontum confugiens, ibidemque acriter obsessus.

Cum autem tum Cæsar in urbe minus munita hæreret, ac nonnisi centum circiter præsidiariis, ac satellitibus stipatus esset, hinc securitati suæ prospecturus prompte aliorsum secedere consultum ducebat: Ergo media ferme nocte tam præcipiti studio fugam arripit, ut baltheo absque gladio succinctus, cum ob podagræ dolores equum conscendere haud posset, lectica delatus iter prosequeretur, donec tandem Villacum, quod est oppidum in Carinthia ad Dravum flumen situm, ac Bambergensis Episcopi imperio obnoxium, per- *Ant. de Vera vie de Charl. V. p. 227. Sleid & Thu. l. c.*

Sæc. XVI. A.C. 1552.

veniret, ubi nemine ad alloquium admisso aliquot dies delitescebat.

§. LXXXIV.

Joannes Fridericus Elector liber dimissus.

Sleid. l. c. Thu. l. 10. p. 308.

Eo tempore (*) Cæsar Joannem Fridericum pristinum Saxoniæ Electorem libertate donavit, eidem significans,

(*) Subdole Continuator refert, quod Carolus *eo tempore*, quo jamjam in fugæ suæ loco substiterat, Joannem Electorem libertati restituerit, cum tamen Sleidanus æque, ac Thuanus tanquam rem certam narrent, quod *Cæsar*, antequam *Oeniponto profugeret, Joannem Fridericum Saxonem liberaverit, prærepta hac hosti gloria, quod existimationis suæ interesse arbitraretur, ne coactus potius, quam sponte, captivum dimisisse videretur*: econtra *Saxo, qui Sociis, quam Cæsari, beneficium acceptum referre mallet, gratiam recusabat, & quamvis liber factus, Cæsarem quocunque ibat, ut antea comitabatur.*

Ita rem narrat Thuanus Scriptor Gallus Austriacæ Domus gloriam imminuere admodum studiosus: Sleidanus vero l. c. hæc refert: *cum Saxoniæ Ducem Joannem Fridericum toto jam quinquennio captivum, paulo ante dimisisset, ne videlicet hostis ad suam gloriam istud referret.*

cans, quod libere abire posset, quocunque demum vellet, dummodo Cæsaris hostibus sese non associet: cum autem Elector tam senio, quam corporis pinguedine gravis, ac infirma valetudine pressus esset, in lectica Cæsarem comitabatur, atque ab illo temporis articulo ab eodem non jam tanquam captivus Princeps, sed veluti liber, atque amicus habebatur. Referunt nonnulli, quod Cæsar, cum per Passaviensem pacem proxime sanciendam ad libertatem huic Electori concedendam, se coactum iri præsentiret, hanc gratiam ex proprio voluntatis suæ impulsu permotus, non autem vi compulsus eidem præstitisse, videri voluerit, indeque Mauritio timorem incutere speraverit, cum æmulum suum ad eum statum revocatum cerneret, ut cum eo de Saxo-

Sæcul XVI. A.C. 1552.

ferret, quod quidem ipse captivus etiam minime volebat, liber factus, nihilominus Cæsarem, quocunque iret, comitatur.

Ex his prudens Lector facile colligere poterit, quam artificiose Continuator Scriptorum, quos allegat, verba immutare, alia addere, vel demere soleat, eo fine, ut livorem suum quem præcipue in Augustissimam Domum Austriacam prodit, aliorum testimonio honestare valeat.

Sæcul. XVI. A C. 1552.

nici Electoratus imperio contendere posset. Ceterum Imperatorem tum fugientem comitabantur Ferdinandus Rex ejus Frater, Cardinalis Tridentinus, cunctaque ejus familia, ac Proceres, qui eum sequentes tanto terrore percellebantur, ut eorum plures pedibus incedere cogerentur, ne Principem suum derelinquerent.

§. LXXXV.

Venetorum respublica Cæsari sua offerens obsequia.

Vera l. c. p. 272.

Verum Caroli timor tum vel maxime augebatur, cum Venetorum rempublicam arma parare perciperet; nam hi, cum belli flammas undique erumpere cernerent, malisque inde forte imminentibus præcavere cuperent, milites conscribebant. Ea res Cæsarem, qui tum Villaci agebat, haud parum sollicitum tenebat; verebatur enim, ne Veneti clandestina cum hostibus consilia foverent, quinimo hæc eadem suspicio eo ex capite vehementius invalescebat, quod non ita pridem variis ex locis nunciatum esset, a Franciæ Legato Venetos ad arma in Cæsarem movenda vehementer sollicitatos, eisque ampliſſima facta fuisse promissa, dummodo cum Galliæ Rege ipsius Principe,

cipe, ac cum Proteſtantibus ſuas vires jungere, Cæſaremque bello opprimere vellent. Attamen Respublica vix non Carolum Cæſarem Villacum adventaſſe compererat, cum illico Dominicum Moroſinum, qui apud Cæſarem legatione fungebatur, ablegaret, dato negotio, ut Imperatori urbem, quamcunque intra Reipublicæ fines pro ſuo receptaculo poſſidere vellet, offerret, eidemque fidem faceret, quod respublica omnes ſuas vires, conatusque ad tuendam Majeſtatem ſuam impendere, ejusque gloriam non minus, quam propriam toto ſtudio propugnare parata eſſet. Hoc obſequii genus Cæſar non ſine animi ſui lætitia excepit, eodemque momento Nobilem Virum ablegavit, qui huic Reipublicæ grates rependeret. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. LXXXVI.

Mauritius Elector Oenipontum ingreſſus.

Altera poſt Caroli diſceſſum die Mauritius Elector Oenipontum ingreſſus *Thu. l. 10. p. 300.* duntaxat Ferdinandi Romanorum Regis, quem velut amicum habebat, ſuppellectilem intactam reliquit, cetera vero omnia, ad Cæſarem, ejusque Aulicos, necnon ad Auguſtanum Cardinalem, quem Fœderati ſummo odio

Sæc. XVI. A.C. 1552.

infectabantur, pertinentia militum suorum depræ dationi permisit. Insuper civibus injuriam quovis pacto inferri, vel eorum bona diripi severe prohibebat; quippe ab aliis credi gestiebat, quod nullatenus divitias corradendi studio, sed unice oppressos sublevandi desiderio incitatus arma sumpsisset. Ceterum Imperator in tuto positus eo unice curas intendit, ut summa, qua posset, celeritate circa Alpes copias suas contraheret, ac non modo hostium suorum progressibus valide sese opponere, sed etiam Catholicorum partes strenue defendere valeret, quamdiu Passaviensis conventus ad vigesimam sextam Maii diem indictus perduraret.

§. LXXXVII.

Franciæ Rex bellum adversus Cæsarem exorsus.

Cum interea Fœderati Protestantes in Germania tanto furore Cæsarem debellarent, Galliarum Rex, ut fœderi cum eis inito satisfaceret, bellum quoque contra eundem movebat, atque unacum uxore sua Regina, ceteroque aulico comitatu Catalaunum usque contendebat, dum interim Montmorantius Vitriacum processerat, quo loco copiæ undique confluebant. Recensebat Rex in

in exercitu suo quindecim Germanorum millia, quadringentos cataphractos, duo equitum millia præter totidem Sclopetarios equis instructos, quibus Carolus Lotharingius Albamarlæ Dux, ac Guisii Ducis Frater præerat. Hoc exercitu instructus Montmorantius Conestabilis recta Tullum contendit, eumque mox cives traditis clavibus in urbem recepere: Rex vero Jonvillæ substitit ob inopinatum Reginæ morbum. Sub idem tempus Christina Francisci Lotharingiæ Ducis Vidua, ac Cæsaris Neptis Henricum Regem adibat, ut filii sui ditiones ab hostium incursibus liberaret. Hanc Rex perbenigne excepit, eidemque mentem suam aperuit, propositis duobus articulis, quibus tamen Ducissa haud parum turbabatur; Rex enim hæc petebat I. Juvenem Ducem filium suum in Gallias mittere haud cunctaretur, ut ibi unacum Delphino educaretur, spe facta, quod Rex illius curam in se susciperet, eumque honorificis omnino dignitatibus augere velit. Secundo Lotharingici Ducatus administrationi nuntium mittat, illamque Valdemontio Comiti cedat, eoquod eidem, cum Cæsaris Neptis esset, in præsenti rerum vicissitudine haud amplius hoc munus committi posset. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. LXXXVIII.

Metis, Tullum, Virodunum, & Nancejum &c. a Rege occupata.

Belleat. com. l. 26. 2. & seq.

Interea Montmorantius Conneſtabilis Gorzenſe Cænobium, arcem natura munitam, ac non niſi quinque milliaribus a Ponte Muſſitano diſſitam occupabat, inde vero Metim verſus contendit, diſpoſitisque circa urbem copiis, cives, ut adventanti portas aperirent, jubet. Non deerant, qui ſe ultro dedere renuebant, ex plebe tamen præcipui per Lenoncurtium Cardinalem urbis Epiſcopum promiſſis capti palam Gallis favebant: itaque ad deditionis neceſſitatem res pervenit, ac Conneſtabilis die decima Aprilis urbem ingreſſus eſt (*) Interim Regina tandem recuperata

(*) Quod Galli deditionis pacta, datamque fidem violaverint, ſtudioſe reticet Continuator, ingenue tamen Thuanus Scriptor Gallicus rem ita recenſet: *Cives vim deprecati Montmorantium cum duobus ſignis peditum admiſſuros ſe reſpondent: ſed FRAUS CONVENTIONI FACTA EST, nam duo ſigna, quæ non plus, quam ſexcentos homines capere debebant, aucto numero mille quingentos circiter pedites, eosque ex omnibus delectos efficiebant.*

Cum

perata ſalute in Franciam rediit, Rex vero, ut ſe abſente regnum adminiſtraret, eidem curam impoſuit, eique primum Miniſtrum attribuit Annebaldum Gallicæ claſſis Præfectum, qui eidem in Franciæ regimine pro viribus præſto eſſet. Tertio demum poſt captam Metim die Rex Tullum ingreſſus, Sclavolium urbis Præfectum nominabat, civibus tamen eorum jura, privilegia, atque immunitates omnino illæſas ſervabat. Altera die Nanceum delatus juniorem Lotharingiæ Ducem acceſſit eo fine, ut illum poſtea in Franciam abſtrahi juberet (*) Denique Rex Pontem-Muſſitanum profectus, inde Metim pervenit, ubi rurſus urbis privilegia confirmavit, ac poſt tridui moram Arturum Coſſæum Gonnorium Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Cum autem Cives longiorem militum ſeriem, quam ſperarent, ſubſequi fremerent, ſero errorem portis occluſis emendare conati, a Gallis jam potentioribus repelluntur.

(*) Thuanus l. 10. quem Continuator quidem ferme totum deſcripſit, ſubdole tamen allegare diſſimulavit, hæc addit: *non ſine manifeſto Parentis dolore, quæ Filium a ſuo complexu divelli, & in Principis cum Cæſare Avunculo bellum gerentis poteſtatem abduci ægre ferebat.*

Sæc. XVI. A.C. 1552.

Briſſaci Mareſcalli fratrem urbis Præfectum nominabat, ipſe vero inde abiens Lunevillam contendit, ubi Franciſcum Montmorantium Conneſtabilis Filium, Honoratum Villarium, & Ringravium Comitem Auguſtam Vindelicorum ablegabat, ut de rebus Mauritii Electoris, qui jamjam bellum inchoaſſe dicebatur, certior fieret. Ceterum Metenſi æque, ac Tullanæ, & Virodunenſi urbibus uſque ad hunc annum priſtinæ ejus libertates integræ ſervabantur, hæ tamen civitates ad hanc uſque diem Franciæ imperio obnoxiæ permanent. Inſuper Rex occupata Metenſi urbe ibidem pro illius conſervatione arcem conſtrui juſſit, quamvis aliunde hæc civitas arte, & natura ſat munita fuiſſet.

§. LXXXIX.

Regis molimina de ſubigenda Alſatia.

Sleid. lib. 24. pag. 788. Thu. l. 10.

Henricus Rex ad ampliores ſpes animum erigens totam Alſatiam armis ſuis ſubiicere decreverat, unde copias ſuas eo conducens interim exhauſtas vires reficere ſimulabat, tertia vero Menſis Maii die venit Tabernas, quod oppidum eſt Argentinenſi Epiſcopo ſubditum nonniſi quatuor milliaribus ab urbe diſtans. Ibidem Regem adibant Baſileenſis Senatus Legati, qui contra ſuperioris Bur-

Burgundiæ incolas, eorumque fœderatos hujus Principis opem implorabant, ab eodem perbenigne excepti. Sæcul XVI. A.C.1552.

Postea Rex, cum adhuc Sareburgi esset, ab Argentinensibus petierat, ut annonam alendis copiis necessariam in castra deferrent: verum cives, cum Gallorum fidem sibi suspectam haberent, urbem quinque armatorum millium præsidio firmabant, cunctaque tam publica, quam privata ædificia, quæ urbi magis erant vicina, demoliebantur, exsciſſisque arboribus hortos devastabant, ac novum propugnaculum, qua parte urbs minus munita videbatur, exstruentes copiosam admodum annonam invehebant, postea vero Petrum Sturmium, Fridericum Gotteschemum, & Joannem Sleidanum ablegabant, qui quandam frumenti, ac vini copiam Regi offerrent, cum autem Conneſtabilis hæc nihili æstimaret, amplis verbis Deputatos de præclara Regis erga ipsos voluntate lactabat, ac pluribus extollens, quod ipse pro tuenda Nationis Germanicæ libertate adeo generose arma sumpsisset, tandem ab eis petiit, ut militibus Gallis ad coemenda ipsis necessaria urbem ingredi permitterent. Deputati ea, quæ postulabantur, ad Senatum referunt, qui vicinæ urbis fato perterritus respondit, nihil in hoc negotio, nisi de totius Reipublicæ

Sæcul. XVI. A.C.1552.

publicæ consilio, ac sententia, decerni posse: Porro coacto Senatu, ac Montmorantii propositionibus maturius perpensis decretum, ut Deputati rursus Tabernas reverterentur.

§. XC.

Galli per Argentinenses ab urbis ingressu excluſi.

Sleid. comm. l. 24. p. 881.

Ergo hi Tabernas redeunt, moxque Conneſtabilem adeunt, qui tamen eos acerbius excipiens ſuam ipſis ingratitudinem durius exprobabat, quin imo ipſemet Rex, qui eos ad alloquium admiſerat, ipſis eadem, modeſtioribus tamen verbis obiiciebat, quapropter annonam multo copioſiorem, quam antea, ad caſtra ſecum adducentes rogabant, ut Rex denuo oblata hæc dona æquo animo acceptaret: de cetero excuſatos eos haberet, ſi ob tumultus, ac licentiæ militaris metum in urbem ſuam eum non admitterent: Poſt hæc Argentinenſes, quicquid frumenti, ac panis per vicos, vicinaque oppida reperiri poterat, ad caſtra devehi jubebant, qua ratione urbem ſuam intrandi prætextum, quo Rex utebatur, egregie eludebant, Hagenonenſibus interea æque, ac Wiſſeburgenſibus ultro eidem urbium ſuarum portas aperientibus: cum igitur Rex

Rex Argentina recedere cogeretur, Helveticarum Tribuum Deputatos, qui Argentinenſes in gratiam recipi petebant, excepit, illosque perbenigne habuit, cumque ea, quæ armis exequi non poterat, benevolentia demereri vellet, eisdem ſignificabat, quod in ipſorum gratiam copias ſuas in Lotharingiam reducere paratus eſſet: quinimo reipſa paulo poſt promiſſis ſtabat, poſtquam hanc ob rem a Palatino, Moguntino, & Trevirenſi Electoribus, necnon a Clivienſi, ac Wirtembergico Ducibus, qui nuper Reipublicæ cauſſa Wormatiam venere, Legatos exceperat, illisque verbis admodum blandis reſpondebat. Sæcul. XVI. A.C.1552.

§. XCI.

Fœderati Principes pro ſtabilienda pace Paſſavii congregati.

Hac ratione (*) Rex in Gallias reverti ſtatuit, ubi etiam ab Electore Saxonico nuntium de novo rerum ſucceſſu

(*) Inopinæ hujus fugæ cauſſam Thuanus l. cit. hanc adducit: *Rex cum a tergo in Campaniæ fines populabandum hoſtem cum copiis ingreſſum eſſe intellexiſſet, in Gallias quamprimum redire decrevit.*

Sæcul. XVI A.C. 1552

cessu accepit, nam hic Regi hæc significabat „omnes ferme Principes, ac „Germaniæ urbes pristinæ libertati re„stitui, nunc autem vel maxime de „Landgravii Soceri mei salute sollicitus „sum, nam Cæsar, ni conditiones ab „eo oblatas acceptavero, illius mortem „comminatus fuit: quapropter ad con„cordiæ pacta descendere cogor, hanc„que ob rem Passavium abire compulsus „sum, ut ibidem die vigesima sexta Maii „desuper deliberare possem. Enimvero Principes Fœderati, quos inter præcipuus erat Mauritius, præstituta die Passavium venerant, tantoque studio rem urgebant, ut pax, quæ vulgo transactio Passaviensis appellatur, die prima Augusti fuerit concluſa. Aderant ibi Ferdinandus, Bavariæ Dux, Salisburgensis, atque Eichstadiensis Episcopi præter Electorum, ac Clivienſis, & Wirtembergici Ducum Oratores. Porro Sessiones plusquam ad bimestre protrahebantur; prima enim Junii die Mauritius prolixe perorans de publica administratione querebatur, exterosque Imperii regimen oppressa libertate invasisse ajebat. Postea Joannes Fraxineus Bajocensis Episcopus, quem Mauritius eo secum adduxerat, die tertia Junii ad alloquium admissus, pluribus, amplissimisque verbis Galliarum Re-

Regis merita exaggerabat: Tandem vero post crebram altercationem ultro, citroque habitam, literisque jam ad Cæsarem missis, jam ab eo receptis, ac insuper Ferdinando Rege nunc Passavio abeunte, nunc redeunte pax fuit firmata sequentibus hisce conditionibus. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. XCII.

Passavienſis Pacis articuli pro tuenda Religionis libertate.

„I. Mauritius Dux, atque S. R. J Elector Saxonicus, suique belli consortes Principes, ac Status hanc compositionem amplectentes a cœptis sumptisque armis prorsus desistant, suosque paratos, & conscriptos milites ad undecimum, duodecimumve diem Augusti mensis proximum undequaque dimittant, dissipent, atque discurre, vel nobis Regi Ferdinando ad petitionem, stipemque nostram adjungi, vel admoveri sinant.

„II. Interea Philippus Hassorum Landgravius saltem die vigesima secunda hujus Mensis libertati restituatur, ac sancitam Hallæ in Saxonia capitulationem ratam de novo habere, ac irreffragabiliter observare teneatur, adeoque detentionem suam, & custodiam haud quaquam vindicare,

Sæcul.XVI. A.C.1552.

„re, quinimmo Cæsareæ Majestati, Sa-
„croque Imperio sese Principem per
„dies vitæ suæ obsequentem exhibere,
„& ad omnia ista Cæsareæ Majestati
„formula decenti hic loci præscripta suf-
„ficienter astringere, efficereque tandem
„velit, ut idem a filiis, ditioneque sua nova
„literarum obligatione præstituta serve-
„tur, ac teneatur, nulla vero decla-
„retur proscriptionis sententia in eum
„lata.

„III. Cœptam Cassellæ, aliarum-
„que urbium munitionem Imperato-
„ria Majestas sua sub quocunque præ-
„textu præfato Landgravio non impe-
„diat.

„IV. Cæsarea Majestas sincere spon-
„deat, quod contra quemcunque hujus
„fœderis socium sub quocunque etiam
„religionis prætextu copias suas jam
„conscriptas, vel imposterum conscri-
„bendas in aciem aducere nolit.

„V. Circa ea, quæ Religionem spe-
„ctant, quivis id, quod æquum, & ju-
„stum est, sequatur, ac quiete vivat;
„Majestas vero Cæsarea sponsionem gra-
„tiosam nuper ad oppidum Lincum fa-
„ctam, extunc dato responso fideliter
„præstet, & intra dimidii anni spatium
„Comitia habeantur, in quibus dein,
„qua via, quibusque modis, nimirum
„seu Generali, seu Nationali Concilio,
„aut

„aut colloquiis, vel communi etiam „Imperii conventu Religionis discordiæ „commode, & compendio sopiantur, „atque ad unionem Christianam redi„gantur, atque ejusmodi conciliatio „Religionis ab omnibus Sacri Imperii „Statibus, mediante Majestatis suæ or„dinaria ope, præsidioque pertractetur: „initio autem Comitiorum ad præpara„tionem concordiæ delectus placidarum, „prudentumque personarum constitua„tur, utriusque Religionis æquali nu„mero cum mandato deliberandi, qui„bus modis ejusmodi conciliatio tanto„pere desiderata, atque concordia insti„tui commode posset, non solum ad „Germaniæ, sed totius Europæ utilita„tem. Sæc. XVI. A.C. 1552.

„VI. Interea temporis nec Cæsarea „Majestas, neque nos, ac Electores, „Principes, & Sacri Imperii Status „quempiam ex Augustanæ Confessionis „Statibus propter religionem, vi, fa„ctove, aut alias contra ejus conscien„tiam, ac voluntatem cogere, aut ea „de caussa vi, bellove petere, vel in„vadere, vel oppugnare aliquem, eive „damnum aliquod inferre, sive per man„data, sive alio quovis modo ipsum gra„vare, vel etiam contemnere, feremus, „sed in sua Religione, sideque quiete, & „pacifice stare, manereque sinemus.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

„VII. Ob hoc quoque bellum Status „omnes Auguſtanæ Confeſſionis cœte- „ros Sacri Imperii Status antiquæ Re- „ligionis Eccleſiaſticos, & ſeculares ſi- „militer Religionis ſuæ, Ceremoniarum, „conſtitutionum, rerum immobilium, & „mobilium, ditionum, ſubditorum, re- „dituum, cenſuum, ſuperioritatum, & „Jurisdictionum cauſſa non gravent, ſed „pacifice, tranquilleque illis uti, frui- „que ſinant, nec vi, factove, ſeu alias „maligne contra eos quicquam præſu- „mant: Verum enimvero juxta noſtras, „& Sacri Imperii ordinationes, conſti- „tutiones, edicta, decreta, Receſſus „factæ pacis, ſinguli erga ſingulos or- „dinario jure, juſtitiaque contenti ſint, „ſub proxime renovatæ pacificationis „pœna.

„VIII. Quidquid in Comitiis illis a „communibus Statibus una cum Cæſa- „reæ Majeſtatis ordinario præſidio con- „cludetur, ac ſtatuetur, in poſterum „quidem, & recte, & firmiter ſerve- „tur, neque in contrarium, aliave via „diverſum agatur: Omne autem, quod „dictis induciis adverſative cenſetur, „in nihilo deroget illis, aut quicquam „imminuet, idque a Cæſarea Majeſtate, „nobis item, & Electoribus Principibus, „ac Statibus reſpective, ſufficienter, in „quantum fuerit neceſſe, vigore hujus

„com-

„compositionis, seu transactionis cau- Sæcul. XVI.
„tum, confirmatumque sit: Prætor A C. 1552.
„quoque Cameræ Judicii, & Consef-
„sores de iisdem induciis certificentur,
„mediisque eorum juramentis eisdem
„pareant, & obsequantur.

„IX. Quod attinet ad gravamina,
„quæ Germanicæ Nationis libertati con-
„traria irrepsisse videntur, hujusmodi
„gravaminum resolutionem ad proxima
, comitia, aliumve Imperii conventum
„hac vice reiicimus, spe bona ex Lin-
„sica consensione per Cæsareæ Majesta-
„tis consiliarios præbita suffulti, eandem
„consilium inituram esse, quo Sacri Im-
„perii, & Statuum publicis, & priva-
„tis causis consuletur, cum jam in eo
„tota Majestas sua elaboret, ut & apud
„suam Majestatem Germanicus Senatus
„constituatur, & Germanicæ res, caus-
„sæque per Germanos tractentur, ac
„disponantur, ita, ut omnibus placeat,
„omnibusque fiat satis.

„X. In suffragiis dandis, rogandis-
„que æqualitas servetur, æquum jus
„partibus, nec iniquum reddendo, &
„conservando: similiter & in præsen-
„tandis Assessoribus, aliisque pacis, &
„justitiæ articulis hac tractatione placuit,
„si quod operæ pretium, ac delibera-
„tione dignum in Dicasterii Cameræ
„constitutione apparuerit, quandoqui-

Sæcul. XVI A.C. 1552.

„dem eadem conſtitutio communi Sta-
„tuum aſſenſu, Comitioque Imperii
„ſancita eſt, non etiam niſi per Cæſa-
„ream Majeſtatem, Statusque com-
„munes rebus ita ferentibus ordinaria
„via, utpote viſitationibus, aliisque
„mediis mutari, tollique poſſe, in qua
„re nos Electorum Legati, comparen-
„tes Principes, & abſentium nuntii re-
„cipimus nos, ac conſentimus omnem
„diligentiam, operamque præſtituros,
„ne qua partium, in Religionis nego-
„tio ſuffragiorum imparitate ſibi præ
„cæteris metuat, partialitate remota.

„XI. Quod privata Regis Franciæ
„negotia ſpectat, Mauritius Elector Sa-
„xonicus vigore Linſenſis decreti, ſeu
„receſſus cum dicto Rege, aut ejus O-
„ratoribus, ſi id necdum factum eſt,
„dein tractare poterit: ſi quid idem Rex
„forte privatarum cauſſarum adverſus
„Cæſaream Majeſtatem prætendit, po-
„terit & actiones, ſeu poſtulationes
„Romanorum Regi exhibere, Cæſareæ
„Majeſtati porro per eum transmitten-
„das, ut hi ſuam voluntatem deſuper
„declarent.

„XII. Quoad illos, qui belli præte-
„riti cauſſa, Banno, & indignatione
„Cæſareæ Majeſtatis nexi ſunt, ac pro-
„ſcripti, huic militiæ juncti, nihil e-
„quidem intermiſimus ipſi, ſimul cum
„Ele-

„Electoribus, Legatis, præsentibus „Principibus, & absentium nuntiis, „quominus fideliſſime, amantiſſimeque „& humiliter rem hanc promoveremus, „tandemque impetraremus, ut Alber„tus Comes a Mansfelt pariter cum fi„liis suis, Comes item Rheni, Chri„stophorus Comes ab Oldenburg, Joan„nes Baro ab Heideck, Fridericus a „Rechental, Georgius a Peckenrod, Se„bastianus a Schertle, &c. aliique ejus „belli causa in indignationem incidentes „a terris,& Comitatibus suis, bonisque „abacti, nempe Dux Odorius Olderi„cus, Wolffgangus Princeps ab An„halt, item Brounsuicenses Principes, „ac nobiles, cœterique omnes, & sin„guli superioris, & inferioris Status, „nominati, & innominati, ob bellum „præteritum insimulati, ac eidem,dum „adhærent, metu, solicitudineque li„berati, rursus in Cæsareæ Majestatis „gratiam, fidemque admitterentur, & „reciperentur, nunc hujus quidem „compositionis vigore reconciliati as„sumantur, hoc pacto tamen, condi„tioneque, ut de cœtero Cæsareæ Ma„jestati, Sacroque Imperio justam, de„bitamque præstent, ac servent obedi„entiam, neque adversus ejus Majesta„tem, Imperii Principes, aut Impe„rium militent, priusquam hic articu-

Sæc XVI. A.C. 1552.

Sæcul. XVI. A. C 1552.

„lus communibus gravaminibus inse-
„rendus resolvatur, cui deinceps trans-
„actioni, resolu ionique stabitur.

„XIII. Jam & reconciliati, inque
„gratiam recepti, ut supra dictum est,
„ac isto jam tempore extra Germanicæ
„nationis Imperium in Gallia, aliisve
„locis agentes, & contra Cæsaream
„Majestatem militantes intra sex septi-
„manas proximas post datum hujus
„compositionis diploma se declarent,
„moxque ab eo tempore adversus Im-
„peratoriam Majestatem, Imperiique
„Status non militent, neque se ejus-
„modi militiæ mancipent, tum & ad
„summum bimestri proximo in Germa-
„niam revertantur, aut hac ipsa recon-
„ciliatione & gratia omnino destituan-
„tur oportet.

„XIV. Cum vero durante bello ple-
„ræque novationes sint obortæ, qui-
„dam etiam Electores, Principes, Sta-
„tus, & Civitates bonis, rebusque suis
„privati, damnumque passi sint, omnia
„Principes hujus militiæ occupata, vel
„dominia, vel territoria, vel oppida,
„villasve, hominesve, hæc quidem
„cuncta Statibus iis, quibus antea fue-
„rant, restituant, juramentaque ipsis,
„ut supra dictum est, adhæsionesque
„remittant, atque de illis absolvant,

„ac

„ac liberent, salvis quoque liberarum „civitatum Privilegiis, & libertatibus, „quas deinceps retinebunt. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

„Vicissim Cæsarea Majestas publicæ „pacis, aliorumque damnorum evitan„dorum respectu omnes, & singulas a„ctiones, impetitionesque, quas Sta„tus hi, & Civitates, sive etiam pri„vatæ personæ in belli hujus Principes, „eorumque hinc inde conjunctos, & ad„hærentes datorum occasione prætendere possent, abroget de plenaria Cæ„sareæ Majestatis suæ potestate, ope„ram nobiscum, & cum cæteris Impe„rii Statibus datura, omnique studio, „& gratia eo enitura, ut æquis mediis, „viisque ratio ineatur, vi cujus dam„na illa perquam graviter accepta, „Statibus læsis, Civitatibus item, & „subditis absque hujus militiæ conjun„ctorum Statuum ope, impendioque re„parentur, ne qua porro succedentibus „motibus occasio detur, & firma pax, „tranquillitasque retineatur.

„XV. Reinhardus a Solms Comes „justa cautione facta, cœterique omnes „utrinque capti ad præstitutum diem „undecimum, sive duodecimum Augu„sti absque dispendio libertate donen„tur.

„XVI. Si Albertus Marchio Bran„denburgensis bello cesserit, ac intra

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

„tempus præfixum dierum quadraginta „militem dimiserit, hanc quoque trans„actionem sua parte probaverit, indu„ciasque servaverit, nec ipse cuiquam, „milesque suus damnum dederit, his „etiam pactis comprehendatur, evoluto „autem termino non recipiatur.

„XVII. Quod ad postulatum Broun„suicensium Procerum, eorumque pos„sessionum restitutionem, quibus a Du„ce Henrico Brounsuicensi ornati sunt, „æsque alienum spectat, ad cavenda, „vitandaque alia majora gravamina in„de secutura, ac pro componendæ pa„cis caussa, & Sacri Imperii tranquilli„tate conservanda, interceſſores dabit, „seu Commissarios Cæsarea Majestas, „utrumque Electorem Saxonicum, & „Brandenburgensem, Joannem quoque „Marchionem Brandenburgensem & „Philippum Ducem Pomeraniæ, ple„nam eis potestatem cum pleno manda„to tribuens, Principales ipsos aptum, „idoneumque in locum quantocyus fie„ri potest, vocandi, ad transigendam „& restitutionis, & æris alieni contro„versiam, idque summarie, prout neces„sitas postulaverit, quam quoque accu„ratissime fieri poterit, dummodo Dux „arma ponat.

XVIII.

„XVIII. Hæc omnia, & ſingula ſu- Sæcul. XVI.
„pra ſcripta, & in ſingulis articulis no- A.C.1552.
„minatim ſpecificata, Cæſarea Maje-
„ſtas, quoad ipſammet concernunt,
„vi, virtuteque ratificationis ſuæ deſu-
„per factæ, ex Majeſtatis ſuæ dignita-
„te nuncupata linqua pro ſe, ſuisque
„poſteris firmiter, infracte, citraque
„contradictionem ſervare juſte, recte-
„que exequi teneatur, nec in contra-
„rium vel nunc, vel in futurum, ſive
„ex plenitudine poteſtatis, aut ulla alia
„ſpecie, prætextuve, quocunque id
„nomine vocetur, quicquam moliri,
„agere, publicareve, neque cuiquam
„ulli alii ſua cauſſa permittere, non at-
„tentis quibuscunque aliis decretis, fa-
„ctis, edictisve, huic conventioni in
„aliquo adverſantibus: quin potius o-
„mnes Sacri Imperii Status, ſingulos-
„que in hac compoſitione, hisque in-
„duciis, & articulis aliis comprehen-
„ſos manutenere, defendere, atque
„tueri volumus.

„Si quis quive Status unus, plures-
„ve, alium, aliosve quovis modo, qua-
„vis ſpecie, ſeu prætextu cogere, op-
„pugnare, lædere, aut gravare ſuave
„diripere tentaret (quod tamen nulla
„ratione fore ſperatur) eum, eosque
„Cæſarea Majeſtas ſimul cum altera

Sæc. XVI. A.C. 1552.

„parte, in quam ista coactio, minæ, „& pericula protenduntur, Cæsarea „ope, consilioque veluti ex officio suæ „Majestati addecet, æquumque est „adjuvare, eaque ipsa gravamina amo„vere satagat.

§. XCIII.

Albertus Marchio Brandeburgicus hoc fœdere comprehendi recusans.

Thuan. hist. l. 20.

Ceterum hæc pacta Germaniæ Protestantibus admodum erant proficua, eaque in hanc usque diem tanquam firmissimum respiciunt fundamentum, juxta quod cuncta Catholicos inter, & Lutheranos dissidia componere satagunt, hoc tamen idem fœdus Alberto Brandeburgico Marchioni adeo non probabatur, ut etiam eidem accedere dedignaretur, palamque adversus Mauritium, cui tamen arcta prius amicitia junctus erat, hanc in rem declamaret. Ipse quoque Imperator Marchionem, ut huic fœderi nomen daret, incassum sollicitabat, datisque frustra ad eum literis rogabat, ut & ipse sese huic transactioni subiiceret. Verum surdas ille præbebat aures, quinimo cum ipso etiam Galliarum Rege armorum societatem ineebat atque ulterius cuncta ferro flammaque devastabat, ipsumque Cæsarem eo

eo adigebat, ut hic ipsum tanquam perdu- Sæcul XVI.
ellem, ac seditiosum ab Imperio proscri- A. C. 1552.
beret.

§. XCIV.

Pax firmata sine ulla Franciæ Regis habita ratione.

Non minus quam Brandeburgicus E- *Thuan. l. 10.*
lector, ipse etiam Joannes Fresnius, seu Fraxineus Bajocensis Episcopus indignabatur, eoquod in hac pace ferme nulla Regis Franciæ Domini sui ratio fuerit habita, quapropter Episcopus de hoc contemptu, gravique injuria questus in Gallias reversus est, præcipue ira commotus ob factam in decimo articulo additionem, quod, ne Rex omnino præteritus, & a Sociis desertus videretur, de controversiis, quas cum Cæsare privatim haberet, quoniam eæ ad Imperium minime pertinent, liceat ipsi cum Mauritio agere, ut de iis duntaxat per Ferdinandum Regem ad Cæsarem referatur.

Nihilominus Elector Mauritius Episcopum utcumque placatum dimisit, ex ea inprimis ratione, quod in certissimum discrimen, nisi cum Cæsare mature transegisset, Hassum Socerum adducturus fuisset.

In-

Sæcul. XVI A.C. 1552.

Insuper ipsemet Elector, ejusque Socii officiosis omnino literis Regi grates rependebant, quod in Protestantium favorem tam validam eis opem præstitisset, ac Cæsarem ad pacem adeo proficuam adegisset, insuper se ab ejus obsequio nullatenus avellendos esse spondebant. Ad hæc Franciæ Rex iisdem ferme verbis respondit, declarans, quod unice ad promovenda Protestantium Principum commoda bellum inchoasset, cum vero ejus auxilio haud ultra indigerent, aliis consiliis intentus esset. Hac ratione, sive quod Rex rebus suis sat idonee a Mauritio privatim cautum esse sciret, sive dolorem adhuc dissimulandum duceret, minime questus obsides, sine ullo offensionis signo salvos in Germaniam remisit.

§. XCV.

Hassiæ Landgravius libertati restitutus.

Sleid. comm. l. 24. p. 905. Thu. hist. l. 10.

Igitur vi Passaviensis fœderis Hassiæ Landgravius, qui Mechliniæ captus hærebat, die decima tertia Augusti in libertatem asserebatur: cum vero per Mosæ transitum ad sua reverteretur, jussu Mariæ Reginæ, quæ Belgii gubernatrix erat, denuo detinetur, donec, prout dicebat ipsa, de Cæsaris volun-

voluntate plenius cognoviſſet, quapropter Landgravius iisdem Hiſpanis, qui eum per quinque annos ſervaverunt, cuſtodiendus dabatur: porro hujus captivitatis cauſſa hæc erat, quod Reiffembergius poſt ſolutam Francofordienſis urbis obſidionem ab Alberto Brandeburgico ſollicitatus cum ſua legione, transmiſſo Mœno flumine, ad eum transfugiſſet, cum vero Albertus Gallis fœdere junctus eſſet, Regina hac Reiffembergii defectione pacem fuiſſe violatam, ac non minus Albertum quam Landgravium hujus culpæ reos eſſe contendebat. Verum Imperator mox comperta Landgravii captivitate eum rurſus libertati reddi præcepit; quapropter hic die quarta Septembris liber dimiſſus per Flandriam quantocius Caſſellam petiit. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. XCVI.

Mauritii, ac Cæſaris fœdus contra Albertum.

Mauritius Saxoniæ Elector cum haud immerito pertimeſceret, ne Imperator inſuperhabita pace injurias, quibus eum affecerat, juſta offenſione vindicaturus eſſet, hinc totus in eo erat, ut ſua ei offerret obſequia contra Albertum, qui abſque ceterorum fœderatorum *Sleid. & Thu. l. c.*

Sæcul. XVI A.C.1552.

rum auxilio bellum profequebatur: igitur Cæfar oblatam opem acceptans fœdus cum eo pepigit, eumque Cæfareis præfecit copiis, quibus etiam Brunsvicenfis Ducis agmina adjunxit. Nihilominus Albertus nova hac armorum focietate minime territus Lichtenavienfem urbem, arcemque non nifi duobus milliaribus Norimberga diffitam occupat, centumque pagos, ac feptuaginta arces, præter cunctos fuburbanos receffus ad Norimbergenfium civium delitias compofitos comburit, nec ejus furorem ipfa etiam templorum Religio coercebat, fed Sacras ædes deprædatur, tandem una omnes in cineres redigit, & poftea denfam Sylvam, ex qua alias cædua ligna tam pro fabrica, quam pro ufu domeftico colligebantur, injecto igne incendit, ac plus quam tribus jugerorum millibus continuato incendio devaftatis, omnibus circumcirca vicinis Nobilibus bellum nuntiavit, ni fubito ejus partibus accederent. Hos inter præcipue Bambergenfis, ac Herbipolenfis Epifcopi in Franconia, ut fe a deprædatione majorisque cladis periculo liberarent, duriffimis conditionibus pacem redimere cogebantur; Deputati vero, quos Sueviæ urbes ad eum mittebant, nihil ab illo im-

impetrare poterant; Albertus enim obsessa Norimbergensi urbe, eisdem severissimas præscripsit leges, sub quibus urbem obsidione se liberaturum promittebat: postea Ulmensibus quævis mala comminatus copias suas Trevirim versus duxit, Confluentinæ arcis deditionem ab Archiepiscopo extorsurus. Sæc XVI. A.C 1552.

§. XCVII.

Alia crudelitates ab Alberto Brandeburgico in Germania exercitæ.

Sub idem tempus Albertus Marchio a foederatorum exercitu secedens ad Rhenum usque excurrebat, ac Wormatio, Spiraque occupatis, ingentes pecuniarum summas, necnon quædam belli tormenta ab incolis extorquebat, tantoque omnem, qua late patet, Regionem terrore replebat, ut Sacerdotes, ne dignoscerentur, vel veste mutata status sui conditionem dissimularent, vel fuga sibi consulerent, imo & ipsi Episcopi partim delitescere, partim secedere cogerentur. Interea Cæsar ferventibus hisce tumultibus Ulmam delatus, Moguntinum, Spirensem, Herbipolensem, ac Bambergensem Episcopos ob iniquas conditiones ipsis ab Alberto impositas summo dolore confectos reperie- *Thu. l. 10. & 11.*

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

periebat, unde eorum querelas miseratus cunctas eorum pactiones rescindit, easque nullatenus servandas declarabat, præcipiebatque, ut quivis pro recuperandis bonis suis arma sumeret, quinimo Norimbergensibus eadem concedens illos hortabatur, ut junctis omnibus viribus suos fines contra communem hostem tuerentur: Suevis vero, populisque ad Rhenum commorantibus auctor exstitit, ut ad bellum sese accingerent: quapropter unaomnes adversus Albertum armorum societate jungebantur.

§. XCVIII.

Cæsar Argentinam delatus.

Thu. l. c.

Inde Imperator per Wirtembergensem ditionem profectus iter suum Argentinam versus prosequebatur, ubi Lotharingici Ducis Vidua, quam Galliarum Rex sui Principatus administratione spoliaverat, Cæsarem visum ibat, inde vero is in Belgium recedebat. Ceterum damna, ac vastationes huic regioni a Cæsareis illatæ vix calamo exprimi possunt; cuncta enim continuato ubique incendio flagrabant, ac nil nisi deprædationes, ac gemitus illorum audiebantur, qui relictis omnibus bonis fuga sibi consulebant.

Gal-

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

Galliarum Rex cum Cæsarem victricibus armis suis propius accedere intelligeret, haud obscure percipiebat, illum non alio ex fine per Lotharingiam erupisse, nisi ut Metensem, Tullensem, ac Virodunensem urbes, quas Rex ab Imperii dominio abstraxerat, recuperaret: eapropter Henricus II. ineunte jam Mense Octobri Cataphractas Lotharingiæ Ducis, Guisii ac Principis de Rupe ad jonem, centurias unacum tribus levioris armaturæ equitum, ac octo peditum vexillis Metin præmisit: ne vero hæ copiæ ante hostis adventum jamjam annonam consumerent, Guisius Dux hos milites extra urbem castra metari, atque adventantis commeatus, bellicique apparatus plaustra comitari jubebat. Ceterum jamjam obsidioni præludebatur quibusdam velitationibus Cæsareas Albæ Ducis copias inter ac Galliarum Regis præsidiarios, ubi tamen Albæ Dux suorum jacturam, quam subinde patiebatur, paulo post tam dextre vindicabat, ut abs dubio Gallis exitium impendisset, si Cæsar tanta, qua sperabatur, celeritate præsto esse potuisset.

§. XCIX.

Metensis urbs a Carolo V. obsessa.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Sleid. comm. l. 24. p. 909. relat. de Siege de Metz par Salignac Daniel hist. de France tom. 6. p. 44.

Verum Carolus Imperator nonnisi vigesima secunda Octobris die Metensi obsidioni initium dare poterat, hac autem mora Guisio Duci opportunum relinquebat spatium, ut hanc æque, ac Nancejensem urbem necessario apparatu instruere, plurimosque Proceres, qui ad earum defensionem accurrerant, illis imponere posset. Eo tempore Albertus Marchio Brandeburgicus, qui adhucdum Gallis fœdere junctus erat, prope Pontem-Mussanum cum quinquaginta peditum centuriis, ac numeroso Equitatu castra metabatur, ubi vero Cæsarem appropinquare noverat, mox mutata animi sententia clam cum illo paciscebatur, ac die quarta Novembris ad Cæsaris castra ante urbis Metensis muros posita veniebat. Aumalius Dux cum Albertum ad Cæsarem defeciisse perciperet, mox cum suo agmine accurrerat, vel ut Albertum captum abstraheret, vel saltem ejusdem exercitum Cæsareis jungere præpediret: verum siniistra fortuna usus disjectis, inque fugam actis copiis suis ab Alberto profligatus, captusque fuit.

§. C.

Cæsar obsidionem ignominiose solvere coactus.

Ita-

Sæc. XVI. A.C.1552.

Itaque Carolus Imperator primis hisce victoriæ auspiciis animatus, cum aliunde exercitum ferme centies mille peditibus ac duodecim equitum millibus validum recenseret, die vigesima secunda Octobris tanta animi fortitudine, quæ Belliducem de victoria certum decet, obsidionem auspicatur, urbemque centum, & quatuordecim belli tormentis identidem verberat: verum urbe a Belliducibus magis adhuc valide propugnata Cæsar elusa suorum fortitudine, ac conatibus obsidionem exeunte Mense Decembri solvere cogebatur (*) ac

Thu. l. 11. p. 348. Sleid. l. c.

(*) Hujus obsidionis solutionem pro more gentis suæ jactabundus invictæ Belliducum fortitudini adscribit, verum præter alios Scriptores quamplurimos Sleidanus & Heuterus l. 1. 3. c. 17. Rem magis ingenue describunt his verbis: *cum Cæsar ad urbem Metensem nec tormentis nec cuniculis quicquam proficeret, nullaque ratione consultum videretur, militem morbis invalidum, in dubiæ expugnationis eventum firmissimo obiicere præsidio, discedere soluta obsidione statuit: bruma enim continuo gelu corpora urebat, ingensque aere demissa nix molestissima erat: quibus incommodis cum mox continuæ supervenirent pluviæ, resoluta nive, omnia aquis tegebantur, corrumpebanturque: milites vero*

Sæcul. XVI A. C. 1552. ac Cæsarei obsidionales fossas die Sanctis Innocentibus sacra post sexagesimam quintam ab hostilis exercitus adventu, ac post quadragesimam quintam diem ab urbe tormentis verberari cæpta reliquerunt.

§. CI.

Guisii Ducis pietas erga vulneratos.

Daniel. l. c. p. 54. tom. 6. Quamprimum Guisius Dux obsidionem solutam, hostemque inde recedentem conspexerat, mox tres Proceres totam rei gestæ seriem exposituros ad Regem ablegabat, qui ab eodem pro successus tam prosperi dignitate summo gaudio excipiebantur. Paulo post Nivernensis Dux, ac Sancti Andreæ Mareschallus, qui Tullenses, ac Virodunenses fines valido equitum agmine tuebantur, quantocius Metim concesserunt, ac unacum Guisio Duce Cæsareorum castra, aggeres, ac stationes lustrabant: ubique vero magno numero tam ægrotos, quam vulneratos, qui ægre animam trahentes opem implorarunt, offendebant: Itaque Dux primævo indolis beneficio magnanimus, ac mi-

vero alvi solutione, ac torminum doloribus correpti (dysenteriam græci vocant) magno in dies numero interibant.

miſerorum ſorte commotus, mox cunctis cibum ac medicamenta ſuppeditare juſſit, præcepitque ſui exercitus Chirurgis, ut ea, quam ſuis præſidiariis impenderent, ſollicitudine eorum vulnera curarent, eisque veluti amicis omne auxilium præſtarent. Biduo poſt viginti cymbas ſtramineis culcitris, alioque apparatu percommodo inſtrui, eisque infirmos, & vulneratos imponi, ac tandem ad Theodonis villam deduci fecit. Hac pietate Dux Germanorum æque, ac Italorum, & Hiſpanorum amorem, & venerationem ſibi conciliabat, atque exiſtimationem, quam ſibi jamjam inter Gallos comparaverat, plurimum augebat, & magis, magisque nominis ſui famam apud omnes æterna memoria dignam reddebat. Ceterum, ſi captivis fides habenda, in hac expeditione circiter triginta quinque hoſtium millia partim contagione, partim gladio periere. Sæc. XVI. A.C. 1552.

§. CII.

Luxemburgenſis Provincia a Gallis miſere devaſtata.

Poſt hæc Henricus II. in Germaniam per Luxenburgenſem Ducatum reverſus, ibidem occupatis quibusdam oppidis totam circa circum regionem de- *Thu. hiſt. 10. Sleid. l. 24. p. 909.*

Sæcul. XVI. C.A. 1552. vastabat, incensisque S. Joannis, ac Soleureo arcibus munitissimis insuper in Luxemburgensi Ducatu Danvillerium, Ivodium, & Montem-Medium armis suis subigebat.

§. CIII.

Salernitanus Princeps ex Neapoli ad Regem profectus.

Thu. l. c. Eadem die, qua Rex Danvillerium ingrediebatur, Ferdinandus Sanseverinas Salerni Princeps ex Regno Neapolitano veredariis equis vectus advenit, Regique hæc exposuit: „nunquam „Gallis magis opportuna Neapolis re„gnum facile occupandi occasio sese of„ferebat, quam in moderno rerum statu; „quippe Neapolitani Hispanorum vexa„tiones diutius perferre pertæsi jugum „excutere decreverunt, ut ergo unao„mnes ad seditionem, & capessenda „arma concitentur, exiguam militum „manum Regni finibus admovere suf„ficiet. Equidem Henricus Salerni Principem summa, qua decuit, benevolentia excepit, ejusque propositionibus benignas aures præbuit, certum tamen dare responsum, haud consultum fore duxit: Interea Carolus V. Hujus Principis molimina edoctus Neapolis Proregi injunxit, ut Ferdinandum ca-

capere, ejus bona ærario addicere, eumque tanquam perduellem insequi vellet: cum autem hæc interim gererentur, Henricus II. Lutetiam Parisiorum reversus est, quin tamen suis copiis missionem faceret. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. CIV.

Italia ob Turcicæ classis adventum perterrita, & de bello parando deliberatum.

Ceterum Imperator hoc anno haud magis prospera armorum fortuna in Italia, quam in Germania, ac Lotharingia utebatur; cum enim Turcarum classis centum viginti tribus triremibus, quibusdam myoparonibus, plurimisque navigiis minoribus valida, Constantinopoli die quarta Maii solvisset, ac in mare Tyrrhenum descendisset, tam inopinatus hostium incursus totam Etruriam summo terrore replebat, cum autem classis jamjam ad Messanensem Pharum veniisset, hanc tempestatem Italiæ imminere omnibus erat persuasum, licet adhuc, quam in partem potissimum incumberet, ignoraretur: Itaque Cosmas Magnus Etruriæ Dux crebris literis Cæsarem monebat, ut Senensis Reipublicæ securitati prospiceret, eoquod in ea civitate nonnulli cives Jaco- *Thu. hist. l. 11 Contin. de Chalcon. l. 14. n. 45. p. 610.*

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

bi de Mendoza Gubernatoris arrogantiam pertæsi ad priſtinam libertatem anhellarent, certa ſpe freti, quod Galli ad omnes motus intenti eis opem laturi eſſent, cum nil, niſi opportunam præſtolarentur occaſionem. Verum major erat Cæſari de Neapolis Regno ſollicitudo, quapropter ductoribus Joanne Baptiſta Lodronio, & Nicolao Madrutio copias eo ſubmiſit: cum vero illis tranſitus a Pontifice per ditionem ſuam negaretur, eoquod hic vereretur, ne pacem cum Galliarum Rege initam violaſſe crederetur, hinc negotium dabatur Auriæ Duci, ut hoſce milites claſſe ſua Neapolin transferret: porro cum Mendoza oſtenderet, quod Hiſpanorum copiæ, quas ducebat, arci Senenſi, necnon Orbitello contra Turcarum inſultus defendendis minime ſufficerent, ideo mille Germanos, & trecentos equites a Gonzaga impetrabat, nec minus Coſmas ditionis ſuæ fines milite, omnique belli apparatu firmare ſtudebat.

Dum hæc interim gerebantur, Salernitanus Princeps in Italiam revertebatur, pluribus inſtructus literis, quas Franciæ Rex ad illos, qui ejus negotia ibidem procurabant, eo fine perſcribebat, ut hi cum ceteris de opportunis conferrent mediis. Ergo Hypolitus

litus Cardinalis Herculis Ferrariæ Ducis Frater, Cardinalis Turnonius, Paulus Thermus, Princeps Salernitanus, Odetus Silva regius apud Venetos Orator, Ludovicus Picus Mirandulæ Comes, necnon Cornelius Bentivolius Clodiam Venetæ ditionis civitatem veniunt: Farneſiorum vero nomine huic conventui intererant Hieronymus Veteranus patria Piſanus, & Marius Bandinus Senenſis. Ibidem de bello in Italia gerendo actum, diuque diſceptatum, priusne Mediolanenſem Ducatum an regnum Neapolitanum aggredi expediret? cum vero neutrum placeret, tandem concluſum, ut de liberanda Senenſium civitate unice ageretur, eoquod hæc ad res novas feliciter moliendas magnum momentum conferret, nec inutilis ad hæc conſilia videretur Turcicæ claſſis adventus, cum potiſſima Senenſis ditionis pars ad Tyrrhenum mare excurreret, proin ſi res minus e ſententia cederet, diſtractis ſaltem hoſtium viribus facilior in reliquis victoria eſſet. Placuit ceteris hæc ſententia, unde Cornelius Bentivolius in Gallias mittebatur, ut Regem hac de re certiorem faceret. Sæcul. XVI. A C 1552.

Sæcul. XVI. A.C 1552.

§. CV.

Senenſium tumultus pro recuperanda libertate.

Mezeray abrege chron. vie de Henri. II. p. 552.

Interea ubique ſpargebatur fama, quod Gallorum molimina ad Neapolitanam expeditionem ſpectarent, quinimo hic idem rumor ſtudioſe a Prorege augebatur, eoquod ſibi auxilia ſubmitti crebris literis efflagitaret: dum vero Galliarum Rex ea, quæ Clodiæ decernebantur, perceperat, mox Ludovicum Sangelaſium ad Papam ablegabat, ut eum de Turcica claſſe ſecurum eſſe juberet, atque Senenſe negotium procuraret, & Regis amicos præſentia ſua, ac conſilio confirmaret: Cum ergo in iis anguſtiis eſſet Cæſar, & in primis pecuniæ penuria laboraret, a Coſma ducenta aureorum millia mutua petierat. Hic equidem petitam pecuniarum ſummam pollicetur, ea tamen lege, ut Plombinum unacum arce, omnibusque hujus ditionis munimentis redderetur. Annuit Imperator, accepta tamen ab eo cautione, quod Coſmas haſce urbes redderet, quoties expenſæ in muniendis iis, & conſervandis factæ vel a Cæſare vel ejus hæredibus ſolverentur.

Hæc igitur pacta mox integra fide executioni dantur, & Coſmas ſedulo Cæſareos admonebat, quod arma pararen-

rarentur in opem Senensium, eoquod tam populus, quam cives Hispanorum imperium pertæsi pro recuperanda libertate arma sumere parati essent. quinimo nuntiatum erat, quod ipsemet Pontifex huic expeditioni palam faveret, recenti injuria offensus a Mendoza, qui vigiliarum Præfectum Romæ levi ex caussa contumeliose verberari jusserat. Sæcul. XVI. A.C.1552.

§. CVI.

Pontifex Senensibus favens.

Nec vanus erat hic rumor; quippe re ipsa Senenses arma capessebant, cum vero in Cosmæ potentia magnum sibi præsidium esse repositum crederent, Calliſtum Carinum ad eum mittunt, & Cæsaris obsequium, ut ante fecerant, in posterum colere se paratos ostendunt: cœterum Mendozæ sævitiam, & Hispani militis insolentiam in caussa esse inquiunt, cur arma sumpserint; igitur ut nihil contra moveat, neque, quo minus pristinam libertatem recuperent, impediat, per viciniæ, & amicitiæ jura enixe admodum orant. Ad hæc Cosmas laudata civium egregia voluntate, modo Cæsaris obsequium minime desererent nec Gallis adhærerent, amicitiam viciſſim pollicetur. Hanc conditionem lubenti animo acceptant Senen-

Sæcul. XVI A.C. 1552.

Senenſes: cum autem Coſmæ Orator ab eis in datæ fidei pignus obſides tradi peteret, Lanſacus mox Roma Senas contendit, eisque promptum Franciæ Regis auxilium offert, ac ipſemet Pontifex apud Coſmam inſtabat, ne ullum impedimentum obiiceret, quo minus Senenſes libertatem recuperarent, eoquod id tantum Galli agerent, ſibique certo de ipſorum voluntate conſtaret; itaque copias reduceret, & occupata oppida reſtitueret; alioqui fore ajebat, ut, dum alieno negotio ſe immiſcet, ſibi hoſtem domum arceſſat, qui non contentus, ut Senenſium protegat res, ultro etiam ipſi bellum illaturus eſſet. Nec vana erant Pontificis monita; jam enim Cardinalis Ferrarienſis, & Thermus Marchio Mirandulæ ac Parmæ ingentes copias parabant, in Etruriam procul dubio impetum facturi.

§. CVII.

Conditiones inter Coſmam Etruriæ Ducem, & Senenſes.

Itaque Coſmas, ut ſeſe ab hoc negotio alioqui ſat periculoſo ſalvo honore ſuo expediret, cum Senenſibus in has conditiones convenit. I. Otho Montacutus cum militibus ſuis omni re ſalva arce excederet, qua ſolo æquata Senenſes

nenſes externum militem dimittere teneantur. II. Respublica a fide, & obſequio, quod Imperio Romano debet, non diſcedat, nec amicis Imperio Provinciis damnum inferat, aut in ſua ditione delectus haberi contra Imperium, aut Imperii amicos patiatur, Imperiive hoſtes in portus ſuos, aut navalia non recipiat, libertate priſtina in omnibus ſalva III. nullis viciſſim ſumptibus in arcis exſtructionem, aut in poſtremum bellum factis obnoxia ſit, idque Coſmas pro benevolentia, qua Senenſes proſequitur, apud Cæſarem impetret. IV. pacta inter ipſos, & Coſmam conventa anno hujus ſæculi milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo ſerventur; V. Poſtremo capta utrinque oppida reſtituantur. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Ceterum Mendoza hæc pacta edoctus, primo illis conſentire pernegabat, imo Cæſaris nomine copias contrahi jubebat, paulo poſt tamen a Senenſis arcis Gubernatore, ut arcem Senenſium arbitrio relinqueret, poſtulabat, ſimulque amiſſi hujus propugnaculi culpam in Coſmam reiiciebat, eoquod hic in tempore auxilia ſubmittere neglexiſſet. Nec his contentus Mendoza, omnem ſuſpicionem a ſe amoliri ſatagebat, hanc apud Cæſarem excuſationem proferens, quod cum Senenſibus,

Sæcul. XVI A.C.1552.

sibus, quia arcem defendi non posse vidit, convenerit, ut ea destrueretur, ne in Gallorum potestatem veniret, aut Senenses infructuosi belli continuatione externum jugum recipere cogerentur.

§. CVIII.

Turcarum classis Italiæ vicina.

Sub idem tempus Turcarum classis transmisso prospera navigatione freto Messanensi, die decima Julii Scylaceum, ac Cerilem duas percelebres Aprutii urbes pervenit; inde vero oppidis aliquot incensis Policastrum juxta Palinurum promontorium in Lucanis accessit, quo pariter incenso, & mox Canaroto spoliato, & colonis in captivitatem abductis, sinum Salernitanum & Capream prætervecta, in Neapolitani portus conspectum venit. Ibidem Dragutes, qui primam aciem ducebat, Procitam insulæ arcem, jam antea ab Hariadeno Barbarossa incensam, denuo combussit: mox & duobus duntaxat milliaribus inde dissitam Ænariam Insulam, quæ non modo arce munitissima inter duas terras saxo imposita, sed maxime Mariæ Arragoniæ Alphonsi Dauli Vastii viduæ secessu insignis est, petiit, unde præsidiariorum virtute repulsus ad suos rediit. Inter hæc Toletanus Pro Rex

Rex magnis anguſtiis Neapoli conflictabatur, foris & intus obverſante oculis periculoſi motus exitu; ideo Hiſpanos omnes ex regni præſidiis evocaverat, ut ſe adverſus externum hoſtem tueretur, cum interea in ipſa urbe ingens quoque inſtaret periculum ob clandeſtina conſilia Salernitani Principis, qui factionem numero ac potentia inſignem conflabat. Sæc. XVI. A.C. 1552.

§. CIX.

Fugiente Auria quædam naves a Dragute partim captæ, partim ſubmerſæ.

Interea Turcica claſſis per Sinum Cajetanum Pontiam Farneſiorum ditionis inſulam defertur, ubi Dragutes de Andreæ Auriæ adventu certior factus, factis velis proceſſit, eumque, cum non tam prope Turcas eſſe crederet, oppreſſit, adeo ut Auria, cum nonniſi quadraginta Triremes haberet, certamini impar, jam inclinante die retro vela dare cogeretur tanta celeritate, ut univerſa hoſtium claſſis eum aſſequi minime poſſet, Dragutes tamen cum ſex expeditioribus navigiis recedentem inſecutus, unam ex Aurianis navibus intercepit, & cum totam noctem, majoremque diei proximæ partem in perſequendo *Thuan. l. IX. n. 3.*

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

do hoſte conſumpſiſſet, ſex alias naves præter ſeptingentos Germanos iis impoſitos cepit, eorumque Ducem Nicolaum Madrucium, qui tamen ex vulnere in certamine accepto mox deceſſit, duobus præterea navigiis aqua ſubmerſis ſecum abſtraxit.

Accidit hæc clades die quinta Aprilis Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo, unde Auria Princeps hactenus nunquam interrupta belli fortuna uſus nunc tam adverſo, in quo ejus prudentia naufragabatur, ſcopulo alliſus cum reliqua claſſe ſua in Sardiniam, atque inde Genuam venit: Porro dum Dragutes hanc reportaverat victoriam, Salernitanus Princeps unacum Regis Chriſtianiſſimi triremibus, ac duobus Vaſconum millibus ſeſe Infidelium copiis junxit, Turcasque, ut Neapolin invaderent, revocare nitebatur, cum autem illi id renuerent, ſe tamen ſequenti anno redituros ſponderent, illos Chion uſque comitatus eſt, ibique cum Gallica claſſe hyberna egit.

§. CX.

Nova arx Senenſibus tradita, atque ab illis ſolo æquata.

In-

Interea Cosmas Etruriæ Dux, ut pacta cum Senensibus nuper inita servaret, eis Lucinianum, & Montem fellonicum restituit, eodemque tempore illis Clusium, quod Ascanius Corneus occupaverat, nec non arx nova jussu Mendozæ reddita fuit, quæ tamen mox solo æquabatur. Postea ad firmandam utrinque amicitiam ultro, citroque ablegabantur Oratores; cum autem Orbitellum Hispani adhuc tenerent, hinc Galli urbe excedere recusabant: cum ergo Senenses in Cosmam, tanquam in æquitatis arbitrum consensissent, ideo hic datis literis summo Pontifici auctor extitit, ut tranquillitatis per civitatem constituendæ, necnon emendandæ reipublicæ curam in se suscipere vellet. Hanc ob rem eo decernebatur Fabius Mignanellus Cardinalis patria Senensis, qui novam reipublicæ normam induxerat: cum autem nonnulli Claudium Ptolomæum ad Franciæ Regem eo fine ablegarent, ut eidem tanquam Liberatori nomine Reipublicæ gratias ageret, ejusque opem adversus libertatis suæ hostes, si qui futuri sint, imploraret, hinc Cosmas, cum ea de re pacta cum Senensibus inita violari censeret, fidei datæ sibi minime standum duxit, & Mendozæ, ut Orbitellum retineret, auctor fuit; is igitur retenta hac urbe, Liburnum

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Thu. l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

profectus, Hiſpanos nuper ex arce dimiſſos ſecum ducebat, atque Auriam, qui poſt claſſis Turcicæ diſceſſum Neapolim navigaverat, præſtolabatur: demum vero unacum illo triremes conſcendens ad Sancti Stephani portum venit, ubi præter ſuppetias ab Auria advectas expoſitis in terram mille quingentis militibus turrim quamdam, quæ urbis ingreſſum tuebatur, tormentis ſuis quatere cæpit, eamque feliciter expugnavit; itaque libero aditu ad urbem patefacto Mendoza Orbitellum ingreſſus militem introduxit, ac annonam, arcemque propugnaculis muniri juſſit, moxque inde diſceſſit.

§. CXI.

Mendoza a Cæſare ex Italia revocatus.

Hæc agendi ratio Cæſari diſplicebat, quapropter Mendozam ex Italia revocabat, eoquod ibidem adeo effere, atque arroganter ſeſe geſſiſſet, ut res Cæſaris, ſi diutius ibi imperium tenuiſſet, ex multorum judicio everſurus videretur.

§. CXII.

Coſmas Gallorum partibus accedere a Ferrarienſi Cardinale ſollicitatus.

Equi-

Sæcul. XVI. A.C 1552.

Equidem Galli adhucdum Senenſem urbem tuebantur, cum vero Regis ſui auctoritas nondum firmo pede conſiſteret, atque Hiſpani præſidiarii Orbitello impoſiti crebris excurſionibus agrum Senenſem infeſtarent, hinc Galli ſeſe eorum inſultibus opponere minime audebant, ut autem magis, magisque Gallicum nomen ibidem firmaretur, Franciæ Rex, poſtquam Papa Fabium Mignanellum Cardinalem revocaverat, illuc decernebat Ferrarienſem Cardinalem, Virum longo rerum uſu, ac ſingulari prudentia præditum. Hic, cum Senas proficiſceretur, per Florentiam iter profecutus eſt, ubi a Coſma Duce cum ingenti pompa exceptus, multa de Henrici II. Amicitia jactitabat, ac pollicebatur, dummodo ejus partibus palam accedere vellet: verum Coſmas præter ambigua verba haud amplius Cardinali ſpopondit, eum tamen æque, ac ceteros Gallos perbenigne habuit, ut ſaltem ficta hac benevolentia provide mala, ac pericula, quæ ditionis ſuæ finibus a Gallis forte victoribus imminebant, tantiſper declinaret, donec Cæſar, cujus auxilium ipſi erat neceſſarium, verſis in Italiam armis ſuas ad propulſandum communem hoſtem vires conjunxiſſet.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. CXIII.

Galli unice per Gonzagæ socordiam in Pedemontio victores.

Eo tempore Cæsaris res in Italia ob Ferdinandi Gonzagæ negligentiam plurimum declinare cæperant, huic igitur malo ut remedium afferret Carolus, ex Neapolis Regno Petrum Consalvum evocaverat, ejusque consilio in omnibus negotiis uti Gonzagam jusserat: verum hic auctoritatem suam hac ratione imminutam indignatus, adhuc segnius cuncta administrabat, hinc ex mutua hac æmulatione factum, ut Galli, qui jamjam munitissima S. Martini, ac S. Bolengi oppida, & Pontium urbem occupaverant, latius in regionem penetrarent; quippe Brissacus cum sex peditum millibus, ac septingentis equitibus Cerium usque Pedemontii urbem processerat: interea vero Volpianum, cui Sabellius præerat, obsidebatur: Galli equidem duntaxat Cavam urbem occupare poterant, ea tamen capta Cæsareos commercio, atque omni ad Savonam, aliaque loca ab illis occupata aditu intercludere valebant, hinc Gonzaga indignatione, ac pudore plenus quinque Germanorum, ac duo Hispanorum millia præter mille Italos, ac totidem equites in aciem eduxit, ut

ut Gallos ad solvendam Volpiani obsi- Sæcul. XVI.
dionem compelleret. Valuit successus, A. C. 1552.
unde de Casolio pariter oppugnando consilium iniit, verum Blasius Monlucius Gubernator hanc urbem tam invicta animi fortitudine tuebatur, ut Gonzaga recedere cogeretur: sub idem porro tempus Galli Verucam, & Albam Pompejam armis suis subiiciebant, captaque posteriori hac urbe, quam Bonnivetus propugnaverat, Cæsareis magnam inferebant molestiam, quapropter Gonzaga illam recuperare moliebatur, cum vero eam magis, quam speraverat, munitam experiretur, potius S. Damiani oppidum obsidere statuit, quamvis decimo septimo die ob hiemis asperitatem, atque adversam tempestatem de solvenda obsidione ageret. Hic itaque erat rerum status tam in Italia, quam in Germania toto tempore currentis Anni millesimi quingentesimi quinquagesimi secundi.

§. CXIV.

Turcarum victoriæ, ac progressus in Hungaria.

Nec magis prospera belli fortuna adspirabat Christianorum rebus in Hungaria; quippe Sagedini, quod oppidum est Tibisco fluvio adjacens, A- *Spond. hoc ann. n. 13. Thu. l. 9 n 5.*

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

limus Budæ Gubernator eos ad internecionem delevit, atque ex captis præcipuos juxta quorundam relationem Conſtantinopolim eo fine abduci juſſit, ut quinquies mille naſos Chriſtianorum cadaveribus abſciſſos unacum quadraginta vexillis tanquam certum inſignis victoriæ teſtimonium eo deferrent. Dein idem Bellidux occupato Veſprimio præſidiarios milites partim trucidari, partim catenis onuſtos in captivitatem abſtrahi præcepit: cum vero Mahometes, & Achmetes Baſſæ cum numeroſiſſimis copiis accurrerent, proin Alimi potentia plurimum augeretur, Temeſvariam urbem, & arcem inter Lippam, & Belgradum ad tranſylvaniæ fines ſitam poſt longam, ac validiſſimam oppugnationem deditione cepit. Paulo poſt ob Bernardi de Aldana Præfecti ſocordiam Lippa quoque Turcarum potentiæ ceſſit unacum Solmocio, arce quadam ſatis vicina, quæ ſitus ſui opportunitate facile Turcarum impetus eludere potuiſſet, a præſidiariis tamen terrore affectis turpiter deſerta fuit: amiſſa igitur Temesvaria, & Lippa Caſtaldus, qui Ferdinandi copiis præerat, Segeswariam inter, & Medieſum caſtra locare ſtatuit, ut Mahometi in Tranſylvaniam irrumpendi opportunitatem occluderet: verum dum Achmetes Budæ

dæ Præfectus die vigesima Augusti quindecim equitum millia in Turcarum opem adduxerat, Cæsarei profligati fuere, Pallavicino capto, atque Budam abducto, ubi nonnisi persoluto quindecim aureorum millium lytro libertatem suam redimere cogebatur. Denique Mahometes continuato victoriarum cursu Solnocum a præsidiariis invito Gubernatore derelictum occupavit, suaque castra Agriam versus promovit. Sæc XVI. A. C. 1552.

§. CXV.

Mauritius Saxoniæ Elector cum suis copiis in Hungariam profectus.

Interea Mauritius Saxoniæ Elector, pace cum Cæsare inita Donawertam delatus ibidem die vigesima tertia Augusti pedites suos in Hungariam secundo flumine devehendos imposuit, equitatu terra subsequi jusso: ipsus vero rebus suis prospecturus in Saxoniam prompto itinere contendit, mox autem cum sexdecim peditum, ac quinque equitum millibus inde reversus, sese in Hungaria Ferdinandi copiis jungere parabat. Vix Mauritius advenerat, cum illico fama spargeretur, quod Strigonium obsessurus venisset: itaque Budensis Bassa seu Præfectus licet inferior viribus, conatus ejus impedire haud posset, ultro *Chalcond. hist. Turc. l. 14. p. 606.*

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

tro tamen obviam progreditur; eodemque tempore Mahometes ad obsidionem Agriæ cum toto exercitu, qui numerabat septuaginta peditum millia, sese accingit. Hoc oppidum, quod Germani *Eger*, Hungari vero Erlaw vocant, in superiori Hungaria ejusdem nominis fluvio adjacet, ac tribus milliaribus a Tibisco flumine in Barzodiensi Comitatu dissitum est, atque in eo etiam quidam Episcopus, qui Strigoniensis Suffraganeus est, sedem suam habet, ceterum hæc urbs nec arte, nec natura satis munita est, in ea tamen arx muro antiquo cincta, & turribus tantum aliquot erat firmata, sine ullis prominentibus propugnaculis licet ab una parte collem proxime imminentem habeat. Porro loci infirmitatem præsidiariorum virtus compensabat, nam ibi erant bis mille Hungari, & in iis sexaginta ex primaria nobilitate, qui uxores, liberosque cum omni supellectili ad eam arcem comportaverant, fide ab omnibus religiose interposita, se nunquam de deditione acturos sed extrema quæque passuros, &, si victus deficeret, vel cadaveribus vitam potius sustentaturos, quam commissuros, ut cum perfido hoste paciscerentur, aut eidem urbem traderent.

§. CXVI.

§. CXVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Turcarum apparatus ad Agriæ urbis obsidionem.

Cum incolæ a Mahomete deditionem facere per tubicinem juberentur, nutu, non voce responderunt, & erecto in muri pinnis feretro, quid suæ voluntatis esset, tubicini ostendunt, atque declarant, se sepulcrum electuros potius, quam deditionem facturos. *Chalcond. l. c. Thu. hist. l. 10 Sambuc. in append. ad Bonf. Natal. l. 5. & 6. Isthuanff. l. 17. & 18.*

A Turcis igitur dipositis ad majoris templi partem viginti quinque belli tormentis, & totidem ad illam, qua collis impendet, totis quadraginta diebus verberatio continuatur, summaque muri, & turrium dejecta parte præsidiarii nequaquam animo consternati erant, sed stationibus sæpius renovatis, ductoque interius profundo aggere fortiter se defendebant: cumque una die hostis ter impetum totis viribus fecisset, ter repulsus est; nec validis hisce Turcarum insultibus civium animus frangebatur, quapropter Mahometes infracta obsessorum fortitudine concitatus urbem omni ex parte admotis scalis oppugnare imperat: verum aucto Turcarum impetu Hungarorum quoque virtus crescere videbatur, quinimo ipsæ etiam mulieres nullo pacto masculorum fortitudini cedentes, tam stupenda magnanimitatis

Sæc. XVI. A.C.1552.

ſpecimina edebant, ut magis heroica ab imbecilli earum ſexu nullo unquam tempore exſpectari potuiſſent.

§. CXVII.

Turcæ obſidionem Agriæ ſolvere compulſi.

Chalcon. p.

Turcæ adeo inſolita Hungarorum conſtantia perterriti, ac aliunde lue per exercitum graſſante viribus admodum exhauſti die decima octava Octobris obſidionem ſolverunt, & Achmetes quidem Budam, Mahometes vero Belgradum, ſeu Albam Græcam cum exercitu ſeceſſit; Præſidiarii Acrienſes comperta Turcarum fuga ſedulas vigilias agebant, veriti, ne quoddam ſtratagema lateret: cum vero obſidionem penitus ſolutam cernerent, circiter duo præſidiariorum millia erumpunt, totoque impetu in poſtremam Turcarum aciem ſolutis ordinibus fugientem irruunt, atque opima præda onuſti ad urbem revertuntur: ceterum cum Hungarici Regni Proceres rebus ſuis pacem cum Solimano magis proficuam fore crederent, datis ad Ferdinandum literis rogarunt, ut ipſis de concordiæ pactis agere liceret: Annuente igitur Ferdinando hanc in rem Legati deputantur plena facultate inſtructi, qui erant Antonius

nius Verancius Agrienſis Epiſcopus, Franciſcus Zaia Chriſtianæ claſſis ad Danubium Præfectus Vir linquarum peritia, ac longa rerum experientia longe clariſſimus. Sæc. XVI. A.C. 1552.

§. CXVIII.

Pax inter Ferdinandum Hungariæ Regem & Solimanum.

Hungari proſperum pacis exitum ſperabant opera Halis Turcici cubicularii, qui Solimani juſſu in Daciam Transalpinam venerat, ut Tranſylvaniæ Deſpotam cum rebellibus populis componeret: igitur eædem proponuntur conditiones, quæ a Joanne Rege olim acceptabantur, nec non idem promittebatur tributum, quod ab eo tum pendebatur, ad obtinendas tamen æquiores, magisque honeſtas conditiones, a Ferdinando Rege additum, ut Veſprimium, Drigalis, Bujacum, Lippa, Temeſvaria, & Zalnocum redderentur. Hæc a Regni Proceribus inter Solimanum & Romanorum Regem acta fuere, non nominatis Ferdinando, aut Caſtaldo, eoquod id illi minime ad dignitatem ſuam pertinere exiſtimarent. Firmatis hiſce pactis Solimani Orator pluribus Chriſtianis jure belli captis ultro libertatem reſtituit, quamvis antea *Chalcond. p.* 630. *Tau. l.* 10.

nec

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

nec litro, nec commutatione aliorum, quos Ferdinandus in ſua poteſtate habuerat, redimi potuerint.

§. CXIX.

Ferdinandus ob Martinuſii cædem anathemate a Papa perculſus.

Thuan. l. 10. *Rayn. hoc ann. n.* 45. *& ſeq.*

Siniſtri ejusmodi armorum Succeſſus comprobare videbantur veritatem illius præſagii, quo ex tragica Martinuſii Cardinalis nece nonniſi novi in Regno tumultus exorituri prædicebantur: cum autem ſummus Pontifex judicii acta ob præfati Cardinalis cædem inſtructa tandem finiri peteret, juſta indignatione accenſus ſanctiorem Patrum Senatum coegit, totamque rei ſeriem maturius diſcuti juſſit, & quamvis de Auſtriacæ Domus honore ageretur, hoc tamen facinus adeo atrox videbatur, ut nihil ſuum æquæ ultionis propoſitum retardare poſſet: igitur præprimis Ferdinando diem dicebat, ut Romæ ſuam cauſſam defenderet: porro cum tam Romanorum Regis, quam Cæſaris Fratris ſui Oratores cauſſam vehementer, fruſtra tamen urgerent, Julius Papa eis „hæc repoſuit, ſi Martinuſius Vir fuit tot „ſceleribus obnoxius, quare illum ad „purpuram promoveri rogaſtis? cur „Sacrum Collegium in ejus favorem „tam

„tam importunis precibus sollicitastis, re- Sæcul. XVI.
„umque tanquam Virum meritorum e- A.C. 1552.
„minentia, animi magnitudine & probatæ
„virtutis laude celeberrimum deprædi-
„castis, nec non ejus obsequia veluti
„Christianæ Reipublicæ summopere ne-
„cessaria extulistis? quapropter Ponti-
fex nulla habita precum ratione, servatis omnibus juxta legum præscripta necessariis solemnitatibus in Ferdinandum, hujusque cædis Auctores, fautores, ac socios excommunicationem, ut vocant, majorem fulminabat, edito hanc in rem diplomate Mense Aprili, jussuque Pontificis hæc sententia fuit typis impressa, ut apud omnes Christianos promulgata affigeretur. (*)

§. CXX.

Hujus sententiæ dilatio a Cæsare Romæ impetrata.

Hæc sententia cum Carolum V. valde affligeret, acrius apud Pontificem instabat, ut saltem hujus anathematis exe- *Raynald. l. c. n. 5.*

(*) Ferdinandi vindiciæ legi possunt apud Odoricum Raynaldum loc. cit. & Nicolaum Psalmæum in actis Concilii Tridentini fol mihi 283. vide quoque Petri de Reva centuriam VI. apud Schwandtnerum t. 2. de Scriptoribus rerum Hungaricarum fol. mihi 730. 734. & seq.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

executio præpediretur: præcipue vero Caſtaldus, quem ſacra hæc fulmina, tanquam præcipuum violentæ hujus cædis Auctorem præprimis feriebant, hac excommunicatione non tam territus, quam exacerbatus ad Aſcanium Centorium die vigeſima ſecunda Julii hanc in rem literas dedit, queſtus, quod ipſe, cum bello contra Turcas pro Religionis ſalute ſuſcepto vitam ſuam mille periculis omni ferme die expoſuiſſet, hosque infideles, necnon Moldavos, & Tartaros in fugam egiſſet, nunc a Papa tanquam ſceleratus haberetur, ac cenſuris gravaretur. Poſtea demortui Cardinalis famam convitiis laceſſens, eundem potius infidelem Cerberum, quam Chriſtianum appellat, eumque Turcas in Hungariam evocaſſe inſimulat. Porro Imperator ſua auctoritate, atque conceptæ indignationis metu tantum Romæ impetravit, ut ſententiæ latæ promulgatio differretur, donec plenior de rei veritate quæſtio habita eſſet: Ferdinandus tamen ne Papam magis irritaret, ſe tanquam anathemate percuſſum gerebat, atque ab Eccleſiæ ingreſſu, necnon Sacramentorum communione abſtinebat. Ceterum hujus cenſuræ vis haud diu perdurabat; quippe totum hoc negotium quatuor Cardinalibus committebatur, qui rem maturius

turius discutere, ac contra reos denuo testes excipere jubebantur. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. CXXI.

Julii mandatum de Martinussii bonis ærario Pontificis addicendis.

Hi Cardinales accepto negotio rem tanta moderatione pertractare nitebantur, ut Domum Austriacam, cujus honorem illæsum servare satagebant, minime irritarent. Ut ergo eorum proposito prosper arrideret successus, nihil magis expedire videbatur, quam si ad ipsum delicti locum Deputati mitterentur, qui plenam rei gestæ notitiam haurirent, testesque exciperent: verum cum suspicio esset, quod hic Cardinalis potius pecuniæ, ac suppellectilis suæ deprædandæ studio, quam proditionis caussa fuisset trucidatus, atque aliunde nullis confectis testamenti tabulis decessisset, hinc præceperat summus Pontifex, ut defuncti Cardinalis Thesauri, qui decies centena aureorum millia excedere credebantur, ærario Pontificis addicerentur, donec plene de caussa cognosceretur: Cum vero Ferdinandus Pontifici exposuisset, quod relicta Cardinalis bona fuerint longe tenujora, quam vulgus sparsisset, eorumque pars quædam ab aliis direpta, alia vero ad

ex

Sæcul. XVI. A.C. 1552. exercitum per aliquot Menſes contra Turcas alendum fuerit impenſa, hinc ſummus Pontifex nihil amplius hac ſuper re moverat.

§. CXXII.

Deputati Viennam miſſi, ac muneribus, promiſſisque corrupti.

Poſtea Ferdinandus, ac Maximilianus ejus Filius Deputatos Viennam decretos honorificentiſſime excipiebant, & quamvis Julius III. ab Albæ Julienſis Epiſcopi Vicario Generali, aliisque etiam allatis teſtimoniis certior fieret, quod Martinuſius nullius gravioris culpæ reus, nonniſi per ambitionem, Domusque Auſtriacæ avaritiam trucidatus fuiſſet, Viennæ tamen omnium ſtudia eo erant intenta, ut ejusmodi teſtimonia contrariis teſtibus eluderentur, conniventibus Deputatis, qui muneribus, promiſſisque corrumpebantur (*) præprimis

(*) Nunc iterum Continuator noſter amplum mentiendi, atque in Auguſtiſſimam Domum convitia evomendi occaſionem nactus eſt: cur autem nullum teſtem allegat? quis injurioſa proferenti, & nihil probanti Hiſtorico fidem adhibebit: aſt nihil refert, Continuator enim, cum de labefactanda, vel Pontificum,

primis vero Caſtaldus duos produxit teſtes Emericum, & Adamum defuncti Cardinalis Amanuenſes auro corruptos (*) qui, cum ſeparatim de Domini ſui geſtis interrogarentur, tam diverſa, tamque ſibi pugnantia proferebant teſtimonia, ut ea potius præclari hujus Viri probitatem, hoſtiumque ſuorum malitiam teſtatam facerent. Ita ipſemet cenſebat ſummus Pontifex. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. CXXIII.

Ferdinandus, ejusque ſocii a Cardinalis cæde abſoluti.

Cum autem, ne Cæſar magis irritaretur

cum, vel Auſtriacæ domus gloria agitur, Machiavellum ſequitur dicentem: *audacter detrahe, ſemper aliquid adhæret.* Equidem antea Raynaldum citabat, & Thuanum: verum ille de omnibus hiſce calumniis altum tenet ſilentium, hic vero etſi Scriptor Gallus, atque Auſtriacæ Domui parum propenſus, longe tamen modeſtiori calamo utitur: Itaque prudens Lector in relatione totius hujus Hiſtoriæ noto illi inſiſtat principio, multa livide dicenti, & nihil probanti, nihil etiam credendum. Conſulatur Ciaconius in vitis Pontificum tom. 3. pag. 761.

(*) Thuanus dicit, *pretio, ut creditur, corruptos.*

Sæc. XVI. A.C. 1552.

retur, provide cavendum esset, hinc rem dissimulare placuit, ac Pontifex alteram pronuntiavit sententiam, qua Ferdinandum, ejusque Socios a censuris solutos, atque ab anathemate exemptos declarat, addita tamen hac conditione, *si testimonia Viennæ in medium adducta veritate nitantur.* Verum hæc ipsa clausula totum evertebat negotium; cum enim omnino certum esset, quod testimonia Viennæ producta fuerint falsa (*) censura eandem adhuc vim, quam antea habuit, retinebat, cum anathema nonnisi sub conditione, quæ tamen non exstabat, fuisset sublatum. Hoc idem Ferdinandi Oratores probe perspexerant, ut ergo remedium afferrent, rursus

(*) Hucusque Scriptorum nullus fuit repertus, qui hæc testimonia *omnino ac certo* falsa fuisse comprobasset, exstant Ferdinandi vindiciæ, desiderantur autem argumenta, quibus eæ solide impugnentur; nec Thuanus quoque de falsitate *omnino certa* horum testimoniorum testem agere ausus est, unice hæc subjungens: *cum autem legati hujus clausulæ adjectione testimonia facti insimulari, & Ferdinandi fidem, atque innocentiam in dubium vocari dicerent, tandem impetratum, ut pure sententia ferretur, eaque Viennæ mox publicata, Ferdinandus, ac reliqui conjurati sacris restituti sunt.*

sus Pontificem summis precibus fatigabant, ut hanc quoque conditionem supprimeret. Id quoque eorum precibus datum, moxque clausula hac sublata absque ulla restrictione sententia Viennæ fuit promulgata: proin Ferdinandus, ceterique hujus cædis conscii ad pristinum statum restituebantur, quamvis in Hungaria, & Romæ, aliisque locis passim hæc sententia potius pro factæ gratiæ diplomate, quam justitiæ testimonio haberetur, atque Cardinalem injuste occisum fuisse non ambigeretur. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. CXXIV.

Lutheri sectam profitendi libertas ab Hungariæ Regina concessa.

Sub idem ferme tempus Elisabetha Hungariæ Regina perniciosis Petrovitii consiliis seducta Lutheri sectatoribus favebat, cum enim hic novæ hujus sectæ studiosissimus plurimum gratia apud Reginam valeret, eo illam inducebat, ut edicto Tordæ promulgato Lutheri hæresin profitendi libertatem permitteret omnibus incolis Transilvaniæ, quæ provincia non ita pridem hujus Reginæ, ac Joannis Regis imperio reddita fuit. Hæc indulgentia ingentes prorsus calamitates in Hungaria suscitabat; quippe vilipendebantur Episcopi, bonis suis Ec-

Sæcul. XVI A.C.1552.

cleſiaſtici ſpoliabantur, ſuis Eccleſiis Clerici, ſuisque Monaſteriis eiiciebantur Monachi, tandemque Lutheranorum crudelitas eo proceſſit, ut ipſemet Solimanus, quamvis a vera fide longe alienus eſſet, plurimum tamen inde offenderetur, atque ad gravem iram concitaretur: quapropter datis ad Reginam literis illam admonuit, ne ſuam Religionem ejusmodi novitatibus contaminari pateretur, cum ex illis nil niſi ſuæ vitæ jacturam, ac Regni exitium pertimeſcere poſſet; potius ergo ſeria mente ponderaret tot homicidia, ſeditiones, ac bella civilia, quæ per infauſtam, novamque hanc Lutheri peſtem in Germania fuerunt ſuſcitata: ſi igitur hisce novitatibus obicem ponere, ac ſuorum Majorum Religionem revocare negligeret, ſe deinceps Turcici Imperii præſidio privatam, ipſique tanquam hoſti bellum ab Ottomanis nuntiari ſciret. Regina hiſce minis perterrita, cum illarum executionem pertimeſceret, ad procurandam utilitatem ſuam conſilium cepit, quod ut manifeſtaret, adſtringi haud potuit, Tordanum tamen edictum revocavit, atque aliud eidem oppoſitum promulgavit. Verum jam potiſſima mala ex priori edicto erant invecta, alterum vero ſegniter prorſus executioni dabatur.

§. CXXV.

§. CXXV.

Sæcul. XVI. A.C.1552.

Tumultus in Polonia ob hæresin suscitati.

Pariter Lutheri hæresis in Polonia plurimum invalescebat, passimque Sacerdotes sacrilega inibant connubia, plebs vero sub duplici specie Synaxin sumebat, adeo, ut in comitiis Petricovienſibus nonnulli Proceres hosce duos articulos edito decreto stabiliri postularent. Verum Poloniæ Rex, cum regnum suum ab hæreticis tam misere discindi deploraret, nullum non movit lapidem, ut ejusmodi novitates reprimeret, atque ea, quæ in Concilio Tridentino tunc nondum interrupto definita erant, servari juberet. Ipse etiam summus Pontifex Regem vehementer hortabatur, ut ad sedandos hosce tumultus omnes vires suas, auctoritatemque impenderet. Eam in rem Papa die vigesima octava Januarii unum diploma ad Regem, alterum vero ad Episcopum Cracovienſem, & tertium ad Regni Ordines Petricoviæ congregatos transmisit. Attamen hæresis altiores ibidem radices potissimum eo ex capite egerat, quod inter Episcopos, ac Proceres altercatio fuisset exorta, cujus occasionem dabat quidam Kiovienſis Canonicus nomine Stanislaus, qui ob incæ-

Raynald. hoc ann. n. 53. Neugebav. lib. 8. Flor. Ræm. de Orig. hæres. l. 4. c. 8. 9. & 10.

Sæcul. XVI A.C. 1552.

stas nuptias a suo Episcopo Sacris interdictus fuerat, quamvis alias a fide Catholica minime defeciſſet: cum autem insuper alii Nobiles de hæresi accusarentur, Proceres sese ab Episcopali jurisdictione eximere moliebantur, causati, quod excluſis Episcopis hæresis cognitio soli Regi competeret: (*) porro cum Rex in favorem Præsulum sententiam in pleno Senatu pronuntiaſſet, hinc Proceres tam insano furore agitari cœperant, ut ab illo temporis momento Ecclesiasticos divexare non desisterent, unde factum, ut Episcopis mandata Regis exequi præpeditis, hæresis hujus dissensionis beneficio sese latius

(*) En! qua ratione hæresi plana sternatur via, quoties potestatis Ecclesiasticæ jura Viris profanis adjudicantur ab iis, qui, ut Principibus placeant, sacra profanis miscere non erubescunt. Ejusmodi vero adulatoribus Sigismundus II. Poloniæ Rex aures præbere renuit, hinc quondam a Regni Ordinibus, ac Senatoribus comitia Warsoviæ celebrantibus, ut de religionis negotio cognoscceret, rogatus, non minus pie, quam prudenter respondit: Rex ego sum, non Pastor Ecclesiæ, tantumque abest, ut meum his de rebus velim interponere judicium, ut etiam Præsulum Ecclesiæ judicio me submittere paratus sim.

tius diffunderet, ac nonnisi veritatis, ac charitatis dispendio sese stabiliret. Sæcul. XVI. C.A.1552.

§. CXXVI.

Joachimi Westphali liber adversus Sacramentarios.

Ceterum in Germania novæ hæresis Sectatores non minus inter se, quam cum Catholicis dissensere, litis occasionem præbentibus Osiandro, Stancaro, aliisque Sacramentariis, adversus quos Joachimus Westphalus Hamburgensis Præco Lutheri secta infectus calamum strinxit; nam hoc anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo edidit librum latino sermone conscriptum, in quo omnes confusas, atque inter se pugnantes opiniones circa Cænam Domini ex Sacramentariorum libris decerptas collegit, eorumque blasphemias, & errores, *ut potius Magistratus sceptro, quam stylo refutentur*, dignos esse ostendit, ac præcipue impugnavit Calvinum, eoquod ille, ut inquiebat, se cum Tigurinis circa Cænam sentire simularet. Hoc Joachimi libro rursus contra Sacramentarios belli flammæ accendebantur, quæ a Lutheri obitu vix non extinctæ videbantur: Ut vero penitius hujus dissensionis origo inspiciatur, jam alibi dicta omnino in memoriam revo- *Raynald. l.c. n. 56. Surius ad hunc ann.*

Sæc. XVI. A.C. 1552.

canda veniunt: notum enim est omnibus, quod Tigurini Pastores, & Calvinus, cum antea circa Eucharistiæ doctrinam inter se dissentirent, tandem Anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo nono concordiam inierint, edito pacis libello, qui viginti sex articulos complectens ita inscribebatur: *Consensio mutua in re Sacramentaria.* Hæc concordia offendebat Lutheri Sectatores, quos *rigidiores* vocant, quapropter variis libellis hanc pacem impugnabant, unde occasione inde nata Westphalus quoque suum librum, cujus modo meminimus, edidit, eique hunc titulum præfixit: *Farrago confusarum, & inter se dissidentium opinionum de Cœna Domini ex Sacramentariorum libris congesta.* Hunc librum Calvinus, ut confutaret, suarum partium esse ratus, Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto libellum vulgavit, in quo Westphalum, suppresso tamen ejus nomine, duris admodum verbis excepit, evoluto autem biennio hoc adversarii sui responsum longe minori usus moderatione refellebat, & demum Anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo libro recens edito eundem adhucdum acrius lacessebat, atque in utroque libro hostis nomen prodebat, porro

porro post hæc illum absque responso dimittebat. Ceterum posterioris libri titulus notatu dignus est; ita enim sonat: *Ultima admonitio Joannis Calvini ad Joachimum Westphalum: cui nisi obtemperet, eo loco postea habendus erit, quo pertinaces hæreticos habendos jubet Paulus.* Sæcul XVI. A.C.1552.

(*) Hanc altercationem postea Beza cum ingenti animorum contentione prosequebatur, quin obmutesceret Westphalus, qui tam Calvinum, quam Bezam suis scriptis confutabat, ac præter alia opera elucubrabat quasdam de perniciosa Religionis mutatione, necnon de Confessione Ecclesiarum Saxonicarum epistolas una cum quodam scripto, quo probra, ac Calvini maledicta confutat. Scripsit etiam præter alia dissertationes de operibus, & tandem obiit Hamburgi Anno post Christum natum millesimo quingentesimo septuagesimo quarto.

(*) Ad hoc Spondanus hoc anno num. 18. addit: *Quid arrogantius? si quid tale Romanus Pontifex in aliquem ex istis segregibus protulisset, Antichristus esset: Calvinus cum in unum ex Symmystis, Angelus censebitur.*

Sæcul. XVI
A.C. 1552.

§. CXXVII.

Calvinus Genevæ exagitatus.

Theod. Beza in vit. Calv. hoc ann.

Nec majori, quam ceteri tranquillitate Calvinus Genevæ potiebatur; nondum enim altercatio, qua anno priori cum Bolseco conflictabatur, erat penitus sopita, nam identidem plures novi adversus eum adversarii insurgebant; cum enim quæstio, quæ litis occasio erat, plurimum perplexa esset, difficultates ibidem contentæ curiositatem plurimorum excitabant, qui illud systema impugnare unice intenti erant; quapropter hac super re non modo in urbe, sed in omnibus quoque Provinciis disceptationes audiebantur, & quivis juxta animi sui propensionem huic, vel illi parti adhærebat. Quinimo non deerant ex Bernensibus Ministellis nonnulli, qui in Calvinum judicii acta instrui petebant, eoquod Deum peccati Auctorem dixisset, quem errorem eidem jam antea Bolsecus objectabat, nec minus ipsus etiam Castalion Basileæ clam Calvinum impugnabat, nec etiam Catholici calamos suos adversus hunc Hæresiarcham stringere intermittebant.

§. CXXVIII.

Franciscus Xaverius ad regnum Bungi delatus.

Cum

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

Cum interea hæresis totam ferme Europam tumultibus repleret, Franciscus Xaverius Ecclesiam Christi ad remotissimas usque plagas extendere adlaborabat, cumque nonnisi duobus millibus a Bungi portu, ad quem illius ditionis Rex eum summis precibus invitaverat, absens esset, Stephanus (*) Gama Lusitanæ navis Navarchus eidem obviam procedit, cum vero eundem pedibus euntem, ac sacræ supellectilis sarcina onustum offendit, ei confestim equum offert, atque ambo comitantibus eos pluribus Lusitanis ad portum perveniunt, ubi Xaverius festiva omnium bombardarum explosione salutabatur, quinimo ipsemet Rex ejus adventum edoctus quantocius quemdam e suis Proceribus sibi sanquine junctum obviam misit unacum literis, quibus Rex suam erga Xaverium benevolentiam amplissimis verbis testatus eundem rogabat, ut altera die ipsum inviseret; haud obscuris enim signis monstrabat Rex, quod veræ fidei præceptis imbui desideret.

Turselin in vita Xav. l. 4. c. 9. Maff. hist. l. 5. Orland. hist. Soc. l. 11. n. 116.

§. CXXIX.

(*) Turselinus, & Orlandinus hunc Navarchum vocatum fuisse Oduardum testantur.

Sæc. XVI. A.C. 1552.

§. CXXIX.

Xaverius ab illius regionis Rege perhonorifice exceptus.

Turselin. l. c. 9 10 & 11. Orland. n. 114.

Acceptis hisce literis Lusitani habito consilio deliberabant, quo demum apparatu instructus Xaverius altera die Regis conspectum subiret? hi itaque religionem innato fastui suo accommodare intenti, Virum Sanctum cum insigni prorsus pompa coram Rege comparere cogebant, ut eo facilius, inquiebant ipsi, Bonziorum, qui Xaverium tanquam hominem miserum, atque ob paupertatem exosum abhorruissent, calumniis obviam iretur: Igitur juxta horum consilium, quale primi Apostoli certo nec dedissent, nec secuti fuissent, (*) Lusitani pretiosissimam pro se quisque

(*) Quod primi Apostoli vestes suas cum splendido ornatu haud commutarint, certum est, an autem in exteras Regiones missi, si se haud aliter, quam pretiosa veste indutos Evangelium annuntiare posse certo scivissent, ejusmodi consilium non fuissent secuti, tanquam rem certam præter Continuatorem nemo definire audebit. An non etiam utilite, imo & necessarium pro diversa temporum, ac Regionum ratione sit quandoque in prædicanda fide exter.

que veſtem indutus cum Xaverio ad urbem Regiam inſigni prorſus apparatu pergunt. Vehebant illos parva navigia ſericis ornata velis, præclarisque vexillis inſignia, & reſonabant ubique tubæ, nec minus aderat Procerum unus a Rege miſſus unacum lectica, qua Xaverius ad aulam uſque portaretur. Aſt ille pedibus ad Regiam pervenire voluit, eumque adventantem Bungi Rex excepit pompa, quæ magnifico Xaverii comitatui, nec non ſublimi, quam de eo con-

Sæc. XVI. A.C. 1552.

externa alia œconomia uti, Continuator melius decidere poterit, conſiderans, quod ſuo adhuc tempore, ac in ſua Patria Viri Apoſtolici ob nudos pedes, pannoſas veſtes, & paupertatem tanquam ſordidi, ac Principum acceſſu indigni plerumque vilipendantur: Si autem genuine ex Turſelino, & Orlandino hanc Hiſtoriam retuliſſet, nec Luſitanos, quod hoc conſilium dederint, nec Xaverium, quod illud ſecutus fuerit, carpendi occaſionem habuiſſet, nam hic rem ita narrat: *admirari Rex vehementer cœperat, nec ſibi perſuadere poterat pannoſo homini, atque mendico (talem enim ei deſcripſerat rumor) tantum honoris a Luſitanis haberi: ſtuduerant quippe Bonzii ejus apud Regem, ac populum nomen, ne Bungi ſimiliter, ut Amangucii, Bonzio nomini officeret, impudentiſſimis mendaciis, & obtrectationibus obſcura-*

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

conceperat, existimationi consona erat: mox etiam omnes aulæ Proceres pro more gentis hujus solemni obsequio Xaverium salutabant, imo referunt nonnulli, quod Regius quidam non nisi septem annorum, sed raræ indolis puer eundem eleganti prorsus oratione honoraverit, ac postea supra ætatem de rebus gravissimis cum eo differuerit. Tandem ad Regis cubile deducebatur Xaverius, ubi Rex procumbentem de more

scurare, famamque omnem ejus Sanctitatis obterere, sed eorum mox fraudes aspectus ipse Xaverii, in quo Sanctimoniæ quidam splendor, ac dignitas elucebat, vulgo omnibus patefecit. Rex illum per adolescentem propinquum suum, triginta nobilibus viris, & morum Magistro comitatum cum literis non minus reverenter, quam amice scriptis, in insequentem diem invitat, quem ut regius adolescens aspexit nullo vestium nitore conspicuum, oris tamen habitu venerabilem, summoque in honore apud Lusitanos, obstupuit, redditisque a Rege literis ad magistrum suum in digressu conversus, præstantissimum, inquit, necesse est esse hujus gentis Deum, qui Lusitanas naves pauperrimo parere homini velit, tantoque bombardarum strepitu declarari, quanti sit apud Superos, pene cunctis invisa mortalibus, paupertas.

Tur-

re ad genua confestim elevat, vicissimque Xaverium ter more patrio inclinatis cervicibus veneratus pari in strato, sedeque collocat. Fremebant Bonzii ob tantos honores Xaverio exhibitos, quapropter eundem opprimere totis viribus adlaborabant: verum Vir sanctus illorum audaciam frangebat, præsente Rege, qui Xaverium protegens Bonzios silere jussit: Præmissa igitur officiosa salutatione Rex Xaverium ad prandium invitabat; ipse vero sese excusans ca- Sæcul. XVI. A. C. 1552.

Turselinus l. 4. c. 18. causas recenset, ob quas hoc consilium necessarium, ac prudens videbatur: *Summo omnium* inquit ille, *consensu decretum, e re Christiana fore, si prima illa Francisci cum Ethnico Rege congressio quanto maximo posset apparatu instructa, aliquam majestatis speciem haberet, simul ut Bonziorum obtrectationibus, & calumniis obviam iretur, ne quid promulgationi Evangelii obstaret: simul ut Xaverii dignitas superbissimorum hominum quæsitam mendaciis auctoritatem obtereret: cui enim dubium esse poterat, quin is quanti a Lusitanis fieri videretur, tantum apud Japones esset futurus? Cæterum cunctis Navarcho assentientibus, unus Franciscus honoris impatiens, & Evangelicæ simplicitatis tenax dissentiebat: Verumtamen non tam rationibus, quam Lusitanorum consensu victus ad ultimum cessit.*

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

capite reverenter inclinato abeundi potestatem sibi fieri postulabat. Annuit Rex, enixe eum precatus, ut subinde illum inviseret Christiana mysteria edocturus.

§. CXXX.

Xaverii labores Apostolici in Bungi urbe.

Turſel. c. 12. Orland. l. 11. n. 120. & l. 12. n. 91.

Quadraginta sex dies Xaverius in urbe Regia versatus summa opera in salutem, institutionemque incolarum incumbebat, quin adhuc multum vexaretur a Bonziis, licet cum eis frequenter in arenam descenderet, semperque victor a certamine rediret. Ex his primis quemdam inter Japones celeberrimum nomine Saquaggisanum Virum tam eruditione, quam generis nobilitate inclytum ad fidem Catholicam perduxit, ac rationibus convictum eo adegit, ut propalam, quod hucusque in errorum tenebris fuerit versatus, coram Deo fateretur, sibique ignosci peteret, eoquod toties populo venditarit pro veris, quæ nunc vana esse intelligeret. Verum ex Bonziis ceteri immodica ira furentes Sancti Viri vitæ insidias struere moliebantur, ac suorum Numinum iram, & vindictam populo denuntiantes eo insaniæ prorumpebant, ut omnium fanorum januis tota urbe præclusis cives Sacris,

cris, eorumque Sacrificiis prohiberent. Verum Xaverius elusis eorum insidiis vanas ejusmodi minas flocci habebat, quin imo Fucarandonus doctrinæ præstantia inter suos magis excellens Bonzius in quadam disputatione, quæ coram Rege habebatur, fidei veritate victus non sine ignominia discedere cogebatur, indeque Rex magis adhuc firmabatur in pia animi sui propensione, quam jamjam erga fidem Catholicam ex Xaverii institutione hauserat, magisque indies Christianis favere cæperat, quin tamen adhuc palam se Christi cultorem profiteretur, forte suorum Bonziorum, qui insanire, ac furere cœperant, timore absterritus. Sæcul. XVI. A. C. 1552.

§. CXXXI.

Xaverius in Indias reversus, inde Sinas navigaturus.

Cum ergo Xaverius in irritam spem tempus teri sentiret, Regem valere jussit, qui rursus suam de Xaverio existimationem, ac venerationem maxime testatus, eundem pluribus suæ amicitiæ signis cumulabat: cum igitur Franciscus biennium ferme, sexque Menses in Japonia versatus fuisset, Sinas adire decernit, cum autem haud ignoraret, quod antiquissimis hujus regionis *Turſel. l. 5. c. 2. Raynald. hoc ann. n. 59. Orland. l. 12. n. 84.*

Sæcul. XVI A.C. 1552.

legibus peregrini omnes, præter Legatos aditu prohiberentur, ac capitis pœna, si quis sine Regis jussu accederet, luere deberet, hinc diu de hujus statuti severitate cogitanti Xaverio illud longe consultissimum occurrit, vi cujus in Indiam reversus cum Prorege, & Goano Episcopo ageret de legatione ad Sinarum Regem destinanda: ipse vero Legati comes patefacto introitu Evangelii lucem Sinensibus populis in sua cæcitate sepultis inferret: Ergo exeunte Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo conscensa navi, die vigesima quarta Januarii anno sequenti Coccinum pervenit, ubi juvenem Maldivarum Regem ad ejurandam Mahometis superstitionem inducebat, ac vix Goam attingens apud Proregem & Episcopum summis precibus instabat, ut Sinas Legationem decernerent. Annuere ambo, moxque præ ceteris seligebatur Jacobus Pereira, quem ad hoc opus commendabat non modo rara illius probitas, sed arctior etiam amicitia, qua Xaverio junctus erat: insuper idem tanta liberalitate, ac Religionem amplificandi, salutemque animarum procurandi studio eminebat, ut certe hominum expectationem superaret, minime vero Francisci Xaverii spem de eo conceptam falleret; quippe Sacrum

crum hoc negotium tanto ardore urgebat, ut potissimam suorum bonorum partem in necessariis hujus itineris sumptibus, ac donis impenderet, & Xaverio Pro-Regis, ac Episcopi diplomata, nec non conciliandæ fidei literas, ac munera ad Regem Sinarum deferenda mense nondum evoluto procuraret, hujusque Legationis successum Alvaro Thalaidio Malacensium Gubernatori commendaret. Hanc in rem Xaverius quoque datis ad Lusitanum Regem literis (*) rogabat, quatenus hoc iter gratum, ratumque haberet, ipse vero prius rebus pro domestica Societatis disciplina, ac Indarum Missionum utilitate rite dispositis die decima quinta Aprilis Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo Goa profectus mari se commisit, Sinas navigaturus. Sæcul. XVI. A. C. 1552.

§. CXXXII.

Obstacula Sinensi navigationi opposita.

Primis navigationis suæ diebus fœda exoriebatur tempestas, cujus violentia grave naufragii discrimen carinæ, *Turselin. l. 5. c. 6. & 7.*

(*) Hæ literæ exstant apud Odoricum Raynaldum ad hunc annum num. 60.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

næ, qua vehebatur Xaverius, minitabatur: verum hic sacrarum, quas secum deferebat, reliquiarum thecam funiculo religatam in fluctus deiicit, & ecce! mox venti cadunt, sedatur tempestas, cœloque sua redit serenitas, & tam secundis velis cursus tenetur, ut intra paucos navigationis dies navis Malacam perveniret, ubi Xaverius ingentis lætitiæ signis exceptus, a populo omni obsequiorum genere affectus est. Verum minorem longe benevolentiam experiebatur ab urbis Præfecto, qui, cum Pereiræ pecunias potius sibi mutuas dari, quam pro Apostolica expeditione expendi maluisset, eidem non parum infensus erat, ac propterea etiam Xaverii proposito totis viribus obsistebat, ipsumque Jacobum Pereiram detinuit, quo minus legationem obire posset. Obsecrat, & instat Xaverius, nec tamen illius preces Præfectum flectere, aut ab ipsius sententia dimovere poterant, tandem ergo ad frangendum obstinatum hujus Viri animum Goani Proregis diplomata, atque Episcopi literas exhibuit, necnon eidem exposuit, qua submissione Legatum Apostolicum excipere teneretur, quantumve damnum sua pertinacia Evangelii propagationi inferret; cum autem Præfectus adhucdum surdas præberet aures, Xaverius Joannem

nem Surarium Malacensem Vicarium adiit, eidemque rei gestæ seriem expo suit, precatus, ut hujus negotii curam in se susciperet: Id quoque Xaverii precibus dedit Vicarius, atque Alvarum invisens eundem per Christi Domini viscera obtestabatur, ne sese piis Sancti hujus Viri consiliis opponeret: Insuper, si illius in augenda Religione conatibus obstare pergeret, ex Pontificis auctoritate eidem Ecclesiæ censuras denuntiabat, simulque eum hortabatur, ne tam atrox facinus abs dubio severe admodum a Deo vindice plectendum committeret; verum cuncta Xaverii monita in irritum cecidere. Sæc. XVI. A C. 1552.

§. CXXXIII.

Malacensis Præfectus ob Evangelii prædicandi facultatem Xaverio denegatam anathemate percussus.

Itaque Xaverius, cum Præfecti obstinationem frangere desperaret, ad anathematis pœnam adigebatur, quam etiam supremus Episcopi Vicarius contra Præfectum, omnesque ejus pertinaciæ fautores, aut criminis socios pronuntiabat: verum nec hæc severitas ampliora, quam prius lenitas, ab obfirmato illius animo extorquere poterat; quip- *Orland. l. 12. n. 93. & 94. Turselin. l. 5. c. 7.*

Sæcul. XVI A. C. 1552.

pe ægre ab eo impetratum, ut solum Franciscum in Sinas abire pateretur, quo in itinere Vir Apostolicus plurima tolerare cogebatur.

§. CXXXIV.

Xaverius solus in Sinas profectus, atque ad Insulam Sancianum delatus.

Turset. c. 8. Orland. n. 102.

Postquam Xaverius ad Insulam Sancianum a continenti circiter viginti quinque leucis e regione Cantonensis Provinciæ dissitam advenerat, Lusitanorum Mercatorum non pauci comperto Sinensis itineris consilio gravibus omnino verbis Xaverio eadem, quæ jam antea fuere prænuntiata, pericula significabant, dicentes, quod omnes aditus peregrinis penitus, intentatis etiam severissimis pœnis essent occlusi, atque omnino continentem attingere, extero homini nefas esset, nisi speciali Magistratus venia prius obtenta, quæ tamen non nisi ægerrime concederetur. Verum Xaverius hisce Mercatoribus eadem respondit, quæ ad Perezium, seu Petrium Societatis Jesu Sacerdotem, ac Malacensis Colegii Rectorem perscripserat. „Ex speciali, inquiebat Xave„rius, Dei gratia ad arduam vocatus „sum expeditionem, si vero difficulta-

tibus

„tibus forte territus de illius executio- Sæcul. XVI.
„ne dubitarem, animumque desponde- A C. 1552.
„rem, hoc peccatum, quod sic com-
„mitterem, præponderaret malis, quæ *Epist. Xav.*
„mihi intentantur: Jam vero ratum fi- *l.* 14. *ep.* 15.
„xumque animo est: Sinas pergere *& 16.*
„constitui, nihilque me a meo proposi- *Orland. n.*
„to avertere poterit, etiamsi omnes in- 164.
„ferni portæ adversus me sese aperirent,
„cuncta flocci pendo, dummodo Deus
„mihi sit propitius; si enim Dominus
„pro nobis, quis contra nos?

§. CXXXV.

Cantonem venire prohibitus, morboque correptus.

Cum iter suum jamjam adornaret, no- *Tursel. c.* 10.
væ oboriuntur difficultates; quippe *& 11. n.* 108.
recens ejus interpres, cujus ministerio *& 109.*
summopere egebat, seu occulta Lusitanorum arte, seu periculorum metu inductus cum Xaverio iter prosequi renuit, eumque subito deseruit, nec minus Mercator quidam, qui Xaverium comitari, eumque usque ad Cantonensem portum deducere spoponderat, æque, ac interpres Sinensis fidem fefellit, nec suo promisso stetit. Omnibus hisce adversæ fortunæ vicissitudinibus fractus Xaverius rursus in morbum incidit, quem vix Mense Octobri Sancianum ap-

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

pulsus ægre evaserat, unde per quindecim dies lecto decumbere coactus, nec integræ valetudini restitutus die vigesima Novembris vehementioribus febris doloribus affligebatur, tumque, an a Deo ad Sinensem prædicationem fuerit vocatus, dubitare incipiebat, quapropter ad navim infirmis destinatam, viribus omnino exhaustus secessit, velut mendicus a nautis receptus; quippe inter pauperes mortem præstolari decreverat. Attamen acutissimis capitis doloribus cruciatus, ac insuper extrema ciborum nausea, & cholericis torminibus affectus in terram exscendere cogebatur, eoquod continua navis agitatio non parum hosce dolores augeret: igitur aeris injuriis expositus aliquamdiu in maris ora jacuit, donec tandem Lusitani ceteris magis benefici eundem ad suum tugurium deferrent, ubi omni ope destitutus per solidos decem dies jacebat, eum penitus negligentibus illis, qui etiam eidem plurimis titulis vel maxime obstricti erant. Demum bina vice sibi venam incidi patiebatur, id ipsum tamen ob chirurgi inscitiam non sine spasmis, ac nervorum distentione fiebat.

§. CXXXVI.

Sæcul. XVI. A C. 1552.

§. CXXXVI.

Pretiosa Xaverii mors in Insula Sanciano.

Cum morbus magis, magisque ingraveſceret, haud obſcure præſentiret, quod Deus tandem ejus laboribus finem imponere conſtituiſſet, quapropter unice æternitatis meditatione mentem ſuam uſque ad vigeſimam octavam Novembris diem occupabat, donec ſuæ mentis impos in continua prolaberetur deliria, inter quæ tamen nil niſi ſermones de Deo, ac Sinenſi itinere commiſcebat, uſque dum ammiſerat quoque linquæ uſum, quem tamen triduo poſt unacum pleno ſanæ rationis exercitio recuperans id potiſſimum ægre ferebat, quod naturali morte extinqueretur in lectulo, matyrii palma privatus, paulo poſt tamen ſeſe totum divinæ voluntati committens die ſecunda Decembris Spiritum ſuum Dei manibus reddidit, annos natus circiter quadraginta ſex, (*) ex quibus decennium ſexque menſes poſt ſuum in Indias adventum jamjam expleverat.

Turſel. c 11. Orland l 12. n. 109 & 110 Spond. hoc ann. n. 62. Raynald. ad hunc ann. n. 61. 62.

(*) Tam Turſelinus, quam Orlandinus teſtantur, quod S. Xaverius deceſſerit annos natus circiter quinquaginta quinque.

Sæcul XVI. A. C. 1552.

§. CXXXVII.

Sancti Xaverii corpus in portus littore sepultum.

Turselin. l. 5. cap. 12. Orland l. 12. n. 112. & lib. 13. n. 85.

Vix Xaverius e vivis excesserat, cum illico Antonius, priscus ipsius interpres, qui Francisco ægrotanti semper præsto fuerat, ad navim accurreret, sacram suppellectilem, qua Xaverius ad peragendam rem divinam utebatur, accepturus. Lusitani, qui in navi erant, nuntiato Xaverii obitu, confestim obortis lacrimis crebros edebant gemitus, atque interpretem ad tugurium usque comitantes, defuncto justa persolvere decernebant: Igitur Francisci corpus Sacerdotali veste indutum, ligneoque loculo inclusum in ipso portus littore sepulturæ mandatur. Porro jam terram injecturi erant Lusitani, cum repente ex adstantibus quidam vivam corpori calcem esse adhibendam proponeret, ut carne celerius exesa deinde ipsius ossa eo facilius in Indiam deferri possent: Itaque aperto loculo magna vis calcis iniicitur, tumuloque prægrandes lapides, tanquam sepulcri indices imponuntur: anno autem sequenti, Mense Februario ad medium vergente corpus ejus exhumatur, ut illud navi, quæ Pereiram ex Malacensi portu adveheret, impositum in Indias transfer-

ferretur: verum eluſa injectæ calcis vi corpus reperiebatur prorſus integrum, caroque adeo recens, ut ſpirantis hominis carni haud abſimilis eſſet, imo ipſæ etiam veſtes nulla ex parte tabefactæ inveniebantur, & ſuavem inſuper odorem pretioſæ ſancti hujus Viri reliquiæ ſpirabant. Rei miraculo ille, qui corpus effodere jubebatur, attonitus corporis integritatem ſummopere admiratur: ergo, ne vana referre crederetur, veritus tantillum carnis ex inde abſciſſum ad incorrupti corporis argumentum affert. Extemplo igitur Navarchus, ceterique, qui vel Franciſco in ejus neceſſitatibus præſto erant, vel Gubernatoris iræ inſerviendi ſtudio decepti eundem male habebant, una omnes ubertim flere, pectusque tundere, ac Viri Sanctitatem proclamare cœperunt. Poſtea corpus navi, quod e Sanciano ſolverat, imponitur, ac ſecunda navigatione die vigeſima ſecunda Martii Malacam pervenit, ubi Pereira integrum Xaverii Corpus in Eccleſia Beatæ Virginis de Monte deponi jubens, omnia, quæ ad funebrem pompam requirebantur, ſedulitate prorſus egregia comparaverat.

Sæcul XVI. A.C 1552.

§. CXXXVIII.

Sæcul. XVI. A C. 1552.

§. CXXXVIII.

Solemnis funeris pompa Goæ celebrata.

Turselin. l. 15. & 16. Orland. l. 13. n. 87. & seq.

Equidem Sacris hisce exuviis usque ad Mensem Augustum nullo ferme honore parentabatur, donec tandem Joannes Beira Societatis Jesu Sacerdos unacum duobus Sociis Malacam veniret, Sanctique Corpus, quod integrum esse fama acceperat, inspicere percuperet. Ergo nocte intempesta cum Sociis clam Templum ingreditur, sepulcroque patefacto Francisfcum velut spirantem mense post obitum nono reperit. Aderat tum Jacobus Pereira, qui una cum reliquis rei miraculo attonitus Sancti corpus ex hoc loco ad sacrum Ecclesiæ vestiarium deferri, novumque loculum ex ligno pretioso confici, illudque panno serico vestiri, ac demum aureis telis ornari curavit: huic igitur arcæ Xaverii corpus profluente sanguine madidum, miramque odoris suavitatem exhalans impositum fuit, ac tamdiu clam custoditum, donec illud Goam transferrendi opportunitas ferret, quod primum anno sequenti millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto contigit, ubi in augustiori sacello Ecclesiæ ad D. Paulum repositum omnibus, quos tum ei deferre licuit, honoribus

ribus colebatur. Accurrebant solemni pompa Pro-Rex, Nobiles, Senatores, ac Magistratus unacum toto Clero, omnibusque Mercatoribus, atque opificibus, nec minus postea omnibus ex locis ingens hominum copia advolabat, qui omnes sacras hasce reliquias venerari cupiebant, plurimis miraculis in hac translatione patratis acciti. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. CXXXIX.

Archiepiscopus Toletanus antea Societatis hostis, nunc illius fautor.

Sancti hujus Viri obitus Divum Ignatium summo afficiebat dolore, eo quod non modo illius jacturam Societas, sed ipsa etiam Ecclesia deploraret, præcipue iis temporibus, ubi non pauci non modo in Francia, sed in aliis quoque regnis novo huic instituto sese opponebant. Præprimis Archiepiscopus Toletanus omnes Jesuitas a Complutensi Collegio, quod tamen unicum erat in ejus diœcesi illorum domicilium, excluſit, atque anathematis pœnam vibravit in cunctos, qui suas noxas apud illos expiarent. Parochis quoque, aliisque religiosorum familiis inhibuit, ne in suis Ecclesiis cuipiam Societatis Sacerdoti verbum Dei prædicandi, aut rem divinam peragendi copiam darent, *P. Bouhours vie de S. Ignace l. 4. p.* 339.

ac

Sæcul. XVI. A C. 1552.

ac denique omnes illos Toletanæ Diœceſis Sacerdotes, qui in horum Patrum ædibus Divinarum rerum contemplationi incumbebant, ſacris interdixit: Cum autem Regius Senatus Papæ literis ad protegendos Jeſuitas admoneretur, agendique rationem, qua Archiepiſcopus utebatur, damnaret, hinc Præſul hoſce Patres juribus ſuis reddidit; mox vero datis ad eundem literis Ignatius grates ei rependit, promiſitque, quod impoſterum eo invito Complutenſes Jeſuitæ nullum in ejus Diœceſi miniſterium obire vellent.

§. CXL.

P. Claudius Jajus Societatis Jeſu Sacerdos mortuus.

Orland. hiſt. Soc. l. 12. n. 35. & ſeq. Alegambe Bibl. Patrum Soc. J.

Priusquam nova D. Ignatii Societas Sancti Franciſci Xaverii obitum lugeret, die ſexta Auguſti Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo Claudius Jajus natione Sabaudus, ac patria Annecienſis Viennæ obiit. Hic numero ſeptimus a Patre Fabro Pariſiis Anno Salutis milleſimo quingenteſimo trigeſimo quinto S. Ignatii Sociis adſcriptus, ab eodem poſtea anno ſequenti Venetias deducebatur, & progreſſu temporis in tuenda Religione Catholica apud Italos, Suevos,

vos, ceterosque Germanos magnopere laborabat, cumque scientiæ fama inclareſceret, non raro Epiſcopi publicis illius prælectionibus intereſſe certabant, atque inter eos Georgius Truchſeſius Auguſtanus Præſul eundem ſeligebat, ut illius vices in Tridentina Synodo obiret. Frequenter etiam eundem Ferdinandus Romanorum Rex, Cæſarisque Frater officioſa honorabat ſalutatione, illumque primo Tergoviſtanum, & poſtea Viennenſem Epiſcopum nominare decreverat: aſt Jajus utrumque conſtanter recuſabat. Ceterum Viennenſis Academia illum magnis cumulabat honoribus, imo Ingolſtadienſis Univerſitas, ubi Jajus aliquamdiu Theologiam tradiderat, inter cetera ſuæ gratitudinis ſpecimina eidem perhonorificum elogium, in quo Jeſu nomen pro inſignibus pictum cernebatur, ponere, atque illud latino ſermone conceptum in Scholis affigere curavit. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. CXLI.

Pontificis conſilium de Franciſco Borgia purpura decorando.

Eodem tempore D. Ignatio pugnandum erat, ne pariter ſibi Pater Franciſcus Borgia, alias Gandiæ Dux, diverſo licet fato, eriperetur; poſtquam enim *Orland. l. 6. n. 2. & 4. l. 14. n. 81.*

Sæcul. XVI A.C. 1552.

enim Carolus Imperator compererat, quod Franciscus mutata vitæ ratione Societatem ingressus ibidem solemni sponsione totum se Deo sacrasset, rarae sanctimoniæ fama longe, lateque celebrata Cæsarem impellebat, ut Francisco purpuram procuraret: unde Julium III. Papam sollicitabat, ut tam illustris exempli Virum hac dignitate ornaret. Nec id difficile erat Pontifici, qui cum Francisco adhuc Duce anno priori agens in eandem ipse mentem, sententiamque venerat, quocirca Cæsaris accedente judicio, ac voluntate Patrem Franciscum Borgiam in proxima Cardinalium creatione ad purpuram evehere constituit. Annuere lætanter cuncti Cardinales, illumque Collegii sui socium habere percupiebant.

§. CXLII.

Francisci promotio per D. Ignatium præpedita.

Bouhours l. c. p. 342. P. Verius vie de S. Borg. p. 180.

Verum Ignatius re vix comperta quantocius omnem adhibuit conatum, ut sese huic consilio opponeret: primis vero ad rem cum Deo transigendam tridui spatium, ac secessum sibi selegerat, suosque, quos Romæ habebat, socios hortatus est, ut & ipsi fervidis precibus rem Deo commendarent, &

& quamvis Cæsaris Ministri, ac Borgianæ Familiæ Amici vehementer instarent, nihilominus Ignatius firmiter sibi persuasum habebat, quod Franciscum ad purpuram evehi Divinæ voluntati adversaretur, hinc tandem etiam, postquam plurimos, ut in suam sententiam Pontificem perducerent, frustra sollicitaverat, ipsus ad Papæ pedes provolutus eidem hæc exposuit: „Cum „Deus Patrem Borgiam ad vitæ insti„tutum longe diversum ab eo, ad quod „Sanctitas vestra illum evehere decre„vit, vocasset, satis luculenter idem Nu„men ostendit, quod nomen suum per „arreptum mundi contemptum in eo „prædicari velit; injuria quoque infer„retur Ecclesiæ, si tam raro, tamque „necessario Christianæ humilitatis the„sauro privaretur, ac præterea siniſtra „de Franciſci proposito, sacroque reces„su judicandi ansa præberetur, ac faci„le in calumniam pertrahi posset, per„inde acsi Gandiæ Ducatum filio suo ce„sisset, ut purpuram aucuparetur: in„super novæ Societati nostræ periculo„sum oppido vulnus infligi videtur, si „hac ratione ambitioni aditus pandere„tur, cum tamen hucusque adjuvante „Deo Societas ab omni honorum cupi„ditate feliciter præservata fuerit. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Secul. XVI. A.C 1552.

Pontifex Ignatii auctoritate æque, ac rationum momentis impulsus, cum Cæsari, Sacroque Cardinalium Collegio fidem dedisset, ut hisce satisfaceret, quin tamen Societatem damno, aut Pontificiam auctoritatem discrimini exponeret, statuit igitur, quod Patri Francisco rubrum galerum offerre, atque ad illum acceptandum precibus urgere, invitum tamen nullo imperio cogere vellet. Nec prosper huic consilio defuit successus, vel maxime applaudente Borgia, qui, licet sese adhuc a mundo honorari ingemiscceret, aliunde tamen solatio replebatur, eoquod divinæ pietatis beneficio rem ita dispositam cerneret, ut D. Ignatii consilia penitus ipsius votis consona essent; quippe paulo post ab eodem supremo Societatis Præfecto Biscajensem solitudinem relinquere, atque animarum saluti vacare jussus mox paruit, cumque solitudinis amorem obedientiæ obsequio postponeret, divinum Numen tam heroicum facinus uberrimis compensabat fructibus, quos ex suis prædicationibus, ac consiliis in Castella, Burgis, Vallisoleti, ac Salmanticæ collegerat, præcipue vero in Aula Regiæ Principis Joannæ, quæ Cæsaris Filia Joanni unico Joannis III. Lusitaniæ Regis Filio in sponsam adoleverat. Nec parciorem Apostolici labo-

laboris sui segetem perceperat Borgias in Vandalitiæ, imo etiam in Lusitaniæ Regno, ad quod instantibus Rege, ac Regina Catharina Cæsaris sorore contenderat. Sæcul. XVI. A.C.1552.

§. CXLIII.

Collegium Germanicum Romæ erectum.

Hoc item anno Romæ Ignatii Societas Collegium, quod appellant Germanicum, obtinebat; illud enim erigebatur eo fine, ut Germanorum selectior juventus ibidem eam vitæ rationem addisceret, ut postea Ecclesiarum gubernacula digne prehendere, sanamque doctrinam gregi suo proponere posset. Hujus Collegii institutio Ignatio committebatur a summo Pontifice, qui ad id per Moronum, & Sancticrucium Cardinales sollicitabatur. Sub idem quoque tempus Ignatius ad Neapolis Regnum contendebat, ut Ascanium Columnam, & Joannam Arragoniam istius uxorem animis pariter, & habitatione sejunctos conciliaret. Nec Viri conatibus secundus abludebat exitus; quippe ambo Sponsi ad pristinam vitæ societatem redeuntes postmodum firma pace conjuncti dies suos transigebant. Inde Romam redux Ignatius accipit literas Hieronymi Saulii Genuensis Episcopi *Orland. l. 12. n. 8. & 11. 13.*

Sæcul. XVI. A C 1552.

copi ipsum maxime hortantis, ut cum Societate sua Clericos Mediolanenses, quos Barnabitas vocant, in unum quasi corpus conjungi pateretur: Verum Ignatius, quamvis de horum Patrum virtute, ac sanctitate optime sentiret, Archiepiscopi tamen votis cedere renuebat, respondens, quod consultius foret, si quilibet Ordo in primævo suo statu persisteret; quamvis enim omnes Clerici eandem deferrent vestem, ac Regulares appellarentur, nec tamen eandem omnes Regulam colerent; ut proin majoris fore divini obsequii existimaret, si uterque Ordo seorsim initum vitæ stadium perseveranter decurreret. Idem quoque jam antea Ignatius in responsis dederat Clericis regularibus Theatinis, ac Somaschis, qui itidem sese Societati adjungere cupiebant. Porro hoc anno tria Collegia Perusii, Eugubii, ac Mutinæ fuere erecta, ad Insulam vero Corsicanam, & in Vallem Telinam Viros Apostolicos destinaverat Ignatius, supremum autem Italicæ Provinciæ Præfectum nominabat Patrem Laynium

§. CXLIV.

Gaddii Cardinalis obitus.

Pariter hoc anno Sacrum Purpuratorum Collegium tres Cardinales Gaddium

dium, Creſcentium, & Cæcium amiſerat. Porro de Creſcentio Cardinale jam ſuperius mentionem fecimus, de Nicolao autem Gaddio conſtat, quod Florentiæ natus, ac Catharinæ Mediceæ Galliarum Reginæ proxime ſanquine junctus die decima ſexta Januarii mortalitatem exuerit. Is ex Cameræ Apoſtolicæ Clerico, necnon Pontificiorum diplomatum Abbreviatore Firmanus Epiſcopus, & tandem a Clemente VIII. die tertia Martii Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſeptimo Cardinalis renuntiatus eſt. Rexit etiam tanquam Abbas Cœnobium S. Leonardi in Apulia: cæſo autem Alexandro Medicæo reipublicæ Florentinæ patrocinium ſuſcepit, qua re plurimum nominis ſui exiſtimationem imminuit, eoquod viribus impar ſeſe Coſmæ Medicæo opponere haud poſſet. ceterum cum Gallis potiſſimum faveret, a Franciſco I. Rege in graviſſimis Regni negotiis adhibitus, ab eodem Anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimo tertio ad Sarlatenſem Eccleſiam nominabatur, ejusque propinqui Gallorum ſtipendia, cum bellum in Italia ferveret, merebantur. Obtinuit etiam Nicolaus Coſentinum Archiepiſcopatum, tandem vero Florentiæ extremum diem clauſit Annos natus ſexaginta, & unum, Menſes

Sæcul XVI. A.C. 1552.

Ciacon. in vit. Pont. t. 3. pag. 480. Ughel. in addit. ad Ciac. & in Ital. Sacra Aubery. hiſt. des Cardin. Scip. Ammirat. hiſt. t. 1.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

ses septem, & viginti dies. Corpus ejus sepultum fuit in celeberrimo totius Florentiæ Sacello S. Mariæ Novellæ, ubi etiam Nicolaus Gaddius ejusdem Nepos Patrui sui monumentum vulgari quodam Epitaphio honorabat.

§. CXLV.

Cardinalis Cæcii fata.

Ciacon. pag. 579. Aubery. l. c.

Tertius ex Cardinalibus hoc anno decedentibus erat Pomponius Cæcius patria Romanus, qui ob ingenii aciem non nisi ad magna negotia feliciter peragenda natus videbatur, atque Philosophiæ, & Astrologiæ laude præclarus ex S. Joannis Lateranensis Canonico primo civitatis Castellanæ Episcopus, & postea anno sequenti millesimo quingentesimo trigesimo octavo Nepesinus, ac demum Sutrinus, necnon Pontificis in Urbe Vicarius est renuntiatus: tandem vero circa Annum Domini millesimum quingentesimum quadragesimum secundum a Paulo III. Pontifice purpura ornatus die tertia, vel juxta alios quarta Augusti obiit: quamvis Scriptorum nonnulli obitus diem decem omnino annis priorem statuant, referantque, illum fatis cessisse Anno reparatæ Salutis millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, quo Cardinalium Collegio adscriptus fuit.

§. CXLVI.

§. CXLVI.

Fridericus Nauſea mortuus.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Inter Scriptores Eccleſiaſticos hoc anno mortuos recenſentur Fridericus Nauſea, Joannes Cochlæus, Lazarus Bonamicus, Paulus Jovius, Ambroſius Catharinus, Nonnius ſeu Nunnez de Guſman, & Lilius Georgius Geraldus.

Calidius in Cat. Script. Germ. Poſter. in appar. Miræus de Script Sæcul. XVI. Dupin. Bibl. des Auth. Eccl. tom. 14. pag. 194.

Hos inter primus erat Fridericus Nauſea natione Germanus alias latino nomine Blancicampianus appellatus, qui jurisprudentiam, ac Theologiam profeſſus, ſua eruditione, ac eximio Novatores convincendi ſtudio percelebris tam Moguntiæ, quam Viennæ in Auſtria magnum ſibi nomen comparabat, quocirca Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto in mortui Joannis Fabri locum ab Imperatore Viennenſis Epiſcopus nominabatur, quinimo præclara meritorum fama eo impulit Carolum V. ut Virum hunc ad Tridentinam Synodum ablegaret, ubi tamen die ſexta Februarii hoc anno poſt plurimos pro Dei Eccleſia exantlatos labores animam Deo reddidit. Elucubrabat is contra hæreticos quatuor ſermones de Miſſa Anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſeptimo Moguntiæ typis impreſſos, necnon quatuor homiliarum centurias

Sæcul. XVI. A.C.1552.

ibidem Anno Christi milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto editas : quarto autem poſt anno Lipſienſibus literis quinque libri de Conciliis excuſi prodiere, & poſtea Coloniæ Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quinto quatuor libri de fine mundi, necnon tres libri de ultimo Chriſti adventu fuere editi præter plura alia tam dogmatica, quam moralia opuſcula, quæ in operum ſuorum editione Coloniæ per Quentelium Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſexto collecta reperiuntur. Scripſit inſuper valde curioſum de rebus mirabilibus tractatum, qui ſeorſim unacum imaginibus Coloniæ Anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſecundo impreſſus proſtat, ubi Auctor de monſtris, prodigiis, cometis, aliisque miris, rarisque naturæ Phænomenis in ſex libris diſcurrit.

§. CXLVII.

Joannis Cochlæi extrema.

Joannes Cochlæus, cujus frequens in Hiſtoriæ noſtræ decurſu ſermo occurrebat, patria erat Norimbergenſis, necnon Wratislaviæ in Sileſia Canonicus, ſeu ut alii volunt, Francofordiæ ad Mænum Decanus : ut ut res ſe habuerit,

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

rit, id omnino certum est, quod postrema hac dignitate insignis Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo primo Wormatiam venerit Ecclesiæ caussam adversus Lutherum, etsi vocatus non esset, propugnaturus. Porro cum inter omnes fidei orthodoxæ Pugiles ævo suo longe accerrimus esset Lutheranæ sectæ hostis, ideo sibi maximam etiam accersebat invidiam Protestantium, qui data omni occasione illius famam calumniis proscindebant. Jam ab anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo secundo, usque ad annum Christi millesimum quingentesimum continuo calamum suum adversus Lutheri Sectatores stringebat, ac ferme omnibus colloquiis intererat, ac persæpe hæreticos ad certamen provocans pœnam capitis subire spopondit, si comprobandis veritatibus Catholicis deficeret, aut hæresis fallacias evertere non posset. Denique post creberrimos congressus cum fidei hostibus habitos Wratislaviæ, ut censent nonnulli Scriptores, vel juxta alios Viennæ in Austria die decima Januarii Anno Salutis millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo, ætatis suæ septuagesimo tertio obiit. De illius elucubrationibus jam frequens occurrebat mentio in progressu Historiæ nostræ.

Thu. hist. l. 11. Spond. ad hunc ann. n. 20. Passav. in appar. Miræus l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. CXLVIII.

Lazari Bonamici mors.

Thu. l. c. Joan. Imper. in Musæo hist. Spond. hoc ann. n. 20.

Lazarus Bonamy, seu Bonamicus Bassani in Territorio Tarvisino natus Patrem habuit sua professione colonum, qui filium suum pariter ad agriculturam destinaverat, ac eidem, quamvis in illo literarum amor longe prævaleret, ægre admodum permiserat, ut vacaret studiis, quibus tamen brevi tempore ob linquarum peritiam, atque exactam antiquitatum cognitionem tantam sibi nominis famam comparabat, ut Reginaldus Polus, qui cum eo Patavii consuetudinem junxerat, illum Romam secum adduceret, ubi tamen Lazarus Anno post Christum natum millesimo quingentesimo vigesimo sexto tam librorum, quam scriptorum jacturam fecerat, cum eo tempore urbs a Cæsareo milite spoliaretur. Hoc damno admodum afflictus Patavium rediit, ubi artis Rhetoricæ Professor reliquos vitæ suæ dies admodum pacate transegerat, quin ullo pacto pro acceptandis aliis dignitatibus, aut officiis ad deserendam hanc urbem induci posset, licet Bononienses eidem ampliſſima obtulissent præmia, ut illum ad suam Academiam pellicerent. Insuper Ferdinandus, qui tum Hungariæ Rex erat, illum ad au-

lam

lam ſuam accerſere nitebatur, nilque intentatum relinquebat Clemens VII. Papa, ut hunc Scriptorem Romam pertraheret. Hic quietem ſuam præferebat ſummis etiam honorum faſtigiis, quæ aliunde bene moratæ indolis Virum beatum reddere nequeunt. Porro Lazarus nonniſi quasdam epiſtolas, ac ſermones poſteritati reliquit, eum tamen Cardinalis Bembus, aliique illius ævi Doctores celeberrimi ſummo in honore habebant. Obiit tandem die octava Februarii Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo, poſtquam ſeptuageſimum tertium ætatis ſuæ annum expleverat, eique defuncto Hieronymus Negro, ſeu Niger Venetus oratione funebri parentabat. Ceterum hic idem Scriptor probe diſcernendus venit ab alio quodam Franciſco Bonamico, qui itidem ſua eruditione percelebris evaſerat. Sæcul. XVI. A. C. 1552.

§. CXLIX.

Paulus Jovius Hiſtoricus mortuus.

Exeunte hoc anno die undecima Decembris Florentiæ extremum diem pariter clauſerat Paulus Jovius celebris Hiſtoricus Novocomii in Longobardia natus. Expleverat is ætatis ſuæ annum ſexageſimum nonum, ſeptem menſes, *Thu. hiſt. l. 11. p. 351. verſus finem Spond. hoc ann. n. 20.*

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

ses, ac duodecim dies, sepultus que est in Ecclesia S. Laurentii. Hunc Clemens VII. Papa Nucerianæ præfecit Ecclesiæ; enormiter autem hallucinantur illi Scriptores, qui referunt, quod Jovius hunc Pontificem in sua Historia avaritiæ insimulaverit, eoquod Novocomiensem Episcopatum a se ardenter concupitum non obtinuisset; quippe primum Anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo octavo, proin decimo tertio post Clementis Papæ obitum anno Paulus III. minime vero Clemens VII. eidem præfatum Episcopatum concedere renuebat, prout luculenter apparet ex quadam Alciati epistola, quæ Jovii Historiæ præfixa est; hæc enim epistola die septima Octobris anno a Christi nativitate millesimo quingentesimo quadragesimo nono Patavii pro responsoria haberi potest ad alias literas, quibus Paulus Jovius Alciato animi sui dolorem, necnon Roma abeundi, ac Florentiam revertendi propositum significabat. Ceterum hic idem, priusquam Episcopus renuntiabatur, arti Medicæ operam dabat, celeberrimum tamen sese reddebat suis lucubrationibus, quamvis non desint, qui illum venali calamo usum, ejusque Historiæ modicam fidem esse adhibendam censeant, quinimo Scriptorum nonnulli haud dubitanter de eo asseverabant, quod Amadis fabu-

Belcar. in comm. Bodin. in Matth. Hist. cap 4. Vossius de arte Hist. c. 9. p. 48.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

fabulæ non minus pro veris venditari poſſint, quam Pauli Jovii hiſtoriæ, nam exigua hujus Scriptoris integritas ab eruditis carpitur in ejusdem Hiſtoria, quæ præ ceteris omnibus unicum opus eſt, quod calamo magis limato conſcripſerat: inſuper etiam in crimen vocatur, quod vitæ licentioſæ deditus preces ad Deum fundere, penſumque Canonicum perſolvere neglexerit. Ceterum is a Franciſco I. Galliarum Rege literarum Parente, atque Eruditorum fautore annuam, eamque haud exiguam receperat penſionem, Rege autem fatis functo Montmorentius Conneſtabilis ad aulam revocatus, cum ſupremus Regii ærarii Præfectus eſſet, Jovium liberali hoc dono ſpoliabat: quapropter hic, cum aliunde venalem haberet calamum, in trigeſimo primo Hiſtoriæ ſuæ libro Conneſtabilem acriter inſectatus eſt, atque adverſus eundem multa ſatis probroſa evomuit, quæ certe reticuiſſet, ſi ille ſuam ei penſionem integram reliquiſſet.

Imperial. l. c. p. 7. Roland. Mareb. ep. 41. l. 1. p. 184. Scaligerana prima p. 585. Thu. l. 11. Brantome elog. de Franc. I. t. de ſes memoir. p. 218.

Porro unum ex primis ab ipſo compoſitis, & ex ultimis ab eo in lucem editis operibus erat illud, quod ſui temporis Hiſtoriam complectebatur, cujus elucubrationem Anno Domini milleſimo quingenteſimo decimo quinto inchoaverat, ac per totum vitæ ſuæ decurſum pro-

Sæc. XVI. A.C 1552.

prosecutus fuerat, & in illo recensenda suscepit ea omnia, quæ per universum Orbem suo ævo gesta fuere, auspicatus ab Anno post Christum natum millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto, quo Galli sub Carolo VIII. Neapolis Regnum armis suis subegerant. Complectitur hæc Historia libros quadraginta quinque, & progreditur usque ad Annum reparatæ salutis millesimum quingentesimum quadragesimum secundum, in illis autem, quæ in libro decimo nono usque ad vigesimum quartum inclusive refert, plurima desiderantur gesta; quia sex illi libri, qui temporis seriem a Leonis X. obitu usque ad Romanæ urbis expugnationem, seu usque ad Annum millesimum quingentesimum vigesimum septimum decurrunt, nil nisi breve gestorum summarium continent; cum in Romanæ urbis deprædatione ea, quæ circa hanc Historiæ suæ partem conscripserat, amisisset, nec illa rursus componere, nec ea, quæ deerant, perficere voluisset, præcipue duabus ex causis ab hoc labore absterritus, quarum prima erat, ne quorumdam indignationem incurreret: altera vero fuit, *ne Italiam apud posteros dedecorare videretur, aut quæ sine flagitio & rubore enarrari nequeunt, perscribere æstimaretur.*

Præ-

Sæcul. XVI. A C. 1552.

Præterea obſervandum venit, quod præter ambas haſce rationes, quas Jovius pro valida apologia reputabat, inſuper in pagina ſequenti eam, quæ in ejus hiſtoria deſideratur, partem ſupplere Lectoribus promiſerit, ſimulque teſtatus fuerit, illa, quæ antea conſulto omiſerit, in ſpecialibus Virorum illuſtrium vitis a ſe editis reperiri poſſe. Hæc referuntur in præfatione die prima Maji anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo Piſis ſcripta, quæ eſt nuncupatoria ad ſecundum volumen: tertium vero, quod Hiſtoriæ ſuæ poſtremum erat, nondum prælum reliquerat, cum Jovius jamjam ſequenti Menſe Decembri morte præventus obiiſſet: cetera vero volumina Florentiæ typis edi curabat, ex quibus primum opus erat tractatus *de Piſcibus Romanis*, quem Ludovico Borbonio Cardinali inſcripſerat, adjecta epiſtola nuncupatoria, quæ data erat ex Vaticano die vigeſima nona Martji Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo vigeſimo quarto. Inſuper ſcripſit præter alios libros elogia Virorum illuſtrium, & tractatum de Symbolis, ceterum is habuit fratrem nomine Benedictum, qui eundem educavit, atque Helvetiæ Hiſtoriam conſcripſit. Erat illi pariter Nepos, qui itidem Paulus Jo-

Joan. Herold. in epiſt. dedic. op. Jovji.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Jovius nuncupabatur, atque in Nucerinum Episcopum nominatus Concilio Tridentino interfuit Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, seu decimo post obitum illius Scriptoris, cujus modo mentionem fecimus.

§. CL.

Ambrosii Catharini obitus.

Spond. hoc ann. n. 19. Dupin. Bibl. des Auth. Eccl. tom. 16. p. 3. & suiv. Pallav. hist. Conc. Trid. l. 6. c. 9. n. 1. l. 8. c. 12. n. 9 Sarpius hist. Conc. Trid. l. 2. p. 135. 160. 212. & 223.

Ambrosius Catharinus, qui alias proprio nomine Pollitus Lancellotus vocabatur, Anno Christi millesimo quadringentesimo octogesimo tertio juxta communiorem opinionem Senis primam lucem aspexit. Is usque ad trigesimum secundum ætatis suæ annum in variis Italiæ Universitatibus jurisprudentiam servato adhuc Lancelloti nomine tradebat, postea vero Anno supra millesimum quingentesimo decimo quinto Ordinem S. Dominici Florentiæ ingressus, Ambrosius Catharinus nominari voluit: mutato autem vitæ genere ad aliud quoque studii genus mentem applicare cœperat, relictaque jurisprudentiæ disciplina tanto progressu sese totum Theologiæ impendit, ut intra breve temporis spatium lucubrationibus suis ingens sibi nomen compararet: cum vero Romæ ageret, Anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo quarto ad Tridentinam Synodum nuper inchoatam

tam decretus præ cæteris seligebatur, ut die quarta Februarji Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo quadragesimo septimo ad initium tertiæ Sessionis sermonem peroraret, ubi etiam non modo profunda sua eruditione, sed peculiaribus etiam opinionibus a communi Theologorum sententia alienis percelebrem sese reddebat. Eodem anno Minoriæ, quæ exigua est Neapolitani Regni civitas, Episcopus & Amalphitani Archiepiscopi Suffraganeus nominabatur, postea vero a Julio III. qui illo olim jurisprudentiæ Magistro utebatur, Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo Episcopus ad Cosentinam ejusdem Regni urbem translatus fuit, quo tamen Episcopatu haud diu fruebatur repentina morte anno sequenti Neapoli sublatus, eodem ferme tempore, quo præfatus Pontifex hujus Viri merita Cardinalium dignitate celebrare parabat. Sæc. XVI. A.C. 1552.

§. CLI.

Illius opera, ac speciales sententiæ.

Ingenii sui monumenta præcipua sunt commentarii in quinque prima capita Geneseos, & in Epistolas D. Pauli, nec non in epistolas Canonicas, in quibus persæpe Cajetani Cardinalis opiniones impugnat, hujusque Scriptoris

Sæcul. XVI A.C. 1552.

commentarios ſpecialibus notis perſtringens illum accuſat, quod plures errores Religioni noxios, ac doctrinæ Eccleſiæ adverſos tradiderit. Excogitabat pariter novum ſyſtema circa prædeſtinationem, ac reprobationem, vi cujus humanum genus in duas dividit claſſes, quarum prima complectitur electos, ac ſpeciali ratione prædeſtinatos, quibus Deus talia confert auxilia, quæ illis adeo certo ad ſalutem conducunt, ut illam certo quoque conſequantur, quin propterea eorum libertas lædatur. Hæc claſſis juxta ipſum reſtringitur non niſi ad paucos, quos Deus ſpeciali dilectione dignatus eſt, quales fuere Beatiſſima Virgo, SS. Apoſtoli, D. Paulus, hisque alii ſimiles. Altera claſſis continet reliquos omnes homines, quos Deus per decretum efficax, ac immutabile non prædeſtinavit ad ſalutem, ſed duntaxat ſub conditione, quæ exiſtere, & non exiſtere poteſt, ita, ut eorum ſalus dependeat a bono, vel malo uſu illarum gratiarum, quas Deus illis concedit. Hoc ſyſtema propugnat non modo in ſuis in ſacrum Codicem commentariis, ſed etiam in tractatu, ſpeciatim de Prædeſtinatione evulgato, necnon in alio opere de excellenti prædeſtinatione Chriſti Domini, ubi percelebrem, atque in D. Thomæ, & Scoti

Scoti Schola acriter agitatam quæstionem discutit: utrum Christi Domini Prædestinatio, seu Dei decretum de incarnatione Verbi præsupponat Adæ peccatum, vel potius an Christus Dominus ante prævisum hoc peccatum fuerit prædestinatus, ita ut tunc, si Adam non peccasset, Christus carnem nostram assumpsisset, vel non. Adhæret Catharinus opinioni Scoti, qui Christum venisse propugnat, etsi Adam non peccasset; pluribus quoque rationibus comprobat, quod, etsi Adam non peccasset, verbum tamen incarnari conveniisset. Sæcul. XVI. A.C.1552.

Huic sententiæ inhærens in tractatu de Angelorum justorum gloria, & reproborum lapsu docet, malorum Angelorum peccatum in eo consistere, quod Decretum Incarnationis revereri noluerint. Scripsit etiam tractatum de lapsu hominis, & peccato originali, idque consistere autumat in ipsa actione, qua Adamus fructum vetitum comedens peccavit, illudque peccatum esse in nobis tradit, eoquod nostra voluntati Adæ fuerit alligata.

§. CLII.

Catharini sententia de immaculata Conceptione Beatæ Virginis.

Ceterum nullum aliud argumentum fusiori calamo prosequebatur præter

Sæc. XVI. A.C. 1552.

ter illud de immaculata Conceptione Beatissimæ Virginis, quod mysterium nequaquam ex perpetua Ecclesiæ traditione, sed ex pluribus aliis generalibus rationibus comprobat, & simul D. Augustinum tanquam sententiæ suæ propitium allegat, demonstratque istud ex Universitatum consensu, Basileensi Conclio, ipsa etiam festivitate ibidem instituta, necnon ex revelationibus D. Birgitæ factis, ac sanctissimæ Dei Matris prærogativis, & denique ex pluribus aliis rationibus. Edidit aliud adhuc opusculum de eodem argumento contra Cardinalis Turrecrematæ librum, quem Bartholomæus Spina excudi curabat; in eo enim opere opinio, quod Beatissima Virgo sine macula sit concepta, tanquam honori Christi Domini adversa reiiciebatur, atque in operis fine quinquaginta octo errores fidei contrariantes annotabantur, qui ex dogmate de Conceptione immaculata deduci dicebantur: unde Catharinus digno erga oppositam doctrinam Zelo animatus hunc tractatum in duas partes divisum composuit.

Alium insuper de consummata Christi, at Beatæ Virginis gloria edidit tractatum, in quo Dei Matrem æterna beatitudine non modo quoad animam, sed & quoad corpus frui contendit, San-

Sanctumque Joannem Evangeliſtam non mortuum, ſed æque, ac Eliam, & Enoch translatum fuiſſe propugnat. Porro in tractatu ſuo de morte, & univerſali omnium hominum reſurrectione plurimum diſcrepare videtur a communi Theologorum doctrina; Infantes enim ſine Baptiſmo decedentes non modo a pœnis exemptos, ſed etiam felicitate eorum ſtatui congrua beatos eſſe exiſtimat: inſuper reperiuntur in eodem tractatu circa ſtatum hominum in die judicii plures aliæ opiniones inſulſæ, quæ tamen nonniſi frivolis conjecturis innituntur. Edidit præterea opuſculum de certitudine gloriæ, & de invocatione, ac cultu Sanctorum, in quo Eccleſiam in Divorum Apotheoſi falli haud poſſe contendit, inſuper nec minus Sanctorum, quam Reliquiarum, atque Imaginum cultum egregie propugnat. Tandem Tridentinæ Synodi tempore quod juſti de ſua juſtificatione certi eſſe valeant, edito comprobavit tractatu, quem in quatuordecim ſectiones diviſit, totius autem operis ſummam Dupinus recenſet. Ad concinnandum hoc opus occaſionem Catharino præbebat altercatio, quæ ante Seſſionem ſextam in ejusdem Concilii Congregationibus fuerat exorta; illos enim tunc impugnabat, qui ejus ſententiam per Synodi decre- Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Sæcul. XVI A. C. 1552

tum damnandam contendebant : quapropter novis Synodi Præsidibus, imo toti Concilio suum nuncupabat tractatum, præmissa præfatione, qua in memoriam revocat, quod nunquam, ut quicquam circa quæstiones inter Catholicos Theologos controversas decideretur, Synodi mens fuerit, sed unice intenderit ad id, ut tam veterum, quam novorum hæreticorum errores damnarentur : Attamen tota hæc disceptatio nil nisi lis de nomine fuisse videtur.

Ceterum postquam Catharinus in speciali tractatu veritatem sacrificii Altaris sat luculenter demonstraverat, in alio propugnabat, quod Christus Dominus non consecraverit per hæc verba: *Hoc est Corpus meum*: *Hic est Sanguis meus*, eoquod in Evangelistis illa sint verba, ut inquit ille, non nisi *enuntiativa*, non autem *operativa*. Insuper Polemicum vulgabat tractatum circa communionem sub utraque specie, ubi Protestantium argumenta diluit, referque conditiones, sub quibus calicis usum laicis concedi posse existimat. Porro librum de intentione Ministri in administrandis Sacramentis summo prorsus judicio conscripsit, ibidemque propugnat, ad peragendam rem sacram non requiri interiorem intentionem, sed sufficere, quod Minister, si Sacramentum

tum Ecclesiæ administrare velit, hanc intentionem tum habeat, quando serio, ac externe requisitos ritus adhibet, quamvis interius ea omnia per jocum, vel ludibrium facere intendat. Conscripsit adhuc plures alios tractatus de Sacramentis, ac præcipue de Matrimonio; alium vero elucubravit de libris Canonicis, in quo contra Protestantes propugnat illos libros, quos Romana Ecclesia tanquam Canonicos recipit, in veteri tamen Canone non reperiuntur: Denique posteris reliquit varios tractatus, in quorum uno discutit, an ex jure divino contra hæreticos pœna mortis infligenda sit; in altero autem inquirit, utrum ex eodem jure Divino Episcoporum residentia profluat: porro in reliquis agit de parvulorum Baptismo, religione Judæorum, & de dissolutione matrimonii ob caussam adulterii. Exstant adhuc plures alii ejusdem Auctoris libelli: ceterum id unice Catharino crimini dari potest, quod nimium libero calamo in scriptis suis, ac nimia audacia in suis opinionibus usus fuerit.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. CLIII.

Extrema Ferdinandi Nonnii Gusman.

Ferdinandus Nunnez, seu Nonnius ex illustri Gusmanorum familia Pinciæ

Sæcul XVI A. C. 1552.

Nicol. Ant Bibl. Script. Hiſt. Miræus de Script. Sæculi XVI. Alv. Gomez in vita Card. Ximen Tom. I. 11.

ortus, atque inde vulgo a latinis Ferdinandus Nonnius Pincianus dictus, filius erat alterius Ferdinandi Guſmani, qui Hiſpaniæ Regis ærario præfectus erat. Porro juvenis Ferdinandus prima linquarum elementa ſub Antonio Nebriſſenſi didicit, & poſtea in Italia Bononiæ ſub Philippo Beroaldo humanioribus literis operam dedit, inde vero in patriam reverſus, Græcam linquam cum ingenti nominis ſui laude palam profeſſus eſt in Complutenſi Univerſitate, ad quam a Ximenio Cardinale vocabatur. Numerabat Diſcipulos prorſus inſignes, quos inter eminebant Leo de caſtro, Hieronymus Lurita, Chriſtophorus Oroſius, & Franciſcus de Mendoza, qui poſtea Cardinalium purpura decorabatur, atque hi omnes ob raram eruditionem ubique commendabantur. Poſtea Cardinalis Ximenius cognitis Nunnii meritis, ejusdem opera uſus eſt in procudenda Bibliorum Complutenſium editione, eidemque Græcam ſeptuaginta Interpretum verſionem latine reddendi curam commiſit. Ceterum Nunnius etiam poſteritati reliquit annotationes in opera Senecæ Philoſophi, necnon commentarios in Pomponium Melam, atque in Hiſtoriam naturalem Plinii, & demum ſuam Bibliothe-

liothecam Salmanticensi Universitati legavit, atque octogenario major hoc anno mortalitatem exuit. (*) Sæcul. XVI. A.C. 1552.

§. CLIV.

Billichii Carmelitæ, & Hermani Weiden Archiepiscopi Colonienſis fata.

Eodem Anno Everardus Billichius Colonienſis ex ordine Fratrum Carmelitarum Theologus Tridenti in Concilio, cui cum magna nominis fama in-

(*) Equidem Continuator §. CXLVI. pollicitus eſt, quod Lilii Gregorii Giraldi fata recenſere velit, verum ex naturali, ut autumo, oblivione promiſſo haud ſtetit, unde quorumdam forte Lectorum deſiderio ſatisfacturus, hæc ſubjungo:

Eodem Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo Menſe Februario obiit Lilius Gregorius Geraldus. Hic anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quarto die decima tertia Junii Ferrariæ natus non modo arte poetica, ſed etiam omni politiori literatura, atque antiquitatum, linquarumque peritia excelluit. Emenſo ſtudiorum curriculo Alberti Pii Carpienſis Principis, nec non Joannis Franciſci Pici Mirandulani benevo-

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

terfuit, extremum diem clausit, qui percelebrem se reddebat ob miram facilitatem in rite explicandis Sacri Codicis difficultatibus. Elucubrabat etiam opus insigne, cui titulus: *Judicium Universitatis, ac Cleri Colonienſis adverſus calumnias Melanchtonis, Buceri, aliorumque Hæreticorum.* Ad hanc lucubrationem ansam Billichio dederat Hermanus de Weiden Colonienſis Archiepiſcopus, atque Elector, qui ſub ſpecioſo reformationis prætextu Martino

---

nevolentia fretus ex eorum Bibliothecis uberrimos eruditionis fructus colligebat, & poſtea Mediolanum profectus, Græcæ linquæ ſub Demetrii Chalcondylis Magiſterio operam navabat, uno autem duntaxat anno ibidem transacto Mutinam ad Rangonium Comitem contendit, cujus amicitia ſuffultus Romam perveniens in Herculis Rangonii Cardinalis familia eſſe meruit, atque ab eo temporis articulo cum variis fortunæ, ac corporis adverſitatibus conflictari cœpit; quamvis enim Protonotarius Apoſtolicus renuntiatus fuiſſet, brevi tamen, cum Romana urbs diriperetur, omnibus bonis, & quod potius re omni ducebat, ſuam ſuppellectilem literariam amiſit; cui inſuper ad infeſtæ fortunæ cumulum acceſſit præmatura mors Herculis Rangonii præclari Fautoris

tino Bucero, aliisque novis Sectatoribus totum se dederat, suumque Clerum ad amplectendos Lutheri errores obstringere moliebatur. Tandem hic idem Hermanus hoc anno die decima tertia Augusti Biverini in Comitatu Weidensi, quo confugerat, a summo Pontifice anathemate perculsus infelicem animam exhallabat. Eidem a Papa subrogabatur Adolphus de Schauemburg, quem Cæsar in possessionem Archiepiscopalis Ecclesiæ ritu solemni induxerat, de quo etiam jam alibi mentionem fecimus. Sæcul. XVI. A.C.1552.

Obiit

toris sui: unde rursus ad Joannem Picum Mirandulæ Comitem confugere cogebatur. Verum & ibi inimicam experiebatur fortunam; cum enim Picus a Galeotto Nepote suo crudelem in modum trucidaretur, non modo omnium suorum librorum, Scriptorumque jacturam rursus perpessus est, sed ægre vitam suam conjuratorum furori subducere poterat: quapropter Ferrariam in patriam suam reversus ibidem cum Cœlio Calcagnio, & Joanne Manardo Viris eruditionis laude longe celeberrimis aliquamdiu conjunctissimu vixit; cum autem paulo post Joannes Manardus ejus Amicus fatis fungeretur, Lilius summo mœrore affectus, insuper athritide tam sæva cruciaba-

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Obiit pariter hoc anno die sexta Februarii Henricus Megalopolitanus Dux gravi admodum senio pressus, postquam ditiones suas per quadraginta octo annos tanta tranquillitatis felicitate rexisset, ut merito *Pacifici* nomen emeruerit.

§. CLV.

ciabatur, ut nec pedibus ad incedendum, nec manibus ad scribendum, librosque evolvendos uti posset, suamque vitam maxima etiam paupertate miseram usque ad extremam senectutem trahere cogeretur, & quamvis Renata Ferrarienſis Ducissa hujus Viri calamitates sua liberalitate non raro sublevare satageret, cum tamen superiorem vitam in jucundo literarum otio ducere solitus esset, nunc lecto affixus, ac sine literis ægerrime animam trahebat. Nihilominus in hoc misero vitæ statu *Historias de Diis Gentilium, & de Poetis sui ævi Græcis, & Latinis* conscripsit, multis quidem, ut observat Joannes Jensius, refertas erroribus, quos tamen vitæ tædio, ac dolorum vehementiæ adscribere oportet. Tandem morbo indies ingravescente, cum annum ætatis suæ septuagesimum quartum ageret, decessit, illatus monumento, quod sibi in majori urbis templo vivus paraverat, atque eleganti inscriptione a se composita ornaverat: porro hæredes suos nuncupabat Cynthium Giraldum Ne-

§. CLV.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Caſparus Hedion, Oſiander, & Münſterus Proteſtantes mortui.

Hic idem annus Hæreticis quoque quosdam ex ſuis aſſeclis præcipuos ſcilicet Caſparum Heddionem, Andream Oſiandrum, & Sebaſtianum Münſterum eripuit. Horum primus Eslingæ in Badenſi Marchionatu natus Argentinæ, atque alibi literas publice profeſſus nil inauſum reliquit, ut ſectæ ſuæ fautores extolleret, quam in rem varios edidit tractatus. Alter nomine Andreas Oſiander die decima nona Decembris anno Domini milleſimo quadringenteſimo nonageſimo octavo in Bavaria natus erat ex familia, cui nomen *Hoſenman*, quod ille tamen immutans, Oſiander appellari voluit. Hic Wittembergæ, ac Norimbergæ linquarum peritia imbutus,

Teyſſier elog des hommes Scavants.

Nepotem ſuum, & Proſperum Paſethum. Ceterum Lilius Orbem literarium variis ſcriptis illuſtrabat, inter quæ præcipuus eſt liber de Annis, Menſibus, ceterisque temporis partibus, & Calendario Romano - Græco præter varia critica, carmina, antiquorum ænigmata, pluresque alios libellos, quos præfatus Joannes Jenſius in unum collectos recens edi curavit.

Sæcul. XVI. A C. 1552.

butus, inter primos fuit, qui Anno Christi milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo Lutheri ſectam ſuis ſermonibus divulgabat, atque intererat etiam Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo nono Marpurgenſi colloquio, necnon Auguſtanis comitiis: cum autem primævæ indolis vitio ad iram, ac factiones eſſet propenſus, hinc plurimos ſibi accerſebat adverſarios, quorum opera Norimberga ejectus in Bruſſiam ſeſe recepit, ubi ab Alberto Duce magni habitus Regiomontanæ Eccleſiæ Paſtor, nec non Univerſitatis Profeſſor ab eodem Duce nominabatur. Ibidem ergo præprimis ſuos ſpargebat errores circa juſtificationem, hac tamen ratione rurſus plurimos hoſtes in ſe concitabat, quibus in nulla diſputatione exinde orta palam cedere voluit, ſed potius ſemper ſumma verborum contentione, & injuriis debachabatur, prout patet ex quadam ejus epiſtola ad Joachimum Merlinum, & Melanchtonem data. Præterea Calvinus eidem ebrietatis vitium objectabat, ſimulque eum accuſabat, quod ſanctiſſimos quoſque Sacræ Paginæ textus impiorum, atque Atheiſtarum more ludo, ac ludibrio verterit. Deceſſit tandem ex epilepſi die decima ſeptima Octobris Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo,

do, ætatis ſuæ circiter quinquageſimo quarto, ac reliquit poſteris plurima Theologica opuſcula. Tertius denique erat Sebaſtianus Münſterus Engelheimii in Germania Anno Salvatoris noſtri milleſimo quadringenteſimo octogeſimo nono natus. Hic Tubingæ emenſo ſtudiorum curriculo Ordinem Fratrum Minorum profeſſus abjecto cucullo Lutheri doctrinam Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo vigeſimo nono amplexus eſt, eosdemque errores primum Heidelbergæ, poſtea Baſileæ diſſeminavit. Hic idem in mathematicis diſciplinis multum profecerat, Magiſtro uſus Joanne Stofflero, poſtea vero neglecto hoc ſtudiorum genere totum ſe Hebraicæ linquæ, ſacrisque libris addixit, tantumque ſibi nomen comparavit, ut a ſuis Germanorum Eſdras, ac Strabo appellaretur. Obiit peſte correptus Baſileæ die vigeſima tertia Maji Anno ſupra milleſimum quingenteſimo quinquageſimo ſecundo, poſtquam ſexageſimum tertium ætatis ſuæ annum expleverat, multosque libros conſcripſerat, quos inter præcipue celebrantur ejus verſiones Veteris Teſtamenti, nec non libri Tobiæ, & Evangelii S. Matthæi, quod ex Hebraico latine reddidit, nec minus vulgavit *Grammaticam hebraicam, & Chaldaicam necnon Dictionarium*

Sæcul XVI. A.C 1552.

Sæc. XVI. A.C. 1552.

narium itidem hebraicum. Ceterum licet eruditione clariſſimus eſſet, abambitione tamen,& faſtu admodum alienus audit.

§. CLVI.

Caroli Molinæi liber de parvis datis proſcriptus.

Argentre coleƈt. jud. de novis error. t. 2. p. 205.

Inter cenſuras, quas hoc anno Pariſina Facultas Theologica pronuntiaverat, longe celeberrima eſt illa die nono Maji lata contra librum *de parvis datis* editum a Carolo Molinæo, qui famoſus erat Jurisconſultus, atque ſupremi Pariſienſis Senatus Advocatus: ut vero hujus cenſuræ occaſio penitius inſpiciatur, in memoriam revocandum venit, jam alibi fuiſſe memoratum, quod Henricus II. Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo Menſe Junio promulgaverit edictum die vigeſima quarta Julji ad Senatus acta relatum, quo aliud decretum jam quatuor abhinc annis circa Notarios Apoſtolicos editum confirmabatur; Regi enim ſuggerebatur, quod ex perniciosa conſuetudine plures, ut vocant, procurationes, ſeu poteſtates ad cedenda beneficia delegatæ fuerint falſæ, nullæ, ac minus legitime conceſſæ, eoquod illi, qui Romæ beneficiorum, quæ conferuntur, tabulas tenent, pro eodem beneficio

neficio plures dies, seu *datas* adscribant, literasque expediant : procurationes vero tamdiu occultent, usquedum beneficii cessionem publicam reddere judicarent, unde secretæ ejusmodi procurationes quandoque nonnisi post cedentis obitum per integrum biennium, & amplius non producebantur : quinimo hic idem abusus adhuc pejor evadebat, cum plures sua beneficia *non pure, ac simpliciter* cederent, sed id ab illis fieret sub conditione, si Pontifex illa designatis quibusdam Clericis contulerit, interea vero ipsi toto suæ vitæ tempore ejusmodi beneficia retinebant, quæsito obtentu, quod illi, quibus ea cedebantur, eadem non acceptarint, quamvis illorum possessionem accipere simularent, ac ejusmodi possessio per Notarios Apostolicos ad acta fuisset relata. Insuper, licet ex Pontificis mandato ejusmodi cessiones non valeant, nisi intra trimestre publicæ reddantur, plures tamen ex iis, qui pro futura cessione necessariam facultatem dederunt, hanc mox revocarunt; unde infinitis propemodum tricis, dolisque ansa præbebatur. Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Hosce igitur abusus Rex tollere intentus hanc in rem edictum promulgabat, vi cujus corruptelæ, fraudes,

Sæc. XVI. A.C. 1552.

falsæ *datæ*, ac deceptiones corrigerentur, quæ in expediendis beneficiorum literis per Curiam Romanam committebantur, præcipue per usum circa *parvas datas*, necnon per Notariorum Apostolicorum, ac campsorum fraudes. Ea propter edicto cautum, ut Campsores, qui ejusmodi negotia in se suscipiunt, diem, qua ipsis hæ procurationes fuerunt traditæ, necnon Notarii, eas expedientis, atque etiam testium ibidem subscriptorum nomina annotarent, nec non præter diem, qua ejusmodi facultatum literæ fuerunt transmissæ, responsum quoque Roma datum in tabulas referrent. Hoc itaque remedio non modo utili, sed & necessario eorum, qui dolose agebant, audacia reprimebatur, litesque quamplurimæ, aut finiebantur, aut saltem in omnibus supremis Regni Curiis sopiebantur. Sub idem tempus Rex Julium III. bello opprimere cœperat, quocirca die quinta Septembris Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo edictum promulgavit, quo pecunias Romam transmitti prohibuit, ubi ipsemet quoque sedis Apostolicæ Nuntius non sine magna sua indignatione Regno excedere cogebatur, eoquod supremus Parisiensis Senatus sententia in eum lata

lata ipsi injunxisset, ut sigilla, priusquam abiret, in Galliis relinqueret, unacum albo, in quo descriptæ erant omnes literæ, quibus durante sua legatione beneficia concesserat. Insuper Parlamentum sententiam pronuntiabat contra ipsius, ut vocant, Datarium, qui ad preces ipsi factas cessiones per *parvas datas* unacum clausula, quæ viginti dierum regulæ derogat, admiserat.(*) Sæcul XVI. A C. 1552.

Cum igitur Romana Curia hoc edictum Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo promulgatum iniquo ferret animo, palamque testaretur, quod

(*) Omnes hi abusus non nisi malevolorum, ac Continuatoris commentum & fabulæ sunt, quapropter hic suæ calumniæ nullum omnino testem allegare ausus est, Argentreus autem, quem citat, de hoc nequidem verbulum habet, sed unice facultatis censuram refert contra Molinæi librum, qui ejusmodi abusus Curiæ Romanæ falso impingit: qua ergo ratione hujus Auctoris librum damnare potuisset Facultas, si ejusmodi corruptelæ palam in Regno invaluissent? Cur Molinæus nunquam questus est, immerito librum suum fuisse damnatum, cum jure hosce abusus redarguisset, & ipsemet Rex edicto suo correxisset.

Sæcul. XVI. A.C. 1552.

Regis potestatem excederet, quicquam decernere circa ea, quæ jurisdictionem Ecclesiasticam summo Pontifici reservatam concernunt, hinc indigna ejusmodi agendi ratione Sedis Apostolicæ auctoritatem labefactari querebatur. Itaque Molinæus Regis sui jura tuendi studio accensus (*) latino sermone libru

(*) Hæc Continuator ex suo Thuano Auctore proscripto l. 5. Hist. mihi fol. 455. edit. Paris. anno 1604. decerpsit, eum tamen allegare ausus non est, ne tam suspecti Authoris testimonio suæ fabulæ fidem derogaret. Itane Molinæus Regis sui jura conservandi studio animatus dici potest, cum librum edit toti *Orbi Christianissimo perniciosum, seditiosum, impium, blasphemum in Sanctos, ac hæreticorum doctrinis conformem*, ut loquitur Facultas Parisiensis in sua censura. Ergone hac scribendi ratione apud Continuatorem nostrum Regum jura tuendi studium exeritur? Ergo eadem Facultas Theologica ejusmodi jurium defensorem publice in Regis sui Metropoli damnare ausa fuit? Si inique egit, cur illa a Rege aut ejus Ministris vel verbo quidem castigata nullibi legitur. Si juste hunc librum, qui ejusmodi abusus carpsit, damnavit, quomodo ejusmodi damnando libro Regis jura fuisse defensa

brum conscripsit, atque Henrico II. nuncupavit sub hoc titulo, *Commentarius ad edictum Henrici II. contra parvas datas, & abusus Curiæ Romanæ, & antiquæ edicta, & Senatus consulta Franciæ, contra annatarum, & id genus abusus, nonnullas novas decisiones juris, & praxis continens Auctore Carolo Molinæo &c.* Hic commentarius Lugduni cum Regis privilegio (*) prodiit: verum vix publicam lucem aspexerat, cum illico plures sese eidem opponerent, ac ipsimet Regis Ministri in publico etiam Senatu tam infamem libellum detestarentur, ac die secunda Maji porrecto supplici libello Regem exorarent, ut huic malo obviaret: mox igitur suprema Senatus Curia hunc librum Theologicæ facultati tradi præcepit, eo fine, ut suum desuper ferret judicium, a qua etiam hic liber, ut supra memoravimus, die nona Maji re divina apud Sanctum Mathurinum prius peracta, fuit

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

fensa dici potest? Nempe quotiescunque aliquis contra summos Pontifices, curiamque Romanam calamum strinxit, toties ille a nostro Continuatore commendari meretur, tanquam egregius juris Regii defensor.

(*). Abs dubio per fraudem falso appositum fuit hoc privilegium.

Sæcul. XVI. A.C. 1552

fuit condemnatus, atque propositiones antea ex hoc libro decerptæ, atque maturo judicio discussæ publice prælegebantur. Porro hujus censuræ sequens est tenor: *Hic liber est toti orbi Christianissimo pernicios*us, *scandalos*us, *seditios*us, *schismaticus*, *impius*, *blasphemus in Sanctos*, *conformis hæresibus Waldensium, Wiclefistarum*, *Husitarum*, *& Lutheranorum*, *& maxime conspirans erroribus Marsilii Patavini ante annos ducentos damnati*, *& Catalogo hæreticorum adscripti*, *passim continens propositiones falsas*, *suspectas*, *erroneas*, *impias*, *& hæreticas*, *quas ex locis Sacræ Scripturæ male intellectis sæpe confirmare nititur*, *perperam etiam quandoque truncata authorum testimonia producens. Aliquando etiam impostor*, *traditiones humanas*, *& Decretales temere contemnens*, *contumelios*us *in summum Pontificem*, *Collegium Cardinalium*, *Præsules*, *& Sacerdotes avertens ab illorum obedientia*, *imo Petri & Sedis Apostolicæ primatum*, *jurisdictionem*, *& authoritatem tollens: Acephalam constituens in terris Ecclesiam*, *totum denique ordinem hierarchicum Ecclesiæ confundens: itaque hic liber*, *ne ejus venenum latius serpat*, *multosque inficiat*, *citissime comprimendus est*, *& ita Decanus*

nus concluſit, tamen nec intendit Facul- Sæcul. XVI.
tas per hanc cenſuram quicquam attenta- A. C. 1552.
re adverſus poteſtatem, & jurisdictio-
nem Regis.

Hæc Facultatis cenſura die decima tertia Maji ad ſupremum Pariſienſem Senatum delata fuit, altera autem die Curiæ Patres habito conventu, quid hac in re ſtatuendum, deliberarunt.

Demum Petrus Sequierus, qui tum Regius erat Advocatus, perlecta Facultatis cenſura hunc librum ſupprimi, ac prohiberi petiit, ipſumque Molinæum præſtituta die ad tribunal vocari, atque deſuper interrogari voluit. Aſt Curiæ Patres re perpenſa cenſuram non approbabant, ſed promulgato edicto præcipiebant, ut Facultas ſpeciatim propoſitionum, quas ex præfato libro decerpſerat, cenſuram duobus Conſiliariis committeret, illam tamen publici juris facere indicta etiam pœna inhibuerunt Patres, ſimulque ſtatuerunt, quod omnia hucuſque typis impreſſa ſupprimerentur. Verum Facultas de ſingulis articulis cenſuram tradere renuebat, cauſſata, id haud moris eſſe, cum alias nunquam a mordacibus reſponſis, atque malignis confutationibus immunis foret: nihilominus

Sæcul. XVI. A C. 1552.

spondebat, quod proxima feria sexta habito conventu hac super re deliberare vellet: porro hanc consultationem fuisse factam haud constat, nec alia etiam censura, præter illam mox relatam, postea prodiit. Ceterum dum summus Pontifex quemdam Facultatis Doctorem tanquam hæreticæ pravitatis Inquisitorem eo fine delegabat, utin Molinæum judicii acta instrueret, hicque ab usurpatæ jurisdictionis crimine appellaret, Borbonius Cardinalis, qui Regis extra Regnum peregre profecti, atque absentis vices agebat, hujus rei cognitionem in se suscepit, totamque causam tandem ad secretiorem Senatum, qui tum præsente Regina Franciæ Administratrice Cataluni congregabatur, remisit, ac delegato Inquisitori inhibuit, ne contra Molinæum, vel adversus eum, qui illius librum typis excuderat, quicquam moliretur, usquedum aliter a Rege proxime in Regnum suum reversuro decerneretur. Nihilominus Molinæus Catalunum veniens in Senatu fuit auditus, ubi etiam ipsus præsente Regina suam causam tuebatur, cumque perscriptis actis disceptandum esse pronuntiaretur, haud amplius in eum inquirebatur: ast propterea nondum deterrebantur illius adver-

versarii, qui toto impetu in eum effuso illius ædes spoliarunt, eumque, ut vitæ suæ securitati prospiceret, Regno excedere compellebant. Refert Thuanus, *quod primo apud Sequanos, postea autem apud Germanos* (*) *divertere coactus* Sæcul. XVI. A.C.1552.

(*) Addere debuisset: *Hæreticos*: Si autem Continuator nequissimum suum Molinæum tot eloquiis celebrare voluit, cur non eundem cum suo Thuano itidem Authore proscripto deprædicavit *Virum tam eruditione, ac judicio, quam probitate conspicuum, qui duntaxat prævalente jam tum inter Gallos Pontificiorum potentia ad Germanos divertere coactus est, ubi Vir de ingrata patria optime meritus tutum, & honorificum perfugium nactus fuit.* Cur Continuator Facultatem Parisinam duntaxat tum usque ad astra extollit, quando Pontifici adversatur, eumque Synodo inferiorem esse denuntiat, tum vero illius censuras contemnit, si fidem orthodoxam, ac Pontificis auctoritatem, & jura contra hæreticos, ac maledicos tuetur? Num patriæ suæ honorem, ac profani Regiminis amplitudinem magis protendi existimat, si non modo æquissimam celeberrimæ Facultatis censuram, sed ipsam etiam sacram Pontificis auctoritatem, jura, & studium, quo veræ fidei, ac sanæ doctrinæ hostes reprimere nititur, a profanis dolose oppressam refert.

Sæcul. XVI. A C. 1552. *ctus sit, ubi tutum & perhonorificum nactus est perfugium;* confugerat enim ad Guilielmum Haſſiæ Landgravii diu admodum a Cæſare in captivitate detenti filium, eodemque tempore Molinæi conſilium expetebatur circa duas Cameræ Imperialis ſententias, vi quarum Landgravius ſuis oppidis, arcibus, prædiis, ac poſſeſſionibus ſpoliabatur: Hic itaque in favorem capti Landgravii Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo duas conſultationes ſcripto vulgaverat, atque opportuno admodum tempore illuc advenerat, ut ſuo conſilio Landgravium in recuperandis bonis ſuis adjuvaret: abſoluto autem hoc negotio Menſe Julio Baſileam delatus, Menſe Septembri ad medium vergente Lutetiam Pariſiorum venit, Regem aditurus, cauſſamque ſuam coram eo defenſurus: Verum vix advenerat, cum illico rurſus impugnaretur, ejusque ædibus denuo ſpoliatis ipſe poſt tridui moram in Germaniam ſeſe recipere cogeretur, ubi tamen perbenigne excipiebatur.

§. CLVII.

Aliæ Cenſuræ ejusdem Theologicæ Facultatis.

Ca-

Sæc. XVI. A.C. 1552.

Exstant insuper aliæ censuræ ab eadem Facultate hoc anno pronuntiatæ, quarum prima die primo Octobris lata Guilielmus Castellus Carmelita prima Theologiæ laurea decoratus a Facultatis consortio excludebatur, eoquod Lutheranorum cœnæ adstitisse accusaretur; noviſſime enim Julius III. Papa Parisiensi Facultati diploma concesserat, vi cujus ipsa quoslibet, qui vel erronea, ac fidei orthodoxæ contraria prædicarent, vel in Scholis traderent, absque ulteriori forensi strepitu a suo consortio libere expellere poterat, quin a judice profano præpediri valeret. Hoc idem diploma plurimum favebat ejusdem Facultatis liti, quam adversus Parisiensis Ecclesiæ Cancellarium, ac prætensa ejusdem jura tum agitabat; quippe ipsemet Rex hoc Papæ privilegium suo diplomate die vigesima octava Augusti ejusdem anni Villeriæ ad Cotiam edito confirmabat.

Argent. l. c. pag. 206. & 208.

Eadem etiam Facultas 16. Octobris quamdam damnabat propositionem, quam Henricus Maurojus ex Ordine Fratrum Minorum in quodam sermone in Ecclesia ad S. Severinum enuntiabat, eratque illa his concepta verbis: „In lege gra„tiæ infantes sine Baptismo decedentes „sal-

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

„salvantur in fide parentum eo modo, „quo in veteri lege sine circumcisione: si „vero infans ante susceptum Baptisma „moritur, salutem consequitur, in fide „Patris, & Matris, propinquorum, & „amicorum.„ Hæc propositio fuit proscripta tanquam temeraria, scandalosa, & hæretica, atque altera die decima septima ejusdem Mensis hic religiosus coram Facultate comparens suam propositionem in eadem Ecclesia ad S. Severinum præsentibus tribus, vel quatuor Doctoribus juxta normam ei præscriptam revocare jubebatur, cui mandato Maurojus morem gerens palinodiam cecinit.

Die decima quinta Decembris eadem Facultas rursus conventum habebat, ut responderet ad postulata supremi in Galliis libellorum supplicum Magistri, qui primi Præsidis Tholosani nomine Mansencali gener erat. Hic quosdam divulgabat libros, quos Facultas suo librorum prohibitorum, ac censuris notatorum Catalogo inseruerat: igitur præfatus Magister hosce libros a dicto Catalogo expungi petebat, eoquod eam ad rem impetratæ essent publicæ Regis literæ a quodam Regis Notario Facultati insinuatæ, nec non hujus libri Auctor

ctor morum probitate, ac fidei integritate plurimum commendandus foret: Igitur Doctores in unum congregati re mature, ac sedulo discussa, ita decernebant: „Res, de qua agitur, magni „est momenti; hac enim via, quam in„tendit dictus libellorum supplicum Ma„gister, & Præses Tholosanus, patet „aditus ad labefactandas reliquas cen„suras Facultatis Theologicæ Parisien„sis in materia Fidei, cum tamen id in „magnum detrimentum fieret, & in „Facultatis dedecus, imo etiam Regi „inferretur injuria, qui tantum defert „Facultati, & reliquæ etiam nationes „determinationibus ejusdem Faculta„tis semper consenserunt. Insuper si „semel vel una Censura expungitur, „aut reprehenditur, suspectæ, aut „certe dubiæ apud doctos, & indo„ctos reliquæ omnes erunt. Nec mo„vetur Facultas octo Doctorum Tholosæ „commorantium Syngraphis, qui di„ctos libros præfati Mansencali appro„barunt.

Sæc. XVI. A. C. 1552.

Facultas igitur nequaquam hosce libros ex suo Catalogo expunxit: in eodem vero conventu Inquisitorem adesse jussit, ut judicii acta contra Fratrem

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

trem Guilielmum Caſtellum inſtructa traderet, qui tamen repoſuit, quod ea quidem non acceperit, in manibus tamen ſubſtituti Inquiſitoris ex Ordine Fratrum Prædicatorum illa viderit, omnemque conatum adhibere velit, ut illa demum acquirat.

HISTO-

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

LIBER CXLIX.

JULIUS III. PONT. MAXIMUS, CAROLUS V. OCC. IMP.

Secul. XVI. A.C. 1553.

§. I.

Orientalis Patriarcha Romam veniens.

Ineunte hoc anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio Simon Sulaka, ſeu Sultakam Ordinis S. Baſilii Alumnus, totiusque Orientis trans Euphratem uſque ad Indos Patriarcha Romam acceſſit, ut a Julio III. Papa in ſua dignitate confirmaretur. Mittebatur ab ipſo Clero ſuo, ac die

Ciacon. t. 3. p. 744. & 752 Spond. hoc ann. 1553. n. 16. Raynald. eodem n. 44. Duchesne hiſt. des Papes Jul. III. p. 409. Pallav. l. 13. c. 4. n. 4.

Sæcul. XVI A.C. 1553. die decima quinta Februarii ad Pontificis alloquium admissus eidem demandatæ potestatis literas tradidit, quæ nomine sui Cleri, ac Primorum ex populo scriptæ anno præcedenti millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo datæ fuerant.

§. II.

Orientalium literarum inscriptio ad Papam.

Spond. l. c. Masson. in Jul. III. Ciacon. l. c.

Hæ literæ juxta stylum Orientalibus familiarem summum Pontificem præprimis amplissimo honorabant elogio, tenoris sequentis: *Patri Patrum, & Pastori maximo, concinnanti mitras, ungentique Sacerdotes, & cingenti Zonis, Petro temporis nostri, ac Paulo dierum nostrorum, & cingulo comprehendenti universum cætum Christianorum, qui es loco Christi Domini nostri. Tu sedes in Sede alta, & sublimi Principis Apostolorum, tenentis claves regni cœlestis, cui ore suo salutari Dominus noster dixit, quidquid ligaveris in terra, erit ligatum & in cœlo, & quidquid solveris in terra, erit solutum & in cœlo: & super eum fundavit Ecclesiam suam, adversus quam portæ inferi nihil valebunt in generationes: nunc porro tibi eam dedit Christus Deus noster, & Salvator*

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

vator noſter, ut ſedeas ſuper eam. Tu item es fons vivus, cujus aquæ non deficiunt: & quisquis ſitiverit, æquum eſt, ut ex te bibat aquas vitales, ut ſedet ſitim ſuam. Tu es lucerna, quæ non extinquitur, ſed illuſtrat omnes creaturas, ut candela, quæ eſt ſupra candelabrum: & ut Joannes Baptiſta, qui poſuit dexteram ſuam ſuper caput Chriſti Dei noſtri: & in te videt lumen univerſa Respublica Chriſtiana, quæ eſt proles Eccleſiæ ſanctæ. Tu es murus fortis civitatis, & matris Civitatum Romæ magnæ, quam piſcatus eſt Princeps Diſcipulorum Petrus, & prudens Architectus Paulus, qui lumen præbuerunt omnibus hominibus diſtentis, atque implicatis errore Satanæ. Tu es caput omnium Patrum, ſicut erat Petrus caput omnium Diſcipulorum: cui ut eſt data ſedes alta & ſublimis in terra, ſic his ultimis temporibus alta, & excelſa eſt ſedes tua, ipſa Roma magna, & celeberrima. Vocantes ſe autem pupillos abſque Patre, petierunt a Julio, ut, quem elegerant in paſtorem, confirmaret, & conſecraret, adiicientes, quia Sacerdotium noſtrum a priſcis temporibus a Roma eſt, quæ eſt Sedes Petri, ac dolentes jam annis trecentis viam fuiſſe ab Agarenis intercluſam, quo minus Romam ire poſſent. Huic epiſtolæ ejusdem generis

Sæcul. XVI. A.C.1553.

aliam addiderunt Neſtoriani illi, qui eundem electum Patriarcham Romam abeuntem comitati fuerant Jeroſolymam uſque.

§. III.

Hiſtoria de electione, atque itinere hujus Patriarchæ.

Onuphr. in Jul. III. vide Bzovium hoc anno.

Præfati Neſtoriani, etſi nomen Neſtorii, nequaquam tamen illius errores retinebant, ſed illos plusquam trecentis abhinc annis ejuraverant. Hi quidem ex primævo uſu Patriarcham ſuum ipſimet eligebant, hancque conſuetudinem per plura ſæcula conſervabant, nihilominus circiter ante centum annos hæc dignitas in eadem familia hæreditario jure propagabatur, ſuffragante audacia cujusdam Patriarchæ, qui primo huic uſui derogare cœperat, demum vero ejusmodi auſibus opitulabatur aut ſocordia, aut virium imbecillitas illorum, qui violentæ huic uſurpationi jam in ſuis incunabilis ſeſe fortiter opponere negligebant: Defuncto autem Simone Mama de vindicando veteri electionis jure actum fuerat; quamvis enim poſtremus hic Patriarcha, cum adhuc viveret, Filium ſuum ſibi ſucceſſorem in Patriarchatu deſtinaſſet, omnes tamen Eccleſiaſtici æque, ac Laici

Laici oblatam sibi abrogandæ usurpationis occasionem nacti pristinum jus revocabant, vi cujus Patriarcham deinceps per suffragia eligendum fore declarabant: Convenere igitur in civitate Muzal nonnulli Episcopi, qui tum soli huic genti supererant, unacum Babyloniæ, Tauris, Ecbatanæ, Nisibis, aliarumque plurium urbium Deputatis, qui unaomnes in Sulakam Danielis filium ex nobilissimo genere de Balla ortum sua suffragia conferebant. Erat is Vir ob perspectam morum probitatem, doctrinæ eminentiam, atque Orthodoxæ fidei studium longe celeberrimus, qui nonnisi per vim ex Monasterio, *Rabban Hormisd* nuncupato, in quo cum summa virtutum laude vixerat, extrahi potuit. His, aliisque præclarissimis dotibus eminuit Salaka, qui a proprio suo Clero Romam mittebatur, ut electionis suæ confirmationem obtineret, prout mox meminimus. Sæcul XVI. A.C. 1553.

§. IV.

Patriarcha a Papa solemni ritu exceptus.

Hunc Patriarcham cum insolita animi benevolentia exceperat summus Pontifex, ejusque electionem ratam habens, ipsus illum consecrabat, postea

Sæc XVI. A C 1553. ſtea vero in pleno Patrum Senatu eidem *Pallium* tradebat, ac denique die decima ſeptima Menſis Aprilis illum ampliſſimis muneribus locupletatum in patriam remittebat, adjunctis quibusdam Religioſis Syri ſermonis, ac Eccleſiæ Romanæ rituum peritis, ut hi fidem Catholicam eo facilius in haſce regiones propagarent.

§. V.

Fidei profeſſio ab hoc Patriarcha facta.

Onuphrius l. c. Roynaldus n. 44.

Ceterum fidei profeſſio, quam Sulaka Patriarcha ſummo Pontifici porrexerat, tredecim complectebatur articulos, in quorum primo. „Profitebatur Deum in natura unum, atque in „Perſonis trinum, Spiritum Sanctum „quoque a Patre, Filioque tanquam „principio procedentem II. Credebat, „quod unigenitus Dei Filius Patri conſubſtantialis, ſemperque cum Patre, „& Spiritu exiſtens in plenitudine temporis incarnatus ſit de Spiritu Sancto „in immaculato Beatæ Virginis utero. „III. Profitebatur, quod Dei Filius „ex Maria ſemper Virgine, ac vera „Dei Matre natus, vere paſſus, mortuus, & ſepultus fuerit, vereque cum „anima deſcenderit ad inferos ad libe-

„ran-

Sæc. XVI. A.C. 1553.

„randum Patres, ac ſubinde vere ex „mortuis ſurrexerit, & per quadragin- „ta dies Apoſtolos docuerit, moxque „ad Cœlos aſcenderit, ſedens ad dexte- „ram Patris IV. Fatebatur, quod nul- „lus unquam homo fuerit ſalvatus, niſi „per fidem Chriſti Mediatoris in ſan- „guine, & morte ipſius. V. Admit- „tebat, quod omnia legalia præcepta „Veteris Teſtamenti, ſeu legis Moſaicæ „adveniente Chriſto ceſſaverint, & jam „promulgato Evangelio ſervari non poſ- „ſint ſine amiſſione ſalutis æternæ. Con- „fitebatur etiam Patriarcha hic ſeptem „Sacramenta, eorumque materiam, for- „mam, & Miniſtrum, qui facere inten- „dit, quod facit Eccleſia. VI. Aſſere- „bat, quod purgatorium, in quo animæ „poſt mortem purgantur, detur, ac pro- „ſint defunctis vivorum ſuffragia, ac „Miſſæ Sacrificia, orationes, & elee- „moſinæ: illorum autem animas, qui „poſt Baptiſma ſuſceptum nullam om- „nino peccati maculam habent, mox „in Cœlum recipiendas dicebat, ubi vi- „ſione beatifica fruuntur, animas ve- „ro eorum, qui in actuali gravi pec- „cato, vel cum ſolo originali decedunt, „mox deſcendere in infernum confite- „batur, ubi tamen diſparibus pœnis „punirentur. VII. Acceptabat Sym- „bolum Nicænum. VIII. Necnon Cano-

Sæcul. XVI. A C. 1553

„nem librorum Sacræ Scripturæ, eo „modo, quo illum nos hodiedum ad„mittimus, libri tamen Esdræ nullam „faciebat mentionem. IX. Tanquam „Orthodoxum amplectebatur, quicquid „in prima Synodo Nicæna fuit defini„tum X. Approbabat pariter quartum „Concilium generale Chalcedonense, „damnabatque Eutychetis, & Dioſco„ri hæreſin. XI. Recipiebat primam „Synodum Epheſinam, ac reiiciebat „Neſtorianam hæreſin unacum ejus Au„thore Neſtorio. XII. Suſcipiebat o„mnia alia Concilia, quæ Romana Ec„cleſia recipit, damnabatque omnes „hæreſes, quas illa condemnat: quic„quid vero hæc tenet, etiam a ſe cre„di dicebat. Denique XIII. Se vene„rari faſſus eſt ſedem Apoſtolicam, pri„matum Pontificis, huncque agnoſce„bat tanquam Divi Petri Succeſſorem, „ac verum Chriſti Vicarium, eique, „atque illius Succeſſoribus obedientiam „ſpondebat. Hanc fidei confeſſionem Patriarcha ſummo Pontifici obtulit die decima quinta Februarii.

§. VI.

Patriarchæ Antiocheni Orator a Papa exceptus.

Sub idem ferme tempus Julius Papa pariter quemdam Aſſyrium Jacobitam

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

tam nomine Moyſen Mardenum excepe-
rat. Hic a Patriarcha Antiocheno Romam
decernebatur, ut ipſius nomine Romanæ
Eccleſiæ fidem publice profiteretur, ſe-
diqueApoſtolicæ obedientiam præſtaret.
Porro ad ejusdem Mardeni preces, nec
non ex Ferdinandi Romanorum Regis
liberalitate Viennæ Anno Domini mille-
ſimo quingenteſimo quinquageſimo quin-
to prima vice editum eſt linqua, & cha-
ractere Syriaco novum Teſtamentum,
operi incumbentibus ipſomet Mardeno,
& Joanne Alberto Widmanſtadio Au-
ſtriæ Cancellario. Hoc idem inſigne
opus aliquot poſt annis Tremellius E-
manuel ſecta Judæus Genevæ literis
hebraicis imprimi curabat: aſt illud
plurimum depravabat. Porro præfa-
tus Tremellius, ex Patre Judæo Ferra-
riæ natus, atque ex Anglia mortuo E-
duardo VI. in Germaniam reverſus eſt,
ibidemque in Collegio Hombacenſi lite-
ras publice tradebat, cum autem lin-
quarum peritia excelleret, Heidelber-
gæ idioma hebraicum tradebat, ibidem-
que Syriacam novi Teſtamenti inter-
pretationem latine reddebat, ac vete-
ris quoque Teſtamenti libros juxta tex-
tum hebraicum denuo vertere aggredie-
batur, atque in laboris ſocium ſibi ad-
optabat Franciſcum Junium. Ceterum
latinam novi teſtamenti Syriaci verſio-

Onuphr. in vita Julii III.

Spond. hoc ann. n. 18.

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

nem ad examen vocabant tam Lovanienſes, quam Duacenſes Doctores, illamque pluribus in locis omnino corrigendam cenſebant.

§. VII.

Congregatio per Papam erecta pro emendatione Eccleſiæ.

Ciacon. t. 3. p. 745. Pallav. Hiſt. Conc. Trid. l. 13 c. 4. n. 3. Raynald. n. 46.

Cum interea ſummus Pontifex pro ſolida diſciplinæ emendatione utilibus decretis etiam poſt diſſolutam Synodum ſtabiliendis ſemper intentus eſſet, hinc pia hæc conſilia in Patrum Senatu manifeſtabat, his verbis Patres alloquens. „Ut ſacra Eccleſiæ diſciplina „meliorem in ſtatum reduceretur, Tri„dentinam convocavimus Synodum, „cum autem pio noſtro conſilio, ac vo„luntati optatus haud adſpiraret ſucceſ„ſus ob belli tumultus primo in Italia, „& poſtea in Germania ſuſcitatos, ideo „peropportunum cenſemus, ut ea, quæ „Tridenti ad exitum deduci non pote„rant, ſaltem Romæ perficiantur.„ His dictis ſatis numeroſam inſtituit Congregationem Cardinalium, ac Prælatorum, qui morum correctioni adlaborarent, imo plures adhuc creabat Cardinales, ut proximis conſultationibus exinde majus firmitatis, auctoritatisque pondus accederet. Seligebantur hanc in

in rem non nisi Viri virtutum, ac scientiæ laude longe clarissimi, eisque præerat Cardinalis Sancrucius, qui postea sub nomine Marcelli II. ad summi Pontificatus apicem ascendit. Porro sanciebatur, ut præprimis decreta ederentur circa comitia, in quibus summi Pontifices eligendi sunt: postea vero ad Cardinalium, Cleri, aliorumque emendationem procederetur. Hæc Pontificis consilia die decima septima Augusti in pleno Patrum consessu prælegebantur: ast obortis pluribus rerum difficultatibus, ac sententiarum varietatibus tot emergebant incommoda, ut nil concludi posset, hæcque Congregatio idem fatum subiret, quod aliæ sub prioribus summis Pontificibus experiebantur, & quamvis initium ferveret, medium tepescebat, ac denique totum negotium in irritum cadebat. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. VIII.

Pontificis conatus pro reddenda pace Cæsarem inter, & Galliarum Regem.

Cum summus Pontifex spe sua frustraretur, saltem rem cœptam ad exitum magis prosperum facilius deducere sperabat, si tanquam bonus Pastor sua solertia firmam pacem Cæsarem inter, *Pallav. 6. 5. n. 5.*

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

ter, & Henricum II. Galliarum Regem procurare posset, cum hi totam ferme Europam belli flammis involverent. (*) Præprimis igitur sedis Apostolicæ Nuntium, ut ejus opera inter illos unio, ac concordia redderetur, ad utrumque ablegat, & quidem Prosperum Sancta crucium ad Galliarum Regem, Achillem vero Grassium ad Cæsarem decernit, simulque Prospero injungit, ut certum redderet Regem de sincera Pontificis reconciliatione, quæ, tametsi suspensionis *temporariæ* nomen haberet, perpetua tamen pax reipsa futura foret; insuper hic idem Regem commonere jubebatur, quam pariter opportuna Ecclesiæ esset inter ipsum Regem, ac Cæsarem ineunda concordia: cum enim per eorum discordias incrementa caperent Turcæ, atque hæretici, hinc non fidei solum, sed gentis Catholicæ hostes tantum sibi locorum, ac civium acquirerent, ut iis coercendis ab ipsorum postea potentia pares aggeres extrui non possent: præterea spondebat Papa, semetipsum accessurum ad eam rem com-

(*) En causſam, ob quam cœptum emendationis negotium suo successu frustrabatur: Scriptorum autem nullus præter Continuatorem reiicit causſam in sententiarum varietatem.

componendam, ubi ambo Principes eo propenderent. Ceterum Graſſio injunctum, ut nomine Pontificis Cæſari, eoquod is Parmenſem concordiam comprobaſſet, grates ageret, & poſt brevem eorum, quæ ipſe in iis negotiis egerat, rationem expoſitam, ſignificaret id, quod apud Henricum II. ſicuti modo diximus, actum eſſet de pace, ad eamque facilius perficiendam, quod ab eo dependeret, ipſum hortaretur. Porro Pontifex quemadmodum vivido, promptoque pollebat ingenio ad rationes in re qualibet excogitandas; ita plurimis argumentis multa illi ſuadebat, quæ quieti, proſperitatique communi deſerviebant, iſtorumque præſertim tria erant: I. Cæſar Breſſellum Ferrariæ Duci reſtituat; cum id non æquitatis tantum, ſed etiam prudentiæ ratio poſtularet, ne abalienaret a ſe pollentem viribus in Italia Principem, ſuumque clientem, qui in bello præterito neutri parti addictus fuerat. II. Libertatem reddat tribus nobilibus Gallis, per Cæſareos nuper captis, cum id & generoſi eſſet animi, & plane laudandum, neque Cæſari quidquam officeret. III. Amice ſe gerat cum Farneſiis, reddatque Octavio ditiones, & Cardinalibus Beneficiorum proventus, quos in regno Neapolitano poſſidebant.

Sæc. XVI. A.C. 1553.

Atta-

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Attamen omnes hæ rationes utriusque Principis animum nequaquam ad concordiam flectere poterant, cum illi adhucdum mutuo bello ſeſe laceſſere haud deſiſterent.

§. IX.

Duo Legati a latere ad utrumque Principem per Papam decreti.

Pallav. l. 13. c. 6. n. 1.

Cum ſummus Pontifex diſſidia inter eos non ſine magno Religionis diſpendio indies augeri cerneret, alia adhibere media tentabat, cumque vehementer optaret, ut ejus opera pax redderetur inter ſupremos hoſce duos Principes, qui armis ſuis univerſam pene Europam devaſtabant, hinc duos Legatos a latere Hieronymum Dandinum ad Cæſarem, Hieronymum vero Capiteferreum ad Galliarum Regem deſtinabat, eoquod ambo hi Cardinales horum Principum negotia optime callerent, iisque plurimum accepti eſſent. His igitur injunctum, ut exponerent in utraque Aula, a Pontifice nullum aliud niſi communis Parentis commodum ſpectari, nulla habita conſanquineorum ratione, pro quibus nec optaret, nec acceptûrus unquam eſſet a Principibus beneficium ullum: cum ipſe ſibi videretur obſtringi ab incrementis Turcarum, &

& hæreticorum, ut non in familiæ ſuæ ſed in Eccleſiæ emolumentum impenderet, quidquid gratiæ apud Catholicos Principes reperiret. Sæcul. XVI. A.C.1553.

Quinimo Pontifex acriter (*) Sanctacrucium objurgari præcepit, eoquod ſæpius liberiori ſermone privatis Papæ commodis faviſſet, unde ſuo nomine eidem mandari juſſit Pontifex, ut deinceps ab ejusmodi verbis abſtineret. Idem quoque negotium Dandino apud Cæſarem committebatur, præprimis vero eidem præceptum, ut ſuæ legationis ſeriem Atrebatenſi Epiſcopo, qui maxima in Imperio auctoritate valebat, exponeret, huncque Miniſtrum piis Papæ conſiliis propitium reddere ſatageret. Ceterum Pontifex Sanctacrucium eo ex capite redarguebat, eoquod hic ſua ſponte transegiſſet cum præcipuis Franciæ Miniſtris, & cum ipſo Galliarum Rege, ut nimirum hic ſuas vires impenderet, quibus Pontifex Senas occuparet, & Eccleſiaſticæ ditioni jungeret: cum id Cæſar & Italici Prin-

(*) Hæc Continuator ex Pallavicino deſcripſit, qui tamen ait Sanctacrucium a Papa fuiſſe *ſuaviter* objurgatum: rationem autem hujus mutationis luculenter deprehendet Lector in ipſo Pallavicino l. c.

Sæcul. XVI A.C. 1553.

Principes minus ægre ferrent, quamsi ea Urbs in Gallorum potestatem veniret, ac inde Rex, diminuta æmuli potentia, hæreditariam majorum gloriam auxisset, simul aucta Sedis Apostolicæ ditione.

Porro inde ortum traxit indignatio, quam hic Nuntius sibi accersérat, & forte hanc ob caussam legatorum conatus suo frustrabantur successu; ambo enim crebris monitis nequidquam adhibitis Romam re infecta redire cogebantur; adeo enim mutua inter utrumque Principem fervebant dissidia, ut bellum semper eodem furore continuaretur.

§. X.

Terouana a Cæsare obsessa.

Thu. hist. l. 13. Belcar. comm. l. 26. n. 30. Sleid. comm. l. 25. p. 915.

Enimvero Imperator, qui hucusque in Belgio hyberna agebat, Terouanam, urbem in Pontivensi Picardiæ Comitatu sitam cingere decreverat, ut damnum in Metensi obsidione anno priori perpessum repararet: quam in rem præprimis Antonio Crojo Rutii Comiti hujus expeditionis curam committit, eo autem fatis sublato, exeunte Mense Aprili id muneris Pontio Lolanio Binicurtio defert. Porro Gallis minime persuaderi poterat, quod ad hujus urbis expugnationem vis verteretur,

tur, cum Cæsar, cujus res plurimum afflictæ in Galliis credebantur, adversa adeo valetudine premeretur, ut eundem jamjam obiisse, fama ferret: dum vero Galli de Imperatoris consilio certiores fiebant, mox Franciæ Rex eo destinat Andream Montalambardum Dessium, cui etiam adjungit Franciscum Montmorantium ejusdem nominis Connestabilis Filium, qui summo exercitus imperio, quod ei Rex tradebat, Dessio superstite uti noluit. Ceterum Terouanam veterum Morinorum Metropolim, a Cæsare in suis commentariis sæpius memoratam, cum in Flandriæ, atque Artheſiæ finibus sita sit, conservare Gallorum vel maxime interat, cum ipsa veluti clavis Regia ad utramque hanc Provinciam hosti aditum panderet, atque aliunde præ ceteris intra Belgii fines munitissima esset. Nihilominus Cæsarei eam stupenda fortitudine aggrediuntur, atque hiatu per plusquam sexaginta passuum ruinam patefacto impetum in urbem tentant, & integris decem horis pugnam continuant, non sine ingenti utriusque partis clade, ita ut ex Gallis urbem tuentibus ipsemet Dessius, Pienna, Rupipossæus, pluresque alii Nobiles trucidarentur. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. XI.

Sæcul. XVI. A. C. 1552.

§. XI.

Urbs capta, atque Cæsaris jussu solo æquata.

Daniel. hist. de Franc. t. 6. 1722. p 58 Thuan. l. c. Mezerey abreg. Chron. t. 4. p. 554.

Cum urbs undique muris nudata esset, Cæsarei tandem die vigesima Junii eandem victores ingrediuntur, ac cum interea de deditionis conditionibus altercatio fieret, urbe potiuntur, ingenti passim Gallorum strage edita; nulli enim ætati, sexui, aut Ordini parcebatur. Capti fuere ipse Montmorantius, pluresque alii, quos tamen Hispani perbenigne habebant, memores illius humanitatis, qua anno priori post solutam Metis obsidionem Guisius Dux illos exceperat: dum vero Binicurtius, seu Bugnicurtius Cæsareus Belliduc accurrerat, victoris militis sævitiam coercebat: Cæsar autem, qui tum Bruxellis agebat, accepto urbis captæ nuntio illam e fundamentis dirui, soloque æquari jussit, ita ut nec Ecclesiarum, Monasteriorum, atque Hospitalium ratio haberetur, nec ulla murorum vestigia amplius exstarent, imo ex proximioribus Flandriæ, atque Artheſiæ pagis incolæ advocarentur, urbis rudera collecturi. Hæc Cæsaris mandata adeo accurate effectui dabantur, ut

ut vix ullum urbis dirutæ ſignum relinqueretur. (*) Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. XII.

Hedinum a Cæſareis cinctum, captumque.

Cum omnibus facile perſuaſum eſſet, quod Cæſarei capta Teruana ad He-

(*) Impia prorſus temeritate Continuator Cæſarem incuſat, perinde acſi ipſe hujus inhumanæ deſtructionis mandata dediſſet, cum tamen Thuanus l. c. fol. mihi 894. & 896. etſi natione Gallus, præter alios ingenue fateatur, id factum fuiſſe ex propria alacritate incolarum, qui Gallorum imperium pertæſi eos ſummo inſectabantur odio: jam ad obſidionis initium, inquit Thuanus, *alacritatem Cæſareorum incitabat turba fœminarum, & puerorum, qui ex vicinis undique pagis veluti ad exoptatiſſimum ſpectaculum confluxerant, & rhytmis, ac jocularibus cantieis per laſciviam in nominis Gallici contumeliam compoſitis animos ſuis faciebant.*

Urbs ipſa, proſequitur Thuanus, *a fundamentis omnino diruta eſt, tanta popularium alacritate, ut paucorum dierum ſpatio vix ulla veſtigia illius extarent; adeo odium propter acceptas inde injurias vicinorum animis alte inſederat.*

Sæcul. XVI A. C. 1553.

Hedini obsidionem victricia sua arma forent conversuri: hinc Robertus Marcianus Bullionius quantocius eo accurrebat, comitantibus illum Horatio Farnesio, & Honorato Sabaudo Villariæ Comite, necnon delecto Nobilitatis flore: sub idem vero tempus hostes, cum integrum vix non mensem diruendæ Teruanæ impendissent, illuc conveniunt, ductore Emanuele Philiberto Sabaudo Pedemontii Principe, qui nondum expleto vigesimo septimo ætatis suæ anno omnes suas copias Hedino admovet, illudque primo statim impetu Gallis eripit, eoquod cives, asportatis secum bonis suis, urbem deserent. Supererat quidem arx; ast nec illa diu Cæsaris armis resistebat; quippe hostes eam omni ex parte cingentes continuo tormentis quatiebant, tandemque ruptis cuniculis ferme integram urbem subvertebant, unde obsessi ad incitas redacti deditionis pacta inire rogabant, quod etiam haud cunctanter eis datum: cum vero in eo essent, ut utrinque obsides darentur, Sacerdos in civitate agens, vel ex temeritate, vel imprudentia ignem in quemdam cuniculum injecit, quo Gallorum quamplurimi murorum ruinis sepulti fuerunt, eodemque fato Horatius Farnesius occumbebat, quamvis Scriptorum nonnulli

Mezeray l. c. p. 555. Daniel l. c. t. 6. p. 59.

nulli illum in hac obsidione tormenti globo trajectum referant. Hujus Principis obitus Henricum Galliarum Regem, eoquod spuriam illius filiam duxisset, multum affligebat, ingenti autem lætitia afficiebat Cæsarem, qui propterea Octavium defuncti fratrem deinceps minus Gallis propensum fore sperabat, prout re etiam ipsa accidit. Sæcul. XVI. A C. 1553.

§. XIII.

Cæsarei Durlentii a Montmorentio cæsi.

Capto Hedino Cæsarei castra promovebant Durlentium usque, quod oppidum est Atrebato, atque Ambiano interiacens, cui Carnutensis Vicedominus sese incluserat: Montmorentius vero Connestabilis cum suis copiis Somonam usque procedere jussus ibidem Helvetiorum adventum præstolabatur: ast cum hostem haud longe abesse cognosceret, quasdam militum legiones trajecto flumine præmittit, ipse vero cum quatuor equitum millibus, ac viginti peditum vexillis sequitur: Cum igitur hostes jam in itinere essent, quatuor illæ legiones, quæ præmittebantur, fuerunt interceptæ: itaque Sansacus, qui sibi adjunctum habebat Carnutensem Vicedominum, cum primus *Belcar. p. & Thu. l. c. Daniel. p. 60.*

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

cum hoste conflixisset, mox fugam simulavit, atque retrocessit ad locum, ubi Sanctandreanus Mareschallus latebat, qui quantocius toto impetu irruit in hostes, qui pedem sistere coacti primo nutare, ac demum Condæo Principe in transversa hostium latera irrumpente in fugam agi cœperunt, quos Condæus strenue insequebatur. Cæsi fuere eo prælio plusquam octingenti, ex quibus potissimus erat Carolus Spineus Princeps ex illustri Melodunensium Comitum Familia ortus, nec minus nonnulli fuere capti, quos inter numerabatur Philippus Croyus Araschotii Dux, qui Lutetiam Parisiorum abductus in Vicennarum arce includebatur, inde vero paulo post unacum Ernesto Mansfeldio, qui nuper in Ivodiensi obsidione captus erat, libertatem fuga redemit.

§. XIV.

Galli Papalmam, ac Cameracum invadere irrito conatu tentantes.

Belcar. com. l. 26. n. 34. est Thuan. l. c. Sleid. l. 25. pag. 932.

Postmodum Rex, qui in castris erat, Papalmam usque, quæ urbs Perronam inter, & Atrebatum sita est, progrediebatur, eam obsessurus. Hujus expeditionis curam commisit Colinio, qui urbis

urbis ſitum exploraturus excurrerat, cum vero eam adeo ſterili, atque aridoſolo impoſitam cerneret, ut abs dubio exercitus aquæ penuria laboraturus eſſet, hinc Rex a ſuſcepto conſilio deſiſtere cogebatur, copiisque Cameracum verſus ductis hanc regionem invadendi opportunitatem quærebat; quocirca ab incolis petebat, ut iidem, licet hucusque neutri parti addicti fuiſſent, Gallum tamen militem reciperent, eumque annona juvarent, prout erga Cæſareos feciſſent. Aſt illi annonam quidem haud cunctanter pollicebantur, Gallorum tamen copias recipere ipſis haud liberum eſſe reſpondebant, eoquod Cæſaris imperio penitus obnoxii forent, poſtquam ille ibidem arcem erexerat. Itaque Cameracenſes dato hoc reſponſo mox in hoſtium numero a Gallis habebantur, dieque nona Septembris Conneſtabilis copias ſuas admovens urbem cingere cœpit; cum autem vana eſſent illius molimina, agros longe, lateque devaſtans, tandem ad Caſtellum Cameracenſe profugit, hoſte vero interea in ſuperiore Valentianæ urbis regione ad Scaldim caſtra ſua muniente. Rex eo cum toto ſuo exercitu profectus eſt, ubi acri ſubinde pugna velitatum: cum vero res ad decretorium prælium ſpectare videretur, ac inſuper Franciæ

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Sæcul. XVI. A. C. 1553

Conneſtabilis periculoſe decumberet, (*) Gallorum copiæ ad Sommæ fontem duobus ſupra Auguſtam Veromanduorum, quæ hodie S. Quintini oppidum vocatur, milliaribus retrocedere cogebantur, tandem vero die vigeſima prima Septembris exercitus omnino diſſolvebatur.

§. XV.

Bellum in Italia ob Senenſes Cæſarem inter, & Franciam exortum.

Belcar. com. l. 26 n. 36. Thu. hiſt. l. 12.

Interea in Italia minime a bello ceſſatum fuit: cum enim Cæſar ægerrime ferret, quod Senenſes ad Gallos defecifient, hinc nihil intentatum relinquere ſtatuit, ut Senenſes a Franciæ imperio eriperet: Eapropter unacum quinque peditum millibus, ac quingentis equitibus Marinianum Marchionem, & plusquam trecentos Nobiles milites honorarios in Italiam præmittebat, ſimulque Toletano Neapolis Proregi præcipiebat, ut duo Hiſpanorum, ac totidem Italorum millia pro hoc bello transmitteret. Pariter Gonzagæ Mediola-

Pallav. hiſt. Conc. Trid. l. 13. c. 6. n. 2.

(*) Addit Thuanus, *ex mœrore, eoquod nullum aliud operæ prælium cum tanto exercitu feciſſet.*

diolanenſium Gubernatori negotium da- Sæcul. XVI.
bat, ut ad eandem expeditionem qua- A.C 1553.
tuor peditum millia, & quingentos equites decerneret. Præterea Carolus Imperator datis ad Coſmam Ducem literis vehementer admodum eundem ſollicitabat, ut Marinianum Marchionem contra Senenſes totis viribus juvaret: Priusquam vero bellum in apertas prorumperet flammas, Cæſar rem eo deducere nitebatur, ut negotium absque armorum vi componeretur, propoſita hac conditione: ut Senenſium respublica permaneret libera, atque juxta debiti ſui obſequii rationem ſeſe Cæſari ſubditam, Franciæ Regi vero haud infenſam gereret, quin a Cæſare deficeret, aut præſidiarios milites, vel arcem teneret.

§. XVI.

Senenſe bellum a Cæſareis, atque Hiſpanis inchoatum.

Hæc dum interim gerebantur, Nea- *Ant. Vera*
polis Prorex Cæſaris juſſu Fran- *hiſt. Caroli*
ciſcum Oſorium, ut quatuor Germano- *V. p. 275.*
rum millia accerſeret, in Longobardiam decernit: Aſcanio autem Corneo militum delectum in Italia habere præcipit, ipſe vero unacum conjuge, liberis ſuis, aliisque Auriæ triremem con-

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

scendit, ac duobus Hispanorum millibus stipatus Liburnum pervenit, relicto Neapoli Ludovico filio suo. qui ipso absente cum summo imperio præesset. Postea Prorex Biburno Florentiam contendit, ubi a Cosma magnum tormentorum numerum cum reliquo belli apparatu obtinuit, mox autem gravissimo morbo correptus die vigesima tertia Februarii e vivis decessit. Hic Neapolis Prorex summæ rerum præerat per viginti omnino annos, Garziæ vero ejus Filio exercitus imperium committebatur, adjuncto eidem Alexandro Vitellio.

Garzias mox continuato victoriarum cursu Asinam-longam, Lucinianum, pluresque alias urbes Cæsareis armis subigebat, suasque copias ei adjungebat Cosmas Dux, qui tamen, cum ob recens erga Mendozam, & Hispanos odium Senenses nulla ratione ad concordiam adduci animadverteret, vicina oppida, ac Senensium arces prius occupandas, ac præsidiario milite muniendas censuit, ut postea urbem arctius cinctam facilius tandem annonæ penuria ad deditionem compellere valeret. Ergo præprimis Mons-Ilcinus, ubi se Jordanus Ursinus unacum Mario Comite S. Floræ, & Camillo Martinengo incluserat, obsidetur, atque

que ipso die Paschatis tormenta arci admoventur, cum vero præter exspectationem major esset obsessorum repugnantia, hinc nec astus, nec vis a Cæsareis adhibita succedebat. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. XVII.

Papa Viterbium profectus hæc dissidia compositurus.

Porro summus Pontifex, cum de belli adeo vicini exitu sibi vereretur, Cardinalem Perusinum Ascanii Cornei Fratrem Florentiam, Sirmonetam vero Senas decernit, qui rei componendæ viam inirent: cum vero Papa hoc negotium segnius urgeri cerneret, ipsus unacum Joanne Manriquez, qui Romæ Cæsarei Legati vices obibat, Viterbium venit, ibidemque easdem, quæ prius offerebantur, conditiones proposuit, in quas Imperatoris Ministri haud ægre consentiebant, eoquod Turcicam classem jamjam in altum evectam esse scirent, copiasque Neapolin necessario reducendas prævideren. Ceterum summus Pontifex huic conciliandæ pacis negotio sese ideo ingerebat, eoquod hanc rempublicam Cæsaris potestati vendicare statuisset, spe fretus, illius inaugurationem Fabiano Balduini Fratris sui Filio ab eodem concessum iri; *Thu. l. 12.*

Sæcul. XVI A.C. 1553.

quapropter Senensibus ejusmodi conditionem proposuit, quam ab iis nunquam acceptari probe perspexerat. Porro conditio hæc consistebat in eo, ut quidam Cardinalis reipublicæ Princeps nominaretur, qui ibidem cum mille ducentis præsidiariis permaneret. (*)

§. XVIII.

Conjuratio Senis detecta.

Thu. l. c.

Sub idem tempus Julii Salvii, qui nuper plebis Dux fuerat creatus, consilia detegebantur; hic enim cum quibusdam, qui Franciæ rebus minus favebant, consilia conferre cœpit, atque a Cosmæ Ducis Oratore corruptus, se urbis portam Hispanis traditurum pollicitus est, eidemque sese adjunxerat Hieronymus Pisanus, qui a Ferrariensi Cardinale, & Paulo Thermo ab urbis

(*) Cum Continuator Gallis Senensium imperium fuisse ereptum ægerrime ferret, hinc in doloris lenimen, non modo summo Pontifici conciliatæ pacis gloriam invidere voluit, sed eundem etiam absque ullius Scriptoris allegati testimonio carpere ausus est, perinde acsi duntaxat Nepoti suo hujus Reipublicæ imperium asserere intendisset. Ita hodierno ævo mendaciorum fæcundus est livor in summos Pontifices conceptus.

bis Præfectura excluſus fuerat; quapropter hanc repulſam indignatus, Æneam Piccolominæum primarium Reipublicæ Virum ſollicitabat, ut de patria in libertatem vindicanda cogitaret, Gallisque reſiſteret. Attamen cunctis hiſce conſiliis Moreti aſtu detectis Julius Salvius, ejusque Frater Octavianus, necnon ambo Vinalii Fratres capiuntur, & de conjuratione convicti extremo mulctantur ſupplicio: ſoli tamen parcebatur Piccolominæo, non modo habita ratione ad familiæ ſuæ nobilitatem, ſed præcipue ideo fiebat, quod licet Gallis parum propenſus foret, ab Hiſpanorum tamen rebus alienus crederetur: Cum igitur Coſmas Cæſareorum res nutare cerneret, atque aliunde ſpe ſua excidiſſet, facile in conditiones a Pontifice propoſitas, ac antea ſignatas deſcendebat, Cardinalis tamen Ferrarienſis, cujus conſenſus requirebatur, cum Montis Ilcini obſidionem ſolvi comperiſſet, Viterbium profectus ſubſcribere omnino recuſabat. Inſuper Lanſacus, qui tum ibidem agebat, coram Pontifice vehementer de Coſma querebatur, eoquod conſilio, pecunia, & milite Cæſareos juviſſet, atque a nemine læſus contra Franciæ Regem in ſua ditione tutum eis habitaculum conceſſiſſet. Porro Ferrarienſis Cardinalis

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

dinalis Flaminium Ursinum ad Regem decernebat, qui eum de Etruria securum esse juberet: hinc Galli Senis excedere omnino recusabant.

§. XIX.

Cæsarei ob Turcicæ classis metum Senis recedere coacti.

Belcar. l. 26. n. 37. Thu. l. c.

Verum appropinquante Turcarum classe mox Cæsarei ultro Senis recedere, urbemque Gallis impune relinquere adigebantur: quamprimum enim de proximo Turcarum adventu fama insonuerat, Pacecus Cardinalis, qui Petro Toletano in Regni Neapolitani administratione successerat, datis literis Garziam urgebat, ut ad tuendam Siciliæ, Calabriæ, & Apuliæ oram quantocius copias reduceret, neque incerta Senas occupandi spe certum de amittenda Neapoli periculum adiret. Ergo Garzias per Papæ ditiones magnis itineribus Paceco in opem accurrit, Senenses vero, cum Cæsaris copias recessisse, ac Montis Ilcini obsidionem solutam cernerent, temeritate in petulantiam degenerante omnia tentabant, ac præprimis a Cosma arrogantius Lucinianum reddi postulant, idque ad Pontificis preces obtinent: quinimo mulieres ex insolentia lætitiæ in insaniam effusæ

fusæ arma sumunt, ac Nympharum habitum indutæ, necnon cum vexillis per totam urbem cursitantes, Franciæ, ac libertatis nomen inclamant, obstupescente ipso Thermo, qui tum universæ huic Regioni præerat. Biduo post eædem mulieres ductoribus Fortiguerra, Picolominæa, & Livia Fausta tribus primariis Reipublicæ Matronis, unaquæque cum sporta, palis, aliisque terræ fodiendæ idoneis instrumentis prope Archiepiscopi ædes conveniunt, ibidemque invocata Beata Virgine, in cujus patrocinio urbs Senarum est, acceptaque a Cardinale Ferrariensi benedictione ad diurnum muniendæ urbis laborem mira alacritate convolant. Sæc. XVI. A C. 1553.

§. XX.

Turcarum classis Corsicæ appulsa.

Interea Turcarum classis jamjam Christianorum oram attigerat, sibique adjunctam habebat Regis Christianissimi classem, (*) cui præerat percelebris Polinius, cujus jam supra meminimus sub nomine Baronis de Lagarda, quem etiam Princeps Salernitanus comitabatur, moxque Dragutes Calabria multis damnis afflicta in Sardiniam secessit, *Belcar. com. l. n. 37. Michel Metallo della Guerra di Corsica Philippini hist. de Cors. Justiniani de Venet. Sleid. l. 25. p. 915.*

(*) Vide supra §. XXII. & XXV.

Sæc. XVI. A.C. 1553.

sit, ac postremo ad Corsicam appulit; in quam insulam æque, ac in Genuæ rempublicam, in cujus ditione Corsica est, Galliarum Rex sibi jus arrogabat. Postquam ergo Gallica classis circa initium Junii hoc anno in Sinu Corinthiaco cum Turcica sese conjunxerat, ambæ hostilem in modum in Ilvam impetum fecerunt, totamque, qua late patet, insulam misere ferro, flammaque penitus devastarunt, nec his malis contentæ insuper Portum-Ferratum, seu Plombinum præcipuam Florentinæ ditionis arcem occupare tentant, irrito licet conatu, eoquod Cosmas illam, utpote rebus suis opportunissimam diligentissime muniri curasset. Demum Thermus, relicto Senis Ferrariensi Cardinale, & ipse classem accesserat unacum Jordano Ursino, ceterisque omnibus Galliarum Regis Ducibus, qui ad bellum Corsicum profecti sunt.

§. XXI.

Bastia, aliæque Corsicæ urbes excensione facta a Gallis captæ.

Thu. l. 12. *Belcar. l. c. Sleid. p.* 931. *&* 932.

Die vigesima quinta Augusti Galli excensionem in Insulam Corsicam faciunt, hujusque expeditionis socios habent Sanpetrum Ornanum, aliosque Corsos a Genuensium studiis alienos. Ad-

Adveuerat illuc etiam Joannes Bernardinus Sanseverinas Somæ Dux cum undecim Italorum signis, eumque Valeronus sex Gallorum vexillorum Dux comitabatur. Præmittebatur Somæ Dux cum suis, qui Bastiam in littore Etruriæ oppositio sitam aggrederentur: cum vero civium potissimi ad arcem confugerent, ac primo deditionem facere Regis nomine jussi recusarent, displosis belli tormentis territi tandem se dedere coguntur: appulsa autem reliqua classe Thermus continuo S. Florentii oppidum, quod prius se Valerono dederat, contendit, illudque muniri jussit, misitque Sanpetrum Ornanum ad oppidum, quod Ajazum vocant, Mercatoribus Genuensibus frequens, atque opulentum, id vero mox primo impetu captum, ac militi Gallo in prædam concessum est, Corsis etiam Genuensium sibi infestorum opes avide diripientibus. Sæcul. XVI. A C. 1553.

§. XXII.

Bonifacium urbs a Turcis simul, & a Gallis obsessa.

Altera ex parte Dragutes cum suis obsidet Bonifacium, quod oppidum olim Palla Ptolomæi dictum meridiem versus Insulam respicit, portumque habet longe opportunissimum unacum arce *Belcar. l. 26. Thu. l. 12.*

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

ce a Genuensibus constructa. Urbem ergo ambæ classes tam Turcica, quam Gallica belli tormentis diutissime verberant: cum autem parum proficerent, amissis jamjam septingentis, aut ferme octingentis tam Gallis, quam Turcis, tandem quidam Tribunus nomine Nasius ex Provincia ortus, quem Thermus Gallorum Bellidux Draguti Turcæ comitem adjunxerat, suorum amicorum quosdam ex obsessis invisendi prætextum obtendebat, hac vero ratione signo dato nonnullos ad se evocabat, eisque tam gravibus verbis proponebat periculum, cui sese pertinaci sua resistentia exponerent, ut vitam, resque suas salvas pacti, deditionem facerent, spe eis a Nasio facta, quod nulla eis vis foret inferenda. Ea res haud parum offendebat Dragutem, qui opimam hujus urbis prædam sibi e faucibus eripi indignabatur, jamque in eo erat, ut interveniente alio eventu tota urbs expilaretur; cum enim prætoriarii milites urbe exirent, Janissarorum quidam conspicatus militem, qui Sclopetum non minus egregium, quam affabre elaboratum gestabat, illud sibi vindicare, atque e militis manu eripere conatus est, hic vero hanc injuriam minime ferens eodem Sclopeto Janissarum trajecit, ubi pariter alii Turcæ, qui huic

huic opem laturi accurrebant, itidem occisi fuere: unde ceteri in rabiem acti veluti canes in miseros urbis præsidiarios irruebant, eorumque nonnullos trucidarunt, vixque Nasius ipse, qui de eorum incolumitate suam obsessis fidem obstrinxit, tumultum sedare poterat, nec etiam periculo sese subduxisset, nisi Dragutis opera fuisset ereptus. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. XXIII.

Urbs deditione facta, Gallis a civibus tradita.

Tumultu tandem sedato Dragutes promissam pecuniarum summam, qua cives urbis deprædationem redimebant, sibi numerari postulabat. Porro cum viginti aureorum millia pendere cives juberentur, hæcque summa populi aliunde pauperis, ac bello plurimum exhausti vires excederet, hinc illam numerando impares erant, unde Dragutes tam insano agitabatur furore, ut damnum reparaturus præter plurima belli tormenta quamplurimos Christianos in captivitatem velut mancipia abstraheret, ac opima præda onustus insuper duodecim Gallos Centuriones secum abduceret, tamdiu illos detenturus, donec ipsi plene satisfactum esset.

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

§. XXIV.

Bonifacium post Dragutis recessum a Cæsareis recuperatum.

Thuan. l. 12. Postquam Dragutes recesserat, Polinius, seu Baro de Lagardia milite triemibus impositio Calvium contendit arcem obsessurus, qui tamen, cum Augustinus Spinola una cum viginti sex triremibus vix adventaret, mox obsidionem solvere cogebatur, quinimo Thermus quoque ad locum, quem in vicinis montibus muniverat, sese recipere fuit compulsus. Paulo post Andreas Auria, licet ferme octogesimum septimum ætatis suæ annum ageret, ad Genuensium preces summum Reipublicæ imperium acceptabat, ac cum toto exercitu suo Corsicam versus cursum dirigebat: cum autem Mense Novembri jamiam ineunte hyems ingrueret, Corsicæ promontorium secunda navigatione prætervectus, ad Sancti Florentii oppidum, quod Galli valido præsidio servabant, atque propugnaculis muniebant, classem suam appulit, locumque obsidere statuit, ad hujus consilii executionem præprimis animatus quarumdam navium adventu, quæ unacum quatuor Hispanorum millibus a Philippo Caroli V. Filio submittebantur. His suppetiis, aliisque a Cosma Florentiæ

Duce

Duce ſubmiſſis Cæſarei præprimis Baſtiam recuperare decernunt, nulloque negotio illam expugnant; eoquod nonniſi quinquaginta Gallis, qui tamen fortiter reſtitere, munita eſſet: Inde vero totus belli impetus in S. Florentii oppidum vertebatur, quod quoque Galli anno ſequenti poſt trimeſtrem obſidionem victoribus tradidere, potius expugnati per conſtantiam Auriæ, qui nullo neque gravis ſui ſenii, neque aſſiduo curarum incommodo fractus obſidionem media hyeme conſtantiſſime proſequebatur. Sæc. XVI. A.C. 1553.

§. XXV.

Lis inter Albertum Brandeburgicum, atque Epiſcopos diſcuſſa.

Ineunte hoc anno Robertus Lenoncurtius Cardinalis Metenſis Epiſcopus ad ſuam Diœceſin reverſus, magnam ſibi jurisdictionem vindicabat, inſtituto novo Senatu ex illis ferme civibus, qui Gallorum ſtudiis addicti erant: Præterea Galliarum Rex die ultima Februarii epiſtolam ad Imperii Principes, & Ordines ſcriptam evulgabat, qua eorum animos a Cæſare alienos reddere ſatagebat. (*) Supererat adhuc negotium *Belcar. comm. l. 26. n. 27. Thu. l. c. Sleid. p. 912.*

(*) Thuanus Scriptor natione Gallus hanc epiſtolam a Rege eo fine ſcriptam teſtatur, ut Cæſa-

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

tium Alberti Brandeburgici, qui aliquamdiu in Trevirensi ditione hyberna agens in Germaniam revertebatur, ut rursus Episcopos, urbesque infestis armis infectaretur, hanc in rem datis literis Cæsarem interpellabat, ut transactionem cum Episcopis factam tueri velit. Ad hasce literas Carolus Imperator die decima tertia Martii perscripsit, his verbis usus: „ *Transactionem illam a me confirmatam non inficior: cum enim Episcopi ad me provocaverint, non potui eis juris beneficium denegare: Itaque e re communi fore mihi videtur, ut rationes ineantur, quibus hoc negotium amice componatur, quod ut facilius, ac majori cum fructu peragatur, mandabo Bava-*

Cæsarem in odium, ac Germaniæ contemptum adduceret. Hujus autem epistolæ tenorem ex ipso Thuano percipere, haud injucundum erit: scripsit ergo Rex: *non amplius a Cæsare metuendum esse, cujus attritæ vires, & multorum annorum artes retectæ sint, ad hæc qui valetudine tam improspera sit, ut precariam animam trahere videatur; se vero eodem, quo semper fuerit, erga imperii Ordines animo futurum, hoc est, amico, & liberali; & licet multi ingentibus beneficiis ab ipso affecti parum sincera fide vicem rependant, non tamen ab officio, & reliquorum amicitia propterea discessurum.*

Bavariæ, ac Wirtembergi Ducibus, ut sese interponant: graviter quidem datis ad me literis questi sunt Episcopi, nihilominus confido, eos non repudiaturos concordiæ pacta: unice enim studeo Germaniæ tranquillitati. Hanc in rem ambo hi Duces Cæsaris jussu Heidelbergam venere, ubi re diu agitata Episcopi per Herbipolensem Præsulem ingentem pecuniarum vim offerebant, dummodo ipsis quieta urbium suarum possessio relinquatur, atque arbitri hasce conditiones acceptarent. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. XXVI.

Albertus concordiam cum Episcopis inire recusans.

Equidem Mauritius, qui tum pariter Heidelbergæ erat, atque inquietum, turbidumque Alberti ingenium sibi perspectum habebat, Principibus auctor exstitit, ut fœdus inirent: verum Albertus ipsemet re infecta discessit, ac paulo post sumptis denuo armis, editoque scripto rationes refellere nitebatur, quas Episcopi ad rescindendam transactionem proferebant: Cum igitur Albertus omnes pacis conditiones rejiceret, Bambergensis, ac Herbipolensis Episcopi rursus a Spirensi Senatu obtinuerunt literas, quibus Moguntino Electori, Palatino, Mauritio, Teu- *Sleidan. p. 913.*

Sæcul. XVI A.C 1553

tonici Ordinis Magistro, Joanni Friderico, Wittembergico Duci, Hassiæ Landgravio, & Norimbergensibus, omnibusque aliis vicinis injungebatur, ut opem Episcopis ferrent. Insuper ipsemet Mauritius fœdus cum Brunsvicensi pepigit auxilia Episcopis pollicitus: verum nimis tarda erant ejus subsidia; quippe Albertus jamiam Episcoporum ditiones ferro, flammaque devastabat, captaque Bambergensi civitate, Franconiæ Nobilitati bellum nuntiabat: postmodum vero Schweinfurtum occupat, illudque impositio præsidio munit.

§. XXVII.

Bellum Alberto nuntiatum, prœliumque commissum.

Sleidan. p. 922. Belcar. l. 26. num. 8 Thu. i. 12.

Tam inhumana Alberti crudelitate permoti Mauritius, ac Brunsvicensis Dux cum Cæsare armorum societatem adversus Albertum inibant, eidemque bellum nuntiabant. Hic, quamvis hostium suorum viribus impar esset, prior tamen copias suas in aciem educit, quinimo aggredientem Mauritium præstolari, aut signa inferenti resistere adeo non sollicitus erat, ut etiam prior illum bello lacesseret, eumque insequeretur; quippe in Saxoniam magna celeritate contendens trajecto Visurgo flumine in Diœcesi Hildesheimensi, ac Lüneburgensi

genſi ditione caſtra metatus eſt, locum ſibi ſeligens valde depreſſum, ſilvisque undique cinctum, ad quem nonniſi per vallem ſaxis repletam, viamque longe aſperrimam aditus patebat. Ex adverſo Mauritius caſtra tenebat in loco eminenti, atque aperto, cumque prudentia, ac circumſpectione præcelleret, opportunam ineundi prælii occaſionem quiete præſtolabatur: verum Albertus audacia, quæ omnis periculi contemptum inconſulte inſpirare ſolet, animatus Mauritium ad pugnam provocat; aſt loci iniquitate factum, ut potiſſima equitatus ſui parte jamjam cæſa totus exercitus funderetur, unde vitæ ſuæ fuga conſulere intentus prælii aciem hoſti ſuo cedere cogebatur. Sæcul. XVI. A. C. 1553.

§. XXVIII.

Mauritius parta victoria ex vulnere mortuus.

Nihilominus Mauritius globi ictu in latere dextero ad ilia accepto trajectus tertio poſt die obiit, non ſine ingenti Cæſaris, atque Imperii luctu; omnes enim Magni Principis, fortiſſimi Belliducis, ac magnanimi, rarique exempli Herois jacturam dolebant. Porro cum nullam prolem vita ſuperſtitem relinqueret, Auguſtus ejus Frater eidem in Saxoniæ Electoratu ſuccedebat. Ceterum

Sæcul.XVI. A.C.1553.

rum in hoc prælio utrinque desiderata fuere quatuor millia præter ingentem captivorum numerum, nec minus cecidere Henrici Brunsvicensis, ambo Filii Carolus, & Philippus, præter Fridericum Lüneburgicum, necnon Bichlingum Comitem, aliosque quamplurimos primæ Nobilitatis Belliduces. Altera post pugnam die ad castra pervenerant quingenti equites a Ferdinando Rege submissi unacum septingentis aliis, quos Hassiæ Landgravius ejus socer suppeditabat: verum sera nimis erant horum auxilia.

§. XXIX.

Mauritii exequiæ Fridburgi.

Porro Mauritius ante obitum suum datis literis Herbipolensem Episcopum de prælii successu certiorem reddebat, & postea cum Joanne Albino colloquium de animæ suæ statu instituens Lutheranorum more Cœnam accepit; tandem vero in castris suis die undecima Julii circa horam nonam matutinam satis functus est, anno ætatis suæ nonnisi trigesimo secundo. Condita fuere illius intestina Siverhusiæ, cadaver vero Lipsiam primo delatum in D. Thomæ Ecclesia depositum est, ubi Joachimus Camerarius die decima nona Augusti orationem in defuncti laudem

dem habuit, postea autem Mauritii Corpus Friburgum translatum est, obviam prodeunte toto urbis Senatu, & Agnete ejus Conjuge unacum pluribus Nobilibus Matronis: denique die vigesima tertia Augusti in Beatæ Mariæ Virginis ædibus juxta Henrici Patris sui, necnon Alberti filii sui tumulum Cadaver ejus terræ mandatum fuit, condito insigni prorsus monumento: prius tamen Daniel Dresserus Dresdensis Ecclesiæ Pastor defuncto oratione funebri parentavit. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. XXX.

Augustus Mauritii Frater illius Successor.

Eodem tempore Augustus Mauritii Frater unacum Conjuge sua apud Daniæ Regem Socerum suum diversabatur: cum autem ineunte Mense Augusto in Saxoniam rediret, mox omnem populum præstita juramenti Religione in fidem suam accepit, præcipue vero ad id adegit Wirtembergenses, quibus injunxit, ut sibi, suisque liberis masculis imposterum obsequium præstarent, si vero nulla proles supereesset, tunc ad Joannem Fridericum, ejusque liberos successionis jus devolveretur, ea tamen lege, ut tam ipse, quam ejus posteri Cæsari obedirent, si tamen id ab illis haud fieret, *Belcar. l. 26. n. 29. Thu. l. 12. Sleid. l. 25. p. 924.*

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

fieret, tunc præcepit, ut ad Hassiæ Landgravium juxta fœderis pacta successio jure hæreditario transiret. Hoc stabilito Augustus tanquam Elector a suis salutatus die vigesima Augusti Ordinum suorum comitia indixit, ubi in deliberationem venerat, qua ratione cum Joanne Friderico transigeretur; hic enim ante Mauritii obitum Saxonici Electoris insignia sibi arrogabat, atque ejusdem morte vix comperta quantocius in Belgium ad Cæsarem, nec non ad omnes Optimates missis Legatis sua sibi bona restitui postulabat: quinimo Lipsiam quoque, ubi tum comitia agebantur, Legationem decernebat. Ast Augustus pacta cum Carolo V. inita, quibus Joannes Fridericus stare teneretur, opposuit: nec tamen propterea hic a suo postulato destitit; unde post maturam rei discussionem a congregatis Ordinibus ad Augusti petita fuit responsum, e re videri, ut cum utroque pacem coleret, atque ad componendum hoc diffidium Brandeburgico Electori totum negotium committeret: Porro idipsum effectui datum, hacque ratione Augustus non modo a negotio difficili juxta, ac periculis pleno sese expediebat, sed insuper legitimum nanciscebatur prætextum, quo sese apud Ferdinandum Regem, qui ipsum ad innovandum fœdus sollicitabat, excu-

excusaret. Tandem Augustus Alberto conciliabatur, operam suam impendentibus Daniæ Regis, qui ejusmodi pacem Generi sui rebus proficuam fore censebat, necnon Brandeburgici Electoris Oratoribus. Hæc gesta fuere die undecima Septembris. Sæcul. XVI. A.C 1553.

§. XXXI.

Albertus Spiræ per Cameram Imperialem proscriptus.

Nec tamen propterea Albertus concitandis tumultibus finem imponebat; bellum enim contra Henricum Brunsvicensem movens ab eo profligatus est, atque accepta clade ad Brunsvicensem urbem revertebatur; cum autem per nuntium accepisset, quod Henricus aut illum aggredi, aut urbem cingere pararet, inde discessit, collectisque, quotquot potuit, Equitibus, ut suum ipsius adventum in Thuringia expectarent, præcepit, quinimo mox ipsus eo pervenit, indeque Franconiam petens, Hoffium oppidum, ex quo antea ejectus fuerat, ingressus est. Sub idem tempus Brunsvicensis pacem cum Friderico Saxoniæ Duce inibat, ac militum suppetiis sibi Norimberga submissis suffultus Schwinfurtum obsidebat; hoc enim oppidum in Mœni ripâ positum, validoque præsidio munitum adhucdum Albertus possidebat. *Sleidan. l. 25. Thu. l. 12. & 13.*

Rur-

Sæcul XVI
A. C. 1553

Rursus igitur res ad certaminis necessitatem pervenerat, infausto tamen Henrici successu, unde re infecta discedere, ac in patriam suam reverti, Mensque Novembri jamjam ad medium vergente bellicæ huic expeditioni finem imponere cogebatur. Albertus die prima Decembris a Cæsareo Spirensi Senatu tanquam publicæ quietis, atque Imperii hostis consueto ritu proscribebatur, ejusque vita, ac bona omnium prædæ exponebantur. Is de sententia in eum lata certior factus reclamabat, Episcopos insimulans, quod Judices auro corrupissent: verum falsa ejus accusatio haud quaquam obstabat, quominus Senatus omnibus Imperii Provinciis sententiæ executionem demandaret.

§. XXXII.

Caroli III. *Sabaudiæ Ducis obitus.*

Belcar. comm. l. 26. n. 26. Paul. Jov. l. 33. Thu. l. 2.

Vix unicus ab Electoris Mauritii obitu mensis effluxerat, cum Carolus III. cognomento *Bonus* Sabaudiæ Dux Philippi, hujusque secundæ uxoris Claudinæ de Brossia Filius decederet. Hic diu, ac operose sceptrum rotabat, inimica tamen agitatus fortuna; cum enim Francisci I. Nepotis sui, ac Caroli V. Soceri sui dissidia componere vellet, eique ab alterutriusque studio alienum fovere animum haud concederetur, tam

tam ab hoc, quam illo in anguſtias re- Sæc. XVI.
digebatur; præprimis enim Galli Anno A.C. 1553.
Chriſti milleſimo quingenteſimo trige-
ſimo ſexto Taurinum deprædabantur,
eorumque miniſterio Barbaroſſa armis
ſuis Anno reparatæ ſalutis milleſimo
quingenteſimo quadrageſimo tertio Ni-
ciam immani prorſus furore devaſtabat,
indeque peracto Cherſeolenſi prælio cir-
ca Annum Domini milleſimum quin-
genteſimum quadrageſimum quartum
tota Pedemontii Provincia ingenti ter-
rore concutiebatur; cum ergo Dux to-
tam ſuam regionem in belli aciem ſubito
converſam cerneret, tanto mœrore af-
ficiebatur, ut lenta tabe confectus Ver-
cellis die decima ſexta Auguſti mortali-
tatem exueret, poſtquam transacto ſe-
xageſimo ſexto ætatis anno quadrageſi-
mum nonum regiminis ſui expleverat.
Ceterum Princeps erat morum pietate,
ac ſapientiæ laude inſignis, fautorque
æquitatis, necnon literarum, atque Eru-
ditorum Mœcenas; licet parum belli-
coſus, & potius publicis negotiis, quam
armis pertractandis aptus eſſet. Suſce-
perat ex uxore ſua Beatrice Luſitani
Regis Filia Philibertum Emanuelem,
qui die octava Julii Anno poſt Chri-
ſtum natum milleſimo quingenteſimo vi-
geſimo octavo publicam lucem aſpe-
xerat.

§. XXXIII.

Sæc XVI. A. C. 1553.

§. XXXIII.

Res in Regio Angliæ Senatu pertractatæ.

Burnet hist. Ref. tom. 2 l. 1. p. 327.

Hujus Ducis mortem uno menſe præceſſerat Angliæ Regis obitus, ex quo ingentes in regno viciſſitudines emergebant, quæ tamen omnes ad Religionis Catholicæ incrementum cedebant; cum enim novus Senatus hoc anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio ab Eduardo VI. die prima Martii ſtabilitus conventum haberet, ſuo Principi maximas pecuniarum ſummas concedebat, eoquod ſub Sommerſeti Ducis adminiſtratione ærarium enormiter exhauſtum fuiſſet. Pariter Clerus, ut ſuo zelo Senatui neutiquam cederet, Regi donum, ut vocant, gratuitum de qualibet omnium redituum Eccleſiaſticorum libra ſex ſolidos colligendi facultatem dederat: his igitur rebus ita conceſſis Senatus, cum ejus opera haud amplius Aulæ eſſet neceſſaria, die trigeſima prima Decembris abrogabatur.

§. XXXIV.

Inquiſitio in argenteam Eccleſiarum ſuppellectilem, atque ornamenta per Angliæ Regnum decreta.

Diſſoluto hoc Senatu Rex quosdam nominabat, qui per univerſum Regnum

num Eccleſias luſtrarent, atque ex ipſius mandato in omnem argenteam ſupellectilem, ornamenta, aliosque Eccleſiarum theſauros inquirerent, illosque conferrent cum illis rerum indicibus, ac tabulis, quæ in prioribus viſitationibus fuerunt confectæ: inſuper accurate iidem jubebantur deſcribere ea, quæ illo abhinc tempore fuiſſent ſublata: ut autem Eccleſiæ juxta Regis voluntatem deinceps rebus ad Sacramentorum adminiſtrationem neceſſariis decenter eſſent inſtructæ, Rex præfatis Deputatis negotium dabat, ut cuilibet Parochiæ, aut alteri Eccleſiæ, unum, duos, vel plures, prout neceſſarium judicaverint, Calices argenteos darent, præter lintea aris ſubſtrata, aliaque ad recipiendam Sacram Synaxin, atque ſacras veſtes neceſſaria. Statutum præterea, ut reliqua, ſcilicet antiqua Altarium ornamenta, caſulæ, necnon ſuperflua argenti ſupellex, gemmæque divenderentur, pretiumque inde collectum Regiæ Domus Ærario traderetur. Verum hæc agendi ratio a pluribus vehementer damnabatur; verebantur enim omnes, ne Rex tum nonniſi decimum ſextum ætatis ſuæ annum agens Eccleſiarum jura violare attentaret: illi vero, qui de hoc Principe æquius ſentiebant, eum excuſantes divul-

Sæcul. XVI. A C. 1553.

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

vulgabant, quod adversæ suæ valetudinis tempore huic mandato subscripsisset, proin rem maturius per se ipsum examinandi facultate fuisset destitutus.

§. XXXV.

Northumbriæ Dux ad perversa sua consilia Regis morbo abusus.

Sanderus hist. de schism. Angl. l. 2. p. 297. vers. Miaucroix Burnet l. 1. p. 337. Thu. l. 13.

Enimvero Rex jam a Mense Januario tam acri humore in pulmones distillante consummebatur, ut omnia medicamenta adeo non morbi vim sedarent, ut potius eam augerent: Verum hæc ipsa mali obstinatio propinati veneni famam in vulgus studiose spargendi opportunitatem offerebat, moxque criminis suspicio cadebat in Northumbriæ Ducem, qui tamen has ipsas rerum vicissitudines dextre in rem suam vertere haud prætermittebat, ut tandem præconcepta consilia in exitum deduceret.

§. XXXVI.

Tria matrimonia Ducis opera Londini eodem die celebrata.

Sleid. l. 25. p. 95. Pallav. l. 13. cap. 6. n. 4. Sanderus l. cap. Thu. l. 13.

Ceterum Henricus Grajus Dorcestriæ Marchio, qui Ducis favore nuper Suffolicæ Dux creabatur, habebat tres filias, quas susceperat ex Francisca Brandonia uxore sua, ac filia Caroli Brandoni, & Mariæ, quæ Henrici VIII. soro-

soror & postea Ludovico XII. Galliarum Regi nupta fuit: Cum igitur Northumbriæ Dux tres hasce Filias, si Henricus abs liberis decederet, successionis jure in Angliæ regnum proximas fore censeret, nullamque de Margarita natu majori ejusdem Henrici sorore, cum Jacobo IV. Scotiæ Regi desponsata esset, minus vero de ejusdem liberis, eoquod exteri, atque extra regnum nati essent, ullam rationem esse habendam putaret, hinc firmo constituit animo, quod duæ Suffolciæ Ducis Filiæ natu minores potentissimis Angliæ Proceribus nuptui traderentur, & natu major quidem nomine Joanna Filio suo desponsaretur. Nec huic consilio successus defuit; quippe hæ tres Filiæ eodem die Londini connubio jungebantur, adeo, ut Joanna Graja natu major Suffolciæ Ducis Filia Gilfordo Dudlæio quarto-genito Nortumbriæ Ducis Filio, qui solus nondum uxorem duxerat, nuberet, eodemque tempore reliquæ duæ ejusdem Joannæ sorores copularentur, & quidem secundo genita nomine Catharina, Herberto Pembruchii Comitis Filio natu majori, Maria vero tertio nata cuidam Nobili nomine Keyt. Celebrabantur hæ nuptiæ Mense Majo ad finem vergente, quo tempore de Eduardi Regis salute conclamatum videbatur. Sæcul. XVI. A. C. 1553.

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. XXXVII.

Judices transferendæ ſucceſſionis tabulas conficere recuſantes.

Cum Maria Eduardi Soror proxima Regni hæres Catholicam fidem profiteretur, juvenis Rex quadam die ſummo mœrore afficiebatur, ingemiſcens, quod Maria ad evertendam ſpuriam reformationem nulli labori eſſet parſura; quapropter Northumbriæ Dux hac temporis opportunitate uſus Eduardo exponit, ejus timorem haud alio magis efficaci remedio depelli poſſe, quam ſi Maria a ſucceſſionis jure excluderetur, ſceptrumque ad Joannam Grajam Nurum ſuam transferretur.

Placuit hoc conſilium Eduardo ad aliorum arbitrium ſeſe demittere aſſueto: eapropter quantocius Montacuto Curiæ Præſidi, aliisque duobus Judicibus, & ſupremo Advocato, & Procuratori præcipit, ut de ſucceſſione in Joannam transferenda publicas tabulas conficerent. Verum illi percepta Regis voluntate reſpondebant, quod ſtabilita ſuccedendi ratio tranſiiſſet in Regii Senatus legem, quam violare nefas foret: cum autem Rex illis reponeret, quod nonniſi hujus translationis formulam ab eis confici poſtularet, hi deliberandi ſpatium ſibi indulgeri efflagitabant, poſtquam

quam vero legem primo, quo Eduardus regnavit, anno conditam perlegerant, indeque probe cognoverant, quod Regius Senatus perduellionis reos declaret omnes, & singulos, qui successionis jura ad alios devolvi procurarent, quapropter hi Judices profitebantur, se absque læsæ Majestatis crimine huic translationi suffragari haud posse. Ea re Northumbriæ Dux gravi ira commotus Judices atrocibus injuriis affecit, parumque abfuit, quin eos verberibus exciperet, rursus tamen eosdem die decima quinta Junii adesse jussit, cum autem omnia, si sine Senatus auctoritate fierent, irrita fore reponerent, Rex asperis verbis respondit, se mox Senatores convocaturum, velle tamen, ut ipsi translationis acta conficerent, sicque omnia ad confirmationem expedita fierent. Equidem hoc Regis mandatum Judices gravi timore percellebat, atque Montacutus præ ceteris primus Regis voluntati cedere statuit, eoquod speciale ab Eduardo mandatum accepisset, vi cujus hoc negotium perficere jubebatur, nec minus ceteri quoque omnes exceptis duobus, vel tribus, de transferendo Angliæ sceptro scripturam conficiebant, spe freti, se per Regias literas, quibus suo officio functi declararentur, ab omni metu liberos futuros. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Sæc. XVI. A. C. 1553.

§. XXXVIII.

Joanna Graja regni hæres ab Eduardo declarata.

Burnet. l. 1. t. 2. p. 341. Sanderus l. 2. Pallav. l. 13. c. b.

Itaque Rex testamento caverat, ut Joanna natu major Henrici suffolicæ Ducis Filia Regni hæres esset, ea autem absque liberis decedente, secundo genita subrogaretur. Hæ testamenti tabulæ ab omnibus Judicibus numero viginti quatuor firmatæ ad Cancellarium deferebantur, ut ab eo etiam suo chirographo, ac sigillo munirentur, clam tamen populo res gesta est, ne qua tumultuum occasio daretur. Aberat tum Thomas Cranmerus Cantuariensis Archiepiscopos, cum autem magna apud Regem auctoritate valeret, ad aulam accersebatur, ut & ipse hisce tabulis subscriberet, quod quidem primo recusabat, certæ, ac legitimæ successionis jura hoc pacto violari, neutiquam æquum esse existimans: cum vero Rex illum ad familiare colloquium admitteret, eique varias rationes proferret, præcipue vero Religionis novæ periculum exponeret, assensum & ipse Cranmerus præbuit. Ergo omnes regii Senatus Patres die vigesima prima Junii hæc acta rata habent.

§. XXXIX.

Northumbriæ Comitis molimina de Maria Henrici VIII. Filia custodiæ danda.

In-

Interea cum adversa Regis valetudo in- Sæc XVI.
dies magis, magisque ingraveſceret, A. C 1553.
Northumbriæ Dux, ut de prospero con-
silii sui succeſſu certior esset, Senatores
sollicitabat, ut Mariam Henrici VIII. *Burnet & Sander. l. c.*
Filiam rogarent, quatenus Regi gravi-
ter decumbenti assisteret, illiusque cu-
ram in se susciperet. Verum Dux hoc
pacto, ut fertur, hanc Principem custo-
diæ dare machinabatur, licet ejus con-
silia per repentinam Eduardi mortem
fuissent eversa. Interim Maria, cum Lon-
dinum properaret, jamque civitati pro-
xima esset, a suorum Ministrorum quo-
piam admonita fuerat, Regem cum mor-
te luctari, ipsi vero Londini periculum
parari. Hoc nuntio territa cœptum iter
deserit, atque ad arcem suam minime
munitam, quæ Kennigshalla dicitur,
omni celeritate se recipit, ibidemque
tamdiu inclusa permansit, donec cer-
tior fieret, quod Rex obiisset.

§. XL.

Eduardi VI. *Angliæ Regis obitus.*

Sleid. l. 25. p. 922. Thu. l. c. Sand. l. 2. p. 299. Belcar. comm. l. 26. n. 37. Pallav. hist. Conc. Frid. l. 13. c. 6. n. 5.

Enimvero Eduardus die sexta Julii anno
ætatis suæ nonnisi decimo sexto vi-
vis eripiebatur, postquam nonnisi septi-
mum a Patris sui obitu annum vita
superstes fuerat. Observabatur a cunctis,
quod Eduardus vitam finierit eodem
Mense, eodemque prorsus die, quo Hen-

Sæc. XVI. A.C. 1553.

ricus ejus Pater Thomam Morum summæ integritatis, ac probitatis Virum capite plecti jusserat, ita nempe Deus tanti Viri cædem per regii filii mortem ulciſci voluit. (*) Ceterum hujus Principis exequiæ usque ad octavam Menſis Auguſti diem differebantur, ejus tamen Corpus extractis prius inteſtinis Weſtmonaſterium ad Eccleſiam S. Petri delatum, ibidem feretro ad id ſpeciatim adornato illatum fuit. Poſtea cuſtodiebatur a duodecim Nobilibus, qui diu, noctuque, absque cereis tamen, ac faculis vigilias agebant, usquedum ſolemnes fierent exequiæ. Interea Northumbriæ Dux ſeſe Anglis oppido inviſum reddebat, eoquod Regis ſui mortem acceleraſſe crederetur, ipſe tamen juxta teſtamenti a defuncto Rege nuncupati tabulas conſilia ſua maturare, ac Joannam Grajam Nurum ſuam in Angliæ Reginam proclamari ſatagebat.

§. XLI.

* His addit Sanderus l. c. *Huc pertinet, & ad eandem Dei juſtitiam referri debet, quod nullus plane ex Henrici liberis (quos ille ut multiplicaret, ac poſteritati perpetuaret, toties ſe uxores mutare fingebat) ſobolem ullam ex ſe reliquerit, licet omnes juventute florerent, ſed ſteriles tranſierint ſine prole, aut germine, ne Patris tam impii propago, ullas radices ageret.*

§. XLI.

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

Maria datis ex arce ſua ad Senatores literis queſta.

Quamprimum Maria Henrici VIII. Filia Eduardi mortem compererat, quantocius ex arce ſua, ad quam ſeſe receperat, literas ad Senatores dedit, hæc ſignificans. „Vehementer miror, „quod de obitu fratris mei a vobis cer„tior factus non fuerim, cum tamen il„lum jam ante triduum obiiſſe aliunde „intellexerim; vobis tamen legitimum, „quo ad Regni coronam vocor, ſucces„ſionis jus haud incognitum eſſe poteſt, „hinc ex veſtra hac ſocordia ſatis mani„feſte comperio, quod ſiniſtra adverſus „me conſilia cudatis: nec minus nota „mihi quoque ſunt ea, quæ promiſiſtis, „ac decreviſtis, nihilominus omnia in „bonam partem vertere, illisque, qui „meam implorabunt veniam, commiſſi „criminis veniam dare parata ſum, in„terim vobis injungo, ut pro juris mei „debito me Londini in Angliæ Reginam „proclamari faciatis.„ Data hac epiſtola mox Maria Regio-Halla, ſeu Kennigshalla diſcedens Framingam Suffolciæ caſtellum ſeceſſit, eo per Norfolciæ Provinciam delata. Porro hunc ſibi receſſum ſelegerat, duabus, iisque ſat gravibus rationibus permota, quarum

Burnet l. c. p. 356. Thu. l. 13. Belcar. n. 38.

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

rum prima erat, quod Northumbriæ Dux ob pœnarum severitatem, qua in nupera seditione hujus Provinciæ incolas mulctabat, sese eisdem oppido exosum reddidisset: altera vero erat hæc, quod hoc castellum, cum mari sat vicinum esset, magnam in Flandriam ad Carolum V. auffugiendi opportunitatem subministraret, si forte ejus rebus minus prosper arrideret successus: Postquam igitur illuc advenerat, mox se Reginam nominari, ac Nordonici proclamari jussit, scripsitque literas encyclicas ad omnes Regni Nobiles, quibus eos hortabatur, ut coronæ ipsi debitæ jura tuerentur.

§. XLII.

Joanna Graja non sine repugnantia Sceptrum acceptans.

Interea Northumbriæ Dux, qui hucusque Regis obitum sollicite celaverat, prodito secreto die octava ejusdem Mensis Julii Eduardum morte sublatum evulgari jussit, ipse vero unacum Suffolciensi Duce promulgabat, quod Joanna Graja in Angliæ Regnum succederet, eoquod Eduardus ante obitum suum id testamento caviſſet, eamque Reginam declarasset. Eo tempore Joanna nonnisi decimnm sextum ætatis annum agebat, nihilominus, quamvis discretionis vis in

in illa ætate adhuc hebes esse soleat, ipsa tamen annis maturior tam acrem judicandi virtutem habebat, ut in teneris hisce annis paucos admodum sibi similes numeraret; omnium enim Historicorum testimonio compertum est, quod ingenii sui acie, quam indies assiduo literarum studio magis excolebat, ævi sui miraculum nominari meruerit. Callebat perbene Gallicum, latinum, simul, & Græcum idioma; nec minus interpretabatur etiam mira facilitate Platonem Græco sermone conscriptum, omniumque calculo Anglici solii digna censebatur, dummodo vel Sanguinis dignitas, vel juris prærogativa eidem aditum aperuisset, eam tamen viam, per quam alii illam ad thronum evehere nitebantur, indolis suæ nobilitate adeo indignam reputabat, ut non modo illis, qui delatæ coronæ nuntium attulerant, grates minime deberi censeret, sed etiam hæc suis Parentibus significari præciperet: „violato alterius jure solium „conscendere recuso; jus ad regni dia„dema soli Mariæ Henrici VIII. Filiæ „competit, ea autem deficiente ad Eli„sabetham devolvitur, cum ergo testa„menti ab Henrico Rege conditi teno„rem mihi optime perspectum habeam, „nullatenus ad sceptrum aspirare in„tendo, donec successionis ordo me tan-

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

Sæcul XVI A.C. 1553.

„gat.„ His eas omnes addidit rationes, quas sat validas esse censebat, ut impediret, ne invita ad aliorum arbitrium Reginæ personam sustinere cogeretur, ex qua tamen actione nil nisi ludibrium, simulque periculum sibi exspectandum præsenserat.

§. LXIII.

Joanna ad Londinensem Turrim delata, & in Reginam salutata.

Sanderus l. 2. p. 300. Burnet l. 2. p. 353. Sleidan. l. 25. p. 927.

Tandem Joanna importunis suæ familiæ sollicitationibus expugnata consenserat, ut Londini Angliæ Metropoli, ac in vicinis urbibus in Reginam proclamaretur, hosque honores tam blanda animi gravitate exceperat, ut omnium indicio nil nisi firmius in Regnum jus eidem deesse videretur. Porro solemni inaugurationi præfigebatur altera dies, quæ erat decima Julii, interea vero clam evocabatur Londinensis Prætor, qui huic solemnitati interesset. Ergo præstituta die cuncta de more observantur, ac præprimis existimata hæc Regina ad Londinensem turrim, ut ibidem juxta regni consuetudinem imperii fasces acciperet, deducitur: ea autem adventante turmatim confluit populus potius rei novitate excitatus, quam gratulantis speciem præseferens: Omnium enim animi stupefacti hærebant, dum

dum quamdam fœminam, cujus antea vix memoria erat, Reginam proclamari audirent, unde illius inaugurationi ferme nemo applaudebat. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. XLIV.

Senatus datis literis a Maria ad deferendum ipsi obsequium sollicitatus.

Eadem die allatæ sunt Mariæ Principis literæ, quæ in Senatu in Londinensi Turri habito prælegebantur; ibidem enim Northumbriæ Dux Senatores inclusos tenebat, veritus, ne ampliori libertate potiti datam ei fidem violarent, vi cujus præter Joannam nemini sese suffragaturos pollicebantur. Ceterum Maria in præfatis literis hæc ad Consiliarios perscribebat. „Ad me tanquam regni hæredem veniatis volo, debitumque mihi tanquam Reginæ obsequium præstetis; cum jam ab universa ferme Anglia veluti legitima vestra Regina agnoscar.“ Perlectis hisce literis Senatores Joannæ addicti, cum totam Norfolciæ Provinciam in Mariæ fidem juraſſe, populumque ferme ubique eidem adhærere cernerent, necnon metuerent, ne propediem Londini etiam tumultus concitarentur, hinc instanti malo obviaturi nomine Joannæ, tanquam Reginæ quoddam divulgabant diploma, in quo *Thu. l. 13.*

Sæc. XVI A.C. 1553.

quo eam etiam appellabant ſupremum Eccleſiæ Anglicanæ, ac Hibernienſis caput, quem titulum ſibi olim Henricus VIII. ac dein Eduardus arrogabant. Eo in diplomate cuncta ea, quæ ad Mariæ, & Eliſabethæ ſtatum pertinent, fuſe explicantur, atque inter cetera hæc proferuntur. „Maria ex illegitimo matri„monio nata eſt: Eliſabetha autem or„tum duxit, ex Matre impudica, quæ „ob adulterium ſecuri percuſſa fuit, proin, „patet, quod neutra, cum Eduardo ul„timo regi non germanæ, ſed conſanqui„neæ tantum ſorores ſint, legibus regni „ad ſucceſſionem ipſius admitti poſſit: „quamvis Henrici teſtamento, & edicto, „quod anno trigeſimo quinto regni ejus „fuerat promulgatum, poſt Eduardi „mortem ad ſucceſſionem vocentur. Dein expoſito jure, quod Joannæ tanquam ex Henrici VIII. ſorore progenitæ, ad Angliæ regnum competit, atque hujus Regiæ voluntatis teſtimonia proferuntur, ac mandatur omnibus, ut eam, quam legitimo Principi ſubditi debent, fidem Joannæ exhibeant. Id manu ipſius Joannæ ſubſcriptum, & regni Sigillo firmatum fuit, cum ſolemni hac clauſula. *Deus reginam ſervet.* „Hæc in urbe & extra urbem a Præconibus per quinque leucas promulgantur; nam ulterius illis progredi non licuit, eoquod

eoquod populus jamjam tumultum ciere inciperet, palamque legitimum jus soli Mariæ competere pronuntiaret. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. XLV.

Senatorum responsum ad Mariæ epistolam.

Postmodum Senatores verbis huic diplomati vix non omnino correspondentibus ad Mariæ literas responsum dabant, hæc significantes: „Joanna „Graja juxta veteres regni leges, ac „Eduardi edicta abs dubio legitima est „Angliæ hæres, cui omnes fidei obse„quium integre præstare tenentur: cum „Catharinæ Arragoniæ Matris tuæ ma„trimonium cum Henrico VIII. per Cu„riæ Ecclesiasticæ sententiam, nec non „ad mentem legis divinæ, ac Regni Con„stitutiones irritum fuerit declaratum, „pluresque Academiæ, ac celebriores „Europæ Universitates ejusdem quoque „fuerint opinionis, ac denique Cantua„riensis Archiepiscopi sententia sæpius „ab ipso Regio Senatu confirmata fue„rit; unde patet, quod tu minime ex legitimo thoro susceptа sis, nec etiam successionis jure potiri valeas, unde te hor„tamur, quatenus a prætensis tuis juri„bus desistere, nec etiam regnum turbare„ velis: si itaque intra debitæ submissio„nis limites te continebis, nos semper„ tuis

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

tuis obsequiis addictos experieris, quantum per obedientiæ rationem, qua Joannæ Reginæ obstricti sumus, licuerit.„ Subscripsere huic epistolæ ex Consiliariis viginti, & unus, quos inter præcipui erant Cranmerus Cantuariensis Archiepiscopus, Suffolciæ, & Northumbriæ Duces, Viacomiensis, & Northantonianus Marchiones, Arundelius, Sarisberiensis, Huntingtoniensis, Bedfordiensis, & Pembruchius Comites præter quosdam Nobiles, Equites, aliosque. Verum hoc responso parum turbatur Maria, minus vero desistebat de cunctis prospicere, quæ ad tuenda jura sua, atque ad capessendum Regni solium magis opportuna censebat.

§. XLVI.

Norffolciensis, ac Suffolciensis Provinciæ Principi Mariæ adhærentes.

Burnet hist. de la ref. l. 2. tom. 2. p. 356.

Jamiam Maria a Norvicensibus Regina salutabatur: præterea Norffolciensis ac Suffolciensis Provinciæ palam eidem suffragabantur, copiasque submini-strabant. Quinimo hac in occasione Suffolcienses suum erga Mariam studium præ cæteris exerebant, quamvis aliunde Protestantium sectæ pertinaciter adhærerent. Confluebant etiam ad Framingam castellum Procerum, ac Nobilium quamplurimi, qui eidem sua offerebant obse-

obsequia, atque inter ceteros Badonicus, & Sassexiensis Comites, Nobilis Mordantius, necnon Warthoniensis Comitis Filius præter quosdam alios in Mariæ auxilium milites conscribebant, horumque exemplum postmodum plures alii imitabantur. Accepto bellici apparatus nuntio, cujus fama indies magis, magisque increbuerat, Londini decretum, ut copiæ ad dissipanda Mariæ agmina colligerentur, moxque Huntingtoniensis Comes in Buckinghamiensem, alii vero ad alias ablegantur Provincias, ut incolas ad arma capessenda concitarent: porro omnes copiæ tam Londinum transmissæ, quam ibidem conscriptæ Nieumarkerii in unum agmen colligi jubebantur: Verum Belliducem, qui hisce copiis præesset, seligere haud levis momenti negotium erat; quippe Northumbrius a Joannæ, quæ adhucdum in Turre agebat, latere discedere minime audebat, veritus, ne eo absente Londinenses cives Mariæ adhærerent, Suffolciæ autem Dux Reginæ Pater huic oneri minime par erat: insuper haud adeo firmum Joannæ in Senatoribus, eorumque fautoribus præsidium videbatur repositum, quinimo horum unus, qui a regni secretis erat, jamjam munus suum exercere recusabat: Judices vero taciturnitate sua sese suspectos red-

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Sæc. XVI. A.C. 1553.

reddebant. Miniſtri quoque certo certius a Duce defeciſſent, niſi eos ſub ſpecioſo Reginam comitandi prætextu veluti captivos in Turri tenuiſſet.

§. XLVII.

Copiæ per Senatum Ductore Northumbriæ Duce conſcriptæ.

Sander de ſchism. l. 2. p. 303. Burnet p. 357.

Eapropter Northumbriæ Dux ſupremum exercitus imperium ipſus in ſe ſuſcipere cogebatur: rebus igitur in urbe diſpoſitis paſſim quosdam conducebat novæ Sectæ Præcones, qui e ſuggeſtu Suffolcienſis Domus jura tuerentur, ac populo periculum ex Mariæ inauguratione regno imminens exponerent, quos inter præcipuus erat Ridlæus Londinenſis Epiſcopus. Inſuper Schelleio negotium dabatur, ut Cæſarem de Joanna Graja ad ſolium evecta certiorem redderet: Verum Imperator hunc Oratorem ad colloquium admittere, vel Senatus literas recipere dedignabatur: Die decima quarta Julii Dux Londino profectus a confluente populo eum videndi percupido feſtivis acclamationibus, votisque honorabatur, poſtea vero cum decem peditum, ac duorum millium equitum agmine Cantabrigiam usque proceſſit, indeque profectus prope S. Edmundi - Burium caſtra metatus eſt. Verum ejus exercitus, ut ſperaverat,

verat, adeo non novis militum ſuppleSæcul. XVI.
mentis in itinere augebatur, ut etiam A.C.1553.
indies quamplurimi a ſignis dilaberentur, atque inſuper Haſtingus Eques, cui quatuor millia peditum conſcribendi cura erat demandata, delectu vix habito quantocius ad Mariæ partes deficeret, atque ad fratrem ſuum Hungtiatomii Comitem, ut ſe coram legitima Regina ſiſteret, ſcriberet, mortem, ni pareat, vel a ſeipſo inferendam comminatus. Naves quoque, quas Northumbrius in maris ora eo fine inſtrui curaverat, ut Mariam forte in Belgium auffugientem interciperent, pariter a Joannæ ſtudiis receſſerunt. Denique omni ex parte populi legitimæ ſuæ Principi adhærere cœperant, unde in variis Provinciis tanquam Angliæ Regina ſolemni ritu proclamabatur.

§. XLVIII.

Conſiliarii ſub prætextu milites conducendi ex turri dilapſi.

Dux ab omnibus ferme derelictus ad Suffolciæ Ducem, qui Londini cum Joanna remanſerat, aliosque Conſiliarios ſcripſit, ſibique auxilia ſubmitti poſtulavit. Conſiliarii, arrepta ex hiſce literis occaſione, turre exibant, exponentes, quod ad colligendas petitas haſce ſuppetias nihil magis conferret,

Sæcul. XVI A.C.1553.

quam si cum Londinensi Prætore res ageretur, hanc vero in rem Consiliarios in quadam domo convenire oporteret, inter ceteras autem proponebant Bembruchii Comitis ædes: porro cum eis opponi posset, quod eadem facilitate Prætor, ac reliqui Ordinis Senatorii Viri ad turrim vocari possent, hinc subjiciebant, quod eodem tempore cum Claudio Lavallo Boscodelphinio Franciæ Oratore ipsis agendum esset: Itaque Dux nil mali de eis suspicatus ipsis turre excedendi, ac in Bembruchii Comitis Palatio conveniendi facultatem concessit. Hæc gesta fuere die decima nona Julii, & postea Consiliarii plenam agendi libertatem consecuti proponebant, quod Mariam pro legitima Regina agnoscere, atque in ejus gratiam redire, præteritæque culpæ veniam precari vellent.

§. XLIX.

Senatores in Bembruchii Comitis Palatio congregati Mariam in Reginam proclamare statuunt.

Ex his præcipuus erat Arondelius Comes, qui inter alia hæc exponebat: „Nunquam tempus magis opportunum „nobis fuit oblatum, quo nos a Northumbrii Ducis tyrannide liberare pos„sumus; nam satis, superque hucusque „experti fuimus ipsius arrogantiam, injusti-

„justitiam, crudelitatem, summamque „illius erga amicos suos perfidiam: præ- „terea rebus nostis pessime consulimus, „si Joannam in solio suo tuemur, nam „ea ratione gravius adhuc nobis impo- „nimus jugum, quam antea Dux cer- „vicibus nostris injecerat: nullum igi- „tur salutis remedium est reliquum, nisi „ut Mariam tanquam legitimam decla- „remus Reginam: abs dubio etiam po- „pulus nostro exemplo animatus eidem „adhærebit, nullusque reperietur, qui „ultra dubiæ Northumbrii Ducis sorti sese committere voluerit.„ Hæc ora- tio facile ceterorum animos expugnabat. Sæcul. XVI. A.C. 1553. *Thu. hist. l. 13. n. 2.*

§. L.

Maria in Angliæ Reginam proclamata.

Mox in eam itum est sententiam, ut Maria diplomate promulgato pu- blice Regina salutaretur, quinimo jamjam de opportunis hoc consilium exequendi mediis agebatur, cum quidam hanc pro- clamationem tantisper differendam sug- gereret, donec datis ad Principem Ma- riam literis omnium nomine præterito- rum veniam, atque oblivionem ab ea impetrassent. Prævaluit tamen senten- tia illorum, qui nulla mora promulga- tionem esse faciendam censebant. Ergo Prætor, urbisque Consules adesse ju- bentur, eisque, quid fuerit decretum, significatur, & demum una omnes suo- *Burnet l. 2. p. 358. Thu. l. c. Sand. l. 2. n. 304. Belcar. l. 26. n. 38. Sleid. l. 25. p. 927.*

Sæcul. XVI A.C.1553.

quisque ordine procedunt, ut Mariam in præcipua Londinensi platea prope Urbis Prætorium Reginam proclamarent: Inde ad Ecclesiam D. Pauli contendentes Hymnum *Te Deum* decantari jubent: mox vero templo egressi Suffolciæ Ducem, ut turrim eorum potestati traderet, compellunt, Joannæ vero nuntiant, ut depositio Reginæ titulo prætensis suis juribus cederet. Postea audito Mariæ nomine universa Londinensis Urbs jubilantium clamoribus resonabat, & populus percepta illius promulgatione in tantos exultantium sonos, festivosque applausus erumpebat, ut Pembruchius Comes demandatum sibi munus ægre perficere posset: insuper continuo pulsatæ ubique campanæ, ignesque passim per urbem accensi. Joanna se e solio cum majori gaudio dejectam cernebat, quam illud ascendendo conceperat.

§. LI.

Northumbriæ Dux unacum liberis suis, aliisque custodiæ datus.

Burnet p. 359. Sleidan. p. 927. Pallav. l. 13. c. 6. n. 5. Belcar. l. c.

Altera die Arondelius Comes, & Nobilis Pagetus ad Mariam Reginam, quæ adhucdum Framingæ morabatur, proficiscuntur, eique, quid actum esset, exponunt. Sub idem quoque tempus Senatores datis ad Northumbrium literis præcipiunt, ut decreto subscribat, atque

atque copias dimittat. Præsenserat rem Northumbrius Dux, unde acceptis nondum Senatus literis jamjam exercitum suum dissolverat, ipsusque statim ad amplum urbis Cantabrigiensis forum procedens Mariam Reginam salutari jussit, ac cum ceteris exclamavit: *Vivat Maria Regina*: Ubi vero sese ab omnibus desertum cernebat, paululum animo turbatus videbatur, ac de fuga extra Regnum meditari cœperat: verum milites Prætoriani, qui eum ductore Joanne Gatto sequebantur, ipsum adeunt, ocreasque induentem comprehendunt, id se ea ex caussa facere obtendentes, ut se illius testimonio a perduellionis crimine tuerentur. Equidem Dux cœpit illis resistere, ac caussari, quod supremus Anglici Equitatus Dux esset, ac proin ob hanc dignitatem manus ei injiciendi nullum ipsis jus foret: nihilominus satellites ipsum etiam reluctantem sequi cogunt: mox vero Arondelius Mariæ jussu illum unacum ejus Filio Hungtintoniæ Comite, necnon Joanne Gatto, & Henrico ejus fratre, Thoma Palmerio, aliisque duobus Ducis Filiis custodiæ dabat. Sæc. XVI. A.C. 1553.

Cum ergo Northumbrius se Comitis Arondelii potestati traditum cerneret, mox ad illius pedes provolutus ipsius patrocinium implorabat: ast unacum

Sæcul. XVI. A.C.1553.

tribus filiis suis ad Turrim abducitur, ubi per plateas transeuntem populus probris, & convitiis insectatur, eumque paricidam, & innocentissimi Regis carnificem appellitat. Referunt nonnulli, quod quædam mulier Northumbrio, cum per urbem ad carcerem deducendus transiret, sudarium Sommersetti Ducis sanguine tinctum exhibuerit, eique exprobraverit, quod ipse hujus cruoris injuste effusi Auctor exstiterit. Postera die Suffolciæ Dux, Joanna Graja ejus Filia, Ridlæus Londinensis Episcopus, & Joannes Checus, qui defunctum Regem literis imbuebat, capiuntur, præter ceteros omnes, qui Northumbriæ Duci arctiori amicitiæ vinculo obstricti erant. Hi una omnes die vigesima septima, & octava Julii carceri mancipantur, tertio autem post die Suffolciæ Dux libertati reddebatur, præstita tamen cautione, quod ad primum Mariæ Reginæ mandatum carcerem repetere velit.

§. LII.

Maria Regina Londinum solemni pompa ingressa.

Thuan. l. c. Burnet p. 360. Sleid. p. 928.

Cum Elisabetha, quæ extra urbem diversabatur, Mariam sororem suam in Reginam fuisse salutatam intelligeret, remque suam agi cerneret, die vigesima nona

nona Julii ultro eidem unacum pluribus Matronis Nobilibus obviam processit, ſtipata mille ferme Equitibus, qui utriusque ſororis jura defenſuri adſtabant. Adventantem Maria Regina perbenigne excepit, ac die prima Aprilis, cum duabus ferme leucis ab urbe Londinenſi conſediſſet, dimiſſo magna ex parte exercitu die tertia ejusdem Menſis urbem ingreſſa eſt, comitantibus eam Procerum quamplurimis. Dein Turrim recta petenti Thomas Howardus, Cortinæus, Sommerſeti nuper capite plexi Vidua, Cudbertus Tunſtallus Dunelhemenſis, & Stephanus Gardinerus Viacomienſis Epiſcopi occurrunt, flexis genibus Reginæ clementiam exorantes. Perorabat horum omnium nomine Viacomienſis Epiſcopus, non ſine proſpero ſucceſſu; quippe una omnes petita, atque impetrata delicti venia libertati reſtituti fuere: quin imo Cortinæus mox Devoniæ Comes a Regina creatus magno in honore apud ipſam fuit: Viacomienſis vero Epiſcopus Cancellarii dignitatem ab eadem conſequebatur, quamvis olim divortii ſententiæ contra Catharinam Mariæ Matrem latæ ſubſcripſiſſet, editisque libris Henrici VIII. cauſſam propugnaſſet. Denique Regina, poſtquam ad ſeptimam usque Auguſti diem in Turre commorata eſſet, tandem Ri- Sæcul. XVI. A.C.1553.

Sæcul. XVI. A.C. 1553

cemontium ad regium Palatium duabus leucis ab urbe dissitum secundo flumine devehitur.

§. LIII.

Reginæ conatus pro restauranda Religione Catholica.

Cum Regina veram Religionem in suo regno restaurare decrevisset, hinc Cardinalem Polum tanquam Sedis Apostolicæ Legatum accersere statuit, ut ejus opera Angliæ Regnum ad summi Pontificis obsequium revocaretur. Verum Gardinerus Viacomiensis Episcopus, qui Vir summa rerum experientia insignis celebrabatur, huic consilio adversabatur, ratus, spuriam reformationem eodem, quo fuit invecta, prorsus modo, seu gradatim esse evertendam, hancque in rem sufficere censebat, ut præprimis Religio Catholica ad eam, quæ sub Henrici VII. obitu servabatur, normam reduceretur. Hoc consilium Gardineri rebus percommodum erat; verebatur enim, ne Polo in Angliam redeunte ipse Reginæ benevolentia excluderetur, unde ipsius adventum præpediturus datis literis Cæsarem rogabat, ut Reginam hortaretur, ne rem præcipiti nimis consilio urgeret, timendum enim, ne Cardinalis Poli præsentia piis ejusdem conatibus, quos per ipsius operam matu-

rare

rare intendit, forte obstaculum ponat, eoquod immodico studio Romanæ sedi addictus totum negotium evertere, atque universum Regnum ex repentino ejus adventu facile ad tumultus concitare posset, cum aliunde Regno proscriptus fuerit. Nihilominus in irritum cecidere Gardineri fraudes, brevique Polus Legati Apostolici dignitate insignis in Angliam venerat. Sæcul. XVI. A. C 1553.

§. LIV.

Judicii acta contra Northumbriæ Ducem, aliosque instructa.

Interea Maria primas eo curas intendebat, ut, priusquam Londinum ingrederetur, Northumbriæ Ducis causa discuteretur, eapropter decima octava Mensis Augusti contra eum æque, ac contra Northantoniæ Ducem, ac Varvicensem Comitem quæstio haberi cæperat, ipsaque Regina Nortfolciæ Ducem judicii adversus hosce tres Principes instituti Præsidem nominabat, eoquod supremus esset urbis Prætor, & quamvis Senatus acta in eum instructa nondum fuissent revocata, Regina tamen eidem condonati criminis literas undecimo post die concesserat: Igitur tres hi rei coram Judicibus sistuntur, atque inter ceteros primus Northumbriæ Dux scisitabatur, an ille Vir, qui nil *Thu. l. 15. n. 2. Burnet p 346. & 365. Sleid. l. 25. p. 928.*

Sæc. XVI. A.C. 1553.

nisi juxta Senatus decretum, ac Regii sigilli auctoritatem aggressus est, jure tanquam perduellis ad mortem damnari possit? insuper quærebat, utrum illi, qui ejusdem cum eo facinoris conscii sunt, imo pro illius executione mandata dederunt, judices tamen esse valeant? Ad hæc post brevem deliberationem responsum, quod usurpata supremi Sigilli auctoritas nulla sit, minus vero hi, qui in illa confidunt, a læsa Majestatis pœna propterea immunes esse valeant: de cetero autem ex præsentibus Judicibus nullus sit, qui de eodem crimine accusatus, vel damnatus fuerit, & solus popularis rumor, aut levis accusatio obstare haud possit, quominus illi Judicum officio fungi valeant.

Cum ergo Dux utrumque suæ defensionis argumentum penitus eversum cerneret, haud ultra facinus suum excusare sollicitus crimen fatebatur, solam Reginæ clementiam implorans, cujus quoque exemplum sequebantur Northantoniæ Marchio, & Varvicensis Comes. Hi omnes tres, a Judicibus tanquam perduellionis rei declarantur, ac postera die, Joannes Gattus, ejusque Frater, Andreas Dulejus, & Thomas Palmerius omnes quatuor Equestris Ordinis Viri pariter mortis sententiam exceperunt. Ex septem autem hisce reis

Curia

Curia nonnisi tres, scilicet Ducem, Joannem Gattum, & Thomam Palmerium capitali pœna plecti voluit: Igitur Vigornienſis Epiſcopus (*) Ducem accedere, ejusque animam ad extremam cum morte luctam diſponere jubetur, apud quem etiam Dux ſuas noxas expiabat, palam profeſſus, quod nunquam aliam, quam Romanæ Eccleſiæ fidem in animo ſuo coluiſſet. Poſtea Northantoniæ Comes interrogatus declarabat, quod nullum tumultus tempore publicum munus exercuerit, ſed venationibus ſemper intentus hiſce regni turbis minime ſeſe ingeſſerit. Hoc audito Varvicenſis Comes natu major Ducis Filius ingenti animi conſtantia extremi ſupplicii ſententiam excepit, unice petens, ut omne æs ſuum alienum ſolveretur. Demum illis ad Turrim reductis altera die Andreas Dulejus, Joannes Gattus Prætorianorum Præfectus, & Henricus ejus frater, necnon Joannes Palmerius ad mortem fuere damnati. Sæcul. XVI. A.C 1553.

§. LV.

Dux ad ſupplicium ductus, ac capite plexus.

Hos inter primus Northumbriæ Dux capitali ſententia damnatus die vigeſi- *Sleid. l. 25. p. 929. Thu. l. c. Burnet. p. 365. Belcar. l. 26. n. 38.*

(*) Is erat Nicolaus Heath, qui poſtea Eboracenſis Archiepiſcopus fuit renuntiatus.

Sæcul. XVI A C. 1553.

gesima secunda Augusti ad supplicii locum educebatur, cum biduo antea sacro solemni celebrato in carcere Divino epulo fuisset refectus. Referunt Scriptores, quod in ferali pegmate constitutus cunctos adstantes hortatus fuerit, ut priscam Majorum religionem „amplecterentur, rejecta nuper invecta „doctrina; cum hæc malorum omnium, „quæ triginta abhinc annis passi essent, „caussa extitisset: inprimis vero novæ „religionis concionatores, utpote sedi„tionum buccinas, regno ejicerent, si „innocentes se coram Deo, & salvam „rempublicam vellent: Ego quidem, „addebat Dux, non aliam, quam Ma„jorum religionem semper in corde colui, „ejusque rei testem appello Vigornien„sem Episcopum summum amicum „meum, sed ambitione obcœcatus, tem„pori cedens fidem meam occultavi: alt„me id pœnitet & ex animo tædet: „proinde sponte mortem, quam me com„meruisse agnosco, libentissime subeo.„

His dictis cum pia adstantium suffragia, precesque exoraret, statim carnifex venia prius ab eo petita, eidem caput amputavit. Ceterum quamvis insimulatus fuisset, quod Regi venenum propinasset, in mortis tamen sententia ejus rei nulla facta est mentio. Eadem pœna postmodum Joannes Gattus, & Pal-

Palmerius sunt affecti, reliqui vero in carceribus asservati, & eorum aliqui extremo etiam supplicio mulctati, alii denique, atque inter eos Henricus Gattus & Andreas Dudlejus biduo post e custodia dimissi sunt. Sæcul. XVI. A C. 1553.

§. LVI.

Episcopi Catholici suis sedibus restituti.

Sub idem tempus omnes Episcopi, qui regnante Eduardo suis sedibus spoliabantur, rursus per Deputatos, quos Regina ad examinandas exauctoriationis causas nominaverat, suis Ecclesiis fuere restituti. Hos inter Bonnerus, Gardinerus, Tonstallus, Heathus, & Dayus quinque hæreticis Episcopis in eorum Sedes intrusis subrogabantur, ac Bonnero Londinensis, Gardinero Viacomiensis, Tonstallo Dunhelmensis, Heatho Vigornensis, & Dajo Glocestrensis Episcopatus cesserat, & quidem pro Bonnero diploma die vigesima secunda Augusti expediebatur. Major occurrebat difficultas circa Tonstallum, eoquod Dunhelmensis ejus Episcopatus per Senatus Regii decretum fuisset suppressus, atque Ecclesiæ prædia Nortumbriæ Duci dono data: cum autem præfato Duce ad mortem damnato eadem hæc prædia Regio ærario fuissent attributa, *Burnet p. 376. Acta publ. Tom. XV. p. 334. & 337. Sanderus p. 306.*

Sæcul. XVI A.C.1553.

buta, hinc Regina mox ea reſtituit, recensque hunc Epiſcopatum erexit, in publicis ſuis literis allegans, quod hæc bona duntaxat fuiſſent ſuppreſſa per importunitatem quorumdam impiorum, qui ex ſpoliis hujus Eccleſiæ diteſcere cupiebant. Præterea hæreticorum Præcones ad populum dicere prohibebantur, & Gardinerus, qui regni Cancellarius nominabatur, Mariæ Reginæ juſſu prædicandi facultatem regio ſigillo munitam illis concedebat Theologis, quos prudentia, ſcientia, ac ſolertia claros, atque ad annuntiandum Dei Verbum idoneos judicabat: porro cum nonnulli Proteſtantium ſpreto hoc mandato palam e ſuggeſtu declamare præſumerent, comprehenſi carceribus includebantur, nec minus Senatus Coverdalum Exoniæ, & Hooperum Gloceſtriæ Epiſcopos comparere jubebat, cum ergo illi die vigeſima nona, & trigeſima Auguſti advenirent, horum poſtremus cuſtodiæ dabatur, alter vero absque Senatus venia domo ſua exire prohibitus fuit. Hac igitur ratione ſenſim Religio Catholica refloreſcere cœperat.

§. LVII.

Defuncti Regis Eduardi exequiæ Weſtmonaſterii celebratæ.

Regina

Regina pro defuncto Rege Eduardo exequias die octava Auguſti in turri ritu Romano-Catholico celebrari voluit, ac præterea, cum eadem die Eduardi Corpus Weſtmonaſterium deferretur, atque ibidem funebria juſta die duodecima ejusdem Menſis peragenda indicerentur, Senatus tum quoque eosdem ritus Catholicos obſervari præcepit. Obluctabatur tamen vehementer Cranmerus Cantuarienſis Archiepiſcopus, cauſſatus, quod Eduardus novam Reformationem ſummo labore invexiſſet, novaque liturgia regii Senatus auctoritate ſuiſſet ſtabilita. Prævaluit quoque ejus ſententia, imo & ipſus funebris hujus obſequii ſolemnia peragebat, illisque, qui Cœnam ſumere cupiebant, eam porrigebat. Aderant hiſce exequiis Viacomienſis Marchio ſupremus regii theſauri Præfectus, necnon Saresberienſis, & Pembruchianus Comites, omnes lugubrem habitum induti: Dajus vero Ciceſtrienſis Epiſcopus, qui proxime Sedi ſuæ reſtituendus erat, ſeligebatur, ut oratione funebri Eduardo parentaret, quem etiam plurimum deprædicans illum, quantum valuit, excuſabat, totamque culpam in Miniſtrorum ambitionem rejiciens eos tanquam omnium corruptelarum, quæ hucusque fuerant invectæ, Auctores redarguebat, tan-

Sæcul. XVI. A.C 1553.

Sæcul. XVI A. C. 1553. tandem vero in amplas Reginæ laudes excurrens populo quietos, ac prosperos vitæ dies pollicebatur.

§. LVIII.

Reginæ declaratio in favorem Religionis Catholicæ.

Cum Regina in Senatu declarasset, quod neminem ad amplectendam fidem Catholicam cogere vellet, hinc non deerant Protestantium nonnulli, qui sibi perperam persuadebant, quod suam hæresin profitendi libertas ipsis concederetur: alii vero magis providi haud temere suspicabantur, quod sibi hanc indulgentiam minime polliceri possent: porro, quod sua eos opinio haud fefellerit, sat manifestum fiebat ex declaratione, vi cujus Regina die decima octava Augusti ita palam profitebatur: „Eandem teneo fidem, in qua ab incu„nabulis sui enutrita, atque in ea usque „ad extremum vitæ meæ halitum per„sistere cupio: Vehementer autem ex„opto, ut eandem quoque Religionem „in spiritu charitatis omnes mei subditi „profiteantur: de cetero ut meam am„plectantur fidem, neminem cogere in„tendo, donec omnia per Senatus au„ctoritatem communi consensu fuerint „stabilita Interea vero vobis præcipio, „ut nullos suscitetis tumultus, sed potius

in

in pace, timore Dei, ac mutua chari-„ tate vivatis, sedulo devitantes invisa„ nomina *Papistarum*, atque *Hæreticorum*.„ „His addebat, si qui illicitos conven-„tus habere fuerint deprehensi, eorum „Authores severe castigari curabo, præ-„terea absque nostra venia sermones „fieri, Sacros Codices explicari, lib-„ros typis edi, aut ludos theatrales ex-„hiberi prohibeo. Insuper mens mea „haud alia est, quam ut nullus ex iis, „qui nuperæ rebellionis participes erant, „absque nostro mandato ea ex caussa „puniatur, nec tamen propterea in reos „inquiri erit prohibitum:„ tandem ser-„monem suum his verbis absolvit.„ „Equidem nonnisi invita ad exercendam „legum severitatem compellor, si ta-„men quidam seditiosa cudent consilia, „illos ad pœnam trahere firmum, fi-„xumque est, spero tamen, quod mei „subditi me ad tam acerbas animad-„versiones non sint compulsuri.„

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. LIX.

Petrus Martyr ex Anglia profugus.

Sleid. l. 25. p. 930. Thuan. l. 13. Burnet. l. 2. tom. 2. p. 327. Sander. l. 2. p. 2. p. 311.

Ex hac declaratione Hæretici haud obscure intelligebant, quod Regina adulterinam reformationem Senatus auctoritate abrogare statuerit, unde quantocius eorum plures, præcipue vero exteri, qui magno numero in Ang-

Sæcul. XVI. A.C. 1553. liam regnante Eduardo irrepserant, Regno excedere decreverunt. Hos inter præcipuus erat Petrus Martyr, qui Oxoniæ Theologiam tradens, a suis sectatoribus maximi habitus, Catholicis vero summopere exosus erat, hinc confestim post Regis obitum ædibus suis excedere, nihilque exinde asportare jubebatur. Hoc mandato Petrus haud parum turbabatur, datisque ad Amicos suos literis periculum, cui expositus erat, significabat, fidem publicam sibi datam violari queſtus, cumque a defuncto Rege in Angliam vocatus esset, illius memoriæ injuriam fieri ajebat. His Petri querelis ejus Amici multum concitati omnia sus, deque vertere nitebantur, tandemque Oxonia excedendi libertatem extorquebant. Hac facultate Petrus opportune usus Londinum venit, ubi Cranmeri Cantuariensis Archiepiscopi quondam sui Discipuli, ac unici Patroni præsidium implorabat, cum autem hic Præsul auctoritate, qua apud Eduardum valebat, excidisset, atque aliunde de fidei suæ integritate admodum suspectus esset, hinc nonnisi infirmo fulcro ejus patrocinium innitebatur. Equidem incertus rumor spargebatur, quod Cranmerus de Sectæ suæ veritate dubitare inciperet, ac circa Religionem Aulæ sententiam sequi vellet, quinimo

se

se errores suos solemni ritu abjuraturum Reginæ promisisset, nihilominus fama ad eum delata Cranmerus literis die quinta Septembris datis palam declarabat, quod decreta per Eduardi Senatum condita, utpote Dei Verbo, atque Apostolorum doctrinæ consona tueri paratus esset. Hujus etiam Præsulis pertinaciam Petrus Martyr egregie firmabat, unde cognitis hisce literis Cranmerus comparere jubetur, seque earum Auctorem extitisse fatetur, nihilominus tunc præter omnium expectationem liber dimittitur: Diu autem in Senatu deliberabatur, quid cum Petro Martyre agendum esset, quinimo, ut referunt nonnulli, nil propius esse videbatur, quam quod rogi supplicio calamitates, quibus Regnum ac Religionem oppresserat, eluere cogeretur, cum tamen fidei publicæ eidem datæ ratio haberetur, unacum suis asseclis absque ulla pœna regno ejiciebatur. Sub idem tempus quidam Professor Polonus, nomine Joannes Lascki, seu a Lasco pariter ex Anglia excesserat, nec minus illi quoque, qui hos sequebantur, opportunum adhuc fugæ tempus sibi seligebant; quippe paulo post ad omnes Regni portus mandata expediebantur, vi quorum nullus sub Gallorum nomine exire permittebatur, nisi a Franciæ Le-

Sæcul. XVI. A.C.1553.

Burnet p. 375. Sander p. 310.

Sæcul. XVI. A.C 1553

gato ſcriptam emigrandi poteſtatem obtinuiſſet.

§. LX.

Regina Londinum ingreſſa, ibidemque coronata.

Burnet p. 377. Sleid. p. 930. Thuan. l. c.

Poſtmodum Regina die ultima Septembris e turri egreſſa Weſtmonaſterium rediit, ibidemque facta quorumdam dierum mora die ſequenti ſolemnem pro more ingreſſum in urbem celebrare, ac regni inſignia accipere parabat, & idipſum die prima Octobris ſolemni pompa effectui dedit. Comitabantur eam plusquam quingenti ex præcipuis Regni Proceribus, quos inter duo erant, qui Normaniæ, atque Aquitanniæ Ducum vices agebant, eoquod Angliæ Reges in utramque Provinciam jus ſibi vendicent. Paulo poſt Regina Londinum venit, Eliſabetha ſorore ſua, & Anna Clivienſi Henrici VIII. conjuge, ſed ab eo mox repudiata, necnon ingenti illuſtrium Matronarum turba, & exterorum Principum Oratoribus ſtipata. Porro ipſa erat, pallo purpureo amicta, cujus longum, ac ſinuoſum ſyrma a cubiculariorum Principe, & Norfolciæ Ducis uxore ſuſtinebatur: dexteram ejus ſuſtentabat Dunhelmenſis Epiſcopus, & ſiniſtram Sarisberienſis Comes, quos ſequebantur Nobiles Matronæ, demum vero longa ſerie

ſerie juxta dignitatum ſuarum ordinem incedebant Duces, Marchiones, Comites, ceterique Regni Proceres. Tandem Maria Regina ad quoddam theatrum in Templo magnifice exſtructum a Viacomicenſi Epiſcopo deducebatur. Sæcul. XVI. A.C.1553.

§. LXI.

Regina a Viacomienſi Epiſcopo inaugurata.

Peractis hiſce ſolemniis Viacomienſis Epiſcopus Cancellarii munere funſtus diu Mariam populo oſtendebat, eamque legitimam eſſe Reginam proclamans ab adſtantibus ſciſcitabatur, utrum illam pro vera Regni hærede agnoſcerent: aſſentientibus igitur confuſo vocum ſono omnibus, ac fauſta quæque precantibus Regina ad Altare deſcendens, ibidem præſtito ſolemni ſacramento humi proſtrata a Gardinero Viacomienſi Epiſcopo, aliisque decem Præſulibus mitras in capite, pedumque in manu geſtantibus ſacro uncta eſt oleo, adhibitis omnibus aliis ritibus, quos ante ſpuriam reformationem adhibendi conſuetudo ferebat. Poſtea Dajus Ciceſtrienſis Epiſcopus, qui inter celeberrimos ævi ſui Præcones numerabatur, ac propterea forte in Eduardi exequiis ad habendam funebrem orationem ſeligebatur, etiam ſolemni hac die ſermonem habuit, quo *Burnet l. c. Belcar. l. 26. n. 38.*

Sæcul. XVI. A. C. 1553

absoluto Regina tribus coronis successive impositis, postremam duntaxat in capite retinuit, & decantato Hymno *Ambrosiano* thronum rursus conscendit: Gardinerus vero diploma recitabat, vi cujus Regina plenam omnibus præteritorum veniam indulsit, ac tandem præstitis eidem de more obsequiis, reque divina peracta eodem ordine, ac pompa Regina ad Palatium suum rediit.

§. LXII.

Hisce solemniis adstantes convivio a Regina excepti.

Thuan. l. 13. n. 2.

Solemni ingressu, ac coronatione peracta, Regina omnes illos, qui huic ritui assistebant, sumptuoso exceperat convivio, cunctisque mensæ adsidentibus, quidam nobilis Anglus nomine Mockus, cujus familiæ honorarii Angliæ Regum Equitis dignitas hæreditario jure propria erat, equo vectus, armatusque aulam, in qua convivium celebrabatur, ingressus est, ac per fecialem prius intromissum declarabat, quod Mariam pro vera, & legitima Regni hærede agnosceret, si quis vero adeo temerarius esset, ut sese opponere auderet, cum eo se duello decernere paratus foret, atque in provocationis signum chirotheca in aerem projecta trinis vicibus mensas per aulam dispositas circumibat, ac demum

ante

ante Reginam subsistens eam salutabat, quæ etiam accepto aureo poculo Equiti propinavit, illudque eidem dono dedit, quod ipse hasta protinus abjecta accepit, indeque recessit. Hic ritus priscis temporibus, cum Angliæ Reges inaugurarentur, religiose servabatur. Cæterum Regina absoluto prandio aliquamdiu cum Principum Legatis conferebat, postea vero sese in cubiculum recipiebat: Illi autem, qui Reginæ colloquio fruebantur, erant Cæsaris, Ferdinandi Romanorum Regis, Maximiliani Regis Bohemiæ Legati, necnon Reipublicæ Venetæ, & Cosmæ Florentiæ Ducis Oratores. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Porro tertia post die quarta Octobris diploma promulgatum, vi cujus Regina suis subditis subsidiarias pecunias, quas Senatus nuper Eduardo Regi ejus fratri pro solvendo ære alieno concesserat, remittebat, qua etiam liberalitate proximi Senatus benevolentiam sibi conciliare satagebat, cum hosce Senatores ad Religionem Catholicam in regnum revocandam inducere decrevisset.

§. LXIII.

Senatus a Regina convocatus.

Igitur Regina novum Senatum ad diem decimam Octobris indicit, priusquam vero is congregaretur, Eboracensis Archie- *Burnet l. 2. p. 378. Sanderus p. 306.*

Sæcul. XVI. A.C. 1553

chiepiscopus ad turrim captivus abducitur, Joannes vero Wesejus ad Exonienſem Episcopatum, quem regnante Henrico, ejusque Filio abdicaverat, jussu Reginæ revocabatur. Porro in prima Sessione, quæ eadem die decima Octobris celebrabatur, nulla de Religione occurrebat mentio: cum autem speciali decreto condita fuisset lex *de convictis*, seu statutum, vi cujus quidam de quodam crimine convicti censebantur, ac propterea sub Henrici VIII. Regimine Exonienſis Marchionissa extremo supplicio fuerat sublata, hinc Regina hanc legem revocari voluit, ac Devoniæ Comitem defunctæ Filium pristinis honoribus restitui jussit. His ita peractis proximæ Sessiones a die vigesima prima usque ad vigesimam quartam Octobris prorogabantur, præprimis vero Regina præcipiebat, ut rei initium daretur per decreta satis moderata, nec ullo pacto articulatim negotia pertractarentur, nisi primum in proximis Sessionibus, in quibus præterita discuterentur, & futuris provide per remedia sat opportuna consuleretur.

§. LXIV.

Henrici VIII. *divortium tanquam nullum, ejusque Matrimonium cum Catharina declaratum ut validum.*

Porro

Porro in secunda Sessione die vigesima prima Octobris celebrata, Senatus sententiam divortii inter Henricum VIII. & Catharinam Arragoniam declarabat tanquam irritam, huic potissimum rationi subnixus, quod eorum connubium nullatenus legi Divinæ fuerit adversum, nec etiam licitum ea, quæ Deus conjunxit, per homines separare; animi autem anxietates, quibus Henricus se torqueri simulabat, a Viris perversis fuerint suggestæ, eorumque sententiis nonnisi quarumdam Universitatum auro corruptarum decisiones suffragatæ fuissent, solusque Cranmerus temerario ausu hoc matrimonium nullum declarare attentaverit, prædictarum Universitatum judicio, falsisque conjecturis innixus, seque præ ceteris omnibus Doctoribus magis celebrem damnanda prorsus jactantia ostentaverit. His rationibus freti Senatores divortii sententiam omnino irritam pronuntiabant, cunctaque decreta, quibus ea confirmabatur, revocabant. Hoc Senatus edicto, quo Maria justis natalibus reddebatur, Elisabetha rursus ex adulterino thoro suscepta declarabatur, quapropter Regina eandem haud amplius speciali benevolentia dignabatur.

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Sanderus p. 334. & 335. *Pallav. hist. Conc. Trid. l.* 13. *c.* 7.

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. LXV.

Eduardi leges abolitæ, ac Religio Catholica revocata.

Postquam Senatus in Sessione trigesimo primo Octobris die habita rursus fuerat prorogatus, superior Curia inferiori scriptum communicabat decretum, juxta quod leges ab Eduardo circa Religionem conditæ abolerentur, easdemque evolutis sex diebus *Communis*, ut vocant, Curia unacum approbatione remittebat. Hoc decreto erat cautum, ut elapso die vigesimo Decembris quævis recens introducta divini officii norma abrogaretur: excepta illa, quæ Henrici VIII. regimine ad finem vergente usurpabatur, usque ad hanc vero diem promiscue tam novis, quam veteribus officiis uti concedebatur. Insuper communis Curia ad Proceres normam transmittebat cujusdam legis contra eos, qui quemdam Ecclesiasticum injuriis afficerent, eademque lex adversus eos extendebatur, qui Eucharistiæ Sacramentum profanare, Altaria evertere, Crucifixi imagines destruere, vel cruces demoliri præsumpserint. Ejusdem quoque Curiæ Patres legem condi petebant adversus eos, qui debito tempore, ac modo Divino officio assistere, aut Sacram Synaxin recipere recusaverint. Verum supe-

superior Curia huic legi sese opponebat, verita, ne populus ad tumultum concitaretur, si uno, eodemque tempore tot, tamque severæ leges promulgarentur, unde duntaxat nuperi Regiminis decretum innovabat, vi cujus prohibitum, ne duodecim, aut plures in unum cœtum coirent, eo fine, ut Religionem auctoritate publica stabilitam immutarent, quapropter hujus statuti transgressores criminis, ut vocant, feloniæ rei, proin mortis supplicio obnoxii declarabantur. In eadem Sessione revocabatur decretum sub Henrico VIII. editum contra Norfolicæ Ducem, eo-quod illud contra requisita legum præscripta fuisset conditum. Pariter Reginaldus Polus suis dignitatibus restituebatur, cum antea læsæ Majestatis reus pronuntiaretur, ac propterea juxta regni leges ad hæreditatem adeundam, aut testamentum nuncupandum inhabilis esset: Regina igitur iniquam hanc sententiam revocabat latam contra hunc Cardinalem, qui exilio mulctatus, ac perduellionis reus antea declaratus erat: brevi vero tanquam Sedis Apostolicæ Legatus in Angliam postea redierat.

Sæcul. XVI A.C 1553.

Sanderus l. 2. de schism. p. 307.

§. LXVI.

Joanna Graja, Cranmerus, aliique mulctati.

Equi-

Sæcul XVI. A. C. 1553.

Equidem Cranmerus eo tempore, quo Reginæ diploma promulgabatur, jamjam carceri fuerat mancipatus, nunc vero ad Turrim quoque abducebatur, eoquod læsæ Majestatis reus seditiosos etiam libellos divulgasset: porro pridie, quam Cranmerus comprehendebatur, Hugo quoque Latimerus, qui sub Henrico VIII. Vigornienſem Episcopatum usurpaverat, Turri includebatur. Tertia demum die Novembris Senatu habito idem Cranmerus, Joanna Graja, Dudlejus ejus Maritus, atque duo ejusdem fratres, necnon Northumbrii Ducis Filii una omnes coram Judicibus comparere jussi sua scelera fatebantur, ac Reginæ clementiam implorabant, & præprimis Cranmerus Archiepiscopus suos judices memores esse voluit, quod nonnisi cum summa repugnantia, ut Maria a successionis jure excluderetur, consensisset, imo tunc primum suo quoque suffragio accessisset, postquam Senatus hanc exclusionem firmaverat. Verum insuperhabitis hisce rationibus una omnes tanquam perduellionis rei declarabantur, eoquod adversus legitimam Reginam arma sumere, eique aliam subrogare attentassent. Porro etsi Cranmerus vi hujus sententiæ ad quodcunque Beneficium ineptus declararetur, nihilominus Cantuarienſis Archie-

Burnet hist. de la Reform. l. 2. tom. 2. p. 386.

chiepiscopatus ob quasdam, easque politicas rationes nondum vacare censebatur, sed duntaxat reditus sequestro committebantur: Cranmerus vero in carcere detinebatur, donec magis opportunum adspiraret tempus, quo ejus scelera mortis supplicio plecti possent. Ceterum in reliquos haud ulterius inquirebatur. Sæc. XVI. A.C. 1553.

§. LXVII.

Cardinalis Poli sollicitudo circa restaurandam in Anglia Religionem.

His interea in Senatu gestis, ac Mense Novembri dimissis Senatoribus Cardinalis Polus in Margazzano, seu in Maguscæo Monasterio, quod in Veronnensi territorio prope Benacum, seu lacum Gardanum erat situm, sacro otio vacabat, ibidemque de Maria ad Angliæ solium evecta nuntium accipiebat, cumque novam hanc Reginam Religioni Catholicæ addictissimam nosset, quantocius ad Julium III. Papam familiarem suum, qui erat Vincentius Perpalia Nobilis Pedemontanus atque S. Salvatoris Abbas, ablegabat, datisque literis Papam hortabatur, ut hoc negotium Deo commendaret, ipsusque omnem suam pro felici successu auctoritatem, operamque impenderet. *Pallav. Hist. Conc. Trid. l. 13. c. 7., num. 1.*

§. LXVIII.

Sæc. XVI. A.C. 1553.

§. LXVIII.

Polus a Papa Legatus in Angliam deſtinatus.

Pallav. l. c. Burnet p. 387.

Hanc in rem Polus ſummo Pontifici auctor exſtitit, ut per ambos Legatos ſuos, quorum unus in Belgio apud Cæſarem, alter vero in Francia apud Henricum II. agebat, rem ſedulo aggrederetur, eo fine, ut eorum ſollicitatione hi duo Monarchæ ad tam ſanctum propoſitum auxilia præberent, miſſisque nuntiis Reginam animarent ad promovendam Catholicam Religionem, ad cujus reſtaurationem aliunde Reginam jam ſatis propenſam noviſſent. Offerebat quoque ſuam operam Polus, quantum ad hujus negotii executionem Papa neceſſarium fore cenſuerit. Placuere Julio hæ Cardinalis rationes, cumque præter ipſum Polum ad hoc opus aggrediendum, & feliciter expediendum neminem magis aptum cognoſceret, hinc die quinta Auguſti eundem Legatum in Angliam decrevit, accedente omnium Cardinalium conſenſu, quibus ſatis perſpecta erant Poli merita, ac præclaræ animi dotes.

§. LXIX.

Commendonus a Dandino Legato in Angliam miſſus.

Acce-

Acceptis hiſce Julii III. literis Polus eundem Abbatem Sancti Salvatoris ad Papam ablegabat, ut eidem ſignificaret, quod quidem hac Legatione haud cunctanter perfungi vellet, ſatius autem fore cenſeret, ut priusquam Pontificis auctoritas diſcrimini exponeretur, per quemdam privatum Anglorum animi explorarentur. Hanc in rem Polus ſeligebat Henicum Penningum familiarem ſuum, quem die duodecima Auguſti Bruxellas ad Dandinum Cardinalem in Cæſaris aula Legatum decernebat, dato negotio, ut inde in Angliam profectus cum Bonviſio ejus Procuratore rem ita aggrederetur, ut ad Mariæ Reginæ alloquium admitteretur. Verum Dandinus perpenſa rei gravitate, ac difficultate neceſſarium fore exiſtimabat, ut Vir quidam ablegaretur Penningo magis ſpectabilis, qui cum majori dexteritate, ac pompa hoc negotium perficere poſſet. Inter ceteros, quos ſecum Dandinus in Belgium adduxerat, tum aderat quidam Venetus nomine Joannes Franciſcus Commendonus, ecquidem juvenis, agendi tamen dexteritate, ac ingenii acie percelebris, qui ſummo Pontifici a cubiculis, ſolo meritorum ſuffragio poſtea ad Cardinalium dignitatem evectus fuit. Hic anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Pallav. l. c. Tu. p. l. 13. nnm. 3. Ant. Maria Gratiani in vita Commend. l. 1.

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

gesimo Romam profectus a Venetæ Reipublicæ Legato ad Julium III. Papam deducebatur, qui perspecta hujus Viri indole eundem suis cubiculariis adnumerabat, cum vero extra Romanæ urbis mœnia suburbanum recessum ad delitias aptum exstrui, ibidemque fontem, ubi Nympha quædam aquas per rivulos in hortum diffluentes in concha colligebat, erigi curaret, ac concinna quædam carmina componi, fontisque marmoribus insculpi desideraret, Commendonus quædam epigrammata huic operi perbene adaptata, atque a Papa summopere dilaudata composuerat, hinc in Vaticano comparere jubetur, ubi Julius per plures quæstiones explorata Commendoni sapientia, atque ingenii præstantia ad circumstantes dixit: „tam „rara sunt hujus juvenis merita, ut il„lum ab occasione obsequia sua Eccle„siæ præstandi removere nefas foret, „nam eum tam præclaris dotibus in„signitum agnosco, ut brevi majora car„minibus præstiturus sit. Mox Papa eundem primo Urbinatem, & postea in Flandriam decernebat, ut Hieronymum Dandinum Legatum comitaretur, a quo etiam in Angliam mittebatur cum Regina collaturus.

§. LXX.

§. LXX.

Sæcul. XVI. A.C.1553.

Commendoni discessus in Angliam.

Pallav. l. 13. cap. 7. n. 3.

Ceterum Dandinus nullo speciali mandato Commendonum instruebat, sed ei media, quæ pro temporis, rerumque vicissitudine magis opportuna censebit, arripiendi libertatem relinquebat, cum multa tum forte occurrentia prævideri haud potuerint; præcipue vero eidem religiosam commendabat taciturnitatem, ac præcipiebat, ut nemini rem communicaret præter Venetæ Reipublicæ Oratorem, ad quem tum Londini agentem ejusdem Reipublicæ Legatus, qui in Cæsaris aula morabatur, commendatitias transmiserat literas. Igitur Commendonus solus Bruxellis proficiscitur, suique discessus ratione nulli manifestata Gravellinam pervenit, inde vero conscensa navi in Angliam contendit, ubi conductis duobus famulis tam regionis, quam linguæ gnaris itineris sui caussam esse simulabat, quædam debita nonnihil implicita, quæ pro se exigere a Patruo suo Mercatore Londini demortuo jussus fuisset. Itaque a nemine cognitus mutato proprio nomine Londinum pervenit, eo ferme tempore, quo Regina non ita pridem hanc Metropolin fuerat ingressa. Verum brevi experiri cogebatur violentias hæreti-

Sæcul. XVI A.C. 1553

ticorum, qui Londini adhucdum prævalebant, atque Reginam veluti obsidione cinctam tenebant, ac sub obsequiosæ custodiæ prætextu cuique extero aditum ad ipsam prohibebant, & studiose omnem semper Religionis mutationem præpedire satagebant, veriti, ne Ecclesiarum bona inique usurpata reddere cogerentur; insuper hosce hæreticos admodum sollicitos tenebat matrimonium Reginæ suæ, quam a Cæsare Philippo de Hispania Filio suo desponsandam suspicabantur.

§. LXXI.

Privatim cum Regina conferendi opportunitas Commendono oblata.

Pallav. l. n. 4.

Inter hosce tumultus Commendonus opportune offendebat Joannem Leeum nobilem Anglum religione Catholicum, qui regnante Eduardo, ut in fide orthodoxa persistere posset, ultroneo sese exilio mulctabat, atque in Italiam profugiens arctam ibidem amicitiam cum Commendono contraxerat: sub primis vero novi Regiminis auspiciis inde in Angliam reversus erat: Igitur Commendonus hujus Viri opera sibi aditum ad Reginam parare tentabat, nec tamen statim eidem itineris sui causſam manifestabat, sed plurima ex eo de Aulæ statu, ac præsenti rerum vicissitudine scisci-

Sæc. XVI. A.C. 1553.

sciscitabatur, tandem vero dum satis Religionis, ac fidelitatis ejus sinceritatem exploraſſet, eidem arcanum patefecerat, cauſſamque ſui in Angliam adventus aperuit. Placuit Leeo Commendoni propoſitum, ipſusque propitiam Religioni oppreſſæ ſubveniendi, indeque vera patriæ ſuæ obſequia præſtandi occaſionem non ſine animi ſui jubilo ſibi gratulabatur, quapropter amicum ſuum ad Reginam adduxit, quæ etiam illum privato colloquio dignabatur. Cum ergo Commendonus Reginam pro reſtauranda Religione ſumme propenſam, ac ſincero prorſus animo affectam experiretur, nullum non movebat lapidem, ut ulterius Reginam in pio hoc ſtudio foveret, hanc in rem frequentis cum ea colloquii opportunitate uſus: præcipue vero Regina eidem ſedulo rem tegendam commendabat, ne ſeditio in regno excitaretur. *Bournet p. 386.*

§. LXXII.

Commendonus datis ad Papam literis a Regina remiſſus.

Cum Commendonus itineri proximus eſſet, Regina eidem epiſtolam ad Julium III. Papam tradidit, in qua, quod ſemper filialem obedientiam erga Sedem Apoſtolicam ſit profeſſura, pollicebatur, univerſum vero regnum ſuum *Sander part. 2. p. 315. Thu. l. c. Pallav. ibid.*

Sæc. XVI. A.C. 1553.

a schismatis culpa, ac pœna liberari efflagitabat, simulque promittebat, quod rebus publicis integre compositis, sedatisque tumultibus per Legatos obsequium suum præstare velit. Insuper Commendono injunxit, ut summo Pontifici significaret, quod vehementer optaret, ut Cardinalis Polus, tanquam Sedis Apostolicæ Legatus in Angliam decerneretur, clam tamen id fieret, ne secreto præmature divulgato pia utriusque consilia suo frustrentur successu. Præterea ipsamet epistolam ad hunc Cardinalem scripserat, eandemque unacum literis ad Pontificem directis Commendono tradidit. Hic ergo utraque epistola munitus exeunte mense Augusto Londino discessit, paululumque Bruxellis subsistens, veredariis equis Romam contendit, brevem admodum moram in itinere agens, ubi Cardinali Polo epistolam a Regina, ut creditur, eidem traditam consignabat.

§. LXXIII.

Cardinalis Poli epistola ad Reginam.

Sanderus p. 316. Thu. l. 13. num. 3. Ciacon. in vit. Pontif. tom. 3. p. 630. & seq.

Cum idem Cardinalis Reginam ad pium hoc propositum jam antea animasset, die decima tertia ejusdem Mensis Augusti literas gratulationis, ac solatii plenas ex solitudinis suæ loco ad eandem perscripsit, atque dilaudato illius studio erga veram religionem his verbis illam

illam hortabatur: *Mea erga Deum, & suam Ecclesiam, ac erga Majestatem tuam pietas me cogit unum in hoc Regni tui initio tibi in memoriam revocare, quod est, ut cum ita singulare beneficium a Deo acceperis, diligenter consideres, e quibus radicibus perturbationes rerum ad justitiam, & ad veræ Religionis cultum pertinentium, pullularint: quippe cum illæ indies in isto regno cum tanta ruina succreverint tam publica, quam privata, quanta non ignoratur: Atque si hoc ita feceris, percipies profecto principium, & caussam omnium malorum tunc pullulasse, cum perpetuus humani generis adversarius, Patri tuo persuasit impurum consilium, ut divortium fieret Matris tuæ optimæ Reginæ, atque illi magnæ in Deum, in ipsam, in te, in seipsum injuriæ, majus additum & scelus, quod a Matre divortium fecit omnium Christianorum, a sancta Catholica obedientia, & ab Apostolica reverentia. Ex hoc iniquo, & impio semine tot pestiferi fructus nati sunt, ut ita regnum ubique corruperint, ut nullum neque justitiæ, neque veræ Religionis vestigium apparuerit: relegatæ enim sunt ambæ, quando reverentia, & obedientia Ecclesiæ ejecta fuit; neque prius sunt redituræ, quam divina obedientia in animum recepta sit eorum, qui rebus præfuerint. Hoc facile tua Ma-*

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Sæcul. XVI A C. 1553. *jestas mihi servo suo potest credere, qui plurima, & ista, & Majestatis vestræ caussa passus sum, neque ullam defendendæ caussæ tuæ rationem prætermisi, ubi aliquod extaret remedium, quo te tuis molestiis sublevarem, quod si mei labores eum finem consecuti non sunt, quem semper desideravi, sæpius vel vitam ipsam periculis exponens; certe nunc ea de re multo magis lætor, quam si ipse adjutor fuissem, cum apertissime cognoverim divinæ providentiæ in Majestatem tuam propensam voluntatem, nam profecto noluit Deus illa humana te manu adjuvari, neque Pontificis, neque Cæsaris, neque ullius Principis, quamvis nunquam cessaverit Pontifex Cæsarem ad opem ferendam cohortari, neque mea defuit diligentia utrisque ad hoc pium opus sollicitandis; sed divinitus res protracta est, donec statutum tempus a Deo adventarit, quo divina manu sublevareris: interim usus est Deus eadem ratione, qua erga charissimos, & dilectissimos uti consuevit, quos nutrit, & educat in omni calamitatum, ærumnarumque genere, ut gratiæ suæ semen altiores radices in corde tuo posset extendere, meliusque floreat, ac nobiliores fructus producat, cum visum fuerit in pristinam felicitatem revocare. Istud nunc omnes boni exspectant, atque ego in primis, cui major occasio con-*

cessa

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

cessa est dotes animi, quæ divinitus tibi concessæ sunt, a teneris cognoscendi. Ea res me multo etiam magis impellit, ut Majestati tuæ id significem de re tanta, quanta est Ecclesiæ obedientia, me magis etiam sollicitum esse, quam antea, qua mente sis erga Religionem, & quo pacto affecta: nam cum circiter trecenta millia passuum distem ab Urbe Roma, nuper ad me de rebus Britannicis est delatum, & per literas summi Pontificis certior factus sum, te ad summum imperium esse provectam, & electus Legatus a Sancta Sede Apostolica ad Majestatem tuam, & ad Cæsarem, & ad Galliarum Regem, ut tibi gratularer pro victoria Dei, in hac caussa ipsius Dei, sed quia, quanti res sit, intelligo, censui, non inutile fore, si Majestatis tuæ mentem, quo pacto Deus eam moverit prius percunctatus fuero, cujus caussa præsentem nuntium cum meis literis mitto, neque istud quidem fit, quia de optima voluntate tua subdubitem, quoniam te semper gratam erga Deum fuisse cognovi, & acceptorum non immemorem, legumque divinarum observantissimam, inter quas obedientia Apostolicæ Sedis continetur, cui maxime omnium favere debes, nam certe quidem Majestatis tuæ Pater nulla alia de caussa Apostolicam obedientiam reliquit, nisi quia nollet Pontifex Romanus caussæ tuæ

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

favens, turpi, & iniquo ejus desiderio assentiri, sed quoniam tot annos tanta facta est mutatio, tantaque malitia conata est evellere ex animis hominum, penitusque restinquere hanc ipsam obedientiam, & observantiam, mihi visum est non absurdum fore, si ex te ipsa percunctarer, quod tempus, aut quæ ratio aptior, commodiorque videretur ad ipsius Vicarii Christi legatione perfungendum, idque ad istius regni beneficium, & consolationem: cujus felicitas, & quies semper magis oppressa fuit, ex quo Sancta obedientia expugnari cæpta est, coactaque solum vertere: decrevi igitur prius responsum expectare; quod ut expectationi meæ optime respondeat, ab omnipotente Deo suppliciter peto, omniumque piorum spei, quam habent de Majestate tua conceptam, idque ad confirmationem, & incrementum felicitatis tuæ, & istius regni, quod si mihi benignam audientiam concesseris, spero futurum, Dei optimi maximi beneficio, ut intelligas in hac ipsa obedientia Ecclesiæ consistere, & collocatum esse fundamentum, & stabilimentum omnium bonorum ipsius regni. Sic igitur rogans omnipotentem Deum, ut pro sua infinita misericordia Majestatem tuam fortunet in ipso imperio, in quo collocavit, finem scribendi faciam. Datum e Cænobio Megazeni Benaci die decima tertia Augusti Anno

Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. LXXIV.
Reginæ reſponſum ad Cardinalem Polum.

Ignoratur equidem, an Regina haſce literas ante Commendoni diſceſſum jamjam acceperit, vel potius per illam epiſtolam, quam Polo deferendam Commendono tradiderat, ad ejusdem literas reſponderit. Id omnino certum eſt, quod Regina in eandem cum Cardinale ſententiam abierit, eique ingens deſiderium adventus ejus, & firmum regni ſui ad avitam fidem, & Romanæ Eccleſiæ obedientiam revocandi ſtudium ſignificaverit: inſuper ab ipſo petebat, ut humillimum ſuum obſequium Pontifici offerat, & viciſſim ab eadem indulgentiam ſibi, & benedictionem eflagitet. *Ciacon. p. 630. Sander. l. c.*

Præterea eundem rogabat, quatenus iter acceleraret, eoquod nunquam a Miniſtro magis digno & idoneo, nec non per idem Religionis ſtudium, atque aliis ſibi titulis juncto majus præſidium expectare poſſet, eumque hanc in rem a Patris ſui furore fuiſſe præſervatum ſcribebat, ut pium hoc opus ejus miniſterio omni exſpectatione felicius ad exitum deduceret.

Sæcul. XVI. A.C.1553.

§. LXXV.

Roma ob Commendoni adventum exultans.

Pallav. l. 13. c. 7. n. 5. Ciacon. t. 3. p. 630.

Postquam Commendonus Romam pervenerat, pluribus propensum Mariæ studium apud summum Pontificem commendabat, literisque, quas secum deferebat, tanquam legitimo testimonio sua dicta confirmabat: Accepto igitur nuntio, quod Anglia rursus in Sedis Apostolicæ obsequium sit reversura, Sacrum Purpuratorum Collegium ingenti afficiebatur gaudio, ac per integrum triduum festiva, & publica lætitiæ signa edebantur, atque ipse summus Pontifex re divina solemni ritu celebrata plures noxarum condonationes distribuebat: cum autem Regina Poli discessum urgeret, Cardinales eundem, tanquam Angliæ Legatum nominari consensere, priusquam vero ex Italia discederet, Virum, quem a secretis habuit, nomine Antonium Floribellum ad Cæsarem ablegabat, qui eidem Amitinæ suæ ad Angliæ solium evectæ felicitatem gratularetur, illique propitiam exponeret occasionem, qua immotum suum studium exerere, ac Religionem Catholicam in hoc Regno tueri posset. Insuper idem Cæsari significare jubebatur, quod Polus a summo Pontifice

fice in Angliæ Legatum fuiſſet nominatus. Porro cum Cardinalis probe proſpiceret, quod Cæſar hanc legationem fors ſibi minus gratam haberet, hinc Floribellum, quid hanc in rem reſponderet, accurate inſtruxit, eidem injungens: ut Carolo Imperatori gravibus omnino rationibus exponeret, ex Anglorum agendi ratione, ac ſummo, quo Mariæ Regium diadema deferre feſtinaſſent, ſtudio ſatis aperte præſagiendum, quod facili negotio hoc Regnum ad revocandam Religionem Catholicam induci poſſit, cum ipſis haud incognitum eſſet, quod eorum Regina huic fidei eſſet addictiſſima, ac proinde omnino decentiæ leges peterent, ut intra hoc regnum aliquis Senatui proxime convocando præſens adeſſet, qui Sedis Apoſtolicæ jura defenderet; ſi vero huic ſpei proſper abluderet ſucceſſus, plurimum tamen expediret, ut Polus ſeſe itineri accingeret, atque in Regni finibus conſiſteret, ſi forte tardior illius adventus magis Religionis augmento conducere credatur. Pariter Polus ablegabat Michaelem Trochmortonum, qui Cæſari exponenda communicaret, ut deſuper opportuna caperentur conſilia.

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

§. LXXVI.

Sæcul XVI. A C. 1552.

§. LXXVI.

Cæsar Cardinalis discessui in Angliam nonnihil obluctatus.

Septimo post die Commendonus ad Polum ablegabatur eundem de omnibus Romæ agitatis certiorem redditurus. Verum Cardinalis illum unacum literis ad Papam deferendis remittebat, ut hac in re omnem moram esse præpediendam significaret. Sub idem tempus die septima Septembris, ac rursus decima quarta ejusdem Mensis Vincentius Papalia ad Polum revertebatur, referens, quod Pontifex aut permanendi, aut discedendi copiam ejus prudentiæ penitus relinquat, simul tamen Vincentius eidem tria tradidit diplomata, quorum primum Cæsari, alterum Henrico II. ac tertium denique Mariæ Angliæ Reginæ erat inscriptum, eodemque tempore Papa ei plenam sua potestate utendi facultatem concessit, quantum exigeret salus populi, ad quem missus erat. (*)

Pallav. l. 13. c. 7. n. 6.

§. LXXVII.

* An in toto hoc §. vel verbulum contineatur, ex quo (prout tamen illius summa seu titulus præsefert) colligi posset, quod Carolus Imperator sese Poli discessui opposuisse videretur, judicio Lectoris relinquimus.

Sæc. XVI. A C. 1553.

§. LXXVII.

Caroli V. rationes Philippum Filium ſuum Reginæ Angliæ deſponſandi.

Interea Commendonus Polo Cardinali Dandini Legati nomine ſignificabat, quod ipſius Legationem differri Cæſar peroptaret, ſive eoquod turbidus eſſet Angliæ ſtatus, ac Pontificii Legati adventu tumultus excitari poſſet, ſive inde obſtaculum naſci valeret nuptiis, quas Carolus V. inter Philippum filium ſuum, & Reginam conciliare meditabatur, etſi Maria vix non trigeſimum octavum, Philippus vero vigeſimum ſextum ætatis ſuæ annum expleſſet: Verum rationes, quæ Carolum Cæſarem ad haſce nuptias tam ſollicite urgendas incitaverint, intellectu aſſequi haud difficile erat; quippe Imperii, Hiſpaniæ, & Angliæ vires conjungere moliebatur adverſus Franciam, cum proſperis Henrici II. armis invideret. (*) Inſu-

* Hanc in rem Continuator allegat Pallavicinum, qui tamen loc. cit. hæc duntaxat ſcribit: *Carolus ratus forſitan eſt, ætatem ſuam gravem, ſuamque tenuem valetudinem, neque conſentaneam, neque optabilem novellæ ſponſæ futuram.* Hæc ille, quid ergo juvat citare Aucto-

Sæcul. XVI A.C. 1553.

Insuper haud ignotum erat Cæsari, quod Cardinalis Polus ejusmodi connubio haud faveret, eoquod illud ipsimet Cæsari, cum sese exinde novis implicaret turbis, sat molestum, parum vero congruum censeret Mariæ Reginæ, quæ, ut putabat Cardinalis, hoc vinculo suorum subditorum animos a se alienaret, cum eorum non pauci ejusmodi conjugium minime approbarent. Aliunde Carolus V. suspicabatur, quod ipsemet Polus has nuptias ambiret, quamvis hæc suspicio infirmæ admodum rationi inniti videretur, cum eo tempore Polus jamjam sacro Diaconatus ordine esset initiatus. Hisce rationibus permotus Cæsar, e re sua fore existimabat, ut Cardinalis Legationem impediret.

§. LXXVIII.

Auctores, illos vero minime sequi? Ergone ad invidiam Augustissimæ Domui Austriacæ acersendam pro scribentis arbitrio quædam fingere licet? unde ex historiæ testimoniis comprobatur, tam prosperos fuisse armorum successus, ut invictissimus Cæsar invidia ductus nuptiarum subsidio tria regna conjungere fuerit molitus? quorsum vero ejusmodi commenta tendant, ex Viri hujus genio jam sæpius manifestato sat aperte elucet.

§. LXXVIII.

Sæcul XVI. A. C. 1553.

Cardinalis Poli tanquam Legati discessus in Angliam.

Nihilominus Cardinalis Polus novo Legationis diplomate a Papa accepto in Italiam profectus est, priusquam vero discederet, datis literis Cæsarem reddebat certiorem non modo de suo discessu, sed potissimum de negotio ipsi demandato, quo pacem Franciam inter, & Hispaniam conciliare jubebatur. Porro Polus, postquam Tridentum venerat, Penningi literas Londino allatas accepit, quibus eidem significatum, quod cum Regina clam collocutus, eandem in ea animi propensione expertus fuerit, ut Poli Cardinalis adventum summis precibus exoptaret, ac dimidiam regni sui partem contemptura esset, dummodo sua præsentia Angliam honoraret. Ceterum abs dubio Polus nomine suo jam antea Penningum in Angliam præmiserat, quamvis Dandinus Legatus obstitisset, ac eidem Commendonum subrogasset. Insuper Penningus suis literis hæc inseruerat: haud temere hæreticorum tumultus ve„reor, cum ob suum furorem, atque „arrogantiam merito timendi sint, qui„nimo ipsa etiam Regina illorum mo„limina pertimescit, nec etiam Ecclesiæ obe-

Pallav. l. c. cap. 8. n. 1.

Sæcul. XVI. A.C. 1553. „obedientiam palam profiteri valet ante Senatus comitia: ut ergo ſummo Pontifici ritu legitimo obſequium præſtare poſſet, conſultius erit, ſi adventum tuum tam diu differas, donec Regina ſit coronata, ſacroque oleo uncta: interea vero eadem ſe ſpondet curaturam, ne in jurejurando, quod a ſubditis præſtabitur, quicquam adverſus ſupremam Pontificis auctoritatem enuntiaretur, minus vero tolerabit, ut ei titulus ſupremi Capitis Eccleſiæ Anglicanæ attribuatur„ Ad haſce literas Polus die ſecunda Octobris Tridenti, ubi adhuc morabatur, ipſimet Reginæ reſpondens illam hortabatur, ut ſepoſito occurrentium difficultatum metu totam ſuam fiduciam in Deo reponeret, qui eam hucusque luculentis adeo ſignis protexit, ſemperque illam in regni ſolio firmaturus eſt, quamdiu Chriſti Domini Vicarium colere, ejusque auctoritatem reſtituere adlaboraverit. Denique ad epiſtolæ ſuæ calcem addidit, quod ob negotia ſibi a Pontifice demandata Cæſarem adire pararet.

§. LXXIX.

Polus Dilingam veniens, ibidemque Reginæ literas recipiens.

Pallav. c. 8. num. 3. Itaque Polus Tridento profectus Dilingam Sueviæ urbem Danubio adjacentem,

centem, atque Augustani Cardinalis imperio obnoxiam pervenit, ubi aliquamdiu substiterat, publicæ securitatis literas præstolaturus tam a Wirtembergensi Duce, quam ab aliis Protestantibus Principibus, quorum ditiones absque fidei publicæ sponsione tuto pertransire haud posset. Occurrebat eidem in hac urbe Penningus ex Anglia redux, qui ipsi literas a Regina proprio chirographo signatas, ac die septima Octobris datas tradebat, in quibus eadem Polo significabat, quod harum bajulus ipsum de singulis in hac epistola non contentis certiorem esset redditurus, interea vero ipse modicis itineribus Bruxellas peteret; cum ibidem tutius illum per Atrebatensem Episcopum de Regni sui statu edoctura esset. Sæc. XVI. A.C. 1553.

§. LXXX.

Polus per Reginæ literas iter suum differre rogatus.

Cum interea Dandinus a legatione sua revocatus Romam rediret, per viam Polo occurrens eidem significabat, quod ejus in Angliam legatio Cæsari minus grata videretur, eoquod ejus consiliis adversa esset, ac propterea is jamjam quibusdam indiciis suam manifestasset indignationem: insuper id ipsum a Floribello coram Polo fuisse confirmatum *Pallav. n. 4. Burnet hist. de la ref. l. 2. p. 389.*

Sæcul. XVI. A.C.1553. fertur: saltem veritatis speciem præseferre videtur, quod Cæsar rem adeo dextere instruxerit, ut Maria Regina per quemdam nuntium Cardinali significari fecerit, quod ejus ingressum in Angliam aliquantum differri, Religionis plurimum interfit, cum quorumdam animi ad agnoscendam Pontificis auctoritatem parum adhuc propensi essent. Hujus negotii curam Regina committebat cuidam nomine Goldwello, qui postea Asaphiensis Episcopus est renuntiatus, atque Cardinali duo decreta a Senatu edita tradere jubebatur, quorum primo Maria legitimis natalibus, suisque juribus reddebatur, altero autem omnia ad eundem, quo sub Henrico VIII. morti proximo erant, statum revocabantur. Porro Regina per hunc Deputatum Cardinali Polo ista significabat: „Communis, ut vocatur, Cu„ria hisce duobus edictis quidem con„sensit, Ecclesiasticam tamen potesta„tem Angliæ Regibus aufferri, ac Sedis „Apostolicæ Auctoritatem restaurari, „ægerrime fert, ac insuper Angli non „parum commoti videntur, eoquod „jamjam te tanquam Legatum adven„tare intellexissent, eapropter mihi per„molestum accidit, quod ea res, quam „duntaxat summo Pontifici commuui„care, Commendono permittebatur,

adeo

„adeo intempestive fuerit propalata: hinc „rogo te, ut ingressum tuum in Angliam „usque ad nova mandata differas, in- „terea vero, cum tua monita maximi „habeam, peto, ut eorum, quos ad „vacantes vel deinceps vacaturos Epi- „scopatus idoneos censes, nomina „designes.„ Ceterum ad hanc Reginæ epistolam Poli responsum ignoratur, atque exstat duntaxat quoddam illius scriptum Goldwelo traditum, in quo Cardinalis de utroque edicto queritur, & quidem de primo, eoquod in illo nulla facta fuisset mentio de Papæ Bullis, ex quibus tamen præcipue valor matrimonii inter Catharinam Arragoniam, & Henricum VIII. comprobaretur: de altero autem querebatur, quod Ecclesiæ officiis, ac Sacramentis ad eundem statum, quo Henrico obeunte erant, revocatis Anglia in schismate relinqueretur. Postmodum Commendoni innocentiam vindicans Reginam, ut titulum supremi Capitis in Ecclesia Anglicana dimitteret, enixe hortabatur, agendique rationem Cæsaris discessum suum in Angliam retardantis reprobabat, affirmans, quod Viro, quem Imperator a Confessionibus habet, collocutus, eum de hujus consilii injustitia convicerit, eumque induxerit, ut is Cæsarem ad saniora reduceret.

Sæc. XVI. A.C 1553.

Sæc. XVI. A. C. 1553.

§. LXXXI.

Polus Cæsaris jussu in Germania detentus.

Pall. l. 13. c. 8. n. 5. Ciacon. t. 3. p. 631.

Nihilominus insuperhabitis Dandini Legati rationibus, ac Reginæ literis Polus iter suum prosequebatur, postquam vero paucas intra ditionem Wirtembergensis Ducis, a quo securitatis literas accepit, leucas confecerat, obviam habuit Joannem Mendozam, qui Hispanorum equitum agmini Augustæ præerat. Hic nomine Cæsaris Polum accedens eidem hæc significabat: „Imperator maturius pensato Angliæ statu „Reginæ, cui sanguine junctus est, commodis prospicere, ejusque res promovere sese obstrictum censet: quapropter „minus consultum existimat præpropetum tuum accessum ad Londinensem Aulam, atque idcirco petit Imperator, „ut vel ibi, vel in alio itineris loco, donec aliud nuntietur, subsistere velis, „tibique Leodiensem urbem, si illa „tibi præ ceteris placuerit, seligere poteris.„ Hic de Caroli mandato haud parum attonitus hæsit Polus, ac Dilingam urbem Tridento parum diffitam reversus inde datis ad Cæsarem literis eidem exponebat, Cæsareæ Majestati indecens esse, quod Papæ Legatus in Religionis caussa decretus tam indigno modo habea-

beatur, & non ſine Eccleſiæ ignominia, ac Pontificis contemptu in Germaniæ centro ſpectantibus hæreticis ſubſiſtere compellatur, nec non nomine, juſſuque Chriſtiani Cæſaris tanta injuria afficiatur. Porro cum Polus jam hujus Imperatoris indolem ſibi probe perſpectam haberet, hancque objurgationem ad mutandum ejus animum ſatis validam fore cenſeret, ad proſperum conſilii ſui ſucceſſum opera utebatur cujusdam religioſi ex Ordine S. Dominici, qui Caroli conſcientiam moderabatur. Sæcul. XVI. A. C. 1553.

§. LXXXII.

Pro obtinenda abeundi facultati Polus Dominici Soti opera uſus.

Erat hic Religioſus Dominicus Soto, ſeu Sotus natione Hiſpanus, qui periculoſo, ac tædioſo hoc munere apud Cæſarem per plures annos functus, tandem ab aula recedendi facultatem obtinuerat, ut ſeſe eo liberius impugnandis novis hæreticorum erroribus totum impendere poſſet, quam in rem opera utebatur Martini Olavi Doctoris, qui poſtea D. Ignatii Societatem ingreſſus eſt. De cetero hos ambos Doctores Cardinalis Otto Truchſeſius Auguſtanus Epiſcopus eo induxerat, ut Dilinganam Univerſitatem nuper ab eo conditam adminiſtrarent, Sotus acceptis a Polo literis ad *Pallav. n. 6. Ciacon. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1553. ejusdem preces Bruxellas contendit, tamque vehementi rationum pondere pro Polo Cardinale coram Cæsare peroravit, ut hic eidem Aulam accedendi, ibique usque ad conciliatas Philippi Filii sui cum Maria nuptias commorandi facultatem impertiretur. Dabat Cæsar hanc epistolam ad Polum die vigesima secunda Decembris: verum Angliæ Senatus, regnique Proceres hasce nuptias consensu suo firmare reluctabantur, præcipue vero Communium Curia, quamprimum Reginam Hispaniæ Principi desponsandam intellexerat, uno voce, ac suffragio reclamabat, moxque Oratorem suum unacum viginti suorum præcipuis ad Reginam supplicatum mittebat, ne ulli extero nuberet. Aula ut hunc tumultum sedaret, die sexta Decembris Senatus acta irritabat, & Gardinerus Cancellarius Cæsarem de vehementi Anglorum oppositione adversus hoc connubium certiorem reddebat, datisque literis eidem significabat, quod Regina hasce nuptias missas facere cogeretur, ni Cæsar illam protegeret, atque ex Nobilibus præcipuos, necnon cujuslibet Provinciæ Præfectos ingenti pecuniarum summa sibi conciliare studeret.

§. LXXXIII.

§. LXXXIII.

Sæc. XVI. A.C. 1552.

Cleri Anglicani decreta in comitiis facta.

Senatu interea coacto Clerus quoque sua pro more habebat comitia, in quibus Bonnerus, qui ibidem præerat, Harpsfieldo Sacellano suo injunxit, ut coram Præsulibus sermonem haberet. Hic in ista verba ex Actis Apostolorum capite vigesimo desumpta: *Attendite vobis, & universo gregi*, differens in amplas Reginæ laudes excurrebat, necnon Præsules Religionis Catholicæ defensores plurimum commendabat. Postea hic idem Orator Catechismum regnante Eduardo typis impressum unacum nova liturgia damnari voluit, eodemque tempore in deliberationem vocabantur duo articuli de præsentia reali, & transsubstantiatione, quibus una omnes assensere, illosque suo chirographo firmarunt, exceptis sex Doctoribus, qui erant Viacomiensis. Archidiaconus, Rossanus, & Exoniensis Decani, necnon duo Archidiaconi Herefordiensis, scilicet & Stoviensis præter Sancti Davidis Cantorem, qui unaomnes hoc argumentum ordine suo discuti petierunt, quod eis etiam datum; non equidem perinde acsi doctrinæ ab omnibus fere Ecclesiasticis comprobatæ veritas in dubium

Burnet t. 2. l. 2. Sleid. comm. lib. 25. p. 34.

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

bium vocaretur, sed ut quæstione magis dilucidata paucorum, qui in eandem sententiam cum ceteris abire cunctabantur, voluntati satisfieret. Verum ex his ipsis sex Doctoribus tres huic disputationi interesse renuebant, ceteri vero suæ opinioni inhærentes in arenam descendebant, quos inter prior Herefordiensis Archidiaconus verba faciens contra transsubstantiationem nil nisi triviales, ac centies soli dissime confutatas objectiones proponebat, & Viacomiensis quoque Archidiaconus prolixo sermone contra Missæ sacrificium declamans, Christum ibidem haud esse præsentem contendebat; ast unica responsione elusis omnibus disputationi finis imponebatur, ita, ut propterea nil omnino circa duos hosce articulos de præsentia reali, & transsubstantiatione jam antea receptos, ac signatos immutaretur. Hæc decreta postmodum per Protestantes Anglico sermone edita, Volerandi Poloni opera latine typis vulgata prodiere.

§. LXXXIV.

Hæretici in Francia multati.

Thu. hist. l. 13. ad hunc ann. Sleid. l. 25. p. 933.

Cum interea Regina in suo Regno veræ Religionis restaurationi insudaret, haud segniori studio in Galliis ejusdem conservationi incumbebatur, præcipue vero multi ob hæresin supplicio affecti fuere,

fuere, quos inter erant Lugduni Martialis Albus, Petrus Scriba, Bernardus Seguinus, Carolus Faber, Petrus Navierius, pluresque alii, qui omnes publicis Bernatum sumptibus Lausannæ literis operam dantes, sectæ, quam Bernates profitentur, propagandæ causa in Gallias clam submissi fuere. Insuper quamvis Henricus cum Germaniæ Protestantibus armorum societatem adversus Carolum V. Cæsarem iniisset, ipsumque velut capitalem Franciæ hostem habuisset, nihilominus priusquam ad castra discederet, Senatum suum adire, ac Magistratus hortari voluit, ut fidem tueri, errores extirpare, eorumque sautores ad terrorem aliorum severa castigatione coercere vellent: quapropter hoc anno præfati religionis corruptores a Bernatibus submissi ad rogi supplicium damnabantur, quos inter erat quoque Ludovicus Marsacus, Vir militaris, cui, eoquod Regis stipendia meruisset, infamiæ notam Judex condonare volens eum laqueo vinciri noluit: ast ille insulso prorsus joco, atque in mortis scœna admodum importuno a Prætore sciscitatur, cur non & ipse simili torque (laqueum intelligebat per carnificem ceterorum collo injectum) donaretur, & tam illustris, ac præstantis Ordinis Eques crearerur? quo dicto Sæcul. XVI. A.C.1553.

Sæc. XVI. A.C. 1553

alludebat ad morem inter Principes usu receptum, vi cujus, quos honorare volunt, in sui Ordinis numerum cooptant, ac torque velut honoris, ac virtutis insigni condecorant.

§. LXXXV.

Hæretica pestis Lutetiæ Parisiorum plurimum invalescens.

Thu. & Sleid. l. c.

Nihilominus hæresis longe, lateque sese Parisiis diffundebat, nec ejus progressus sistebat severitas, qua singulis ferme diebus non pauci ob hoc crimen rogi supplicio afficiebantur, cujus rei invidia a non paucis in Cardinalem Turnonium rejiciebatur, qui quamvis regni tranquillitatis summe studiosus esset, nec citra turbas in caussa Religionis quidquam novari posse existimaret, sectarios tamen omnes ut publicæ quietis perturbatores odio prosequebatur: Verum hanc culpam alii plures Pictaviæ Valentinæ Duci imputabant, quæ, ut Aumalium, & Marcianum generos suos, eosque captivos redimeret, bona eorum, qui ob hæresis crimen damnabantur, fisco adjudicata a benigno Principe, cujus ingenio abutebatur, veneficiis suis impetraverat, & per viros a se constitutos, atque emissarios, ut quæstiones ea de re frequentes, ac nonunquam injustæ haberentur, curabat.

§. LXXXVI.

§. LXXXVI.

Sæcul. XVI. A C. 1553.

Michael Servetus Calvini jussu Genevæ comprehensus.

Verum haud mitius ipsimet Protestantes sæviebant in Michaelem Servetum, quamvis cum ipsis eodem, licet in quibusdam opinionibus ab illis discreparet, hæresis veneno infectus esset. Hic varias Regiones, ut alibi meminimus, pervagatus anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio Viennam in Delphinatu pervenit, ubi Calvinus sua tum auctoritate tantum effecerat, ut Servetus comprehenderetur, ex qua captivitate mala satis funesta eidem acciderant; nam dudum jam Calvinus Serveto exitium procurandi occasionem quærebat, quam etiam ipsemet huic hæresiarchæ suppeditabat, postquam suum tertium de Trinitate librum, cui titulus: *Christianismi restitutio:* typis evulgaverat; licet enim hoc opus furtivo prælo, ac ementito *Villanovæ* nomine ederetur, nihilominus Calvini notitiam haud effugerat, qui etiam singulas paginas eo, quo imprimebantur, ordine acquirendi viam erat nactus. Hanc in rem Anno Domini millesimo quingentesimo; quinquagesimo tertio Mense Martio cuidam Guilielmo Tryo negotium dabat, ut missis Lugdunum literis

Thuan. l. 12. num. 11. Spond. hoc ann. n. 14.

Sandius Bibl. Antitrin. Sander hæres. 227. Varillas hist. des Heret. t. 4. l. 20. p. 343.

Sæcul. XVI A.C. 1553

literis Servetum, tanquam Virum summe pernicioſum, deſcriberet, ſuæ vero epiſtolæ adjungeret præfati libri titulum, Indicem, primasque paginas. Acceptis hiſce literis mox Lugdunenſes tam ſevera dabant mandata, ut Servetus ineunte Menſe Junio Viennæ carceri manciparetur, is tamen, qui eundem captum abducebat, carceris cuſtodi præcepit, ut eum mitius haberet, ſimulque eidem famulum, nec non liberam ſuos amicos ſalutandi opportunitatem permitteret. Porro Judices, coram quibus Servetus bina vice comparere erat juſſus, illum erroris convincere parum ſolliciti erant, unde facili negotio fuga e carcere elapſus die decima ſeptima ejusdem Menſis tanquam contumax damnabatur, indicto ſupplicio, ut lento igne vivus combureretur, ſi comprehenderetur: interea vero ejusdem effigies unacum illius libris igni traderetur. Hoc poſtremum quoque ſupplicii genus eadem die executioni dabatur; quippe Serveti effigies currui impoſita ad ſolitum ſupplicii locum deducebatur, ac patibulo affixa unacum quinque ejus librorum faſciculis comburebatur. Interea Servetus tutum quærebat aſylum, in quo hoſtium ſuorum furori ſeſe ſubducere poſſet, cum autem Genevam præ ceteris omnibus ſuo propoſito

posito magis opportunam censeret civi- Sæcul. XVI
tatem, hinc eo confugerat, verum paulo A.C. 1553.
post morti, quam declinare nitebatur, ultro occurrebat; Calvinus enim Servetum eo recessisse haud ignorans Syndicum accessit, a quo etiam Servetus de hæresi accusatus die decima tertia Augusti rursus in vincula conjicitur, ac postera die quæstioni subjicitur.

§. LXXXVII.

Quadraginta accusationum capita adversus Servetum coram Judicibus prolata.

Cum ex municipali ejusdem urbis jure Accusator ad eandem cum accusato pœnam carceris sese obstringere teneretur, Calvinus vero proServeti adversario haberi nollet, eapropter quemdam nomine Nicolaum Fontanam subrogabat, clamque in instruendis judicii actis illum moderabatur; nam vero sat simile est, quod Fontana Calvini Discipulus, ac ei ab epistolis fuerit, unde nonnulli Scriptores illum hujus Hæresiarchæ famulum, vel coquum fuisse perperam affirmant. Magistratus accusationum capita recipit, examinat, eaque ad accusati condemnationem sat valida censet, hinc nil ultra supererat, nisi ut hac in re adeo caute procederet, ne Helvetiorum

Pagis

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

Pagis ulla querendi anſa præberetur. Eapropter duo excogitabantur media, quorum primo decretum, ut Servetus circa errores, de quibus accuſabatur, cum Calvino in arenam deſcenderet, altero autem præceptum, ut circa ſententiæ pronuntiandæ normam Tribuum Helveticarum judicium exquireretur. Id tamen antequam fieret, Calvinus cum Serveto diſputare aggreſſus eſt, ubi prior ludicræ huic ſcænæ initium dedit Servetus, ac vanam doctrinæ ſuæ oſtentationem præmittens certaminis ſui argumentum ad tria reduxit capita, in quibus de Chriſto Domino, de Filio Deo, ac tandem de ipſo Deo differebat, ac circa hæc omnes ſuos effundebat errores, præcipue affirmans, ex eo, quod Deus nonniſi unus in natura, æternus, inviſibilis, atque incomprehenſibilis ſit, cunctaque creaverit, ac gubernet, omniaque ab eo producta exiſtant, inferendum eſſe, quod Chriſtus Dominus non ſit ſupremus Deus, ſed pura creatura, eique magnus Dominus, ac Deus ingentem potentiam, ac ſanctitatem dederit, nec non illius dominio omnia ſubdiderit, ab illis tamen verbis Prophetæ dicentis, quod Chriſto omnia ſint ſubjecta, abs dubio excipiendus veniat ille, qui ei ſubjecit omnia. Hunc in modum argumentabatur Servetus.

Lubieniki hiſt. reform. Eccl. Pol. 1685.

§. LXXXVIII.

§. LXXXVIII.

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Helvetiorum Proteſtantium Pagi circa Serveti cauſſam in conſilium vocati.

Ad hæc Calvinus Serveto reponebat, quod omnes prærogativæ, quæ in Sacris Literis Deo attribuuntur, pariter conveniant Chriſto Domino, qui unacum Patre ſuo eſt Magnus, ſupremus Dominus, & unicus Deus, æternus, ac omnium Rerum Creator; id vero Calvinus per plura novi Teſtamenti teſtimonia comprobatum reddebat, demonſtrans, quod omnia argumenta a Serveto allegata, atque ex Sacro Codice contra Chriſti Domini Divinitatem deprompta unice ejus humanitati, ſeu Chriſto Domino, tanquam homini adſcribenda ſint. Verum Servetus, cum eum adverſarii ſui argumenta haud convincerent, eidem coram omnibus hæc exprobabat: contra mentem tuam loqueris, nam notum eſt, quod idem mecum circa Chriſtum Dominum ſentias, prout id ſatis aperte ex verbis tuis, ac ſcriptis elucet. Poſtea eidem Calvino objiciebat, quod fidei articulos juxta luxuriantis ingenii ſui arbitrium ſibi cuderet, ac Papiſtam, necnon Sorbonæ Doctorem ageret. Calvinus, cum ſe per Virum ſuæ poteſtati jamjam ſubjectum

Sæcul. XVI. A.C 1553.

jectum adeo contemptum, & protritum cerneret, nec tamen ipso Serveto minus animosus esset, viciſſim eidem illius ſuperbiam, atque errores exprobabat, ut proin mutua hæc convitiandi libido totius hujus disputationis exitus esset; cum autem Servetus ſuis opinionibus pertinaciter inhæreret, ac spreta carceris pœna, & periculo, quocum jamjam luctabatur, semper affirmaret, quod Christus Dominus nonnisi homo, nequaquam vero supremus, atque a nullo ente dependens sit Deus, hinc Magistratus unice eo curas intendebat, ut judicii acta adversus eum instruerentur, priusquam tamen causſa capitis inchoabatur, Magistratus, necnon Basileenses, Tigurini, Bernates, & Scaphusiani Ministri hac super re in consilium vocabantur.

Thu. hist. l. 12. n. 11.

§. LXXXIX.

Servetus lata in eum sententia combustus.

Sleidan. l. 25. p. 953. Thu. l. c. Calvin. epist. ad Sultzerum n. 156.

Cum accusationum capita, contra Servetum prolata essent perlecta, Helvetiorum Pagi hæc in responsis dabant: „cum Servetus hæreses jam olim ad „turbandam Dei Ecclesiam a diabolo „suscitatas innovare præsumpserit, inde „in deforme monstrum haud ultra in „terrarum Orbe sustinendum degenera-

vit

„vit, hinc mortis reus censetur.„ Ac- Sæcul. XVI. A.C.1553.
cepto horum judicio Genevenses judicii acta adversus eum perficere festinabant, & quamvis tam accusati fautores, quam occulti Calvini hostes pro eo deprecarentur, pluresque alii ceteroquin neutri parti adhærentes, ut tota causa ad Senatum ex ducentis Viris compositum devolveretur, nil intentatum relinquerent, spe freti, quod in hoc Senatu mitius in reum animadverteretur, quinimo licet quidam ex plebe sæpius eum e carcere suo liberare, eundemque in libertatem asserere niterentur, nihilominus Genevensis Magistratus eum die vigesima sexta Octobris ad rogi supplicium damnavit, atque altera etiam die vigesima septima ejusdem Mensis hæc sententia in eum pronuntiata executioni fuit data. Agebat Servetus eo tempore quadragesimum quartum ætatis suæ annum, ac referente Calvino, mortis sententiam excipiens nunc attonitus, atque immotus videbatur, nunc suspiria ex immo pectore trahebat, ac non raro fatuo similis in lamenta effundebatur, Hispanorum more vociferans; *misericordia*! *misericordia*!

Sandius Bibl Antitrin p. 6. Calv. epist. n. 161. ad Faral. 26. Octobr.

§. XC.

Præcipui errores Serveti.

Sæcul. XVI
A. C. 1553.

Sandius l. c. p. 9. Vid. lib. CXXXVII. §. CXXV. & VI.

Ceterum Servetus quamplurimis infectus erat erroribus; postquam enim Lutheranorum, Sacramentariorum, & Anabaptistarum deliria hauserat, quosdam etiam edidit libros, in quibus Pauli Samosateni, Sabellii, Arii, Photini, aliorumque errores innovabat, ac præprimis affirmabat, quod illi, qui Dei essentiam in tribus Personis realiter distinctis, & in una Natura subsistentibus agnoscunt, Athei sint, nec alium velint Deum, nisi qui juxta eorum opinionem ex Divinitate conflatus est, seu qui per connotationem, vel per accidens Deus existit, nec unus Deus Magnus, supremus, atque absolutus est. Ceterum admittebat quidem Servetus, quod in Trinitate agnoscatur Personarum distinctio, ea tamen nonnisi exterior, Verbumque a principio nil aliud foret, quam ratio idealis, quæ hominem futurum præfigurabat: His addebat, quod in hoc Verbo, seu ratione ideali contineatur Christus Dominus, ejus imago, persona, facies, ac virtus humana, in reliquis autem nullum reale detur discrimen inter Verbum, & Spiritum sanctum, nec unquam etiam in Deo extiterit vera, & realis generatio, ac spiratio, & Christus tantum ex eo sit Filius Dei, quod fuerit in sinu Virginis operante Spiritu sancto conceptus,

atque

atque ab ipso Deo ex sua substantia genitus. Docebat insuper, quod *Dei Verbum de cælo descendens nunc sit caro Christi Domini, adeo, ut ejus caro sit caro de cælo, corpusque Christi sit corpus deitatis, caro vero ejus penitus divina, nec non caro Dei cælestis, de ipsa Dei substantia progenita.* Explodebat Servetus Personarum distinctionem, asserens, quod ea nil sit nisi *imago, ac species personalis, quæ imago esset Christi Persona in Deo, etiam Angelis communicata: Spiritum sanctum vero in Apostolorum animas descendisse* affirmabat, prout *Verbum descendit in Christi carnem.* Postquam igitur plures blasphemias contra animæ substantiam effutierat, tandem inferebat, quod *anima sit ex Deo, ejusque substantia, & inspiratio creata in illam fuerit justa una cum Deitate, & iterum nova spiratione in unam cum Deo lucem substantialiter coeat per Spiritum sanctum:* quapropter parvulorum Baptismum inutilem, ac nonnisi humanum esse inventum, nullumque peccatum committi posse ante vigesimum ætatis annum, & animam fieri mortalem per peccatum asserebat. His erroribus adjecit adhuc plures alios, quos in Antitrinitariorum Bibliotheca reperire est. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Sæcul. XVI
A C 1553

§. XCI.

Michaëlis Serveti opera typis impressa.

Præter hasce hæreses Servetus Lugduni sacra Biblia imprimi curabat, verum adjectis in margine notis verum eorum sensum nequiter depravabat, necnon attribuebat Cyro ea, quæ in Prophetis de nostra reconciliatione, peccatorum expiatione, ac maledicto per Christum sublato leguntur.

Insuper Servetus plura adhuc alia elucubrabat opuscula, quæ potissima ex parte typis edita prostant, atque inter ista primum est liber, cui titulus: *Thesaurus animæ Christianæ*, seu *Desiderius Peregrinus de expedita ad Dei amorem via &c.* Hic libellus Hispano idiomate conscriptus cum Regis Privilegio vulgabatur: postea vero ex Hispana in latinam, aliasque linquas vertebatur, & latina versio Roterodami in minori forma Anno Christi millesimo quingentesimo septuagesimo quarto edebatur, cui demum tertio post anno Theologiæ Synopsis ab Erasmo Brentio conscripta addebatur.

Sandius l. c. p. 11. & seq

Alterum Serveti opus *libros septem de Trinitatis erroribus*, complectitur Hagenoæ, non autem Basileæ impressum, in quo Servetus sese nuncupabat *Reves*,

Simon Bibl. critique t. 1. p. 33.

Reves, quod vix non genuini sui nomi- Sæcul. XVI.
nis anagrama est. Hic liber præcipuum A. C. 1553.
est Serveti opus Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo primo quadrantibus foliis editum.

Primæ horum septem librorum editioni adjecit duo alia opuscula, quorum primum inscribebatur: *Dialogorum de Trinitate libri duo*: alterum vero hunc præseferebat titulum: *De justitia Regni Christi capitula quatuor per Michaelem Servetum alias Reves ab Arragonia Hispanum Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo secundo.* Huic libello sequens præfixa est præfatio.

„Lectori Salutem.

„ Nunc ea omnia, quæ contra re„ceptam de Trinitate opinionem in „septem meis libris scripsi, retracto non „quidem perinde, ac si quid falsi enun„tiassem, sed quia hoc opus non est „omnibus numeris absolutum, ac vel„uti a puero pro pueris scriptum: Si „vero hic primus liber barbaro, con„fuso, ac mendoso conscriptum videtur „stylo, id meæ ignorantiæ, ac typo„graphi oscitantiæ adscribendum venit, „nec inde tamen Christianorum quem„piam offendi volo, quia Deus non„nunquam hujus mundi stulitia utitur, „ut eluceat ipsius sapientia: Itaque ob„serves velim, Lector, ne menda mea

Sæcul. XVI. A.C.1553.

„te a dictorum meorum, vel postea di-„cendorum utilitate avertant.„ Verum hæc declaratio minime obstabat, quominus secundus etiam liber æque, ac primus inconcinne, obscure, parumque ordinatim fuerit conscriptus. In duobus Dialogorum libris Auctor Michaelem, & Petrucium inducit veluti inter se colloquentes de primis verbis Geneseos, necnon de principio Evangelii S. Joannis, ac denique de aliis argumentis. In opere de *Justitia Regni Christi cum legis justitia collati* Servetus de charitate differit, totumque librum in quatuor partes distribuit, in quarum prima discutit ea, quæ D. Paulus de justificatione tradit: in altera vero agit de Regno Christi, & in tertia legem cum Evangelio confert. Denique in quarta discurrit de viis charitatis. Præter hæc recenset Sandius aliud adhuc opus sub titulo: *Universa Ratio Syruporum:* verum hic liber de medicina agit, atque unicus est, a Serveto de hoc argumento elucubratus, editusque fuit primo Parisiensibus literis Anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo trigesimo septimo, ac Venetiis Anno millesimo quingentesimo quadragesimo quinto, ac denique Lugduni anno sequenti excusus prodiit.

Exstat

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

Exstat adhuc aliud percelebre ejusdem Auctoris opus, cui titulus: *Christianismi restauratio*, seu *vocatio universæ Ecclesiæ Apostolicæ suis limitibus circumscriptæ, ac in integrum restitutæ per cognitionem Dei, fidem in Christum, justificationem nostram, regenerationem, Baptismum, & Cænam, ubi detegitur, qua ratione nobis redditum sit regnum Dei, & quomodo a jugo Babylonis impiæ liberati simus, regnumque Antichristi, ac suorum sit penitus eversum.* Hic tractatus dividitur in sex partes, quarum prima continet septem libros, quibus declaratur, in Trinitate veram dari manifestationem Divinæ substantiæ in Verbo, necnon communicationem in Spiritu Sancto. Primus ex hisce libris agit de Christo Domino tanquam Homine, necnon de falsis Diis, ibidemque leguntur tria axiomata de Christo, totidem de Pharisæis, ac non pauciora circa falsas Sophistarum rationes, atque absurdas, quas exinde circa res invisibiles deducunt, consecutiones. Alter liber explicat viginti Sacræ Scripturæ textus: tertius vero pertractat, qualiter Christi Persona in Verbo fuerit præfigurata, & postea agit de visione Dei, & de Hypostasi Verbi. Quartus declarat Dei nomina, ejusque essentiam, quam omnes formas, omniumque rerum

Sæc. XVI. A.C. 1553.

principia assumere inquit. Quintus discurrit de Spiritu sancto: sextus vero, ac septimus complectuntur duos dialogos, quorum primus ennarrat fidei umbras, quarum Christus Dominus est finis, ac complementum, ubi etiam agitur de substantia Angelorum, de animabus, & de inferno: porro alter eum, quo Christus fuit genitus, modum tradit, docetque Servetus, quod idem non sit creatura, sed verus Deus vere adorandus, nec ejus potentia limitetur. Altera pars, quæ tres libros continet, inscribitur *de fide, & justitia Regni Christi legis justitiam superantis, & de charitate.* Primus liber quatuor complectitur capita, in quorum primo de fide, in secundo de fidei essentia, in tertio de justificatione, ac denique in quarto de regno Christi agitur. Alter liber demonstrat discrimen inter legem, & Evangelium, nec non Judæum inter, & Christianum, cunctaque hæc pertractantur in tribus capitibus, quorum primo, quod Christianus Judæo longe præemineat, ostenditur, & in altero asseritur, quod lex nil nisi carnalem, justitiam vero spiritualem contineat Evangelium: In tertio denique docet, quod in lege duntaxat fuerit justitia operum, in Evangelio autem justitia fidei. Tandem tertio libro charitatem confert cum fide, & bo-

Sæcul. XVI. A.C.1553.

& bonis actionibus, ibidemque per quinque capita agit de differentia inter gloriam, & præmium, necnon differit de illustribus charitatis titulis, de efficacia fidei, charitatis, & operum, necnon de virtute, & origine piarum actionum, ac denique considerat charitatem collatam cum fide, & eminentiam charitatis supra fidem adstruit.

Tertia pars in quatuor libros divisa titulum exhibet *de regeneratione, ac manducatione superna, & de regno Antichristi.* Horum librorum primus differit de corruptione mundi, & reparatione per Christum facta: secunda autem ejusdem libri pars discutit potentiam cœlestem, terrestrem, & infernalem diaboli, atque Antichristi, agitque de nostra victoria contra hosce hostes reportata. Alter liber itidem in duas partes divisus loquitur de vera circumcisione unacum aliis mysteriis jam in Christo, atque Antichristo adimpletis. Tertius continet Mysteria Ecclesiæ Christi, eorumque efficaciam, ubi pariter mentio fit de magna prædicationis Evangelicæ, Baptismi, & cœnæ virtute. Tandem quartus complectitur ordinem Mysteriorum regenerationis nostræ.

Quarta pars libri *de restitutione Christianismi* comprehendit triginta epistolas ad Calvinum datas: in quinta autem

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

tem recenſentur ſexaginta notæ, ex quibus Antichriſti regnum dignoſci poteſt: inſuper manifeſtatio ejusdem veluti jamjam exiſtentis exhibetur. Denique ſexta pars hunc præſefert titulum: *De Myſterio Trinitatis ex veterum diſciplina ad Philippum Melanchtonem, ejusque Collegas apologia.* Ceterum totus liber quadrantibus foliis Viennæ in Delphinatu Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio impreſſus ſeptingentas triginta quatuor paginas continet: verum hujus libri exemplaria admodum rara ſunt, eoquod ferme omnia vel igne combuſta, vel urgente Calvino, ac Genevenſibus Miniſtris fuerint ſuppreſſa, duo tamen adhuc Pariſiis reperiuntur, quorum unum, ſed mancum in regia, alterum vero integrum in Colbertina Bibliotheca aſſervatur.

Apoc. c. 12. verſ. 7.

§. XCII.

Calvinus ſuam erga Servetum crudelitatem edito libro vindicans.

Cum Calvinus probe proſpiceret, quod ſua agendi ratio, qua in Servetum animadvertit, Catholicos plene vindicaret a calumnia, per quam Proteſtantes illis frequenter crimini dabant, quod ad comburendos hæreticos ubique rogos accenderent, inſuper cum aliunde Calvinum

Calvin. epiſt. 173. 187. & 214.

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

vinum haud lateret, quod ipsi etiam sodales sui hac de re graviter quererentur, hinc librum, in quo suam agendi rationem vindicare nitebatur, evulgabat, hocque opusculum approbari curabat a Melanchtone, & Bullingero, qui ambo tum præcipua erant capita Lutheranorum in Germania, & Zwingliano-rum in Helvetia. Verum quidquid Calvinus ad honestandam suam invidiam corradere satagebat, nequaquam tamen obstare poterat, quominus Grotius aperte testaretur, quod hæc Serveti condemnatio a Genevensi Magistratu facta Calvini Sectatoribus in Galliis admodum funesta fuerit, eoquod ibidem pari supplicio plecterentur, quin adversus hunc rigorem vel hiscere auderent: Theodorus Beza tamen, qui pariter suum Calvinum excusare conabatur, affirmabat, quod Servetus unice fuerit condemnatus tanquam impietatis monstrum, non autem ut hæreticus, aut Sectarius, perinde acsi quodunque demum hæresis sceleratissimum complectitur, in impietate contra ipsum Deum, ejusque divinas personas non consisteret, aut Calvinus ipsemet non errasset multis modis circa divinitatem, simulque circa innumeros pene disciplinæ articulos, quos contra omnem traditionem nonnisi ex hominum institutione descendere propugnabat

Libellus Theodor. Bezæ de hæreticis.

Idem in vita Calv. ad hunc ann.

Grotius votum pro pace Eccles.

§. XCIII.

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. XCIII.

Turcici Imperatoris Filii trucidati.

Thuan. hist. l. 12. Sleidan l. 25. p. 936. Belcar. comm. l. 26. num. 40.

Hoc anno in Oriente, cum duo Solimani Filii essent extincti, ac supremus Vezirius Imperatoris indignationem incurrisset, ingentes suscitabantur tumultus; quippe Mustapha ex Solimani Filiis natu major, formæ elegantia, ingenii acie, atque animi fortitudine cunctas Ottomanici generis soboles longa retro serie antecellebat. Huic ex Circassa, seu Bosphorana concubina suscepto ejus Pater Magresiam, Amasianam Provinciam, necnon Carahemidam Mesopotamiæ ad Persicos fines sitam summo imperio gubernandam assignabat. Erant Mustaphæ plures fratres ætate licet minores, Selimus, Bajazethes, & Zeangires cognomine ac re gibbosus; qui omnes tres erant progeniti ex Roxolana Solimano nupta, cum autem hæc mulier Selimum filium suum natu majorem ad Imperii solium evehi ambiret, sollicitationibus, atque illecebris suis tam dextere summum Turcarum Sacerdotem ad sua pertrahebat studia, ut hic Sultanum Mustapham e medio tolli consentiret, quamvis ille Janissaris percarus, passim tanquam futurus Imperii successor haberetur. Eodem tempore hic idem unacum Matre

sua

fua Carahemidæ in Meſopotamiæ finibus agebat, Solimani autem juſſu mox inde profectus Patrem adibat: aſt vix illius ingrediebatur tentorium, cum illico ab Eunuchis, & mutis comprehenditur, injectoque laqueo miſere ſtrangulatur, cum falſo accuſatus eſſet, quod clam inito cum Perſis fœdere Patrem ſuum throno deturbare moliretur. Patrata hac cæde parirer Muſtaphæ juvenis Moderator capitur, ac ſecuri percutitur. Attamen comperto Muſtaphæ obitu tam ingens inter milites oriebatur tumultus, ut plures furore incenſi in mutuas cædes debacharentur, ac plusquam duo millia perirent. Solimanus ut furioſos placaret, ſupremum Vezirium nomine Ruſtanum, cujus machinatione Muſtaphæ cædes patrata dicebatur, ſigillo adempto ab adminiſtratione removit, eidemque Achmetem Baſſam ſuffecit, quamvis & ipſe hac dignitate exiguo tempore frueretur. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Porro Muſtaphæ necem brevi excipiebat alia; quippe Solimanus Zeangirem tertio-genitum Roxolanæ filium in tentorium vocabat, qui etiam percepto Muſtaphæ fratris ſui, quem unice diligebat, adventu eundem complexurus accurrebat; cum vero illum in terra jacentem, atque occiſum cerneret, adeo hujus ſpectaculi indignitate commovebatur, *Leunc. ſuppl. annal. Turc. Natalis l. 7. Belcar. l. 26. num. 41.*

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

batur, ut Patris immanitatem, ac sævitiam durioribus verbis incusaret, moxque pugione per viscera adacto in defuncti fratris sui cadaver irrueret. Geminatum hoc filiorum funus Solimanus tantopere deplorabat, ut facti turpitudinem obtecturus Zeangirem ex subitanea infirmitate decessisse spargeret, atque a Janissaris contra se seditionem concitari veritus sese Alepinæ urbi includeret. Verum transactis ibidem aliquot diebus cum exercitu suo per Syriam in Palæstinam descendit, cumque ab Hierosolymorum urbe quatuor dierum itinere abesset, rursus Alepum contendit, accepto nuntio, quod Persæ de utriusque filii morte certiores facti Amesianam Provinciam invasissent, atque omnia ferro, flammaque vastarent. Dum hæc gerebantur, interea quidam ex Solimani Cubiculariis summa celeritate ad Selimum in Caramania agentem contendebat, eidemque, cum imperii successio defuncto ejus fratre ad illum devolveretur, rem gratam se facturum ratus, Mustaphæ cædem nuntiabat: ast eum Selimus nequaquam benigno dignatus aspectu tanquam funesti nuntii bajulum mox interfici jussit, eoquod tenero prorsus affectu Fratrem suum fuisset amplexus. Paulo post Solimanus pariter Machometem Mustaphæ filium circiter

citer quatuordecim annos natum trucidari præcepit, ut Roxolanæ omnem ſpem augeret, qua filios ſuos Patri in imperio ſucceſſuros ſperabat. Sæc. XVI. A. C. 1553.

Cum autem ſubditi Muſtaphæ addictiſſimi fuiſſent, ob ejus necem de Roxolana vindictam ſumere decreverunt, ac Muſtapham adhuc vivum eſſe ſpargebant, quam in rem quemdam juvenem eidem corporis habitudine haud abſimilem ſubornabant. Hoc ſuum conſilium manifeſtant Bajazeti, qui ex Roxolanæ filiis ſuperſtes excluſo Selimo ad imperii ſolium adſpirabat, ac propterea horum fraudi lubenter annuit, ſelegitque ex ſuis mancipiis unum, qui tam facie, quam ſtatura Muſtaphæ ſimilis, atque idcirco ad hujus aſtus executionem natus videbatur: Igitur ementitus hic Princeps hoc anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio nonniſi parvo comitatu ſtipatus diſcedit, ſparſo rumore, quod Patris ſui iram declinaturus fugere cogeretur, cum is abs dubio (ut inquiebat) eum non minori ferocia interfecturus eſſet, ac jam olim Eunuchum, quem ſui ipſius loco quondam ad Patrem ſuum miſerat, ac Solimanus ſuum eſſe Filium crediderat, e medio ſuſtuliſſet. Inſuper ficti hujus Principis Miniſtri ſubdole veluti rem admodum ſecretam declarant, quod juvenis,

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

venis, quem comitarentur, Sultani Filius esset, verum brevi ea res in vulgus spargebatur: unde milites, qui Mustaphæ nomen summo in honore habebant, eum veneraturi accurrunt, præcipue insolita ementiti hujus Principis magnificentia decepti. Re percepta quantocius Solimanus omnibus Provinciæ Prætoribus præcepit, ut hosce seditiosos comprehenderent: insuper ex suis Præfectis quemdam nomine Pertavium cum exercitus sui robore ablegavit, ut commentitium hunc Principem caperet. Hic, utpote omnibus indigenis etiam militibus opem ferentibus, nullo ferme negotio hunc fraudis Architectum cepit, eumque Constantinopolim abduxit, ubi tormentorum acerbitate totam rei veritatem fateri compellebatur: nihilominus Solimanus duntaxat Bajazetem severa admodum objurgatione plectebat, eoquod Roxolana ejus Mater Filio vitæ veniam a Marito impetrasset,

§. XCIV.

Quatuor Cardinales a Julio III. creati.

Ciacon. in vit. Pontif. t. 3. p. 783.

Exeunte hoc anno die vigesima secunda Decembris Julius III. Pontifex quatuor creabat Cardinales, quorum primus erat Petrus de Talavia de Arragonia natione

natione Siculus ex illustrissima Panormitanorum familia oriundus. Hic ejusdem Urbis Archiepiscopus, cum antea plusquam duodecim annis Agrigentinam rexisset Ecclesiam, postea Cardinalis Presbyter titulo S. Calisti renuntiabatur. Alter erat Robertus de Nobilibus summi Pontificis pronepos, non minus virtutum excellentia, quam generis claritate insignis; nam natus is erat in urbe Montis Politiani die quinta Septembris Anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo quadragesimo primo, unde vix decimum tertium ætatis suæ annum agens Cardinalis Diaconus Tit. S. Mariæ in Cosmodin creatus videtur. Tertius nominabatur Ludovicus de Guisia, qui Claudii primi Guisii Ducis, Comitis Aumaliæ, & Antoniæ Borboniæ Filius fratrem habuit Cardinalem Lotharingium Rhemensem Archiepiscopum. Eo tempore, quo Ludovicus Cardinalis Diaconus tit. S. Thomæ eligebatur, Albiensem gubernabat Archiepiscopatum, postea vero unacum Metensi Ecclesia Senonensis Archipræsul creabatur. Denique quartus erat Hieronymus Simoncellus, natione Italus, & patria Urbevetanus, itidem Papæ Nepos, cum ejus Mater esset Balduni Montani Filia. Salutabatur is Cardinalis Diaconus primo tit. SS. Cos-

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Raynald. hoc ann. n. 47. & 48.

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

mæ, & Damiani, & demum Sanctæ Priscæ, ac paulo post a Papa in Cardinalem Presbyterum titulo S. Mariæ Transtyberin seligebatur, nec minus præerat ut Episcopus etiam, in patria sua Urbevetanæ, necnon Portuensi Ecclesiæ.

§. XCV.

Maffæi Cardinalis obitus.

Ciacon. l. c. p. 737. Andr. Victor. in addit. ad Ciacon. Aubery. de vies des Cardin. Pallav. hist. Conc. Trid. l. 11. c. 16. num. 3.

Æquali prorsus numero intra hujus anni curriculum morti in prædam cessere quatuor Cardinales, quos inter primus erat Bernardinus Maffæus ex Hieronymo Maffæo, & Antonina Matthæja Anno Domini millesimo quingentesimo decimo quarto Romæ progenitus. Hic idem adeo præclaros in literis fecerat progressus, ut celebris Poeta, Orator, Historicus, ac antiquitatum peritissimus indagator audiret, quibus ingenii dotibus instructus celeberrimas frequentabat universitates, ac ubique litteratorum existimationem sibi conciliabat, quinimo ipsemet Paulus III. hujus Viri eloquentia illectus illum Alexandro Farnesio Cardinali Nepoti suo Magistrum præfecit, ac demum suum a secretis Ministrum instituit, necnon paulo post Vaticanæ Basilicæ Canonicum, ac denique Massanensem, Popolonien sem, & Casertaneum Episcopum renuntiavit, tan-

tandemque die octava Aprilis Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quadrageſimo nono Cardinalium Collegio accenſuit. Ceterum Maffæus nondum trigeſimum quintum ætatis ſuæ annum emenſus erat, cum ſpei de ejus virtute, ac prudentia conceptæ rara ederet ſpecimina; ſemper enim usque ad ultimum vitæ ſuæ halitum pietatis, modeſtiæ, temperantiæ, ac manſuetudinis laude præfulgebat. Inſuper arctam cum Ignatio Societatis Jeſu Conditore amicitiam fovebat, eique operam ſuam navabat ad excludendas a Societate dignitates Eccleſiaſticas. Scripſit etiam Maffæus plura ingenii ſui monumenta, atque profundæ eruditionis teſtimonia, ex quibus præcipua ſunt commentaria in epiſtolas Ciceronis, Hiſtoria de inſcriptionibus, & imaginibus antiquorum numismatum, nonnullæ orationes, ac epiſtolæ quamplurimæ. Obiit hoc anno ſupra milleſimum quingenteſimo quinquageſimo tertio die ſexta Julii, ſepultusque eſt in Maffæorum Sacello ad S. Mariam ſupra Minervam. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. XCVI.

Cardinalis Salviati extrema.

Alter ex Cardinalibus hoc item anno defunctis erat Joannes Salviatus Florentinus ex Jacobo Salviato, & Lucretia Medi- *Ciacon. p. 406. Ughel in Ital. Sacra*

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Ruberes hist. Raven. S. Marth. Gall. Christ. Paul. Jov. hist. l. 25.

Medicæa Leonis Papæ sorore Anno millesimo quadringentesimo nonagesimo die vigesima quarta Martii natus. Hic vir vigesimum septimum ætatis annum attigerat, cum Protonotarii Apostolici munere functus ab eodem Pontifice Mense Julio Anno post Christum natum millesimo quingentesimo decimo septimo purpura decoraretur, obtento titulo SS. Cosmæ & Damiani. Is ex Salviatorum Familia primus Cardinalium Collegio adscriptus subinde pluribus Episcopatibus præfuit; nam rexit Ecclesiam Ferrariensem, Firmanam in Piceno, Volateranam in Etruria, Tranensem in Apulia, S. Severini in Calabria, ac juxta nonnullos Scriptores etiam Fanensem, necnon Theanensem in Campania Felici, & Bitectensem in Neapolis Regno, nec minus variis negotiis sibi injunctis magnam ubique nominis sui famam sibi comparabat; primo enim Parmam, ac regnante Clemente VII. Placentiam, postea vero in Gallias ad Franciscum I. Regem ablegabatur, ubi, cum Romanam urbem a Cæsareo milite expilatam, captumque Pontificem Anno Christi millesimo quingentesimo vigesimo septimo intellexisset, nil intentatum reliquerat, ut Regem ad Sedis Apostolicæ, ac Christi Vicarii inique vexati defensionem stimularet. Nec inanis erat ejusdem

dem conatus; ab eodem enim Rege pro Sancti Popoli, Biterrenſſ, Olorenſi, ac Vaſionenſi Epiſcopatibus juxta non nullorum relationem nominabatur. Poſtea ex Sacri Collegii conſenſu in Hiſpaniam ad Carolum V. pro pace impetranda deſtinabatur; verum conſulto hanc legationem obire recuſabat, ne ad Romanæ Eccleſiæ dedecus forte a Cæſare detineretur. Porro ſub Paulo III. ex Cardinale Diacono Presbyteris accenſitus Albanenſem, Sabinum, & Portuenſem Epiſcopatum obtinuit, a Julio tertio autem deputabatur, ut ſanctam D. Pauli portam anno Sacro aperiret. Intererat quoque comitiis, in quibus Adrianus VI. Clemens VII. Paulus III. & Julius III. ſummi Pontifices creabantur; quinimo, defuncto Paulo III. Salviatus ad ſummi Pontificatus apicem abs dubio evectus fuiſſet, niſi Carolus V. Cæſar ejus electioni obſtitiſſet. Denique die vigeſima octava Octobris Ravennæ non ſine communi omnium piorum luctu apoplexia tactus deceſſit: præcipue vero illius obitum deplorabant Literati, qui Mœcenatem oppido liberalem, ac Protectorem beneficum amiſere, eidemque vivo plura ingenii ſui monumenta nuncuparunt. Delatum erat corpus ejus Ferrariam, atque in Eccleſia Majori ſepultum, ubi quinquageſimo tertio poſt

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

anno Estensis Cardinalis, & Joannes Fontana Ferrarienſis Epiſcopus prope Urbani III. Sarcophagum eidem magnificum monumentum erigi curarunt.

§. XCVII.

Cardinalis Pighini fatum.

Ciacon. p. 776. Ughel. l. c. Pallav. l. 10. c. 15. n. 1. l. 11. c. 2. n. 6. c. 8. n. 6. lib. 11. c. 13. n. 1. & alibi.

Eodem hoc anno inter Cardinales tertius vivis ereptus est Sebastianus Pighinus, seu Pelginus natione Italus, patria Rhegiensis. Is primo Capuæ Canonicus, Rotæ Auditor, ac Pauli III. ad Carolum V. Cæsarem legatus nominabatur, & postea Alisanensi Episcopatu donabatur: inde autem Anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ad Ferentinenſem translatus, rursus ad eundem Imperatorem a Julio III. Papa Legatus decernebatur. Post hæc Anno reparatæ salutis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ab eodem Pontifice Archiepiſcopus Sipontinus, & tertio demum anno Adrienſis Epiſcopus renuntiatus est: cum vero sub eodem Papa Synodus Tridentum revocaretur, unacum Aloyſio Lippomano Veronenſi Epiſcopo illuc miſſus est, ut ibi unacum Cardinale Creſcentio præſideret, ubi etiam, cum idem Creſcentius morbo correptus Seſſioni decimæ sextæ die vigeſima sexta Aprilis celebratæ præeſſe haud poſſet, Pighinus ejusdem vices agens

agens Synodum ob bellum a Proteſtantibus Cæſari denuntiatum, eſſe diſſolvendam annuntiabat. Eo tamen tempore nondum tredecim illis accenſebatur Cardinalibus, quos Julius die vigeſima Novembris creaverat, eoquod illum Papa in pectore, ut inquiunt, reſervaſſet, & primum feria ſecunda die vigeſima Maji Anno ſupra milleſimum quingenteſimo quinquageſimo ſecundo eundem tanquam Cardinalem declararet, ut proin Pighinus nequidem decimum octavum Cardinalatus ſui Menſem expleret, mortuus anno ſequenti die prima Decembris, cum nonniſi quinquaginta tres annos, duos Menſes & quinque dies vixiſſet. Sepultus eſt in Templo S. Mariæ de Populo, ubi ipſius legitur elogium marmori inſculptum. Sæcul. XVI. A. C. 1553.

§. XCVIII.

Cardinalis de Cupis mortuus.

Quartus, ac poſtremus erat Joannes Dominicus de Cupis patria Romanus, ac Vaticanæ Eccleſiæ Canonicus. Hic juris utriusque ſtudio indefeſſam impendens operam, brevi celeberrimus evaſit Jurisconſultus, ſuaque ſcientia tantam ſibi famam comparavit, ut plures Pontifices ſua eum dignarentur amicitia, ac in pluribus negotiis ejus miniſterio uterentur. Is præprimis Protonota- *Ciacon. p. 347. Aubery & Ughel l. c. Joan. Bapt. Adrian. in hiſt.*

Sæcul XVI A. C. 1553.

tonotarius Apoſtolicus, atque Adrianenſis Præſul renuntiatus, dein etiam Montis peluſii, Neritonenſem, Recinatenſem, Maceratanam, & Camerinenſem Eccleſias adminiſtrabat, & tandem in Tranenſem Archiepiſcopum eligebatur. Porro cum præclara admodum obſequia ſub plurium Pontificum regimine Eccleſiæ præſtitiſſet, hinc in gratitudinis præmium a Leone X. Papa Cardinalium Collegio adſcribebatur, eo tempore, quo præfatus Pontifex die vigeſima ſexta Junii Anno Domini milleſimo quingenteſimo decimo ſeptimo triginta, & unum Prælatos purpura donaverat. Obtinebat Dominicus primo titulum S. Joannis ante portam Latinam, eo autem relicto Eccleſiæ S. Apollinaris, ac demum S. Laurentii in Lucina adſcribebatur, quem etiam titulum ſemper conſervabat, vulgo Tranenſis Cardinalis appellatus, eoquod tum Trani Archiepiſcopus eſſet. Obibat Anno a Chriſti Nativitate milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſeptimo Legationem in Marchia Anconitana, ſequenti autem anno Tiburenſem civitatem gubernabat, & dein ex Archi-presbytero S. Joannis in Laterano Cardinalium Decanus creatus Galliarum Regis negotia in Curia Romana procurabat.

§. XCIX.

Sæcul. XVI.
A.C. 1553.

§. XCIX.

Hic Cardinalis ſuum erga D. Ignatium odium in amicitiam commutans.

Præcipue hic idem Cardinalis ſuam beneficentiam largiter in D. Ignatii Societatem extendebat, eandemque ſingulari amore ſemper proſequebatur, poſtquam eidem conciliatus fuerat; prius enim ſeſe huic inſtituto adeo vehementer opponebat, ut etiam, cum hoſce Patres frequentius ad Quirini Garzonii Nobilis Romani, ac præcipui eorum Fautoris ædes divertere intelligeret, eundem gravibus verbis objurgaret, & omnem ei neceſſitudinem cum D. Ignatio interdiceret: cum autem Garzonius eidem repoſuiſſet, conſulto ſe jam dudum in Patrum facta, dictaque omnia inquiſiviſſe, neque tamen aliquid aliquando potuiſſe deprehendere, quod non magnopere cum Chriſtiana pietate, moribusque congrueret, mox Cardinalis exclamans, *circumventus es*, inquit, *Quirine, horum præſtigiis, nec mirum; Lupum enim aperte invadentem nemo non agnoſcit, & fugit; aſt ovium ſpecie blandientem quis obſervet, & caveat? ignoras tu videlicet, quæ de iſtorum hominum flagitiis ego ipſe comperi: non*

Sæcul. XVI A.C. 1553

sunt isti profecto, quales tibi cogitatione depingis.

Perturbavit haud parum Quirini animum hæc tanti Cardinalis oratio, quapropter e vestigio Ignatium convenit, eidemque omnem Cardinalis sermonem, ac sententiam exposuit: ast Vir sanctus hujus Cardinalis studium deprædicans ajebat, quod Cardinalis haud immerito illos, de quibus siniſtram haberet, opinionem, evitari præcipiat, mox vero Quirino hæc respondit: „Bono animo „esto Quirine; brevi exuet hunc Cardi„nalis errorem, quem ei seu malevolo„rum calumnia injecit, seu rerum at„tulit ignorantia, totamque iste animi „opinionem temere susceptam, pari stu„dio, ac benevolentia commutabit; nos „autem interim rem Deo precibus com„mittimus. Tu interim mihi præsto „sis, ut Cardinalem adire, eique collo„qui valeam.„ Ergo Garzonius Cardinalem, ut Ignatium accerseret, obsecrat, idque, ægre licet, obtinet, unde Ignatius ad ejus cubile admissus non modo siniſtram de suis opinionem ademit, sed etiam illius amicitiam sibi devovens recessit. Obiit Cardinalis hoc anno, ut refert Ciaconius, die decima Decembris.

§. C.

§. C.

Sæcul XVI. A. C. 1553.

Franciſci Titelmani mors.

Inter Scriptores Eccleſiaſticos, quibus præſens annus exitialis fuit, primo loco venit Franciſcus Titelmanus Haſſeleti in Leodienſi Epiſcopatu natus. Hic FF. Minorum inſtitutum profeſſus in monaſterio Lovanienſi Philoſophiam, Theologiam, Sacrasque Literas longo tempore tradebat, & poſtea Romam profectus relicto Franciſcanorum habitu Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo trigeſimo quinto, aut juxta alios trigeſimo ſeptimo ad PP. Capuccinos ea mente tranſibat, ut totum ſe orationis ſtudio, ac pauperum infirmorum auxilio devoveret. Verum Vicarius Provinciæ ſuæ creatus Aſculi prope Romam, ut exiſtimat Miræus, die duodecima Septembris Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio vivis ereptus eſt. Eminebat is eruditionis ubertate, atque in Philoſophiæ, & Theologiæ ſcholaſticæ, quam inter Fratres Minores tradebat, ſcientiis longe verſatiſſimus celebrabatur: ex illis vero operibus, quæ typis excudi curabat, præcipua ſunt Paraphraſes, atque annotationes in plures S. Scripturæ libros, præcipue in Jobum, Pſalmos, Cantica Canticorum, Eccleſiaſten, D. Matthæum, S. Joan-

Bellarm. de Script Eccl. Zacch. Bov. de annal. Capucc.

Dupin Bibl. des Auth. tom. 19. edit. Holl. p. 1.

Sæcul. XVI. A.C. 1553

S. Joannem, necnon in epistolas D. Pauli, atque in Canonicas epistolas: cum autem Hebraici, Græcique idiomatis optime gnarus esset, cunctos hosce libros per paraphrases, notasque ad explicandum textum percommodas interpretabatur, quin tamen a Vulgata recederet, sed exacte eidem sese accommodaret, scriptaque apologia illius integritatem vindicaret. Scripsit insuper *collationem in epistolam D. Pauli ad Romanos* contra Erasmum, & Fabrum Stapulensem, ex quibus prior contra hunc Virum æque, ac Gilbertus Cognatus indigno prorsus modo calamum suum stringere non erubuit. Reliquit etiam posteris Titelmanus tractatum I. *de auctoritate Apocalypseos D. Joannis;* II. *Summam Mysteriorum Fidei Christianæ* III. *Expositionem cæremoniarum Officii Missæ* IV. *Meditationes sacras pro cordis in Deo constabilitione;* V. *de SS. Trinitate* VI. *Orationem de præmatura morte bonorum* VII. *Scholia in Arnoldum Carnotensem de septem Verbis Domini in Cruce.* Cuncta hæc opuscula typis impressa prodierunt.

§. CI.

Adamus Sasboldus mortuus.

Alter erat Adamus Sasboldus ex illustri Senatorum familia Delphii Anno Sal-

Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo decimo ſexto natus, qui Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto S. Franciſci Alumnis Lovanii aggregatus, nono poſt anno die prima Decembris hoc anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio nonniſi triginta ſeptem circiter annos natus mortalitatem exuit. Recenſentur inter ejus opera I. commentarii in quatuor libros Sententiarum, II. in Prophetam Jſaiam, III. tractatus *de variis Scripturarum ſenſibus*, IV. Commentarii in præcipuas D. Pauli, nec non D. Petri, & S. Judæ epiſtolas. V. Homiliæ, tresque ſermones in illa Leviticorum verba: *eritis mihi Sancti.* Edidit quoque ſermonem de vera Eccleſia, exſtant que cuncta hæc opuſcula Colonienſibus literis Anno milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo octavo excuſa. Ceterum Auctor preſſe D. Auguſtini, ac S. Thomæ veſtigiis inhærebat, ejusque commentarii plus Theologiam, quam artem criticam redolent: id tamen jure merito in ejus laudem tribui poteſt, quod nullius frugis quæſtiones reſecet, ſolideque textuum explicationi immoretur. Nec tamen deſunt Scriptorum nonnulli, qui Sasboldi commentarios adſcribant Joanni Haſſelio Lovanienſi Profeſſori, qui anno Domini milleſimo quingenteſimo quin-

Sæc. XVI. A C. 1553.

Dupin. p. 2.

Sæcul. XVI. A.C. 1553. quinquageſimo primo in Synodo Tridentina Menſe Januario fatis ceſſit, is tamen longe diverſus eſt Auctor ab alio Joanne Haſſelio, cujus alibi meminimus.

§. CII.

Claudii Guillaldi obitus.

Ad idem quoque tempus referri poteſt obitus Claudii Guillaud, ſeu Guillaldi Bellojovii ad Ararim prope Lugdunum nati; quo autem anno deceſſerit, ignoratur. Is Pariſinæ Facultatis Theologicæ Doctor, Canonicus, atque in Auguſtodunenſi Canonicorum Collegio Profeſſor in duos Evangeliſtas Matthæum, & Joannem commentatus eſt, nec non explicationem in D. Pauli, canonicasque epiſtolas, ſub nomine *collationum* ſcripſiſſe, ac typis vulgaſſe dicitur. Horum primi commentarii Pariſienſe prælum eo adhuc in vivis agente Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo, ac poſtea Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo reliquere, ceteri vero ejusdem commentarii Anno Salutis noſtræ milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto, necnon quarto poſt anno typis vulgati fuere. Ceterum Auctor in hiſce ſuis operibus haud aliam impendit operam, niſi ut Sanctorum Patrum, aliorumque

inter

interpretum explicationes literali ſenſui magis congruas colligeret, in omnibus vulgatæ textum ſecutus, licet quandoque ea, in quibus Græcus textus diſcrepat, obſervaverit, atque Erasmi verſione uſus illam in margine ſedulo annotarit. Ceterum literali ſenſui inſiſtit, eaque loca, quæ ab Hæreticis in perverſum ſenſum fuere detorta, paucis verbis explicat, ſignificans, quale ſit Eccleſiæ dogma, ſenſusque orthodoxus. Scripſit pariter pro jejunio verno quasdam Homilias Pariſiis Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo impreſſas. Sæcul XVI. A.C. 1553.

§. CIII.

Rivii Lutherani, & alterius Rivii Auguſtiniani fata.

Hoc eodem anno inter Hæreticorum Theologos præprimis recenſendus venit Joannes Rivius Lutheri Sectator, in Germania Athendori exiguo Weſtphaliæ oppido Comitibus de Schwemburg obnoxio natus. Hic ſupremum diem clauſerat Misniæ anno ætatis ſuæ centeſimo, poſtquam primum Coloniæ, dein poſt Georgium Agricolam Zwiccaviæ, poſtea Annebergi, ac tandem Misniæ, ab Henrico Saxone Mauritii Septemviri Patre evocatus, pueritiæ, ac juventuti inſtituendæ ſedulam operam totos

Thu. Hiſt. lib. 12. Pantaleon proſopog. part. 3. Melchior Adam in vita Theol. Germ.

Sæc. XVI. A.C.1553.

totos viginti quinque annos impendisset. Erat etiam Augusti Electoris, qui defuncto Mauritio successerat, Moderator, necnon Georgio Saxoniæ Duci a consiliis, cum vero aulæ tumultum pertæsus esset, Misnienſis Collegii Rector nominabatur, ubi Theologiæ studio impense vacans plura ejusdem generis opuscula scripsit, ex quibus præcipue celebrantur I. tractatus de restauranda Ecclesiæ disciplina, II. tres libri de confidentia, III. unus liber de spectris, & apparitionibus umbrarum, IV. de certamine Christiano, V. de vita, & moribus Christianorum, VI. liber de Spiritu familiari, seu de Angelorum præsidio: insuper scripsit octodecim Grammaticæ libros, unacum Dialectica, & Rhetorica. Omnia hæc opuscula ab Oporino in unum volumen fuere collecta. Ceterum hic Rivius probe distinguendus venit ab alio ejusdem nominis Joanne Rivio Lovanienſi Fratrum Eremitarum D. Augustini Alumno, qui D. Augustini vitam quatuor libris comprehensam, atque ex ejusdem S. Patris operibus, aliisque coævis Auctoribus decerptam evulgavit, indeque prorsus elegans Historiæ Ecclesiasticæ monumentum posteris reliquit, nec minus edidit etiam tractatum de Scriptoribus sui Ordinis præter quasdam Panegyres. Erat

is

is vir ingenii acie, atque eruditionis amplitudine celeberrimus, necnon ad libros puro, & eleganti ſtylo elaborandos aptiſſimus. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. CIV.

Jacobi Sturmii extrema.

Pariter Jacobus Sturmius, quem nonnulli Germanæ Nobilitatis decus appellant, febri quartana confectus Argentinæ in patria ſua hoc anno die trigeſima Octobris deceſſit, poſtquam circiter ſexageſimum quartum ætatis ſuæ annum expleverat; primam enim lucem aſpexerat Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo octogeſimo nono. Hic obſequiis patriæ ſuæ præſtitis magnum ſibi nomen comparabat, atque ibidem præclaris admodum dignitatum honoribus inter Senatores decorabatur, publicisque muneribus non ſine ingenti dexteritate, morumque probitate functus plures etiam Legationes glorioſe obibat, non modo ad Imperii Comitia, ſed etiam ad Cæſarem, & Angliæ Regem deputatus. Conferebat autem plurimum ad Religionis mutationem, qua Argentinenſes Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo octavo ab avita fide receſſerunt: inſuper ſuis conſiliis tantum effecerat, ut hujus urbis Magiſtratus de- *Sleid. comm. l. 25. p. 935. Thu. l. 12. Melchior Adam l. c. & in vit. Jurisc p. 61. & ſeq.*

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

cimo post anno Academiam, seu Collegium erigeret, illiusque Curam Sturmio demandaret: Denique perutilem contulit operam Joanni Sleidano in concinnanda sua Historia; nam hunc tam suis consiliis, quam traditis commentariis plurimum juvabat, ut ipsemet Sleidanus in sua epistola nuncupatoria his verbis fatetur: *Intervenit vere nobilis, & præclari viri, Jacobi Sturmii, subsidium, & opera, qui per annos amplius triginta versatus in publicis, & arduis negotiis, maxima cum laude, cum sua me non dedignaretur amicitia, quæ fuit ipsius humanitas, dubitantem, & hærentem aliquando in vadis, atque scopulis, peritus ipse gubernator, subinde reduxit in viam æquabilem, minimeque salebrosam, & majorem operis partem, ante morbum, quo sublatus interiit, meo rogatu perlegit, & quorum oportuit, diligenter admonuit.* Referunt nonnulli, Sturmium per plures annos cœnam Lutheranorum more sumere recusasse, eo quod altercationibus, quibus Ministri inter se circa sensum horum verborum: *Hoc est Corpus meum*: collidebantur, graviter offenderetur.

§. CV.

Joannis Dubravii Skalæ obitus.

Joan-

Joannes Dubraw, seu Dubravius Skala, celebris Bohemiæ Patriæ suæ Historicus Pelsinæ haud ignobili ejusdem regni oppido natus ex Familiæ suæ cognomine Skala vocabatur, postquam vero equestri dignitate auctus, atque in Nobilium numerum Regio diplomate esset accensitus, tum primum Dubrawiski nomen ex vetustissimo quodam Moravorum genere mutuabat Hic idem in Italiæ Gymnasio eam operam literis navabat, ut in jurisprudentia Doctoratus lauream emereretur: inde vero reversus Stanislao Olomucensi Episcopo semper a consiliis, rebusque gerendis præsto fuit, imo etiam ejusdem quoque copias, cum Vienna a Turcis cingeretur, ducebat. Insuper præclara admodum obsequia Ferdinando durante bello præstitit, ac Bohemorum seditionem sedavit: quibus rebus prospere peractis populares suos in Principis juste in eos commoti gratiam reducebat, unde in laboris sui præmium a Ferdinando ad Olomucensem Episcopatum defuncto Zanbeck Stanislai Successore nominabatur, eamque Ecclesiam summa prudentia, ac morum probitate regebat, suique muneris sollicitudinem ad profana extendebat negotia; nam primo in Silesiam, & postea in Bohemiam ablegabatur, nec minus renuntiabatur Præ- Sæcul. XVI. A. C. 1553.

Sæcul. XVI. A.C.1553.

ſes Curiæ, quæ ad inquirendos rebelles Schmalcaldico bello implicitos conſtituebatur. Scripſit etiam *Hiſtoriam Bohemicam* triginta tribus libris comprehenſam. (*)

§. CVI.

Joannis Baptiſtæ Egnatii extrema.

Thuan. l. c. Voſſius de hiſt. Latin. Gesner & Poſſevin Bibl.

Hoc item anno Joannes Baptiſta Egnatius die quarta Julii anno ætatis ſuæ octogeſimo naturæ debitum ſolvit. Hic Venetiis natus ibidem Angeli Politiani Magiſterio uſus humaniores literas diſcebat, easque indefeſſo ſtudio poſtea longo tempore tradebat, necnon inſtituendæ juventuti adeo aptum ſeſe reddebat, ut ætate declivis, cum inter emeritos recenſeri peteret, hanc gratiam obtinere non poſſet, eoquod id in grave ſtudioſorum damnum cedere, Senatus exiſtimaret: tandem cum decrepitæ ætatis eſſet, optatam publici ſui muneris abdicationem impetrabat, atque a Venetorum Republica in præſtiti

(*) Cum Continuator hujus Viri obitum referre oblitus fuerit, hæc adjungenda videntur: *Obiit apoplexia tactus anno Salutis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio, die decima octava Septembris: Hæredem ſcripſit ex Sorore Nepotem Wenceslaum Dubratviskium.*

stiti obsequii compensationem eam gra- Sæcul. XVI.
tiam est consecutus, ut deinceps, licet A. C. 1553.
suo officio defunctus esset, eodem tamen stipendio, quod antea docendo meruerat, quotannis donaretur, ejusque bona ex decemviralis Consilii decreto a publico censu eximerentur. Tandem multo senio gravis, sacroque Presbyteratus ordine initiatus latine succincto sat calamo a Julio Cæsare usque ad Constantinum Palæologum, necnon a Carolo Magno usque ad Maximilianum hujus nominis primum vitas Imperatorum conscripsit, quod opus postea primo a Godefrido Tory Bituricensi, & postea a Maroleonsi Abbate Gallice redditum fuit, ac prima versio Parisiis Anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo nono, altera vero Anno Salutis millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto typis impressa prodiit. Elucubrabat pariter Egnatius tractatum de origine Turcarum, necnon novem libros exemplorum de viris illustribus Reipublicæ Venetæ. Attamen postremum hoc opus nonnisi post Auctoris obitum typis evulgatum fuit, quinimo ipsemet Auctor, ultima manu eidem necdum admota, jam morte præveniebatur. Ceterum oris facundia magis præstabat, quam calami elegantia, unde raræ ingenii sui dotes longe clarius in suis prælectionibus, quam libris

Sæc. XVI. A.C. 1553.

emicuerunt. Porro morti proximus sua bona, ac copiosam librorum supellectilem tribus ampliſſimis Veneti sanguinis Familiis Molinanæ, Lauredanæ, & Bragadenæ testamento reliquit, eaque in hæreditate magno numero veteris ævi nummi tam aurei, quam argentei numerabantur.

§. CVII.

Septendecim Propositiones a Parisina Facultate Theologica damnatæ.

Argentre Collect. Jud. append. t. I. p. 19.

Exstant pariter quædam censuræ, quibus Facultas Theologica Parisiis nonnullas propositiones novis erroribus faventes intra hujus anni spatium perstrinxerat, & quidem prima ex his censuris pronuntiabatur die prima Julii contra librum, cui titulus: *Congregatio die Sabbati decima octava Decembris Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo habita.* In hoc libro de electione Dei agebatur, atque ex eo septendecim depromebantur propositiones, quarum quævis prius facta totius omnino libri proscriptione, sigillatim sua censura notabatur, eoquod hic plures propositiones erroneas, schismaticas, hæreticas, Blasphemas, & injuriosas contineret, ac ipse Auctor Sacras literas in reprobum sensum non sine offensione piarum aurium detorqueret.

§. CVIII.

§. CVIII.

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

Alia ſententia contra quemdam Carmelitam nomine Nicolaum Harnoys lata.

Altera cenſura ferebatur die duodecima Julii, qua Facultas in Sorbonnico Collegio congregata Nicolaum Harnoys Ordinis Carmelitarum prima Doctoratus laurea decoratum interrogare, atque excipere parabat. Jubebatur is comparere, atque ad quæſtiones ipſi proponendas reſpondere ob quasdam propoſitiones, quas de Beatiſſimæ Virginis Mariæ, & Sanctorum cultu nec non de precibus pro defunctis enuntiaſſe accuſabatur: igitur Facultas ab eo ſciſcitabatur, an velit ſeſe illius decreto ſubjicere? qui reſpondit: „Volo „parere facultati, in quibus teneor, ſed „quoad negotium præſens vix poſſum „me ſubjicere veſtro judicio, quia eſtis „partium ſtudioſi; his accedit, quod „fieret injuria judicibus, qui me tan„quam innocentem abſolverunt.„

Argentre ib. p. 19. & tom. 2. p. 211.

Cum vero eidem exhiberetur quoddam Scriptum ipſius chirographo munitum, quo ſeſe Facultati ſubmiſſurum ſpoponderat in quibusdam articulis, in quibus erat ad facultatem delatus, inſuper cum interrogaretur, an propriam manum, & propriam ſyngraphamagno-

Sæcul. XVI. A.C 1553.

sceret, respondit: Ego sum horum immemor. Post hæc de pluribus aliis rebus in quæstionem vocatus respondit; rem maturius perpendendi spatium, ne forte fallar, mihi indulgeri postulo: Porro cum in omnibus suis responsis ingentem proderet arrogantiam, ipsamque Facultatem de partium studio suspectam insimularet, seque calumniis opprimi contenderet, Facultatis Decanus pronuntiabat, illum a dicta Facultate tamdiu excluſum iri, donec eidem pareret, quæ etiam sententia ipso præsente lata fuit.

Postmodum Doctoribus die decima septima Julii congregatis Decanus hæc proposuerat: „Pater Vicarius Ordinis „Carmelitarum, & aliquot alii de dicta „domo venerunt ad me, & petierunt, „ut duo ex præfato Conventu Carmeli„tarum ex una parte, duo autem de „Facultate Theologiæ ex altera eligerentur, & adderetur quintus ex con„sensu partium, qui quinque determi„narent de negotio Harnoys Licentiati „& decernerent, ac concluderent, an „admitteretur ad Doctoratum.„

Verum Doctores omnem reconciliationis viam inire respuentes judicio nuper lato institere. Ergo Nicolaus Parisiensi Curiæ libellum supplicem porrigere cogitur, attamen mox Facultas per

per ſuum Advocatum opponebat, quod ipſamet ſui muneris partes integre expleſſet, rogaretque, ne in hoc negotio, quod juxta leges, & avitam conſuetudinem a Regia Curia approbatam decidere vellet, impediretur, quapropter Pariſienſis Curiæ Patres hujus cauſſæ cognitionem in ſe ſuſcipere recuſabant. Sæcul. XVI. A C. 1553.

§. CIX.

Tredecim propoſitiones Fratris Ægidii Multoris Auguſtiniani proſcriptæ.

Die decima quinta ejusdem Menſis Julii Facultas Sorbonnæ rurſus congregata Sacro ſolemniter peracto tredecim damnabat propoſitiones, quas Ægidius Multor Ordinis Fratrum Eremitarum alumnus enuntiaſſe accuſabatur, quasque Pariſienſis Senatus Facultati examinandas committebat. Porro propoſitiones erant ſequentes. „Homo per „ſolam fidem, non autem per opera ſal„vatur. Hæc propoſitio damnabatur, „ut hæretica. II. Nullatenus tuis confide „operibus; ſola enim fides te ſalvum „facit: hæc itidem doctrina hæretica „eſſe declarabatur. III. Nullum datur „meritum in hoc mundo, præter me„ritum Chriſti: hæc rurſus propoſitio tan„quam hæretica rejiciebatur. IV. Ba- *Argentre tom. I. append. p. 19. tom. 2. p. 212.*

Sæc. XVI. A.C. 1553.

„ptizatus damnari nequit. Hæc eadem „perſtringebatur cenſura. V. Meritum „Chriſti expiat omnia, & Baptizatus, „cum habeat fidem, damnari non pot„eſt. Secunda hujus propoſitionis pars „tanquam hæretica proſcribebatur VI. „Illi, qui prædicant, quod Charitas bene „ordinata a ſeipſa incipiat, infauſtam „hanc doctrinam ex imo inferni hauſe„runt, ac peſſime talia ad populum di„cunt. Hæc propoſitio notabatur tan„quam temeraria, hæretica, execranda, „atque auditu indigna. VII. Vera con„feſſio in eo conſiſtit, quod peccator „juxta Filii Prodigi doctrinam Patrem „cæleſtem accedat. Hæc propoſitio, „quatenus Confeſſionem Sacramentalem „excludere videtur, de hæreſi eſt ſu„ſpecta. VIII. Multor de cultu Sanctis „debito loquens hæc effutiebat. Recta „ad finem perge, nec hic ſubſiſte: Chri„ſtus Dominus unacum ſuo Sancto Evan„gelio verus eſt finis: non ergo alibi mo„rare. Hæc propoſitio, cum ad San„ctos recurrere prohibeat, erronea di„cebatur, ac Lutheri errori conſona: „quatenus vero enuntiabat, nil præter „Verbum Dei eſſe recipiendum, ut hæ„retica declarabatur. IX. Rurſus idem „dicebat, orationem noſtram, precesque „ad ſolum Chriſtum, non autem ad „alios eſſe dirigendas. Hanc propo-

ſitio-

„sitionem esse erroneam, ac Lutheri Sæcul XVI.
„hæresi infectam, affirmarunt Doctores. A.C.1552.
„X. Genevenses recipiunt Sacramenti
„signum juxta S. Literas: idem ergo
„cum eis credendum est. Hæc pro-
„positio censebatur esse hæretica, exe-
„cranda, impia, & Blasphema, eoquod
„Genevensium, qui realem Christi præ-
„sentiam negabant, hæresin approbet.
„XI. Missæ Canon est maxima, quæ
„excogitari potest, abominatio: qui
„vero hunc Canonem confecere, erant
„maligni, ac miseri homines. Hæc pro-
„positio vere est abominanda, atque ab
„Ecclesia, cunctisque Christianis exe-
„cranda: XII. Ego, inquiebat Auctor,
„non recitabam Canonem, dum rem
„divinam peragebam, eoquod res esset
„omnium maxime detestanda. Hanc
„propositionem, qua Auctor se hæreti-
„cum declarabat, omnino esse devoven-
„dam pronuntiabatur. XIII. Denique
„hic idem Monachus quamdam fœmi-
„nam alloquens, ajebat: melius est, ut
„alvum tuum purges, quam quod ad
„Missam curras: putant rustica hæc
„animalia, quod sint damnanda, nisi
„diebus Dominicis, & Festis Missæ in-
„terfint. Hanc propositionem Facul-
„tas tanquam falsam, impiam, & hæ-
„reticam damnabat.„

In

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

In eadem Congregatione aliæ examinabantur propositiones, quæ in urbe Lucionensi ad populum dicebantur, earumque prima erat: „Per Sacramen„tum Baptismi homo non fit Christia„nus: Hæc propositio juxta sensum, „quem præseferebat, rejiciebatur ut „hæretica. II. Christus Dominus est in „Sacramento Altaris, sicut Sol est in in„ferioribus rebus per suam virtutem. „Hæc propositio Sacramentariorum „hæresin continere asserebatur. III. „Sola infidelitas impedit effectum Sa„cramenti Altaris. Hæc propositio no„tabatur ut hæretica.„ His subjunge„batur alia propositio pariter damnata, quam quidam Verbi Divini Præco his verbis enuntiabat: „Apostoli circa San„ctum Altaris Sacramentum erant qui„dem hæretici, sed nonnisi per breve „tempus, nec tamdiu, ac Berengarius, „qui per triginta duos annos huic hæ„resi est immoratus.„ Hæc propositio declarabatur temeraria, scandalosa, Apostolis injuriosa, ac publice revocanda.

§. CX.

Aliæ ejusdem Multoris propositiones a Facultate censuris notatæ.

Argentre tom. 2. p. 214.

Eodem anno Parisiensis Senatus Procurator generalis ad Facultatem deferebat Castalionis Biblia Basileæ Anno Domini

Domini milleſimo quingenteſimo primo typis impreſſa, quæ pariter die decimo ſeptimo Julii fuere proſcripta: die autem decima nona ejusdem Menſis Facultas ſuum ferebat judicium circa quinque propoſitiones a Burdegalenſi Senatu ad Facultatem delatas: verum ex his nonniſi unica, eaque tanquam ſcandaloſa damnabatur. Poſtea die vigeſima prima Julii Doctores denuo congregati exceperunt relationem illorum, qui deputabantur ad examinandas alias ejusdem Multoris propoſitiones: porro ex his Facultas tres ſequenti cenſura notabat. I. „Beatiſſima Virgo ſatis, ſuper„que eſt exaltata, proin non oportet „illam alio modo exaltare. Hæc Pro„poſitio proſcribebatur ut ſchismatica, „ac Vigilantii errorem ſapiens, ipſos„que Chriſti fideles retrahens ab ho„nore, ac laude, quam Beatiſſimæ „Matri Dei debent. II. Beata Virgo „nullum ſenſit dolorem in Paſſione ſui „Filii. Hæc Propoſitio dicitur eſſe hæ„retica. III. Hominum merita nil ſunt „niſi dona Dei. Pariter hæc propoſi„tio rejiciebatur ut hæretica; licet enim „inquiunt Doctores, Dei gratia ſit pri„ma, ac præcipua meritorum noſtro„rum cauſſa: ſecunda tamen cauſſa eſt li„berum arbitrium, & voluntas, ex quo „ſequitur, quod merita non tantum ex „gratia Dei efficiantnr. §. CXI.

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. CXI.

Aliæ Propositiones a Burdegalensibus submissæ, ac proscriptæ.

Argentre l. c.

Die vigesima sexta Julii quinque adhuc aliæ propositiones circa merita, & bona opera a Burdegalensi Universitate fuerunt delatæ, ac censuris perstrictæ, earumque prima his erat concepta verbis: „Homo in manu Dei com„paratur penicillo in manu Pictoris. Id „hæresin sapere declararunt Doctores. „II. quantumcunque aliquis coram homi„nibus sit innocens, coram Dei oculis ta„men est reus, ac æternæ damnationis „dignus. Hanc propositionem esse hæ„reticam Facultas pronuntiat. III. Pro„positio, in qua de Christi Sacrificio „affirmabatur, quod tollat maledictum, „& sit satisfactio nostra per ejus sangui„nem, declarabatur de Lutheri hæresi „suspecta, cum omnem satisfactionem „ex parte hominis excludere, ac pur„gatorium rejicere videatur. IV. Tres „Personæ, quæ nonnisi unicus sunt „Deus, sunt totalis causa nostræ salu„tis. Hæc propositio dicebatur Lutheri „doctrinæ consona, qua hominis co„operatio negatur. V. Ideo Christus „mortuus est, quia per solam provi„dentiam, & Dei consilium voluit, non „autem per hominum malitiam ejus

mors

„mors contigit. Hæc propositio nota- Sæcul. XVI.
„batur, ut falsa. A.C. 1553.

§. CXII.

Simeonis Romiglei propositiones damnatæ.

Die prima Mensis Augusti sententia ferebatur in sex propositiones, quas quidam Tolosanus nomine Simeon Romigleus in quadam publica disputatione apud FF. Augustinianos enuntiaverat, cum vero scholasticum hoc certamen in die festo, necnon in Ecclesia, & quidem eo tempore fuisset initum, quo divinum Officium celebrandum fuisset, hinc ipsa hæc concertatio declarabatur scandalosa: postea vero ipsæ propositiones sequenti censura notabantur I. Anima ventus est, & pars materiæ. Hæc propositio rejiciebatur ut hæretica II. Circa summum bonum opinio Epicuri defendi potest: hæc propositio dicebatur captiosa, & de hæresi suspecta. III. *Ex Pythagorica Metempsycosi colligi potest suscitatio mortuorum. Ipsa illatio, inquit* Facultas, *est inepta, & mala, propositio autem scandalosa.* IV. *Scientia nil nisi quædam est reminiscentia.* Hoc falsum, erroneum, & jam antea damnatum fuisse pronuntiabatur. V. *Theologia Christiana non indiget Ethnica.* Id temerarie, ac non sine scandalo asseri in- *Argentre p. 215.*

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

inquiebant doctores VI. *Anima hominis est immixta materiæ.* Hoc esse hæreticum facultas adstruebat, & postea differebat examen alterius propositionis de mundo, quem Auctor fuisse ab æterno propugnabat.

§. CXIII.

Aliæ censuræ adversus quemdam Lavallensem Monachum Ordinis FF. Minorum.

Argentre p. 216. & seq.

Sub idem tempus die septima Augusti Lavallensis in Cenomanensi agro Conventus Rector ex Ordine Fratrum Minorum ad Facultatem quinquaginta tres deferebat propositiones, quas unus ex suis Religiosis in præfata urbe publice ad populum proferebat. Insuper idem, ut vocant, Guardianus addebat testimonia eorum, qui hujus Monachi sermonem perceperant. Ceterum ex hisce propositionibus nonnullæ agebant I. de bonis, & reprobis in Ecclesia commixtis, II. de conditione veri Christiani, III. de Canonisatione D. Thomæ Aquinatis, ejusque doctrina. IV. de discrimine ciborum, V. de spei defectu in Apostolis: insuper nulli alteri, quam soli Deo cultum esse tribuendum, enuntiabat, & errores spargebat I. circa passionis Dominicæ merita, II. circa Verbum Dei, cultumque Sanctorum, III. vota, IV. bona

bona opera, peccatorum remissionem. Præter hæc etiam Monachis manuum laborem esse necessarium statuit, egitque de Ecclesia, ejusque ritibus, atque aliis argumentis, quæ studiose omittimus, ne eandem rem repetere cogamur. Attamen omnes hæ propositiones variis perstringebantur censuris, earumque nonnullæ tanquam captiosæ, de hæresi suspectæ, erroneæ, Lutheri erroribus consonæ, Sanctis Patribus injuriosæ, scandalosæ, ac jam antea in Concilio Constantiensi proscriptæ damnabantur. Sæcul. XVI. A.C. 1553.

§. CXIV.

Duo libri de Symbolo, & oratione Dominica damnati.

Die octava ejusdem Mensis Facultas duos libros Gallice scriptos, ac in lucem editos proscribebat, quorum primo titulus erat: *expositio Symboli Apostolici*, alter vero inscribebatur: *explanatio orationis Dominicæ*. Ex primo horum operum extrahebantur tres propositiones, quarum prima hominem depingit tanquam rem inanimatam in Dei manibus. Altera respicit Christi Passionem, quæ non malitiæ hominum, sed Dei consilio adscribitur. Tertia affirmat, quod, quantacunque quis Sanctitate emineat, coram Deo tamen æter- *Argentre l. c. p. 219. 230.*

Secul. XVI A C 1553.

na sit damnatione dignus. Hi errores haud absimiles erant illis, qui a Burdegalensibus delati per Facultatem fuere damnati. Ex altero libro de explicatione orationis Dominicæ pariter tres depromebantur propositiones, quæ versabantur circa satisfactionis opera, & piarum actionum merita, quæ Auctor evertere nitebatur. Ceterum reperiuntur hujus censuræ quædam fragmenta in libro, qui Anno millesimo sexcentesimo sexagesimo primo Parisiensibus literis excusus prodiit sub hoc titulo: *Collectio Auctorum, qui Sacræ Paginæ traditiones in lingua vulgari condemnant.*

§. CXV.

Aliæ censuræ contra plures libros a Senatu ad Facultatem transmissos pronuntiatæ.

Argentre t. 2. p. 220.

Eadem Facultas die trigesima ejusdem Mensis Augusti suam sententiam ferebat contra quosdam libros a Senatu Parisiensi delatos, quorum erant duo, eorumque primus nomen Claudii Despensii, titulum vero: *Paraphrasis, seu Meditationes in Orationem Dominicam* præseferebat, alter vero inscribebatur: *Consolatio in adversis.* Itaque Facultas declarabat, hosce libros, cum propositiones obscuras, ambiguas, erroneas, ac de hæresi suspectas contineant, esse

esse supprimendos. Postea tres Psalmorum libri Gallice redditi, variisque in locis editi examinabantur, ac sua notabantur censura, cujus ratio hæc affertur: *quia simplices ex rerum difficultate in errorem facile possunt deducere, insuper quædam ibidem continerentur, in quibus Author non in omnibus Latinam, & ab Ecclesia receptam versionem sequitur.* Sæcul. XVI. A.C.1553.

Insuper eadem Facultas alium novi Testamenti librum Gallice redditum proscribebat, eoquod erroribus scateret, ac insuper a Vulgata recederet. Pariter damnabatur Gallica operum Lactantii versio, cum pluribus obnoxia esset erroribus, quos rudes haud facile discernere possent. Denique Decanus supprimenda statuit quædam Biblia in linquam Gallicam translata, eoquod inter apocryphos temerarie rejicerent quosdam libros Canonicos, & in Indice, sive in Tabella continerent aliquas propositiones scandalosas, erroneas, de hæresi suspectas, & hæreticas, nec non plerisque in locis recederent a Latina, & recepta translatione.

Die sexta Septembris judicium jam antea latum contra Claudium Despensium confirmabatur, potissimum eo nomine, quod ejus expositio Orationis Dominicæ absque Facultatis consensu con-

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

tra edictum Regium fuerit typis vulgata. In eodem quoque conſeſſu ſancitum erat, Regi libellum ſupplicem eſſe porrigendum circa Nicolai Harnois Carmelitæ cauſſam, eoquod ille, ut meminimus, ad Senatum provocaſſet.

§. CXVI.

Alia cenſura circa poteſtatem laicam in dirigendis publicis ſupplicationibus.

Argentre p. 221.

Eodem anno die decima quinta Decembris Facultas Sorbonnæ congregata deliberabat circa cauſſam Eccleſiæ Lavallenſis, eoquod illa in Antiphona Beatiſſimæ Virginis *Salve Regina* plura immutaſſet; cum enim hæc Antiphona in quodam Sacello affixa exponeretur, a muro fuit detracta, eique alia ſubrogata, in qua Chriſto Domino ea adſcribuntur, quæ Beatæ Virgini fuere attributa: nam præter alias mutationes, loco *Salve Regina Mater* dicebatur *Jeſu Chriſte Rex*, & deletis poſtremis his verbis: *Virgo Maria*, ſubſtituebantur hæc: *Jeſu filii Virginis Mariæ*, &c. Aſt Facultas damnabat haſce immutationes tanquam temerarias, ſcandaloſas, ſchismaticas, ac honori Beatiſſimæ Virginis derogantes, ipſumque Auctorem de hæreſi ſuſpectum reddentes.

Deni-

Denique die decima octava Decembris quatuordecim proscribebantur propositiones excerptæ ex sermonibus, quos Joannes Noel, seu Natalis ex Ordine Fratrum Prædicatorum Rothomagi ad populum dicebat: Harum prima erat. „Nunquam melius, quam hodierno „tempore Evangelium prædicatur, uni„cuique etiam liberum est, imo & con„veniens, ut pro sua salute illud per„legat.„ Ad hanc propositionem ita inquit Facultas: Sæc. XVI. A.C. 1553.

Prima pars est falsa, scandalosa, & temeraria; secunda vero periculosa, & pernicioſa propter versionum corruptionem.

II. „Jesus Christus per mortem suam „dedit singulis diebus quoscunque ci„bos comedendi facultatem, dummodo „abſit scandalum.„ *Hæc propositio ciborum indifferentiam omni tempore a Christo datam affirmans, est falsa, in Christum, Ecclesiam, & Prælatos est contumelioſa, Evangelicæ, & Ecclesiasticæ disciplinæ enervativa, Joviniani, Valdensium, & Lutheri hæresi conspirans.*

III. „Præsules nil nisi monstra sunt, „atque omnia suo fastu, avaritia, & si„monia pessumdederunt.„ *Hæc propositio sic universaliter prolata, est scandalosa, temeraria, & avertens a Superiorum*

Sæcul. XVI. A.C.1553.

rum honore, reverentia & obedientia.

IV. Tu Fulo, Lanifex, ac omnis homo, qui tuam salutem noscis, cur „non & tu Verbum Dei annuntias, quia „nos illud non prædicamus.„ *Hæc interrogatio innuens laicis passim prædicationis officium convenire, est scandalosa, schismatica, & authoritati derogans Ecclesiæ.*

V. Rudis fœmina ex me sciscitabitur, nescio, quid credam? „nam hi „mihi dicunt, quod mors Christi non „salvet, alii autem oppositum affirmant: „ita pii homines dubiis pleni a sermo„nibus recedunt, & nec ipsus scio, quid „tandem credamus, quid mundus cre„dat?„ *Hic modus loquendi est diminutus, & auditores relinquit dubios super credendis.*

VI. „Ecclesia debet esse pauper, & „Christiano Regno adversa.„ *Hæc propositio errori Wicleviſtarum est conformis, scandalosa, temeraria, & perniciosa.*

VII. „Ut Christianus suam salutem „operari valeat, necesse est, ut quivis „Sacras literas, & Evangelium legat, „& intelligat.„ *Hæc propositio est periculosa, pernicioſa, & universaliter prolata, est erronea; sunt enim, qui nesciunt legere.*

VIII. Sa-

VIII. „Sacræ literæ præteritis tem- Sæcul. XVI.
„poribus deliteſcebant, hodie vero de- A.C 1552.
„teguntur: nonnunquam Deus permit-
„tit, ut hæreſis ad procurandum ma-
„jus bonum dominetur.„ *Prima pars eſt falſa, ſcandaloſa, & temeraria; ſecunda catholica.*

„IX. Eadem perſtringitur cenſura, „ac præcedens. X. „Cum Præſules „nec Evangelium, nec Verbum Dei „annuntiant, neceſſe eſt, ut illud opi-„fices prædicent„ Hæc propoſitio eidem cenſuræ, ac quarta ſubjicitur. XI. „Non ſufficit, ut quis ſuam familiam „bene gubernet, oportet, ut noſtram „quoque novam doctrinam calleat: Fa-„ber Serrarius, & Scriniarius melius, „quam nos, de Verbo Dei diſcurrent.„ *Hæc propoſitio quantum ad eam partem, in qua meminit novæ doctrinæ e phraſi Lutheranorum, eſt ſuſpecta de errore eorundem Lutheranorum; quantum ad eam partem, qua dicit laicos melius loqui de verbo Dei, quam prædicatores, eſt ſcandaloſa, & temeraria.*

„XII. Si vexaris, ne mireris; num „enim tibi mirum videtur, ſi Fulo me-„lius, quam noſtri Præſules, Evange-„lium explicat? ita placuit Chriſto, ut „eorum inſignes corruptelæ, & avaritiæ „manifeſtentur, quam in rem quadrat „textus Apocalypticus de magna beſtia,

Sæcul. XVI A. C. 1553.

„& de prostituta:„ *Prima pars præsertim collata cum propositione sequenti, conformis est phrasi Lutheranorum, captiose illos confirmans in suis erroribus, taxans Judices, eosque avertens a puniendis hæreticis: duæ vero reliquæ partes ex comparatione abusiva scandalosæ sunt, temerariæ, & Ecclesiæ Prælatis contumelioſæ.*

„XIII. Habe patientiam, & haud „ultra miraberis: si tibi minæ intentantur, & vexationibus opprimeris, „semper tamen invenies Patrem, & „Matrem, qui te in tuis adversis consolabuntur, & tibi purum Dei Verbum, „ut decet, proponent, nec te in tua infidelitate relinquent.„ *Prima pars similis est primæ parti præcedentis propositionis; secunda pars est captiosa.*

XIV. Loquitur de Sacerdotibus, atque allegat Historiam cujusdam Regis, qui se idololatram fingens proclamari fecerat, quod idolis quadam die sacrificaturus esset: ast Sacerdotes mox eo confluentes, una omnes trucidari jussit. *Hæc propositio, in qua confert Idololatras Sacerdotibus evangelicis, est captiosa, Sacerdotibus injuriosa, & suspecta.*

§. CXVII.

§. CXVII.

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

Exercitationum Sacrarum liber a D. Ignatio conſcriptus denuo in Hiſpania impugnatus.

Rurſus hoc anno nova ſuſcitabatur tempeſtas adverſus Spiritualium exercitationum librum, quem D. Ignatius compoſuit; quippe Thomas Pedroccius hunc librum ad Toletanos Inquiſitores in Hiſpania deferebat, plures exhibens propoſitiones, quas ex hoc libro decerptas affirmabat, illasque velut temerarias, piarum aurium offenſivas, ac manifeſtis hæreſibus repletas, necnon cenſura dignas denuntiabat. Percepta hac accuſatione, auditoque Univerſitatis Salmanticenſis conſilio tres nominantur Doctores, qui librum examinarent, ac deſuper ſuum judicium ferrent. Hi tres erant Alphonſus Vergara, Conchenſis Canonicus, Joannes Coſta Doctor, & Bartholomæus Torres, ſeu de Turre, qui duo poſtremi poſtmodum ad Epiſcopatus nominabantur, & prior quidem Legionenſis, poſterior autem Canarienſis renuntiabatur Epiſcopus. Porro cum Bartholomæus in favorem harum exercitationum peroraret, ab ulteriori quæſtione ceſſatum eſt, atque ipſimet Inquiſitores poſtea hunc librum egregie a calumniis vindicabant.

Orlandin hiſt. Societ. l. 13. n. 33. Bouhours vie de S. Ignace l. 3. p. 374.

Sæc. XVI. A.C. 1553.

§. CXVIII.

Papa contra Societatem vehementer commotus.

Orlandin. l. 14. n. 10. Baillet vie de S. Ignace tom. 3. p. 451.

Sub idem tempus D. Ignatio, ejusque Sociis alia impendebat tempestas, quam reputabant longe magis acerbam, ac erat illa, quæ in Hispania contra exercitationum librum conflata erat; cum enim juxta decretum a Concilio Tridentino editum Carolus V. Imperator sanxisset, ut omnes Sacris beneficiis intra Hispaniæ fines provisi ibidem residerent, illi, qui Romæ agebant, cum hoc mandatum eos præcipue respiceret, questum ad Papam ibant, exponentes, quod hæc Cæsaris molimina Sacræ Sedis juribus adversarentur: quinimo hi ejusmodi legi, cujus tamen promulgationem ipsimet, ut sui muneris præscripto satisfacerent, prævenire debuissent, adeo non absque indignatione sese submiserunt, ut etiam sua importunitate Papam eo adigerent, quatenus eorum querelis etiam suas indulgentius adjungeret, Ast Cæsar decreti sui æquitatem propugnans, illud Sacris Canonibus consonum esse respondit, qua tamen constantia sua magis, magisque Pontificis animum exacerbabat, cum is ægre ferret, quod sibi decisiones Concilii, cui ipse tanquam Legatus intererat, ac proin

proin ejusmodi decreta noverat, Princeps Laicus hac ratione obtruderet. Porro cum rumor spargeretur, quod hujus Cæsarei edicti Auctores essent Jesuitæ, qui jamjam in hac aula pro summo imperio dominari cœperant, hinc Julius ira in eos accensus non sine indignationis suæ signis eos Palatio suo abesse jussit. Eo tempore Ignatius, qui vindicias forte a quodam Cardinale sperandas ipsus facile supplere potuisset, periculoso morbo decumbebat, & cum summo Pontifice conferre præpediebatur: quocirca sua Societas hanc vexationem sufferre cogebatur, usquedum Ferdinandus Romanorum Rex datis ad Julium Papam literis ab eo peteret, ut supremum Societatis Præpositum ad suum alloquium admitteret, eoquod illi rem maximi momenti clam communicasset. Sæc. XVI. A. C. 1553.

§. CXIX.

Pontificis indignatio in Societatem concepta per Ignatii alloquium sublata.

Hac via Ferdinandus summo Pontifici Divum Ignatium ad se accersendi occasionem suppeditabat; unde etiam Vir sanctus recuperata mox salute vocatus Papam accessit, ab eodem perbenigne exceptus; cum enim Julius illum ob morbi violentiam viribus fractum cerneret, haud *Orland. n. 11. Bouhours l. 5. p. 402. & seq.*

Sæcul. XVI. A. C. 1553. haud quaquam permittere voluit, ut tecto capite, aut flexis genibus loqueretur, sed ambo stantes inter se conferebant, sermone præprimis conversо ad Romanorum Regis mandata: cum autem Ignatius hac super re Pontifici plene satisfaceret, tandem orationem deflectebat ad suam Societatem, quam ab omnibus siniſtris suspicionibus latius tum sparsis tam prospere vindicabat, ut Julius in pristina, quam de Societate conceperat, pia opinione firmatus Ignatium de sua amicitia certum esse voluerit, hinc eidem luculentum suæ erga Collegium Romanum benevolentiæ specimen daturus, quotannis duo aureorum millia, aut Abbatiam proxime vacaturam spopondit, & postea ab eodem sciscitatus est; an Professorum Domus necessariis esset provisa: respondit Ignatius, quod nulla re egerent, etsi ex collectis eleemosynis viverent, de cetero autem satis locupletes forent, dummodo de summi Pontificis benevolentia certi essent. Hoc responso captus Papa Præsulem, quem a Cubiculis habebat, advocans eidem in mandatis dabat, ut Ignatio, quotiescunque alloquii copiam peteret, absque mora ingressum concederet, etiamsi Papam cum Cardinalibus conferre nosset. Postera die Pontifex eleemosinæ nomine ad Professorum ædes quingentos aureos transmittebat.

§. CXX.

§. CXX.

Sæcul. XVI. A. C. 1553.

Sancti Ignatii scriptum de obedientia, & Modestia.

Cum Ignatius solerter animadverteret, quod suorum non pauci immodicis austeritatibus corpus suum affligerent, alii autem sacro vitæ contemplativæ otio capti penitus literarum studia negligerent, hinc ejusmodi corruptelis remedium adhibere statuit, hancque in rem prolixum sermonem veluti epistolam conscripsit, sub titulo: *de virtute obedientiæ.* Hic libellus præcipue ad Lusitanos dirigebatur, ut denuo ad rectam semitam reducerentur illi, quos minus ordinata pietas aberrare fecerat: porro cum ejus sollicitudo sese ad omnia extenderet, aliunde vero sibi satis compertum haberet, quod Religiosorum modestia non modo ad pietatem populo inspirandam, sed etiam ad laicos sibi conciliandos plurimum conduceret, eapropter specialia circa externam morum compositionem præcepta scripto tradidit, & hisce regulis, quæ tredecim complectuntur articulos, titulum de modestia præfixit, ac minima quæque articulatim annotavit. Insuper cum virtutis, ac famæ suorum discipulorum præcipue in diversis officiis salutem animarum spectantibus conservandæ studiosissimus esset, hinc quoddam majoris longe mo-

Bouhours l. 5. p. 397.

Sæcul. XVI. A.C.1553

momenti ſtatutum condidit, quod poſtea per univerſam Societatem propagatum fuit nam præcipiebat, ut ex Sociis nullus, vel unquam ſine comite fœminas, etſi primæ eſſent Nobilitatis, aut forsinfirmæ, inviſerent: ſi vero cum illis conferre, aut earum confeſſiones excipere cogerentur, res ita inſtrueretur, ut ſocii oculis omnia ſint pervia, quin tamen de rebus ſecreto pertractandis aliquid percipere valeat. Denique ut omnibus manifeſtum fieret, quod hujus legis cultum omnino obſervari velit, hinc quondam edoctus, quod quidam Societatis Sacerdos jam ſenio gravis in quadam occaſione hoc ſtatutum violaſſet, mox ad aulam octo Presbyteros convocabat, injungens, ut reus ſemetipſum præſentibus cunctis tamdiu cæderet, donec ſinguli ex hiſce octo Patribus ſeptem Pſalmos, ut vocant, pœnitentiales recitaſſent.

§. CXXI.

Societas in variis locis propagata.

Orland. l. 13. & 14.

Cum interea nova hæc Societas ſemper ſeſe latius diffunderet, & plurima aquireret Collegia, Pontifex ejusmodi Domum Hieroſolymis quoque, Conſtantinopoli, atque in Inſula Cypro condere ſtatuit. Porro jamjam in Collegio Romano Philoſophia, ac Theologia tradebantur, & Florentiis quoque æque, ac Perufii Col-

Collegium erigebatur: nec minus alterius fundamenta jacere Laineſius Genuæ cœperat: inſuper unum in Inſula Corſica, atque alterum in Monte Regali condebatur, præter Academiam, quam Caniſius Viennæ in Auſtria, Antonius Corduba aliud Collegium in ejusdem nominis urbe, & Hermanus Alvareſius Avilæ inſtituebant. Præterea pro Societate exſtruebatur Eccleſia Barcinnone, & Profeſſorum Domus exurgebat Ulyſſiponæ in Luſitania, ubi non minus, ac Eboræ in eodem Regno humaniores literas in Collegio S. Antonii tradere cæperant. Ablegabat quoque Ignatius quosdam Dominicæ vineæ Operarios ad Regnum Congi, & Braſiliam, ubi copioſa Evangelici laboris meſſis colligebatur, & Nobrega Braſiliæ Provincialis fuerat declaratus. Poſtea Luſitaniæ Rex inſtanter a Papa petebat, ut pro Æthiopia Patriarcham, atque unacum Societatis Patribus Epiſcopos ſeligeret verum ea res primum ſub Julio III. decidebatur, qui Joannem Mugneſium, Andream Oviedum, & Melchiorem Carnerum nominabat, quorum primus in Patriarcham, alter in Epiſcopum Nicænum, & tertius in Hierapolitanum eligebatur. Hi una omnes cum ſociis, quos eisdem Ignatius adjunxerat, ac quodam Commiſſario Apoſtolico, cui nomen Caſpar Barzeus, ſimul

Sæcul. XVI. A.C. 1553.

Sæcul. XVI. A.C. 1553. simul profecti literas deferebant, quæ ab Ignatio ad Abyssinorum Regem scriptæ, ac die vigesimo octavo Februarii Anno salutis nostræ millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto Romæ erant datæ. Eodem insuper anno Tibure, Laureti, & Syracusis Collegia condebantur, tresque in Hispania Provinciæ scilicet Castellana, Arragonensis, & Guadelquivirana erigebantur, iisque singulis suus assignabatur Provincialis. Denique etiam Collegium fundabatur Valentiæ in Hispania, aliudque Placentiæ in eodem regno, simulque agebatur de Collegiis Hispali, atque Granatæ condendis.

INDEX

INDEX
TOMI XLI.
HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ CONTINUATÆ.

Absolutio Sacramentalis, de ea agitur in Synodo 82. 118.

Agria a Turcis obsidetur 456. 457. ob præsidiariorum constantiam liberatur 458.

Albertus Brandeburgicus Cæsarem maledico scripto lacessit 378. Carolum V. Cæsarem capere nititur 387. ejus crudelitates 398. Protestantium fœderi adscribi renuit 426. a Cæsare & Mauritio bello petitur 429. plurimas in Germania crudelitates perpetrat 431. lis inter ipsum & Episcopos discutitur 579. concordiam cum illis inire recusat 581. bello premitur & profligatur 585. imperio proscribitur 587.

Alimus Bassa Hungaros profligat 454.

Alsatia, a Gallis devastatur 410.

Anglia, ibidem publicarum precum ritus immutatur 223. a Bucero hæretico approbatur 224. nova ibidem secta procuditur 227. corrigitur Liturgia 235. Ecclesiasticorum bona diripiuntur 590. tumultus circa Successionem 592. 596.

Religio Catholica reſtauratur 621. 624. 637. Legati Apoſtolici in Angliam mittuntur 639. 641. ibidem Cleri comitia aguntur 663. catechismus hæteticus diſcutitur 663.

Anglicus Sudor 240.

Antiochæni Patriarchæ Orator Romæ excipitur 550.

Appellatio, ſtatuta circa illam 30. a ſententiis interlocutoriis illicita eſt. 50. de appellationibus a ſententia Epiſcopi 53. de prima inſtantia 53.

Argentinenſium poſtulata apud Pictavium 261. 369. eorum Deputatus Tridento diſcedit 375. Urbs a Gallis fruſtra expugnatur 412.

Auguſta Vindelicorum a Mauritio Saxoniæ Electore obſidetur 384. capitur 385.

Auguſtus Saxo Mauritii frater eidem ſuccedit 585.

Auria Bellidux, ejus claſſis a Turcis diſſipatur. 447.

Bapeoma, Galli hanc urbem incaſſum invadere tentant. 564.

Baſtia a Turcis & Gallis invaditur 574.

Beneficia diverſæ Diœceſis non uniantur 153. Regularia Regularibus conferantur 154.

Bertanus Petrus creatur Cardinalis 199.

Beza litem inter hæreticos fovet 473.

Billicus Doctor Carmelita, ejus doctrina & obitus 521.

Bolsecus Hieronymus hæreticus, ejus errores 207. Calvinum impugnat 208. a Genevensibus expellitur 209.
Bonamicus Lazarus moritur 506.
Bonerus Londinensis Episcopus exauctoratur 227.
Bonifacium a Turcis & Gallis invaditur 575. expugnatur 577. a Cæsareis recuperatur 578.
Borgia Franciscus, de eo in Cardinalem nominando agitur 495. ejus promotio a Divo Ignatio prohibetur 496.
Brandeburgi Elector suos Oratores ad Synodum ablegat 62. Pontifici Submissionem pollicetur 63.
Bucerus Martinus hæreticus, moritur 202. ejus corpus exhumatur 204. ejus mortem deplorat Calvinus 206. ejus judicium de Anglica Liturgia 224.
Burdegalensis Universitas quasdam Propositiones damnat 718.
Calvinus Buceri mortem deplorat 206. a Genevensibus vexatur 206. dissidia habet cum Hieronymo Bolseco. 207. eundem divexat 208. ac Geneva expelli procurat 209. Westphalum impugnat 472. Genevæ vexatus 474. Michaelem Servetum capi procurat 667. cum eo disputat 670. mutuis convitiis pugnatur 671. ejus damnationem urget 672. suam crudelitatem in Servetum excusare nititur 682.

Camajanus Sedis Apoſtolicæ Nuntius 249.
Cameracum a Gallis incaſſum invaditur 564.
Campegius Alexander creatur Cardinalis 198.
Canus Melchior, ejus ſententia circa præparationem ad Euchariſtiam 7.
Cardinales a Julio III. creantur 197. 688.
Carolus V. Oenipontum venit 180. ab ingrato Mauritio decipitur 186. Galliæ Regem ſibi infenſum habet 186. Haſſiæ Landgravium liberare rogatur 190. reſpondet ad Principum preces 192. Papam rogat, ut quosdam Cardinales creet 193. pacem cum Papa ob Parmenſem ditionem inire ſollicitatur 249. Bononiam Synodum protecturus cum Papa pergere paratus eſt 251. ejus epiſtola ad Electores diſceſſum a Synodo parantes 265. Proteſtantes ad Synodum aſſumi petit 281. ob ſolutam Mirandulæ obſidionem de Papa & Vitellio queritur 351. Præſulum diſceſſum ab urbe Tridentina ægre fert 357. a Gallis bello petitur 357. Proteſtantibus obſiſtit 358. Fruſtra Moguntinum & Colonienſem Electores Tridenti detinere nititur 359. a Mauritio Saxone & Gallis bello premitur 374. 380. a Proteſtantibus bellum ei infertur 376. ei a Proteſtantibus inſidiæ ſtruuntur 386. Oeniponti a Proteſtantibus obſidetur 401. Joannem Friderici

dericum Saxoniæ Electorem liberum dimittit 402. a Venetis oblatam opem acceptat 404. a Galliarum Rege Proteſtantibus juncto infeſtis armis invaditur 407. quædam eidem urbes eripiuntur 409. ad Paſſavienſem pacem cogitur 412. bellum parat adverſus Albertum Brandeburgicum 429. Argentinam venit 431. Metenſem Urbem obſidet 433. obſidionem ſolvit 434. Albertum ſibi conciliat 434. Sanſeverinatem rebellem comprehendi jubet 438. a Turcarum claſſe invaditur 439. a Senenſibus bello petitur 442. Cosmæ Ducis opem implorat 443. Mendoza Belliducem ex Italia revocat 450. Hungaris opem fert 455. excommunicationis ſententiam in Ferdinandum latam differri impetrat 461. ad pacem cum Galliarum Rege ineundam ſollicitatus 553. Papæ Legatum excipit 556i Terouanam obſidet 558. capit & ſolo æquari jubet 560. Hedinum expugnat 561. ejus copiæ profligantur 556. ob Senenſes bellum infert Galliarum Regi 566. Poli diſceſſui in Angliam obluctatur 652. 660. Philippum Filium ſuum Mariæ Anglorum Reginæ in Sponſum offert 653. edictum de reſidentia Epiſcoporum & Parochorum urget. 730.

Carolus III. Sabaudiæ Dux moritur 588.

Caſus reſervati, de illis agitur in Synodo 87. 120.

Caſtaldus Bellidux Martinuſium Cardinalem calumniis obruit 167. Ferdinandi Regis indignatione abutitur 170. Martinuſium occidi curat 171. 173.
Caſtellus Guilelmus Carmelita 541.
Caſtellus Joannes Gropperi ſententiam circa jurisdictionem refellit 28.
Catharinus Ambroſius, ejus obitus & opera 512. 513. ejus ſententia de immaculata Conceptione 515.
Cathecumeni, pro iis domus a S. Ignatio erigitur 216.
Cenſuræ Facultatis Pariſinæ contra librum Caroli Molinæi 528. contra Henrici Mauroii propoſitiones de Baptismo 539. aliæ cenſuræ 540. 710. contra Nicolaum Harnoys latæ 711. propoſitiones Ægidii Multoris proſcribuntur circa merita & opera 713. aliæ contra Beatiſſimam Virginem damnantur 717. aliæ a Burdegalenſi Univerſitate cenſuris notantur 718. propoſitiones Simeonis Romiglei damnantur 719. cujusdam Monachi Lavallenſis doctrina perſtringitur 720. alii duo libri circa orationem Dominicam proſcribuntur 721. plures libri a ſenatu deferuntur 722. circa Salve Regina 724.
Cicada Joannes creatus Cardinalis 199.
Clerici, Ordinis veſtem geſtare tenentur 148. alienos Clericos Epiſcopus punire nequit 151.

Clerus

Clerus Gallicanus contra edictum Toloſanum ob læſam immunitatem queritur 253.
Cocblæus Joannes hæreticorum malleus moritur 504.
Cæcius Pomponius Cardinalis, ejus obitus 502.
Colonia, Archiepiſcopus a Synodo diſcedit 359.
Commendonus a Dandino in Angliam mittitur 638. ejus dexteritas 639. in Angliam venit 641. cum Regina privatim confert 642. Reginæ literas ad Papam defert 648. cum ingenti Romanorum gaudio Romam venit 658.
Communio ſub utraque ſpecie 6. 12. 20. 33. Calicis & parvulorum 255.
Conceptio B. V., de illa quid ſenſerit Catharinus 515.
Concilium vide *Tridentinum.*
Confeſſio 83. 114.
Conſervatores, de illis agitur in Synodo 92. 144.
Contritio, qualis amor ad eam requiratur 72. 78. 80. 109. 113.
Cornarus ſeu Cornelius Andreas creatur Cardinalis 200. ejus obitus. *Ibid.*
Corneus Fulvius creatur Cardinalis 198.
Corſica a Turcis & Gallis invaditur 574.
Cosmas Medicæus Etruriæ Dux concordiam Cæſarem inter & Senenſes ſtabilit 442. 444. 449. Gallorum partibus accedere fruſtra ſollicitatur 450.

Cranmerus hæresin in Anglia propagat 223. ritu hæretico Eduardi VI. exequias celebrat 623. carceri mancipatur 635.

Crescentius Marcellus, commendarum abusum tollere, a Gallis prohibetur 161. Veronæ moritur 397.

Cuppis Dominicus Cardinalis, ejus vita & obitus 695. primo Societati infensus, postea eidem addictissimus 697.

Dandinus Hieronymus creatur Cardinalis 199. Commendonum ad Anglos decernit 638.

Degradatio, in Synodo de ea agitur 32. 54.

Dragutes cum Turcica & Gallica classe Italiam invadit 446. Auriam profligat 447. Corsicam invadit 573.

Dubravius Joannes Historicus, ejus obitus & opera 707.

Durlentum, ibidem Cæsarei profligantur 563.

Eduardus VI. Hæresis fautor 223. Gardinerum exauctorari jubet 226. novæ sectæ articulos introducit 227. Mariam Reginam divexat 238. cujusdam Franciæ Regis Filiæ desponsandus creditur 241. morbo corripitur 592. Joannem Grayam Regni hæredem scribit 596. moritur 597. ejus exequiæ 623.

Egnatius Joannes Baptista, ejus opera & obitus 708.

Elisabetha Hungariæ Regina Lutheri hæresin in regno permittit 467.

Episcopi, quando ab eorum sententia appellare

lare licet 52. de gratiis conceſſis cognoſcendi jus habent 55. de forma judicii contra illos 56. 58. quænam ſit poteſtas Epiſcopi *in partibus* 140. de Epiſcoporum juribus 142. ab Alberto Brandeburgico vexantur 579.

Euchariſtia, errores circa illam 3. de diſpoſitione ad illam 7. 43. 49. de uſu calicis 13. 33. de æqualitate gratiæ 10. 13. de reali præſentia Chriſti 18. 33. 37. de ejus inſtitutione, excellentia & cultu 38. 39. 41. 48. de conſuetudine eam aſſervandi, atque ad infirmos deferendi 43. 48. de modo eam recipiendi 44.

Exercitiorum liber, rurſus in Hiſpania impugnatur. 729.

Extrema unctio, vide *Unctio*.

Facultas vide *cenſuræ*, librorum prohibitorum indicem divulgat 210.

Ferdinandus Romanorum Rex Caſtaldo adverſus Martinuſium calumnias ſuggerenti nimium facile credit 169. vindictam parat 170. de Martinuſii nece falſo poſtulatur 177. innocentiam vindicat 364. cum Mauritio de pace agit 398. Paſſavienſem pacem conciliat 413. pacem cum Turcis init 457. ob Martinuſii cædem excommunicatur 460. hæc cauſſa dijudicatur 464. abſolvitur Rex 465.

Fridericus Brandeburgi Filius ad duo beneficia nominatur 294. ea obtinet ſub certis conditionibus 297.

Fridericus Joannes olim Saxoniæ Elector libertati redditur. 402.

Gaddius Nicolaus Cardinalis, ejus obitus 500.

Galli Jesuitas in Regnum suum recipere renuunt 214. PapæLegatum vexant 252. hæreticis juncti quasdam urbes Cæsari pro fide Catholica pugnanti eripiunt 408. 410. 412. Lucemburgensem ditionem devastant 437. cum Turcis juncti Catholicos vexant 448. ob hostium socordiam Pedemontium occupant 452. unacum Turcis Corsicam invadunt 574.

Gardinerus Viacomiensis Episcopus exauctoratur 226.

Gonzaga Ferdinandus de bello negligenter gesto increpatur 350. ob ejus socordiam Galli Pedemontium occupant 452.

Graja Joanna 240. ejus Pater regni solium ambit 592. ab Eduardo VI. Regni hæres nominatur 596. invita in Reginam proclamatur 600. 602. capitur 612. mulctatur 635.

Gropperus Joannes, ejus sententia de jurisdictione Ecclesiastica 26. a Castello confutatur 28.

Guillodus Claudius, ejus opera & obitus 702.

Guisius Dux pietatem exercet erga vulneratos 436

Guisius Ludovicus Cardinalis creatur 689.

Habitus Ecclesiasticus, lex illum deferendi 148.

Hæretici in Galliis mulctantur 664. Parisiis plurimum invalescunt 666.
Harnois Nicolaus, ab universitate Parisina damnatur 711.
Hasselius Joannes Lovanienſis Doctor, ejus opera & obitus 201.
Hedinum a Cæsare cingitur atque expugnatur 561.
Hedion Casparus hæreticus moritur 525.
Helvetii Protestantes in Caussa Serveti judicium ferre rogantur 671.
Henricus II. cum Protestantibus contra Cæsarem fœdus pangit 186. hujus fœderis articuli 187. 188. Filiam suam Eduardo Regi desponsari cupit 241. pacis articuli circa Parmensem civitatem 249. 249. 251. 346. 347. Carolum V. Catholicæ fidei Defensorem inito cum Protestantibus fœdere armis invadit 380. 406. quasdam eidem Urbes eripit 408. 410. in pace a Protestantibus inita non comprehenditur 427. ab illis deficit 428. ad pacem cum Cæsare ineundam a Papa sollicitatur 553. a Cæsare ob Senenses bello petitur 566.
Hispani Præsules quædam reformationis capita proponunt 162. Concilii interruptioni obsistunt 349. bellum gerunt adversus Gallos 567.
Homicidium voluntarium 150.
Hungaria a Turcis devastatur 453. Lutheri secta inficitur 467.
Jajus Claudius Soc. Jesu moritur 494.
Japones 219.

Jesuitæ suam Societatem in Galliis stabilire nituntur 214. Galli obsistunt 215. ab Archiepiscopo Toletano male habentur 493 postea autem ab eodem foventur 494. Dominicum de Cupis Cardinalem sibi infensum habent 697. eis postea conciliantur 698. quidam Jesuitæ in Æthiopiam mittuntur. 735.

Ignatius Loyola Catechumenorum domum erigit 216. non sine dolore S. Xaverii obitum percipit 493. Papam dehortatur, ne Franciscum Borgiam Cardinalem creet 496. Romano Collegio præficitur 499. Barnabitas, Theatinos, & Somaschos ad suam Societatem recipere renuit 500. Cupium Cardinalem sibi conciliat 697. ejus liber de exercitiis Spiritualibus in Hispania impugnatur 729. Pontificem placat 731. epistolam scribit de obedientia & modestia 733. varia Societatis Collegia eriguntur. 734.

Indulgentiæ per Pontificis Legatum Tridenti pro felici Synodi successu promulgantur 356.

Joachimus vide *Brandeburgicus.*

Jovius Paulus, ejus opera & obitus 507.

Julius III. Martinusium creat Cardinalem 165. octo Cardinales creare rogatur 193. 194. quatuordecim creat 197. pacem cum Galliarum Rege circa Parmensem ditionem inire studet 249. Cæsaris mentem explorat 249. Trevirensem & Moguntinum Electores in Synodo persistere rogat 266.

Prote-

Proteſtantes in Synodo audiri præcipit 267. Brandeburgici Marchionis Filio duo beneficia concedere cunctatur 295. Parmenſem cauſſam componi ſtudet 344. pacem init cum Gallis 346. induciarum articuli 347. Nepotis ſui mortem æquo animo fert 349. Mirandulæ obſidionem ſolvi jubet 350. Indulgentias pro felici Concilii ſucceſſu promulgari jubet 356. ob incurſus Proteſtantium Synodum interrumpi permittit 389. Senenſibus favet 443. 449. Ferdinandum ob Martinuſii Cardinalis cædem anathemate percellit 461. hujus ſententiæ executionem differt 461. Martinuſii bona ærario addici jubet 463. hanc cauſſam examinari præcipit 464. Franciſcum Borgiam Cardinalem creare meditatur 495. prohibetur ablgnatio 469. Romanum Collegium erigit 499. Pariſinæ Facultati errores perſtringendi facultatem concedit 539. Orientalium Patriarcham excipit 544. 547. Antiochiæ Patriarchæ Oratorem recipit 550. pro emendatione morum Congregationem erigit 552. pacem inter Cæſarem & Galliarum Regem conciliare nititur 553. duos Legatos ad utrumque Principem decernit 556. litem inter utrumque natam componere ſatagit 869. Reginaldum Polum Legatum in Angliam decernit 637. 638. quatuor Cardinales creat 688. Societati vehementer indignatur 730. quosdam Jeſuitas in Æthiopiam decernit. 734.

Juris-

Jurisdictio Ecclesiastica, sermo Gropperi circa illam 26.

Landgravius Hassiæ, pro ejus libertate interceditur 190. de ejus libertate agitur 415. libertati restituitur 428.

Laynesius Jacobus S. J. disputat circa Eucharistiam 2. 5. agit de amore ad pœnitentiam requisito 78.

Lilius Giraldus, ejus opera & obitus 521.

Liturgia in Anglia immutatur 223. a Bucero hæretico approbatur 224. rursus corrigitur 235.

Lusitaniæ Orator de loci prærogativa cum Oratore Romanorum Regis contendit 361.

Lutheri secta in Anglia 223. in Hungaria 467. in Polonia 469.

Luxenburgum, a Gallis devastatur 437.

Madrutius Tridentinus Cardinalis, ejus sententia de dispositione ad Eucharistiam 13.

Maffæus Bernardinus Cardinalis, ejus vita & obitus 690. Societatis fautor 691.

Magdeburgum, Mauritio Saxoni se subjicit 182.

Maria Angliæ Regina, novæ sectæ subscribere recusat 236. a Carolo V. protegitur 237. a Varvicensi Comite vexatur 237. a Northumbriæ Duce a Regni successione excluditur 569. de hac perfidia apud Senatores queritur 599. Senatum ad suum obsequium sollicitat 603. benevolum accipit responsum 605. quidam Principes ei adhærent 606. in Angliæ Reginam proclama-

clamatur 610. 611. Northumbriæ Ducem carceri mancipari jubet 612. Londinum solemniter ingreditur 614. Religionem Catholicam restaurare nititur 616. Northumbriæ Ducis causam discuti jubet 617. Episcopos Catholicos suis sedibus restituit 621. Religionem Catholicam palam profitetur 624. Londini coronatur 628. a Viacomiensi Episcopo inauguratur 629. Huic solemnitati præsentes convivio excipit 630. Senatum convocat 631. Henrici VIII. divortium nullum declarari curat 632. leges Religioni adversas abrogat 634. a Julio III. Polum Reginaldum expetit 636. Papæ Legatos excipit 641. cum Commendono circa Religionem confert 642. literas ad Papam mittit 643. a Cardinale Polo ad Religionis studium monetur 644. Polo respondet 649. Philippo Caroli V. Filio nubere rogatur 653. Polo rescribit 659. Poli iter retardat 657.

Maria Regina Scotiæ cum Prorege concordiam init 246. pacis articuli 247.

Martinussius Georgius Cardinalis Varadinensis Episcopus 165. calumniis apud Ferdinandum Regem opprimitur 167. de clandestinis consiliis cum Turcis accusatur 168. de eo trucidando agitur 173. trucidatur 175. ejus cadaver indigne habetur 177. ejus interfectores misere pereunt 179. ejus bona ærario Pontificio addicuntur 463. ejus causa discutitur 464.

Martyr Petrus ex Anglia profugit 625.
Mauritius Saxoniæ Elector, Magdeburgenſes ſibi ſubjicit 182. contra Proteſtantium Miniſtros queritur 184. doloſe hæreſin ſuam occultat 186. clam cum Galliarum Rege fœdus contra Cæſarem cudit 186. ejus Oratores Tridentum veniunt 272. Cæſaris Miniſtros adeunt 275. Synodo conditiones præſcribunt 276. aliam ſecuritatis cautionem petunt 309. perorant in Synodo 312. ſuos Oratores Tridenti ſubſiſtere jubet 352. ejus Oratores Tridento abeunt 365. bellum contra Cæſarem parat, ejus ſocii 374. 375. Auguſtam obſidet 383. cum Romanorum Rege de pace agit 398. 405. ejus bellum contra Albertum 429. Hungaris opem fert 555. moritur 183.
Maximilianus Romanorum Regis Filius Tridentum venit 264. apud eum Proteſtantes queruntur, quod non fuerint auditi 264.
Megalopolitanus Dux moritur 524.
Mendoza a Cæſare ex Italia revocatur 450.
Mercurius Joannes creatur Cardinalis 199.
Metis Cæſari a Gallis eripitur 408. a Cæſare incaſſum obſidetur 434. 436.
Mignanellus Fabius creatur Cardinalis 199. ad Senenſes ablegatur 449.
Mirandula, hujus urbis obſeſſio Pontificis juſſu ſolvitur 350.
Miſſæ Sacrificium 255.

Moguntiæ Elector discessum a Synodo parat 264. permanere rogatur 265. discedit 359.
Montanus Christophorus creatur Cardinalis 197.
Montanus Joannes Baptista Papæ Nepos trucidatur 349.
Montfortius Comes, pro usu calicis perorat 20. Protestantibus securitatem Basileensi similem concedi suadet 291. Argentinensis Deputati discessum prohibet 371.
Montmorentius Cæsareos Durlentii profligat 563.
Mulinæus Carolus, ejus liber de *parvis datis* proscribitur 528. se defendit 532. a Parlamento protegitur 535.
Multor Ægidius, ejus propositiones a Facultate Parisina damnantur 713. aliæ ab eadem proscriptæ 716.
Munsterus hæreticus moritur 525.
Mustapha Solimani Filius jussu Patris trucidatur 684. alius ipsius loco subrogatur 685.

Nancejum a Gallis Cæsari eripitur 408.
Natalis Joannes, ejus propositiones damnantur.
Nausea Fridericus Viennensis Episcopus Tridenti moritur 397. 503.
De Nobilibus Robertus, creatur Cardinalis 689.
Northumbriæ Dux per Filiarum nuptias Angliæ solium occupare nititur 592. judices ad novas successionis tabulas conficiendas frustra sollicitat 594. Joannam regni hæredem scribi curat 496. Mariam Henrici VIII. Filiam a successione excludere nititur 596. copias contra eam conscribit 608. a Consiliariis decipitur 609. capitur 612. judicii acta contra eum instruuntur 617. ad supplicium ductus capite plectitur 619.
Nunnius Ferdinandus de Gusman, ejus obitus & opera 519.

Oenipontum Proteſtantes fruſtra expugnare tentant 387. 401. capitur, atque Saxoniæ Elector urbem ingreditur 405.
Ordines Sacri; quinam ad eos promovendi 137. de Clericis ab alieno Epiſcopo ordinatis 142. de Sacramento Ordinis agitur 269.
Orientalis Patriarcha Romam venit 543. epiſtolam ad Papam ſcribit 544. hiſtoria de electione hujus Patriarchæ 546. ſolemni ritu excipitura Papa 547. fidei profeſſionem emittit 549.
Oſiander hæreticus moritur 525.

Papalma urbs a Gallis incaſſum invaditur 564.
Parma, circa illius poſſeſſionem pacta ſanciuntur 249. hæc cauſſa Veralli opera componitur 344.
Paſſavium, ibidem pax vi & metu extorta initur 415. ejus articuli 415.
Patriarcha Orientis, vide, *Orientalis.*
Patronatus jus 157.
Pelargus Ambroſius, ejus ſententia circa diſpoſitionem ad Euchariſtiam 9. de abſolutione agit 85.
Pereyra Jacobus Sinas Legatus decernitur 482. cum S. Xaverio proficiſcitur 482. eorum iter per Malacenſem Præfectum retardatur 483.
Philippus Carol. V. Filius Mariæ Anglorum Reginæ deſponſandus proponitur 653.
Philippus, vide *Landgravius.*
Pflugius Proteſtantes excipi cenſet adhibita cautela 286. Tridento diſcedit 369.
Pictavius Proteſtantes a Synodo excipi petit 261. 281. eos rogat, ut a ſua petulantia deſiſtant 288. iniqua eorum poſtulata diluit 338. ejus patrocinium imploratur 369.
Pighinus Sebaſtianus creatur Cardinalis 199. Synodi Præſes 694. moritur 695.
Pœnitentia, quis amor ad eam requiratur 72. 78. 102. 113. ejus materia 83. illius inſtitutio 84. illius Miniſter 118. Canones de ea 130.

Poggius

Poggius Joannes creatur Cardinalis 199.
Polonia Lutheri hæresi inficitur 469.
Polus Reginaldus Catholicam Religionem in Angliam revocare nititur 637. Reginam ad revocandam Religionem hortatur 644. Reginæ responsum accipit 649. a Cæsare ejus iter in Angliam retardatur 652. in Angliam discedit 655. Dilingam venit, ibique Reginæ literas recipit 656. per Reginæ literas iter suum differre rogatur 657. Cæsaris jussu in Germania detinetur 660. pro obtinenda discedendi facultate aliorum operam implorat 661.
Præsentationes Ordinario faciendæ 158.
Protestantes, eis fidei publicæ literæ offeruntur 20. 33. 34. de Synodi decretis & securitatis cautione queruntur 68. a Mauritio ad Cæsaris obedientiam frustra admonentur 184. eorum postulata apud Synodi Legatos 258. apud Pictavium iniqua exponunt 261. indignis conditionibus accessum ad Synodum eludunt 276. 280. Pontificis jussu excipiuntur 277. 281. 286. parere rogantur a Cæsare 288. pertinaciter securitatis literas acceptare renuunt 289. ad Congregationem admittuntur 298. iniqua eorum postulata ac querelæ 306. 310. eorum cavillationes contra securitatis literas 336. 338. a Cæsareo Oratore eorum postulata carpuntur 339. bellum parant adversus Cæsarem 374. 376. Augustam obsident & capiunt 385. Oenipontum frustra expugnare tentant 386. a suis fœderatis & Galliarum Rege adjuti Catholicos ad pacem Passavienssem compellunt 414. Galliæ Regis nullam rationem habent 427.
Psalmæus Virodunensis Episcopus a Legatis durius habetur 160.
Puteus Jacobus creatur Cardinalis 198.

Reformatio, de ea Tridenti agitur 25. decreta conduntur 90. illius capita ad Hispanis proponuntur 162. a Papa urgetur Reformatio 552.

Regulares, an beneficia possidere possint 94. 154. de eorum transitu ab uno ordine ad alium 95. 156.
Renardus Simon a Cæsare Tridentum decernitur 357.
Riccius Joannes creatur Cardinalis 198.
Rivius Joannes Ord. S. Augustini; ejus opera & obitus 704.
Rivius Joannes Lutheranus, ejus libri & mors 703.
Romigleus Simeon, ejus propositiones circa Animam damnantur 719.

Salernitanus Princeps Sanseverinas Gallos ad Neapolin occupandum sollicitat 438. ejus bona proscribunrur 438. cum Gallis contra Catholicos fœdus init 440. 448.
Salviatus Joannes Cardinalis, ejus vita & obitus 691.
Salvius Julius conspirationem in Gallos concitat 570.
Sarasinus Michael creatur Cardinalis 198.
Sasbutus Adamus, ejus opera & obitus 700.
Satisfactio, de ea agitur in Synodo 122. de operibus Satisfactionis 125.
Salvus conductus, eum Montfortius pro Protestantibus petit 20. 23. 33. Synodus eum concedit 60. contra illum reclamant Protestantes 279. 209. 309. de eo agitur in Synodo 284. non immutatur 292. alius conceditur 331. rursus reclamant 336.
Scholasticæ opiniones, Synodi Patrum reverentia erga illas 11.
Senenses seditionem contra Cæsarem movent 442. a Pontifice adjuvantur 443. conditiones ineunt cum Cosma Etruriæ Duce 444. eis arx redditur 448. bellum inter Cæsarem & Gallum 567. conjuratio eorum 570. Cæsarei Senis recedunt 572.
Servetus Michael hæreticus a Calvino vexatur 667. ejus jussu Viennæ comprehenditur 667. e carcere

cere elabitur 668. rursus Genevæ carceri datur 669. accusationum capita adversus eum proponuntur 669. in ejus caussa Helvetiorum judicium exquiritur 671. lata in eum sententia comburitur 672. præcipui ejusdem errores 673. ejus opera typis edita 676.

Simoncellus Hieronymus nominatur Cardinalis 689.

Sleidanus Joannes Argentinensium Orator Tridentum venit 99. Protestantes non audiri queritur 265.

Solymanus pacem cum Romanorum Rege init 457. 459. duos suos Filios trucidari jubet 684. ejus conjux Mustaphæ necem machinatur 684.

Sommersetus a Varvicensi Comite divexatur 242. capitis sententia damnatur 244. sententiæ hujus executio differtur 246.

Soto Dominicus ex Ordine FF. Prædicatorum, ejus opera apud Carolum V. a Polo imploratur 661. Dilinganam universitatem moderatur 661.

Sturmius Jacobus, ejus opera & obitus 706.

Sulaka Orientalis Patriarcha, vide *Orientalis.*

Tagliavia Petrus creatur Cardinalis 688.

Teruana a Cæsare capitur 558. 560.

Titelmanus Franciscus, ejus opera & obitus 699.

Toletanus Franciscus reformationis capita proponit 162. quædam supprimit 164.

Transubstantiatio. 41.

Tremellius Emanuel versionem Syriacam novi Testamenti corrumpit 557.

Trevirensis Elector a Synodo discedere parat 264. sed a Papa permanere rogatur 266. re ipsa discedit, ac graviter queritur 353.

Tridentum Concilium post Sessionem XII. habetur congregatio circa Eucharistiam 1. præscribitur modus dogmata stabiliendi 2. Canones circa Eucharistiam 14. adjunguntur doctrinæ capita 16. agitur de reali præsentia Christi 18. de reformatione agitur 25. Sessio XIII. 35. ejus decreta 37. 52. progatur quæstio de Eucharistia 58. fidei publicæ literas Protestantibus concedit 60. Bran-

deburgici Electoris Oratores adveniunt 62. Synodus respondet ad Gallorum protestationem 64. querelæ Protestantium contra Synodi decreta & securitatis cautionem 69. discutiuntur articuli circa Pœnitentiam 71. 72. 78. 80. necnon de extrema Unctione 75. de ordine proferendi sententias 76. Canones conduntur de Sacramentis 88. Reformationis decreta parantur 90. Sessio XIV. 101. Canones circa Sacramentum Pœnitentiæ & extremæ unctionis 130. 135. Reformationis decreta promulgantur 136. proxima Sessio indicitur 159. Congregatio Generalis circa Missæ sacrificium habetur 254. Canones circa idem proponuntur 255. articuli de Sacramento Ordinis discutiuntur 269. Saxoniæ Electoris Oratores adveniunt 272. Protestantium cavillationes audiuntur 280. definitio articulorum controversorum differtur 283. hanc in rem habetur Congregatio 284. Patres Protestantium repugnantiæ cedere renuunt 292. deliberatur, an Friderico Brandeburgico duo beneficia sint concedenda 295. protestatur Synodus, ne ejus actis præsentia Protestantium noceat 298. Wirtembergenses Oratores audiuntur 300. 302. gravamina ab eis exposita 306. Saxonici excipiuntur 309. eorum oratio 312. Synodi judicium circa eorum querelas & postulata 326. Sessio XV. 328. decretum de Sessione proroganda 329. securitatis cautio Protestantibus datur 331. 340. falsus rumor de Synodo interrumpenda 351. Sessionis prorogatio petitur 357. Sessio ad primam Maii diem prorogatur 369. lis de loci prærogativa inter Lusitanum & Romanorum Regis Oratorem composita 361. Wirtembergæ Ducis Oratores veniunt, & Mauritii Electoris Legati Tridento discedunt 364. 265. circa Synodi continuationem dissensio oritur 375. Patres ob Protestantium incursus terrentur 388. Synodum interrumpere coguntur ob vim illorum, qui antea Synodum liberam deposcebant 389. Sessio XVI. pro interrumpendo Concilio 390. quidam Patres huic interruptioni obsistunt 394.

Truch-

Truchſeſius Otto Auguſtanus Epiſcopus Dilingam Univerſitatem erigit 661.
Turcæ Gallis juncti Cæſarem & Catholicos aggrediuntur 439. eorum claſſis Italiæ appropinquat 446. Hungariam devaſtant 453. Agriam obſident 476. ob Hungarorum fortitudinem obſidionem ſolvere coguntur 458. pacem cum Romanorum Rege ineunt 457. propius Senas accedunt 572. Corſicam appellunt 573. unacum Gallis quasdam urbes occupant 574. Bonifacium obſident 575.
Turnonius Cardinalis Romam miſſus pacem Papam inter & Gallum conciliat 346.

Varvicenſis Comes, Mariam a Regni ſucceſſione excludere nititur 237. ſuum Filium ad ſolium evehere ſtatuit 240. Sommerſeto Duci exitium parat 242.
Weiden Hermanus exauctoratus Colonienſis Archiepiſcopus moritur 522.
Veneti ſua auxilia Cæſari offerunt contra Turcas 404.
Verallus Cardinalis pacem cum Henrico II. conciliare jubetur 249. Pariſios veniens ſua mandata exponit 251. Parmenſem cauſſam componere, in Galliis ſtudet 344.
Weſtphalus Joachimus Sacramentarios impugnat 471, a Calvino confutatur 472.
Virodunum a Gallis Cæſari eripitur 408.
Wirtembergæ Dux, ejus Oratores Tridentum veniunt 97. cum Synodi Legatis conferunt 256. Legatorum reſponſum ad eorum poſtulata 258. rurſus Synodi decreta agitari petunt 300. in Patrum conventu perorant 302. iniquæ eorum querelæ 506. alii Oratores Tridentum veniunt 364. eorum fidei profeſſio typis imprimitur 366. propterea redarguuntur 367.
Unctio extrema, de ea agitur in Synodo 75. 125. de ejus inſtitutione 127. de effectibus, ejusque Miniſtro 128.

Xaverius Franciſcus Meacum, & inde Amangucium proficiſcitur 218. ab hujus Loci Rege Evangelium prædicandi facultatem obtinet 220.

plurimi

plurimi ibidem a Christi fidem perducuntur 221. ad Bungi Regnum defertur 475. a Rege perhonorifice excipitur 476. Bonzii illum vexant 470. 480. eos devincit 479. multos ibi Christo lucrifacit 480. Bungi Rex fidei Catholicæ propensus 481. Xaverius in Indias revertitur 481. Sinas pergere statuit 482. obstacula suo itineri opponuntur 483. a Malacensi Præfecto prohibetur 484. solus in Sinas proficiscitur Sancianum delatus 486. Cantonem venire prohibetur 487. in Insula Sanciano moritur 489. ejus Corpus in littore sepelitur 490. integrum reperitur 491. Goæ solemnes exequiæ celebrantur 492.

Ziangirus conspecto fratris sui occisi corpore seipsum pugione transfodit 684.

Errata sic corrige:

Pag. 5.	Author ab	Authore.
197.	ipsemet	ipsæmet.
197.	& possunt tum	possunt, & tum.
365.	valeunt	valeant
386.	conspirationes	conspirationis.
501.	Clemente VIII.	Clemente VII.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

FLEURII
HISTORIA
ECCLESIASTICA
TOM. XLI.

Th
5178

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN